

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรี: วิถีและพลัง

QINGYA LI

คุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

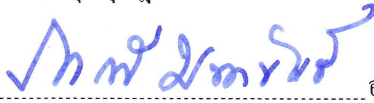
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

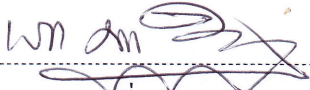
มิถุนายน 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

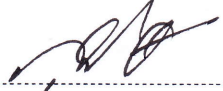
คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิตและคณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต ได้พิจารณา
คุณวุฒิบัณฑิตของ QINGYA LI ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

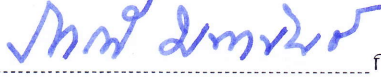
คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.เกา บุญเยี่ยม)

คณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต

..... ประธาน
(ศาสตราจารย์สุวิทย์ ชีรสอวดี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์)

..... กรรมการ
(ดร.เกา บุญเยี่ยม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ลีมถาวรานันต์)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับคุณวุฒิบัณฑิตฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 29 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ภรณ์ดี มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.เกา บุญเยี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ และเอาใจใส่อย่างดียิ่ง จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ สุวิทย์ ชีรสาควัต ประธานคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ที่ได้ให้ คำปรึกษาแนะนำและวิจารณ์ผลงาน ซึ่งทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำ แก้ไขเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์และทำให้งานวิจัย มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ดร.ณกัญญา ชุ่มสมบัติ ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ จนทำให้งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณประธานและเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าพุทธสมาคมสว่างผล หนองมน (เม่งก้วยเซียงตั่ว) วัดเทพสถิตพระกิตติเฉลิม มูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์ ศาลเจ้าหน้าจาช่า ไร่จื้อ มูลนิธิโลกธรรมประทีป พุทธสถานพระโพธิสัตว์กวนอิม (ภาคพื้นเนตรพันกร) และศาลเจ้าเหล่าม่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในการอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยได้พูดคุย สัมภาษณ์กับชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว จังหวัดชลบุรี ที่เข้ามากราบไหว้สวดมนต์บูชา องค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาล งานวิจัยฉบับนี้มีรายละเอียดครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

คุณค่าและประโยชน์ของคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับคณาจารย์คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทยทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับ ผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอมอบเป็นกตัญญูคุณเวทิตาแต่ คุณตา คุณยาย บิดา มารดา ของผู้วิจัยที่เป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมาจนบรรลุความสำเร็จมา ณ โอกาสนี้

QINGYA LI

55810046: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ปร.ค. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว/ ชลบุรี/ วิถี/ พลัง

QINGYA LI: ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี: วิถีและพลัง (THAI PEOPLE OF CHAOZHOU (TEOCHEW) ORIGIN IN CHONBURI: THE WAY OF LIFE AND STRENGTH)

คณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์: ภารดี มหาจันทร์, กศ.ม., เกา บุญเยี่ยม, ปร.ค. 309 หน้า.

ปี พ.ศ. 2561.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ศึกษาวิถีชีวิต (วัฒนธรรม) ศึกษาภูมิปัญญา และความสำเร็จในการประกอบอาชีพของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า(Oral history) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอผลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Historical approach)

ผลการวิจัยพบว่า ชาวจีนแต้จิ๋วจากเมืองเฉาโจว มณฑลกวางตุ้ง ได้เข้ามาติดต่อค้าขาย และประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการค้าสำเภา (งานบริการ งานช่าง การเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตร ฯลฯ) ที่จังหวัดชลบุรี มาตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ที่เป็นเช่นนั้น เพราะชลบุรีเป็นเมืองท่าจอดพัก ขนถ่ายสินค้า และซ่อมบำรุงเรือสินค้าที่มาจากต่างประเทศ พื้นที่นี้จึงเป็นที่รู้จักและสนใจของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีนที่เดินทางมาทางเรือ ประกอบกับที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งบรรยากาศทางสังคมและการเมืองของราชอาณาจักรไทยไม่ใช่อุปสรรคต่อการพำนักอาศัย ประกอบสัมมาชีพ ชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่ซึ่งประสบกับปัญหาการเมืองภายในและภัยธรรมชาติ จึงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง และได้กลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีน (แต้จิ๋ว) คนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเหล่านั้น ได้นำความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและวิถีปฏิบัติ รวมทั้งทักษะและภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ติดตัวเข้ามาด้วย เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความประหยัด ความกตัญญู ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี และทักษะทางการค้า การเงิน การบัญชี การระดมทุน การเดินเรือ การต่อเรือ งานช่างต่าง ๆ รวมทั้งการทำสวน (สวนผัก สวนผลไม้ ฯลฯ) ทำไร่ (ไร่อ้อย สับปะรด มันสำปะหลัง ฯลฯ) ทำอุตสาหกรรมการเกษตร (น้ำตาลอ้อย สับปะรดกระป๋อง แป้งมันสำปะหลัง ฯลฯ) ทำประมง (ทะเล) งานก่อสร้าง การดูแลสุขภาพ และภูมิปัญญาด้านอาหาร เป็นต้น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี และทักษะ ภูมิปัญญาของบรรพชนชาวไทยเชื้อสายจีน (แต้จิ๋ว) ชลบุรี เป็นวิถีและพลังที่ส่งผลต่อพัฒนาการของจังหวัดชลบุรี

55810046: MAJOR: THAI STUDY : Ph.D. (THAI STUDY)

KEYWORDS: THAI PEOPLE OF CHAOZHOU(TEOCHEW)/ CHONBURI/
THE WAY OF LIFE/ ADAPTION/ STRENGTH.

QINGYA LI: THAI PEOPLE OF CHAOZHOU(TEOCHEW) ORIGIN IN
CHONBURI:THE WAY OF LIFE AND STRENGTH.ADVISORY COMMITTEE: PARADEE
MAHAKHAN, M.Ed., PHAO BOONYIAM, Ph.D., 309 P. 2018.

This research aims to study the history of Thai Chaozhou Chinese people in Chonburi. Study life style(culture) and study skill Knowledge and success of Thai Chaozhou Chinese people in Chonburi. This is qualitative research which collected the data by primary document , secondary document notice including oral history. The researcher synthesized and presented the research results by historical approach.

The research found that Chaozhou Chinese people from Chaozhou Guangdong Province come in Chonburi province for trading and make a living about junk trade (service, technician, agriculture, and agricultural industry etc.). They have been living before the Ayutthaya period because Chonburi is the transportation port, and the maintenance cargo from overseas. This area has been well-known and interested from foreigners especially Chinese people that arriving by boat. In addition, Chonburi is the good area, geography , natural resource, including the good atmosphere of society and politics. Chinese from the mainland, which faces political and natural disasters. As a result, they have a lot of immigrants constantly and they were a Thai-Chaozhou Chinese. Those Chinese have brought their ideas, beliefs, values and practices to Chonburi, including skills and wisdom in various aspects such as diligence, patience, saving, gratitude, tradition, trade skills, finance, fundraising, shipping, shipbuilding, mechanics, gardening (vegetable gardener, fruit gardener ect.) farming (sugarcan, tapioca, pineapple ect.) Agriculture (cane sugar, canned pineapple, tapioca starch), fishing (sea), construction, health care and food hygiene. Ideas, beliefs, values, customs, traditions, wisdom skills of Thai-Chinese ancestors (Chaozhou) are the pathways and strengths that affect the development of Chonburi province.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ.....	ฅ
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
กรอบคิดในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
ขอบเขตการศึกษา.....	8
นิยามศัพท์ในการวิจัย	8
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์	13
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับพลังทางวัฒนธรรม	35
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่น	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
3 การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว	50
ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋ว.....	50
การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย	69
การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี	84
4 วัฒนธรรมและการปรับตัวชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี	93
วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี	93

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี	173
5. ทักษะ ภูมิปัญญา และความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี	205
ทักษะ ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี	205
ความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี	226
6. สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	253
สรุปผลที่ได้จากการวิจัย	253
อภิปรายผลการวิจัย.....	270
ข้อเสนอแนะ.....	291
บรรณานุกรม.....	293
ภาคผนวก.....	305
ประวัติย่อของผู้วิจัย	309

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนพลเมืองชลบุรี แยกเชื้อชาติ ไทย-จีน และอื่น ๆ 91
2	การวิเคราะห์จุดแข็ง ในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี.. 287
3	การวิเคราะห์จุดอ่อน ในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี. 288
4	การวิเคราะห์โอกาส ในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี.. 289
5	การวิเคราะห์อุปสรรคในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี 290

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	ถิ่นฐานที่ตั้งของชาวแต้จิ๋ว ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน..... 51
2	สำเกาจินฮกเกี้ยน หรือสำเกาหัวแดง 72
3.	อนุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วงเวียนใหญ่ ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร 74
4	อนุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เขตทุ่งไผ่ จังหวัดชวเถา ประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน..... 75
5	แผนที่ประเทศไทยแบ่งตามภาค..... 85
6	แผนที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย..... 86
7	แผนที่จังหวัดชลบุรี..... 87
8	ศาลเจ้ามูลนิธิโลกุตรธรรมประทีป พุทธสถานพระโพธิสัตว์กวนอิมจัดงานฉลอง วันตรุษจีน ชลบุรี..... 107
9	ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีใส่เสื้อสีแดงมาทำบุญที่ศาลเจ้าในวันตรุษจีน..... 107
10	ของไหว้เทพเจ้าในวันตรุษจีน 108
11	แจกอั่งเปา ถ่ายรูปกับอามาในวันตรุษจีน 108
12	การเซตสังโตชลบุรีในวันตรุษจีน..... 109
13	การจัดโคมไฟในวันตรุษจีน ชลบุรี 109
14	ประเพณีแข่งมังกรของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี..... 111
15	ของไหว้บ๊ะจ่างของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีในประเพณีวันไหว้บ๊ะจ่าง..... 112
16	ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี..... 114
17	ขนมอีและของไหว้ในประเพณีสารทบวลอย..... 115
18	การยกน้ำชาในพิธีการแต่งงาน 116
19	พิธีงานงเด็กของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี..... 117
20	เทพมังกรเขียวที่วัดทิพยวารีวิหาร..... 119
21	วัดทิพยวารีวิหาร (วัดกัมโล่วยี่) ที่กรุงเทพฯ..... 120
22	เจ้าแม่มาโจ้ว..... 121
23	เทพเหยงเทียงเสียดี่ของศาลเจ้าพ่อเสือบางแสน ชลบุรี..... 121
24	ศาลเจ้าเหยงเทียงเสียดี่ (ศาลเจ้าพ่อเสือบางแสน) ชลบุรี..... 122

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
25	ชาชักก๊อฮ้วง-เทพแห่งสามภูเขาสกาลเจ้าชาชักก๊อฮ้วง เมืองชลบุรี 122
26	บ้านแบบเหี้ยซัวโฮ่ว 下山虎 ของชาวจีนแต้จิ๋ว..... 124
27	บ้านแบบสี่เตี้ยมกิม 四点金 ของชาวจีนแต้จิ๋ว 125
28	บ้านแบบสี่แบ้วเหี้ย 四马托车 ของชาวจีนแต้จิ๋ว 126
29	ศาลเจ้าหน้าชาจาไทจื้อ ตั้งอยู่ที่อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี..... 131
30	เรือนไม้ห้องแถว บ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี 131
31	เรือนไม้ห้องแถว บ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี..... 132
32	ข้าวต้มของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว..... 144
33	โจ๊กแต้จิ๋วของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว 145
34	ร้านโจ๊กแต้จิ๋วในเมืองจังหวัดชลบุรี (1)..... 145
35	ร้านโจ๊กแต้จิ๋วในเมืองจังหวัดชลบุรี (2)..... 146
36	ร้านอาหารจีนในจังหวัดชลบุรี 147
37	สอยจ้อ อาหารว่างของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี..... 148
38	การชงชาแบบกังฮู่เต้ของชาวจีนแต้จิ๋ว..... 151
39	บ้านชากระเบื่องเคลื่อนที่ใส่ไว้ในกาที่มีนมเป็นขนวนหุ้มด้านใน..... 152
40	ครกหินอ่างศิลาเมืองชลบุรี 161
41	ชุดผ้าปักของช่างทรงเทพทั้งหลาย..... 161
42	การแสดงงิ้วแต้จิ๋วที่ศาลเจ้าต่าง ๆ 172
43	“ประสาณพานิช” ตระกูลการค้าใหญ่ของศรีราชา..... 207
44	ไรมันสำปะหลัง 208
45	ครอบครัวคุณไมตรี ลีจิตกิจจานนท์ 210
46	โรงงานสาकुที่คลองน้ำเหม็น..... 211
47	ตลาดประมงท่าเรือพลี ชลบุรี 212
48	ท่าประมงศรีราชา ชลบุรี 213
49	ต้นตระกูลอัครตนาถ เจ้าของกิจการประมงขนาดใหญ่ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี..... 214
50	ไรร้อย 216

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
51	โรงงานสหการน้ำตาลชลบุรี	216
52	นายสุรพงษ์ เจริญบุญย์วิวัฒน์.....	219
53	โรงเรียนอาชีพะศึกษาอืเทศ.....	219
54	ครอบครัวเจริญบุญย์วิวัฒน์	220
55	ขุนจ๊กกะพากพานิชกิจ.....	221
56	ตระกูลจ๊กกะพาก.....	221
57	แผนที่ แต่จิว 3 จังหวัด.....	224
58	แผนที่ จังหวัดชลบุรี	225

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ชาวจีนเป็นกลุ่มชนชาติที่มีการอพยพและตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายประเทศทั่วโลก ในประเทศไทยมีชาวจีนเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย รับราชการ และตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพเป็นจำนวนมากตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน สาเหตุที่ชาวจีนอพยพเข้ามายังประเทศไทยมีหลายปัจจัย ทั้งเนื่องจากเหตุการณ์ภายในประเทศจีนและปัจจัยดึงดูดภายในประเทศไทย

ปัจจัยทางด้านประเทศจีน ปัจจัยแรก คือ ด้านการปกครอง โดยในสมัยราชวงศ์ถัง ที่มีนโยบายส่งเสริมการค้าขาย ได้ขยายอำนาจการปกครองลงสู่ดินแดนทางภาคใต้ของประเทศจีน ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้ากับต่างประเทศทางทะเลอย่างกว้างขวาง กลายเป็นรายได้สำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวจีนทางชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ คนส่วนใหญ่จึงเดินทางไปค้าขายกับต่างชาติรวมถึงประเทศไทย โดยในช่วงเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม ลมมรสุมจะพัดจากทะเลจีนสู่อ่าวไทย เรือสำเภาก็พร้อมด้วยสินค้าและผู้คนที่จะเดินทางมาค้าขายและติดต่อสัมพันธ์กันกับแผ่นดินไทย และในช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม กระแสลมพัดย้อนกลับ กองเรือสำเภาก็จะเดินทางกลับคืนสู่แผ่นดินใหญ่บ้านเกิด บางคนก็ตั้งรกรากค้าขายในแผ่นดินไทยและตั้งรกรากมีครอบครัวเป็นคนไทย

อีกด้านหนึ่งของการปกครองที่เป็นสาเหตุในการอพยพออกนอกจีนแผ่นดินใหญ่ คือ ความทารุณโหดร้ายในการปกครอง โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์แมนจู เลือที่ชาวจีนส่วนมากถือว่าเป็นกษัตริย์ต่างชาติ มิใช่ราชวงศ์ของชนชาติอันที่เคยปกครองจีนมาแต่สมัยโบราณ มีการกดขี่ข่มเหง และเข้มงวดกวดขันในชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาไปร่พลเมืองจีนเป็นอย่างมาก ประกอบกับแผ่นดินจีนในระบายนั้นประสบภัยธรรมชาติค่อนข้างถี่ บางปีแห้งแล้ง บางปีน้ำท่วม จนต้องอพยพออกนอกประเทศไปแสวงหาแผ่นดินใหม่

ปัจจัยที่สอง คือ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในการต่อเรือสำเภาที่มีสมรรถนะสูงขึ้น ใช้ทำให้สามารถเดินทางติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ได้สะดวกขึ้น

ปัจจัยที่สาม เกิดจากนโยบายของราชวงศ์หยวนที่มีการผลักดันให้ต่อเรือสำเภาและขยายการค้าไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันตก

ปัจจัยที่สี่ คือ อิทธิพลของนักสำรวจทางทะเลของจีนในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 1948 และพ.ศ. 1976) ชาวจีนที่เข้ามาในอยุธยาและเมืองอื่น ๆ ในราชอาณาจักรไทยเดิม

ได้นำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยตลอดจนวัฒนธรรม ความมีน้ำใจไมตรีของคนไทยเผยแพร่ ทำให้เกิดการกระตุ้นให้ชาวจีนขยายเขตการค้าและอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพิ่มเป็นจำนวนมาก

ส่วนปัจจัยภายในประเทศไทย คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ ความมีเสถียรภาพของคนไทย ตลอดจนนโยบายของผู้ปกครองของประเทศไทยที่ต้องการความรู้ ความชำนาญพิเศษด้านต่าง ๆ ของชาวจีนถ่ายทอดให้กับชาวไทย เช่น เครื่องเคลือบดินเผา การต่อเรือสำเภา การค้าขายทั้งในด้านพิธีการทางการทูต พนักงานในพระคลังสินค้า พนักงานบัญชี ลูกเรือ แผนการเดินทางเรือ เป็นต้น (สกินเนอร์, 2548, หน้า 2-3 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันทชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 27-29)

ชาวจีนกลุ่มแรก que เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับชาวไทยในสมัยสุโขทัย เป็นพ่อค้าชาวจีนที่เดินเรือมาค้าขายในบริเวณอ่าวไทย และได้ตั้งชุมชนชาวจีนขึ้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และคาบสมุทรมลายู และในช่วงสมัยสุโขทัยตอนต้น ได้มีการติดต่อและส่งทูตไปเจริญพระราชไมตรีระหว่างพระเจ้าหงวนสีโจ้วองค์เดียวกับพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย ชาวจีนในสมัยกรุงสุโขทัยส่วนใหญ่จะมีบทบาทด้านการค้าขาย โดยเฉพาะการค้าขายทางเรือสำเภา ทุก ๆ ปีในฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พ่อค้าสำเภาชาวจีนจะนำสินค้าจากประเทศจีน บรรทุกลงเรือมาค้าขายตามเมืองท่าชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของคาบสมุทรมลายู เช่น เมืองชุมพร เมืองสุราษฎร์ธานี และเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น การที่พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้สามารถทำการค้าขายในประเทศไทยได้โดยสะดวก ทำให้กลุ่มพ่อค้าชาวจีนมีความพอใจที่จะทำการติดต่อค้าขายในประเทศไทยและทำตัวเป็นมิตรที่ดีกับชาวไทย

การติดต่อค้าขายระหว่างชาวจีนกับชาวไทยขยายตัวมากขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวจีนได้มาตั้งหลักแหล่งการค้าเป็นการชั่วคราวในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย ที่เมืองนครศรีธรรมราช เมืองปัตตานี เมืองสงขลา และบริเวณใกล้เคียง และตามหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยารวมถึงกรุงศรีอยุธยาด้วย ทั้งยังได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ไทยและบรรดาขุนนางข้าราชการไทย ก็นิยมใช้สินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศจีน โดยในสมัยพระเจ้าปราสาททอง กรมพระคลังสินค้ามีความเจริญรุ่งเรืองมาก พระเจ้าปราสาททองได้ทรงจัดเรือสำเภาหลวงไปค้าขายยังประเทศจีนและประเทศทางแถบตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมาได้มีการจ้างชาวจีนให้เป็นเจ้าพนักงานในกรมพระคลังสินค้าไทยเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันชาวจีนที่มีความรู้ความสามารถก็ได้เข้ารับราชการมีศ มีตำแหน่งเป็นขุนนางไทย แต่การเข้ามาในแผ่นดินไทยนี้ ชาวจีนมิได้นำภรรยาไปด้วย เมื่อตั้งหลักแหล่งทำมาหากินเป็นเวลานานจึงได้แต่งงานกับหญิงไทย บุตรที่เกิดมาเรียกกันว่า ลูกจีน โดยในระยะแรก ๆ ชาวจีนคงตั้งบ้านเรือนอยู่นอกกำแพงเมือง

ภายหลังเมื่อได้หญิงไทยเป็นภรรยาจึงโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ตามที่ต่าง ๆ ทั่วไป ในสมัยกรุงธนบุรี ชาวจีนได้รับความไว้วางใจจากฝ่ายไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนที่พูดภาษาแต้จิ๋วซึ่งได้รับความเอาใจใส่จากฝ่ายไทยเป็นพิเศษ จนมีผู้กล่าวว่าพวกจีนแต้จิ๋วมีฐานะเป็นเสมือนจีนหลวง เพราะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมีเชื้อสายเป็นจีนแต้จิ๋วซึ่งมีพระราชบิดาชื่อ เจิ้ง หย่ง เดินทางจากจีนโดยเรือหัวแดง ซึ่งเป็นการอพยพของชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามายังประเทศไทย (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2534, หน้า 23) ซึ่งต่อมาสมเด็จพระเจ้าตากสินได้ทรงส่งคณะทูตไปเจริญพระราชไมตรีกับพระเจ้าจักรพรรดิจีนด้วย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวจีนทางใต้ของประเทศอพยพเข้ามาเมืองไทยเป็นจำนวนมาก สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง สืบเนื่องมาจากชาวจีนได้รับความลำบากยากแค้นและเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศจีน ประกอบกับกีดกันการค้าไม่กีดกันชาวจีนของฝ่ายไทย และมีโอกาสประกอบอาชีพได้อย่างสะดวก รวมทั้งความต้องการด้านแรงงานจากกรรมกรชาวจีนในหน่วยงานเอกชนและหน่วยงานราชการ เช่น กิจการเหมืองแร่ทางภาคใต้ การสร้างวัด การขุดลอกคลอง เป็นต้น (พลกุล อังกินันทน์, 2514, หน้า 10-11) จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ดึงดูดชาวจีนให้อพยพมายังแผ่นดินไทย

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ไทยกล่าวว่า ชาวจีนที่เดินทางมาประเทศไทยในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน ซึ่งมักประกอบอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ชาวจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะอพยพมาทางเรือ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดต่าง ๆ ในอ่าวไทยฝั่งตะวันออก เช่น จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี แปรริ้ว (จังหวัดฉะเชิงเทรา) และกรุงเทพมหานคร ต่อมาภายหลังในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนแต้จิ๋วจึงขยับขยายออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่นอกเขตดังกล่าว ได้แก่ อุดรดิตต์ ปากน้ำโพ ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาได้ขยายไปยังจังหวัดพิจิตร พิษณุโลก สวรรคโลก และเด่นชัย เมื่อมีการสร้างทางรถไฟขึ้นไปทางภาคเหนือในปี พ.ศ. 2451 (ค.ศ. 1908) (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2534, หน้า 2-3)

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามายังประเทศไทย ส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกว่างตุง ชื่อ “แต้จิ๋ว” นอกจากจะเป็นชื่อของกลุ่มชาวจีนที่พูดภาษาลิ้นเดียวกัน คือ ภาษาแต้จิ๋วแล้วยังเป็นชื่อเมืองเก่าแก่อันเป็นต้นกำเนิดของชาวจีนแต้จิ๋ว คือ เมืองแต้จิ๋ว หรือตามที่ออกเสียงในภาษาจีนกลางปัจจุบัน เรียกว่า เมืองเฉาโจว ปัจจุบันเมืองแต้จิ๋วในประเทศจีนแยกเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดแต้จิ๋ว จังหวัดชัวเถา และจังหวัดก๊กเกี๋ย รวมเรียกว่า เตี่ยชัวซาลี หมายถึงถิ่นแต้ชัว 3 จังหวัด (ถาวร ลิกขโกศล, 2554, หน้า 23-25) ชาวจีนแต้จิ๋วจากถิ่นแต้ชัว 3 จังหวัดที่อพยพ

เข้ามายังประเทศไทยแบ่งเป็นสองระลอก

ระลอกแรก คือ การอพยพเข้ามาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่อพยพโดยเรือสำเภาหัวแดง จากท่าเรือจางหลิน ชาวจีนแต่จิวกลุ่มนี้เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ระลอกที่สอง เป็นการอพยพในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นการอพยพโดยใช้เรือกลไฟจากท่าเรือชานโถว ใช้เวลาเดินทางสั้นลง การเดินทางมีความยากลำบากน้อยลง ชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาระลอกที่สอง คือ กลุ่มชาวจีนแต่จิวที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งรัฐบาลไทยเริ่มมีนโยบายจำกัดจำนวนชาวจีนที่อพยพเข้ามายังประเทศไทย ดังปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะคนต่างประเศเข้าเมือง พ.ศ. 2450 การอพยพของชาวจีนจึงลดลง (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2534, หน้า 1-5)

จังหวัดชลบุรีเป็น 1 ใน 5 จังหวัดที่ตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ในอดีตชลบุรียังคงเคยเป็นเมืองท่าและที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา พื้นที่นี้จึงเป็นพื้นที่ที่ชาวต่างชาติต่างภาษาและต่างวัฒนธรรมสนใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งชาวจีนเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้มากกว่าชาติอื่น ๆ (การดี มหาพันธ์ และนันทชญา มหาพันธ์, 2554, หน้า 47-49)

จังหวัดชลบุรีมีชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวมาตั้งรกรากอาศัยจำนวนมาก เหตุผลสำคัญเป็นเพราะชลบุรีเคยเป็นเมืองท่า และที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา พื้นที่นี้จึงเป็นที่รู้จักและเป็นที่น่าสนใจของชาวจีนแต่จิวซึ่งเดินทางมาทางเรือ และทำการค้าขายประกอบอาชีพต่าง ๆ ในพื้นที่นี้ (การดี มหาพันธ์ และนันทชญา มหาพันธ์, 2554, หน้า 20)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชลบุรี นอกจากกลุ่มชาวจีนแต่จิวแล้วยังมีกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน กลุ่มชาวไหหลำ และกลุ่มกวางตุ้งด้วย ซึ่งอพยพมาจากถิ่นฐานเดิมที่แตกต่างกันและใช้ภาษาถิ่นที่มีความต่างกัน จึงทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตบางอย่างแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนแต่ละกลุ่ม โดยกลุ่มชาวจีนแต่จิวเป็นกลุ่มที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศจีนและทั่วโลก มีอิทธิพลต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง นับตั้งแต่อดีต ชาวจีนแต่จิวยิ่งใหญ่ด้วยสติปัญญา เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่น เช่น อัตลักษณ์ด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ความเชื่อ และประเพณี ตลอดจนภาษา ศิลปะหัตถกรรม ดนตรีและจิวแต่จิว เป็นต้น อัตลักษณ์เหล่านี้

ปรากฏในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจวบจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นเหตุผล และความต้องการที่จะอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีของประเทศไทย

เมื่อชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีของประเทศไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นโพนทะเลยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมแบบจีนดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น การปฏิบัติตามวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนแต่จิว ยังคงปรากฏให้เห็นในครอบครัวและสังคม ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีนอกจากจะยังอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมตามแบบฉบับจีนแต่จิวแล้ว ยังได้รับวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยเข้ามาในวิถีชีวิตของตนเองด้วย นอกจากนี้ยังมีการหล่อหลอมทั้งวัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมไทยเข้าไปด้วยกัน จนกลายเป็นชุมชนกลุ่มหนึ่งที่ได้ช่วยกันสร้างสรรค์ความเข้มแข็ง ให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย โดยเฉพาะในระยะที่รัฐไทยดำเนินนโยบายชาตินิยม และมีความไม่วางใจต่ออุดมการณ์ชาตินิยม และความจงรักภักดีต่อประเทศจีนของชาวจีนโพนทะเลในประเทศไทย ตลอดจนความหวาดระแวงต่อระบอบคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ ในระยะที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาตั้งที่ทำการอยู่ในประเทศไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีต้องเผชิญกับภาวะการณ์แห่งความผันผวนวุ่นวายจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวเป็นอย่างมาก และต้องปรับเปลี่ยนให้ตัวเองเข้ากับ สภาพแวดล้อมทางสังคม ทำให้วิถีปฏิบัติ ความเป็นอยู่และความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ชลบุรีเกิดการผสมผสานกับไทย วัฒนธรรมและประเพณีจีนแต่จิวที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ จากเมืองจินมักฝงไว้ด้วยเรื่องของความเชื่อเป็นหลัก และกลายเป็นขนบธรรมเนียมในการปฏิบัติ จนกลายเป็นแบบแผนหรือจารีตประเพณีที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมไทย

ทั่วโลกยอมรับว่าชาวจีนขยัน ประหยัด เชี่ยวชาญธุรกิจการค้า จนมีสมญาตามที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขนานนามไว้ว่า “พวกยิวแห่งบูรพทิศ” ในประเทศจีน ยกให้คนแต่จิวเป็นยิวแห่งประเทศจีน เพราะคนแต่จิวทำธุรกิจและการค้าเก่งกว่าจีนกลุ่มอื่น ๆ ออกไปทำการค้าและธุรกิจ คุมเศรษฐกิจทั่วประเทศจีนและในดินจีนโพนทะเลทั่วโลกคล้าย ชาวยิว การไปทำมาหากินในโพนทะเล จีนแต่จิวก็ประสบความสำเร็จไม่น้อยกว่าจีนอื่น ๆ (ถาวร ลิกข โกลล, 2554, หน้า 16)

ในประเทศไทย กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวมีบทบาททางเศรษฐกิจมาก เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือการเป็นส่วนหนึ่งของพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจในประเทศไทย ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว หรือก็คือ พลังวัฒนธรรม ที่หลอมรวมกันมา

ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เสนอว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งผูกพันใกล้ชิดกับอารยธรรม ความเจริญในทางจิตใจและในทางวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในทางวัตถุ ในเรื่องการทำมาหากินต่าง ๆ วัฒนธรรมมีอิทธิพลและความสำคัญต่อสังคมมาก เป็นสมบัติล้ำค่าอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษยชาติโดยส่วนรวมมีศักดิ์ศรีและความเป็นอยู่สูงกว่าสัตว์โลกทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมีระเบียบแบบแผน มีความสงบสุข และมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุและจิตใจ (บุญลือ วันทายนต์, 2539, หน้า 49-68) วัฒนธรรมแต่จิวมีประวัติยาวนานและมีลักษณะเฉพาะเป็นอัตลักษณ์ของตนที่แสดงถึงความเป็นแต่จิว วัฒนธรรมทางจิตใจและนิสัยเป็นส่วนสำคัญและมีพลังที่สุดในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ลักษณะร่วมทางจิตใจที่โดดเด่นและได้รับการยอมรับกันทั่วไปซึ่งทำให้คนแต่จิวมีเกียรติภูมิว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ “วัฒนาอารยะ” กลุ่มหนึ่งไม่น้อยหน้าเงินกลุ่มอื่นใดทั้งในและนอกประเทศจีน ก็คือ

1. มีสำนึกผูกพันต่อวงศ์ตระกูลและมาตุภูมิอย่างเข้มข้น มีพลังการรวมกลุ่มสูง
2. ปรีชาสามารถเชี่ยวชาญการค้า
3. ทรหดทน ขยัน กล้าบุกเบิก
4. มนุษยสัมพันธ์ดี เปี่ยมไมตรีต่อผู้อื่น

(ถาวร ลิกขโกศล, 2554, หน้า 167-185)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความเป็นมา วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและความสำเร็จในการประกอบอาชีพของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีอย่างลึกซึ้ง และทำให้ทราบแนวคิดในการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นลูก รุ่นหลานทั้งทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ตลอดจนสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ช่วยให้เกิดความเข้าใจในด้านความสมดุลระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีกับการสอดรับด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ตนเองอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกันสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี
2. ศึกษาวัฒนธรรมและการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี
3. ศึกษาทักษะ ภูมิปัญญาและความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว

จังหวัดชลบุรี

กรอบคิดในการวิจัย

1. ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีเป็นกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาพำนักอาศัยอยู่ที่จังหวัดชลบุรีของประเทศไทย กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วเหล่านี้มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน มีถิ่นฐาน ชาติพันธุ์ และพัฒนาการของการเกิดจากยุครบรพบุรุษผู้ปัจจุบันของตนเอง
2. ชาวจีนแต้จิ๋วเดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขายและตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน สาเหตุของการอพยพเกิดจากปัจจัยทั้งทางด้านประเทศจีนและปัจจัยภายในประเทศไทย ปัจจัยทางด้านประเทศจีนมีทั้งจากภัยธรรมชาติรุนแรง ความอดอยากและภัยสงคราม ตลอดจนการถูกกดขี่ข่มเหงจากการเมืองและการปกครองภายในประเทศจีน เป็นต้น ปัจจัยภายในประเทศไทย คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ เสรีภาพของคนไทย ตลอดจนนโยบายของผู้ปกครองของประเทศไทยต่าง ๆ ที่ให้สิทธิพิเศษกับชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย เป็นต้น
3. จังหวัดชลบุรีมีชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเข้ามาพำนักอาศัยและประกอบสัมมาชีพเป็นจำนวนมาก เหตุผลสำคัญคือ ชลบุรีเคยเป็นเมืองท่าและที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จึงเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งเดินทางมาค้าขายทางเรือ
4. ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเป็นชนเผ่าหนึ่งที่มีอัตลักษณ์ในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ความเชื่อ ประเพณี ภาษา ศิลปะหัตถกรรม และงิ้วแต้จิ๋วที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่น ๆ ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ปรากฏในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีอย่างชัดเจน
5. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญทางวัตถุ กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ สภาวะการณ์และนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลไทย ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลอย่างมากในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ทำให้ต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม ทำให้วิถีปฏิบัติ ความเป็นอยู่ และความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีเกิดการผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมและสังคมไทย
6. ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรีประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก โดยเหตุผลสำคัญมาจากทักษะ ภูมิปัญญา ที่หลอมรวมกันของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ที่มีลักษณะเฉพาะของตนที่แสดงถึงความเป็นแต้จิ๋ว มีทักษะ ภูมิปัญญา ด้านการค้า การทำอุตสาหกรรม ในด้านต่าง ๆ วัฒนธรรม จิตวิญญาณ อุปนิสัย ทัศนคติ วิสัยทัศน์ บุคลิกภาพ ความเชื่อและประเพณี ซึ่งทักษะ ภูมิปัญญา เหล่านี้ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว

จังหวัดชลบุรี สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ฐานข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
3. ได้ฐานข้อมูลความรู้ที่เป็นระบบ พร้อมใช้งานเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษาในมิติต่าง ๆ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนสืบไป
4. ตัวแบบ ทักษะ ภูมิปัญญา ความสำเร็จ (พลัง) วัฒนธรรมที่จะช่วยส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกร่วมในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ศึกษาความเป็นมา ประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี
 - 1.2 ศึกษาวัฒนธรรม การปรับตัว ทักษะ ภูมิปัญญาและความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี
2. ขอบเขตพื้นที่

ศึกษาพื้นที่จังหวัดชลบุรี
3. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษานี้เริ่มกรอบศึกษาคนไทยเชื้อสายจีนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

นิยามศัพท์ในการวิจัย

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว หมายถึง กลุ่มชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาพำนักอยู่ที่ประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มชาวจีนที่มาจากถิ่นแต่จิว โดยถิ่นแต่จิว ภาษาจีนกลางออกเสียงเป็น เมืองเฉาโจว

เป็นเมืองที่อยู่ภาคตะวันออกของมณฑลกว่างตุง ชาวจีนแต้จิ๋วและถิ่นแต้จิ๋วมีความหมายสองนัย โดยทั่วไปหมายถึงชาวจีนในถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัดที่พูดภาษาแต้จิ๋วเท่านั้น ซึ่งถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดแต้จิ๋ว จังหวัดชัวเถา จังหวัดก๊กเอี้ย แต่นัยกว้างหมายรวมถึงชาวจังหวัดชัวบ้วย ที่พูดภาษาแต้จิ๋วด้วย เนื่องจากในเมืองไทยแยกชาวชัวบ้วยเป็นจีนไหสอง จีนแต้จิ๋วตามความเข้าใจของคนไทยจึงหมายถึงเฉพาะชาวจีนที่มาจากเมืองแต้จิ๋วเดิมซึ่งปัจจุบันแบ่งเป็นถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัด เท่านั้น

การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่บุคคลมีการปรับเปลี่ยนกลไกทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของตัวบุคคล ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถเข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองให้ได้ เพื่อความอยู่รอดและการปรับตัวจะช่วยให้ตัวเองเกิดการยอมรับ สภาพการณ์ต่าง ๆ หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาให้คลี่คลายลงได้ก็จะก่อให้เกิดความสุขตามมา การศึกษาการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ชลบุรีประกอบไปด้วยการปรับตัวทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างของสังคม นั้น ๆ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม หรือการกระทำทางสังคม ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากร พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม โครงสร้างสังคม และแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระเบียบวิธีการปฏิบัติในสังคม ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุ อันได้แก่ เทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ และสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุ อันได้แก่ จารีต ประเพณี ค่านิยม กฎหมาย และศาสนา เป็นต้น

ทักษะ ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 หมายถึง ความชำนาญ ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Skill พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ให้ความหมายของคำว่า ทักษะ (Skill) หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำหรือ การปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา หรือสังคม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน หรือการกระทำบ่อย ๆ

พลังวัฒนธรรม หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวไทยเชื้อสายจีนประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

ภูมิปัญญา หมายถึง ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม

ในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิต ในสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการใช้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาในการแก้ปัญหาทำให้มีการปรับตัว ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างมั่นคงและปกติสุข

วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันในสังคม ในการที่จะนำมาใช้เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิต อันประกอบด้วย ประเพณีความเชื่อ ภาษา อาหาร ศิลปวัตถุ และทุกสิ่งที่เกิดและทำขึ้น และเป็นสิ่งที่นำมายึดถือปฏิบัติร่วมกันในกลุ่ม มีการถ่ายทอดกันในกลุ่มสมาชิก และส่งผ่านจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของสังคม

วัฒนธรรมตามอุดมคติ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางจิตใจ (Intangible หรือ Non-materiel cultural) ได้แก่ เรื่องราว ความรู้สึกนึกคิดและรสนิยมที่จับต้องไม่ได้
2. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Tangible หรือ Material cultural) ได้แก่ ผลผลิตที่มนุษย์ผลิตออกมาใช้ เช่น บ้านเรือน อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปวัตถุประเภทต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสืบค้น บันทึกข้อมูล สารสนเทศ เอกสาร หลักฐาน ร่องรอยทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศึกษาตัวบุคคล สถานที่ แหล่งข้อมูล รูปภาพ ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ การจัดสนทนากลุ่มในประเด็นหลักตามกรอบการวิจัย ขอบเขตการวิจัย และคำถามการวิจัย จึงจำเป็นต้องเข้าไปร่วมกับชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิ่วชวลบุรี อย่างต่อเนื่อง เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตและสัมภาษณ์อย่างเจาะลึก บันทึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

ขั้นที่ 1 สํารวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสํารวจและศึกษาจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการกำหนดแนวคิดและเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า

ขั้นที่ 2 เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามที่มุ่งประเด็นตามขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัย ดำเนินการดังนี้

1. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น กล้องบันทึกภาพ เทป

บันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ เอกสารบันทึก และแบบสอบถาม

2. กำหนดผู้ให้ข้อมูลในแหล่งจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สังคม วัฒนธรรม

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการของสมาคมตระกูลแซ่แต่จิว โรงเรียน ศาลเจ้า และวัดจีน

2.3 กลุ่มประชาชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวทั่วไปที่ใช้ชีวิตในจังหวัดชลบุรี ตั้งแต่รุ่นที่หนึ่งจนถึงรุ่นปัจจุบัน

3. ปฏิบัติการภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากแบบสอบถาม และใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต การถ่ายภาพประกอบ การจดบันทึก และการบันทึกเสียง

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์และจากการสังเกตมาวิเคราะห์ จัดระบบ และสรุปตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ และเพื่อความสมบูรณ์ชัดเจนของเนื้อหา ผู้วิจัยจะพิจารณาเลือกข้อมูลประเภทต่าง ๆ ทั้งที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับเนื้อหามาประกอบร่วมกันในการวิเคราะห์

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีภาพและสื่ออื่น ๆ ประกอบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต

2.1 แบบสัมภาษณ์ หัวข้อเรื่องที่จะศึกษาประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การปรับตัวและพลังความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง

การสัมภาษณ์ใช้วิธีการดังนี้

2.1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาคำตอบความมุ่งหมายของการวิจัย

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และหลักการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้มีจุดสนใจในการสัมภาษณ์ในเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การปรับตัวและพลังความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

2.2 แบบสังเกต มีทั้งแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับ

การประกอบพิธีกรรม และพฤติกรรมในชุมชน

การสังเกตใช้วิธีการสังเกต 2 รูปแบบดังนี้

2.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมทำกิจกรรมในพิธีกรรมและวิถีชีวิตครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว การสังเกต ซักถามข้อมูลที่ยังสงสัยกับกลุ่มประชาชนทั่วไป และจดบันทึกข้อมูล

2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตกิจกรรม บทบาทวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หลักฐาน ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ ในสถาบันและแหล่งศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วดำรงชีวิตอยู่

3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้รู้หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติ และประชาชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วทั่วไปที่ใช้ชีวิตในจังหวัดชลบุรีตั้งแต่วัยรุ่นที่หนึ่งจนถึงรุ่นปัจจุบัน

3.2 เก็บบันทึกภาพและสารสนเทศ ประกอบข้อมูลระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิในเส้นทางและแหล่งหลักฐานที่มีร่องรอยแห่งวิถีของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว

4. การควบคุมคุณภาพงานวิจัย

4.1 การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร

4.2 การตรวจสอบข้อมูลภาคสนาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2544, หน้า 267) ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องเริ่มกระทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และต้องดำเนินไปภายหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง ทั้งนี้ การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาจากปรากฏการณ์ในหลายมิติ เพื่อให้เห็นภาพรวมและปรากฏการณ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น

6. การประมวลผลและสรุปข้อเท็จจริง

โดยการจัดระบบ แบ่งหมวดหมู่ จัดกลุ่ม การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การเชื่อมโยงแนวคิด หรือทฤษฎีกับสิ่งที่ค้นพบต่าง ๆ และนำเสนอต่อสังคมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยได้เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว
3. แนวคิดเกี่ยวกับพลังวัฒนธรรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา
5. แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งของมนุษย์ จนทำให้สังคมมนุษย์ได้ชื่อว่า “สังคม-วัฒนธรรม” (Socio-cultural) ซึ่งมีความหมายว่า สังคมที่มีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดสภาพหรือลักษณะของสังคม วัฒนธรรมจะเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ ในการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนในสังคม จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือความประพฤติของมนุษย์ในแต่ละสังคม วัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ และในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เกิดความแตกต่างในสังคมของมนุษย์ด้วยกันอีกด้วย ดังนั้นถ้าเปรียบสังคมมนุษย์เป็นร่างกาย วัฒนธรรมของสังคมก็จะเปรียบเสมือนกับเป็นวิญญาณของสังคมนั้น

คำว่า “วัฒนธรรม” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Culture” และ “Cultural” มีรากศัพท์มาจากคำภาษาฝรั่งเศส ซึ่งดัดแปลงมาจากภาษาละตินว่า “Culture” แปลว่า การเพาะปลูกและบำรุงให้เจริญงอกงาม ซึ่งกลุ่มเกษตรกรในทวีปยุโรปใช้มาแต่เดิม ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นความเจริญทางด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ (กรมศิลปากร, 2542, หน้า 37)

คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำที่ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น โดยนำคำภาษาบาลีมารวมกับคำภาษาสันสกฤต คือ “วัฒนธรรม” มา จากคำว่า “วทุฒน” ในภาษาบาลี แปลว่า ความเจริญงอกงาม และ “ธรรม” มาจากคำว่า “ธรรม” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า สภาพที่เป็นอยู่จริง รวมความแล้วหมายถึง สภาพที่แสดงถึงความเจริญงอกงามหรือความมี

ระเบียบวินัย และนำมาใช้ในทางราชการครั้งแรกใน พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2483 และนิยมใช้สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ, 2543, หน้า 57)

ความหมายของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้หลายท่าน ทั้งความหมายที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังนี้

เสฐียร โกเศศ (พระยาอนุমানราชชน) (2514) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า วัฒนธรรมไว้หลายแนวดังนี้

1. วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม

2. วัฒนธรรม คือ วิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้

3. วัฒนธรรม คือ สิ่งอันที่เป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน สืบต่อเป็นประเพณีกันมา

4. วัฒนธรรม คือ ความคิด ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม คงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็น ภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น

5. วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

จิริ จุละเกศ (2516, หน้า 45) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมในวิชามนุษยวิทยา ภาควัฒนธรรมนี้ หมายถึง บรรดาผลงานและแบบแผนในการดำเนินชีวิตทั้งปวงของมนุษย์

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2525, หน้า 42) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมในความหมายทางสังคมวิทยา มีความหมายกว้างขวางกว่าความหมายที่ใช้กันอยู่ในการพูดหรือการเขียนทั่วไป กล่าวคือ สังคมวิทยาถือว่าวัฒนธรรมเป็นศัพท์วิชาการ (Technical vocabulary) หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต กระบวนการแห่งพฤติกรรม และผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ และความรู้ เป็นต้น

อมรา พงศาพิชญ์ (2527, หน้า 23) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ คำว่า “สิ่ง” ในที่นี้หมายถึง วัตถุก็ได้ หมายถึง พฤติกรรมก็ได้ หมายถึง แนวความคิดก็ได้ หรือจะหมายถึง วิธีการทำอะไรก็ได้ รวมเข้าด้วยกันหมด การรวมหลายสิ่งหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกันเช่นนี้ อาจจะเรียกรวมกันว่าระบบ ฉะนั้น วัฒนธรรม ก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์สร้างขึ้น ไม่ใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ

เลสลี เอ. ไวท์ (Leslie A. White) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” คือ ปรากฏการณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ ประกอบด้วยการกระทำ (แบบแผนของพฤติกรรม) วัตถุ (เครื่องมือ เครื่องใช้

หรือสิ่งที่ใช้สร้างเครื่องมือเครื่องใช้) ความคิด (ความเชื่อ ความรู้) และความรู้สึกลึก (เจตคติ ค่านิยม) ที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน วัฒนธรรมเป็นผลงานที่มาจากสร้างสรรค์ของมนุษย์และมีลักษณะชัดเจน ดังนั้นจึงสามารถถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปสู่คนอื่นได้ง่าย (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540, หน้า 15)

เสาวคนธ์ สุดสวาท (2539 อ้างถึงใน จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540, หน้า 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เหมือนๆ กันสำหรับคนในกลุ่มนั้น

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 85) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือ สังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540 อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2542, หน้า 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” คือ แนวทางแห่งการแสดงออกวิถีชีวิตที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเริ่มจากตัวบุคคลหรือคณะบุคคลคิดขึ้น หรือกระทำขึ้นเป็นต้นแบบ แล้วต่อมากลุ่มส่วนใหญ่ของกลุ่มชนยอมรับมาสืบทอด จนกระทั่ง สิ่งนั้นส่งผลให้เกิดเป็นนิสัยในการคิด การเชื่อถือและการกระทำของคนส่วนใหญ่แห่งกลุ่มชนนั้น ๆ

เฉลียว บุรีภักดี (2540 อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2542, หน้า 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” คือ วิถีชีวิตทุกด้านของคนทั้งมวลในสังคม ซึ่งหมายถึง วิถีกระทำสิ่งต่าง ๆ ทุกอย่างทั้งหมดทั้งสิ้น นับตั้งแต่วิถีกิน วิชียอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิชียอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต รวมทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้หรือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อการเหล่านั้นก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ไม่ว่าสิ่งของเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่นำมาจากธรรมชาติหรือคิดค้น ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็ตาม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 101) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นชื่อรวมสำหรับแบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาทางสังคม และที่ถ่ายทอดกันไปทางสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์ วัฒนธรรมจึงเป็นชื่อสำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เด่นชัดทั้งหมดของกลุ่มมนุษย์ รวมทั้งสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น เช่น ภาษา การทำเครื่องมือ อุตสาหกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ กฎหมาย การปกครอง ศีลธรรม

และศาสนา กักรวมถึงอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งแสดงรูปแบบแห่งสัมฤทธิ์ผลทางวัฒนธรรม และทำให้ลักษณะวัฒนธรรมทางปัญญาสามารถยังผลเป็นประโยชน์ใช้สอยได้ เช่น อาการ เครื่องมือ เครื่องจักรกล เครื่องมือสื่อสาร ศิลปวัตถุ เป็นต้น

จากคำนิยามต่าง ๆ ข้างต้น สรุปได้ว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันในสังคมในการที่จะนำมาใช้เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิต อันประกอบด้วย ประเพณีความเชื่อ ภาษา อาหาร ศิลปวัตถุและทุกสิ่งที่เกิดและทำขึ้น และเป็นสิ่งที่นำมายึดถือปฏิบัติร่วมกันในกลุ่ม มีการถ่ายทอดกันในกลุ่มสมาชิก และส่งผ่านจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของสังคม

เนื่องจากวัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ ซึ่งสมาชิกของสังคมตกลงกันว่าจะใช้ร่วมกัน มนุษย์ที่อยู่ในแต่ละสังคมย่อมจะมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน เพราะแต่ละสังคมย่อมจะคิดสร้างสิ่งต่าง ๆ และตกลงกันในการใช้แตกต่างกันไป วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ จึงไม่เหมือนกัน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความแตกต่างของสังคมมนุษย์

ประเภทของวัฒนธรรม

การแบ่งประเภทของวัฒนธรรม มีลักษณะเช่นเดียวกับการให้ความหมายของ วัฒนธรรม คือ มีการแบ่งโดยใช้หลักเกณฑ์หรือแนวทางหลายประการ จึงทำให้ประเภทของวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป หลักเกณฑ์หรือแนวทางในการแบ่งที่สำคัญ คือ การแบ่งตามความหมาย การแบ่งของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี การแบ่งของนักสังคมวิทยาและนักมนุษยวิทยา การแบ่งตามยุคสมัยของวัฒนธรรม การแบ่งตามลักษณะของวัฒนธรรม การแบ่งตามอุดมคติ การแบ่งตามระดับของวัฒนธรรม การแบ่งตามบริเวณวัฒนธรรม การแบ่งตามเนื้อหาของวัฒนธรรม การแบ่งของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การแบ่งตามลักษณะหน้าที่ การแบ่งตามปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นและชาติ การแบ่งตามฐานันดรของสังคมไทย และการแบ่งตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2495 ของประเทศไทย

การแบ่งของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี แบ่งวัฒนธรรมตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่ค้นพบออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistory) เป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ที่ตั้งถิ่นฐานเป็นครั้งแรก สืบต่อมาจนกระทั่งมีการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมในยุคหิน ยุคโลหะ และยุคเหล็ก
2. วัฒนธรรมกึ่งประวัติศาสตร์ (Protohistory) เป็นวัฒนธรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งที่คนอื่นเดินทางผ่านหรือได้บันทึกเรื่องราวเอาไว้ ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม กล่าวถึงคนเหล่านั้น แต่คนในสังคมนั้นยังไม่สามารถบันทึกเรื่องราวของตนเอง
3. วัฒนธรรมยุค

ประวัติศาสตร์ (History) เป็นวัฒนธรรมที่คนในสังคมได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็นวัฒนธรรมยุคโบราณ ยุคกลาง และยุคใหม่ ตามยุคสมัยของประวัติศาสตร์ (กรมศิลปากร, 2542, หน้า 51)

การแบ่งของนักสังคมวิทยาและนักมนุษยวิทยา แบ่งวัฒนธรรมตามพฤติกรรมของคนในสังคมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมยุคค้ำรอนชีวิตหรือสังคมโบราณ (Savaging) เป็นวัฒนธรรมแบบค้ำรอนเร็วร้อนหาอาหารและที่อยู่อาศัย เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีชีวิตอยู่รอดเช่นเดียวกับสัตว์อื่น ๆ โดยอพยพเป็นกลุ่มไปตามทำเลที่มีอาหาร อากาศอบอุ่น ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเร็วร้อนไปตามหุบเขาลำเนาไพร ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

2. วัฒนธรรมยุคปฏิวัติการเกษตรกรรม (Agricultural revolution) เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์รู้จักประดิษฐ์เครื่องมือทางการเกษตรและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆด้วยเหล็ก สามารถตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่สำคัญ นับว่าเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตครั้งยิ่งใหญ่ทั้งศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ตลอดจนการจัดระบบสังคมให้เป็นระเบียบแบบแผน

3. วัฒนธรรมยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial revolution) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เริ่มด้วยการนำพลังไอน้ำมาใช้กับเครื่องจักรกลต่าง ๆ แล้วพัฒนาเป็นเครื่องกลที่ใช้พลังงานจากน้ำมันที่มีอยู่ตามธรรมชาติ การคิดค้นต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาผลิตสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในทวีปยุโรป โดยเฉพาะประเทศอังกฤษเป็นผู้นำในการปฏิวัติอุตสาหกรรมมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 การผลิตในระบบอุตสาหกรรมต้องใช้ที่ดิน วัตถุดิบ แรงงาน และตลาดเป็นจำนวนมาก ต้องใช้การคมนาคมขนส่งที่ทันสมัย กลไกการบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์ครั้งใหญ่ เช่น การผูกขาดทางการค้า การล่าอาณานิคม การเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง การเกิดสงครามเย็น การเกิดและการขยายตัวของเมืองและวัฒนธรรมแบบเมือง เป็นต้น

4. วัฒนธรรมในยุคสารสนเทศ (Information) หรือ ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปลายทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา โดยสหรัฐอเมริกาและรัสเซียได้พัฒนาการคมนาคมสื่อสารทางอวกาศ จนสามารถพัฒนากระบวนการสื่อสารได้ทันสมัยและทั่วโลก ทำให้ประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีจะผลักดันให้วัฒนธรรมของโลกไหลไปตามกระแสของเครื่องมือสื่อสาร และนำไปสู่สังคมวัฒนธรรมของการช่วงชิงผลประโยชน์ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแบบใหม่ (กรมศิลปากร, 2542,

หน้า 51-52)

การแบ่งตามยุคสมัยของวัฒนธรรม เป็นการแบ่งวัฒนธรรมตามยุคสมัยหรือช่วงเวลาที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักเกณฑ์คล้ายคลึงกับการแบ่งของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ซึ่งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ยอมรับ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมในอดีตหรือมรดกทางวัฒนธรรม (Past cultural หรือ Cultural heritage) ได้แก่ เรื่องราวของมนุษย์ในอดีตทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ตั้งแต่วัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2. วัฒนธรรมร่วมสมัยหรือวัฒนธรรมปัจจุบัน (Cultural life หรือ Living cultural) ได้แก่ วิถีชีวิตของมนุษย์ สิ่งที่ใช้สอย และใช้ในการดำรงชีวิต การพัฒนาสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ (กรมศิลปากร, 2542, หน้า 39)

การแบ่งตามลักษณะของวัฒนธรรม เป็นการแบ่งวัฒนธรรมตามลักษณะของวัฒนธรรม ได้มีผู้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ ไว้ดังนี้

Horton and Hunt (1980, pp. 60-61 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2538, หน้า 102) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Material cultural) เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์ผลิตหรือสร้างขึ้นมา เช่น เครื่องมือ รถยนต์ สิ่งก่อสร้าง อาคาร บ้านเรือน โทรศัพท์ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Non-material cultural) เป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่รูปธรรม กล่าวคือ เป็นนามธรรม ได้แก่ ภาษาถ้อยคำที่ใช้พูด ความคิด ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อที่มนุษย์ยึดถือเกี่ยวกับศาสนา ลัทธิการเมือง วัฒนธรรมประเภทนี้ บางครั้งรวมเอาการแข่งขันกีฬา (Rule of the game) ความชำนาญของผู้เล่นหรือผู้แข่งขัน แนวความคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีของผู้แข่งขัน รวมทั้งพฤติกรรมที่เป็นที่มาของผู้แข่งขันและผู้ดูแล การแข่งขันไว้ด้วย

การแบ่งตามอุดมคติ กรมศิลปากร (2542, หน้า 36) ได้แบ่งวัฒนธรรมตามอุดมคติ เป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางจิตใจ (Intangible หรือ Non-materiel cultural) ได้แก่ เรื่องราวความรู้ตึกนึกคิดและรสนิยมที่จับต้องไม่ได้

2. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Tangible หรือ Material cultural) ได้แก่ ผลผลิตที่มนุษย์ผลิตออกมาใช้ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปวัตถุประเภทต่าง ๆ

จากแนวคิดของวัฒนธรรม ความหมาย ประเภทและรูปแบบของวัฒนธรรมที่กล่าวมา

ในช่วงต้น จะทำให้เข้าใจและสามารถนำมาประกอบการอธิบายปรากฏการณ์การดำเนินวิถีชีวิต และพลังวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ที่สะท้อนถึงความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด สร้างความสำเร็จและความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวคิดอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) คือ การสร้างความหมายเชิงวัฒนธรรมให้แก่ตัวตนของปัจเจกหรือกลุ่มชนหรือชนเผ่าได้นิยามไว้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการธำรงคุณลักษณะ (Characteristics) อันโดดเด่นแก่แก่งของตนไว้สู่การป้องกันหรือการปรับตัวต่อสภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม รากเหง้าของตัวเองหรือกลุ่มหรือชนเผ่า อัตลักษณ์ของชนเผ่ามีลักษณะ 3 ประเภท คือ 1. อัตลักษณ์ที่ชนชั้นปกครองปลูกฝังให้แก่กลุ่มชน (Legitimizing identity) ซึ่งมุ่งมั่นให้เกิดความเป็นชาติ หรือแสดงออกถึงความมีอิสรภาพของชาติ 2. อัตลักษณ์ที่พยายามจะยืนยันความเป็นตัวของตัวเองเพื่อการต่อต้านหรือประท้วงชนชั้นปกครอง (Resistance identity) ที่มีอยู่ทั่วไปของชนเผ่าชนกลุ่มน้อย กลุ่มชนที่เห็นว่าตนเองขาดความเสมอภาค และพร้อมที่จะกระทำในลักษณะ “ขบถ” และ 3. อัตลักษณ์ที่พุ่งเป้าไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตัวตนหรือกลุ่มชนต้องการจะไปสังกัด (Project identity) โดยการปรับตัวและบูรณาการลักษณะสังคม วัฒนธรรม อัตลักษณ์ประเภทนี้มีพลังและมีพลวัตต่อสังคมโลกาภิวัตน์ เพราะความสามารถที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ และเต็มใจที่จะปรับเปลี่ยนตนเองหรือปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมไปยังเป้าหมายที่กลุ่มหรือตนเองตั้งเป้าหมายไว้ (จุฑาพรรษ์ ผดุงชีวิต, 2550, หน้า 60 อ้างถึงใน ประสาน กำจรเมณกุล, 2552, หน้า 20)

อัตลักษณ์ หมายถึง ชีวิตที่มีการกระทำที่ถูกต้อง การกระทำที่ถูกต้องในสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น และสัมพันธภาพกับตนเอง (อภิญา เพ็องฟูสกุล, 2546, หน้า 35)

อัตลักษณ์ ประกอบด้วย คุณค่าเชิงการปฏิบัติ เชิงการกระทำ การเจริญก้าวหน้าทางอัตลักษณ์เหมือนดังที่คุณค่ากลายเป็นคุณธรรม เป็นความโน้มเอียงภายในที่เชื่อถือได้ที่สนองตอบต่อสถานการณ์ทางศีลจริยธรรม อัตลักษณ์มีส่วนสัมพันธ์ระหว่าง 3 ส่วน คือ ส่วนความรู้เชิงจริยธรรม ความรู้สึกเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อัตลักษณ์ที่ดีประกอบด้วย การรู้จักความดี ความปรารถนาดีและกระทำดี ความเคยชินของจิตใจและการกระทำทั้งสาม เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต

อัตลักษณ์มิได้เกิดขึ้นในความว่างเปล่า แต่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมทางสังคมในความรู้ ความรู้สึก และการกระทำบ่อยครั้งที่สิ่งแวดล้อมบดบังความหวังใจ ความตระหนักถึงคุณลักษณะ ความดีงามและสืบทอดยั่งยืน ในบางครั้ง ทำให้คนจำนวนมากหรือคนส่วนใหญ่รู้สึกละเลยเวลา

มีความโง่เขลาที่จะทำสิ่งที่เป็นค่านิยมดีงาม วัฒนธรรม และวิถีพฤติกรรมที่ควรดำรง สืบสาน และ เข้าถึงจิตวิทยาอัตลักษณ์ (George & Bear, 1987, pp. 27-28)

อัตลักษณ์เป็นคำผสมระหว่างคำว่า “อัต” กับ “ลักษณ์” คำว่า “อัต” เป็นภาษาบาลี (อดีต) แปลว่า ตนหรือตัวตน ส่วนคำว่าลักษณ์ (ลักษณ) เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า เครื่องแสดงสิ่งหนึ่ง ให้เป็นว่าต่างกับอีกสิ่งหนึ่ง ดังนั้น ถ้าแปลตามรูปศัพท์ อัตลักษณ์จึงแปลได้ว่า “สิ่งที่แสดงถึง ความเป็นตัวเอง หรือ ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นตัวเอง” (วันวิสา อุณหจร, 2549, หน้า 11)

ธงชัย วินิจจะกุล (2530, หน้า 179) กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า เมื่อเกิดความหลากหลายของอัต ลักษณ์ในบุคคลคนหนึ่งทำให้เกิดพลังบางอย่างขึ้น โดยเฉพาะในอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม เช่น วรรณะ กลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ชาติ เป็นต้น

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550 อ้างถึงใน เมธินี ราพิงสุข, 2558, หน้า 378-391) ให้คำอธิบาย ความหมายของ “อัตลักษณ์” ว่า หมายถึงสิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นเรา หรือ พวกเรา แตกต่างจากเขา พวกเขา หรือ คนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นมา เป็นตัวเรา พวกเรา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (Social-constructed) อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนและความแตกต่าง ระหว่าง “พวกเรา” หรือ “คนอื่น”

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ข้างต้นสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คำอธิบายคุณลักษณะ ความเป็นตัวตน ที่แสดงความโดดเด่นในเชิงคุณค่าของชีวิตและความเป็นชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ ซึ่งอัตลักษณ์มีหลายประเภทดังนี้

1. อัตลักษณ์ด้านภาษา ประเพณีและความเชื่อ
2. อัตลักษณ์ด้านการดำรงชีวิต
3. อัตลักษณ์ด้านศิลปหัตถกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

เป็นที่ยอมรับว่า สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ไม่มีอะไรคงที่ (static) มีการเคลื่อนไหว (dynamic) อยู่เสมอ สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ เป็นพลวัตหรือไม่คงที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้โครงสร้างของสังคมและวิถีการดำรงชีวิตหรือวัฒนธรรม ของมนุษย์ในแต่ละสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ไม่มีสังคมใดหยุดอยู่กับที่โดยแท้จริง

ความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2538, หน้า 126 อ้างอิงจาก Ginberg, 1958, p. 205)

ได้ให้ความหมาย “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับโครงสร้างสังคม ซึ่งได้แก่ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ

สุพิศวง ธรรมพันทา (2543, หน้า 67 อ้างอิงจาก Smelser, 1988, p. 383) ได้ให้ความหมายและอธิบายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากร พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม โครงสร้างสังคม และแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนทางวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป (2541, หน้า 179-180) ได้ให้ความหมายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม และอธิบายว่า ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบครอบครัว ขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองจากเผด็จการเป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดช่วงชั้นทางสังคมจากระบบไพร่เป็นระบบอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบเกษตรกรรมเป็นระบบอุตสาหกรรม เป็นต้น ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพฤติกรรมทางสังคม เช่น การเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรจากแบบบังคับเป็นแบบให้อิสระ เสรี การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของอัตราหย่าร้าง อัตราการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน และ อัตราการย้ายถิ่น เป็นต้น

จุมพล นิมพานิช (2538, หน้า 126) ให้ความหมายไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างสังคม ได้แก่ ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ เช่น แบบแผนความสัมพันธ์ในสังคม ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หน้าที่หรือกระบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง และมักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือสมัยใดสมัยหนึ่ง

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532, หน้า 337) ได้กำหนดความหมายของ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ไว้ว่า หมายถึง การที่ระบบสังคมกระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะในด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปได้ในทางก้าวหน้าหรือถดถอยเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

ผจงจิตต์ อธิคนันตะ (2526, หน้า 8) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสังคม รวมถึงการกระจาย

อายุ อัตราการเกิดการตายของประชากร ด้านความสัมพันธ์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ของสามีภรรยา เป็นต้น

สุพัตรา สุภาพ (2522, หน้า 178) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม หรือการกระทำทางสังคม อันสืบเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันมากกว่าอย่างอื่น

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ข้างต้นพอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างของสังคมนั้น ๆ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม หรือการกระทำทางสังคม ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2538, หน้า 130) ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขา ทุกประเภท กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุหรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ

สุพิศวง ธรรมพันธุ์ (2538, หน้า 68 อ้างอิงจาก Smelser, 1988, p. 382) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความรู้ ความเชื่อ และลักษณะการแสดงออกของวิถีชีวิตทั่วไปในสังคม ผลของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ที่ทำเปลี่ยนแปลงวิถีใหม่มาให้ผู้คน เช่น ความก้าวหน้าของวิชาฟิสิกส์ ทำให้เกิดการผลิตระบบสื่อสารแบบโทรเลขและโทรศัพท์ขึ้นใช้ทั่วโลก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกว้างขวางทั่วโลก เป็นต้น

ณรงค์ เส็งประษา (2541, หน้า 207) ให้ความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีมนุษย์กำหนดให้มีขึ้นทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่นำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532, หน้า 99-100) ได้กำหนดความหมายไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่ง ๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมสองประเภทนี้เป็นไปไม่เท่ากัน โดยทั่วไป วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเปลี่ยนแปลงช้ากว่า นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระเบียบวิธีการปฏิบัติในสังคม ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุ อันได้แก่ เทคโนโลยี หรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ และสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุ อันได้แก่ จารีต ประเพณี ค่านิยม กฎหมาย และศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา จนแทบจะแยกออกจากกัน ไม่ได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์จึงยากที่จะแยกออกให้เห็น ได้ชัดเจนว่าอะไรคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และอะไรคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องเดียวกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านบรรทัดฐานและสถานภาพ บทบาท ซึ่งเกิดขึ้นในระบบสังคมหรือโครงสร้างของสังคม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ หรือวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัตถุและมีใช้วัตถุของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงทั้งสองอย่างจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็จะทำให้วัฒนธรรมของสังคมแห่งนั้นเปลี่ยนแปลง ไปด้วย ในทำนองเดียวกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็จะมี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ควบคู่ไปด้วย ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางการศึกษาของประชาชน ซึ่งมีแนวโน้ม ในทางที่ให้เด็กได้ศึกษาถึงขั้นมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในระบบสังคมขยายตัวขึ้น หรือการคิดประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้ความก้าวหน้าในโลกเจริญขึ้นและกลายเป็นยุค เครื่องมืออัตโนมัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงงานและสำนักงานต่างๆ การประดิษฐ์ซึ่งเป็น ผลทางวัฒนธรรมหลายอย่างด้วยกัน เช่น โทรศัพท์ รถยนต์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์และเครื่องบิน เป็นต้น ได้สร้างพื้นฐานการดำเนินงานของบริษัทชั้นนำต่าง ๆ ขึ้น อันเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในทำนองเดียวกัน อิทธิพลของสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรม เช่น การที่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ถือว่าเศรษฐกิจสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ ทำให้ระบบ ค่านิยมในวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของระบบสังคมทำให้การดำเนินชีวิตของคน ในสังคมเปลี่ยนไป เช่น การใช้ชีวิตในเมืองใหญ่แตกต่างไปจากความเป็นอยู่ในชนบท เป็นต้น (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2525, หน้า 15-19)

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้านหรือกระดาษที่มีสองหน้า ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หรือ เปรียบเสมือนเชือกสองเส้นนำมาพันติดเกลียวคู่กันไปเรื่อยๆ มองดูเป็นเส้นเดียวกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538, หน้า 7 - 8) ดังนั้น นักสังคมวิทยาจึงนิยามรวมคำทั้งสองคำ นี้เข้าด้วยกันและเรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม” (Socio-cultural change)

เมื่อกล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงมักหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย บางครั้งก็มีคนพูดรวมกันหรือในความหมายเดียวกันไปเลยก็มี

ดังนั้น จึงสรุปความหมายของคำว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ของคนในสังคมและระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติของสังคมมีความแตกต่างกันในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง หรือในวัฒนธรรมหนึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอ

2. การเปลี่ยนแปลงนั้น ไม่ได้เป็นไปชั่วครั้งชั่วคราวหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเรื่องนั้น ๆ โดยลำพัง แต่การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในลักษณะของลูกโซ่ คือ มีผลต่อเนื่องกันไปเมื่อเป็นเช่นนี้ผลของการเปลี่ยนแปลงก็มีแนวโน้มที่จะขยายออกไปในอาณาบริเวณกว้างหรือแผ่ออกไปทั่วโลก

3. การเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และมีความสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและผลของมันย่อมมีความสัมพันธ์กัน คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ ติดตามมา เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงสมัยปัจจุบัน เป็นผลมาจากการวางแผนการเอาไว้หรือมีการเลิกใช้กระบวนการบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

5. การเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบกระเทือนถึงประสิทธิภาพของปัจเจกบุคคล และหน้าที่ทางสังคมอย่างกว้างขวาง

รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีรูปแบบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงแบบวัฏจักร คือ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงเป็นวัฏจักรหรือหมุนเวียนเป็นวงกลมสลับกันระหว่างความเจริญรุ่งเรืองกับความเสื่อมถอย เช่น อาณาจักรบางอาณาจักรเคยมีอำนาจยิ่งใหญ่แล้วค่อย ๆ หดอำนาจลง และอาจฟื้นกลับสู่ความรุ่งเรืองได้อีกครั้ง เช่น อียิปต์ จีน อินเดีย กรีก โรมัน สเปน และอังกฤษ เป็นต้น หรือการหมุนเวียนกันขึ้นครองอำนาจระหว่างกลุ่มชนชั้นนำประเภทอนุรักษนิยมกับกลุ่มหัวก้าวหน้า เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ คือ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้าหรือความซับซ้อนมากขึ้นเสมอ เช่น จากสังคมดั้งเดิมเป็นสังคมสมัยใหม่ จากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง จากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมเทวนิยมเป็นสังคมแบบวิทยาศาสตร์ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการวิจัยบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป,

2541, หน้า 183-185)

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2522) ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากสาเหตุสำคัญดังต่อไปนี้

1. การสังสมทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่หน่วยต่าง ๆ ของสังคมได้สังสมวัฒนธรรมติดต่อกันเป็นเวลานาน เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เป็นเหตุให้วิทยาศาสตร์ในทวีปยุโรปเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยี ทำให้สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย
2. ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมอื่น การรับและการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกัน โอกาสที่จะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมีมากขึ้น เช่น สังคมไทยอยู่ใกล้ชิดกับสังคมจีน การที่ไทยจะยอมรับเอาวัฒนธรรมจากจีนเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นต้น
3. การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น โดยตรง คือ การที่บุคคลในสังคมได้ติดต่อกับบุคคลในอีกสังคมหนึ่ง ทำให้บุคคลนั้นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ แนวความคิดใหม่ แล้วนำมาสู่สังคมของตน เช่น คนไทยไปต่างประเทศหรือคนต่างชาตินำประเทศไทย ก็จะมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม อันเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมขึ้นได้
4. ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงด้วย
5. ปัจจัยทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ ขนาดของประชากร การเพิ่ม การลดจำนวนประชากร การย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของเพศชายและหญิง อัตราส่วนของคนหนุ่มและคนสูงอายุ ซึ่งเพิ่มภาวะทางประชากรจะมีผลอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ต่างๆ
6. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต การบริโภค การจำหน่าย และการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจและโครงสร้างทางเศรษฐกิจมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ สังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป
7. ปัจจัยทางการเมือง การเกิดสงคราม หรือ อิทธิพลของผู้นำในสังคม เช่น คาร์ล มาร์กซ เลนิน มหาตมะคานธี เป็นต้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้
8. ปัจจัยศาสนาและอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา อาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น จรรยาแบบโปรเตสแตนต์ เป็นรากฐานของก้าเนดิระบบทุนนิยม

ในยุโรปตะวันตก เป็นต้น

9. วิกฤตการณ์ในสังคม การเกิดความวุ่นวายและความยุ่งยากในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด เป็นต้น

10. ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัย และประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในสังคมเสมอ เป็นสาเหตุสำคัญให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและในทุก ๆ ด้านทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ

11. ปัจจัยทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาเชื่อว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องมาจากความรู้สึกของมนุษย์ในสังคมที่ชอบการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ชอบค้นคว้าสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ชอบหาประสบการณ์ใหม่ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้น

12. ความสนใจและความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม จนกลายเป็นประชาคมติหรือเสียงส่วนใหญ่ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ประชาชนนัดชุมนุมกัน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือให้มีไฟฟ้า ประปา จนรัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือตามที่ต้องการ (สุพัตรา สุภาพ, 2522, หน้า 144-147)

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความไม่สมดุลในด้านทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม และประชากรในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ประชากรของท้องถิ่นต้นทางต้องแสวงหาท้องถิ่นใหม่ที่มีโอกาสดีกว่าท้องถิ่นเดิม เมื่อย้ายถิ่นไปอาศัย อยู่ในท้องถิ่นใหม่ ผู้ย้ายถิ่นต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิต ทัศนคติ และพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากท้องถิ่นเดิมที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นต้องปรับตัวด้านความคิด พฤติกรรมสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นใหม่ ถ้าปรับตัวไม่ได้ ผู้ย้ายถิ่นก็จะแสวงหาท้องถิ่นใหม่จนกว่าจะสามารถปรับตัวได้ ซึ่งถือได้ว่าการปรับตัว เป็นกระบวนการที่เป็นความต่อเนื่องจากกระบวนการย้ายถิ่น หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่น (วรรณิ ตั้งเสาวภาคย์, 2543, หน้า 4)

ความหมายของการปรับตัว

สุชา จันทรเอม (2536, หน้า 135) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ต้องมีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานและเพื่อสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

สุภางค์ จันทวานิช (2542, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า หมายถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนความเชื่อหรือทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้เข้ากับ

สภาพชีวิตใหม่

สุรางค์ จันทร์แอม (2529, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางในสิ่งแวดล้อมของตน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีการปรับตัว และมีแบบแผนในการปรับตัวที่แตกต่างกันไป เพื่อตอบสนองความต้องการของตนทางร่างกาย เช่น อาหาร การออกกำลังกายแล้ว ยังต้องตอบสนองความต้องการทางสังคม

สรุป ความหมายของการปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิต เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน และการมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น รวมถึงการใช้ชีวิตให้อยู่รอดและมีความสุขในสังคม

สาเหตุที่ทำให้เกิดการปรับตัว

การปรับตัวของมนุษย์ เกิดจากแรงผลักดันภายในตัวมนุษย์และเกิดจากสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมนุษย์ที่กระตุ้นให้เกิดการปรับตัว

กันยา สุวรรณแสง (2533, หน้า 526-527) สรุปสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปรับตัว โดยแยกสาเหตุออกเป็น 3 สาเหตุคือ

1. แรงขับและความต้องการ ในชีวิตของบุคคลมีความต้องการเป็นพื้นฐาน เช่น ความต้องการทางกาย ความต้องการนี้ทำให้เกิดแรงขับ เช่น ความหิวเป็นแรงขับให้มนุษย์ดิ้นรนเพื่อสนองตอบความอยากของตน ถ้าเกิดอุปสรรคมาขัดขวาง ไม่สามารถสนองความต้องการ ไม่สามารถบำบัดความอยากได้ ร่างกายก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คลายจากความกระวนกระวายอันเนื่องมาจากความอยาก พฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อผ่อนคลายความทรมานทรมานนี้ เรียกว่า การปรับตัว

2. แรงกระตุ้นจากสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว หรือการที่สิ่งแวดล้อมต้องการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนมีปัญหาในการปรับตัวให้ทันตามภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ราคาสินค้าแพงขึ้น แฟชั่นการแต่งกาย ความเป็นอยู่ การคมนาคม ความเจริญทางวัตถุต่าง ๆ ทำให้มนุษย์ต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสังคม มีปัญหาเดินแถวกันมาให้แก้อยู่ตลอดเวลา ถ้าแก้ไขได้ก็มีความสุข ถ้าแก้ไขไม่ได้ก็เกิดความคับข้องใจ กระวนกระวายใจ จึงหาทางปรับตัวโดยวิธีการต่าง ๆ

3. เจตคติ ความสนใจ จุดหมายของชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจึงจำเป็นต้องปรับพฤติกรรม ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

นิภา นิธยาน (2530, หน้า 106-115) ได้อธิบายสาเหตุของการปรับตัวที่เป็นปัจจัยและมีอิทธิพลต่อการปรับตัว ดังนี้

1. อิทธิพลพื้นฐานทางกายภาพ ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานในการแสดงออก และการมี

ศักยภาพทางพันธุกรรมของบุคคล เช่น การทำงานของระบบประสาท อิทธิพลของพันธุกรรม ความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยกำเนิด ศักยภาพในการเรียนรู้ อารมณ์ ความคล่องแคล่ว เป็นต้น

2. อิทธิพลของสภาวะแวดล้อม ได้แก่ สภาวะแวดล้อมที่แวดล้อมบุคคล ไม่ว่าจะ เป็นธรรมชาติทางกาย ทางวัฒนธรรมหรือสังคม

3. อิทธิพลของสภาวะความเป็น “ตน” ได้แก่ การรับรู้และความเข้าใจที่บุคคลได้รับ จากประสบการณ์ทุกอย่างในชีวิตของตน ซึ่งจะมีความแตกต่างกัน ไปในแต่ละบุคคล

วารสาร กระจกสฤยดี (2543, หน้า 2-3) ได้สรุปสาเหตุที่บุคคลต้องมีการปรับตัวไว้ 2 ประการ ได้แก่

1. เพื่อความอยู่รอดของชีวิต กล่าวคือ ตลอดชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ย่อมผ่านช่วงชีวิตมามากมาย พบกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่การปฏิสนธิเป็นตัวอ่อน อยู่ในครรภ์ มารดา มีการเจริญเติบโตเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยที่ทุกคนต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องปรับตัวเองในแต่ละช่วงชีวิตให้สามารถเข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเราให้ได้ เพื่อความอยู่รอดนั่นเอง

2. เพื่อความสุข กล่าวคือ การปรับตัวช่วยให้เราอมรับสภาพการณ์ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วพยายามหาวิธีการแก้ไขภายใต้สถานการณ์อันเลวร้าย อาจจะเป็นตัวเองที่แก้ปัญหา หรือมีบุคคลอื่นมาช่วยแก้ปัญหาก็ได้ เพื่อให้ปัญหานั้น ๆ ได้คลี่คลายลงไป เมื่อความทุกข์หายไป ย่อมก่อให้เกิดความสุขตามมา

แนวทางของการปรับตัว

การย้ายถิ่นจากสภาพเดิมที่คุ้นเคยเข้าสู่สภาพแวดล้อมใหม่นั้น บุคคลต้องเผชิญกับแบบแผนใหม่ในชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม ผู้ย้ายถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวต่อแบบแผนใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่อยู่กับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ก็จะมีแนวโน้มในการปรับตัวได้ดี แต่ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ ดังนั้น นิภา นิธยาน (2530, หน้า 155-157) จึงสรุปลักษณะของบุคคลที่มีการปรับตัวที่ดีเพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวให้ได้อย่างมีความสุข ไว้ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่น ความรู้สึกที่มั่นคง และมีความภาคภูมิใจในตนเอง
2. มีความอบอุ่นเป็นมิตร มีนิสัยที่น่าคบ มีเมตตากรุณา
3. ตระหนักในคุณค่าของภาระหน้าที่ที่ปฏิบัติ
4. พร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และสนใจเข้าร่วมกิจกรรมรอบตัว
5. รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย สม่่าเสมอ
6. มีความกล้าที่จะเผชิญกับความจริงในชีวิต
7. มีจิตใจหนักแน่นมั่นคงไม่หือถอย พร้อมที่จะแก้ปัญหอย่างเต็มกำลังความสามารถ

8. มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี
9. ไม่มีอารมณ์เกลียด เคียดแค้น รู้จักยับยั้งและควบคุมอารมณ์ได้
10. ไม่เคร่งเครียด หรือวิตกกังวลจนเกินเหตุ

วารสาร กระจกส่องใจ (2543, หน้า 144-146) ได้สรุปแนวทางการปรับตัวไว้เพื่อให้บุคคลได้ปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดความสุข คือ

1. รู้สึกพึงพอใจในตนเอง โดยยึดหลักว่า จงพอใจในสิ่งที่มี และทำในสิ่งที่มีอยู่ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนไม่สามารถเลือกเกิดได้ แต่เราเลือกที่จะเป็นได้

2. รู้จักปล่อยวาง หมายถึง การปรับใจ ปรับความคิด ปรับความรู้สึกล่อลึงที่เราต้องเผชิญอย่างมีสติ

3. ยอมรับความเป็นจริงและมองโลกในแง่ดี แม้ว่าบางครั้งความจริงที่เราต้องเผชิญอยู่นั้น จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดและทรมาน พยายามคิดในแง่ดี ความรู้สึกของเราที่ดีแล้วชีวิตก็จะมีความสุข

4. ยอมรับในความแตกต่าง ในด้านค่านิยม ทัศนคติ ความคิด และความเชื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกระทำที่แตกต่างกัน ไม่ควรคาดหวังว่าใครจะเป็นอย่างที่เราต้องการหรือไม่อย่างไร กระบวนการของการปรับตัว

วรรณิ ตั้งเสาวภาคย์ (2543, หน้า 5) ได้ศึกษาถึง การปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น โดยเน้นการยึดถือกระบวนการที่ผู้ย้ายถิ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมในถิ่นปลายทางตามทฤษฎีการบูรณาการ (Integration) โดยแบ่งกระบวนการปรับตัวเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้ย้ายถิ่นปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของงานที่ทำ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับงานและการยอมรับปฏิบัติตามกฎระเบียบและบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ผู้ย้ายถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมท้องถิ่นปลายทาง เช่น การใช้ภาษา ลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ผู้ย้ายถิ่นสามารถปรับตัวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมในท้องถิ่นปลายทาง เช่น การใช้ภาษาพื้นเมืองในสังคมปลายทาง มีวิถีชีวิตเหมือนกับคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยไม่ปรากฏลักษณะวัฒนธรรมเดิมของผู้ย้ายถิ่น การมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนพื้นเมือง และมีความตั้งใจที่จะอาศัยอยู่ถาวร เป็นต้น

วารสาร กระจกส่องใจ (2543, หน้า 1) ได้สรุปรูปแบบของกระบวนการปรับตัวไว้ดังนี้

1. การปรับตัวที่สมบูรณ์หรือการปรับตัวแบบบูรณาการ (Integrating adjustment) เป็นลักษณะการปรับตัวของบุคคลเมื่อเผชิญกับสภาพปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ แล้วสามารถแก้ไขปัญหานั้นหรือจัดอุปสรรคนั้นได้โดยที่ตนเองเกิดความสบายใจ เป็นการปรับสภาพความคิด

ความรู้สึก ให้สามารถยอมรับกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์

2. การปรับตัวแบบไม่สมบูรณ์ หรือการปรับตัวแบบไม่บูรณาการ (Non-integrating adjustment) เป็นการปรับตัวที่บุคคลไม่สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ ซึ่งบุคคลพอจะมีวิธีคลายความตึงเครียดลงได้บ้าง แต่ยังคงมีความเครียดหรือความไม่สบายใจอยู่ จำเป็นต้องอาศัยกลไกทางจิตหรือกลไกการป้องกันตนเองมาใช้ เพื่อช่วยลดความตึงเครียดลงบ้าง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการปรับตัว

จากการศึกษาของ วิลาส โทธิสาล ในเรื่อง “การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตอีสานใต้” (วิลาส โทธิสาล, 2548 อ้างถึงใน เกา บุญเยี่ยม, 2557, หน้า 21-23) พบว่าพื้นที่เขตอีสานใต้มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมรถิ่นไทย (ไทยเขมร) ไทยโคราช ไทยจีน และแขกปาตาน (ชาวปาเกีสถาน) ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์กูยเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ เพราะได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่น้อยกว่า 300 ปี และอาศัยอยู่หนาแน่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ คุณลักษณะทั่วไปได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า พยายามเรียนรู้บริบทรอบตัว เช่น ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง อัตลักษณ์เด่นของกลุ่มชาวกูยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง พบว่า พอใจกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจระหว่างระบบนิเวศน์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ สร้างพิธีกรรมให้เป็นรูปธรรม ความเชื่อสูงเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกับวัฒนธรรมพุทธและพราหมณ์ให้เป็นรูปแบบของชาวกูย เช่น ผีปู่ตา ในยุคโลกาภิวัตน์ได้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ชาวกูยต้องเผชิญกับกระแสจากภายนอกเข้ามาครอบงำจากอำนาจรัฐและทุนนิยม ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิตและการดำรงรักษาความเป็นชุมชนและรัฐชาติ ลักษณะบริบทของการปรับตัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ สังคม-วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความเชื่อ ศาสนา และการแต่งกายให้ใกล้เคียงกับสังคมสมัยใหม่

กระบวนการปรับตัวของกลุ่มชาวกูย มีระบบคิดแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ภูมิ-สังคม

1. ด้านระบบนิเวศ พบว่า นโยบายของรัฐมีบทบาทการให้นายทุนสร้างความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน น้ำและป่า จนกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและเสื่อมสภาพ ชาวบ้านเข้าไปใช้พื้นที่เสื่อมสภาพในการทำเกษตร และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ระบบนิเวศที่เกี่ยวกับพรรณพืชและสัตว์หมดไปอย่างรวดเร็ว แต่ชาวบ้านยังรักษาระบบนิเวศชุมชนได้บ้าง เช่น ป่าช้า

2. ด้านสังคม พบว่า ชาวกูยยังรักษาความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ “ระบบโคตร” พยายามเรียนรู้ภาษาไทยอีสาน (ภาษาลาว) ภาษาเขมรถิ่นไทย (ภาษาเขมร) รัฐไทยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยและสามารถใช้เพื่อการต่อรองในการดำรงชีพ

3. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีวิธีการผลิตที่หลากหลายเป็นการผลิตเพื่อยังชีพเป็นสำคัญ มีการผลิตเพื่อการขายเพิ่มขึ้น เช่น การผลิตข้าวและการเลี้ยงโคกระบือ มีการใช้ทุนและเทคโนโลยีสมัยใหม่สูงขึ้น ก่อให้เกิดหนี้สิน สร้างความทุกข์ยากและลำบาก ทางเลือก ต้องออกไปขายแรงงาน นอกชุมชนและเรียนรู้ประสบการณ์ จากภายนอกชุมชนมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

4. ด้านความเชื่อ พบว่า ชาวภูยสร้างสัญลักษณ์ความเชื่อประเพณีพิธีกรรมและอำนาจเหนือธรรมชาติมาประกอบความสำนึกร่วมต่อการดำเนินชีวิตในรอบปี เช่น ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากินและเกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

5. ด้านศาสนา พบว่า ใช้กิจกรรมในรอบปี สร้างกระบวนการคิดร่วมกันเพื่อจัดระเบียบชุมชน โดยยึดแนวหลักพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เช่น บุญผ้าป่า วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา

6. ด้านการแต่งกาย พบว่า สะท้อนในรูปธรรมของพิธีกรรม ความเชื่อ แนวโน้มการแต่งกายสมัยนิยมมากขึ้น และสตรีชาวภูยพยายามปรับภูมิปัญญาการทอผ้า เพื่อประยุกต์ผลผลิตผ้าแบบพื้นบ้านให้มีลวดลายผสมผสานตามรสนิยมของผู้ซื้อ

การขยายและเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ รัฐไทยและทุนนิยมเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่อชุมชน แต่ชาวภูยสามารถดำรงอยู่ได้เพราะมีลักษณะที่สำคัญคือ

1. การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนาพุทธเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต วัดเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการปกครอง วัฒนธรรมใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น เช่น ใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาพื้นเมือง (ภูย ส่วย) การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ เรียนรู้ระบบคิดเกี่ยวกับการซื้อขาย แต่การเข้ามาของวัฒนธรรมใหม่ยังอ่อนแอ ไม่สอดคล้องตามรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้วัฒนธรรมเดิมยังคงอยู่ ไม่สลายหายไปจากชุมชน เช่น จิตสำนึกทางด้านจารีตประเพณี

2. ศักยภาพการดำรงอยู่ จากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมพบว่า มีการใช้ระบบนิเวศกับความเชื่ออย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การสร้างกิจกรรม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในรอบปี การเรียนรู้ภาษาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ด้านการแต่งงานเป็นการลดความรู้สึกด้านอคติทางชาติพันธุ์และเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ทำให้ศักยภาพทางวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็งขึ้น

3. ความหลากหลายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ชาวภูยมีการเลือกสรรในแนวทางดำรงอยู่ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ประเพณีการทำบุญพระเวสสันดร ประเพณีทำบุญบั้งไฟจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชุมชนพอใจและยอมรับมานาน เพราะเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การรวมกลุ่ม

เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ชุมชนผลิตเองทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน

งานศึกษาวิจัยของอนุสรณ์ ไชยพาน และคณะ เรื่อง การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตชาวสวนตาล กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (อนุสรณ์ ไชยพาน และคณะ พุ่มเคชา, 2549 อ้างถึงใน เกา บุญเยี่ยม, 2557, หน้า 23) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตในการปรับตัวของชาวสวนตาล ในการแสวงหาความอยู่รอดในการดำรงชีวิตของชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการศึกษาลักษณะพิเศษของชาวชุมชนในการสร้างวัฒนธรรมของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ท้องถิ่นบางนางลี่เป็นชุมชนปลายน้ำของอัมพวา (บางช้าง สวนนอก) เป็นชุมชนของนิเวศลุ่มน้ำแม่กลอง มีการตั้งถิ่นฐานปฏิสัมพันธ์และการเคลื่อนย้ายของผู้คนมานาน ชุมชนได้ผ่านกระบวนการปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขเชิงนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวในเชิงนิเวศวิทยา ชาวบางนางลี่สมัยบุกเบิกได้ปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศบริเวณรอยต่อปากแม่น้ำด้วยการปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นแนวตามริมน้ำและพัฒนาระบบสวนยกร่องสำหรับปลูกพืชผักผลไม้

เมตตา จินดารักษ์ (2525 อ้างถึงใน สาทร ใจตรง, 2548, หน้า 30) กล่าวสรุปลักษณะของบุคคลที่มีการปรับตัวทางสังคมดีนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี มีทัศนคติที่ดีกับบุคคลอื่นต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มีการปฏิบัติที่เป็นไปตามปทัสสถานของสังคม และมีความพึงพอใจในบทบาทสังคมของตนเอง

รุจิราภา สิทธิปาน (2531 อ้างถึงใน สาทร ใจตรง, 2548, หน้า 30) กล่าวว่า การปรับตัวทางสังคม เป็นกระบวนการที่บุคคลพยายามปรับพฤติกรรมตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นที่ยอมรับตามสภาพทางสังคมของตนเอง

พงศ์พล รงรอง (2558, หน้า 79-102) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งในเมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว ผลการวิจัยพบว่า เมืองหลวงพระบางที่เป็นเมืองท่องเที่ยวขึ้นได้ก่อให้เกิด ปราชญ์การณกับคนในพื้นที่และชนเผ่าอย่างชนเผ่าม้ง ชนเผ่าม้งในเมืองหลวงพระบางซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ใน 3 สถานที่ คือ บ้านนาอวน บ้านขัวที่หนึ่ง และตลาดกลางคืน พบว่า ได้มีการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวและแบ่งการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมได้ 3 ด้าน คือ การปรับตัวด้านอาชีพ การปรับตัวด้านความเชื่อและการปรับตัวด้านทัศนคติที่มีต่อนักท่องเที่ยว 1. การปรับตัว ด้านอาชีพคือ จากเดิมมีการประกอบเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ปรับตัวเป็นอาชีพขายของที่ระลึกเป็นหลัก 2. การปรับตัวด้านความเชื่อ คือการนำความเชื่อเรื่องผี การนับถือผี มาสู่เย็บเป็นตุ๊กตาผีจำหน่ายเป็นของที่ระลึก ซึ่งจากเดิมนั้นชาวม้งจะเคารพความเชื่อเรื่องผีอารักษ์และวิญญาณบรรพบุรุษ

การปรับตัวดังกล่าว คือ กระบวนการในการปรับเปลี่ยนความเชื่อหรือทัศนคติให้เข้ากับสภาพวิถีชีวิต 3. การปรับตัวด้านทัศนคติที่มีต่อนักท่องเที่ยว เด็ก ๆ ชาวเมืองมีทัศนคติที่ว่า การประกอบอาชีพในเมืองจะได้เงินดีกว่าการทำเกษตรกรรม รวมทั้งการเรียนรู้ภาษาอังกฤษทำให้มีโอกาสที่ดีกว่าในการประกอบอาชีพขายของที่ระลึก การขับรถรับจ้าง รวมไปถึงการเป็นไกด์นำเที่ยว ชาวเมืองมีทัศนคติต่อนักท่องเที่ยวในเรื่องของรายได้จากการบริการ เช่น ขับรถโดยสารหรือสามล้อเครื่อง รวมไปถึงไกด์นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งมีตลอดทั้งปีและในช่วงเทศกาลรายได้จะเพิ่มขึ้น หลายเท่าตัว อย่างไรก็ตามการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งเกิดจากนโยบายของทางรัฐบาลมาสนับสนุนในการสร้างการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กนกพร เรื่องเพิ่มพูน และคณะ (2554, หน้า 478) ได้วิจัยเรื่อง ลักษณะการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษาพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษาพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการปรับตัวทางสังคม ซึ่งประเมิน 6 ด้าน คือ การปฏิบัติตามมาตรฐานทางสังคม ทักษะทางสังคม แนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ในสถานศึกษา และความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการปรับตัวทางสังคม โดยภาพรวมของนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับค่อนข้างดีถึงดี ส่วนลักษณะการปรับตัวทางสังคมรายด้านพบว่า การปรับตัวด้านทักษะทางสังคม ด้านความสัมพันธ์ในสถานศึกษา และด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับค่อนข้างดี ส่วนการปรับตัวด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานทางสังคม แนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม และด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับดี จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปรับตัวทางสังคมโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมแตกต่างกัน มีการปรับตัวด้านทักษะทางสังคมและการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษาที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาแตกต่างกันมีการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในชุมชนและการปรับตัวทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลที่ได้จากการศึกษานี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษาพยาบาลมีการปรับตัวทางสังคมได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

Hurlock (1978, pp. 260-261 อ้างถึงใน สาทร ใจตรง, 2548, หน้า 30) ให้ความหมายของการปรับตัวทางสังคมไว้ว่า เป็นความสำเร็จของบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ได้ คนที่ปรับตัวได้ดีจะเรียนรู้ทักษะทางสังคมได้ เช่น ความสามารถในการเกี่ยวข้องกับคนอื่น ทั้งกลุ่มเพื่อนและคนแปลกหน้า และจะช่วยพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อสังคมด้วย เช่น มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นพร้อมกันนี้

โสภา ชูพิกุลชัย (2528 อ้างถึงใน กัทรรร สุวรรณจินดา และหลี่ เหมินเหลียง, 2558, หน้า 326-327) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึงความสามารถในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ โดยต้องคำนึงความเป็นจริงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม

Cohen (1969, หน้า 411 อ้างถึงใน กัทรรร สุวรรณจินดา และหลี่ เหมินเหลียง, 2558, หน้า 326-327) ได้อธิบายเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมในที่นี้ใช้ในความหมายที่รวมทั้งวัฒนธรรมในรูปวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งรวมถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม โดย Cohen ได้เสนอข้อคิดที่ว่า

1. การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรม ควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม (วรรณคดี ดนตรี การแสดง และศิลปกรรมอื่น ๆ) และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตความเชื่อ ฯลฯ
2. องค์ประกอบต่างๆของวัฒนธรรมที่ถูกประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม
3. การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเอง จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ
4. วัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง เช่น ธง มีความหมายมากกว่าการเป็นผ้าผืนหนึ่ง
5. การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากอีกรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม
6. พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย
7. การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งได้มีกระบวนการและขั้นตอนทั้ง 7 ข้อนี้ หมายถึงการปรับตัวที่นอกเหนือจากการปรับตัวทางชีวภาพ เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์หรือสัตว์ แต่เป็นการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์กับ

สภาพแวดล้อมหรือกลุ่มคน ในอดีตมีการตั้งคำถามว่าการปรับตัวนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนด ควบคุมและบังคับทิศทางได้ ในปัจจุบันต้องยอมรับว่าการปรับตัวเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่มนุษย์สามารถควบคุมได้

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัว สรุปได้ว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปรับเปลี่ยนกลไกทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของตัวบุคคล ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถเข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองให้ได้ เพื่อความอยู่รอดและการปรับตัวจะช่วยให้ตัวเองเกิดการยอมรับสภาพการณ์ต่าง ๆ หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาให้คลี่คลายลงได้ก็จะก่อให้เกิดความสุขตามมา การศึกษาการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จีวชนบุรีประกอบไปด้วยการปรับตัวทางด้านวัฒนธรรม สังคม การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับพลังทางวัฒนธรรม

กัมปนาท ภักดีกุล (2550) ได้นำคำกล่าวของ ศาสตราจารย์ ประเวศ วสี จากการประชุมเชิงวิชาการ ที่มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง กระบวนการแห่งการพัฒนาพลังสร้างสรรค์ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2550 ได้ให้ความหมายของคำว่า “พลัง” หมายถึง กระบวนการแห่งการพัฒนาสร้างสรรค์ “พลัง” หมายถึง กระบวนการที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า ถ้ามนุษย์มีโอกาสได้ทำงานร่วมกันด้วยความรักและการเห็นคุณค่าของกันและกัน จะสามารถแก้ปัญหายาก ๆ ให้ลุล่วงไปได้ โดยอาศัยความมุ่งมั่นที่จะสร้างประโยชน์กับเพื่อนมนุษย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุข ความคิดสร้างสรรค์ของการมีชีวิตและการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดีและจะช่วยให้มนุษยชาติได้พบความสุข โดยกระบวนการแห่งการพัฒนาสร้างสรรค์ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การทำให้ทุกคนให้การยอมรับและชื่นชม (Appreciate) คนอื่น โดยไม่รู้สึกรังเกียจหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์

ขั้นตอนที่ 2 คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่ มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision) หรืออุดมการณ์ร่วม (Shared ideal) ของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 คือ การนำวิธีการสำคัญมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (Action plan) อย่างละเอียด ว่าทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบ ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณว่าเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ

ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์ (2557) กล่าวว่า “พลัง” (Power) มาจากภาษาละตินว่า ทำให้สามารถ (Potere) และ Mc Lord กล่าวว่า “การสร้างพลัง” หมายถึง การให้อำนาจหรือความรับผิดชอบ ทำให้เกิดความสามารถ และการเปิดโอกาส

เศรษฐศาสตร์ ด้านการเคลื่อนไหวทางสังคม และด้านองค์การ รวมถึงมิติในระดับบุคคล กลุ่มและชุมชน การเสริมพลังเป็นกระบวนการทางสังคม จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและนำไปสู่การมองเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การเสริมพลังเป็นกระบวนการในการเพิ่มความสามารถหรือพัฒนาบุคคลให้มีทักษะ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น มีพลังอำนาจที่จะกระทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ให้ดีขึ้น นอกจากนี้ Bennis & Goldsmith (1991 อ้างถึงใน ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์, 2557) กล่าวว่า การสร้างพลังเป็นการรวบรวมผลของภาวะผู้นำในองค์การที่มีผู้นำที่มีประสิทธิผล การสร้างพลังประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ความรู้สึกของคนเป็นสิ่งสำคัญ การเรียนรู้และความสามารถ คนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และการทำงานที่น่าตื่นเต้น Bennett (1992 อ้างถึงใน ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์, 2557) กล่าวว่า การสร้างพลังเป็นการให้พนักงานมีสิทธิในการควบคุมตนเอง การสร้างพลังเป็นตัวช่วยอำนวยความสะดวกทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่า ภาวะผู้นำ โครงสร้าง การฝึกอบรมและระบบการให้รางวัล Dean and Evan (1994 อ้างถึงใน ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์, 2557) กล่าวว่า การสร้างพลังเป็นการให้พลังแก่ใครคนใดคนหนึ่ง การสร้างพลังเป็นธรรมชาติของการให้ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ Kinlaw (1995 อ้างถึงใน ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์, 2557) กล่าวว่า การสร้างพลังเป็นกระบวนการของความสำเร็จในการปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์การอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาความสามารถส่วนบุคคลและการพัฒนาทีมงานให้มีความรับผิดชอบ วีรพจน์ ลือประสิทธิ์กุล (2538 อ้างถึงใน ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์, 2557) กล่าวว่า Empowerment แปลเป็นภาษาไทยว่า การเสริมอำนาจ หรือการเสริมพลังความหมายทางด้านการบริหารจัดการ หมายถึง อำนาจและสิทธิในการตัดสินใจภายในขอบเขตหรือกรอบการปฏิบัติงาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า “พลัง” หมายถึงความสามารถหรือการกระทำที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ให้เจริญขึ้น การสร้างพลังเป็นกระบวนการ โดยต้องให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะสร้างนั้น นำความคิดสร้างสรรค์มาช่วยกัน กำหนดวิธีการ วิธีการสำคัญหรือวิธีการที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์หรืออุดมการณ์ร่วมกัน จากนั้นจึงดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม

ดังนั้น ความหมายของคำว่า “พลังทางวัฒนธรรม” หมายถึง วัฒนธรรมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลยึดถือปฏิบัติอยู่ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจหรือวัฒนธรรม

ทางด้านวัตถุ ก่อเกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมของคนในกลุ่มหรือของชุมชนไปสู่สิ่งที่เจริญขึ้น ซึ่งจากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาประมวลให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาวิถีและพลังวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชบลูริว่ามีการนำวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมเป็นแรงผลักดันให้เกิดการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและสร้างสรรค์ความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องในจังหวัดชลบุรี

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

เอกวิทย์ ฌ ถलग (2540, หน้า 11) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มคนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา ภูมิปัญญาและผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่

นอกจากนั้นเอกวิทย์ ฌ ถलग (2540 อ้างถึงใน วิมล จิโรจพันธุ์, ประชิต สกฤษพัฒน์, และอุดม เขยทิววงศ์, 2548, หน้า141) ได้กล่าวในหนังสือวิถีไทย โดยกล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย เป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนที่เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชุมชนหลาย ๆ ชาติพันธุ์ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหา ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในประเทศไทย แต่มีการแลกเปลี่ยน คัดสรร และมีการปรับใช้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่น ๆ เข้ามาด้วย

วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548, หน้า 144) ได้อธิบายภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ในรูปแบบของนามธรรม และรูปธรรม ดังนี้

1. ภูมิปัญญาในลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ
2. ภูมิปัญญาในลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

เอกวิทย์ ฌ ถलग (2540 อ้างถึงใน วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ, 2548, หน้า 145) ได้วิจัยเรื่อง ภูมิปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทยในโครงการกิดคิดเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและได้ มีการกำหนดหัวข้อในการวิจัย

ด้านภูมิปัญญาไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความเชื่อ หมายถึง โลกทัศน์ที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมใน
ธรรมชาติ เนื้อธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

2. วิธีการดำรงชีวิต หมายถึง การแก้ปัญหา การปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม และกระแสนการ
เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ศิลปหัตถกรรม หมายถึง ประดิษฐ์กรรมในรูปแบบเครื่องมือ ของใช้ ศิลปวัตถุที่มี
แรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นภูมิที่หลากหลายระหว่างภูมิภาค

4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์
การให้การศึกษาอบรม และการแก้ปัญหาตามพื้นฐานวัฒนธรรมและปรัชญาของชาวบ้าน

การดี มหาจันทร์ และนันทัชญา มหาจันทร์ (2554, หน้า 169-195) กล่าวถึง ภูมิปัญญา
ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี หมายถึง การแสดงถึงสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและ
จินตนาการ ตลอดจนภาวะสร้างสรรค์ที่มีอยู่มากมายของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี
ในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับปัญหาที่ต้องแก้ไขที่มีความ
สอดคล้องกับความเป็นไปในทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนั้น
ยังกล่าวถึงภูมิปัญญาของคนเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ภูมิปัญญาในการเลือกแหล่ง และลู่ทางการทำกินที่เหมาะสม
2. มีความขยัน อดทน
3. มีความมัธยัสถ์ อวดออม
4. มีการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการอย่างมีขั้นตอนที่มั่นคง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ
ความสามารถทางพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิต ในสภาวะ
แวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับสังคมและวัฒนธรรมของ
กลุ่มอื่น ๆ มีการใช้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาในการแก้ปัญหาทำให้มีการปรับตัว ปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม การเมือง
และเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างมั่นคงและปกติสุข

แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน

แนวคิดทฤษฎีที่ว่าด้วยการย้ายถิ่นมีหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎีที่น่าสนใจและสามารถนำ
มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่จังหวัดชลบุรี ได้แก่ ทฤษฎีที่อาศัยแนวคิดในเชิงภูมิศาสตร์
ของ “ราเวนสไตน์” (Ravenstiene’s laws of migration)

ราเวนสไตน์ ได้ให้แนวคิด 8 ข้อ เพื่อนำมาอธิบายการย้ายถิ่นดังนี้ (ศุภวัฑฒ์ พลายน้อย และเนาวรัตน์ พลายน้อย, 2529 อ้างถึงใน เกา บุญเยี่ยม, 2557, หน้า 28-30)

1. ระยะทางและทิศทางของการย้ายถิ่น โดยปกติผู้คนมักจะนิยมย้ายถิ่นในช่วงระยะทางใกล้ ๆ มากกว่า สำหรับผู้ที่ย้ายถิ่นในระยะทาง ไกลนั้น จะมีเป้าหมายสำคัญโดยมุ่งสู่ ศูนย์กลางการค้าและอุตสาหกรรม อันเป็นแหล่งความเจริญ แหล่งสร้างงานและรายได้
 2. การย้ายถิ่นมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน (Migration by stages) ผู้ที่อาศัยอยู่ ชานเมือง หรือบริเวณรอบ ๆ ตัวเมืองที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จะพยายามหาทางย้ายเข้าไปสู่เขตเมืองในขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทห่างไกลออกไป ก็จะย้ายเข้ามาแทนที่ นั่นคือ ระบบการแทนที่กัน และในที่สุดก็จะถูกดึงดูดเข้าไปสู่เมืองใหญ่ที่มีความเจริญในลำดับต่อ ๆ ไป
 3. การย้ายถิ่นที่กระจายห่างออกไปจากเมือง จะมีแรงดึงดูดน้อยลงตามลำดับ เมื่อเทียบกับแรงดึงดูดในเมืองใหญ่ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสูงกว่า
 4. กระแสการย้ายถิ่นโต้กลับ (Stream and counter-stream) เมื่อมีการย้ายถิ่นเข้า ก็จะมีการย้ายถิ่นออกโต้ตอบชดเชยกลับมา เช่น เมื่อมีกระแสการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่เมือง ก็จะมีกระแสของการย้ายถิ่นออกจากเมืองกลับไปสู่ชุมชนชนบทเช่นเดียวกัน เป็นต้น
 5. การย้ายถิ่นระยะทางไกล มักจะมุ่งไปยังศูนย์กลางการค้าและอุตสาหกรรมที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสูงกว่า
 6. อัตราและแนวโน้มการย้ายถิ่นของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง จะน้อยกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท (Propensities to migrate)
 7. เพศหญิงจะมีการย้ายถิ่นในระยะทางใกล้ ๆ ส่วนเพศชายจะย้ายถิ่นในระยะทางที่ไกลกว่า
 8. แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุด ที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น กล่าวคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญกว่าปัจจัยทางด้านภูมิอากาศ และสภาวะแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ราเวนสไตน์ ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยข้อที่ 8 มากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งแรงจูงใจทางเศรษฐกิจมีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1. ปัจจัยผลัก (Push factors) อันเกิดขึ้นจากถิ่นต้นทาง ได้แก่ ความยากจน ความยากลำบากในการเลี้ยงชีพ และ 2. ปัจจัยดึงดูด (Pull factors) อันเกิดขึ้นจากถิ่นปลายทาง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเมืองที่มีความเจริญ มีความต้องการแรงงาน เป็นแหล่งทำมาหากิน แหล่งค้าขาย และเป็นแหล่งสร้างรายได้ จึงเกิดการดึงดูดคนเข้ามา เป็นต้น
- อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ชาวชนบทต้องละทิ้งถิ่นฐานเดิมเพื่อย้ายไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้น จะมีแรงผลักดันมาจากชนบท (Push factors) มากกว่าสาเหตุแรงดึงดูดมาจากเมือง (Pull factors) กล่าวคือ สภาวะบางอย่างในชนบทไม่เป็นที่พอใจของชาวชนบท จนต้องละทิ้งถิ่น

ฐานที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินอาชีพดั้งเดิม และเข้ามาสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ กระบวนการประกอบอาชีพใหม่ และสถานะที่ไม่มีมีความคุ้นเคยมาก่อน ซึ่งสถานะดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. โอกาสในเชิงเศรษฐกิจและระดับค่าครองชีพต่ำ ทำให้มีผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของชาวชนบท เมื่อระดับการครองชีพลดต่ำลง คนในชนบทก็จะอพยพย้ายถิ่นออกมาเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ การสร้างรายได้และการประกอบอาชีพที่ดีกว่า

2. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสมัยใหม่กระทบต่อสถานะการว่างงาน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาทดแทนการใช้แรงงาน โดยเฉพาะในด้านการทำการเกษตร มีผลทำให้ลดการใช้แรงงานลงจำนวนมาก จึงทำให้เกิดอัตราการว่างงานแบบซ่อนตัว (Disguised unemployment) จำนวนมากเช่นกัน ชาวชนบทจึงมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่เมืองหรือสถานที่อื่น ๆ ที่มีการจ้างงาน เพื่อแสวงหางานทำ หรือโอกาสใหม่ ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

3. การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชนบทมีผลให้เกิดการย้ายถิ่น อัตราการเพิ่มของประชากรตามธรรมชาติในชนบทเฉลี่ยค่อนข้างสูง โดยในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมา มีการเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 3 ต่อปี ขณะที่จำนวนที่ดินในการเพาะปลูกมีเท่าเดิม ส่งผลกระทบต่อเนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกของครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่ลดลง ประกอบกับผลผลิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำฝนเป็นหลัก อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร รวมทั้งราคาผลผลิตก็ไม่มีแน่นอน แต่โดยส่วนใหญ่ราคาจะตกต่ำไม่คุ้มค่ากับการลงทุน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวชนบทมีการอพยพไปจากถิ่นฐานเดิม

4. การลดลงหรือหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติในชนบท เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวชนบทต้องย้ายที่ทำมาหากิน เมื่อทรัพยากรธรรมชาติหรือแร่ธาตุที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกใช้อย่างต่อเนื่องและลดจำนวนลงหรือหมดไป จึงเกิดการอพยพย้ายถิ่นเพื่อออกไปแสวงหาถิ่นใหม่ ไปจับจองแหล่งที่ทำกินใหม่ ในขณะที่บางคนอาจจำเป็นต้องละทิ้งอาชีพเดิมเพื่อไปแสวงหาโอกาสและงานทำในเมืองหรือแหล่งความเจริญอื่นๆ

5. สภาพดินฟ้าอากาศมีผลต่อการย้ายถิ่น ความผิดปกติหรือความเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ เช่น ความแห้งแล้ง น้ำท่วมอย่างรุนแรง และเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มักเป็นสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาถิ่นใหม่ หรือ แหล่งใหม่ที่มีความสมบูรณ์มากกว่า

6. ความต้องการทางสังคมเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการย้ายถิ่น เมื่อคนในชนบทบางคนบางกลุ่ม บางพวกเกิดความรู้สึกว่า เข้ากับคนรอบข้างหรือสิ่งแวดล้อมไม่ได้ หรือต้องการไปแสวงหาความต้องการทางสังคมแห่งอื่น หากที่อยู่อาศัยใหม่ ก็จะเกิดการย้ายถิ่นที่อยู่ได้ เป็นต้น

7. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนอยู่หรือเกิดการย้ายถิ่น เช่น ชุมชนใด หมู่บ้านใดหากมีโจรขโมยชุกชุม และขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐ คนก็รู้สึก

ขาดความปลอดภัย จึงเป็นเหตุให้มีการแสวงหาที่อยู่ใหม่ที่มีความปลอดภัยมากกว่า

8. ความจำเป็นที่ต้องติดตามไปกับผู้อื่น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น นอกจากจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว นั่นคือ การย้ายถิ่นตามบุคคลที่ต้องพึ่งพาหรือย้ายตามครอบครัวไป เช่น เด็กต้องย้ายตามบิดามารดา ภรรยาต้องย้ายตามสามี เป็นต้น

9. การย้ายถิ่นเนื่องจากประเพณีบังคับ ในสังคมชนบทบางแห่งอาจให้ความสำคัญกับเพศใดเพศหนึ่งมากกว่า ทำให้อีกเพศหนึ่งต้องย้ายตามอีกเพศหนึ่ง หรือเป็นไปตามวัฒนธรรมและประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมา เช่น ในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายจะต้องไปอยู่กับฝ่ายหญิง เพื่อช่วยกิจการงาน หรือช่วยทำไร่ ทำนาแก่ฝ่ายหญิง ทำให้เกิดการอพยพไปโดยประเพณีความเชื่อในสังคมนั้นๆ เป็นต้น

จากปัจจัยและแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น นับว่าเป็นตัวกำหนดสำคัญที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นสำหรับชาวชนบท สำหรับปัจจัยดึงดูด (Pull factors) ที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ความเจริญของเมือง เนื่องจากเมืองเป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี การศึกษา และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ชาวชนบทรู้สึกว่าการเป็นเมืองสามารถตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของพวกเขาได้ สิ่งต่าง ๆ ในเมืองเหล่านี้จึงกลายเป็นตัวกำหนดให้เกิดการย้ายถิ่น (เกา บุญเยี่ยม, 2557, หน้า 28-30)

กล่าวได้ว่าการเกิดการย้ายถิ่นฐานเกิดจากปัจจัยหลัก ๆ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลัก และปัจจัยดึงดูด ปัจจัยผลัก เกิดจากปัจจัยในถิ่นที่อยู่เดิมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อด้านเศรษฐกิจ วิถีความเป็นอยู่ และปัจจัยดึงดูด คือปัจจัยในถิ่นที่อยู่ใหม่ที่มีผลเอื้อต่อการย้ายถิ่นมาพำนักอาศัย เช่น สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ สำหรับการย้ายถิ่นของชาวจีนแต่จิวก็เกิดจากปัจจัยทั้งสองปัจจัยดังกล่าว ปัจจัยภายในประเทศจีนที่เกิดความเร้นแค้นในการทำมาหากิน ผลจากภัยทางธรรมชาติ และการเมืองภายใน ส่วนปัจจัยที่เอื้อให้ย้ายถิ่นคือที่จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของประเทศไทย มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ และชาวไทยพื้นเมืองเดิมไม่แสดงความรังเกียจในการให้ที่พำนักกับชาวต่างชาติ อีกทั้งยังยอมให้มีการผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ส่งผลให้มีชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามามากขึ้นแต่ครั้งอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์ (2554) ศึกษาเรื่อง ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี: วิถีและพลัง มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของคนจีนอพยพและคนเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี สถานภาพ บทบาท การผสมกลมกลืน กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย

ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และภูมิปัญญาในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ การขยายฐานะทางเศรษฐกิจ และวิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้น รวบรวม และจัดทำข้อมูล จากการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรีเกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญาด้านอาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม การรักษาสุขภาพ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนภูมิปัญญาในการสร้างฐานะ ด้านธุรกิจ การค้า การเงิน การธนาคาร การประกอบอุตสาหกรรม กัมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองท้องถิ่นชลบุรีและสังคมไทย

ทิษฎฐา โกชนา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ประเพณีในรอบปีและจริยธรรมจากประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาประเพณีในรอบปีและจริยธรรมจากประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับวันเวลาที่ปฏิบัติ ประวัติความเป็นมา ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องตลอดจนจริยธรรมต่างๆที่ปรากฏในประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตพื้นที่นี้ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตและถ่ายภาพ ประกอบแล้วเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วนใหญ่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีที่บรรพบุรุษชาวจีนเคยปฏิบัติกันมาในรอบปีหนึ่ง ๆ ก่อนข้างจะเคร่งครัด โดยมีประเพณีที่สำคัญในรอบปีตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน ดังนี้ ประเพณีตรุษจีน เป็นประเพณีเฉลิมฉลองการขึ้นปีใหม่ของชาวจีน ตรงกับเดือน 1 ประเพณีง่วนเซียวโจ้ย เป็นประเพณีการเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพ ตรงกับเดือน 1 ประเพณีเซ็งเม้ง เป็นประเพณีเซ่นไหว้หลุมฝังศพบรรพบุรุษของชาวจีน ตรงกับเดือน 3 ประเพณีกินขนมจั่ง เป็นประเพณีที่ระลึกถึงบุคคลผู้ซึ่งกระทำคุณงามความดีให้กับชาติบ้านเมืองในอดีต ตรงกับเดือน 5 ประเพณีสารทจีน เป็นประเพณีเซ่นไหว้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณเร่ร่อน ตรงกับเดือน 3 ประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นประเพณีเซ่นไหว้เพื่อขอพรจากพระจันทร์ ตรงกับเดือน 8 ประเพณีถือศีลกินเจ เป็นประเพณีบูชาดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 ดวง เพื่อเป็นการชำระล้างร่างกายและจิตใจให้บริสุทธิ์ และประเพณีไหว้ขนมอี๋ เป็นประเพณีเซ่นไหว้เพื่อขอบคุณเทพเจ้าในช่วงสิ้นปี ตรงกับเดือน 11 ประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนได้สะท้อนให้เห็นถึงจริยธรรมด้านต่าง ๆ หลายด้าน โดยประเพณีบางประเพณีจะให้ความสำคัญกับการมุ่งปลูกฝังจริยธรรมบางอย่างเด่นชัดเป็นพิเศษ เช่น ประเพณีเซ็งเม้ง มุ่งปลูกฝังจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อกตเวทิต์ของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีสารทจีนมุ่งปลูกฝังจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาต่อวิญญาณเร่ร่อนต่าง ๆ ประเพณีไหว้พระจันทร์ มุ่งปลูกฝังจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อกตเวทิต์ต่อพระจันทร์ซึ่งเป็นสิ่งธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อชาวจีนและชาวโลก

ทั่วไป เป็นต้น อย่างไรก็ตามประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนทุกประเพณีจะแฝงคุณค่าเชิงจริยธรรมหลาย ๆ อย่างไปพร้อม ๆ กัน เมื่อศึกษาวิเคราะห์โดยภาพรวมพบว่า ประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้สะท้อนถึงจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ ความเมตตากรุณาและความอดทน

โสภารวรรณ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2538) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนและการปฏิบัติในประเพณีแต่งงานและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแต่งงาน ใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตและถ่ายภาพประกอบแล้วเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง มีขั้นตอนและการปฏิบัติจำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนพิธีแต่งงาน ขั้นตอนและการปฏิบัติในพิธีแต่งงานและขั้นตอนและการปฏิบัติหลังพิธีแต่งงาน ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนพิธีแต่งงาน เริ่มจากขั้นทาบทาม ซึ่งเป็นการที่ฝ่ายชายหยังเชิงฝ่ายหญิงว่ายินดีจะให้ชายและหญิงรักกันและให้แต่งงานกันหรือไม่ เมื่อผ่านการทาบทามแล้วจะเป็นขั้นสู่ขอ คือ ฝ่ายชายจะต้องจัดหาเงินไปสู่ขอหญิงจากบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ เมื่อฝ่ายหญิงตอบรับก็จะมีการตกลงกันในเรื่องสินสอดของหมั้นและเรื่องอื่น ๆ ในพิธีหมั้น หลังจากนั้นจึงถึงขั้นหมั้น โดยฝ่ายชายจะนำของหมั้นตามที่ได้ตกลงกันไว้มามอบให้แก่หญิงที่ตนจะหมั้น ขั้นตอนและการปฏิบัติในพิธีแต่งงาน เริ่มจากที่ฝ่ายเจ้าบ่าวและฝ่ายเจ้าสาวจะต้องตกแต่งสถานที่และเตรียมสิ่งของเครื่องใช้เพื่อนำไปใช้ในพิธีแต่งงาน เมื่อถึงวันทำพิธีแต่งงาน บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าบ่าวจะมอบเงินสินสอดให้บิดามารดาของเจ้าสาว หลังจากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวทำพิธีเช่นไหว้เทวดา พิธีเช่นไหว้เจ้าที่ พิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีคารวะผู้ใหญ่ พิธีเลี้ยงฉลองสมรส และพิธีส่งตัวเจ้าสาว ขั้นตอนและการปฏิบัติหลังพิธีแต่งงาน หลังจากที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวได้แต่งงานครบ 3 วันแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องกลับมาบ้านบิดามารดาเจ้าสาว เพื่อที่จะทำพิธีเช่นไหว้เทวดา พิธีเช่นไหว้เจ้าที่ และพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่ต้องใช้อาหารคาวมาเช่นไหว้เหมือนวันแต่งงานซึ่งอาหารที่นำมาเช่นไหว้นั้น เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้องนำมาเอง ได้แก่ ขนม ผลไม้ และน้ำชา เท่านั้น

ประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องจำแนกได้ดังนี้ วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ คือ วิญญาณเทพเจ้าหรือเซียน และวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับการปลุกเสกและความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ได้แก่ การแต่งกายของเจ้าบ่าว เจ้าสาว การแต่งกายเพื่อนเจ้าบ่าว การแต่งกายเพื่อนเจ้าสาว และการแต่งกายผู้ร่วมพิธีแต่งงาน วัฒนธรรมด้าน

การบริโภค จำแนกได้ดังนี้ อาหารชาว ไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรัง นิยมรับประทาน อาหารที่ปรุงจากเนื้อสัตว์ต่าง ๆ และเป็นอาหารที่มีรสจัด ไม่นิยมอาหารที่มีรสเผ็ดจัด อาหารหวาน นิยมอาหารที่ปรุงจากแป้งทำเป็นขนมต่าง ๆ และเครื่องดื่มนิยมใช้น้ำชาและสุรา วัฒนธรรมด้าน สังคมสัมพันธ์ มีทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งบิดามารดาและเครือญาติได้ ให้ความสัมพันธ์ในพิธีแต่งงานสูงมาก ได้เข้าร่วมพิธีแต่งงานทุกขั้นตอน และความสัมพันธ์ใน กลุ่มเพื่อนและชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับเชิญให้มาร่วมรับรู้และร่วมรับประทานอาหารในงานฉลอง สมรส

กษณัช สันชนประกริตติ, นางเยาว์ มะโนดี, ไพโรจน์ โรจนานนท์, ไพโรจน์ ใจเอี่ยม, และอมรรัตน์ เจริญทิม (2549) วิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ของประเพณีเรื่อง ศึกษาการแต่งงานชาวไทย ทรงดำในเขตอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี งานวิจัยพบว่า ชาวไทยทรงดำมีการใช้สัญลักษณ์ ประเภทต่างๆโดยผ่านกระบวนการขั้นตอนในประเพณีการแต่งงานตั้งแต่แรกเริ่มของประเพณี จนถึงขั้นตอนสุดท้ายของประเพณี สัญลักษณ์ที่สื่อเป็นความหมายออกมามีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ สัญลักษณ์ประเภทภาษา สัญลักษณ์ประเภทสิ่งของอุปกรณ์เครื่องใช้ สัญลักษณ์ประเภทกิริยา สัญลักษณ์ประเภทเครื่องแต่งกาย สัญลักษณ์ประเภทอาหาร คุณค่าของการใช้สัญลักษณ์ที่ถ่ายทอด ออกมาทางประเพณีการแต่งงานจะเน้นในเรื่องความผูกพันยึดมั่นในสถาบันครอบครัว การเคารพ ยกย่องบูชาบรรพบุรุษ ความรักความผูกพันในถิ่นกำเนิดวิถีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ เป็นต้น

จิรวัดน์ นัยชิต (2550) ศึกษาเรื่อง ประเพณีเกี่ยวกับวิถีชีวิตลาวโซ่ง ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี งานวิจัยพบว่า ชาวลาวโซ่ง ตำบลดอนคายังคงให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ถึงแม้ว่ารูปแบบของพิธีกรรม จะเปลี่ยนแปลงไปเพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน แต่ความเชื่อและความศรัทธาที่ ชาวลาวโซ่งมีต่อการประกอบพิธีกรรมยังเหมือนเดิม สิ่งเหล่านี้จัดเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมที่ ชาวลาวโซ่งสามารถรักษาให้คงอยู่คู่กับสังคมเอาไว้ได้ ประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมของ ชาวลาวโซ่ง ตำบลดอนคา สะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญา ของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้ลูกหลาน ลาวโซ่งตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางชาติพันธุ์ที่บรรพบุรุษชาวลาวโซ่ง ได้มอบไว้ให้ แก่ลูกหลานในสังคมของชาวลาวโซ่ง

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวลาวโซ่ง ตำบลดอนคาเป็นแบบเรียบง่าย ผู้คนในสังคมยอมรับ และเรียนรู้วัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ พร้อมทั้งนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต ในสังคมปัจจุบัน ถึงแม้ว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ชาวลาวโซ่งก็ยังสามารถ

รักษาเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์เอาไว้ได้ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น รูปแบบที่อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงไป เพื่อความมั่นคงแข็งแรงของสิ่งปลูกสร้าง การแต่งกายปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเพื่อความเหมาะสมในการดำรงชีวิตประจำวัน อาหารเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมสมัยนิยม สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงเปลือกนอกทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ในทางตรงกันข้าม ชาวลาวโซ่งตำบลคอนคายังสามารถรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไว้คงอยู่คู่กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

พระสุชี ชาครธมโม (ศรีมาตย์) (2553) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของประเพณี ฮีตสิบสอง: กรณีศึกษา ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น งานวิจัยพบว่า

1. ด้านการศึกษาประเพณี ฮีตสิบสอง พบว่า 1.1 ประเพณีที่เกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรงมี 6 ประเพณี คือ บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี บุญชะเหวด บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา และบุญกฐิน 1.2 ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน จะเกี่ยวกับการขอพรหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลดบันดาลความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติให้ เช่น ฟ้าฝน ข้าวปลาอาหาร เป็นต้น จะมีอยู่ 2 ประเพณี คือ บุญคู่ลาน และบุญบั้งไฟ 1.3 ประเพณีที่เกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการดำรงชีพ ประเพณีนี้เกิดขึ้นภายใต้ความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะอำนวยความสุข สวัสดิภาพให้ มี 2 ประเพณีคือ บุญสงกรานต์และบุญช้ำชะ 1.4 ประเพณีที่เกี่ยวกับความกตัญญู ประเพณีนี้จะเน้นที่การทำบุญอุทิศเป็นสำคัญ มี 2 ประเพณี คือ บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก
2. ด้านศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางประเพณีฮีตสิบสอง พบว่า 2.1 ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุขและความเชื่อตามประเพณี 2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางประเพณีฮีตสิบสอง ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย สาธารณูปโภค การแพร่หลายทางวัฒนธรรมภายนอก การสื่อสารมวลชน ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความเชื่อต่อประเพณีทัศนคติส่วนบุคคล การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีที่ปรับตัวได้และปรับตัวไม่ได้ 3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงจากพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี จากการที่มนุษย์ได้นำเอาวิธีการใหม่ ๆ เข้ามาใช้แทนวิธีการกระทำแบบดั้งเดิม เช่น การทำการเกษตรแผนใหม่ โดยการใช้เครื่องทุ่นแรงและการใช้ปุ๋ยเคมี ผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดและการดำเนินชีวิตระดับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประเพณีฮีตสิบสองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นบางอย่าง ประเพณีฮีตสิบสองอื่น ๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

มนู สิงห์เรือง (2549) ได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงประเพณีไทยทรงดำ: กรณีศึกษา ประเพณีเสนเรือของไทยทรงดำบ้านหนองเต่าดำ หมู่ที่ 4 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ

จังหวัดพิษณุโลก งานวิจัยพบว่า 1. หมู่บ้านหนองเต่าคำเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทของจังหวัดพิษณุโลก ตั้งอยู่ห่างจากเมืองพิษณุโลกไปทางทิศใต้ประมาณ 24 กิโลเมตร จากตำบลอกเล่าและเอกสารหลักฐานแสดงถึงหมู่บ้านหนองเต่าคำก่อตั้งมาเกือบ 100 ปี ในอดีตและปัจจุบันหมู่บ้านหนองเต่าคำมีสภาพเศรษฐกิจแบบสังคมเกษตรกรรม ปลูกข้าวทำนาเป็นหลัก ชาวไทยทรงดำบ้านหนองเต่าคำมีความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติมาก เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ตนเองและเกิดความสบาย ความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีตจะแฝงไปด้วยคุณค่าและความหมาย และจะออกมาในรูปแบบการประกอบพิธีกรรม 2. ปัจจุบันนี้รูปแบบการปฏิบัติพิธีเสนเรือนของชาวไทยทรงดำได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และให้ความสำคัญกับประเพณีเสนเรือนน้อยลง เพราะชาวไทยทรงดำในปัจจุบันไม่ทราบถึงคุณค่าและความหมายของประเพณีเสนเรือน เพียงแต่ยึดถือและปฏิบัติตามบรรพบุรุษที่เคยประกอบพิธีเท่านั้น สาเหตุเหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่างๆ ปัจจัยที่ทำให้ประเพณีเสนเรือนเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ปัจจัยทางการศึกษา ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยทางด้านประชากร

ศุภการ สิริไพศาล และอภิเชษฐ กาญจนดิฐ (2552) ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบัน งานวิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวจีนอพยพหรือจีนโพ้นทะเลมาตั้งแต่สมัยก่อนรัตนโกสินทร์ โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนี้ได้ดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามแบบอย่างบรรพบุรุษของตนเหมือนเมื่อครั้งอาศัยอยู่ในแผ่นดินจีน ดังปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณีสำคัญ ๆ ทั้งที่เป็นประเพณีตามนักขัตฤกษ์และประเพณีตามวัฏจักรชีวิตของชาวจีน กระบวนการสร้างครอบครัวและสังคม การสะสมทุนและดำรงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนได้ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของคนในท้องถิ่น อีกทั้งคนจีนยังต้องเผชิญกับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของสังคมไทย ที่มุ่งเน้นพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ จึงส่งผลให้วัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลปรับเปลี่ยนไปสู่วัฒนธรรมแบบผสมผสานระหว่างจีน-ไทย ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้เกิดและเติบโตขึ้นมาท่ามกลางปัจจัยและเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

จีหยวน เรน (2552) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษของชาวจีนกับชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา งานวิจัยพบว่า ความเชื่อในการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษของชาวจีนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ ตลอดช่วงระยะเวลาแห่งพัฒนาการที่กล่าวนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนทั้งความเชื่อและพิธีกรรมมาจนถึงปัจจุบัน

โดยปรากฏลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ลักษณะมหัพภาค ลักษณะความมั่นคงและการปรับเปลี่ยน ลักษณะการสืบทอดและการแพร่กระจาย ส่วนการปฏิบัติพิธีกรรมสามารถจำแนกออกเป็น 2 โอกาส คือ โอกาสปกติกับโอกาสพิเศษ การจัดพิธีกรรมในโอกาสปกติเป็นเพียงการปฏิบัติภารกิจไหว้ธรรมดา โดยมีขั้นตอนการเตรียมสิ่งของต่าง ๆ และขั้นตอนการไหว้ไม่ซับซ้อนมากนัก การจัดพิธีกรรมในโอกาสปกติมักจะมีขึ้นทุกวันขึ้น 1 ค่ำกับวันขึ้น 15 ค่ำ ตามระบบจันทรคติของจีน ส่วนการจัดพิธีกรรมในโอกาสพิเศษ เป็นการจัดพิธีกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ของชาวจีน โดยมี การเตรียมสิ่งของประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มากกว่าในโอกาสปกติและให้ความสำคัญมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อจิตใจ เศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนมาก ส่วนความเชื่อในการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นระบบความเชื่อที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากประเทศจีน ระบบความเชื่อที่กล่าวมานี้มีลักษณะสำคัญ คือ ลักษณะจุลภาค ลักษณะความมั่นคงและการปรับเปลี่ยน ลักษณะการสืบทอดและการแพร่กระจาย การปฏิบัติพิธีกรรมสามารถจำแนกออกเป็น 2 ช่วงโอกาส ได้แก่ โอกาสปกติและโอกาสพิเศษ ในโอกาสปกติ เป็นการปฏิบัติภารกิจไหว้ในชีวิตประจำวัน โดยมีขั้นตอนการเตรียมสิ่งของต่าง ๆ และขั้นตอนการไหว้ พิธีกรรมนี้ไม่มีการกำหนดว่าจำเป็นต้องปฏิบัติทุกวันหรือในวันที่แน่นอน จึงไม่แตกต่างจากประเพณีปฏิบัติของชาวจีนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมากนัก ส่วนการปฏิบัติพิธีกรรมในโอกาสพิเศษสามารถจำแนกตามสถานที่ในการจัดพิธีกรรมเป็น 2 แห่ง ได้แก่ การจัดพิธีกรรมที่บ้านกับการจัดพิธีกรรมที่สุสาน การจัดพิธีกรรมที่บ้านส่วนใหญ่จะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลตรุษจีน โดยมีขั้นตอนการเตรียมสิ่งของต่าง ๆ และขั้นตอนการไหว้ที่ซับซ้อน ประณีตและเคร่งครัดกว่าในโอกาสปกติ ในขณะที่การปฏิบัติพิธีกรรมที่สุสานจะมีการจัดพิธีกรรมเฉพาะในเทศกาลชิงเม้ง โดยมีการจัดวางสิ่งของเช่นไหว้ต่างๆตามขั้นตอนการเตรียมและปฏิบัติ ตามการไหว้ที่กำหนดไว้ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา

ศุภการ สิริไพศาล และคณะ (2549) ศึกษาเรื่อง ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีน เมืองหาดใหญ่จากอดีตถึงปัจจุบัน งานวิจัยพบว่า ชาวจีนจำนวนมากซึ่งตั้งรกรากในหาดใหญ่ มีพื้นฐานมาจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นแรงงานในการก่อสร้างรถไฟสายใต้ ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อการก่อสร้างรางรถไฟแล้วเสร็จ ชาวจีนเหล่านั้นต่างพากันตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ทำให้หาดใหญ่กลายเป็นชุมชนเมืองของชาวจีนที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศไทย ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนความเจริญมาสู่หาดใหญ่นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งรกราก

ในภาคใหญ่ต่างมีความมุ่งหวังจะแสวงหาโอกาสในทางเศรษฐกิจและต้องเผชิญหน้ากับเงื่อนไขหลายประการที่เป็นเสมือนบททดสอบที่สำคัญในการที่จะตั้งถิ่นฐานในดินแดนแห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ เงื่อนไขจากภาครัฐและสังคม ที่นอกจากจะเฝ้ามองการมาถึงและบทบาทของชาวจีนด้วยความหวาดหวั่น ในบางโอกาสยังมีการออกนโยบายหรือข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของชาวจีนในภาคใหญ่อีกด้วย แม้ว่านโยบายหรือกฎหมายของรัฐและเงื่อนไขบางประการของสังคมจะมีผลกระทบหรือคุกคามต่อการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมไปถึงการประกอบอาชีพของชาวจีนภาคใหญ่ แต่ทุกครั้งชาวจีนภาคใหญ่ก็พิสูจน์ให้เห็นว่ามีความสามารถอย่างยิ่งในการสร้างหรือเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการกระบวนกรเปลี่ยนแปลงหรือผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐและสังคมไทย ถึงแม้ว่าบางครั้งกระบวนกรเหล่านั้นหรือบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงเงื่อนไขของเวลาอาจมีส่วนลดทอนหรือเจือจาง “ความเป็นจีน” ลงไปบ้าง แต่ลูกหลานจีนภาคใหญ่ในปัจจุบัน ยังคงสืบสานมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมแบบจีนที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ แม้ว่าจะเลือนรางและแปรเปลี่ยนจากความเป็นจีนไปสู่ความเป็นไทยแล้วก็ตาม

Changlong Lan (2554) ศึกษาเรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบางน้ำผึ้ง นอกจากมีชาวไทย ชาวมอญ และชาวจีนแต่จิวแล้ว ยังมีชาวจีนฮกเกี้ยนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในและภายนอกชุมชน กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนเหล่านี้ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการมากกว่า 100 ปี มูลเหตุในการอพยพประกอบไปด้วยปัจจัยหลักที่สำคัญ 3 ส่วนคือ 1. ความยากจนภายในประเทศจีน 2. ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่บางน้ำผึ้ง 3. ความสามารถในการปรับตัวของชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งเหตุเบื้องต้นดังกล่าวก่อให้เกิดกระบวนกรเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันภายในชุมชน ผลของการปรับตัวและผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนและวัฒนธรรมไทย ปรากฏให้เห็นร่องรอยทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด ศาลเจ้า สุสานจีน ร้านค้าโชห่วย เครื่องขายตระกรุดแช่ของคนรุ่นต่อมา เป็นต้น ปัจจุบันลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนกลายเป็นแกนสำคัญในการทำธุรกิจในพื้นที่ ทั้งนี้กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่บางน้ำผึ้ง สามารถปรับตัวและเรียนรู้การสมานฉันท์กับคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนให้กับคนในบริเวณบางน้ำผึ้ง การศึกษาครั้งนี้ ช่วยทำให้ทราบประวัติศาสตร์ความเป็นมาในอดีตที่อยู่ในสังคมไทยและสะท้อนให้เห็นพื้นที่การบูรณาการของคนจีนฮกเกี้ยนในบางน้ำผึ้ง ซึ่งพัฒนาการท้องถิ่นดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ของความเป็นจีนถิ่นในสังคมไทยที่น่าสนใจอย่างยิ่ง กล่าวโดยสรุป งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งผู้เขียนและผู้วิจัยเหล่านั้น ได้ศึกษา

วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการปรับตัว
ของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ต่าง ๆ งานวิจัยเหล่านี้จะช่วยให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจชาวไทย
เชื้อสายจีนอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่องานศึกษาวิจัยฉบับนี้ โดยเฉพาะในการศึกษา
ด้านพลังวัฒนธรรมที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จังหวัดชลบุรีประสบความสำเร็จใน
การดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ จึงนับว่ามีประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

บทที่ 3

การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชาวแต้จิ๋ว

1. ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวแต้จิ๋ว

ดินแดนแต้จิ๋ว มีผู้คนอาศัยอยู่มานานกว่า 8,000 ปี ในยุคนั้นยังไม่มีชื่อเรียกว่า ดินแดนแต้จิ๋ว แต่ในราว 2,200 ปีที่แล้ว เมื่อฉินสื่อหวงตี้ (ฉินซีฮ่องเต้) จักรพรรดิองค์แรกของจีนที่สามารถรวบรวมแผ่นดินจีนให้เป็นหนึ่งเดียว ได้มีพระบัญชาให้กองทัพของอาณาจักรฉินมาปราบชนเผ่าใหญ่ที่อยู่ทางภาคใต้ซึ่งมีดินแดนที่กว้างใหญ่ไพศาลเรียกว่าหลิ่งหนาน (เหียนัน) ดินแดนแต้จิ๋วเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในหลิ่งหนาน

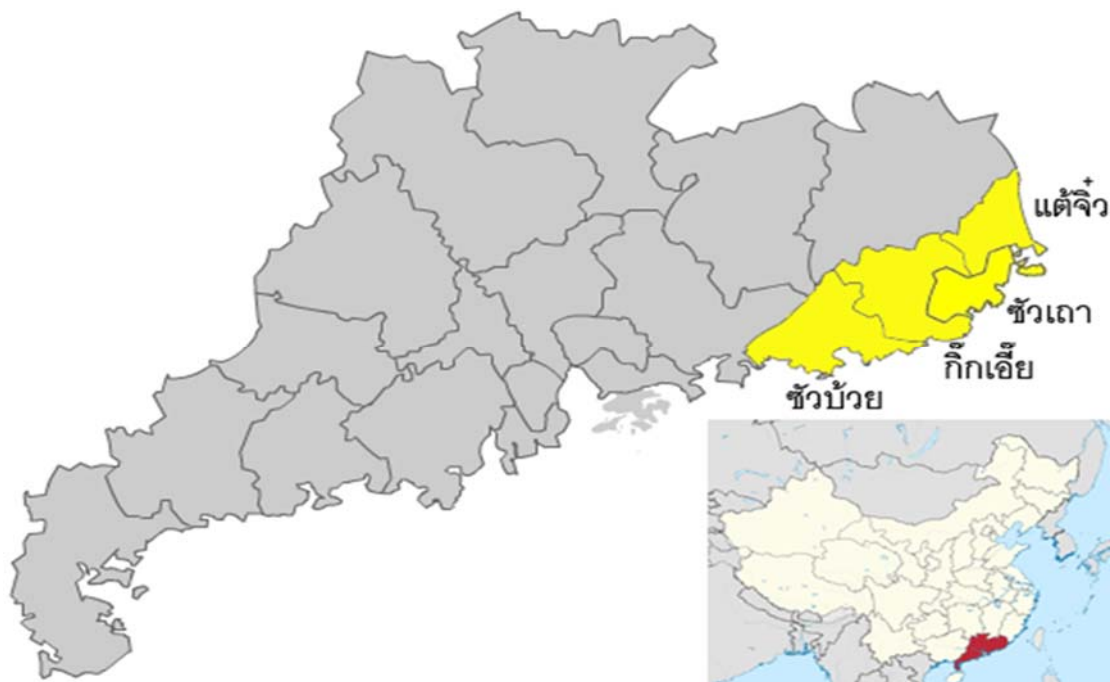
เมืองแต้จิ๋วในปัจจุบันแยกเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดแต้จิ๋ว (潮州市) จังหวัดชัวเถา (汕头市) และจังหวัดก๊กเอี้ย (揭阳市) รวมเรียกว่า “เตี้ยชัวซาฉี” (潮汕三市) หมายถึงถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัด

ถิ่นที่พูดภาษาจีนแต้จิ๋วเป็นภาษาแม่ นอกจากถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัด ยังมีจังหวัดชัวบ้วย (汕尾-ชานเหว่ย) อีกจังหวัดหนึ่ง จังหวัดนี้เดิมเป็นอำเภอไหสองของเมืองฮุ่ยโจว คนไทยเรียกจีนถิ่นนี้ว่า จีนไหสอง หรือไหสอง เนื่องจากภาษาของชาวจีนกลุ่มนี้เป็นภาษาแต้จิ๋วถิ่นหนึ่ง จีนต่างถิ่นซึ่งพูดภาษาอื่นจึงถือว่า จีนไหสอง (海丰-ไห่เฟิง) หรือจีนชัวบ้วยเป็นจีนแต้จิ๋วด้วย แต่ชาวจีนแต้จิ๋ว 3 จังหวัดไม่ยอมรับว่าเป็น เตี้ยจิวฉิ่ง (潮州人) เหมือนพวกตน

ถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัดตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง ความยาวจากตะวันออก ถึงตะวันตก 161 กิโลเมตร ความกว้างจากเหนือถึงใต้ 148.3 กิโลเมตร มีพื้นที่รวม 10,346 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ภูเขาร้อยละ 50.4 เป็นที่ราบร้อยละ 35.5 เป็นอ่าวและชายฝั่งทะเลร้อยละ 14.1 ลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาและผาอ่อนมากกว่าครึ่ง มีที่ราบเพียง 1 ใน 3 คือ ประมาณ 3,200 กว่าตารางกิโลเมตรเท่านั้น พื้นที่แถบนี้เป็น เขตร้อนชื้นมีฝนตกชุก ชาวบ้านเก็บของป่าล่าสัตว์เป็นอาหารและจับสัตว์น้ำเพื่อการยังชีพ เพราะมีอาณาเขตติดทะเล จึงบริโภคน้ำจืดเกือบทุกชนิดจากทะเลและบนบกตลอดจนสัตว์ปีกและสัตว์เลี้ยงลูก เช่น กบ เขียด ตะพานน้ำ

เดิมมีคนพื้นเมืองอาศัยอยู่ในถิ่นแต้จิ๋ว จีนเพิ่งขยายอำนาจเข้ามาในถิ่นแต้จิ๋วในรัชกาลฉินซีฮ่องเต้ และได้ตั้งกองบัญชาการทหารอยู่ที่ค้อยก๊กเอี้ย เมื่อราชวงศ์ฉินสิ้นสุดลง เจ้าแก้วแม่ทัพของจีนตั้งอาณาจักรหนันเวียเป็นอิสระและตั้งอำเภอก๊กเอี้ย (เจียหยาง) ขึ้นในถิ่นแต้จิ๋ว ต่อมาพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ฮ่องเต้องค์ที่ 5 ของราชวงศ์ฮั่นพิชิตหนานเยว่ (กวางตุ้งและกวางสี) และหมิ่นเยว่ (ฮกเกี้ยน) รวมจีน

เป็นเอกภาพอย่างแท้จริง ได้ตั้งอำเภอ๊กเกีย (เจียหยาง) ขึ้นกับเมืองหนานไห่ (南海郡) เมื่อ พ.ศ. 432 ถิ่นแต่จีวจึงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจินนับตั้งแต่นั้นมา อำเภอ๊กเกียยุคนั้นรวมพื้นที่ ถิ่นแต่จีวทั้งหมดไปถึงชวบ้วยตลอดทั้งถิ่นจินแคะและตอนใต้ของมณฑลฮกเกี้ยนในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ถิ่นฐานที่ตั้งของชาวแต่จีว ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
(ทำความเข้าใจกับแต่จีว, 2560)

ดังนั้น คำว่าจินแต่จีวและถิ่นแต่จีวจึงมีความหมายสองนัย โดยทั่วไปหมายถึงชาวจีน ในถิ่นแต่ชว 3 จังหวัด ที่พูดภาษาแต่จีวเท่านั้น แต่นัยกว้างหมายรวมถึง ชาวจังหวัดชวบ้วยที่พูด ภาษาแต่จีวด้วย

เนื่องจากในเมืองไทยแยกชาวชวบ้วยเป็นจีนไหสอง จินแต่จีวตามความเข้าใจของคนไทย จึงหมายถึงเฉพาะที่มาจากเมืองแต่จีวเดิมซึ่งปัจจุบัน คือ ถิ่นแต่ชว 3 จังหวัดเท่านั้น

ปี พ.ศ. 2281 ราชวงศ์ซิงตั้งอำเภอฮงซุน (丰顺-เฟิงซุ่น) ซึ่งมีแคะตั้งกับแต่จีวอยู่ปนกัน ขึ้นกับเมืองแต่จีว ยุคนี้แต่จีวมีทั้งหมด 9 อำเภอ คือ เขี้ยวเพ็ง (หลิวผิง) ไหเอี้ย (ไห่หยาง) เตี้ยเอี้ย (เฉาหยาง) ก๊กเอี้ย (เจียหยาง) เท่าไฮ้ (เจิงไห่) โผวเล้ง (ผู่หนิง) ฮู่ไต้ (หุยไหล) ฮงซุน (เฟิงซุ่น) และตัวโปว (ต้าปู้) พ.ศ. 2404 ตั้งท่าเรือ ชวเถาขึ้นกับอำเภอเท่งไฮ้ พ.ศ. 2557 ยุคสาธารณรัฐเปลี่ยนชื่อ

อำเภอไหเอี๊ยเป็นเตี้ยอัน (潮安-เจาอัน)

เมืองเตี้ยจิวที่มี 9 อำเภอขึ้นอยู่กับเมืองจันทบุรีจนเป็นที่รับรู้กันทั่วไป กลายเป็นความเคยชินว่า ถิ่นเตี้ยจิวประกอบด้วย 9 อำเภอ คนจีนรุ่นปู่ย่าตายายที่มาอยู่เมืองไทย จะบอกลูกหลานว่าเตี้ยจิวมี 9 อำเภอ ดังที่พระยาอนุมาราชชนเล่าไว้ในหนังสือ “พื้นความหลังว่า”

ท่านชินแส (ตันม่อเซียง) ชี้แจงว่า จังหวัดเตี้ยจิวมีอำเภอใหญ่ ๆ 9 อำเภอ คือ 1. เท้าไฮ้ มีเมืองซัวเถาเป็นเมืองหลวง จีนอำเภอนี้ประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ 2. เตี้ยเอี๊ย มีอาชีพส่วนใหญ่ตั้งโรงรับจำนำและค้าของเก่า 3. ก๊กเอี๊ย ชาวจีนเตี้ยจิวอำเภอนี้ส่วนมากนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ 4. เตี้ยอัน 5. โฝวเล้ง 6. เขี้ยวเฟ้ง ชาวเตี้ยจิวสามอำเภอนี้จะอยู่ในประเทศไทยและมีอาชีพอะไรเป็นส่วนใหญ่ไม่ทราบ 7. ฮงฮุน 8. ฮู่ไต้ 9. ตัวโป้ว สามอำเภอหลัง เป็นเตี้ยจิวปนแคะ

ซัวเถามีได้เป็นเมืองหลวงของเท้าไฮ้ เป็นเพียงสุขาภิบาล พ.ศ. 2464 จึงยกฐานะเป็นเทศบาลและแยกเป็นอิสระจากอำเภอเท้าไฮ้

ถึงยุคสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2449 ได้เปิดเส้นทางรถไฟสายเตี้ยจิว-ซัวเถา เรียกย่อ ๆ ว่า สายเตี้ยจิว ทำให้เกิดค่านิยมขึ้นเป็นครั้งแรก ในยุคนี้รัฐบาลจัดเขตการปกครองใหม่ หลายครั้ง พ.ศ. 2493 ตั้ง “ที่ทำการรัฐบาลเขตเตี้ยจิว” ขึ้นที่ซัวเถา ชื่อ เตี้ยจิวหรือเตี้ยจิวไฮ้ เป็นทางการครั้งแรกในปีนี้ พื้นที่การปกครองยังครอบคลุมถิ่นจีนแคะ พ.ศ. 2508 แยกถิ่นจีนแคะ ทั้งหมดเป็นเขตปกครองต่างหาก โดยอำเภอฮงฮุนกับตัวโป้วแยกไปขึ้นกับเขตจีนแคะ พ.ศ. 2526 แยกอำเภอไหง (ไห้เฟิง) กับลกฮง (ลู่เฟิง) ไปขึ้นกับเขตฮู่หยาง แล้วรวมตั้งเป็นจังหวัดซัวบ้วย (汕尾市) เมื่อ พ.ศ. 2531 เขตจีนแคะตั้งเป็นจังหวัดเหมยโจว (梅州市) ในปีนี้

จีนเตี้ยจิวจึงมีสองนัย นัยแรกหมายถึงถิ่นที่พูดภาษาเตี้ยจิวในถิ่นหรือจากถิ่นเตี้ยจิว 3 จังหวัด นัยกว้างรวมจีนไหงในจังหวัดซัวบ้วยด้วย ถิ่นเตี้ยจิวก็มีสองนัยเช่นเดียวกัน แต่ไม่ว่าจะ นัยกว้างหรือนัยแคบก็มักหมายรวมอำเภอฮงฮุนซึ่งมีคนเตี้ยจิวอยู่ด้วย บางท่านนับรวมอำเภอตัวโป้ว ซึ่งเคยเป็น 1 ใน 9 อำเภอของเมืองเตี้ยจิวมาช้านานอีกด้วย

ตามบันทึกของเมืองเตี้ยจิวกล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. 1134 (ค.ศ. 591) อันเป็นที่ตั้งชื่อเมืองเตี้ยจิว นั้น กระแสน้ำเมืองนี้เอ่อท่วมถึงริมเขากิมซัวหรือจินซาน (金山-เป็นเนินเขาเตี้ย สูงเพียง 40 เมตร อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของแม่น้ำหังกั้งที่เมืองเตี้ยจิว ปัจจุบันต้นสนโบราณที่ยอดเขานี้เป็นหนึ่งในทัศนียสถานแปดแห่งของเตี้ยจิว) อยู่เสมอ นั่นคือน้ำที่ขึ้นเอ่อท่วมอยู่ลงไปไม่นานก็กลับเอ่อขึ้นมา อีกอย่างเอาแน่นอนไม่ได้ กลับไปกลับมา (潮水往复) จนเกิดภาวะน้ำเอ่อท่วมอยู่ตลอดเวลา จึงตั้งชื่อเมืองนี้ว่า เตี้ยจิว (潮州) หรือเตี้ยจิวหมายถึงเมืองที่กระแสน้ำเอ่อท่วมกลับไปกลับมา

อยู่เสมอ (潮水往复之州) สภาพเช่นนี้ทำให้เกิดน้ำท่วมง่าย เป็นภัยธรรมชาติที่สำคัญประการหนึ่งในถิ่นนี้ ถ้ามีแรงลมเสริมหรือแรงดึงดูดจากดวงอาทิตย์ดวงจันทร์มากเป็นพิเศษ หรือสาเหตุจากปัจจัยอื่น น้ำจะพุ่งซัดเป็นคลื่นสูงราวสินามิถุนน้อย ๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้มีเกิดในถิ่นอื่นบางถิ่นอีกด้วย ปัจจุบันที่เมืองหางโจวคืนวันไหว้พระจันทร์น้ำในแม่น้ำเจียนถึงเป็นคลื่นสูงพุ่งสูงโดดเด่นเป็นพิเศษ นักท่องเที่ยวมาชมกันเนืองแน่น แต่ที่แต่จิวในอดีตเกิดบ่อยไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน ทั้งฝั่งผวนเอาแน่นอนไม่ได้ ชื่อแต่จิวจึงมีนัยความหมายถึงพลาณภาพอันน่าสะพรึงกลัวของธรรมชาติอยู่ด้วย

ส่วนชื่อชวเถานั้น คำว่า “ชว(汊)-ชาน)” หมายถึง สันดอนทรายชายฝั่งทะเล “เถา(头-โถว)” แปลว่า หัว ต้น ช่วงต้น ชวเถาหรือชานโถว คือ ช่วงต้นของสันดอนทราย ชวบ้วยคือ ปลายสันดอนทรายทั้งชวเถาและชวบ้วยเกิดจากตะกอนทรายปากแม่น้ำที่งอกออกไปในทะเล ชื่อ “ก๊กเอี้ย” แปลว่า เบิกตะวันหรือตะวันเบิกฟ้า มีตำนานเล่าว่า เมื่อทหารจีนยกมายึดแต่จิวเห็นตะวันขึ้นทางด้านตะวันออกของภูเขาจึงเรียกว่าก๊กเอี้ย (ถาวร สิกขโกศล, 2554, หน้า 23-32)

2. ชาติพันธุ์ของชาวแต่จิว

2.1 ชาติพันธุ์เดิมของชาวแต่จิว

การกำหนดชาติพันธุ์ในสังคมใด โดยทั่วไปจะพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น เผ่าพันธุ์ ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณีของสังคมนั้น ๆ คนจีนเกิดจากการผสมผสานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีชื่อเรียกต่างกันตามยุคสมัย คนแต่จิวเกิดจากคนจีนที่ผสมกับชนพื้นเมืองกลายเป็นคนแต่จิว คือ จีนฮั่น ซึ่งแยกตามถิ่นที่มาได้ 3 กลุ่มใหญ่ คือ พวกฝูเหล่า เหวอเหล่า และพวกอื่น ๆ ดังนี้

2.1.1 พวกฝูเหล่า(福老 ฮกเหล่า หรือ ฮกล่อ) คือ จีนฮั่นจากจงหววน(中原 ดงจ้วน รัชสมัยประเทศ ศูนย์กลางอารยธรรม)มีเมืองลั่วหยาง มณฑลเหอหนันเป็นศูนย์กลาง พวกฝูเหล่าอพยพมาอยู่ถิ่นฮกเกี้ยนได้ ผสมกับชนพื้นเมืองกลายเป็นจีนฮกเกี้ยนก่อน ต่อมาได้ย้ายเข้ามาอยู่ถิ่นแต่จิวเป็นชนกลุ่มหลักที่ผสมกับกลุ่มอื่นกลายเป็นจีนแต่จิว ด้วยเหตุผลที่มาจากฮกเกี้ยน จึงเรียกชาวจีนกลุ่มนี้ว่า “ฮกเหล่า(ฝูเหล่า)” หมายถึง ชาวฮกเกี้ยน คำนี้ภาษาพูดแต่จิวบางถิ่นและแคะถิ่นมักออกเสียงเป็น “ฮกล่อ” เป็นคำที่ชาวจีนแคะและกวางตุ้งเรียกพวกที่พูดภาษาแต่จิวทั้งหมด พวกชวบ้วยก็เป็น “ฮกเหล่า” หรือ “ฮกล่อ” ด้วยเหมือนกัน ชาวกวางตุ้งออกเสียงคำนี้เป็น “ฮอกเหล่า” พ้องเสียงกับคำว่า 学老 ที่แปลว่า “เรียนจนแก่” เพราะชาวกวางตุ้งรู้สึกที่ภาษาแต่จิวยากที่สุด เรียนจนแก่ก็พูดไม่ได้ แต่คนแต่จิวสามารถฝึกหัดพูดหัดภาษากวางตุ้งได้ไม่ยาก

พวกฝูเหล่า หรือ ฮกเหล่า อพยพจากเหอหนันเข้าฮกเกี้ยนตั้งแต่ราชวงศ์จิ้น (พ.ศ. 808-963) ต่อมาได้ย้ายถิ่นเข้าแต่จิวมากขึ้นในยุคราชวงศ์ซ่ง หยวน หมิง และตอนต้น

ของราชวงศ์ซิง เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ผสมกับชนพื้นเมืองจนกลายเป็นแต่จิว

2.1.2 พวกเหอเหล่า (河老 ห่อเล่า) เป็นกลุ่มรองลงมาที่ผสมกับชนพื้นเมือง ส่วนมากเป็นชาวมณฑลซานซี (山西) มณฑลซานซีมีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำฮวงโห จึงเรียกว่า“เหอตง (河东)” แปลว่า “ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ (ฮวงโห)” จึงเรียกคนถิ่นนี้ว่า “เหอเหล่า” หมายถึง ชาวเหอตง เคยมีการเข้าใจผิดกันว่าเป็นชาวเหอหนัน โดยสรุป เหอเหล่าคือ ชาวเหอตงและเหอหนันที่อพยพเข้ามาอยู่ในแต่จิวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเหอตง มีชาวเหอหนันรวมอยู่น้อยกว่าชาวซานซี

2.1.3 พวกอื่น ๆ ที่มาจากต่างถิ่นในต่างยุคกัน เช่น จีนแคะ มาจากฮกเกี้ยน ตะวันตกและมณฑลเจียงซี ส่วนมากเข้ามาในช่วงต้นราชวงศ์ซิง ส่วนหนึ่งกลายเป็นคนแต่จิว อีกส่วนหนึ่งผสมกับแต่จิวหรือสกล่อกลายเป็นแคะตัน

2.2 หลีและหล่าว (ลาว): ชนเผ่าไท-ลาวในแต่จิว

นอกจากหมิ่นเซว้แล้วในถิ่นแต่จิวยังมีเข้ว้กลุ่มอื่นที่รวมอยู่ในพวกไปเซว้ (เข้ว้ร้อยพวก) อยู่บ้าง ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกถึงราชวงศ์ซุ่ยและถัง ชื่อชนเผ่าเซว้ ไปเซว้ หมิ่นเซว้ หายไปจากถิ่นแต่จิว ในจดหมายเหตุแต่จิว บรรพชาติพันธุ์กล่าวไว้ว่า ในยุคซุ่ยถึงชนพื้นเมืองกลุ่มใหญ่ของแต่จิว คือ พวกหล่าวและหลี ชน 2 พวกนี้มีถิ่นฐานและความเป็นมาร่วมกันแยกออกจากกันไม่ชัดเจน เพราะล้วนเป็นอนุชนสืบเชื้อสายมาจากพวกไปเซว้ยุคโบราณ มีถิ่นฐานกระจายกว้างมากทั้ง 2 กลุ่ม

อักษร “僚” ซึ่งเป็นชื่อเผ่าหล่าว ปกติ อ่านว่า “Liao” แต่เมื่อใช้เป็นชื่อชนเผ่าต้องอ่านว่า “Lao” ซึ่งน่าจะตรงกับคำว่า “ลาว” ตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นตะวันออกถึงราชวงศ์ถัง กระจายอยู่กว้างตั้งแต่มณฑลกุ้ยโจว ยูนนาน กวางสี ไปจนถึงถิ่นแต่จิวในมณฑลกวางตุ้ง ต่อมาเมื่อแยกกันเป็นกลุ่มย่อย เช่น เก้อหล่าวในกุ้ยโจว ถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง พวกหล่าว(ลาว)ในมณฑลกวางสี มีชื่อใหม่ว่า “僮” อ่านว่า “จ้วง” ต่อมาเปลี่ยนเป็นอักษร “壮” คือ ชนชาติจ้วงในมณฑลกวางสี ปัจจุบัน ชาวจ้วงบางกลุ่มยังเรียกตัวเองว่า “ผู้ลาว” ส่วนลาวหรือหล่าวในแต่จิวผสมกับชนกลุ่มอื่นกลายเป็นคนแต่จิวไป

พวกหล่าวหรือลาวในแต่จิวนี้ หวงถึง(นักเขียนผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชาติพันธุ์แต่จิว) กล่าวว่า ไม่ใช่บรรพชนของพวกพูดภาษาตระกูลไท แต่เป็นบรรพชนของพวกเซอ ซึ่งปรากฏในแต่จิวตั้งแต่ราชวงศ์ซ่ง ยุคนั้นพวกหล่าวและหลีหมดไปแล้ว นั่นก็คือ หล่าวเป็นชาติพันธุ์ที่พูดภาษาคนละตระกูลกับพวกหลี

ส่วนพวกหลี 俚 ถิ่นฐานเดิมอยู่ในกวางสีถึงถิ่นแต่จิวในกวางตุ้ง พวกหนึ่งย้ายถิ่นฐานไปอยู่เกาะไหหลำ กลายเป็นชนเผ่าหลี 黎 บนเกาะไหหลำ ซึ่งปัจจุบันยังมีอยู่มาก พวกที่อยู่ใน

มณฑลกวางสีผสมกับพวก หล่าว(ลาว)กลายเป็น คนเผ่าจ้วง พวกอยู่ในแต่จี้ก็ถูกกลืนหายกลายเป็น คนแต่จี้

2.3 ต้น: ชาวเลขของแต่จี้

ต้น (查ต่ง) เป็นชนพื้นเมืองเก่าแก่เผ่าหนึ่งของมณฑลฮกเกี้ยนและกวางตุ้ง แต่จี้ เป็นถิ่นฐานสำคัญของพวกต้นมาช้านาน ปัจจุบัน ไม่มีชนเผ่านี้หลงเหลืออยู่ จึงมีข้อมูลของพวกนี้ น้อยมาก ที่มาของชนเผ่านี้มี การกล่าวต่างกันไป บ้างว่าสืบเชื้อสายมาจากมนุษย์ยุคก่อน ประวัติศาสตร์แถบชายทะเลแต่จี้และฮกเกี้ยนได้เมื่อ 8,000 ปีก่อน บ้างว่าเป็นอนุชนสาขาหนึ่งของ พวกไป่เยว่ บ้างก็ว่ามาจากชนเผ่าต้นที่กล่าวถึง ในคัมภีร์ซันไห่จึงตำราภูมิศาสตร์ที่มีมาแต่ โบราณ ถิ่นฐานเดิมอยู่ลุ่มแม่น้ำแยงซีตอนกลางและตอนบน ต่อมาอพยพเข้าไปอยู่ในยูนนาน กวางสี กวางตุ้งและฮกเกี้ยน ตั้งแต่ยุคสามก๊กเป็นต้นมา มีชื่อพวกต้นกลุ่มต่าง ๆ ปรากฏในเอกสาร ต่าง ๆ เสมอ ถึงยุคราชวงศ์ถังชาวต้นส่วนมากกระจัดกระจายกันอยู่ตามชายทะเลมณฑลกวางตุ้งและ ฮกเกี้ยน ใช้เรือเป็นบ้าน ประกอบอาชีพประมง กลายเป็นชาวทะเลเลขของ 2 มณฑลนี้

2.4 เซอ: เข้าโบราณในแต่จี้

อักษร “เซอ(畲)” เป็นชื่อชนเผ่านี้ แต่จี้อ่านว่า “เซี่ย”และเรียกชนเผ่านี้ว่า “เสี่ยจี้ก (畲族)” เซอเป็นชาติพันธุ์โบราณเผ่าหนึ่งของจีน ร่วมตระกูลภาษากับเผ่าแม้วและเย้า ต้นกำเนิดของ ชนเผ่านี้มีทฤษฎีต่างกันไปหลายอย่าง พวกหนึ่งเชื่อว่า เผ่า เย้าและเซอร่วมบรรพชนกับชนชั้น ปกครองและประชากรส่วนใหญ่ของอาณาจักรฉู่ในยุคชุนชิว-จั้นกั๋ว พวกที่เจริญกว่าพัฒนาไป เป็นชาวนู๋ พวกด้อยความเจริญกลายมาเป็นชาวเผ่าเย้า และเซอ เฉินชวินเซี่ยนเชื่อว่าบรรพชนของ เผ่าเซอ คือ พวกจิวหลีในยุคหวงตี้เมื่อราว 4,500 ปีก่อน หลังจาก ชื่อหิวผู้เป็นประมุขฝ่ายหวงตี้ ตายในสนามรบ พวกจิวหลีหนีลงไปทางใต้ พวกหนึ่งลงมาตั้งรกรากในแต่จี้ กลายเป็นชนกลุ่ม หลักที่พัฒนามาเป็นคนแต่จี้ แต่ความคิดเห็นนี้ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ เพราะจากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ ช่วงราชวงศ์สุย-ถัง มีพวกเย้าอพยพจากมณฑลหูหนันเข้ามาอยู่ในถิ่นแต่จี้ ถึงสมัยราชวงศ์ซ่งจึงมีชื่อใหม่ว่าเซอ เนื่องจากเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกับเย้า ภาษาก็คล้ายกันมาก บางครั้งจึงเรียกชนเผ่านี้ว่า “เซอเย้า” นอกจากในถิ่นแต่จี้แล้วยังมีพวกเซอที่กระจายอยู่ใน เขตภูเขาของมณฑลกวางตุ้ง ฮกเกี้ยน เจียงซี เจ้อเจียง และอานฮุยอีกรวม 80 กว่าอำเภอ มีประชากร เมื่อ ปี พ.ศ. 2525 รวม 368,832 คน อยู่ในฮกเกี้ยนและเจ้อเจียงมากที่สุดถึงร้อยละ 96

ชนชาติส่วนน้อยทั้งหมดนี้ยังมีหลงเหลืออยู่ แต่ชาวเซอเหลืออยู่ไม่มากนัก นอกนั้น ถูกกลืนกลายเป็นจีนหมด ทั้งร่องรอยไว้ในภาษาและวัฒนธรรมแต่จี้ซึ่งมีลักษณะผสมผสานจาก หลายชนเผ่า กลุ่มใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมแต่จี้มากที่สุดคือกลุ่มไป่เยว่ ซึ่งรวมพวก หลีหล่าว (ลาว) ไว้ด้วย แต่เซอและต้นก็น่าจะมีเชื้อสาย ไป่เยว่โบราณอยู่บ้าง (ถาวร ลิกข โภศล,

2551 ก, หน้า 148-151)

3. พัฒนาการของการเกิดคนแต่จิวจากยุคบรรพบุรุษสู่ปัจจุบัน

ปัจจัยสำคัญที่หลอมรวมชนชาติส่วนน้อยในอดีตให้กลายเป็น “ตึ้งนึ่ง” หมายถึง คนจีน และบูรณาการคนทุกกลุ่มให้เกิดความเป็นแต่จิว คือ วัฒนธรรมขงจื้อและศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื้อเป็นทั้งรากและแก่นของวัฒนธรรมจีน ซึ่งทางการใช้เป็นหลักในการปกครองมาตั้งแต่ รัชกาลฮั่นอู่ตี้ ลัทธิขงจื้อเน้นความรักมนุษย์ พัฒนาคนด้วยการศึกษา ปกครองคนด้วย หลี่ (礼 ไรต์ ฮีต) หมายถึง ครรลองแห่งวัฒนธรรมอันดีงาม

เมื่อจีนเข้ามายึดถิ่นแต่จิว พร้อมกับมีจำนวนคนเข้ามาอยู่มากขึ้น ย่อมเกิดความขัดแย้งกับ คนพื้นเมือง ทางการเงินจึงใช้นโยบาย “ปราบแล้วปลอบ กล่อมเกลามาให้กลายเป็นจีน” อาวุธสำคัญ ในการปลอบและกล่อมเกลาคือ การศึกษาและวัฒนธรรมประเพณี เมื่อชนพื้นเมืองได้รับการศึกษา ตามวัฒนธรรมขงจื้อก็เกิดการยอมรับวัฒนธรรมประเพณีจีน กลายเป็นคนจีนไปอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ราชวงศ์ถังเป็นต้นมา พุทธศาสนาซึ่งเริ่มรุ่งเรืองในถิ่นแต่จิวตั้งแต่ราชวงศ์ถัง จึงมีส่วน ช่วยสนับสนุนให้เกิดความกลมกลืนและหลอมรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน

3.1 ยุคฉิน-ฮั่น: คนจีนเริ่มเข้าถิ่นแต่จิว

คนจีนกลุ่มอื่น ๆ เริ่มเข้าถิ่นแต่จิวในราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นแต่ยังมีจำนวนไม่มาก ถึงยุคสามก๊กคนพื้นเมืองยังเข้มแข็งอยู่มาก แต่ก็ค่อย ๆ ยอมสวามิภักดิ์ยอมเป็นราษฎรจีน

หลังจากสถาปนาจักรวรรดิฉินใน ปี พ.ศ. 322 แล้ว ปี พ.ศ. 329 จีนซีฮ่องเต้ (ฉินสื่อ หวงตี้) ให้ดูซูยเป็นแม่ทัพคุมพล 500,000 คน มายึดดินแดนหลังหนาน คือ กวางตุ้งและกวางสีได้ ต่อมาถูกพวกเยว้ฆ่าตาย จีนซีฮ่องเต้ส่งเจ้าถัวมาปกครองหลังหนาน โดยตั้งเขตการปกครอง เป็น 3 จังหวัด ถิ่นแต่จิวรวมอยู่ในจังหวัด หนันไห่ซึ่งครอบคลุมมณฑลกวางตุ้งทั้งหมด หลักฐาน ทางเอกสารระบุว่ามีฐานทัพฉินอยู่ที่ก๊กเอี้ยที่อำเภอทิกไซ มีการขุดพบสุสานทหารฝังเดี่ยว 28 แห่ง พบอาวุธมีอักษรฉินสลักอยู่ เงินสีหิมิงเชื่อว่า ทหารฉินมาถึงแต่จิวจริง แต่หวังถึงกล่าวว่หลักฐาน ที่พบยังมีไม่มากพอที่จะสรุปได้แน่นอนว่าฉินมาตั้งฐานทัพที่ก๊กเอี้ย

หลังจากจีนซีฮ่องเต้สวรรคต เจ้าถัวแม่ทัพฉินตั้งตัวเป็นกษัตริย์อยู่ที่แห่งอาณาจักร หนันเยว้ เมืองหลวงอยู่ที่กวางโจว ถิ่นแต่จิวเป็นเมืองปลายแดนทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือติดต่อกับอาณาจักรหมิ่นเยว้ หลังจากเจ้าถัวตาย แต่จิวถูกหมิ่นเยว้ตีชิงไป อาณาจักรหนันเยว้และหมิ่นเยว้อ ยู่มาจนถึงรัชกาลฮั่นอู่ตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น พ.ศ. 431 ฮั่นอู่ตี้ส่งทัพมาปราบหนันเยว้ อี้ว่ชานอ้อแห่ง หมิ่นเยว้ออาสาคุมพล 8,000 คน มาช่วยตีกระหนาบ แต่เมื่อเดินทัพถึงก๊กเอี้ยอ้างว่าคลื่นลมแรงไม่ เดินทัพต่อ พักกำลังพล ปักหลักอยู่ที่นั่น “หวงจิงฟา” ผู้เขียนอธิบายศัพท์ “คนแต่จิว” ใน

สาธารณกรมแต่จิวเชื่อว่า ทหารกลุ่มนี้เป็นคนจีนกลุ่มแรกที่ตั้งหลักแหล่งในแต่จิว แต่มีคนค้านมาก เพราะอีว่ชานเป็นน้องของหมิ่นเยว่ ทหารก็ควรจะเป็นชาวหมิ่นเยว่ จะมีคนจีนปนอยู่บ้างก็ไม่มาก อย่างไรก็ตาม ในที่สุดทั้งอาณาจักรหนันเยว่และหมิ่นเยว่ก็ถูกฮั่นอู่ตีล้มล้างสิ้นชาติ มณฑลกวางตุ้ง และฮกเกี้ยนเป็นของจีนอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่นั้นมา (ฉินจื่อหอง, 2001, หน้า 76-81)

หลังจากมีอำเภอก๊กเอี้ยใน พ.ศ. 432 ย่อมจะต้องมีทหารและข้าราชการจีนมาประจำอยู่ในถิ่นแต่จิวบ้าง แต่คนจีนก็ยังมีไม่มาก บางส่วนกลับจะถูกกลืนกลายเป็นเยว่ เพราะแม่แต่เจ้าถ้วเมื่อตั้งตัวเป็นฮ่องเต้แห่งหนันเยว่ก็ยอมรับและนำวัฒนธรรมเยว่มาใช้เป็นหลัก จากหลักฐานโบราณคดีสมัยราชวงศ์ฮั่น ในถิ่นแต่จิวส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นคนพื้นเมืองสูง มีความเป็นจีนน้อยมาก เทียบไม่ได้กับกลุ่มแถบลุ่มแม่น้ำจูเจียงของจีนกวางตุ้ง แต่ความเปลี่ยนแปลงที่พบ คือ มีลักษณะร่วมกับวัฒนธรรมกวางตุ้งถิ่นอื่นมากขึ้น แตกต่างจากวัฒนธรรมฮกเกี้ยนในยุคเดียวกันอย่างชัดเจน นั่นคือตั้งแต่มีอำเภอก๊กเอี้ย ถิ่นแต่จิวรับอารยธรรมจากทางกวางตุ้งมากขึ้น มีอิทธิพลฮกเกี้ยนน้อยลง เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเป็นแต่จิวในยุคหลัง

แม้ก๊กเอี้ยจะเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจีน แต่จีนก็มีอำนาจควบคุมถิ่นนี้ได้ไม่มาก ถึงยุคสามก๊กแต่จิวอยู่ในเขตง่อก๊ก (หวู่) ของซุนกวน พวกชานเยว่ยังเข้มแข็งเป็นกบฏต่อจีนอยู่เสมอ ในหนังสือสามก๊กจี (ชันกั้วจื่อ-ประวัติศาสตร์สามก๊ก) บรรพประวัติ จงหลี่มู่มีบันทึกว่า เมื่อจงหลี่มู่มาเป็นข้าหลวงจังหวัดหนันไห่ ที่อำเภอก๊กเอี้ยมีพวกโจรไพร่พลนับพัน มีอิทธิพลอยู่เป็นสิบปี แต่ในที่สุดจงหลี่มู่ส่งคนไปเกลี้ยกล่อมสำเร็จ ขอมมาขึ้นทะเบียนเป็นราษฎร หวงถึงผู้เขียนประวัติศาสตร์แต่จิวเชื่อว่าสมัยนั้นแต่จิวมีคนจีนไม่กี่พันคน พวกโจรเหล่านี้น่าจะเป็นชนพื้นเมือง แสดงว่าอำนาจจริงของจีนในถิ่นแต่จิวยังไม่สมบูรณ์ คนจีนก็ยังมีน้อย (หวางถึง, 2002, หน้า 49-50)

3.2 ยุคจีนถึงราชวงศ์เหนือ-ใต้: คนจีนจงหยวนเริ่มลงรากในแต่จิว

ช่วงราชวงศ์จิ้น (พ.ศ. 808-963) และราชวงศ์เหนือ-ใต้ (พ.ศ. 963-1132) คนจีนจงหยวนอพยพลงใต้ครั้งใหญ่ ส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งรกรากในแต่จิว เป็นบรรพชนสำคัญสายหนึ่งของคนแต่จิว

ในสมัยราชวงศ์จิ้น จินภาคเหนือวุ่นวายด้วยภัยสงครามช่วง พ.ศ. 834 - 849 เกิด “จลาจลแปดอ่อง” ตั้งแต่ พ.ศ. 847-982 รวม 135 ปี เป็นช่วงเกิดจลาจลและย้ายถิ่น อนารยชนห้าเผ่าเข้ายึดจินภาคเหนือ แบ่งเป็นแคว้นใหญ่น้อย 16 แคว้น เรียกว่ายุค “ห้าหุ่รุกรานจีน” ภัยจากพวกหูครั้งสำคัญที่สุดคือ “จลาจลหย่งเจีย” ซึ่งเรียกตามชื่อศักราชประจำรัชกาลจินหวยตี้ ในปี พ.ศ. 854 หลิวซงกัษัตริย์แคว้นฮั่น ตีเมืองลั่วหยางแตก จับพระเจ้าจิ้นหวยตี้เป็นเชลย นำพระราชวงศ์ ขุนนาง และประชาชนชาวจินตายถึง 30,000 คน จินหนีลงใต้ครั้งใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นพวกเจ้านายและขุนนางเรียกว่ายุคผู้ตีหนีลงใต้ (衣冠南下) ถึงปี พ.ศ. 859 พระราชวงศ์จิ้นย้ายเมืองหลวงหนี

ลงไปอยู่ณานกิง ทางเหนือถูกพวกหู ห่าเผ่าเข้ายึดครอง 16 แคว้น (ถาวร ลิกขโกศล, 2551, หน้า 156)

หลังจากสิ้นราชวงศ์จิ้น ทางใต้มีราชวงศ์ของคนจีนปกครองติดต่อกันมาอีก 4 ราชวงศ์ ในช่วงเวลาสั้น ๆ คือ ราชวงศ์หลิวซ่ง 60 ปี ราชวงศ์ลี่ 24 ปี ราชวงศ์เหลียง 56 ปี ราชวงศ์เฉิน 33 ปี ทางเหนือเป็นราชวงศ์ ของอนารยชน 5 ราชวงศ์ ยุคนี้จึงเรียกว่ายุคราชวงศ์เหนือใต้ (พ.ศ. 963-1132) ช่วงเวลา 164 ปี นี้มีสงครามระหว่างแคว้นและการแก่งแย่งชิงราชสมบัติ บ้านเมืองเกิดจลาจลอยู่ มิได้ขาด คนจีนจึงหนีลงใต้แถบหูหนัน เจียงซี สกเกี้ยน กวางตุ้ง กวางสี ตลอดเวลา โดยใช้เส้นทาง อพยพทางเรือและทางชายทะเล เข้า เจ้อเจียง สกเกี้ยน กวางตุ้ง ไปจนถึงไหหลำ โดยถิ่นแต่จิวอยู่ในเส้นทางอพยพชายทะเล บางพวกปักหลักอยู่ แต่บางพวกอพยพต่อไปยังถิ่นจีนกวางตุ้ง

คนจีนจหนวนที่เข้ามาตั้งรกรากในแต่จิวมี 3 ตระกูลใหญ่ประกอบด้วย แซ่หวม แซ่ฉั่ว และแซ่ตั้ง ซึ่งส่วนมากปักหลักอยู่สกเกี้ยนก่อน ต่อมาลูกหลานชั้นหลังจึงอพยพเข้าแต่จิว แต่ที่อพยพเข้าแต่จิวเลยก็มีบันทึกประจำตระกูลของแซ่หวม (許氏 ฟูาน) ของแต่จิว บอกชัดเจนว่า ต้นตระกูลอพยพมาจากลั่วหยางตั้งแต่จลาจลหย่งเจีย แซ่ฉั่วก็เป็นแซ่เก่าแก่ของแต่จิว ถึงกับมีคำกล่าวไว้ว่า “ยังไม่มีอำเภอเตี้ยเอี้ย (潮陽) แต่มีแซ่หวมและแซ่ฉั่วก่อนแล้ว” แซ่ตั้งก็อพยพเข้าแต่จิว ตั้งแต่คราว “ผู้หนีลงใต้” เพราะจลาจลหย่งเจีย บางพวกก็มาปักหลักอยู่แถวเจียงหยวย คือ มณฑล อานฮุยก่อน ช่วง “จลาจลโหวจิง” ในยุคราชวงศ์เหลียงจึงอพยพต่อเข้าแต่จิว จีนจหนวนเหล่านี้ จัดเป็นพวก “เหอเหล่า” รุ่นแรก ๆ ในแต่จิว

กลุ่มผู้ตีสมัยราชวงศ์จิ้นคราวจลาจลหย่งเจียและยุคต่อมาส่วนมากตั้งรกรากในมณฑล สกเกี้ยน ชื่อเมืองและสถานที่ต่างๆ ในสกเกี้ยนจึงเกี่ยวข้องกับราชวงศ์จิ้นอยู่มาก เช่น เมืองจิงอัน (ผู้โจวในปัจจุบัน) แม่น้ำจิ้นเจียง สะพานลั่วหยาง ต่อมาลูกหลานชั้นหลังจึงอพยพเข้าไปตั้งรกราก ในแต่จิว เริ่มตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้นเป็นต้นมา บันทึกประจำตระกูลของแซ่ลี้มกล่าวว่า ลี้มลก (หลินลู่) คนแซ่ลี้มรุ่นที่ 64 รกรากอยู่เมืองไคเฟิง มณฑลเหอหนัน ได้มาเป็นจิ้นจันอ๋อง (晋安王) อยู่ในสกเกี้ยน ถึงรุ่น โหลนคนหนึ่งชื่อ ลี้มเกียกจือ (หลินเก๋อจือ) อพยพเข้ามาตั้งรกรากในแต่จิว ตั้งแต่ราชวงศ์จิ้นตะวันออก (พ.ศ. 859-963) นอกจากนี้ยังมีพวกแซ่อื่น ๆ อีก พวกที่มาอยู่สกเกี้ยน ก่อนแล้วจึงย้ายถิ่นต่อเข้าแต่จิวเหล่านี้จัดเป็นพวก “ฝูเหล่า (สกเหล่า สกล่อ)” รุ่นแรก ๆ ในแต่จิว (ฉินจื่อหอง, 2001, หน้า 81-84)

ถิ่นแต่จิวมีคนจีนเข้ามาอยู่มากตั้งแต่ราชวงศ์จิ้นตะวันออก หลักฐานสำคัญ คือ การตั้ง เมืองอ้ออัน (หวงอัน 义安郡) เมื่อปี พ.ศ. 956 มี 95 อำเภอ ชื่ออำเภออ้อจาว มีความหมายว่า “เรียก เชิญด้วยคุณธรรมและความรัก” และมีบันทึกอธิบายว่า เรียกเชิญราษฎรจีนในค่ายอพยพ แสดงว่า เมื่อคนจีนอพยพเข้ามาทาง การก็ตั้งหน่วยการปกครองขึ้นดูแล ยุคนี้มีคนจีนเข้ามาอยู่มากขึ้น

จึงต้องยกฐานะอำเภอเก๊กเอี้ย (เจียหยาง) เมืองจ้ออัน (หง้ออัน) มีอำเภอในปกครอง 5 อำเภอ

ถึงยุคราชวงศ์จิ้นและราชวงศ์เหนือ-ใต้ ในถิ่นแต่จิวแม้จะมีคนจีนมากเป็นกลุ่มเป็นก้อน แต่คนพื้นเมืองก็ยังมีอยู่มาก และอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่มากกว่าจะผสมกลมกลืนกันเป็นพวกเดียวกัน จากหลักฐาน โบราณคดีในสุสานคนจีนในถิ่นแต่จิวยุคนี้ พบว่าเป็นสิ่งของที่นำมาจากกลุ่มน้ำแยงซี เป็นของจีนแท้ ๆ ไม่มีของท้องถิ่นหรือศิลปะผสมระหว่างคนจีนกับคนพื้นเมืองอยู่เลย แสดงว่า ไม่มีการกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความเป็นอยู่และเครื่องใช้ต่างๆด้วย นอกจากนี้ยังเกิดมิกบฏของคนพื้นเมืองเกิดขึ้นเสมอจนถึงราชวงศ์ถัง แต่จีนอันจากจังหวดก็สามารถปักหลักฐานมั่นคงเป็นประชากรสำคัญของถิ่นแต่จิวแล้ว (หวงถึง, 2002, pp. 50-51)

3.3 ยุคราชวงศ์ถัง: คนจีนแต่จิวเริ่มกลายเป็นตั้งนั้ง

สิ้นยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้แล้ว จีนรวมเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองราชวงศ์สุย (พ.ศ. 1124-1161) เมืองจ้ออันถูกเปลี่ยนชื่อเป็นแต่จิวเมื่อปีพ.ศ. 1134 พ.ศ. 115 และกลับไปใช้ชื่อจ้ออันตามเดิมจนถึงยุคราชวงศ์ถัง พ.ศ. 1285 เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองเตี้ยเอี้ยและในปี พ.ศ. 1301 กลับไปใช้ชื่อแต่จิวตลอดมา

ถึงยุคราชวงศ์ถัง (พ.ศ.1161-1450) มีเหตุการณ์สำคัญต่อการเริ่มหลอมรวมคนพื้นเมืองให้กลายเป็นชาวจีนหลายประการคือ 1. การปราบคนพื้นเมือง 2. การปกครองของหานอวี่ที่เข้ามาปกครองแต่จิว 3. การเผยแผ่ของพุทธศาสนาที่แพร่หลายในแต่จิว

3.3.1 การปราบคนพื้นเมือง

คนพื้นเมืองในถิ่นสกเกี้ยน (ฉวนโจว) และแต่จิวยุคราชวงศ์สุยถึง คือ พวกหลีและหล่าว (ลาว) เนื่องจากคนจีนเข้ามาอยู่ในถิ่นทั้งสองนี้มากขึ้นจึงเกิดข้อขัดแย้งกับคนพื้นเมืองสู้รบกันอยู่เสมอ คนพื้นเมืองมองจีนเป็นผู้บุกรุกจึงร่วมกันจับอาวุธต่อสู้ทหารจีน ช่วงต้นราชวงศ์ถังเป็นช่วง “ปะทะกำลัง” กันครั้งใหญ่ สงครามยืดเยื้ออยู่ 50 ปี จีนจึงสามารถปราบคนพื้นเมืองได้ราบคาบ (หวงถึง, 2002, pp. 51-54)

พ.ศ. 1212 รัชกาลพระเจ้าถังเกาลง พวกหลี-ลาว แถบฉวนโจว-แต่จิวกบฏทางการตั้งเงินเจิ้ง (ตั้งเจ่ง) เป็นแม่ทัพปราบ วงศ์ตระกูลของเงินเจิ้งมาจากเหอตง มณฑลซานซี กองทัพเงินเจิ้งมีไพร่พล 5,600 คน ต่อมาขอกำลังเพิ่มเป็น 10,000 คน ทหารเหล่านี้จะมาจากจังหวดแถบเหอตง ต่อมา พ.ศ. 677 เงินเจิ้ง ป่วยตาย เงินหยวนกวง (ตั้ง่วนกวง) ลูกชายขึ้นเป็นแม่ทัพแทนและขอให้ทางการตั้งเมืองจางโจว เพื่อใช้เป็นฐานทัพสำคัญปราบคนพื้นเมืองอีกแห่งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 1229 และได้เป็นเจ้าเมืองคนแรก ต่อมา พ.ศ. 1251 เงินหยวนกวงตายในสนามรบ เงินเซียง (ตั้งเซียง) ลูกชายซึ่งเป็นเจ้าเมืองจางโจวให้เป็นแม่ทัพคนต่อมา พ.ศ. 1257 เงินเซียงเสด็จศึกษาแม่ทัพกบฏได้ ทำให้คนพื้นเมืองยอมสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก ตระกูลเงิน (ตั้ง) ได้เป็นเจ้าเมืองจาง

โจวติดต่อกันถึง 5 ชั่วโมง เป็นเวลา 150 ปี มีคุณูปการต่อการวางรากฐานความเป็น “ตั้งนั่ง” ในถิ่น
จางโจวและแต้จิ๋วเป็นอย่างมาก

การปราบคนพื้นเมืองของแม่ทัพตระกูลจิน (ตั้ง) ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ทั้งรบ
ปราบ และเกลี้ยกล่อมให้ยอมสวามิภักดิ์แล้วปกครองด้วยพระคุณ ทำให้คนพื้นเมืองยอมปรับตัว
เข้ากับคนจีนและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ที่สำคัญทหารจีนเรือนหมื่นในกองทัพนี้ได้ตั้งหลักปักฐานอยู่
ในแต้จิ๋ว ทหารเหล่านี้ส่วนมากมีรกรากเดิมอยู่เหอตง แลบซานซีและเหอหนัน นับเป็นพวกเหอ
เหล่า (ห่อเหล่า-ชาวเหอตง) กลุ่มใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นบรรพชนสำคัญสายหนึ่งของคนแต้จิ๋ว หลังจากนั้น
ยังมีชาวเหอเหล่าจากเหอตงอพยพเข้าแต้จิ๋วอีก (ฉินจื่อหอง, 2001, pp. 84-89)

3.3.2 การปกครองของหานอู้วี่ที่เข้ามาปกครองแต้จิ๋ว

ชื่อ หานอู้วี่ เขียนเป็นอักษรโรมันระบบพินอินว่า Han Yu ถอดเป็นอักษรไทยว่า
หานอู้วี่ เป็นเสียง อว ควบ แต่คนไทยออกเสียงยากจึงเขียนเป็น หานอู้วี่ให้อ่านและออกเสียงง่าย
บางท่านก็ใช้ หานยู่ เสียงแต้จิ๋วว่า หั่งยู่

หานอู้วี่ หรือหั่งยู่ เป็นบุคคลที่ชาวแต้จิ๋วเคารพมาก ท่านเป็นผู้นำความเจริญของจีน
มาสู่คนในถิ่นแต้จิ๋ว ทำให้คนถิ่นนี้เริ่มผสมกันกลายเป็น “ตั้งนั่ง” ซัดซึ้น ชาวแต้จิ๋วนิยมเรียกท่าน
อย่างยกย่องว่า หั่งบุงกง (ฮั่นเหวินกง) บุง ในที่นี้แปลว่า “อารยเจริญ” หั่งบุงกง หมายถึง ท่านผู้เจริญ
ท่านผู้นำอารยธรรมมาให้ชาวแต้จิ๋ว ในปีพ.ศ. 1434 หานอู้วี่เดิมเป็นชาวฮั่นถูกลงโทษ ลดตำแหน่ง
ไปเป็นเจ้าเมืองแต้จิ๋วอยู่ 8 เดือนจากเหตุผลทางการเมือง แต่ได้ทำสิ่งดีๆ ให้แก่ชาวแต้จิ๋วหลาย
ประการ ดังนี้

1. เอาใจใส่ทุกข์สุขของประชาชน ช่วยแก้ปัญหาของประชาชนอย่างจริงจัง
หานอู้วี่มีบทนิพนธ์ที่แสดงถึงความใส่ใจประชาชนอย่างมาก เช่น ร้อยแก้วขอให้ฝนหยุดเพราะฝน
ชุกเกิน ไร่นาและการเกษตรอื่นเสียหาย ร้อยแก้วบวงสรวง ปกติ หานอู้วี่ไม่ค่อยสนใจเรื่องผีสาร
เทวดา แต่ประชาชนส่วนมากเชื่อก็คล้อยตามเพื่อผลทางจิตวิทยา มีหลักฐานจากบันทึกของผู้อื่น
ยืนยันด้วยว่า ช่วงเวลา 8 เดือนที่หานอู้วี่เป็นเจ้าเมืองอยู่ที่แต้จิ๋ว หานอู้วี่ดูแลประชาชนดีมาก

2. เลิกทาส จีนเลิกทาสมาตั้งแต่ต้นราชวงศ์ถัง แต่แต้จิ๋วเป็นเมืองที่มีอาณาเขตกว้าง
ใหญ่มีหลายกลุ่ม ทางการดูแลไม่ทั่วถึงจึงยังมีทาสอยู่ หานอู้วี่ประกาศเลิกทาสในถิ่นแต้จิ๋ว
ทั้งยังใช้เงินส่วนตัวไถ่ตัวทาสให้เป็นอิสระอีกเป็นอันมาก

3. ขับไล่จระเข้ เดิมถิ่นแต้จิ๋วมีจระเข้มาก แม่น้ำหานเจียง (หั่งก้ง) ถึงกับมีชื่อเสีย
ว่าเป็น แม่น้ำจระเข้ (เอ้อเจียง-งักก้ง) แม่น้ำโหด (เอ้อเจียง-อ๊กก้ง) หานอู้วี่จึงขับไล่โดยขุดลอกแม่น้ำ
ทำให้น้ำไหลสะดวก ไม่เป็นน้ำนิ่งให้จระเข้อยู่อาศัยและวางไข่ทั้งยังเขียนร้อยแก้ว “ขับจระเข้”

เพื่อผลทางจิตวิทยา ร้อยแก้วบั้นนี้ยังมีความหมายขบไล่ คนคู่ร้าย คือ คนพื้นเมืองที่ยังเป็นปฏิปักษ์กับคนจีน ว่าจะถูกขับออกไปให้เป็นคนชายขอบ ในแต่จิวจะมีแต่คนดี คือ ชาวฮั่นและคนพื้นเมืองที่ดีเท่านั้น แม้นคนพื้นเมืองจะถูกปราบจนหมดฤทธิ์มาตั้งแต่ยุคขุนศึกตระกูลฉิน แต่ส่วนมากก็ยังอยู่แยกถิ่น ไม่ค่อยรับอารยธรรมจีน บ้างก็ยังคงดำรงกระเดื่อง หานอ้วเจียนจดหมายเล่ากับเพื่อนว่า คนจีนพูดกับคนพื้นเมืองไม่รู้เรื่อง ร้อยแก้วบั้นจะแข็งขันเป็นทั้งการปราบและเชิญชวนคนพื้นเมืองให้ปรับตัวเข้ากับคนจีน

4. จัดการศึกษา เจ้าเมืองแต่จิวในอดีตหลายคนพยายามจัดการศึกษาในแต่จิวแต่ไม่ต่อเนื่อง จึงไม่เกิดผลจริงจัง หานอ้วทুমุ่เรื่องนี้เต็มที่ โดยใช้เบี้ยหวัดของตัวเองทั้งหมด ในช่วงที่ปกครองแต่จิว ตั้งโรงเรียน เงินส่วนหนึ่งเป็นค่าอาหารครูและนักเรียน บุคคลผู้เป็นกำลังสำคัญ คือ เจ้าเตอ (เตี้ยเต็ก) บัญญัติชาวแต่จิว เมื่อหานอ้วย้ายจากแต่จิวได้ให้โอกาสเจ้าเตอดิตตามตนไป แต่เจ้าเตอขอยู่จัดการศึกษาในแต่จิวต่อจนมันคงรุ่งเรืองสืบต่อมา

5. นำวัฒนธรรมขงจื้อมาเผยแพร่ในแต่จิวจริงจัง ก่อนหน้านั้นวัฒนธรรมขงจื้อเข้ามากับคนจีนบ้าง แต่ยังไม่แพร่หลาย เมื่อหานอ้วมาเป็นเจ้าเมืองได้เผยแพร่และสอนอย่างจริงจังผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษา ทำให้วัฒนธรรมขงจื้อซึ่งเป็นแกนของวัฒนธรรมจีนตั้งมั่นในถิ่นแต่จิว

ผลงานที่สำคัญที่สุด คือ งานด้านการศึกษาและวัฒนธรรมขงจื้อ การศึกษาเปิดโอกาสให้คนพื้นเมืองเรียนหนังสือ รับวัฒนธรรมขงจื้อ มีโอกาสเข้ารับราชการ ยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ความรักมนุษยในปรัชญาขงจื้อเสริมให้คนจีนกับคนพื้นเมืองสมานไมตรีผสมกลมกลืนกันมากขึ้น จนความเป็นจีนค่อย ๆ แพร่ขยายออกไป

3.3.3 การเผยแพร่ของพุทธศาสนาที่แพร่หลายในแต่จิว

ปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดความกลมเกลียวและกลมกลืนกันมากขึ้น คือ ศาสนาพุทธ สมัยราชวงศ์ถังพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายในมณฑลกวางตุ้งมากขึ้น ในรัชสมัยพระนางบูเช็กเทียน สู่เหนิง (เว่ยหลาง) สังฆปริณายกนิกายเซน องค์ที่ 6 มาจำพรรษาอยู่ที่เมืองเสากวนถัน จินกวางตุ้ง ศักราชโคหยวน รัชกาลพระเจ้าถังสวนจง ได้สร้างวัดโคหยวนที่เมืองแต่จิว หลังจากนั้น มีวัดเกิดขึ้นอีกมากมายหลายวัด ด้วยหลักพุทธศาสนาเน้นความกรุณาและความเสมอภาคของมนุษย์ทำให้คนพื้นเมืองกับคนจีนปรับตัวเข้ากันได้ดียิ่งขึ้น

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสให้คนพื้นเมืองเปลี่ยนเป็นคนจีน คนพื้นเมืองส่วนมากไม่มีแซ่ เมื่อปรับตัวเข้ากับคนจีนก็มักขอใช้แซ่ร่วมกับคนจีน ทางฝ่ายปกครองก็อนุญาตและสนับสนุน วัฒนธรรมสำคัญยิ่งของลัทธิขงจื้อ คือ ระบบตระกูลแซ่ ซึ่งถือความเป็นพวกเดียวกันมากกว่าสายเลือดเดียวกัน เมื่อคนพื้นเมืองใช้แซ่ร่วมกับคนจีน ทำให้ถูกกลืนกลาย

เป็นเงินได้อย่างรวดเร็ว ในถิ่นแต่้จิวมีคนแซ่ตั้ง (เจิน) มากที่สุด ส่วนหนึ่งคือ คนพื้นเมืองที่
 สวามิภักดิ์กับขุนศึกตระกูลตั้ง (เจิน) แล้วใช้แซ่ตั้งตามเมืองจางโจว กลุ่มแซ่ตั้งเป็นเจ้าเมืองติดต่อกัน
 ถึง 5 ชั่วคน ประชาชนก็ใช้แซ่ตั้งมากที่สุด แต่ทั่วทั้งมณฑลฮกเกี้ยนมีคนแซ่ลี้ม (หลิน) มากที่สุด
 เพราะลี้มลก (หลินลู่) ได้เป็นจันอันอ่อง ข้าหลวงมณฑลฮกเกี้ยน มีลูกหลานแตกสาขาออกไปมาก
 คนพื้นเมืองจึงใช้แซ่ลี้มตามมากกว่าแซ่อื่น ๆ

กระบวนการทำให้เป็นคนจีนผ่านระบบตระกูลแซ่ของวัฒนธรรมขงจื้อ ทำให้คน
 พื้นเมืองทางใต้กลายเป็นคนจีนไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการนี้เริ่มปรากฏในแต่้จิวตั้งแต่ราชวงศ์ถัง
 แพร่หลายในสมัยราชวงศ์ซ่ง จนคนพื้นเมืองผสมกลมกลืนกลายเป็นคนจีนไปเกือบหมด เนื่องจาก
 ความเป็นจีนเริ่มปรากฏชัดในราชวงศ์ถังซึ่งมีความรุ่งเรืองมาก คนเหล่านี้ภูมิใจว่าพวกตนเป็น
 “ตั้งนึ่ง” อันหมายถึง ชาวจีนราชวงศ์ถังจวบมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากคนจีนในแต่้จิวมาจากทางจงหยวนยังไม่นานจึงพูดภาษาจีนกลางในยุค
 นั้น คนพื้นเมืองที่กลายเป็นจีนก็เช่นเดียวกัน การศึกษาที่หานอ้วจัดขึ้นนั้นสอนเป็นภาษาจีนกลาง
 แบบฉบับเรียกว่า “เสียงมาตรฐานของหานอ้ว” ภาษาของตั้งนึ่งแต่้จิวยุคราชวงศ์ถังจึงเป็นภาษาจีน
 กลาง ไม่ใช่ภาษาแต่้จิวอย่างในปัจจุบัน (หวงถึง, 2002, pp. 55-57)

3.4 ราชวงศ์ซ่ง-หยวน: ยุคเริ่มเกิดอัตลักษณ์จีนแต่้จิว

ช่วงราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ. 1503-1822)-หยวน (พ.ศ. 1814-1911) การเข้ามาของวัฒนธรรม
 ฮกเกี้ยนเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่เชื่อมต่อไปสู่การก่อรูปของอัตลักษณ์คนแต่้จิว ในยุคราชวงศ์ซ่ง
 ฮกเกี้ยนเจริญรุ่งเรืองมาก เมืองฉวนโจวเป็นศูนย์กลางเส้นทางสายไหมทางทะเล ซึ่งมีความสำคัญ
 ต่อการส่งผ่านวัฒนธรรมจีนจากฮกเกี้ยนเข้าแต่้จิว วัฒนธรรมฮกเกี้ยนเข้ามาผสมกลมกลืนกับ
 วัฒนธรรมแต่้จิวจนมีรูปแบบคล้ายวัฒนธรรมฮกเกี้ยน หนังสือ “ฟางอ้วเซ็งหลัน (ท่องชมท่องถิ่น)”
 สมัยราชวงศ์ซ่งได้ กล่าวว่า “แม้ดินแดนจะต่างกันเป็นฮกเกี้ยนกับกวางตุ้ง แต่วัฒนธรรมประเพณี
 ไม่แยกเป็นจางโจวกับแต่้จิว” จางโจวเป็นเมืองที่แยกมาจากฉวนโจวและแต่้จิว วัฒนธรรม 3 เมืองนี้
 จึงคล้ายกันมาก อนึ่งในช่วงนี้คนที่อยู่ในถิ่นแต่้จิวมาก่อนทั้งคนจีนและคนพื้นเมืองผสมกลมกลืน
 กับผู้ย้ายถิ่นเข้ามาใหม่อย่างรวดเร็ว ก่อรูปเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แต่้จิวซึ่งพัฒนามีอัตลักษณ์ของตน
 ชัดเจนในยุคต้นราชวงศ์หมิง ทำให้ถิ่นแต่้จิวซึ่งอยู่ในมณฑลกวางตุ้งมีภาษาและ วัฒนธรรมคล้าย
 ฮกเกี้ยนได้และได้หวันมาจวบจนปัจจุบัน

วัฒนธรรมฮกเกี้ยนซึ่งมีอิทธิพลต่อการเกิดวัฒนธรรมแต่้จิวเข้ามาด้วยวิถีสำคัญ 2
 ทาง คือ ขุนนางชาวฮกเกี้ยนและคนฮกเกี้ยนย้ายถิ่น ดังนี้

3.4.1 ชุมนางชาวสกุเกี้ยนเข้ามาเป็นเจ้าเมืองและชุมนางในถิ่นแต่จิว

ชุมนางชาวสกุเกี้ยนเข้ามาเป็นเจ้าเมืองทำให้วัฒนธรรมขงจื้อรุ่งเรือง กล่อมเกลาคคนทุกกลุ่มให้ผสมกลมกลืนกันและแต่จิวกลายเป็น “เมืองแห่งอารยธรรมขงจื้อ”

ตั้งแต่ราชวงศ์ถังเป็นต้นมา ทางการเมืองนโยบายพัฒนาคนท้องถิ่นให้ปกครองตนเอง จึงให้โศวต้าพิเศษในการสอบคัดเลือกคนเข้ารับราชการแก่คนในเขตชนชาติส่วนน้อยของยุคนั้น เช่น มณฑลกวางตุ้ง กวางสี สกุเกี้ยน ทำให้คนท้องถิ่นเหล่านี้ได้เป็นขุนนางมากขึ้นแล้วให้ไปทำราชการในเมืองใกล้เคียงกับภูมิภาคเดิมของตนเพราะมีวัฒนธรรมคล้ายกัน จะเข้าใจคนท้องถิ่นและทำงานได้ดี ที่ไม่ให้กลับภูมิภาคเดิมของตนเพราะเกรงจะไปสร้างอิทธิพลหรือความรักท้องถิ่นในทางที่เป็นโทษต่อประเทศชาติ

ด้วยเหตุนี้ในสมัยราชวงศ์ซ่งเจ้าเมืองแต่จิวส่วนมากเป็นชาวสกุเกี้ยน ในสมัยซ่งเหนือ (พ.ศ. 1503-1669) เจ้าเมืองที่ทราบภูมิภาคมี 31 คน เป็นชาวสกุเกี้ยน 17 คน (ร้อยละ 55) สมัยซ่งใต้ (พ.ศ. 1669-1822) เจ้าเมืองที่ทราบภูมิภาคมี 90 คน เป็นชาวสกุเกี้ยน 57 คน (ร้อยละ 63) ชุมนางในสังกัดทั้งระดับเมืองและอำเภอที่เป็นชาวสกุเกี้ยนยังมีมาก ชุมนางเหล่านี้เกิดทุนหาอันอิวจึงเอาใจใส่พัฒนาการศึกษาในแต่จิวอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลที่บ้านทีกไว๋ในมหาสารานุกรมห่งเล่อบันทีกเรื่องท้องถิ่นสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หยวนพอสรุปผลงานชุมนางชาวสกุเกี้ยนได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ตั้งโรงเรียนและวิทยาลัยทั้งระดับเมืองและอำเภอ สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสำคัญในการพัฒนาชาวจีนตั้งสถาบันการศึกษาประเภทต่างๆของทางการมาตั้งแต่โบราณ แต่ในถิ่นแต่จิวเริ่มแพร่หลายในสมัยราชวงศ์ซ่ง เจ้าเมืองแต่จิวที่สร้างโรงเรียนมากในสมัยราชวงศ์ซ่งได้กว่าสิบคนล้วนเป็นชาวสกุเกี้ยน วิทยาลัยห่านซานซึ่งตั้งเป็นอนุสรณ์สถานแก่ห่านอิวและวิทยาลัยหยวนกง แม้ผู้ก่อตั้งจะไม่ใช่ชาวสกุเกี้ยน มีบันทีกสมัยนั้นกล่าวว่า “วิทยาลัย 2 แห่งของแต่จิวที่เมืองอื่นไม่มี”

2. สอนหลี่ (อีต๋ไป) และดนตรีในโรงเรียน สองเรื่องนี้ เป็นเนื้อหาสำคัญของการศึกษาในวัฒนธรรมขงจื้อ หลี่ คือ บรรทัดฐานแห่งความประพฤติและกิจกรรมต่างๆของคนเทียบได้กับฮิตของทางภาคอีสานและจารีตประเพณีของไทย ดนตรีเป็นของคู่กับหลี่ มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพคนได้มาก การดนตรีในแต่จิวทรุดโทรมมาช้านาน พ.ศ. 1685 หลินถึงไหล (林霆来) ศึกษาธิการเมืองแต่จิวได้ฟื้นฟูอย่างจริงจังและได้รับการสนับสนุนต่อมา พร้อมกับสอนจารีตอันดีงามตามจริยธรรมขงจื้อไปด้วย บุคคลผู้เป็นกำลังสำคัญในเรื่องนี้ล้วนเป็นชุมนางชาวสกุเกี้ยน

3. จัดตั้งและเพิ่ม “นากการศึกษา” ค่าใช้จ่ายจัดการศึกษา ทางกรมต้องรับภาระเพื่อให้มีทุนพอเพียงจึงจัดให้มี นากการศึกษา คือ “ที่นาของหลวง” ที่เก็บค่าเช่ามาใช้จ่ายในการศึกษา

สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ราชวิทยาลัยของเต๋จิวมีโควตาได้รับนักศึกษาได้ 120 คน ปีที่จะมีการสอบแข่งขันเข้ารับราชการเพิ่มเป็น 200 คน นักศึกษากินอยู่ประจำ รัฐออกค่าใช้จ่ายให้หมดโดยใช้เงินที่ได้จาก “นา การศึกษา” บันทึกเมืองเต๋จิวจึงมีข้อมูลว่าขุนนาง 16 คน ผู้ชวนขายเป็นฐานะเรื่องนการศึกษาเป็นชาวฮกเกี้ยน 10 คน ผู้จัดการศึกษาให้มหาวิทยาลัยหนานซาน 3 คน ก็ล้วนเป็นชาวฮกเกี้ยน

ด้วยการจัดการดังกล่าวทำให้ระดับการศึกษาในเต๋จิวสูงขึ้นมาก จำนวนคนสอบเข้ารับราชการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พ.ศ. 1717 มีผู้สมัครสอบ 3,000 คน พ.ศ. 1747 มีผู้สมัครสอบ 4,000 คน พ.ศ. 1771 มีผู้สมัครสอบ 6,600 คน พ.ศ. 1810 เพิ่มเป็น 10,000 กว่าคน เท่ากับใน 70 คน มีคนสมัครสอบเข้ารับราชการ 1 คน ที่สอบได้มีจำนวนมาก ช่วงราชวงศ์ซ่งมีคนมณฑลกวางตุ้งสอบได้ชั้น “จิ้นซือ” ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด 528 คน เป็นคนเต๋จิว 95 คน รองจากกวางโจว แต่ถ้าคิดตามอัตราส่วนประชากรแล้วสูงสุดของมณฑลกวางตุ้ง

คนเต๋จิวสอบ “จิ้นซือ” ได้คนแรกตั้งแต่ พ.ศ. 1522 หลังจากตั้งราชวงศ์ซ่งได้เพียง 19 ปี ในปี พ.ศ. 1671 หวังต้าเป่า (เฮ้งไต้ป้อ) คนอำเภอเตี้ยอันสอบจิ้นซือได้ที่ 1 เป็นคนแรกของราชวงศ์ซ่งได้ แต่ซ่งเกาจงฮ่องเต้ต้องการเอาใจคนหยังโจวซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ และเห็นว่าเต๋จิวเป็นเมืองเล็กจึง “ขอเปลี่ยน” ให้หลี่อี้ซึ่งสอบได้ที่ 2 เป็น “จอหงวน” หวังต้าเป่าจึงขาดตำแหน่งจอหงวนคนแรกของเต๋จิว ช่วงราชวงศ์ซ่งคนเต๋จิวสอบเป็นขุนนางได้มากจนมีบันทึกว่า “คนเต๋จิว มีชื่อบอกภูมิลำเนาติดต่อกัน (คือ สอบได้มาก ชื่อเรียงติดต่อกัน) เริ่มตั้งแต่ต้นราชวงศ์เป็นต้นมา”

3.4.2 ชาวฮกเกี้ยนย้ายถิ่นเข้ามาตั้งรกรากในเต๋จิวมาก จนทำให้วัฒนธรรมประเพณีเต๋จิวเปลี่ยนไปคล้ายฮกเกี้ยน

ตั้งแต่ก่อนราชวงศ์ถังตอนปลายขึ้นไป เต๋จิวเป็นแดนชายขอบทั้งของประเทศจีนและมณฑลกวางตุ้ง จึงมีผู้คนอาศัยอยู่น้อย ตั้งแต่ราชวงศ์ซ่งเหนือเป็นต้นมา บริเวณที่ราบปากแม่น้ำหนานเจียงได้รับการพัฒนาให้เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานจึงมีคนฮกเกี้ยนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเต๋จิวมากยิ่งขึ้นจนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากข้อมูลในบันทึกเมืองเต๋จิว (潮州志) บรรพประชากร และหนังสือร้อยแซ่ของอำเภอห่งไฮ้ (澄海百家姓) สมัยราชวงศ์ซ่งและหยวน มีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเต๋จิว 62 ตระกูล ส่วนมากมาจากฮกเกี้ยน เมืองฉวนโจว และเมืองฝูเถียน มีส่วนน้อยมาจากเจียงซี เจียงซู และเจ้อเจียง

พื้นที่ส่วนใหญ่ของมณฑลฮกเกี้ยนเป็นภูเขา ถึงยุคราชวงศ์ซ่งเริ่มเกิดความแออัด

ที่ทำกินไม่พอ คนฮกเกี้ยนจึงพัฒนาการทำนาให้ได้ผลผลิตสูง ทำงานศิลปหัตถกรรมและค้าขาย ชาวฮกเกี้ยนค้าขายทางทะเลและอพยพไปโพ้นทะเลเป็นพวกแรกก่อนจีนกวางตุ้งและแต้จิ๋ว เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแต้จิ๋ว ได้นำเอาความรู้เหล่านี้เข้ามาในแต้จิ๋วด้วย ทำให้คนแต้จิ๋วมีพื้นฐานเรื่องเหล่านี้ดีมาตั้งแต่เริ่มก่อรูปเป็นคนแต้จิ๋ว คนแต้จิ๋วรำลึกอยู่เสมอว่าได้รับความรู้ด้านศิลปหัตถกรรมมาจากคนฮกเกี้ยนผู้เป็นบรรพชน

เรื่องสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พวกที่ย้ายถิ่นเข้ามามีตระกูลขุนนางและผู้ดีเก่าอยู่ มาก ต่อมากลายเป็นตระกูลใหญ่ในแต้จิ๋ว เช่น ตระกูลของหวังต้าเป่า (เฮ้งใต้ป้อ) โดยวงศ์ตระกูลเดิมอยู่เมืองฉวนโจว หลูถง (โหล่วทังซึ่งเป็นต้นตระกูล คุณมีชัย ฤชุพันธุ์ในประเทศไทย) อพยพมาจากผู้เถียน ขุนนางและผู้ดีเก่าเหล่านี้ให้ความสำคัญแก่บันทึกระจำตระกูลและวัฒนธรรมตระกูลแซ่ เป็นอย่างมาก และได้วางรากฐานเรื่องนี้ไว้จนแพร่ไปในหมู่คนแต้จิ๋วทุกหมู่เหล่า เป็นวัฒนธรรมสำคัญยังประการหนึ่งของแต้จิ๋วและเข้มข้นยิ่งกว่าทางฮกเกี้ยน

คนฮกเกี้ยนหรือฮกเล่า (ผู้เหล่า) ที่ย้ายถิ่นเข้ามานี้มีมากกว่าคนกลุ่มที่อยู่มาแต่เดิม ทำให้ภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเปลี่ยนไป แต้จิ๋วและฮกเกี้ยนมีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกันตั้งแต่นั้นมา

ในด้านภาษา แต่เดิมภาษาในถิ่นแต้จิ๋วแยกกันเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ ภาษาของคนพื้นเมืองเดิมและภาษาจีนกลางจากจงหยวน เพราะคนจีนกลุ่มใหญ่ในสมัยราชวงศ์ถังเป็นพวก “เหอเหล่า” จากซานซี และพวกอื่นๆจากจงหยวนซึ่งพูดภาษาจีนกลางในยุคนั้น เมื่อหานอวี่ซึ่งเป็นชาวฮั่นมาเป็นเจ้าเมืองแต้จิ๋ว ก็สื่อสารกับคนจีนในถิ่นนี้ได้สะดวก แต่ถึงสมัยราชวงศ์ซ่งมีหลักฐานบันทึกสมัยนั้นซึ่งถูกนำมาอ้างไว้ในมหาสารานุกรมหย่งเล่อ เล่ม 5343 ซึ่งพูดถึงภาษาและวัฒนธรรมแต้จิ๋วว่า ภาษาบู๋เหล่งเป็นภาษาเดิม ถึงแม้ในช่วงที่หานอวี่ปกครอง ก็ไม่สามารถเปลี่ยนให้คนพื้นเมืองเดิมไปใช้ภาษาจีนกลางได้ คนส่วนใหญ่ยังคงพูดภาษาถิ่น คือ ภาษาฮกเกี้ยน ซึ่งต่อมาเป็นรากฐานหนึ่งของภาษาแต้จิ๋ว

ในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คนแต้จิ๋วมีพื้นฐานวิธีการทำนา การค้าขายและศิลปหัตถกรรมจากคนฮกเกี้ยน ในสมัยราชวงศ์ซ่งคนแต้จิ๋วนิยมเรียนหนังสือเพื่อเป็นช่องทางไปเป็นขุนนางได้อีกอาชีพหนึ่ง จากบันทึกเมืองแต้จิ๋วสมัยนั้นมีข้อมูลตอนหนึ่งกล่าวว่า คนแต้จิ๋วที่มีฐานะยากจน มักให้ลูกเรียนหนังสือเพื่อไปเป็นขุนนาง นอกจากนั้นในยุคพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรือง ทั้งชาวแต้จิ๋วและชาวฮกเกี้ยน นิยมบวชพระจึงเกิดวัดและพระเป็นจำนวนมาก

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ผี และพิธีกรรมต่าง ๆ แต้จิ๋วก็รับมาจากฮกเกี้ยน ที่เห็นชัดเจน ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเจ้าแม่ทับทิมหรือแม่ย่านางเรือที่จีนเรียก เทียนโฮ่ว (天后) หรือ มาจู (妈祖) การบูชาฉินหยวนกวง (ตั้งวงกวง) ผู้สร้างเมืองฉางโจวและปราบคนพื้นเมืองในแต้จิ๋ว

ตลอดจนประเพณีการกินเจเดือนเก้า ซึ่งนักวิชาการชาวสก็งเกี้ยนได้ค้นพบหลักฐานว่า เกิดขึ้นที่ สกเกี้ยนก่อนแล้วแพร่เข้าแต่จีว ผ่านทางขบวนการลี้ภัยราชวงศ์ชิงที่ในราชวงศ์หมิง โดยมีคณะจีว เป็นสมาชิกกลุ่มสำคัญในการนำมาเผยแพร่ (หวงถึง, 2002, pp. 58-65) คณะพรรคฟ้าดิน มีต้นกำเนิด ในประเทศจีนสมัยราชวงศ์ชิง หลังจากที่ราชวงศ์ชิงเข้ายึดอำนาจและได้ครอบครองแผ่นดินจีน จากราชวงศ์หมิง กลุ่มคนจีนที่ยังจงรักภักดีต่อราชวงศ์หมิงได้รวมตัวกันมีทั้งแม่ทัพขุนนางเก่าจากราชวงศ์หมิงและคนทั่วไป มีนโยบายโค่นชิงฟื้นฟูหมิง ก่อเหตุอยู่เนือง ๆ อยู่ตามเมืองสกเกี้ยนและ กวางตุ้ง จนราชวงศ์ชิงออกปราบปรามอย่างหนัก จนกระทั่งแม่ทัพอึ้งกวงซึ่งเป็นแม่ทัพคนสุดท้าย ของราชวงศ์ หมิงเสียชีวิตลง สมาชิกในพรรคต่างถือแซ่อึ้ง เพื่อเป็นการระลึกถึงท่านแม่ทัพ จึงยึดถือ ว่า “อึ้ง” เป็นสัญลักษณ์ของการกู้ชาติด้วย โดยเรียกตัวเองว่า คณะอึ้งยี่ หรือ (คณะอักษรอึ้ง) ต่อมา หลังจากโดนปราบปรามอย่างหนักจากราชวงศ์ชิงและกฎบังคับที่เข้มงวดทั้งการแต่งกายและทรงผมไว้เปีย ซึ่งราชวงศ์ชิงได้สังหารคนไปราว ๆ 15 ล้านคนในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลจีนสำรวจการย้ายถิ่นฐานออกนอกประเทศประมาณราว 14 ล้านคน ส่วนมากเป็น คนจีนทางตอนใต้ และบางส่วนได้ย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวจีนที่ย้ายมามากที่สุดตามลำดับ มากสุด ไปหาน้อย จีนแต้จิ๋ว จีนไหหลำ จีนสกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง จีนแคะ คณะพรรคฟ้าดิน ได้เข้าประเทศไทยมาราวปี พ.ศ. 2372 แต่วัตถุประสงค์ของพรรคฟ้าดินกลับกลายเป็นก่อความ ไม่สงบและทำธุรกิจผิดกฎหมายในประเทศไทย ทั้งเรื่องยาเสพติดฝิ่น รัฐบาลไทยจำต้อง ตรากฎหมายอาญาขึ้นพิเศษขึ้นมาจัดการ พรรคฟ้าดินหรืออึ้งยี่ อึ้งยี่ ตามความหมายใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “สมาคมลับของคนจีน” กล่าวโดยสรุป ภาษา และวัฒนธรรมแต้จิ๋ว ได้พื้นฐานมาจากวัฒนธรรมสกเกี้ยน ผสมผสานกับวัฒนธรรมของคนที่อยู่ แต้จิ๋วมาก่อนแล้วพัฒนาต่อไปจนเกิดอัตลักษณ์ของคนแต้จิ๋ว ต่างจากคนและวัฒนธรรมสกเกี้ยน อย่างชัดเจน แม้จะมีลักษณะร่วมกันอยู่มากแต่ในความเหมือนกันนั้น ก็มีความแตกต่างเป็น คนละพวกอย่างชัดเจน (พรรคฟ้าดินเคยรบกับกองทัพไทย (โค่นชิงกู้หมิง), 2558)

3.5 ยุคราชวงศ์หมิง: คนแต้จิ๋วมีภาษาและอัตลักษณ์ของตนชัดเจน

ยุคราชวงศ์หมิง สถาปนาการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ ทำให้คนสกเกี้ยนย้ายถิ่นเข้าแต้จิ๋ว เป็นจำนวนมาก ในด้านการเมืองรัฐบาลปิดการค้าทางทะเล ด้านเศรษฐกิจสกเกี้ยนมีพื้นที่ทำนายน้อย จึงต้องอพยพเข้าแต้จิ๋ว ซึ่งยังมีที่ว่างมากกว่า จากการสำรวจประวัติการตั้งหมู่บ้านในถิ่นแต้จิ๋ว ได้ผลสรุปว่า มีการตั้งหมู่บ้านในสมัยราชวงศ์ หมิงมากที่สุด แสดงว่ามีคนอพยพเข้ามา มาก แล้วเริ่ม รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ตั้งหมู่บ้านตามตระกูลแซ่ แต่อาจมีคนต่างแซ่ต่างพวกปนอยู่บ้าง

ในสมัยราชวงศ์หมิงนี้ (พ.ศ. 1911-2187) ในถิ่นแต้จิ๋วมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

ดังนี้

3.5.1 จำนวนคนมากขึ้น การทำนามีการพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีระบบชลประทานที่ดี ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง ปลูกถั่วหรือพืชใช้น้ำน้อยชนิดอื่นได้อีก 1 ครั้ง แต่ข้าวผลิตข้าวได้มากจนเหลือส่งไปขายนอกถิ่น เนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คนแต่จิวหันไปค้าขายทำศิลปหัตถกรรมมากขึ้นจนมีความโดดเด่นใน 2 ด้านนี้ เป็นอัตลักษณ์สำคัญส่วนหนึ่งของคนแต่จิว

3.5.2 รัฐและประชาชนสร้างโรงเรียนมากขึ้น แทบทุกหมู่บ้านจัดตั้งโรงเรียนของหมู่บ้านตน เชิญคนเก่าๆมาสอน เพื่อให้ลูกหลานเรียนแล้วไปสอบเข้าโรงเรียนหลวงระดับอำเภอและจังหวัดต่อไป จึงจะมีโอกาสสอบเป็นขุนนางได้ ผลจากการใส่ใจการศึกษาคนแต่จิวสอบเป็นขุนนางได้มากขึ้น ช่วง พ.ศ. 2049-2094 มีการสอบจิ้นชื่อ 15 ครั้ง คนมณฑลกวางตุ้ง สอบได้ 187 คน เป็นคนแต่จิว 45 คน (ร้อยละ 24.1) พ.ศ. 2085 หลิงต้าชิน (ลิ้มไต้กิม) สอบได้ตำแหน่งจอหงวน พ.ศ. 2087 คนมณฑลกวางตุ้งสอบจิ้นชื่อได้ 10 คน เป็นคนแต่จิว 7 คน ช่วงศักราชเจียจิ้ง (พ.ศ. 2065-2109) ถึงวันลี่ (พ.ศ. 2116-63) รวม 98 ปี คนแต่จิวเป็นขุนนางอยู่ในกรุงปักกิ่งจน “มีคณพุดภาษาแต่จิวเต็มถนนหลวง” ช่วงนี้ฝักกาดองหวานซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านแต่จิวได้มีโอกาสเป็นอาหารของราชสำนัก อ่องเต๋โปรดมากจนต้องจัดถวายประจำ “ฝักกาดองหวาน” นี้จึงได้ชื่อว่า “กึ่งไฉ่” คือ “ฝักนำถวาย” ทั้งหมดนี้เป็นเกียรติประวัติอันยิ่งใหญ่ของคนแต่จิว

นอกจากนี้ ปราชญ์ท้องถิ่นและเจ้าเมืองยังสนับสนุนการศึกษาปรัญญาขงจื้อ สำนักหวางหยางหมิงผ่าน โรงเรียนทุกประเภทจนวัฒนธรรมขงจื้อซึมซาบลงไปสู่ผู้คนทุกชนชั้นทุกหมู่เหล่า คนแต่จิวจึงมีความกตัญญูและผูกพันต่อบรรพบุรุษ มุ่งสร้างเกียรติคุณสูงยิ่งจนกลายเป็นสามัญสำนึกตั้งแต่นั้นมา เป็นอัตลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของคนแต่จิว

3.5.3 การสร้างหมู่บ้านอยู่รวมกันตามตระกูลแซ่ แพร่หลายจนกลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของคนแต่จิว คนจิ้นเหนือ เมื่อหนีศึกสงครามมาอยู่ทางใต้มักอยู่รวมกันตามตระกูลแซ่ จิ้นเคะสร้างเป็น “ถู่โหลว (土楼) ตึกดิน” คนฮกเกี้ยนแต่จิวสร้างเป็น “อู่แจ๋ (围寨) หมู่บ้านล้อมกำแพง” เพื่อป้องกันยุทธภัยและโจรภัย ตั้งแต่กลางราชวงศ์หมิงเป็นต้นมา มีโจรสลัดญี่ปุ่นปล้นสะดมเมืองชายทะเลทางใต้ของจิ้นอยู่เสมอ คนแต่จิวจึงนิยมสร้างหมู่บ้านล้อมกำแพงอยู่รวมกันตามตระกูลแซ่ ส่วนมากมีแซ่ใหญ่แซ่เดียว ถ้ามีหลายแซ่ก็อยู่แยกกันเป็นส่วน ๆ แต่ร่วมมือกันป้องกันภัยจากภายนอก ปัจจุบันในชนบทแต่จิวยังมีหมู่บ้านแบบนี้เหลืออยู่มากทุกแซ่จะมีศาลประจำตระกูลเป็นศูนย์กลางของคนในแซ่ คล้ายกับวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนของไทย

จากการผสมกลมกลืนและพัฒนาการอันยาวนานถึงกลางราชวงศ์หมิง คนในถิ่น
แต่จิ๋วมีอัตลักษณ์ของตนทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรมจนกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แต่จิ๋วอย่างสมบูรณ์
มีรากเหง้าของตนเองชัดเจน ต่างจากกลุ่มฮกเกี้ยน แต่จิ๋วจึงเป็นหนึ่งในสามกลุ่มชาติพันธุ์หลัก
ของมณฑลกว่างตุง (กว่างตุง และ แต่จิ๋ว)

สิ่งที่แสดงถึงการก่อกำเนิดอย่างสมบูรณ์ของคนแต่จิ๋วมี 2 องค์ประกอบ คือ
ภาษาและวัฒนธรรม

1. ภาษาแต่จิ๋ว มีรากเหง้ามาจากภาษาฮกเกี้ยน ค่อยๆผสมกับภาษาของชนกลุ่มอื่น
จนแยกออกมาจากภาษาฮกเกี้ยนได้อย่างชัดเจน “หลี่ซินคฺยู่” ปราชญ์ทางภาษาแต่จิ๋วกล่าวว่า ภาษา
แต่จิ๋วมีลักษณะสมบูรณ์เต็มรูปแบบหลังราชวงศ์หยวน และสามารถศึกษาจากหลักฐานบทกวีเก่า
ที่พบในแหล่งโบราณคดี บทกวีเรื่อง “ปิ่นทองของหลิวซีมี (刘希必金钗记)” ของช่วง
ศักราชชวนเต๋อ (พ.ศ. 1969-1978) ต้นราชวงศ์หมิงมีภาษาแต่จิ๋วปนอยู่ เช่น ซิกอ (痴歌)
บทกวีเรื่องตั้งซาโหวงเนี่ย (荔镜记 หลี่จิงจี้ - คั่นฉ่งและกิงลันจี้) ซึ่งพิมพ์เมื่อปีที่ 45 ศักราช
เจียจิ้ง (พ.ศ. 2109) กลางราชวงศ์หมิง มีอักษร潮 (แต่จิ๋ว) กำกับอยู่ด้วย แยกออกจาก บทกวีเรื่อง
เดียวกันของ ฉวนโจว บทกวีเรื่องแม่นางกิมฮวย (摘锦潮调金花女大王) พิมพ์ใน
ศักราชวันลี่ (พ.ศ. 2116-2163) มีอักษร潮调 หมายถึง ภาษาและทำนองเพลงแต่จิ๋วกำกับอยู่อย่าง
ชัดเจน แสดงว่า ตั้งแต่ศักราชเจียจิ้ง มีจิ๋วเล่นเป็นภาษาแต่จิ๋วสมบูรณ์แล้ว ภาษาแต่จิ๋วจึงควรสมบูรณ์
เต็มรูปมาก่อนหน้านี้นี้ตั้งแต่ต้น ราชวงศ์หมิงในช่วงศักราชชวนเต๋อ

2. วัฒนธรรมแต่จิ๋ว โดยพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมฮกเกี้ยน แต่รับวัฒนธรรมอื่นเข้า
มาผสมผสาน และพัฒนาด้วยภูมิปัญญาของคนแต่จิ๋วจนมีอัตลักษณ์ของตนชัดเจน นอกจากภาษา
แล้ว คนถิ่นอื่นสามารถเห็นความเป็นแต่จิ๋ว ในกังฮูเต๋อ อาหารแต่จิ๋ว คนตรีแต่จิ๋ว จิ้ว ผ้าปัก ไม้
แกะสลัก บ้าน หมู่บ้าน นิสัยใจคอ ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ค่อย ๆ มีการพัฒนาในแต่ละด้าน แต่ส่วนมาก
เกิดขึ้นในยุคราชวงศ์หมิง ดังนั้นหวังถึงผู้เขียนประวัติศาสตร์แต่จิ๋วสรุปว่า “สามารถกล่าวได้ว่าถึง
ช่วงหลังศักราช เจียจิ้ง นิสัยใจคอ ทักษะคติ ลักษณะพฤติกรรม ภาษาและวัฒนธรรมของคน
ในถิ่นแต่จิ๋วล้วนมีอัตลักษณ์ชัดเจน เกิดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แต่จิ๋วอย่างสมบูรณ์

ช่วงกลางและครึ่งหลังราชวงศ์หมิง มีบันทึกของคนต่างถิ่นและคนแต่จิ๋วที่กล่าวถึง
ลักษณะวัฒนธรรมแต่จิ๋ว โดย “หวังซื่อซิง” ชาวเจ้อเจียง ผู้เคยเป็นขุนนางในปักกิ่ง นานกิง เหนาน
ซานตง เสแวน กวางสี กุ้ยโจว ยูนนาน ซึ่งอยู่ในช่วงศักราชวันลี่หรือจักรพรรดิวันลี่ (พ.ศ. 2116 -
2163) กล่าวถึงวัฒนธรรมแต่จิ๋วไว้ในบันทึกว่า “สมัยราชวงศ์ถัง แต่จิ๋วยังไม่เจริญ แต่ปัจจุบันไม่
เหมือนอดีต บ้านเมืองหุหุรา ผู้หญิงสวย คนตรีไพเราะไม่แพ้เมืองหลวง” หลินลี่ซุน คนอำเภอไห
เอี้ย (เตี้ยอัน) สมัยราชวงศ์หมิงเกิด พ.ศ. 2095 รัชกาลเจียจิ้ง ในรัชกาลวันลี่ (พ.ศ. 2116-2163) ซึ่งไป

ทำราชการในต่างถิ่นแล้วกลับมาบ้านเดิม เห็นวัฒนธรรมแต่จิวเปลี่ยนไปจากความเรียบง่าย เป็นความประณีตหรูหรา จึงแต่งบทกวีวิจารณ์ว่า ความประณีต หรูหรานี้เกิดจากการค้าทางทะเล และการได้รับวัฒนธรรมอู๋เยวี่ คือ เจียงซูและเจ้อเจียงเข้ามา ทำให้อาหารแต่จิวมีความประณีตกว่าอาหารฮกเกี้ยน ทัศนคติความรักหน้า หน้าใหญ่ แต่งตัวเรียบร้อย การรักษากันเรือนสะอาด กลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนแต่จิว ต่างจากคนฮกเกี้ยนซึ่งค่อนข้างเรียบง่าย แต่สุขุมอยู่ภายใน (ถาวร สิกขโกศล, 2551, หน้า164-165)

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย

1. ปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

1.1 ความรุนแรงของภัยธรรมชาติ

ถิ่นแต่จิวแม้จะมีความอุดมสมบูรณ์แต่กลับมีภัยธรรมชาติรุนแรงและเป็นเมืองค่อนข้างปิดทางบก แต่เปิดทางทะเล เป็นปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่หล่อหลอมให้จีนแต่จิวมีอัตลักษณ์ของตัวเองต่างจากจีนกวางตุ้งและจินแคะ ซึ่งเป็นชาวมณฑลกวางตุ้งด้วยกันอย่างชัดเจน

ถิ่นแต่จิวอันประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ แต่จิว ชัวเถา ก๊กเอี้ย มีแม่น้ำสำคัญ 5 สาย คือแม่น้ำหังกั๋ง (韩江-หานเจียง) ของแต่จิว เท่งไฮ้และชัวเถา แม่น้ำหย่งกั๋ง (榕江-หรงเจียง) ของก๊กเอี้ย โผวเล้ง แม่น้ำเหลียงกั๋ง (练江-เลียนเจียง) ของเตี้ยเอี้ยและโผวเล้งบางส่วน แม่น้ำหลงกั๋ง (龙江-หลงเจียง) ของฮุ่ยไต้ และแม่น้ำอิ่งกั๋งฮ้อ (黄冈河-หวงกั๋งเหอ) ของเหยี่ยวเฟ็ง สายหลัก คือ หังกั๋ง รองไป คือ หย่งกั๋งและเหลียงกั๋ง

ที่ราบในถิ่นแต่จิวเป็นที่ราบริมฝั่งและปากแม่น้ำทั้งห้านี้ มีสาขาย่อยนับร้อยสาขา ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลุ่มแม่น้ำหังกั๋ง ปกติมีฝนตกชุกทำการเกษตรได้ผลดีมาก แต่มักมีภัยธรรมชาติประจำ คือ น้ำท่วมกับพายุไต้ฝุ่น จนบางถิ่น เช่น ตำบลกั๋งตั้งใต้ตัวเมืองแต่จิวถึงกับมีคำกล่าวที่ “กั๋งตั้งซานี้บ่อจู้ย คือบ่อคอกั่วกิมที่เกา (江东三年无洪水 母猪可挂金耳钩)” หมายถึง “ตำบลกั๋งตั้งถ้าสามปีไม่มีน้ำท่วม แม่หมูใส่ตุ้มหูทองได้”

แม้จะอุดมสมบูรณ์แต่ที่ราบของแต่จิวมีเพียง 3,200 กว่าตารางกิโลเมตรเท่านั้น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา (山区-Hillyland) การเจริญพันธุ์ของจีนแต่จิวก็สูงมาก ถึงยุคสาธารณรัฐ มีคำกล่าวที่ “เจ็กนั้งซาสูงซั้ง (一人三分田)” ซาสูงซั้ง คือ 3/10 หมูหรือไร่จีน เท่ากับ 200.01 ตารางเมตร พื้นที่แค่ 50 ตารางวา ต้องเป็นทั้งที่อยู่และที่ทำกิน จึงกลายเป็นความยากไร้บนความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ

ที่สำคัญ คือ ถิ่นแต่จิวมีภัยธรรมชาติรุนแรงมาก ภัยประจำ คือ อุทกภัยกับवादภัยจาก

พายุไต้ฝุ่น และมีน้ำทะเลหนุนเอ่อท่วมอยู่เสมอ ถ้าฝนตกหนักหรือน้ำป่าไหลหลากจะเกิดอุทกภัยรุนแรง รวมทั้งมีพายุไต้ฝุ่นवादภัย ทำให้เกิดอุทกภัยรุนแรงขึ้น พ.ศ. 2533 เกิดขึ้นถึง 6 ครั้ง ภัยธรรมชาติรุนแรงมีบันทึกในจดหมายเหตุถิ่นใต้จิว (潮州志) เช่น วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2465 เกิดพายุไต้ฝุ่นรุนแรงและน้ำท่วมหนักตั้งแต่เช้าเถาไปจนถึงเหยี่ยวเพ็ญ มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 34,500 คน ผู้แสดงจิวเป็นฮ่องเต้คนหนึ่งถูกน้ำพัดจากโรงงิ้วขณะกำลังแสดงที่หมู่บ้านหงั่วซัว อำเภอกงไถ่ (ใกล้สนามบินชวเถาปัจจุบัน) ไปจนถึงหมู่บ้านเซียนก้งอำเภอยีวเพ็ญซึ่งอยู่ห่างไปหลายสิบกิโลเมตร จึงมีคนช่วยไว้ได้ เกิดตำนาน “ฮ่องเต้ว่ายข้ามทะเล” พ.ศ. 2529 เกิดพายุใหญ่ ฝนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก น้ำทะเลทะลัก แม่น้ำหลากล้น ครอบคลุมภัยจากลม (风) ฝน (雨) น้ำป่า (洪) น้ำท่วม (涝) และน้ำทะเลล้น (潮) จนมีผู้คนประสบภัยล้านกว่าคน รวมทั้งยังมีภัยแล้งที่รุนแรงปี พ.ศ. 2486 ฝนแล้งครึ่งปี เกิดข้าวยากหมากแพง ปี พ.ศ. 2488-2491 ถิ่นใต้จิวแล้งติดต่อกัน 3 ปี ต่อเนื่องมาถึงปี พ.ศ. 2492 มีคนเสียชีวิตจำนวนมาก บางคนตัดใจเอาลูกโยนน้ำเพื่อไม่ให้อดตายอย่างทรมาณ ทั้งมีภัยสงครามซ้ำเติม ช่วง พ.ศ. 2485-2492 คนจีนใต้จิวจึงหนีตายมาเมืองไทยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีภัยอื่น ๆ อีก เช่น แมลงระบาด

กล่าวโดยสรุป ถิ่นใต้จิวอุดมสมบูรณ์แต่ภัยธรรมชาติรุนแรงมากต่างกับถิ่นจีนกวางตุ้งซึ่งอุดมสมบูรณ์และไม่ค่อยมีภัยธรรมชาติ ถิ่นจีนและแม่จะเร้นแค้นแต่ภัยธรรมชาติก็น้อยกว่า ทำให้จีน 3 กลุ่มนี้มีนิสัยพื้นฐานที่เกิดจากเหตุปัจจัยทางธรรมชาติต่างกันมาก (ถาวร สิทธิ โสภณ, 2554, หน้า 34-37)

ที่ตั้งของอำเภอกงไถ่ ซึ่งเป็นอำเภอของจังหวัดชวเถา (หนึ่งในสามของถิ่นใต้จิว) และเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ติดทะเล ต้องประสบภัยธรรมชาติร้ายแรง ถึง 200 กว่าครั้ง ทั้งแผ่นดินไหว วาดภัย ภัยจากแมลง ภัยแล้ง โรคระบาด และทุพภิกขภัย เฉพาะช่วงระหว่างทศวรรษ 1920 ถึง 1940 เกิดขึ้นถึง 39 ครั้ง เฉพาะवादภัยและอุทกภัยที่เกิดขึ้นในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) เพียงครั้งเดียวทำความเสียหายอย่างร้ายแรงให้แก่อำเภอและเมืองต่างๆของเฉาโจวถึง 8 แห่ง มีคนเสียชีวิต 26,996 คน บ้านเรือนพังพินาศกว่า 40,000 หลัง เชื่อนิมแม่่น้ำหานเจียงแตกขาดยาว 50,000 จั้ง ผู้ประสบภัยต้องพลัดจากที่อยู่อาศัยหนีไปต่างแดนเป็นจำนวนมาก

ภัยธรรมชาติทำให้เกิดความอดอยาก น้ำทะเลที่เอ่อท่วมเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูกทำให้ดินเค็ม ส่งผลให้ ขาดแคลนที่ทำกินปีพ.ศ. 2396 (ค.ศ. 1853) เชื่อนิมฝั่งแม่่น้ำหานเจียงขาดขาดขาด ต้องใช้เวลาอดถึง 5 ปี ทำให้การเก็บเกี่ยวได้ผลน้อยมาก การเกิดภัยแต่ละครั้งส่งผลยาวนานหลายปี ยิ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ายึดเขตเฉาซ่าน ทำให้การผลิตไม่สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ เศรษฐกิจเสื่อมทรุด โดยเฉพาะต้องประสบภัยแล้งครั้งใหญ่อีกในปีพ.ศ. 2486

(ค.ศ. 1943) พืชผลไม่มีอะไรให้เก็บเกี่ยว เกิดภาวะข้าวขาดมากแฉง ถึงขั้น “ข้าว 1 โต้ว่า 500 หยวน” อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ชาวบ้านที่อดอยากต้องพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่นำไปสู่การเคลื่อนย้ายของประชากรไปสู่ทะเลและ
 างแดนของอำเภอ ฉิงไห่ มีทั้งจากภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ และจากแรงกระทบ
 จากการต่อสู้ทางการเมืองและการทหาร อย่างเช่นในปลายศตวรรษที่มีขบวนการลุกขึ้นสู้ของชาวนา
 ส่วนในต้นทศวรรษที่ 20 ได้รับผลกระทบจากการลุกขึ้นสู้หวังกั๋ง ตลอดจนการเคลื่อนไหวปฏิวัติ
 ครั้งใหญ่ในทศวรรษ 1920 และการรุกรานของกองทัพญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930 ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุ
 และส่งผลให้มีการอพยพโยกย้ายของคนฉิงไห่ไปยังถิ่นอื่น (สุภาวงศ์ จันทวานิช และคณะ,
 2539, หน้า 31-33)

1.2 เส้นทาง การอพยพ

ทิศทางลมมีส่วนสำคัญในการอพยพมาสยาม ในระยะต้นมีการใช้เรือหัวแดงบรรทุก
 ผู้โดยสารและสินค้า อพยพผู้คนจากฉิงไห่ไปยังสยาม จุดหมายปลายทางสยามจะมีคนคอยชักจูง
 ซึ่งมักจะเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ญาติพี่น้อง มิตรสหาย และจะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพ
 ใหม่เสมอ ทำให้เกิดภาวะกระจุกตัวที่จุดอพยพออกในจีนและจุดอพยพเข้าปลายทาง

ภาพที่ 2 ลำเกาจีนสกเกียน หรือลำเกาหัวแดง

1.3 จุดมุ่งหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผู้อพยพส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน เป็นชานาชาวไร่ คนงานรับจ้าง ช่างฝีมือ คนว่างงานและพ่อค้าที่ต้องการทำมาหากินในต่างแดน เพราะความยากจนและความลำบากในพื้นที่ ประกอบกับการเป็นครอบครัวใหญ่จึงต้องขวนขวายหาอาชีพมาเลี้ยงครอบครัวและต้องการหนีภัยสงคราม ความอดอยาก หลุดพ้นจากความยากจน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งของการอพยพไปทำมาหาเลี้ยงชีพในต่างประเทศ

หลังจากชานโกวถูกกำหนดให้เปิดเป็นเมืองท่าอย่างเป็นทางการในกลางศตวรรษที่ 19 เมื่อเกิดความปั่นป่วนทางการเมือง ผู้คนก็จะพากันหนีไปตายดาบหน้า แต่ถ้าไม่มีเหตุการณ์รุนแรงอะไร การอพยพโยกย้ายก็ดำเนินไปเรื่อย ๆ หลังช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ปรากฏว่ามี การ

อพยพเป็นระลอกใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1.3.1 เมื่อชาน โถวเปิดเป็นเมืองท่า ปริมาณการค้าของเรือแต่ละลำเพิ่มมากขึ้น มีเรือเข้าออกทำถี่ขึ้น การเดินทางสะดวกกว่าเดิมมาก อีกทั้งต่างแดนมีความต้องการแรงงานอย่าง รีบด่วน ดังนั้น จึงเกิดการอพยพโยกย้ายกันไปต่างแดนกันเป็นระลอกใหญ่จากตัวเลขปรากฏว่า ระหว่างปีพ.ศ. 2412 - 2415 (ค.ศ. 1869-1872) มีผู้อพยพผ่านเมืองท่าชาน โถวไปยังกรุงเทพฯ ไซ่ง่อน และสิงคโปร์รวม 101,261 คน ระหว่างปีพ.ศ. 2422-2440 (ค.ศ. 187-1897) จำนวนผู้อพยพ ผ่านชาน โถวไปยังประเทศต่าง ๆ ในย่านเอเชียอาคเนย์รวม 1,006,821 คน และมีคนอพยพเข้าจีนใน ระยะเวลาเดียวกันนี้รวม 50,296 คน มีจำนวนผู้อพยพออกมากกว่าอพยพเข้ารวม 956,525 คน ในปีพ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912) มีผู้อพยพผ่านเมืองชาน โถวไปยังต่างประเทศรวม 2,034,680 คน เข้าประเทศ 1,304,768 คน รวมแล้วออกมากกว่าเข้ารวม 729,912 คน

1.3.2 เมื่อการปฏิวัติปี พ.ศ. 2470 (ค.ศ. 1927) ล้มเหลว ขบวนการกรรมกรชาวจีนถูกปราบปรามอย่างหนัก ปรากฏว่ามีผู้ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศผ่านทางเจียงไห่ร้อยละกว่าคน

1.3.3 ภายหลังกรณี 17 กรกฎาคม กองกำลังทหารญี่ปุ่นจากภาคอีสานของจีนบุก ลงสู่ใต้ สงครามขยายตัว มีคนหนีลงไปถึงเจียงไห่ 61 ครอบครัว ในจำนวนนั้นมีอยู่ 20 ครอบครัว หนีต่อไปยังต่างประเทศ

1.3.4 เมื่อสงครามต่อต้านญี่ปุ่นสงบลงใหม่ ๆ ภาวะเศรษฐกิจในประเทศตกอยู่ใน ภาวะปั่นป่วนขาดแคลนอาหารการกินอย่างหนัก ผู้คนพากันอพยพหนีไปอยู่ต่างแดนเป็นจำนวน มาก เฉพาะระหว่างเดือนมกราคม ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ปรากฏว่ามีผู้ได้วีซ่า เดินทางไปยังต่างประเทศรวม 57,628 คน ในขณะที่เดียวกันก็มีคนเข้าประเทศ 4,677 คน รวมแล้ว มีคนออกมากกว่าคนเข้าร่วมสิบเท่า

การติดต่อค้าขายโพ้นทะเลในเอเชียอาคเนย์นั้น ชาวจีนเป็นกลุ่มที่เข้ามาอยู่ ในประเทศไทยมากที่สุดซึ่งมีอยู่ประมาณ 3 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นชาวจีน โพ้นทะเลถึงประมาณ ร้อยละ 80 บรรพบุรุษของชาวจีนและลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ ส่วนใหญ่เดินทางโดยเรือ ลำจากอ่าวจันทลินในระยะแรกของราชวงศ์ชิงมาสู่แผ่นดินสยาม

2. ความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเลกับประวัติศาสตร์ไทย

2.1 ครอบครัวแต้สินหรือ “ตากสิน”

ในจำนวนชาวแต้จิวที่อพยพสู่ประเทศสยามในระยะแรกของราชวงศ์ชิงนั้นมี ครอบครัวหนึ่งแซ่ “แต้” ซึ่งต่อมาได้ก่อให้เกิดผลสะท้อนมหาศาลต่อประวัติศาสตร์ชาติไทย นั่นคือ ครอบครัวของ “แต้สิน” (ตากสิน) หรือสมเด็จพระเจ้าตากสินที่สร้างกรุงธนบุรี

“แต่ย้ง” ซึ่งเป็นบิดาของ “แต่สิน” เป็นราษฎรตำบลหัวฟู อำเภอเจียงไห่ ได้ลงเรือสำเภาหัวแดงมายังประเทศสยามในสมัยกษัตริย์ทรงเจ็ญ ระยะเวลาแรกมีอาชีพขายผลไม้ ต่อมาเป็นนายอากรบ่อนเบี้ยค่อย ๆ มั่งคั่งขึ้น แต่งงานกับหญิงไทยชื่อ นกเอี้ยง และให้กำเนิดแต่สินหรือตากสิน ต่อมาบิดาได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของเจ้าพระยาจักรี ซึ่งแต่ย้งผู้เป็นบิดานั้นเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชาของเจ้าพระยาจักรี และทั้งสองเป็นเพื่อนบ้าน ใกล้เรือนเคียงกันไปมาหาผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก และเจ้าพระยาจักรีนั่น ไม่มีบุตร ท่านคำนึงถึงการทำงานและอนาคตของเด็ก ต่อมาแต่ย้งได้ป่วยและเสียชีวิต

แต่สินได้รับการศึกษาจากวัดตั้งแต่เด็ก เรียนรู้ทั้งภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาญวนและภาษาบาลี อายุ 13 ปีได้เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็ก อายุ 24 ปีได้เป็นเจ้าเมืองตากทางเหนือ ในปี พ.ศ. 2310 (ค.ศ. 1767) พม่ารุกรานไทย กรุงศรีอยุธยาแตก แต่สินได้นำทหารไทยจีนสู้รบอย่างองอาจ จนกระทั่งขับไล่ผู้รุกรานออกไป สามารถกอบกู้เอกราชของประเทศไทย สร้างกรุงธนบุรีขึ้นกลายเป็นวีรบุรุษปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทย

ภาพที่ 3 อนุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วงเวียนใหญ่ ฟังชนบุรี กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันอนุสาวรีย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงม้ายืนตระหง่านอยู่ฟังชนบุรี กรุงเทพฯ วันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี ซึ่งเป็นวันขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าตากสิน ประชาชนไทยและคนจีน โฟ้นทะเลจะพร้อมใจกันจัดพิธีระลึกถึงองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ที่อำเภอเมืองให้อันเป็นบ้านเกิดบิดาของพระเจ้าตากสิน ในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับตระกูลแต่สิน ที่อำเภอเมืองให้ซึ่งเป็นศาลเจ้าตระกูลแต่ ตั้งอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะตึกแถวชั้นเดียว สามหลังเรียงกันอยู่หน้าประตูมีแผ่นป้าย และได้มีการปรับปรุงซ่อมแซม ในปี พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) โดยลูกหลานของตระกูลแต่สิน ที่ลานนอกหมู่บ้านมีหลุมเสื้อผ้าของบิดาแต่สิน (ไม่มีศพให้ฝัง จึงเอาเสื้อผ้าฝังแทน) ในปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) ทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองให้ ได้จัดหลุมเสื้อผ้านี้เป็นหน่วยหนึ่งของสถานที่สำคัญในการดูแลรักษา

ภาพที่ 4 อนุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เขตทุ่งไผ่ จังหวัดชวเกา
สาธารณรัฐประชาชนจีนที่

ภายหลังการสถาปนาราชวงศ์ของสมเด็จพระเจ้าตากสิน เรือเดินทะเลของพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกรุงธนบุรีกับรัฐบาลราชวงศ์ชิงเพิ่มขึ้น ในสมัยราชวงศ์เฉียนหลง ปีที่ 33 สมเด็จพระเจ้าตากสินได้ส่งเงินหมื่นเป็นทูตไปเมืองจีน แต่รัฐบาลสมัยราชวงศ์ชิงไม่ยอมรับรองฐานะของกรุงธนบุรี ต่อมาพระเจ้ากรุงธนบุรีได้อาศัยเจ้าของเรือสินค้าส่งข่าวติดต่อกับรัฐบาลราชวงศ์ชิงเป็นระยะๆ พร้อมกันนั้นก็ส่งทหารจีนยูนนานที่ตกค้างอยู่ในพม่าคืนให้แก่จีน เมื่อรัฐบาลราชวงศ์ชิงรู้สภาพความเป็นจริงของสยามจากบรรดาพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเล จนรู้ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินเป็นผู้มีฝีมือสามารถรบชนะพม่า จึงปรับท่าที

ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี จนในปีที่ 402 (1777) ของรัชสมัยราชวงศ์เฉียนหลง จึงมีการทูตจากกรุงสยาม เข้าจิ้มก้องในวังหลวง

ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี พ.ศ. 2310-2325 (ค.ศ. 1767-1782) เป็นช่วงเจริญรุ่งเรืองของรัชสมัยราชวงศ์เฉียนหลง มีนโยบายเปิดกว้างให้แก่ชาวจีนโพ้นทะเล สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงดำเนินนโยบายให้สิทธิพิเศษแก่ชาวจีนโพ้นทะเล ทำให้พ่อค้าชาวจีนสามารถเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก นอกจากนั้นยังส่งกองเรือพาณิชย์ เดินทางไปค้าขายกับกว้างตง เซี่ยเหมิน หนิงปอ และที่อื่น ๆ ของประเทศจีน หรือกระทั่งเข้าไปถึงเมืองเฉิงหย่า ชินฮุย ทำให้เรือสินค้าไทยเหล่านี้มีความรู้เรื่องเมืองจีนย่านชั้นในเป็นอย่างดี เนื่องจากลูกเรือส่วนใหญ่เป็นคนแต่จีว พวกเราได้ข่าวเรือของชาวแต่จีวและชาวฮกเกี้ยนเป็นผู้กุมความสำคัญการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทย

ตลอดสมัยการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ในระยะเวลา 200 ปีของกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานครนี้ สัมพันธไมตรีระหว่างชาวจีนกับชาวไทย มีความสนิทสนมกันอย่างแน่นอน และสัมพันธไมตรีได้เกิดขึ้นในทางส่วนตัวในสายเลือดของคนไทยและคนจีนยิ่งกว่าสัมพันธไมตรีในทางราชการ คนจีนได้รับราชการมีบรรดาศักดิ์ใหญ่โตในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งในปัจจุบันคนไทยในตระกูลใหญ่ ๆ หากนับทวนต้นตระกูลขึ้นไปประมาณสามชั่วอายุคนจะพบว่า คนไทยนั้นมีบรรพบุรุษเป็นคนจีน มีเชื้อชาติและมีแซ่เป็น (นาม) สกุลมาจากประเทศจีน คนจีนไปมาหาสู่กันระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนเสมือนเป็นบ้านเมืองเดียวกัน

เหตุที่คนจีนได้อพยพเข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย จนกระทั่งตั้งหลักแหล่งทำมาหากินและประกอบอาชีพทั้งในด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ตลอดจนรับราชการ กระทั่งมีบรรดาศักดิ์และประสบความสำเร็จในธุรกิจจนร่ำรวย และกลายเป็นคนไทยมีความรักและหวงแหนความเป็นชาติไทยเช่นเดียวกับคนไทย คนจีนได้สมรสกับคนไทยทั้งชายและหญิง จนกระทั่งมีลูกหลานกลายเป็นคนไทยโดยปริยายนั้นมีจำนวนมากมายหลายวงศ์สกุล เช่น ตระกูล แซ่เจี๋ย (“เจีย” ในภาษาแต่จีว ต้นตระกูล เจียรวนนท์) ตระกูล แซ่เจิน (“ตั้ง” ในภาษาแต่จีว ต้นตระกูล โสภณพนิช) ตระกูล แซ่อู (“ไ้ว” ในภาษาแต่จีว ต้นตระกูล ลำซำ)

2.2 ประเทศไทยได้ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อประเทศไทยได้ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยบุคคลคณะหนึ่ง คือ คณะราษฎร ได้ยึดอำนาจการปกครองบ้านเมืองจากพระมหากษัตริย์และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นระบอบประชาธิปไตยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา โดยอำนาจราชศักดิ์ของพระมหากษัตริย์ได้ถูกมอบให้ประชาชนคนไทยกลุ่มหนึ่งให้ปกครอง

บ้านเมือง ซึ่งพระมหากษัตริย์ของไทยเพียงแต่เป็นองค์พระประมุขของชาติ โดยใช้พระราชอำนาจในการปกครองบ้านเมืองผ่านบุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า คณะรัฐมนตรี ปัญหาเรื่องคนจีนในประเทศไทยก็ได้เกิดขึ้นและเป็นปัญหาทางการเมืองที่นำความแตกร้างมาสู่คนไทยและคนจีนที่อยู่ในประเทศไทย

ปัญหาในทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นด้วยการค้าขายและการเศรษฐกิจก่อนและติดตามมาถึงปัญหาในทางการเมืองและการทูตในภายหลัง

ดังได้เป็นที่รู้จักกันอยู่แล้วว่าความสัมพันธ์ในทางการทูตระหว่างไทยกับจีนนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทางเชื้อชาติ ซึ่งเปรียบเหมือนคนจีนกับไทยเป็นครอบครัวเดียวกัน ฉะนั้นความสัมพันธ์ในทางการทูตจึงไม่มีตัวแทนของประเทศจีนหรือรัฐบาลจีนเหมือนอย่างประเทศอื่น ๆ คือ ไม่มีราชทูตซึ่งเป็นตัวแทนระดับชาติคอยดูแลคุ้มครองคนจีนเหมือนต่างชาติประเทศทั้งหลายที่มีคนของชาตินั้น ตลอดจนผลประโยชน์อันควรมีควรได้อยู่ในประเทศไทย

คนจีนที่อยู่ในประเทศไทยไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใด จะอยู่ได้อย่างคนไทยและยังมีกรณีพิเศษอีกว่า คนจีนจะดำรงชีวิตโดยการเลือกเป็นคนจีนก็ได้หรือจะเลือกเป็นคนไทยก็ได้ โดยไม่ต้องมีพิธีกรรมในทางกฎหมายใด ๆ ทั้งสิ้น

ทั้งนี้เพราะคนจีนในสมัยก่อนได้ถูกปกครองด้วยความเป็นธรรมโดยพระมหากษัตริย์และพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่ทรงปกเกล้าปกกระหม่อมอย่างเสมอเหมือนกับคนไทยอยู่ตลอดมานับเป็นเวลาหลายร้อยปี

แต่เมื่อพระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์เปลี่ยนไปเป็นของบุคคลคณะหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชนไทย การปกครองคนจีนของประเทศไทยในลักษณะเดิมก็เปลี่ยนไป

เริ่มตั้งแต่ได้มีการสร้างลัทธิชาตินิยมขึ้นมาก่อนในระหว่างคนไทย โดยรัฐบาลในสมัยประชาธิปไตยเป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งต่อมาได้มีการโฆษณาชี้ชวนให้เห็นถึงภัยร้ายในทางเศรษฐกิจว่า เมื่อการค้าในประเทศไทยทั้งหลายตกอยู่ในมือคนต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนแล้วประเทศไทยจะประสบต่อความยุ่งยากเพราะการเศรษฐกิจนั้นจะกลายเป็นปัญหาทางการเมืองทั้งในประเทศไทยเองและระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะการเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการค้านั้น จะกลายเป็นฐานในทางการเมืองอันอาจจะสร้างอำนาจในทางการเมืองขึ้นมาได้ ทั้งในทางลับและในทางเปิดเผย และหลังจากที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 รัฐบาลในสมัยนั้นได้เริ่มเฟื่องเลี้ยงชาวจีนที่มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องด้วยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง (คือ สมาชิกที่รัฐบาลแต่งตั้งให้เป็นผู้แทน) ผู้หนึ่งได้ไปแสดงปาฐกถาต่อที่ชุมนุมชน และได้พูดกระแนะกระเหน็บไปถึงชาวจีนในประเทศไทยว่าเป็นชาติเดียวของบรรดาคนต่างประเทศที่มาพึ่ง

พระบรมโพธิสมภารอยู่ในประเทศไทยที่มีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจอยู่เหนือรัฐบาลไทยและประชาชนคนไทย ชาวต่างชาตินั้น คือ ชาวจีน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทสอง) ผู้ซึ่งยังได้ยกอุทากรณ์ให้เห็นว่าอิทธิพลของชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นก็คือ ได้ทำการค้าขายในเมืองไทยจนร่ำรวยเป็นเจ้าสัวไปตาม ๆ กัน และนอกจากนั้นยังใช้อิทธิพลในทางการค้า ทำให้ประชาชนคนไทยเดือดร้อนเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้ว่าในเทศกาลตรุษจีน ร้านค้าของคนจีนทุก ๆ ร้าน จะปิดร้านหยุดการค้าขายเป็นเวลาหลายวัน จนกระทั่งซื้อหาสินค้าอะไรไม่ได้ แม้แต่อาหารการกินเป็นประจำวัน ก็ตกอยู่ในมือของคนจีนและเมื่อชาวจีนปิดร้าน ประชาชนก็เดือดร้อนไปตาม ๆ กัน

2.3 ประเทศไทยกับสงครามมหาเอเชียบูรพา

ปี พ.ศ. 2483 เกิดสงครามโลกในยุโรปซึ่งได้แผ่ขยายไปทั่วจนถึงประเทศญี่ปุ่น และขยายวงกว้างทั่วประเทศภาคพื้นเอเชีย รวมทั้งประเทศไทยได้เข้าผู้การสงครามในลักษณะภาวะจำยอมที่จะต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ทำสงครามร่วมรุกร่วมรบอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่สู้รบกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รวมทั้งประเทศจีนด้วย สงครามในปี พ.ศ. 2484 ที่ไทยเข้าร่วมรบนี้เรียกว่า “สงครามมหาเอเชียบูรพา”

ก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาซึ่งประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้นำในสงครามมหาเอเชียบูรพาและไทยเราจำต้องร่วมเป็นพันธมิตรกับกองทัพญี่ปุ่น ร่วมรุกร่วมรบด้วยดังกล่าวแล้วนั้น ประเทศญี่ปุ่นกับประเทศจีนได้เป็นศัตรูคู่สงครามกันมาก่อน กองทัพญี่ปุ่นได้บุกเข้าสู่แผ่นดินใหญ่ของประเทศจีนและยึดได้เมืองต่าง ๆ ในประเทศจีนไว้ในหลาย ๆ เมือง สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนนั้นเรียกว่า ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายรุกราน และจีนเป็นฝ่ายป้องกัน มีการรบกันอย่างรุนแรงและเรื้อรังเป็นเวลานานปี เพียงแต่ว่าไม่ได้มีการประกาศสงครามกันอย่างเป็นทางการเท่านั้น

ครั้นเมื่อญี่ปุ่นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ แต่มาเป็นพันธมิตรกับไทยทั้งในทางการทูต การเมือง และการทหาร และได้ประกาศสงครามกับประเทศจีน ดังนั้น ไทยเราก็ต้องปฏิบัติตามสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น โดยถือว่า จีนเป็นคู่สงครามด้วยเหมือนกัน

การที่รัฐบาลไทยในสมัยนั้น ได้เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและจำต้องรบกับจีนที่อยู่ทางด้านเหนือสุดของประเทศไทย ซึ่งในสมัยนั้นคือ ปี พ.ศ. 2484 มีจอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นแม่ทัพและได้ชัยชนะจากจีนส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นจีนที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยและอยู่ตอนใต้ของประเทศจีน การรบระหว่างไทยกับจีนในครั้งนั้น กองทัพไทยได้รับชัยชนะต่อกองทัพจีน ซึ่งก็ดูเหมือนจะเป็นครั้งแรกและแม่ทัพไทย จอมพลผิน ชุณหะวัณ ก็ได้เป็นเจ้าของครองแผ่นดินจีนส่วนหนึ่งที่กองทัพไทยยึดเอาไว้ได้เป็นการชั่วคราว คือ นครเชียงตุง ซึ่งในปี พ.ศ. 2484-2487 จอมพลผิน ชุณหะวัณ ได้เป็นข้าหลวงใหญ่ปกครองแผ่นดินจีนส่วนหนึ่งใน

แถบนั้น

การที่ไทยกับจีนกลับกลายเป็นศัตรูกันไปตามสนธิสัญญาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และตามสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้เกิดปัญหาต่อคนจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในประเทศไทยในสมัยนั้น

เมื่อประเทศไทยได้กลายเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นและจำต้องรบกับจีน คนจีนในประเทศไทยที่ถือว่า ญี่ปุ่นเป็นศัตรู ก็วางตัวไม่ถูก เพราะจะถือว่าไทยกับญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรร่วมมือกันรุกรานประเทศจีน จะต้องถือว่า ไทยเป็นศัตรูด้วยนั้น ก็ปฏิบัติไม่ได้ เพราะคนจีนนั้นอย่างที่เขาใจกันคือ ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในประเทศไทย และทำมาหากิน มีลูกหลาน เผลอนอยู่มากมาย จะทำตัวเป็นศัตรูกับไทยเจ้าของประเทศที่เคยเอื้อเพื่อต้อนรับ มีความเมตตา กรุณาปราณีให้คนจีนอยู่และกิน และทำมาหาเลี้ยงชีพในประเทศไทยอย่างมีความสุขสบายเหมือนคนไทยหรือยิ่งกว่าคนไทย ก็ทำไม่ได้ ครั้นจะทำตัวเป็นมิตรสนิทสนมกับคนไทยอย่างออกหน้าออกตาก็คือเงิน ๆ เพราะกองทัพญี่ปุ่นและนายทหารญี่ปุ่นที่เป็นศัตรูอยู่เต็มเมือง และทหารญี่ปุ่นเหล่านั้น ก็เพิ่งเล็งคนจีนในประเทศไทย โดยถือว่าคนจีนเป็นศัตรูต่อญี่ปุ่นอยู่เหมือนกัน

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดแก่ชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยเอง เพราะชาวจีนเหล่านั้น ไม่รู้จะปรับตัวเองอย่างไรต่อเหตุการณ์ที่เกิดกับทหารญี่ปุ่น ซึ่งคนจีนเกือบทุกคนถือว่าญี่ปุ่นเป็นศัตรู แต่เมื่อศัตรูของจีนเป็น (มหา) มิตรกับไทยซึ่งเป็นผู้ปกครองชาวจีนอยู่ คนจีนในประเทศไทย ขณะนั้นก็วางตัวไม่ถูก

ฉะนั้นคนจีนในประเทศไทย ในยามสงครามมหาเอเชียบูรพาจึงได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก คนจีนคนใดที่ถูกทหารญี่ปุ่นในกองทัพสังสัช ทหารญี่ปุ่นที่เรียกกันว่า “แคมเป้” ก็จับเอาตัวคนจีนไปทรมานด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า จับมัดให้มัดคัก เอาธูปจุดไฟแดง ๆ แล้วจี้ หรือไม่ก็เอาน้ำสบู่กรอกให้กิน และคนจีนบางคนก็ถูกทหารญี่ปุ่นทำร้าย ได้รับบาดเจ็บ และถึงแก่ความตาย

รัฐบาลไทยได้เห็นและทราบพฤติการณ์ดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ เพราะเกรงใจกองทัพญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรกัน นอกจากนั้นทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยยังมีกำลังทหารและอาวุธเหนือกว่า จึงไม่สามารถช่วยเหลือคนจีนให้พ้นจากการกระทำของทหารญี่ปุ่นได้

แต่รัฐบาลก็ได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยการหาทางช่วยเหลือคนจีนในประเทศไทยอย่างลับ ๆ คือ เมื่อรู้ล่วงหน้าว่า กองทัพญี่ปุ่นสังสัชคนจีนคนใด รัฐบาลไทยก็จะส่งคนไปกระซิบให้คนจีนนั้น ๆ หลบหนีไปเสียก่อนที่ทหารญี่ปุ่นจะมาจับตัว หรือไม่หากคนจีนที่ได้เคยทำคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง รัฐบาลก็เอาตัวคนจีนนั้นไปหลบซ่อนไว้ในที่ปลอดภัย

ด้วยเหตุนี้เอง คนจีนในสมัยนั้นจึงได้ขอเปลี่ยนชื่อ เป็นชื่อ ไทย และใช้นามสกุล แทนแซ่

คนจีนที่มีชื่อหลายพยางค์และมีนามสกุลยาวมาก จึงเกิดขึ้นในสมัยนั้น จากการศึกษาของ หลบมหายักษ์จากญี่ปุ่นที่เป็นมูลเหตุ และได้มีมาตราบททุกวัน

ต่อมารัฐบาลไทยได้แก้ปัญหาเรื่องนี้ด้วยการกำหนดเป็นนโยบาย คือ ออกเป็นคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ให้คนจีนที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งในด้านการค้าและอุตสาหกรรม ย้ายออกไปให้พ้นบริเวณที่ใกล้เคียงกับสถานที่ราชการ นอกจากนี้ได้มีการออกกฎหมายกำหนดอาชีพของคนไทยโดยเฉพาะ ซึ่งคนจีนจะมาประกอบอาชีพเช่นนั้นไม่ได้

การจำกัดถิ่นที่อยู่และการประกอบอาชีพของคนจีน ตลอดจนกฎหมายกำหนดอาชีพของคนไทยนั้น เป็นนโยบายอย่างหนึ่งของรัฐบาลไทยที่แสดงให้กองทัพญี่ปุ่นเห็นว่า รัฐบาลไทยไม่ได้สนับสนุนคนจีนในประเทศไทยที่กองทัพญี่ปุ่นถือว่า (คนจีน) เป็นศัตรูกับญี่ปุ่น แต่ประการใดเลย

แต่นโยบายช่วยเหลือคนจีนให้พ้นจากการรังควานและการรังแกจากกองทัพญี่ปุ่นนั้น คนจีนในประเทศไทยในขณะนั้นหารู้เจตนาและนโยบายอันแท้จริงของรัฐบาลไทยไม่ กลับเห็นว่า รัฐบาลไทยได้เริ่มรังแกคนจีนและกีดกันคนจีนในประเทศไทย โดยใช้อำนาจเผด็จการและลัทธิชาตินิยม

สงครามมหาเอเชียบูรพาได้เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2484 จนถึง พ.ศ. 2488 จึงยุติลง โดยกองทัพญี่ปุ่นได้ยอมแพ้ต่อสัมพันธมิตร คือ ขอมแพ้ต่อ 5 มหาอำนาจ อันมี สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซียและจีน

2.5 การสร้างสัมพันธไมตรีไทย-จีน

เหตุการณ์ในประเทศไทยภายหลังจากที่สงครามมหาเอเชียบูรพาได้ยุติลงแล้ว ได้มีการเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีใหม่อีก 2 ชุด โดยมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยนอกประเทศทำการต่อต้านกับกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้เข้ามารับตำแหน่งนี้ภายหลังจากคณะรัฐบาล นายทวี บุณยเกตุ ได้รับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี รอคารเดินทางของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ที่จะเดินทางจากสหรัฐอเมริกามาประเทศไทยอยู่ประมาณ 15 วัน

การเป็นนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ในครั้งนั้น ได้สร้างประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคนจีนและคนไทยจีนเป็นครั้งแรก

นั่นคือ การมีสัมพันธไมตรีกับประเทศจีนอย่างถูกต้องตามแบบแผน คือ มีสัมพันธไมตรีทางการทูตกับประเทศจีนเป็นครั้งแรกในประเทศไทยนับตั้งแต่มีประเทศจีน

และประเทศไทยเกิดขึ้นมาในโลก

ในระหว่างที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นกัณฑ์รับหน้า สหรัฐอเมริกาและอังกฤษในการเจรจาเพื่อสันติภาพหลังจากที่ประเทศไทยได้ประกาศว่า การเข้าสู่ สงครามของไทยกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็น โฆษณาแล้ว ทางรัฐบาลจีน จุงกิง (สมัยนั้นรัฐบาล จีนตั้งอยู่ที่ อนุ้น) ได้ติดต่อในทางการทูตมายังรัฐบาล ไทยเพื่อจะเปิดสัมพันธไมตรีใหม่กับประเทศ ไทย หลังจากที่ไทยได้ทำสงครามกับจีนในสงครามมหาเอเซียบูรพาและได้ประกาศว่า การสงคราม ระหว่างไทยกับจีนเป็น โฆษณาไปแล้ว รัฐบาลจีนจึงอยากจะฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับไทยใหม่ แต่คราวนี้จะฟื้นฟูอย่างเป็นทางการ อย่างถูกต้องตามแบบแผน คือ เริ่มการเจรจาทางการทูตก่อน และเมื่อเป็นที่ตกลงในการลงนามสัญญาพันธไมตรีในทางการทูตแล้ว รัฐบาลทั้งสองจะแลกเปลี่ยน ทูตกันในระดับเอกอัครราชทูตและมีสถานเอกอัครราชทูตตั้งขึ้นในระหว่างสองประเทศเพื่อเป็น ตัวแทนของรัฐบาลเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีสัมพันธไมตรีอันดีกับประเทศไทย

2.6 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 ทรงคลี่คลายความขุ่นหมองใจระหว่าง คนจีนในประเทศไทยกับรัฐบาล

ต่อมาเมื่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้ว ความขุ่นหมองใจระหว่างชาวจีนในประเทศไทยและกับรัฐบาลไทยก็ยังมีอยู่ แต่ไม่ได้ปรากฏปฏิบัติการใด ๆ ออกมา ทั้งนี้เพราะคนจีนในประเทศไทยต้องขึ้นอยู่กับสถานอัครราชทูตจีนที่ได้ตั้งขึ้นแล้วใน ประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2488 ชาวจีนในประเทศไทยได้ก่อการจลาจลขึ้น ซึ่งในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ได้เสด็จกลับมาจากต่างประเทศมายัง ประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เพราะจะต้องเสด็จฯ กลับไปทรงศึกษาต่อในต่างประเทศอีก ก่อนที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลจะเสด็จฯ กลับไปยังต่างประเทศ พระองค์จึงทรงมี พระราชประสงค์ที่จะคลี่คลายความขุ่นหมองใจระหว่างคนจีนในประเทศไทยกับรัฐบาลของ พระองค์ที่เคยมีมาในอดีต ดังนั้น จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยม เยียนถิ่นที่อยู่ของคนจีนในประเทศไทย คือ ที่ลำเพ็ง อันเป็นแหล่งใหญ่ที่คนจีนอาศัยอยู่ใน กรุงเทพมหานครตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตน โกสินทร์

ดังนั้น รัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้ประกาศให้ชาวจีนในประเทศไทยได้ทราบถึง พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 ว่าได้ทรงมีพระราชปรารภว่า จะให้คนจีนในประเทศไทยได้มีโอกาสเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดสนิทสนม แต่เนื่องจากคนจีนใน ประเทศไทยมีด้วยกันเป็นจำนวนมาก ไม่สะดวกในการที่จะเข้าเฝ้า ดังนั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงจะเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนชาวจีนและให้ โอกาสคนจีนทุก ๆ คน เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด

พระราชประสงค์ดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลทำให้คนจีนในประเทศไทยที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารปดิมปีติและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างมาก เพราะพระบารมีของพระมหากษัตริย์ของไทยนั้น มิได้ทรงปกเกล้าปกกระหม่อมเฉพาะคนไทยเท่านั้น แม้คนจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารก็ได้รับการปกเกล้าปกกระหม่อมด้วยเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ชาวจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่อยู่ในสำเพ็ง จึงเตรียมการรับเสด็จอย่างใหญ่โตเป็นประวัติการณ์ และเป็นครั้งแรกในเมืองไทยที่คนจีนจะได้ให้การรับเสด็จอย่างมโหฬารถึงขนาดนั้น เพราะได้มีการสร้างซุ้มประตูตั้งแต่สะพานหัน ตกแต่งร้านค้าและที่อยู่อาศัยด้วยดอกไม้สดและแพรพรรณอย่างสวยงามเป็นพิเศษ นอกจากนี้ ยังจัดโต๊ะหมู่บูชาด้วยเครื่องลายครามและตุลเกล้าถวายหลังจากเสด็จพระราชดำเนินแล้ว

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนชาวจีนในสำเพ็งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและพระอนุชา (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9) เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2489 นั้นนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนชาวจีนในที่นี้คือ ที่สำเพ็งในครั้งนี้ ชาวจีนได้พากันชื่นชมในพระมหากรุณาธิคุณและซาบซึ้งในพระบารมีเป็นอันมาก ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนจีนในอดีตที่ผ่านมา กลับคืนสู่ความเป็นพี่น้องกันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม เพราะเป็นประวัติศาสตร์ครั้งแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยเราได้แผ่พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณปกเกล้าปกกระหม่อมแก่ชาวจีนเสมอเหมือนกับคนไทย นับต่อจากนั้นมาความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนจีนก็ไม่มีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นบนแผ่นดินไทยต่อไปอีก

ดังได้กล่าวแล้วว่า หลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพา คนจีนในประเทศไทยได้แบ่งแยกกันเองออกเป็นสองพวก จนถึงขั้นก่อการจลาจลกันเอง เมื่อได้มีการตั้งสถานเอกอัครราชทูตจีนในประเทศไทยแล้วเหตุการณ์ก็สงบลง และในเวลาต่อมาคนจีนในประเทศไทยก็สงบคุมเชิงกันอยู่

ส่วนรัฐบาลไทยนั้นก็พยายามเอาอกเอาใจคนจีนเพราะบทบาทของประเทศจีนกำลังมีความสำคัญอยู่ในโลก เนื่องจากประเทศจีนได้เป็นหนึ่งในห้ามหาอำนาจ และเมื่อห้ามหาอำนาจได้ตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น ซึ่งองค์การนี้เป็นองค์การที่ดำเนินงานในการที่จะหาทางให้เกิดสันติภาพในโลกอย่างยั่งยืนคงทน ประเทศจีนก็เป็นหนึ่งในบรรดาสมาชิกผู้ก่อตั้งและมีเสียงดังในองค์การสหประชาชาติเช่นเดียวกับมหาอำนาจทั้งสี่ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซีย

ประเทศไทยเราต้องการจะเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ซึ่งการที่จะเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ประเทศมหาอำนาจทั้งห้าจะต้องลงมติเห็นชอบร่วมกัน หากประเทศหนึ่งประเทศใดคัดค้านไม่เห็นด้วยประเทศไทยก็เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติไม่ได้

ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในเวลาต่อมา โดยรัฐบาลจีนได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไทยมีมากขึ้นเป็นลำดับ คนจีนในประเทศไทยก็อยู่ดีกินดี และมีอิสระในการประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

2.7 ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างไทยจีน

ในปี พ.ศ. 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและเป็นนายกรัฐมนตรีที่ถูกต้องตามแบบแผนของประชาธิปไตย เพราะเป็นนายกรัฐมนตรีที่ราษฎรได้เลือกตั้งมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากได้เลือกเป็นนายกรัฐมนตรี ตามขั้นตอนทางการเมือง ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ในขณะนั้น ประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามายังประเทศไทย โดยการส่งกำลังและอาวุธ สนับสนุนผู้ก่อการร้าย พรรคคอมมิวนิสต์จีนในประเทศไทย จึงทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนใหม่ เนื่องจากเห็นว่าคนไทยกับคนจีนมีความสัมพันธ์กันมาช้านาน ทั้งด้านศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจน เชื้อชาติของประเทศไทย จึงได้ปรับเปลี่ยนท่าทีการดำเนินนโยบายให้ประเทศไทยมีสัมพันธภาพกับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า “สาธารณรัฐประชาชนจีน” เพื่อไม่ให้ลัทธิทางการเมืองมาทำลายความสัมพันธ์ที่ดีของคนสองชาติ จากการเปลี่ยนท่าทีและกำหนดนโยบายใหม่ของรัฐบาลไทยนี้ ได้รับการตอบรับและเห็นดีด้วยจากทั้งประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวจีนในประเทศไทย ณ ขณะนั้นเป็นอย่างมาก

เดือน มกราคม พ.ศ. 2518 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เดินทางไปเจรจาเปิดสัมพันธไมตรีกับจีน ณ กรุงปักกิ่ง นับเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ครั้งแรกในสัมพันธไมตรีกับจีนมากกว่า 700 ปีมาแล้วที่ไม่เคยมีผู้นำของประเทศเดินทางไปเยี่ยมเยียน สร้างสัมพันธไมตรีทางการเมืองและการทูตเลย การไปเยือนจีนครั้งนั้นทางรัฐบาลจีนได้จัดพิธีการต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนให้กับคณะเดินทางจากประเทศไทย จากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในครั้งนั้น ก่อให้เกิดผลดีทั้งทางการเมือง การเมืองและทางยุทธศาสตร์ ตลอดจนการค้าขายของทั้งสองประเทศเป็นอย่างมาก ตลอดจนยุติความขัดแย้ง การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของคนจีนกับคนจีน และคนจีนกับคนไทย สร้างความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในประเทศเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นแล้วยังมีผลพลอยได้จากวัฒนธรรม การศึกษา การกีฬาและการ
สาธารณสุขในสัมพันธไมตรีใหม่ระหว่างจีนกับไทยครั้งนี้ด้วย ประชาชนชาวจีนในประเทศจีน
ประมาณ 1,000 ล้านคน กับคนไทยประมาณ 50 ล้านคน (ในปี พ.ศ. 2518) กลายเป็นพี่น้องกัน
เหมือนอย่างในอดีต (สังคีต จันทนะ โปธิ, 2554, หน้า 53-115)

โดยสรุปแล้ว การค้าระหว่างไทยกับเฉาโจวรุ่งเรืองถึงขีดสุดในช่วงปี พ.ศ. 2373
(ค.ศ. 1830) หลังจากนั้นก็เริ่มซบเซาลดลง สาเหตุของความซบเซาเกิดจากอิทธิพลของการค้าจาก
ยุโรปที่เริ่มสอดแทรกเข้ามาอย่างแรง การที่ราชสำนักไทยได้อาศัยรายได้จากการค้าต่างประเทศกับ
จีนเป็นรายได้หลักทำให้เศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพาการค้าต่างประเทศอย่างมาก เมื่อเจ้าอาณานิคม
ยุโรปเข้ามาแทรกแซงตลาดในภูมิภาค การค้าต่างประเทศของไทยก็ได้รับผลกระทบกระเทือนไป
ด้วย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงแก้ปัญหาด้วยการเก็บภาษีภายในเพิ่ม
เพื่อชดเชยกับรายได้ที่ลดลงจากการค้าสำเภา ในขณะที่เดียวกัน แม้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยจะมีได้ใ
อิทธิพลแก่พ่อค้ายุโรปเหมือนที่ได้ให้แก่พ่อค้าจีน แต่พ่อค้าชาวยุโรปยังเดินทางมาถึงพร้อมด้วย
อิทธิพลทางการเมืองก็เริ่มบีบให้รัฐบาลไทยต้องยอมรับ ในที่สุด การบีบคั้นนี้ก็ได้เป็นที่มาของ
การลงนามใน “สนธิสัญญาเบาว์ริง” ปี พ.ศ. 2398 (ค.ศ. 1855) ในรัชกาลที่ 4 และเป็นตัวกำหนด
แนวทางเศรษฐกิจไทยต่อมา การเกิดขึ้นของเมืองท่าเปิดในจีนตามสนธิสัญญานานจิง หลังจากที
จีนแพ้อังกฤษในสงครามฝิ่นระหว่างปี พ.ศ. 2382-2385 (ค.ศ. 1839-1842) การกำหนดให้ฮ่องกงเป็น
เมืองท่านานาชาติ และการเติบโตของท่าเรือสิงคโปร์ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง
ยุโรป (โดยเฉพาะอังกฤษ) กับจีนที่เคยมีไทยเป็นตัวกลางป้อนสินค้าให้ต้องเปลี่ยนไป อังกฤษ
สามารถติดต่อกับจีนได้โดยตรง การค้าระหว่างไทยกับจีนในรูปแบบนี้จึงซบเซาลง เหลือเพียง
การค้าโดยตรงและการค้าในภูมิภาคเท่านั้น (สุภาวศ์ จันทวานิช และคณะ, 2534, หน้า 88-103)

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

1. ภูมิสังคมจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีหนึ่งในสี่ของหัวเมืองชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย เป็นเมือง
ท่าค้าขาย ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าทางทะเลที่สำคัญมาตั้งแต่ครั้งสมัยราชอาณาจักรอยุธยาที่มีการ
ติดต่อค้าขายกับประเทศจีน เวียดนาม ประเทศทางเอเชียใต้ (อินเดีย ศรีลังกา) เอเชียตะวันตก เช่น
เปอร์เซีย(อิหร่าน)และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งเอเชียตะวันออก (จีน ญี่ปุ่น เกาหลี) เส้นทาง
การค้าทางทะเลนี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อการค้าระหว่างไทยกับจีนฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง หัวเมืองชายฝั่งทะเล
ภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดชลบุรี ก็เริ่มมีความสำคัญทางเศรษฐกิจขึ้น

ตอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระองค์ทรงแต่งตั้งบุตรเจ้าพระยาจักรี(หมุด) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “เจ้าพระยาจักรีแขก” มาเป็นผู้รั้งเมืองชลบุรี (เจ้าเมืองชลบุรี) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงสันนิษฐานว่า บุตรของพระยาจักรีแขกที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงแต่งตั้งให้มารักษามืองชลบุรีนั้นมีชื่อว่า “หวัง” ซึ่งต่อมาทายาททางสายเมืองชลบุรีของท่าน ได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “สมุทรานนท์”

ภาพที่ 5 แผนที่ประเทศไทยแบ่งตามภาค (จังหวัดเชียงราย, 2560)

ชลบุรีตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกหรือริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย มีประวัติความเป็นมาค่อนข้างเก่าแก่อยู่ในราวสมัยทวารวดีหรือสมัยขอมนั่นเอง เมือง 3 เมือง ที่รวมเป็นเมืองชลบุรีในยุคปฏิรูประเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค (ปี พ.ศ.2437) คือ เมืองชลบุรี(บางปลาสร้อย) เมืองพนัสนิคม รวมเป็นเมืองชลบุรี ขึ้นอยู่กับมณฑลปราจีนบุรี

ภาพที่ 6 แผนที่ภาคตะวันออก ประเทศไทย

ปัจจุบัน “คลองหลวง” ยังคงอยู่ เป็นคลองสายที่สำคัญและยาวที่สุดของจังหวัดชลบุรี การทำนาในอำเภอ พนัสนิคมและอำเภอบางพลี อาศัยน้ำจากคลองนี้ ซึ่งมีแควหลายแคว แควใหญ่ที่สุด คือ แควที่เกิดจากทิวเขา ป่าแดงไหลผ่านตลาดอมพูนและเมืองพระรถติดต่อกับเมืองศรีโพธิ์ทางถนน (ปัจจุบันแนวถนนยังมีอยู่) จากการสันนิษฐานโดยอาศัยหลักฐานทางโบราณสถานและลักษณะทางภูมิศาสตร์ประกอบกัน เมืองโบราณทั้งสามเมืองนี้น่าจะเกิดขึ้นก่อนหลังกันไม่นานนัก โดยเริ่มต้นที่เมืองพญาเร่ เมืองพระรถและเมืองศรีโพธิ์ ตามลำดับ ต่อมาก็กลายเป็นจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีอาณาเขตของเมืองโบราณทั้งสามมารวมกันเป็นพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน

ภาพที่ 7 แผนที่จังหวัดชลบุรี (แผนที่จังหวัดชลบุรี, 2560)

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย ประมาณเส้นรุ้งที่ 12 องศา 30 ลิปดา ถึง 13 องศา 34 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 100 องศา 45 ลิปดา ถึง 101 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออก ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 สายบางนา-ตราด เป็นระยะทางประมาณ 81 กิโลเมตรและมีเส้นทางหลวงพิเศษ หมายเลข 7 กรุงเทพฯ-ชลบุรี ระยะทาง 79 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานคร-ชลบุรี ประมาณ 45 นาที มีพื้นที่ทั้งจังหวัด ประมาณ 4,611.829 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,726,953 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.8 ของพื้นที่ประเทศไทย

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชลบุรี มีทั้งพื้นที่ที่เป็นภูเขา พื้นที่ราบลุ่มและที่ราบติดชายฝั่งทะเล รวมทั้งเกาะน้อยใหญ่อีกมากมาย ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกได้ ดังนี้ 1. พื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขา จะอยู่เกือบกึ่งกลางของจังหวัดเป็นแนวยาว จากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปยังตะวันออกเฉียงใต้ โดยเขตที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตรขึ้นไป จะอยู่ด้านตะวันออกของจังหวัด ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอบ่อทองและอำเภอหนองใหญ่ ในด้านที่ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทราและจันทบุรี 2. ส่วนที่เป็นที่ราบลุ่ม จะอยู่ตอนบนของจังหวัดในเขตอำเภอพานทอง อำเภอพนัสนิคม และแนวกึ่งกลางของด้านตะวันตก 3. ส่วนที่ติดกับทะเล อยู่ทางด้านทิศตะวันตก ตั้งแต่อำเภอเมือง

จนถึงอำเภอสัตหีบ ซึ่งมีความยาวประมาณ 160 กิโลเมตรประกอบด้วย ที่ราบตามชายฝั่งทะเลที่มีภูเขาเล็ก ๆ สลับอยู่บางตอน ชายฝั่งทะเลบางแห่งมีลักษณะเว้าแหว่งและเป็นที่ยึดเกาะ น้ำทะเลท่วมถึงป่าชายเลนหรือโกงางขึ้นไปตั้งแต่ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี ถัดลงไปเป็นอำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุงและอำเภอสัตหีบ มีหาดทรายสวยงามหลายแห่ง ซึ่งถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด 4. ส่วนที่เป็นเกาะ อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลออกไปประมาณ 10 กิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ที่เป็นเกาะเล็กและเกาะใหญ่ประมาณ 46 เกาะ เกาะที่สำคัญที่สุดคือ “เกาะสีชัง” และมีฐานะเป็นอำเภอ นอกจากนี้ยังมี เกาะแสมสาร เกาะล้าน เกาะครก เกาะสาก และเกาะไผ่ เป็นที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวและพักผ่อน

ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดชลบุรี โดยทั่วไป ฤดูร้อนไม่ร้อนจัด ฤดูหนาวอากาศไม่แห้งแล้งมาก มีฝนตกชุกสลับกับแห้งแล้ง ปีพ.ศ. 2552 วัดปริมาณน้ำฝนได้ 1,574.4 มิลลิเมตร บริเวณใกล้ภูเขาที่มีฝนตกมากกว่าบริเวณใกล้ชายทะเล ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน

ปัจจุบัน จังหวัดชลบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอบ้านบึง อำเภอบางละมุง อำเภอพานทอง อำเภอพนัสนิคม อำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง อำเภอเกาะสีชัง และอำเภอเกาะจันทร์

2. การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

ชลบุรีเป็นหนึ่งใน 5 จังหวัดที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออก ถ้านับจากด้านนอกสุดอันเป็นประตูเข้าสู่อ่าวไทย ได้แก่ จังหวัดตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรีและฉะเชิงเทรา ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกยาวประมาณ 515 กิโลเมตร มีที่ราบลุ่มบริเวณปากแม่น้ำ ได้แก่ ปากแม่น้ำบางปะกง ปากแม่น้ำระยอง ปากแม่น้ำประแส ปากแม่น้ำจันทบุรี ปากแม่น้ำเวฬุ และปากแม่น้ำตราด ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นที่ตั้งของชุมชนบนเส้นทาง การค้าขายระหว่างสยามกับต่างประเทศมาแต่อดีต เป็นชุมชนเมืองที่เป็นท่าเรือ ที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับประเทศไทย และจากประเทศไทยที่จะไปค้าขายกับต่างประเทศ ชุมชนเมืองชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกจึงเป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ ประกอบกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางบกและทางทะเล การติดต่อกับต่างประเทศและติดต่อกับศูนย์อำนาจทางการเมือง การปกครองไทย ทำให้สะดวกประชากรเบาบาง จึงเป็นพื้นที่ที่ชาวต่างชาติต่างภาษาและต่างวัฒนธรรมสนใจเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพกันเป็นจำนวนมาก เช่น ชาวจีน ชาวลาว ชาวญวน (เวียคนาม) ชาวเขมร (กัมพูชา) และอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีชาวพื้นเมืองเดิมที่อยู่มาก่อนที่คนไทยจะสถาปนาอาณาจักรสยามที่รู้จักกันในนามของชาว “ชอง” ในบรรดา

ชาวต่างชาติต่างภาษาและต่างวัฒนธรรมที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออก ชาวจีนเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพมากกว่าชาวต่างประเทศอื่น ๆ คงจะด้วยเหตุผลทั้งจากภายในและภายนอกดังกล่าวแล้วข้างต้น การที่มีชาวต่างชาติเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาอาชีพในภาคตะวันออกมาก ทำให้ภาคตะวันออกมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพราะชาวต่างชาติเหล่านั้นเข้ามาพร้อมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและค่านิยมของเขา ภาคตะวันออกจึงมิใช่ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังมีความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาอีกด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในจังหวัดชลบุรี ตามที่ได้กล่าวแล้วแต่ต้นว่า ชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในจำนวนห้าจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออก เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การค้างาช้าง จึงมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ที่เขาชะอาง 5 ยอดหนองโน โลกพนมดี อำเภอนันทนิคม โลกระกา โลกกะเหรี่ยง อำเภอบานทอง และเนินสำโรง อำเภอมือง เป็นต้น ส่วนชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาเป็นบ้านเป็นเมืองยุคประวัติศาสตร์ก่อนสมัยราชอาณาจักรไทยในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ชุมชนเมืองพระรถ ที่อำเภอนันทนิคม และเมืองพระยาเร่(พญาเร่) อำเภอบานทอง เป็นการตั้งเมืองแบบมีคูน้ำคันดินล้อมรอบอยู่ไม่ไกลจากเส้นทางคมนาคม ส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรม มีการติดต่อกับภายนอกทั้งทางบกและทางทะเล การเดินเรือค้าขาย เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่นี้ (ภารดี มหาขันธ์, 2542, หน้า 43-52)

ในสมัยประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรไทย สมัยอยุธยาตอนต้น ปรากฏร่องรอยหลักฐานของชุมชนเมืองท่าชายฝั่งทะเล ชื่อ เมืองศรีพะโรหรือศรีพโล และเมืองบางปลาสร้อย ต่อมาการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ทำให้ชุมชนเมืองทั้งสองสูญเสียศักยภาพในการเป็นเมืองท่า เพราะถูกโคลนเลนจากแม่น้ำบางปะกงพัดพามา ทับถมชายฝั่งทะเลเมืองศรีพโล และเมืองบางปลาสร้อย เพราะชายฝั่งทะเลของเมืองทั้งสองเป็นทะเลหน้าใน คลื่นลมค่อนข้างสงบ โคลนเลนจึงไม่ถูกกระแสน้ำพัดพาไปไกลจากชายฝั่ง หากแต่ทับถมกันอยู่ในระยะที่ไม่ไกลจากปากแม่น้ำบางปะกงมากนัก (มาไกลสุดถึงบริเวณด้านในของเขาสามมุขต่อจากอ่างศิลาลงมา) ทำให้ชายฝั่งตื้นเขิน เรือสินค้าต้องจอดไกลจากชายฝั่งมากขึ้นทุกที ทำเรือจึงขยับตัวจากศรีพโล ไปบางปลาสร้อย และอ่างศิลา อ่างศิลาเป็นท่าจอดพักเรือสินค้าที่จะเข้าไปกรุงเทพฯ เป็นที่รู้จักกันดีตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา และมีความสำคัญขึ้นตามลำดับจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนพระยาชลยุทธโยธินและพระวิภาคภูวดลแข่งขันกันขอสัมปทานสร้างทางรถไฟเชื่อมกรุงเทพฯ กับท่าเรืออ่างศิลา (ภารดี มหาขันธ์, 2544, หน้า 62-64)

หลักฐานเครื่องถ้วยจีนและนิทานพื้นบ้าน เรื่องเศรษฐีพาโลที่เป็นเจ้าเมืองศรีพโล แสดงให้เห็นว่าเมืองศรีพโล เป็นเมืองท่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เป็นชุมชนเมืองที่มีการติดต่อ

ค้าขายกับประเทศจีนและมีคนจีนตั้งถิ่นฐานอยู่ นอกจากนั้น จิตรกรรมฝาผนังที่วัดหลวงหรือวัดใหญ่อินทาราม ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา แสดงให้เห็นว่าที่เมืองบางปลาสร้อยมีคนจีนอาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยนั้น ที่อ่างศิลา บางพระ (เรือ) ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ ก็เช่นเดียวกันที่น่าสังเกต คือ ที่ใดที่เป็นท่าเรือที่จอดพักเรือสินค้าจะมีชาวจีน ตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพอยู่รายรอบทุกที่ บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรี นอกจากจะมีชาวจีนตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพค้าขายและให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการขนถ่ายสินค้า ซ่อมแซมเรือสินค้า ฯลฯ แล้ว ยังประกอบอาชีพประมง ต่อเรือที่อยู่ทางตอนในเข้าไปก็ประกอบอาชีพทางการเกษตร เพาะปลูก พืชผัก ผลไม้ ไร่ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ และสุกร ทำโรงสี น้ำตาล ต้มกลั่นสุรา น้ำปลา แปรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล ฯลฯ

จำนวนคนจีนในจังหวัดชลบุรีเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมากยิ่งขึ้นหลังจากประเทศไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นสมัยของการปฏิรูปประเทศตามแบบสมัยใหม่ (แบบตะวันตก) ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง

สนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้ประเทศไทยต้องเริ่มขายข้าวเป็นสินค้าส่งออกอีกครั้งหลังจากหยุดขายมาตั้งแต่ครั้งสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จากนั้นก็เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง มาตลอดรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ต้องอาศัยพ่อค้าจีนซื้อข้าวจากเมืองบันทายมาศมาบรรเทาความอดอยากของราษฎรไทย ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แม้จะปลูกข้าวได้มาก และพ่อค้าชาวต่างประเทศแสดงความจำนงจะซื้อข้าวไปขายต่างประเทศเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังไม่ทรงยอมขายข้าวส่วนเกินที่ผลิตได้ เพื่อส่งไปช่วยบรรเทาความอดอยากที่ราชอาณาจักรลาวบ่້าง และที่เมืองซัวเถาในประเทศจีนคราวประสบอุทกภัยบ่້าง จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงยอมผ่อนปรนตามความต้องการของพ่อค้าชาวตะวันตก การยอมขายข้าวเป็นสินค้าออกตามสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้ไทยต้องเพิ่มการผลิตขึ้นอย่างมาก ในขณะที่เทคโนโลยีในการผลิตยังไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นการเพิ่มผลผลิตจึงต้องใช้วิธีเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูก และเพิ่มแรงงานในการเพาะปลูก ชาวนาจึงได้รับการผ่อนปรนไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานภาคบังคับ (เข้าเดือน ออก 3 เดือน ตามระบบมูลนายไพร่ ในสมัยนั้น) ในฤดูทำนา แล้วจ้างแรงงานจีนมาทำแทน ในช่วงเวลานั้น จึงมีการนำเข้าแรงงานจีนอย่างขนานใหญ่ นอกจากจะเพื่อทำงานแทนไพร่เกณฑ์แล้ว ยังทำงานในธุรกิจบริการและอุตสาหกรรมอันเนื่องด้วยการค้าขายกับต่างประเทศที่ขยายตัวขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เช่น การเพาะปลูกพืชไร่บางชนิด การขนส่งและการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรและอื่น ๆ

ตัวอย่างเช่น โรงสีข้าว โรงงานแปรงมันสำปะหลัง โรงงานน้ำตาลทรายแดง โรงงานน้ำตาลทรายขาว
โรงงานน้ำตาลกะปิ โรงงานน้ำมันถั่ว โรงงานไม้ขีดไฟ โรงงานน้ำแข็ง โรงงานสุรา เป็นต้น

ตารางที่ 1 จำนวนพลเมืองชลบุรีแยกเชื้อชาติไทย จีน และอื่นๆ (ขุนวิจิตรมาตรา, 2520 อ้างถึงใน
การดี มหาพันธ์ และนันท์ชญา มหาพันธ์, 2554 ,หน้า 20)

อำเภอ	ไทย	จีน	อื่น ๆ
เมืองชลบุรี			
ชาย	22,904	4,942	17
หญิง	23,698	3,473	4
ศรีราชา			
ชาย	9,653	1,792	23
หญิง	9,224	283	12
บ้านบึง			
ชาย	10,174	5,389	4
หญิง	10,371	3618	2
บางละมุง			
ชาย	14,122	613	20
หญิง	11,744	334	4
พนัสนิคม			
ชาย	23,678	3,709	23
หญิง	25,542	2,159	8
พานทอง			
ชาย	10,237	919	2
หญิง	11,166	647	3
รวม	182,513	27,878	122

กล่าวโดยสรุป ถิ่นชาวจีนแต่้จิวอาศัยในประเทศจีนมาแล้วกว่า 8,000 ปี และบางส่วนได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ตลอดจนช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา

และอพยพเข้ามามากในช่วงกรุงธนบุรี เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมีเชื้อจีนแต่จิว และชาวจีนแต่จิวได้ช่วยเหลือในการกู้กรุงศรีอยุธยาจากพม่า จึงได้รับเกียรติอย่างสูงจากคนไทยเปรียบเสมือนเป็นจีนหลวง

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชลบุรี ชาวจีนได้เข้ามามากในสมัยกรุงธนบุรี ต่อเนื่องถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จากความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินไทย ประกอบกับชลบุรีเป็นเมืองท่าที่อยู่ติดทะเล จึงสะดวกในการเดินทางติดต่อค้าขายและเข้ามาตั้งรกรากของชนจีนแต่จิวจำนวนมาก

บทที่ 4

วัฒนธรรมและการปรับตัวชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี

ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศจีนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลก และจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วจากประเทศจีนจำนวนมากในระยะเวลาหลายร้อยปีที่ผ่านมา กระจายไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ชาวจีนแต้จิ๋วได้นำเอาวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ความรู้ในด้านต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมบางส่วน ชาวจีนแต้จิ๋วยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ บางส่วนก็ประยุกต์ใช้และมีการปรับเปลี่ยน ให้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาชาวจีนแต้จิ๋ว ประกอบด้วย วัฒนธรรมด้านภาษา ประเพณีและความเชื่อ วัฒนธรรมด้านการดำเนินชีวิต ที่อยู่อาศัย อาหารและการดื่มชา วัฒนธรรมด้านศิลปะหัตถกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์และดนตรี การนำเอาวัฒนธรรมบุคลิกลักษณะนิสัย ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มาผนวกกับ วัฒนธรรมของชาวไทยพื้นถิ่นในจังหวัดชลบุรีและการปรับตัวให้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิตในจังหวัดชลบุรี โดยการปรับตัวประกอบด้วย การปรับตัวด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ความเป็นอยู่และอาชีพ ครอบครัว ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ

วัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนเครื่องหมายหรือสิ่งที่แสดงตัวตนของกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือนกันสำหรับคนในกลุ่มนั้น (จางงัก อติวัฒนธรรมศึกษา และคณะ, 2540, หน้า 16) สอดคล้องกับ เฉลียว บุรีภักดิ์ (กรมศิลปากร, 2542, หน้า 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต ทุกด้านของคนทั้งมวลในสังคมซึ่งหมายถึง วิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ทุกอย่างทั้งหมดทั้งสิ้น นับตั้งแต่ วิถีกินวิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจรรยาและขนบส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตทั้ง เครื่องมือ เครื่องใช้หรือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อการเหล่านั้นก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรม ไม่ว่าจะสิ่งของเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่นำมาจากธรรมชาติหรือคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็ตาม

ดังนั้น วัฒนธรรมชาวจีนแต้จิ๋ว หมายถึง สิ่งที่ชาวแต้จิ๋วประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งสมาชิกของสังคมได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน และมีการถ่ายทอดถึงกันจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ประกอบด้วย ภาษา ประเพณี ความเชื่อ อาหาร ศิลปะ ตลอดจนวิธีการดำเนินชีวิต

วัฒนธรรมด้านภาษา ประเพณีและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

1. วัฒนธรรมด้านภาษาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว

ภาษาแต้จิ๋วมีการใช้สื่อสารกันในเขตพื้นที่เฉาซัน (潮汕地区) ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงของมณฑลกวางตุ้ง ติดกับมณฑลฮกเกี้ยนหรือฝูเจี้ยน ติดชายฝั่งทะเลทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน เขตพื้นที่เฉาซัน มีภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารหลายภาษา เช่น “ภาษาแต้จิ๋ว (潮州话)” หรืออาจเรียกว่า “ภาษาเฉาซัน (潮汕话)” “ภาษาฝูเหล่า (福佬话)” หรือ “ภาษาหมิ่นเฉาซัน (潮汕闽语)” “ภาษากวางตุ้ง (广府话)” “ภาษาและ (客家话)” “ภาษาเจียนหมี่ (尖米语)” หรือ “ภาษาเซอ (畚语)” เป็นต้น ในภาษาเหล่านี้ ภาษาแต้จิ๋วหรือภาษาเฉาซัน เป็นตัวแทนของภาษาถิ่นหลักของชาวเฉาซัน เป็นภาษาหลักที่มีขอบเขตพื้นที่การใช้กว้างขวางที่สุด มีจำนวนคนใช้มากที่สุด และมีอิทธิพลมากที่สุด ในเขตพื้นที่เฉาซัน เป็นสายสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงชาวจีนแต้จิ๋วมากมายบนแผ่นดินใหญ่และโพ้นทะเลไว้ด้วยกันและเป็นมาตุภูมิทางจิตใจที่มีร่วมกันระหว่างชาวจีนแต้จิ๋ว

ในแวดวงวิชาภาษาศาสตร์และภาษาดั้งจีน นิยมเรียกว่า เฉาซันฟางเอี้ยน (เตี้ยซัวฮวงจั้ง) หมายถึงภาษาดั้งแต้จิ๋ว อีกชื่อหนึ่งที่นิยมใช้เป็นภาษาหนังสือเรียกภาษาดั้งนี้ คือ เฉาอิว (เตี้ยอ้อ) หมายถึง ภาษาของจีนแต้จิ๋วหรือภาษาแต้จิ๋วนั่นเอง

ชาวจีนและใช้เรียกภาษาแต้จิ๋วจนเป็นที่รู้จัก คือ ภาษาฮกหล่อ (ภาษาและว่า ฮอล่อว้า) เนื่องจากคำว่า “ฮกหล่อ” เป็นชื่อกลุ่มชาติพันธุ์แต้จิ๋วที่แพร่หลายอีกชื่อหนึ่ง

ภาษาแต้จิ๋ว (潮州) เป็นหนึ่งในตระกูลภาษาจีน หมิ่น-หนาน จัดเป็นหนึ่งในตระกูลภาษาของฮกเกี้ยน และเป็นหนึ่งในภาษาที่พูดกันในภูมิภาคของจีน คำว่าแต้จิ๋วในภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า Teochew (Diojiu, Teochiu, Tiuchiu, Teochew เขียนสะกดหลากหลาย) หรือ Chaozhou (เฉาโจว อ่านตามภาษาจีนกลาง)

ภาษาแต้จิ๋วเป็นภาษาหลักที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในเขตที่ราบอันประกอบด้วย อำเภอและเมืองต่าง ๆ ในจังหวัดชัวเถา (汕头) แต้จิ๋ว (潮州) ก๊กเอี้ย (揭阳) และชัวบ้วย (汕尾) รวมถึงในเขตของอำเภอ ต้าบู๊ (大埔) เฟิงซุ่น (丰顺) และ ฮ่วยหลาย (惠来) นอกจากนี้ภาษาดั้งแต้จิ๋วยังเป็นภาษาหนึ่งในการติดต่อสื่อสารสนทนาในสังคมของชุมชนและเขตที่อยู่อาศัยของชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากภายในประเทศต่าง ๆ ในโลก โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กำเนิดและพัฒนาการของภาษาถิ่นแต่จิวมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับภาษาถิ่นของชาวฮั่นบริเวณที่ราบตอนกลางและภาษาหมิ่น เป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีการเก็บรักษาภาษาจีนโบราณทางตอนเหนือจำนวนมากไว้อย่างดั้งเดิมที่สุด และเกิดจากการรวมเป็นหนึ่งโดยธรรมชาติของภาษาจีนโบราณบริเวณที่ราบตอนกลางกับสำเนียงท้องถิ่นของบริเวณหมิ่นได้ ทั้งยังคงรักษาลักษณะและองค์ประกอบสำคัญของภาษาจีนโบราณไว้อย่างลึกซึ้ง ดั้งเดิมเรียบง่ายแต่สละสลวย ร่ำรวยคำศัพท์ ไวยากรณ์โดดเด่นมีลักษณะเฉพาะ เป็นภาษาชาวบ้าน มีชีวิตชีวา ขบขัน คมคาย ตรงไปตรงมา เป็นภาษาถิ่นที่มีลักษณะประจำพื้นที่ถิ่นที่โดดเด่นเป็นพิเศษ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ล้ำค่า ได้ชื่อว่าเป็น “ฟอสซิลที่มีชีวิตของภาษาจีนโบราณ” ในทางภาษาและวัฒนธรรมจีน

ลักษณะที่สำคัญของภาษาถิ่นแต่จิวโดยสังเขป มีดังนี้

1. ภาษาถิ่นแต่จิว เป็นภาษาถิ่นที่มีภูมิภาษาลักษณะที่โดดเด่น เก่าแก่ที่สุด จำนวนสำเนียงย่อยต่าง ๆ ในภาษาแต่จิว สำเนียงเฉาหยางหรือเตียเอี๊ย (朝阳) ถือว่าเก่าแก่และดั้งเดิมที่สุด รับอิทธิพลจากภายนอกค่อนข้างน้อย เก็บรักษาเสียงโบราณไว้ได้มาก เป็นสภาพดั้งเดิมของภาษาถิ่นแต่จิวแท้ ๆ

2. ด้านสัทศาสตร์ ภาษาถิ่นแต่จิวเป็นภาษาที่รักษาเสียงวรรณยุกต์ของพยางค์ปิด (入声) และหน่วยท้ายพยางค์ (韵母 คือ สระ ตัวสะกด) และยังรักษาเสียงโบราณ ศัพท์โบราณ และลักษณะทางภาษาของภาษาจีนในที่ราบตอนกลาง (中原) ไว้อย่างมาก ภาษาแต่จิวมีจำนวนเสียงวรรณยุกต์มากกว่าภาษาจีนมาตรฐาน (ภาษาจีนกลาง) โดยแบ่งเป็น 8 เสียงวรรณยุกต์ ได้แก่ ยินผิง ยินฉ่าง ยินชวี ยินรู่ หยางผิง หยางฉ่าง หยางชวี และหยางรู่ เสียงวรรณยุกต์จีนดั้งเดิมของสมัยโบราณยุคกลาง (中古汉语四声) มี 4 เสียง (平、上、去、入) แต่ละเสียงแยกเป็น Yin และ หยาง (阴、阳) ภาษาจีนกลางในทางตอนเหนือ แทบจะไม่มีเสียงวรรณยุกต์ของพยางค์ปิด (入声) ในภาษาจีนกลาง เสียงวรรณยุกต์มี 3 เสียง ได้แก่ ผิง (平声) ฉ่าง (上声) ชวี (去声) นอกจากนี้ ภาษาถิ่นแต่จิวยังมีการผันเสียงที่ซับซ้อน มีกฎการผันเสียงวรรณยุกต์ที่ค่อนข้างเป็นระเบียบ โดยเฉพาะกฎการผันเสียงวรรณยุกต์ต่อเนื่องของสองคำที่อยู่ติดกัน และภาษาถิ่นแต่จิวยังเก็บรักษา ระบบคำเรียกขาน (称谓系统) ของสมัยเว่ย-จิ้นและราชวงศ์เหนือ-ใต้ (魏晋南北朝) ไว้เกือบจะสมบูรณ์ ซึ่งจะพบได้น้อยในภาษาถิ่นแต่ละพื้นที่ในประเทศจีน

3. ภาษาถิ่นแต่จิว มีหน่วยท้ายพยางค์ (韵母 คือ สระและตัวสะกด) จำนวนมากและซับซ้อนกว่า ภาษาถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ ของจีน ภาษาถิ่นแต่จิวมีหน่วยท้ายพยางค์มากถึง 90 หน่วย (มีจำนวน 13 หน่วยที่มีใช้เฉพาะในภาษาพูด คือ มีเสียงอ่านแต่ไม่มีตัวอักษรใช้ตายตัว) เทียบกับพื้นที่เช่น ปักกิ่ง (北京) จีหนาน (济南) ซีอาน (西安) มี 36 หน่วย พื้นที่เฉิ่นหยาง (沈阳) เจิงตู (成

都) มี 38 หน่วย เสียงจำนวนมากในภาษาถิ่นแต้จิ๋วเก็บรักษาชุดตัวสะกด (韵尾) ของเสียงโบราณไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสียงตัวสะกดนาสิก (鼻音韵尾) และเสียงตัวสะกดที่เป็นเสียงกัก (塞音韵尾) แต่ในภาษาถิ่นเหนือ เช่น ภาษาจีนกลางเก็บรักษาชุดตัวสะกด (韵尾) ของเสียงโบราณไว้ได้ค่อนข้างน้อย

4. ภาษาถิ่นแต้จิ๋วเป็นภาษาเก่าแก่ อาจฟังดูเป็นภาษาชาวบ้าน แต่มีชีวิตชีวา ไพเราะ มีเสียงอ่าน มีตัวอักษร มีตำราค้นได้ และเป็นสายธารของวัฒนธรรมที่ราบตอนกลางอย่างแท้จริง

5. ตามคำกล่าวของหวางฟู่ชื่อ (王辅世) ภาษาถิ่นแต้จิ๋วมี ลักษณะเฉพาะทางภาษาที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ การไม่ออกเสียงกักเสียดแทรกพ่นลมเป็นเสียงเสียดแทรก มีชุดหน่วยเสียงท้ายนาสิก (鼻化韵母) ในภาษาหมิ่นไหหลำมีความแตกต่างกัน คือ ออกเสียงกักเสียดแทรกพ่นลมเป็นเสียงเสียดแทรกและไม่มียุทธหน่วยเสียงท้ายนาสิก (鼻化韵母) ลักษณะเฉพาะทางภาษานี้เป็นหลักฐานสำคัญแสดงว่า ภาษาหมิ่นเฉาซันและภาษาหมิ่นไหหลำแบ่งแยกเป็นสองสาขาที่แตกต่างกันของภาษาตระกูลหมิ่น

6. ลักษณะการออกเสียงที่ต่างกันระหว่างเสียงภาษาพูดและเสียงภาษาเขียน (白读与文读) ในภาษาถิ่นแต้จิ๋วนี้มีมาก จนแทบจะกลายเป็นเสียงอ่านระบบคู่ จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งในด้านอรรถลักษณะทางภาษาที่แสดงว่า ภาษาถิ่นแต้จิ๋วเป็นภาษาที่สำคัญภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลหมิ่น

7. ภาษาถิ่นแต้จิ๋ว มีคำอุปมาอุปไมย สุภาษิตและสำนวนที่สืบทอดต่อมามากมาย มีการแฝงนัยยะความหมายของวิถีชีวิต ถิ่นที่อยู่ วัฒนธรรมแต้จิ๋วที่อุดมสมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นผลึกทางภูมิปัญญาและภาพสะท้อนที่แท้จริงของสภาพชีวิตของกลุ่มคนชาวจีนแต้จิ๋วที่เต็มไปด้วยพลังและชีวิตชีวา

8. เขตพื้นที่เฉาซันแม้จะใช้ภาษาถิ่นแต้จิ๋วกันแพร่หลายและกว้างขวาง แต่ในพื้นที่เฉาซันยังมีความแตกต่างกันตามท้องที่ มีสำนวนแต้จิ๋วกล่าวว่า “แต้จิ๋วเก้าอำเภอ ทุกอำเภอมีสำเนียง” (潮州九县, 县县有语) และ “สิบสี่สำเนียงต่าง” (十里不同音) หมายถึง ความแตกต่างทางสำเนียงภายในเขตพื้นที่เดียวกัน (เหวินเต้อ, 2560)

การที่ชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากอาศัยอยู่ร่วมกันกับคนไทยเป็นระยะเวลายาวนาน และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรือง ไม่เพียงแต่จะทำให้ภาษาแต้จิ๋วของชาวจีนแต้จิ๋วกลายเป็นภาษาสำคัญในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อภาษาไทยเป็นอย่างมากด้วย ภาษาแต้จิ๋วจำนวนหนึ่งได้กลายเป็นคำไทย กลายเป็นส่วนหนึ่งของคำในภาษาไทย ซึ่งไม่เพียงแต่ภาษาไทยเก็บรับคำในภาษาแต้จิ๋วไปเท่านั้น ภาษาแต้จิ๋วในไทยเองก็ค่อย ๆ ก่อตัวกลายเป็นภาษาแต้จิ๋วในแบบไทยด้วย อันเนื่องมาจากความห่างไกล

จากดินแดนบ้านเกิดและต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องได้ในสภาพแวดล้อมใหม่ของประเทศไทย
เอกลักษณ์ของภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทย

ภาษาแต้จิ๋วมีประวัติมายาวนาน มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเช่นเดียวกับภาษาไทย ซึ่งเป็นทั้งภาษาประจำชาติและภาษาทางการของประเทศไทย โดยเฉพาะภาษาไทยภาคกลาง นอกจากนั้นในประเทศไทยยังมีภาษาที่ใช้กันเฉพาะถิ่นอื่น ๆ อีก เช่น ภาษาคำเมืองทางภาคเหนือ ภาษาอีสาน (ภาษาลาว) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาษามอญ ภาษาเขมร รวมไปถึงภาษาของชนกลุ่มน้อยในเผ่าต่าง ๆ เช่น ม้ง อี้อ กะเหรี่ยง ฯลฯ ทางภาคใต้มีภาษาข่าหรือภาษามลายู ซึ่งแน่นอนว่าภาษาจีนสำเนียงต่าง ๆ ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนานเฉกเช่นภาษาอื่น ๆ เมื่อภาษาทางการ คือ ภาษาไทย ดังนั้นการพูดจาสื่อสารกับคนไทยจึงต้องใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ชาวจีนในประเทศไทยก็ทำเช่นนี้ แต่ในแหล่งชุมชนชาวจีนหรือในแวดวงกิจกรรมของชาวจีน จะใช้ภาษาจีนสื่อสารกันมากกว่าในหมู่ชาวจีนแต้จิ๋ว ภาษาจีนที่ใช้สื่อสารกันเป็นสำคัญ คือ ภาษาแต้จิ๋ว (อคูลย์ รัตนมันเกษม, 2557, หน้า 289-290)

ภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่มีสำเนียงใกล้เคียงกับชาวจีนแต้จิ๋วแถบเตี้ยฮัง และเถ่งไห้ ซึ่งฟังนุ่มนวลไม่แข็งกระด้างเช่นท้องถิ่นอื่น รุ่นลูกรุ่นหลานของชาวจีนแต้จิ๋วที่เกิดในประเทศไทย มีสำเนียงพูดได้ชัดเจน ภาษาแต้จิ๋วมีบรรทัดฐานของตนเองเหมือนเช่นภาษาอื่น ๆ โดยภาษาแต้จิ๋วจะยึดสำเนียงเตี้ยฮัง (เจาอัน-Chao An-จีนกลาง) เป็นบรรทัดฐาน ดังนั้นชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยรวมไปถึงคนที่ไม่ใช่ชาวจีนแต้จิ๋วที่ต้องการเรียนภาษาแต้จิ๋วจึงมีการยึดสำเนียงแต้จิ๋วแบบเตี้ยฮังเป็นเกณฑ์

ภาษาแต้จิ๋วสำเนียงเถ่งไห้เป็นอีกสำเนียงหนึ่งที่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยใช้กันมาก เหตุผลเพราะเป็นเมืองท่าสำคัญที่ชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นแรก ๆ อพยพมาประเทศไทยอยู่ในเมืองเถ่งไห้ ในความเป็นจริงแล้วภาษาแต้จิ๋วทั้งสองสำเนียงนี้มีความใกล้เคียงกันมาก จนแทบจะไม่แตกต่างกัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ภาษาแต้จิ๋วที่แพร่หลายอยู่ในหมู่ชาวจีนในประเทศไทย มีความเป็นเอกภาพมากกว่าภาษาแต้จิ๋วในประเทศจีน

ในอีกด้านหนึ่งที่ทำให้ภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทยยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิม คือ สถานการณ์ของโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประเทศมหาอำนาจแบ่งโลกออกเป็น 2 ค่าย คือ ค่ายทุน-นิยม เสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ เป็นความจริงที่ว่าประเทศไทยกับประเทศจีนมีอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน ประเทศไทยเลือกจะอยู่ฝ่ายค่ายทุน-นิยมเสรี ขณะที่ประเทศจีนอยู่ฝ่ายค่ายคอมมิวนิสต์ เพราะเหตุนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนถูกตัดขาดจากกันมานานร่วม 30 ปี ส่งผลให้ชาวจีนในประเทศไทยแทบจะไม่มีโอกาสติดต่อไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องที่อยู่ในประเทศจีน ซึ่งส่งผลต่อวิวัฒนาการทางด้านภาษาจีนในประเทศไทย

การที่ชาวจีนในประเทศไทยไม่มีโอกาสติดต่อกับญาติพี่น้องในประเทศจีนได้โดยตรง เป็นระยะเวลายาวนานหลายปี ป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทยยังคงลักษณะเก่าแก่ดั้งเดิมไว้เหมือนก่อนทศวรรษ 1950 จะมีเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยอันเกิดจากสภาพแวดล้อมของสังคมไทยที่มีอิทธิพลต่อภาษาแต้จิ๋ว ทำให้ภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทยแตกต่างไปจากภาษาแต้จิ๋วในประเทศจีน

แม้ว่าภาษาแต้จิ๋วจะเป็นภาษาจีนสำคัญในประเทศไทย แต่ก็กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยสภาพแวดล้อมที่ภาษาไทยมีความสำคัญและมีอิทธิพลมากกว่า ทำให้ภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทยเริ่มถูกกั๊กคร่อน โดยมีภาษาไทยเข้าไปปนแทรกอยู่ด้วยค่อนข้างมาก และการเรียนภาษาจีนกลางที่เริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายกว่าการเรียนภาษาแต้จิ๋วก็มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้ภาษาแต้จิ๋วลดบทบาทความสำคัญลง หากแต่ส่วนที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมและสังคมความเป็นอยู่ก็ยังคงทรงอิทธิพลอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

ลักษณะพิเศษของภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

1. คำจีนแต้จิ๋วที่แตกต่างกันในสองดินแดน

คำบางคำที่ชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองจีนไม่มีใช้ หรือใช้กันน้อยมากจนแทบหายไปจากคลังประมวลคำ แต่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยยังคงใช้กันอยู่ ดังนี้

คำศัพท์	สำเนียงแต้จิ๋วในจีน	สำเนียงแต้จิ๋วในไทย
หมูหยอง	บะย้ง (ba rong)	เหน็กชง (neg song)
หมูแผ่น	บะโป้ว (ba pou)	เหน็กโป้ว (neg pou)
กิจการค้า	เกี้ยเงี้ยบ (kia ngiab)	เกีเงี้ยบ (gi ngiab)
โรงสี	หวยลั้ง (hue lang)	เตียงบีเงียง (diang bi ciang)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นตัวอย่างเพียงไม่กี่คำ เพราะความจริงแล้วชาวจีนแต้จิ๋วในไทยและจีนยังมีคำศัพท์ที่ใช้ต่างกันอีกมากมายหลายสิบคำ มีหลาย ๆ คำที่ชาวจีนแต้จิ๋วในไทยใช้กันแต่ชาวจีนแต้จิ๋วในจีนไม่ใช้กัน เช่น แชะจ้ง (โรงแรม) เอี้ยฮั้ง (ห้างสรรพสินค้า) เอ็กแป้ (ห้องน้ำ) เก้าแก (เก้าอี้หรือเจ้าของร้าน ส่วนเมียเจ้าของร้าน เรียกว่า เก้าแกเนี้ย) อาเสี้ย (ลูกคนรวย-เมียของลูกคนรวย เรียกว่า อาเสี้ย-เนี้ย) เซ้ง (รับโอนสิทธิ์จากผู้อื่น) เซี้ยอู่ (อู่ซ่อมรถ) ยัวะ (ร้อนหรือเผาไหม้) ไฟไหม้บ้าน เรียกว่า ฮวยยัวะอู่) กาเซีย (ขับรถ) ฯลฯ

2. คำจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยบางคำยืมเอาเสียงและความหมายจากคำในภาษาไทยหรือภาษาอื่นมาใช้ คำที่ยืมเอาเสียงและความหมายจากภาษาไทยหรือภาษาอื่นมาใช้ มีหลายประเภท เช่น คำที่ใช้ในแวดวงกฎหมาย ตัวอย่างเช่น คำว่า “ทนายความ” ในภาษาแต้จิ๋วมีคำที่มีความหมายเดียวกันใช้อยู่แล้วคือคำว่า “หลุกซื่อ” แต่ชาวจีนแต้จิ๋วในไทยกลับนิยมยืมเสียงและความหมาย

ของคำในภาษาไทยมาใช้แทน โดยออกเสียงว่า “ทงโน” คำสรรพนามของไทยหลายคำก็กลายเป็นคำจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย เช่น คำไทย “นายอำเภอ” คำจีนแต้จิ๋วเสียงไทย “ไนอัมปอ (Nai am bo)” คำเกี่ยวกับการชั่ง ตวง วัด ซึ่งคำจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากคำในภาษาอังกฤษ เช่น คำไทย “โควต้า” คำจีนแต้จิ๋วเสียงไทย “คอตตะ (Ko da)” “กิโลกรัม” คำจีนแต้จิ๋วเสียงไทย “กีลล (Gi lo) หรือ ลอ (Lo)” เป็นต้น

การยืมเสียงและความหมายของคำในภาษาไทยและภาษาอื่นมาใช้ ทั้งที่มีคำจีนให้ใช้ได้อยู่แล้วก็เป็นไปในการทำงานเดียวกัน ทั้งนี้คงเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของไทย และพยายามหัดเรียนพูดคำไทย ทว่าเปล่งสำเนียงผิดเพี้ยนไปจากเสียงคำไทย เลยกกลายเป็นคำไทยสำเนียงจีนแต้จิ๋ว สุดท้ายคำเหล่านี้เลยกกลายเป็นคำจีนแต้จิ๋วในไทยไปโดยปริยาย

3. คำนิยามที่ใช้เรียกคน สิ่งของ หรือการบอกเล่าเรื่องราวบางอย่าง ซึ่งมีใช้แต่เฉพาะภาษาจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยเท่านั้น แต่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศจีนไม่นิยมใช้หรือไม่ใช้กัน เช่น “เป๊ะเจี๊ยะ” หมายถึง “เงินกินเปล่าเพื่อแลกกับสิทธิบางอย่าง” เรียกกันติดปากว่า “เป๊ะเจี๊ยะ” “โต้ยจี้” หมายถึง การบริจาคเงินเพื่อการกุศลหรือด้วยจิตศรัทธาในความเชื่อบางอย่าง เป็นต้น

4. การใช้คำไทยปนกับจีนแต้จิ๋ว

การที่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่แตกต่างจากบ้านเกิดโดยสิ้นเชิง ทำให้จำเป็นต้องรับเอาภาษาไทยมาใช้ เพื่อปรับตัวและสื่อสารกับคนไทยให้ได้ คำไทยที่ชาวจีนแต้จิ๋วในไทยรับเอามาใช้มักเป็นพวกคำนาม คำนำหน้านามและคำกริยาบางคำ เช่น คนไทยจะกล่าวทักทายกันด้วยคำว่า “สวัสดี” ชาวจีนแต้จิ๋วในไทยก็พูดเลียนเสียงคำทักทาย “สวัสดี” ว่า “ซาหวกลี (Sha uag li)” หรือการพูดจาให้มีหางเสียงและขนรับตามมารยาทของคนไทยว่า “ครับ” หรือ “ค่ะ” ชาวจีนแต้จิ๋วก็รับมาใช้เช่นกัน แม้สำเนียงจะ แปลงเพี้ยนไปเป็น “คัก” เป็น “ค่า” ก็ตาม นอกจากนี้ คำอุทานที่แสดงถึงความงัดขำหรือความไม่แน่ใจ เช่น คำว่า “หรือ” ก็มักได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ แม้บางครั้งอาจออกเสียงเพี้ยนไปเป็น “หลอ (Lo)” คำทักทายเวลาพูดโทรศัพท์ที่คนไทยยืมเอาคำภาษาอังกฤษ “ฮัลโล” มาใช้ ชาวจีนแต้จิ๋วก็ยืมต่อจากคนไทยไปใช้อีกทอดหนึ่งว่า “ฮาหลอ (Ha lo)” (อดุลย์ รัตนมั่นเกษม, 2557, หน้า 298-312)

เหตุผลสำคัญที่ทำให้ภาษาแต้จิ๋วเป็นภาษาหลักของชาวจีนในประเทศไทย มีดังนี้

1. เหตุผล ด้านประวัติศาสตร์

ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพมาอยู่ประเทศไทยเป็นเวลานานนับร้อยปี จึงมีชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากไม่น้อยได้เป็นขุนนางไทยเชื้อสายจีน เป็นพ่อค่านักธุรกิจคนสำคัญของประเทศไทย คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเหล่านี้บางส่วนได้กลายเป็นตระกูลใหญ่ของประเทศไทยจนปัจจุบัน เหตุผลสำคัญ

ด้านประวัติศาสตร์อีกข้อหนึ่ง คือ จากพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ทรงมีเชื้อสายจีนและเป็นเชื้อสายจีนสำเนียงแต้จิ๋ว การที่พระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการกอบกู้บ้านเมืองจากการรุกรานทำลายล้างของพม่า ย่อมส่งผลดีต่อชาวจีน และทำให้ภาษาแต้จิ๋วกลายเป็นภาษาหลักที่ใช้กันอยู่ในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน

2. เหตุผลด้านประชากร

หลังคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีชาวจีนแต้จิ๋วจากประเทศจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยกันเป็นจำนวนมาก และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนมากกว่ากลุ่มชาวจีนอพยพสำเนียงอื่น ๆ มีการประมาณกันว่า ปัจจุบันไทยมีประชากรที่เป็นชาวจีน (ทั้งชาวจีนโพ้นทะเลและคนไทยเชื้อสายจีน) อยู่ร้อยละ 10 หรือประมาณ 6 ล้านคนเศษ และเป็นชาวจีนแต้จิ๋วมากกว่าร้อยละ 60 (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2549) และมีตัวเลขอ้างอิงสัดส่วนชาวจีนแต้จิ๋วกับชาวจีนสำเนียงอื่นในไทยที่ใกล้เคียงกันจากนักวิชาการจีนเช่นกัน

ฟานหยูซง กล่าวถึงตัวเลขสัดส่วนชาวจีนแต้จิ๋วต่อชาวจีนสำเนียงอื่นในไทยไว้ว่า ปัจจุบันประมาณการว่า มีชาวจีนโพ้นทะเลและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย 7 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นชาวจีนแต้จิ๋วประมาณร้อยละ 70 (ฟานหยูซง, 1999, p. 191)

การที่มีชาวจีนแต้จิ๋วเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชาวจีนทั้งหมดในประเทศไทย ย่อมทำให้ภาษาแต้จิ๋วมีสื่อเพื่อเผยแพร่ถึงความแข็งแกร่งในชุมชนชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนที่ถือหนังสือต่างด้าวซึ่งส่วนหนึ่งยังคงเคยชินกับการใช้ภาษาจีนตามสำเนียงของตนสื่อสารกันเอง มีส่วนน้อยที่ใช้ภาษาไทย อีกทั้งชาวจีนบางส่วนแม้จะอพยพมาอยู่ในประเทศไทยนานหลายสิบปี แต่ก็ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ หรือได้ ก็มีข้อจำกัดมาก เนื่องจากพวกเขาอาศัยอยู่ในชุมชนชาวจีนมาโดยตลอด ดังนั้น ภาษาแต้จิ๋วจึงกลายเป็นภาษากลางที่ชาวจีนทุกสำเนียงจะใช้สื่อสารกันในชุมชนเพื่อการติดต่อสัมพันธ์และการทำมาหากินเลี้ยงชีพในหมู่ชาวจีนด้วยกัน

3. เหตุผลด้านเศรษฐกิจ

เป็นที่ยอมรับกันว่าชาวจีนมีบทบาทสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจของประเทศไทยมาเป็นเวลานาน จนมีคำพูดกันว่า “ชาวจีนค้าขายเก่ง” และ “ชาวจีน” ในที่นี้ส่วนใหญ่ หมายถึง ชาวจีนแต้จิ๋ว ย่อมหมายความว่า ภาษาแต้จิ๋วมีบทบาทสำคัญในแวดวงธุรกิจการค้าของชาวจีน ถ้าใครคิดจะทำธุรกิจการค้าในประเทศไทยจะต้องพูดภาษาแต้จิ๋วได้ แม้กระทั่งพ่อค้าชาวปาเกี๊สถาน อินเดียก็ต้องหัดพูดภาษาแต้จิ๋วให้ได้ ผู้สื่อข่าวจีนคนหนึ่งเคยรายงานว่า นายสุระ จันท์ศรีชวาลา อดีตประธานกรรมการธนาคารแหลมทอง สามารถพูดภาษาแต้จิ๋วได้คล่องมาก (หมายเหตุ-ธนาคารแหลมทอง ได้ถูกรวมเข้ากับธนาคารรัตนสินในปี พ.ศ. 2540 และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารยูโอบีรัตนสิน) ดังนั้น นายสุระ จันท์ศรีชวาลา เป็นคนเชื้อสายอินเดียรุ่นที่สามที่เกิดในประเทศไทย ไม่มีอะไร

เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีนเลย แต่ที่พูดภาษาแต้จิ๋วได้ เพราะเหตุผลด้านธุรกิจการค้า ปัจจุบันร้านค้าย่านถนนเยาวราช ยังคงใช้ภาษาแต้จิ๋วเป็นภาษากลางในการสื่อสารกันของชาวจีนอยู่เหมือนเช่นในอดีต

4. เหตุผลด้านการศึกษา

แม้ว่าในยุคหนึ่ง รัฐบาลไทยมีการศึกษารื้อฟื้นเรื่องการเรียนการสอนภาษาจีน แต่เมื่อสิ้นยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ปรากฏว่ามีการเปิดโรงเรียนจีนขึ้นมากมายและเคยมีมากที่สุดถึง 500 กว่าโรงเรียน โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยชาวจีนแต้จิ๋ว ดังนั้น ภาษาจีนที่สอนกันในโรงเรียนเหล่านี้จึงเป็นภาษาแต้จิ๋ว การที่โรงเรียนจีนเหล่านี้เปิดสอนภาษาแต้จิ๋ว จึงมีส่วนอย่างมากในการเผยแพร่ภาษาแต้จิ๋วในหมู่ชาวจีนในประเทศไทย (อคุลย์ รัตนมันเกษม, 2557, หน้า 294-298)

กล่าวได้ว่า ภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทยยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์มากกว่าภาษาแต้จิ๋วในประเทศจีน จากหลายเหตุผลดังกล่าว แม้จะมีคำบางคำที่หยิบยืมเอาภาษาไทยเข้าไปปะปนเพื่อให้เกิดความสะดวกในการพูดหรือการสื่อสารกับคนไทย ถึงอย่างไรก็ตาม ด้วยความสำคัญและสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ภาษาแต้จิ๋วเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในหมู่ชาวจีนแต้จิ๋วและคนที่ติดต่อค้าขายกับชาวจีนแต้จิ๋ว ไม่ว่าจะเป็นชาติใด ก็มักจะต้องใช้ภาษาแต้จิ๋วเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการสื่อสารทางการค้า เพราะธุรกิจการค้าส่วนใหญ่ในประเทศไทยดำเนินธุรกิจโดยชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งได้กระจายอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ทำให้ภาษาแต้จิ๋วยังเป็นภาษาหนึ่งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วยังคงมีการใช้กันอยู่

ภาษาแต้จิ๋วของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพมาอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยอยุธยาตลอดจนช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีชุมชนชาวจีนแต้จิ๋วเกิดขึ้นมากมาย เช่น อำเภอบ้านบึง อำเภอบางละมุง อำเภอพนัสนิคม และในส่วนอื่น ๆ ชาวจีนแต้จิ๋วเหล่านี้ได้ประกอบอาชีพทั้งทางด้านเกษตรกรรมและทำมาค้าขายจนเจริญรุ่งเรือง ชลบุรีนับเป็นจังหวัดที่สร้างเศรษฐกิจและรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก (การดี มหาพันธ์ และนันท์ชญา มหาพันธ์, 2554) การคงอัตลักษณ์ของภาษาแต้จิ๋วตลอดจนการปรับเปลี่ยนของภาษาแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีมีความเป็นมาและเป็นไปในหลากหลายเหตุผลดังนี้

เมื่อชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามายังจังหวัดชลบุรี ได้นำเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ คิดตัวเข้มา รวมถึงภาษาแต้จิ๋วที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร โดยเริ่มแรกเมื่อเข้ามาจังหวัดชลบุรี มักประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ต่อมาด้วยความขยันอดทน ได้หาช่องทางในการทำธุรกิจเพิ่มขึ้น ได้เปลี่ยนมาประกอบอาชีพการค้าขาย จนกระทั่งปัจจุบันชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ได้กลายเป็นชาวไทย

เชื้อสายจีนแต่จิว ยึดอาชีพการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ (ถารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554)

จากการที่ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาในประเทศไทยไม่ได้ถูกกีดกันในสิทธิด้านต่าง ๆ รวมทั้งการแต่งงานกับคนไทย จนปัจจุบันเป็นคนไทยเกือบสมบูรณ์หรือที่เรียกกันว่าคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ซึ่งแตกต่างจากชาวจีนที่อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในประเทศอื่น ๆ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซียและเวียดนาม มักจะไม่แต่งงานข้ามชาติกัน จากการที่กลืนกันกับคนไทย ส่งผลให้การใช้ภาษาแต่จิวเป็นได้ทั้งสองแนวทาง คือ การปรับภาษาแต่จิวเข้าหาภาษาไทยและการเพิ่มภาษาไทยเข้าไปในภาษาแต่จิว

คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี แบ่งเป็น ลียุค คือ ยุคของคนรุ่นปู่ย่า ตายาย ยุคของคน รุ่นพ่อ รุ่นแม่ ยุคของคนรุ่นลูกและยุคของคนรุ่นหลาน

ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวรุ่นใหม่ที่เป็นรุ่นลูกและรุ่นหลานในจังหวัดชลบุรี รวมทั้งในประเทศไทย เกือบจะเรียกได้ว่าพูดและฟังภาษาแต่จิวแทบไม่ได้ คนที่พูดภาษาแต่จิวได้ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นปู่ย่า ตายาย และรุ่นพ่อ รุ่นแม่ ซึ่งมักไม่ถ่ายทอดสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งมีเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ ด้านการเมือง ในช่วงยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านที่รัฐบาลห้ามการพูดและสื่อสารภาษาแต่จิว เนื่องจากเป็นยุคที่ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ ช่วงปีรัฐบาลยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501-2506) เกรงว่าจะมีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์จากประเทศจีนเข้ามาในประเทศไทย จึงมีคำสั่งของรัฐบาลยุคนั้นว่า ห้ามพูด หรือสื่อสารภาษาจีน ส่งผลให้โรงเรียนสอนภาษาจีนต้องปิดตัวลง ภาษาแต่จิวจึงใช้พูดกันเฉพาะภายในครอบครัว และบางครั้งต้องแอบใช้กันเท่านั้น เนื่องจากเกรงกลัวความผิด โดยเฉพาะตามต่างจังหวัดในประเทศไทย ทำให้ภาษาแต่จิวถูกกลืนหายไปด้วย เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกันได้ คนส่วนใหญ่ที่พูดภาษาแต่จิวจึงเป็นคนรุ่นปู่ย่าตายาย หรือรุ่นที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเท่านั้น บางครั้งคนรุ่นพ่อ รุ่นแม่ที่ ณ ปี พ.ศ. 2560 มีอายุปัจจุบัน ประมาณ 60-70 ปี ก็ไม่สามารถพูดภาษาแต่จิวได้ เนื่องจากขณะที่คนรุ่นพ่อ รุ่นแม่ช่วงเวลาที่ยังเป็นเด็ก เป็นยุคที่ประเทศจีนปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ อีกประการหนึ่งคือ ชาวจีนแต่จิวรุ่นปู่ย่าตายายไม่ค่อยได้บังคับให้รุ่นพ่อรุ่นแม่พูดภาษาแต่จิว รวมทั้งรุ่นพ่อรุ่นแม่ก็มีการคบค้าสมาคมกับคนไทย เพื่อการเรียน การทำงานและการประกอบอาชีพจึงมักใช้ภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งช่วงสมัยหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตกมากขึ้น ชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจึงนิยมเรียนภาษาอังกฤษมากกว่า อย่างไรก็ตาม ภาษาแต่จิวก็ยังไม่สูญหายไปไหน ยังคงมีกลุ่มคนที่พยายามอนุรักษ์รักษาไว้และรวบรวมเป็นตำราหรือหนังสือที่ใช้อ่านกัน เช่น หนังสือชื่อ “ลูกหลานชาวจีนแต่จิว” เรียบเรียงโดย เหล่าตั้ง ในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการรวบรวมและเรียบเรียง

คำต่าง ๆ ในภาษาแต้จิ๋วไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งภาษาแต้จิ๋วดั้งเดิมและภาษาแต้จิ๋วที่มีการผสมผสานกับภาษาไทย

ภาษาแต้จิ๋ว ที่ยังคงใช้กันอยู่ในจังหวัดชลบุรี โดยส่วนใหญ่เป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันภายในครอบครัว เช่น คำที่ใช้เรียก พ่อ แม่ และเรียกญาติ ๆ กันเอง หรือคำสรรพนามที่ใช้เรียกกัน เช่น อากง อาม่า อาป๊า อาอ๋ม อาซิม อาเจ็ก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้เรียกชื่ออาหาร เพื่อใช้ในเทศกาลและประเพณีของชาวจีนแต้จิ๋ว เช่น “บะซัง” คำแปลไทย คือ “หมูหยอง” “บะโป้ว” คำแปลไทยคือ “หมูแผ่น” หรือคำที่ใช้เรียก “คน” ชาวจีนแต้จิ๋วเรียกคนไทยว่า “ฮวงนั้ง” เรียกชาวจีนว่า “ตังนั้ง” และเรียกลูกชาวจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนว่า “ตังหนั่งเกี้ย” ปัจจุบันคำเหล่านี้ยังคงใช้กันอยู่ในรุ่นพ่อรุ่นแม่ รวมทั้งคำอวยพรในวันเทศกาลตรุษจีนที่ยังคงมีคำเหล่านี้ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน คือ “ซิงเจียฮู้ฮี้ ซิงนี้หวกไซ้” เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ยังคงคำบางคำไว้ได้อาจเป็นเพราะว่า ในช่วงเทศกาลตรุษจีนเป็นวันรวมญาติที่คนแต่ละรุ่นได้มาพบกันเพื่อกราบไหว้บรรพบุรุษ ทำให้คนทุกรุ่นได้เข้ามาพบปะพูดคุย ได้เห็นและได้ยินคำเรียกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลจันถันซิน ทำให้ยังคงจดจำได้และเรียกกันต่อ ๆ มา แม้ว่าจะมีการใช้กันเป็นส่วนน้อย

การใช้ภาษาแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี มีการถูกกลืนหายเป็นส่วนมาก เพราะชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาในจังหวัดชลบุรีนิยมให้ลูกหลานได้รับการศึกษา จึงมักส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ซึ่งไม่มีการใช้ภาษาแต้จิ๋วในสถานศึกษาเพราะถือว่าไม่ได้เป็นภาษาหลัก โดยส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อีกเหตุผลหนึ่งคือ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยและจังหวัดชลบุรีในยุคแรก ๆ นั้น ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีการศึกษาน้อย ไม่สามารถเขียนภาษาจีนได้ แต่สามารถพูดได้ จึงไม่มีการสอนภาษาเขียนให้ลูก ๆ ในยุคแรก ๆ นอกจากผู้ที่มีโอกาสได้เข้าศึกษาในโรงเรียนจีนเท่านั้น และขณะเดียวกัน ศุภการ สิริไพศาล (2550, หน้า 32-41) ได้ศึกษาว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยและช่วงที่ประเทศจีนเปลี่ยนเป็นระบอบคอมมิวนิสต์รัฐบาลไทยในสมัยนั้นกลัวว่าจะมีการนำเอาลัทธิระบบคอมมิวนิสต์เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ส่งผลให้ครูสอนภาษาจีนที่มีใบต่างด้าวเป็นชาวจีนมีข้อจำกัดอย่างมากในการจัดการเรียนการสอน ภาษาแต้จิ๋วจึงไม่ได้รับการถ่ายทอดแบบสมบูรณ์และต่อเนื่อง เป็นผลให้มีกลุ่มคนที่สามารถพูดและเขียนภาษาแต้จิ๋วได้น้อย

โดยเฉพาะสมัยปัจจุบันทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่นิยมเรียนภาษาจีนกลางมากกว่าเพราะเป็นภาษาที่สอนกันในสถาบันการศึกษา รวมถึงปัจจุบันไม่มีการติดกันในเรื่องลัทธิด้านการปกครอง การติดต่อถึงกันระหว่างประเทศสามารถทำได้

สะดวกในหลายทาง ประกอบกับประเทศจีนแผ่นดินใหญ่เปิดประเทศ ใช้ภาษาจีนกลางเป็นภาษาหลักและภาษาราชการในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งใช้ในสถาบันการศึกษา ยิ่งเป็นผลให้ภาษาแต้จิ๋วในชลบุรีมีคนพูดและเขียนได้น้อยลง แต่ก็ยังคงมีชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่ยังคงใช้กันอยู่ หรือมีการใช้กันภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

วิชัย ธีระวณิช (สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2560) ประธานศาลเจ้าพุทธสมาคมสว่างผลหนองมน (เม่งก้วยเซียงตั้ว) กล่าวว่า มีแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่เท่านั้นที่พูดภาษาแต้จิ๋วได้ รุ่นลูกแทบไม่ได้พูดกันแล้ว บางคนฟังได้พอรู้เรื่องแต่พูดไม่ได้ ปัจจุบันมีโรงเรียนสอนภาษาจีนเกิดขึ้นมากมายในจังหวัดชลบุรี แต่ล้วนเป็นโรงเรียนที่สอนภาษาจีนกลางแทบทั้งสิ้น ไม่มีโรงเรียนไหนสอนภาษาแต้จิ๋วให้เห็นกันเลย หากชาวไทยเชื้อสายจีนจะยังคงอยากให้ภาษาแต้จิ๋วไม่เป็นเพียงภาษาที่มีแต่ในตำรา ก็จะต้องมีการใช้สื่อสารให้มากขึ้นในแต่ละครอบครัว

กล่าวได้ว่า ภาษาแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะถูกกลืนหายไปจากการใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารมากกว่า และจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ ประกอบกับลูกหลานจีนที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ไม่มีการสืบทอดภาษาแต้จิ๋ว ส่วนใหญ่นิยมศึกษาภาษาจีนกลางมากกว่า เนื่องจากสามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพได้

2. วัฒนธรรมด้านประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

ประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรีมีวิถีปฏิบัติและความเชื่อเหมือนชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดอื่น ๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กรณี คือ

2.1 ประเพณีในรอบปี

ประเพณีประจำปี (ในรอบปี) ที่สำคัญ ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีที่ยังถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน มีอยู่ 8 เทศกาล ได้แก่ ประเพณีตรุษจีน หรือเทศกาลตรุษจีน(วันขึ้นปีใหม่จีน) เทศกาลหยวนเซียว(เทศกาลโคมไฟ) เทศกาลชิงหมิง (เซ็งเม็ง) เทศกาลตวนอูเจี๋ย (คนไทย เรียกว่า “สารทขนมจ้าง”) เทศกาลสารทจีน เทศกาลจงจิวเจี๋ย (วันไหว้พระจันทร์) เทศกาลถือศีลกินเจ ประเพณีสารทขนมบัวลอยหรือเทศกาลดั่งโจ้ย

ประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีที่กล่าวมา เป็นแบบแผนปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมที่บรรพบุรุษประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงจริยธรรมบางประการของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีที่มีต่อบรรพบุรุษ กล่าวคือ ประเพณีเซ็งเม็ง เป็นประเพณีที่มุ่งเน้นปลูกฝังจริยธรรมด้านความเคารพ กตัญญูกตเวทิตะของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีสารทจีน เป็นประเพณีที่มุ่งเน้นปลูกฝังจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาต่อวิญญาณเร่ร่อนต่าง ๆ ประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นประเพณีที่มุ่งเน้นปลูกฝัง

จริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อธรรมชาติ(พระจันทร์) ซึ่งเป็นสรรพสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อชาวจีนและชาวโลกทั่วไป เป็นต้น

2.2 ประเพณีชีวิตหรือประเพณีในวงจรชีวิต

ประเพณีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการเปลี่ยนวัย ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีจัดงานแซยิกหรือพิธีฉลองอายุครบ 5 รอบ นักษัตร หรือ 60 ปี และประเพณีงต๋ัก(ธรรมเนียมงานศพ)

ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีทั้งในรอบปีและในวงจรชีวิตที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กร สมาคมและมูลนิธิของชาวจีน ทำให้ประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงสืบทอดต่อมาสู่ชนรุ่นหลัง ปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลทางจิตวิญญาณและมีบทบาทในวิถีปฏิบัติของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาททั้งด้านการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ ด้านสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ กลายเป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี ซึ่งประเพณีในรอบปีและในวงจรชีวิตที่ดำรงอยู่ปัจจุบันมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

ประเพณีความเชื่อที่ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรียังคงยึดถือปฏิบัติกันยังคงมีให้เห็นกันอยู่ รุ่นอาภรณ์อาม่ายังมีการถ่ายทอดสู่รุ่นพ่อรุ่นแม่ มีการส่งต่อถึงรุ่นลูก แต่ส่วนใหญ่เป็นประเพณีใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ๆ ที่เห็นเด่นชัด คือ ประเพณีตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง ประเพณีไหว้บ๊ะจ่างหรือขนมจ่าง ประเพณีวันสารทจีน ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินเจ ประเพณีสารทขนมบัวลอย ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีพิธีงานศพ ประเพณีเหล่านี้รุ่นลูก รุ่นหลานของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรียังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

ประเพณีตรุษจีนถือเป็นวันขึ้นปีใหม่อจีน เป็นหนึ่งในเทศกาลที่สำคัญที่สุด ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีมีการทำความสะอาดบ้านเรือนอย่างสะอาดสดใส ร้านค้า ห้างสรรพสินค้าต่างเต็มไปด้วยผู้คนมาจับจ่ายใช้สอย ซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้แก่เด็ก ๆ ซื้อของขวัญให้แก่ญาติสนิทมิตรสหาย ซื้อบัตรอวยพรในโอกาสมงคล ในตลาดคราคล้าไปด้วยผู้คน ที่มาซื้อปลา เนื้อสัตว์ เป็ดไก่ ฯลฯ ทุกคนต่างดูแจ่มใสมีความสุข เด็ก ๆ สวมเสื้อใหม่อย่างรื่นเรือง สมาคม ศาลเจ้าจีนและโรงเจ มีการจัดโคมไฟ ประดับประดาให้เกิดความสวยงามเพื่อความเป็นสิริมงคลโดยใช้สีแดง-สีเหลือง (ทอง) ในชุมชนตามถนนมีการประดับประดาโคมไฟสีแดง-สีเหลือง (ทอง) มีการเซดสิงห์โต ประชาชนมีการไปทำบุญมีทั้งพระสงฆ์ไทยและจีน สวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล มีการแจก “เต๊ะเอ๊ย” ที่เรียกว่า “อั่งเปา” (“อั่ง” แปลว่า แดง “เปา” แปลว่า ซองหรือกระเป๋) ซึ่งเป็นการนำเงินใส่ในซองสีแดงเป็นของขวัญ การที่ผู้ใหญ่มอบอั่งเปาให้

เด็ก ๆ ที่ยังไม่ได้ทำงาน หมายถึง การอวยพรให้เด็ก ๆ โชคดี มีโชคลาภ เจริญเติบโตแข็งแรง หรือหากผู้ใหญ่มอบอั่งเปาให้ลูกหลานที่ทำงานแล้ว ก็เป็นการอวยพรให้หน้าที่การทำงาน เจริญก้าวหน้า มีสุขภาพแข็งแรง ถ้าลูก ๆ ที่ทำงานแล้ว หรือแต่งงานไปแล้วมอบอั่งเปาให้พ่อแม่ เป็นการแสดงถึงความกตัญญูตเวที อวยพรให้พ่อแม่มีอายุยืนยาว (หมายเหตุ: การที่ลูก ๆ ให้อั่งเปาพ่อแม่และพ่อแม่ก็ให้อั่งเปาลูก ๆ ด้วย จะต้องเป็นเงินของใครของมันเท่านั้น หากลูกให้พ่อแม่แล้ว พ่อเม่นำเงินนั้นกลับมาให้ลูกต่ออีกที แบบนี้ไม่ได้) โดยคืนก่อนวันตรุษจีนเป็นวันที่ ญาติ ๆ มารวมตัวกัน เพื่อรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน แบ่งเป็น 3 วันคือ วันจ่าย วันไหว้และวันเที่ยว วันจ่าย คือ วันก่อนสิ้นปี เป็นวันที่จะต้องไปซื้อเครื่องเซ่นไหว้ สำหรับวันไหว้ จะแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงเช้า ไหว้เทพเจ ช่วงสาย ไหว้บรรพบุรุษ ช่วงบ่าย ไหว้ผีญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ส่วนวันเที่ยว คือ วันขึ้นปีใหม่ถือเอาวันที่ 1 ของปี เป็นการเอาส้ม 4 ผล ไปไหว้ผู้ใหญ่ ถือเป็น การไปขอพรและนำความสุขและโชคลาภไปให้ ในวันนี้จะเป็นวันที่ทุกคนไม่พูดจาในสิ่งที่ไม่ดี ไม่ทวงหนี้ ไม่จับไม้กวาดและแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ โดยส่วนใหญ่พิธีจะจัดเหมือนกับชาวจีน แต่จังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย เนื่องจากถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของทางจีน การจัดพิธีต่าง ๆ จะเลือกสิ่งที่เป็นมงคล มีการแจกอั่งเปา ใส่เสื้อผ้าสีแดง ส่วนอาหารที่นำมาไหว้ มีพวก ไก่ เป็ด หมู ปลา ปลาหมึก บะหมี่ยาวหรือหมี่ซั่ว เม็ดบัว ถั่วตัด สาหร่ายทะเลสีดำ และหน่อไม้ การไหว้ด้วย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งมงคล “ไก่” หมายถึง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน “เป็ด” หมายถึง ความบริสุทธิ์ “หมู” หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ “ปลาและปลาหมึก” หมายถึง ความเหลือกินเหลือใช้ “หมี่ซั่ว” หมายถึง อายุยืนยาว “เม็ดบัว” หมายถึง มีบุตรชายมาก “ถั่วตัด” หมายถึง แ่่งเงิน “สาหร่ายทะเลสีดำ” หมายถึงความมั่งคั่งร่ำรวย “หน่อไม้” หมายถึง การอวยพรให้ร่ำรวยผาสุก ส่วนผลไม้ที่นิยมนำมาไหว้ คือ ส้มและกล้วย เป็นหลัก “ส้มสีทอง” หมายถึง ความสวัสดิศิมหามงคล “กล้วย” หมายถึง กวักเงินกวักทอง “แอปเปิล” หมายถึง ความสันติสุข “สาเลีและสับปะรด” หมายถึง มีโชคลาภ ส่วนขนมมี “ขนมแข่ง ขนมเทียน” หมายถึง ความหวานชื่น “ขนมถ้วยฟู” หมายถึง ความเพิ่มพูนรุ่งเรือง “ขนมสาเลี” หมายถึง รุ่งเรือง เฟื่องฟู “ซาลาเปาหรือหมั่นโถว” หมายถึง โชคดี “จันอับ (จั้งอับ)” หมายถึง มีความสุขตลอดไป (ชนาธิป พชรสิน โอบาร (แช่ตั้ง), สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 8 ศาลเจ้ามูลนิธิโลกุตระธรรมประทีป พุทธสถานพระโพธิสัตว์กวนอิม
จัดงานฉลองวันตรุษจีน ชลบุรี

ภาพที่ 9 ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีใส่เสื้อสีแดงมาทำบุญที่ศาลเจ้าในวันตรุษจีน

ภาพที่ 10 ของไหว้เทพเจ้าในวันตรุษจีน

ภาพที่ 11 แจกอั่งเปา ถ่ายรูปกับอาม่าในวันตรุษจีน

ภาพที่ 12 การเชิดสิงโตชลบุรีในวันตรุษจีน

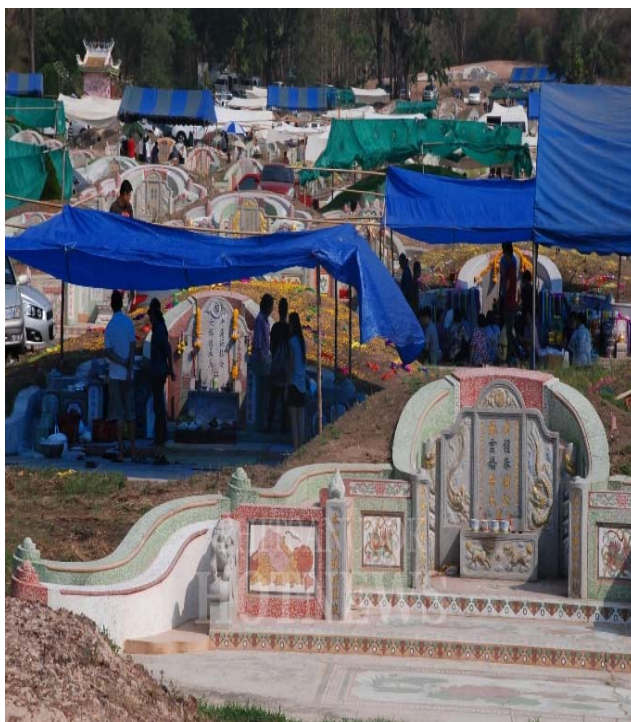

ภาพที่ 13 การจัดโคมไฟในวันตรุษจีน ชลบุรี

เทศกาลหยวนเซียว “เจียงววย” “ชีวโหวง” หรือเทศกาลโคมไฟ เป็นเทศกาลที่จัดขึ้นในวันที่ 15 เดือนแรกของปี ถือเป็นเทศกาลสำคัญของชาวจีนแต่จิว มีการจัดมหรสพ เถลิงฉลองตามศาลเจ้า โรงเจ (ถาวร ลิกข โกลล, 2557, หน้า 217) สำหรับจังหวัดชลบุรี ยังคงรักษาประเพณีนี้อยู่ โดยมีการจัดงานและกิจกรรมต่าง ๆ กัน ขึ้นที่ศาลเจ้าและโรงเจ ภายในงานมีการแขวนโคมไฟในโรงอาหารของศาลเจ้าจะมีการทำขนมบัวลอยแจก ซึ่งขนมบัวลอยมีต้นกำเนิดมาจากจีนแต่จิวในประเทศจีน การทานขนมบัวลอย หมายถึง ความรักใคร่ปรองดอง ความสามัคคีของสมาชิกในครอบครัวและของชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีการจัดให้มีการแสดงงิ้วถวายเจ้าจิวที่แสดง เรียกว่า “ผิงอานซี” แปลว่า งิ้วเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขตลอดปี ชาวบ้านจะไปร่วมตัวกันที่ศาลเจ้าเพื่อเช่นไว้เทพเจ้า ชมโคมไฟที่มีการทำเป็นรูปดอกไม้และรูปสัตว์ต่าง ๆ มีการทายปริศนา ไครทายถูก จะได้รับรางวัล (ภารดี มหาพันธ์ และนันท์ชญา มหาพันธ์, 2554, หน้า 127-129) จากการสัมภาษณ์สุเมธ ณะปฐมชัย (สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2561) กล่าวว่า เทศกาลหยวนเซียวในชลบุรีจะจัดขึ้นในศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้ามูลนิธิโลกุตธรรม มีการจัดกิจกรรมขึ้นในศาลเจ้าทุกปี โดยจัดให้มีการสวดมนต์ มีการรับประทานขนมบัวลอย ไหว้พระและจัดพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า มีการแสดงงิ้วในเวลากลางคืนหลังไว้เจ้าเสร็จ มีการรับบริจาคเพื่อนำเงินไปทะนุบำรุงศาลเจ้าสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวตระกูลใหญ่ ๆ มักจัดเครื่องเช่นไหว้ที่บ้าน เช้าไหว้เจ้าที่ ค่ำไหว้บรรพบุรุษ และตอนค่ำจะมาไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้า

เทศกาลเซ็งเม้ง เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน ฮวงซุ้ย ในประเทศไทยเทศกาลเซ็งเม้ง ถือวันที่ 5 เมษายนของทุกปีเป็นหลัก (บางปีเป็นวันที่ 4 เมษายน) แล้วนับวันก่อนถึง 3 วันและเลยไปอีก 3 วัน รวม 7 วัน (2-8 เมษายน) ปัจจุบัน ปัญหาการจราจรคับคั่ง จึงขยายช่วงเวลาเทศกาลให้เร็วขึ้นอีก 3 สัปดาห์ (ประมาณ 15 มีนาคม-8 เมษายน) เทศกาล เซ็งเม้ง เป็นวันที่มีการนัดหมายมารวมตัวกันที่สถานที่ฝังศพบรรพชนหรือที่เรียกว่า ฮวงซุ้ย ในวันไหว้จะต้องไปไหว้ศาลเจ้าประจำสุสานก่อนเพื่อเปิดทางให้บรรพชนมารับของไหว้ได้ ส่วนใหญ่ของไหว้บรรพบุรุษที่เป็นหลักใหญ่ ๆ คือ หมู เป็ด ปลา ผลไม้ห่ออย่าง (กล้วย ส้ม องุ่น สับปะรด ขนุน) ตั้งโต๊ะไหว้ ด้วย “ชา” วางอยู่ด้านหน้าสุดตามด้วยเหล้าและอาหาร กระดาษเงินกระดาษทอง ใบเบิกทาง รูปเทียน ดอกไม้สด ที่ปักรูปหลังจากทำพิธีไหว้บรรพบุรุษ บางครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีจะมีพิธีแบบไทยเพิ่มเติม คือ การนิมนต์พระที่ประจำอยู่วัดที่ติดกันกับสุสานมาสวดบังสุกุลให้กับบรรพบุรุษ และมีพิธีกรวดน้ำอุทิศบุญกุศลให้กับบรรพบุรุษ จากนั้นจะนำกระดาษเงินกระดาษทอง ใบเบิกทาง มาเผาให้กับบรรพบุรุษ ซึ่งต้องเผาใบเบิกทางก่อน แล้วตามด้วยเผากระดาษเงิน

กระดาดทอง เมื่อเสร็จพิธีพวกลูกหลานจะนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน (สิทธิศักดิ์ แซ่โฉ่ว, สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2560)

ภาพที่ 14 ประเพณีเซ็งเม็งของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

ประเพณีไหว้บ๊ะจ่างหรือขนมจ่าง ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินจีน เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าจังหวัดชลบุรียังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ประเพณีวันไหว้บ๊ะจ่างเป็นการระลึกถึงความรักชาติของ “ซีหยวน” ขุนนางตงจินของราชวงศ์ฉินที่มีความกล้าหาญ ซื่อสัตย์ ยึดถือคุณธรรม กล้าพูด กล้าทำ ชอบช่วยเหลือชาวบ้าน “ซีหยวน” ถือได้ว่าเป็นขุนนางตงจินที่เก่งและสำคัญของราชวงศ์ฉิน ราชินีพยายามจะบุกโจมตีราชวงศ์ฉินหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ ต่อมา “ซีหยวน” ถูกเหล่าขุนนางกังฉินของแคว้นฉู่กลั่นแกล้งจนถูกปลดจากตำแหน่งและถูกเนรเทศออกจากแคว้นฉู่ ราชินีจึงถือโอกาสเข้าโจมตีราชวงศ์ฉินจนล่มสลาย “ซีหยวน” มีใจรักชาติแต่ไม่อาจทำอะไรได้ จึงกระโดดน้ำตายที่แม่น้ำเปาะล่อกั้ง (บางตำรากล่าวว่าเป็น แม่น้ำแยงซีเกียง) ในวันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 5 ประชาชนจึงทำบ๊ะจ่างโยนลงน้ำเพื่อให้ปลาหมักินบ๊ะจ่างแทนที่จะไปกินศพของซีหยวน “บ๊ะจ่าง” ในสำเนียงแต้จิ๋วเรียกว่า “ตวงโหว่ยโจ้ย” “บ๊ะจ่าง” คือ อาหารชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยข้าวเหนียว ผัด ใส่อั่ว กุ้งแห้ง เนื้อหมู กุนเชียง เห็ดหอม ฯลฯ ห่อด้วยใบไผ่ พับเป็นรูปสามเหลี่ยมแล้วมัดด้วยเชือก นำไปทำให้สุกด้วยการนึ่งหรือต้ม การไหว้ มีการไหว้ 3 ที่ ที่แรกคือ พระพุทธรูปที่เป็นประธานของบ้าน ที่ที่สองคือ ตู้อู๋เอี้ยหรือศาลพระภูมิ ที่ที่สามคือ หิ้งบรรพบุรุษ สำหรับบางบ้านที่พ่อหรือแม่เสียชีวิตก่อนวันไหว้บ๊ะจ่าง ลูกหลานจะไม่ทำบ๊ะจ่างไหว้บนหิ้งที่ตั้งรูปบูชาพ่อหรือแม่เป็นเวลา 3 ปี เพราะเชื่อว่าการมัดเชือกเป็นการมัดคนในบ้านให้ประสบเหตุไม่ดีขึ้นเสียชีวิตแต่ยังคงไหว้บรรพบุรุษโดยจะมีการตัดเชือกมัดบ๊ะจ่างออกก่อนนำไปไหว้ (พรพิไล พิมพ์ไปรุ่ง, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 15 ของไหว้บ๊ะจ่างของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าจังหวัดชลบุรีในประเพณีวันไหว้บ๊ะจ่าง

ประเพณีวันสารทจีน เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าจังหวัดชลบุรียังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ตรงกับวันที่ 15 เดือน 7 ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน โดยปกติแล้วจะช้ากว่าปฏิทินทางจันทรคติของไทยประมาณ 2 เดือน ซึ่งตามปฏิทินทางจันทรคติของไทย วันสารทจีนจะตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 9 ถือเป็นวันสำคัญที่ลูกหลานชาวจีนจะแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว แต่เป็นการไว้ที่บ้าน ลักษณะของไหว้จะเหมือนวันตรุษจีน และยังถือเป็นเดือนที่ประตูนรกเปิดให้วิญญาณทั้งหลายมารับกุศลผลบุญได้อีกด้วย (สุวัสสา พัทธสิน โอปาร (แช่ลือ), สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2560)

ประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าจังหวัดชลบุรียังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 โดยปฏิทินจันทรคติจีนเรียกว่า “จงชิว” ตรงกับเดือนกันยายนหรือตุลาคม มีการจัดพิธีไหว้พระจันทร์ในเวลากลางคืน จัดขนมไหว้ที่มีไส้ต่าง ๆ โดยถือว่าพระจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของความสวยงาม มีการใช้ของไหว้เช่นเดียวกับการไหว้เทพเจ้า ประกอบด้วย รูป เทียน กระจ่างรูป ดอกไม้สด น้ำชา น้ำบริสุทธ์ กระจ่างเงิน กระจ่างทอง ผลไม้และมีของไหว้เฉพาะสำหรับพิธีนี้ คือ ขนมไหว้พระจันทร์ ขนมหวาน โคมไฟของใช้ส่วนตัวผู้หญิง เช่น ชุดเครื่องแป้ง เครื่องสำอาง ซึ่งเป็นเครื่องหมายสื่อถึงความสวยงาม อ้อย 1 คู่ (จัดทำเป็นชুম วางตั้งไว้ด้านหน้าโต๊ะพิธี) แต่ก่อนการไหว้พระจันทร์จะเป็นผู้หญิงไหว้ ปัจจุบันผู้ชายก็ไหว้ด้วย แต่ยังคงให้ผู้หญิงเป็นคนไหว้ก่อน หากไหว้ผลไม้ 5 อย่าง ก็จะจุดธูป 5 ดอก หรือถ้าเป็นรูปขนาดใหญ่ จะจุดเพียงดอกเดียว ความสำคัญของพิธีนี้เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวได้กลับมาอยู่พร้อมหน้า ขนมไหว้พระจันทร์มีลักษณะกลมสื่อถึง ความรักความสามัคคีของคนในครอบครัว โดยหลังจากไหว้พระจันทร์แล้วจะมีการแบ่งของไหว้และการตัดขนมแบ่งให้ทุกคนได้รับประทานเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัว สำหรับสถานที่ไหว้พระจันทร์ เลือกที่โล่งแจ้ง นิยมใช้บริเวณลานหน้าบ้าน ถ้าบ้านเป็นตึกแถวจะเลือกคาน้ำฟ้าของบ้าน โดยตั้งโต๊ะทำชুমต้นอ้อยเพื่อตั้งเครื่องไหว้ (ธัญพร จันทณี, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 16 ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จ้าวชลบุรี

ประเพณีกินเจ เป็นประเพณีแบบลัทธิเต๋า รวม 9 วัน เริ่มต้นตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจีนทุก ๆ ปี (รวมเป็นเวลา 9 วัน 9 คืน) ซึ่งจะตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 11 ของไทย ดังนั้น เทศกาลกินเจ จึงอยู่ระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม ของทุก ๆ ปี ประเพณีกินเจ เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จ้าวชลบุรียังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ในเทศกาลนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จ้าวชลบุรีจะร่วมกันจัดงานตามศาลเจ้าต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระลึกถึงบรรพชน และฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์จากการบำเพ็ญตนรักษาศีล ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ โดยเฉพาะเทศกาลกินเจที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 ที่โรงเจฮกตั่ว จะไม่มีการแสดงถึงพิธีกรรมหรืออิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าแต่อย่างใด แต่เป็นการฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์เท่านั้น ในเทศกาลนี้มีการตั้งโรงทานตามศาลเจ้า มีการจัดอาหารเพื่อเลี้ยงผู้ที่มาไหว้เทพเจ้าที่โรงเจ เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว จะมีการทำบุญ โดยมีย่นเพื่อให้เกิดการฝึกจิตและการเสียสละ โดยแต่ละศาลเจ้าจะมีสมาคมชาวจีนแต่จ้าวรวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนมีการบริหารจัดการศาลเจ้า เช่น สมาคมศาลเทพเจ้ากวนอู อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี (อานาจ วิริยพงษ์รัตน์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2560)

ประเพณีสารทขนมบัวลอยหรือเทศกาลต้งโจ้ย คือ วันเปลี่ยนเทศกาลเป็นฤดูหนาว เป็นเทศกาลสุดท้ายของปี ไม่มีวันที่ระบุอย่างแน่ชัด แต่จะตรงกับเดือน 11 ตามปฏิทินจีนหรือเดือนธันวาคมตามปฏิทินทางสุริยคติสากล วันต้งโจ้ย จะตรงกับวันที่ 21 หรือ 22 ธันวาคมของทุกปี

เป็นเทศกาลไหว้เทพเจ้าฟ้าดิน ปิ้งถ่างง ตี้จู้เอี้ย (เจ้าที่) ด้วยขนมบัวลอยหรือขนมอี๋ เพื่อขอบคุณ
 ที่ช่วยให้ทุกคนในครอบครัวมีชีวิตที่สงบสุข ราบรื่นตลอดปีที่ผ่านมา ขนมบัวลอยหรือขนมอี๋
 ทำจากแป้งข้าวเหนียวนวดกับน้ำต้มสุกจนเข้าที่ ปั้นเป็นเม็ดกลม ๆ เล็ก ๆ แทนความรักความกลม
 เกียวกันของคนในครอบครัว นิยมผสมสีชมพูและสีขาว สื่อความหมายถึง ความโชคดี ใช้น้ำตาล
 ทราขขาวหรือแดงแทนน้ำกะทิ ความเหนียวแทนความยืดยาวนาน สำหรับปี 2561 เทศกาล
 ไหว้ขนมบัวลอย ตรงกับวันศุกร์ที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2561 (แสดง พิมพ์โปร้ง, สัมภาษณ์,
 9 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 17 ขนมอี๋และของไหว้ในประเพณีสาทรบัวลอย

ประเพณีในวงจรชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

ประเพณีการแต่งงาน ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี โดยส่วนใหญ่จัดพิธีการ
 แต่งงานแบบผสมผสานมีพิธีแบบจีนและไทย คือ มีพิธียกน้ำชาและพิธีทำบุญแบบไทย
 โดยการนิมนต์พระสงฆ์ไทยมาสวดมนต์ ประพรมน้ำมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล มีพิธีรดน้ำสังข์
 และมีการจัดงานเลี้ยงอาหารญาติสนิท มิตรสหายแบบฝรั่งตามโรงแรมในช่วงค่ำ ส่วนการซิดถือว่า
 แต่งสะใภ้เข้าบ้านฝ่ายชายมีน้อยลง ส่วนใหญ่จะแยกครอบครัวเป็นส่วนตัวมากกว่า หรือในช่วง
 แรกอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าบ่าวไปก่อน ต่อมาจึงค่อยขยับขยายไปซื้อบ้านของตนเองเมื่อมีลูก

(ชัยพร จันทณี, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2560) ปัจจุบันส่วนใหญ่ บุตรเมื่อแต่งงานมักแยกครอบครัวออกไป เพราะส่วนใหญ่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีรุ่นลูกทั้งหญิงและชายมักได้รับการศึกษา นิยมความเป็นส่วนตัวมากกว่าอยู่กับครอบครัวขนาดใหญ่ จะมาเยี่ยมพ่อแม่เมื่อมีวันหยุดจากการทำงาน (วรรณภา วิริยพงศ์รัตน์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 18 การยกน้ำชาในพิธีการแต่งงาน

ประเพณีพิธีงานศพ การจัดพิธีศพของชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว จังหวัดชลบุรี มีการจัดทั้งพิธีทางด้านพุทธศาสนาและพิธีของชาวจีนแต่จิว มีการนิมนต์พระสงฆ์ มาสวดมาติกา บังสุกุล และมีการจัดพิธีทางจีน การจัดการกับผู้เสียชีวิตในปัจจุบันส่วนใหญ่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีนิยมการเผามากกว่าการฝัง นอกจากรุ้นพ่อรุ้นแม่ที่เตรียมที่ดินที่จะจัดการฝังไว้แล้ว เนื่องจากค่าที่ดินสงฆ์สูง ราคาสูงมาก เพราะพื้นที่มีจำกัด ส่วนการจัดพิธีกงเต็ก โดยส่วนใหญ่ต้องเป็นคนมีฐานะ และมักจะไปจัดที่วัดที่มีขนาดใหญ่ ๆ เพราะในพิธีกงเต็กมีพิธีเดินสะพานต้องใช้บริเวณสถานที่กว้าง ลูกหลานได้ชุดกระสอบตามสถานะของแต่ละคน ราคาในการจัดพิธีกงเต็ก ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของแต่ละครอบครัว สำหรับการเลือกฮวงซุ้ยที่ฝังศพ ยังคงยึดถือแบบโบราณ คือ ด้านหลังเป็นภูเขาด้านหน้าเป็นน้ำ (นันทวัน สุภพิชชาดุลชัย, สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2559)

ภาพที่ 19 พิธีงานงต๋กของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

กล่าวได้ว่าประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว จังหวัดชลบุรี ได้มีการยึดถือปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับทั้งความเป็นอยู่และฐานะทางการเงิน แต่มีการคงอัตลักษณ์เดิมที่สำคัญไว้และบางอย่างมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ประเพณีส่วนใหญ่มุ่งเน้นในเรื่องของการกราบไหว้บูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นบุคลิกลักษณะที่โดดเด่นของชาวจีนแต้จิ๋วที่ยึดถือความกตัญญูและการรักพวกพ้อง

3. วัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรีมีความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ช้านาน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องการนับถือเทพเจ้าหรือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ความเชื่อในพุทธศาสนา ล้วนมีผลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเชื่อกันว่าสิ่งเหล่านี้สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีงามหรือสิ่งที่ไม่ดีขึ้นแก่ตนและครอบครัวได้ การบูชาบวงสรวงเทพเจ้าและวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี คิดว่าเป็นการทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดความพอใจและจะช่วยบันดาลให้เกิดความดีงาม รุ่งเรือง มั่งคั่ง ร่ำรวยให้แก่ตนและครอบครัว จึงก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากความเชื่อ

ดังกล่าวมากมายและได้มีการยึดถือ ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีอันดีงาม ประเพณีเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชนชาติจีนแต่จิวไว้อย่างเหนียวแน่น

ชาวจีนมีศาสนาและความเชื่อที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียวเรียกกันว่า “ซานเจี้ยว” ซานเจี้ยวมิใช่ศาสนาใหม่แต่เป็นการรวมกันของศาสนาพุทธ (มหายาน) กับลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ เป็นศาสนาและความเชื่อที่เริ่มปรากฏเข้ามาตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามายังจังหวัดชลบุรี นอกจากได้นำความเชื่อดังกล่าวเข้ามาในจังหวัดชลบุรีพร้อมกับนับถือเจ้าที่เจ้าทางและความเชื่อเทพเจ้าท้องถิ่น ยังได้รับพุทธศาสนาสายเถรวาทแบบ ไทย ลาว พม่าและเขมรมา ยึดถือและนับถือได้อย่างสนิทใจ

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี ยังคงมีความเชื่อในเรื่องผีसाงเทวดา เป็นความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ เพราะในยุคที่วิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญ ถิ่นแต่จิวมีภัยธรรมชาติรุนแรง ไม่สามารถหาคำตอบได้ ก็ย่อมอาศัยผีसाงเทวดาเป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นอุบายควบคุมจริยธรรมของผู้คนด้วย

ชาวจีนแต่จิวสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าเยว่ (หรือไปเยว่) ยุคโบราณ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับสูงเป็นทุนเดิม เมื่อประสบภัยธรรมชาติรุนแรง รวมทั้งจำนวนชาวจีนแต่จิวซึ่งมีจำนวนมาก แต่มีพื้นที่ดินในการทำมาหากินน้อย และประสบความแร้นแค้น ชาวจีนแต่จิวจึงต้องออกทะเล ไปสู่ชีวิตข้างหน้า ย่อมต้องการที่พึ่งทางใจคือ ผีसाงเทวดาเป็นที่ยึดเหนี่ยว นอกจากนี้ชาวจีนแต่จิวมีความเคารพวีรชนและผู้ทรงพระคุณต่อชาวจีนและถิ่นแต่จิวสูงมาก เช่น ขุนนางที่ดีในอดีต คนเหล่านี้ได้รับการเทิดทูนบูชาในฐานะเทพของถิ่นแต่จิว

ด้วยปัจจัยที่กล่าวมา ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรีมีความเชื่อเรื่องผีसाงเทวดาสูงเป็นพิเศษ มีการเซ่นไหว้ในโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ ภาษาแต่จิวเรียกว่า “ไปเหล่าเอี้ย” คำว่า “เหล่าเอี้ย” ปกติ หมายถึง เจ้านายหรือขุนนาง ในที่นี้หมายถึงผีसाงเทวดาทั้งหมด “ไปเหล่าเอี้ย” คือ ไหว้ผีसाงเทวดาหรือไหว้เจ้า คู่กับ “ไปเหล่ากง” คือ ไหว้บรรพชน

ผีसाงเทวดาที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีนับถือมีมาก อาจจัดเป็นประเภทได้ดังนี้

1. เทพยุคโบราณ สืบทอดมาจากพวกไปเยว่ มีหลายองค์แพร่หลายที่สุดคือ “เทพมังกรเจียว” เป็นเทพประจำเผ่าพวกหมิ่นเยว่ซึ่งบูชาเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ประจำเผ่า ตำนานเทพมังกรเจียวหรือแซ่เล้งเอี้ย (青龍爺) คือ เทพารักษ์ผู้รักษาบ่อน้ำทิพย์ประจำวัด ยุคสมัยก่อนชาวจีนแต่จิวเชื่อกันว่า เทพมังกรเป็นเทพารักษ์ประจำแหล่งน้ำทุกแห่ง ไม่ว่าจะบ่อน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง ทะเลสาบ หรือมหาสมุทร ย่อมมีเทพมังกรปกป้องคุ้มครอง เชื่อกันว่าเทพมังกรจะบันดาลความอุดมสมบูรณ์ มีฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล เทพเจ้ามังกรเจียวในประเทศไทยมีที่วัดทิพยวารีวิหาร เป็นที่เคารพสักการะในหมู่ชาวจีนแต่จิวมาช้านานเพราะความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน จะอำนวยพรให้ผู้ศรัทธาได้

ผลสมความปรารถนาตามแต่กำลังวาสนาบรรมีเดิมของแต่ละบุคคล ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว
จังหวัดชลบุรีมีการไหว้บูชาเทพมังกรเขียวด้วย อำนาจ วิริยพงศรัตน์ (สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2560)
กล่าวว่า ชาวจีนแต่จิวเรามีการบูชาเทพมังกรเขียว คล้ายกันกับชาวไทยมีการนับถือบูชาพญานาค
เรามีความเชื่อว่าเทพมังกรเขียวเป็นเทพารักษ์ประจำแหล่งน้ำทุกแห่ง โดยเฉพาะมหาสมุทร ชลบุรี
เป็นเมืองติดทะเล ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวอย่างเราอาศัยอยู่กับทะเล การบูชามังกรเขียวทำให้เรา
ได้รับการปกป้องคุ้มครองและพ้นจากภัยอันตรายทั้งสิ้น ที่บ้านเราก็มีการตั้งรูปของเทพมังกรเขียว
ใส่กรอบไว้เพื่อไหว้บูชา เมื่อถึงเทศกาลใหญ่ ๆ ครอบครัวยุคเราก็จะหาโอกาสไปทำบุญและบูชาท่าน
ที่วัดทิพยวารีวิหารด้วย

ภาพที่ 20 เทพมังกรเขียวที่วัดทิพยวารีวิหาร

ภาพที่ 21 วัดทิพยวารีวิหาร (วัดกัมโล่วยี่) ที่กรุงเทพฯ

2. วีรชนและผู้ทรงกิตติคุณในอดีต เช่น กวนอู เจ้าแม่มาจู่ หั่งบุงกง (หานอี่ว) ขงจื้อ เป็นต้น เจ้าแม่มาจู่หรือเจ้าแม่ทับทิม (ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า เจ้าแม่มาโจ้ว) เป็นเทพที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วบูชานับถือมากที่สุด ในยุคที่ถิ่นแต้จิ๋วมีภัยสงครามหรือเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วชุดแรก จึงลงเรือสำเภาก่อทะเลอพยพไปทำมาหากินยังถิ่นอื่นทั่วโลก ได้อัญเชิญผงรูปศักดิ์สิทธิ์จากศาลมาจู่ติดตัวไว้ช่วยปกป้องคุ้มกันภัยขณะเดินทางในทะเล เมื่อมีโอกาสตั้งรกรากบนแผ่นดินที่ใด ชาวจีนแต้จิ๋วจะนำผงรูปมาจู่มาตั้งบูชา สร้างศาลเจ้าแม่มาจู่ริมฝั่งน้ำทุกที่ ประเทศไทยมีศาลเจ้าแม่มาจู่ ริมแม่น้ำ ริมทะเลเกือบทุกจังหวัด ในจังหวัดชลบุรีมีศาลเจ้าแม่มาจู่หลายแห่ง ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีให้ความเคารพนับถือกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงวันสำคัญของมาจู่จะมีพิธีอย่างยิ่งใหญ่ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีจะไปร่วมทำบุญกันจนแน่นศาลเจ้า

ภาพที่ 22 เจ้าแม่มาโจ้ว

3. เทพทางศาสนาพุทธและลัทธิเต๋า ที่แพร่หลายมาก ได้แก่ พระกวนอิม (อวโลกิตศวรรโพธิสัตว์) ของพุทธ เทพเหียงเหียงเสี้ยงตี้ของเต๋า จังหวัดชลบุรีอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อเสือ

ภาพที่ 23 เทพเหียงเหียงเสี้ยงตี้ของศาลเจ้าพ่อเสือบางแสน ชลบุรี

ภาพที่ 24 ศาลเจ้าเชียงใหม่เชียงตุง (ศาลเจ้าพ่อเสือบางแสน) ชลบุรี

4. เทพพื้นบ้าน คือเทพที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น โทวตึง (เจ้าที่) ไฉ่ซิ่ง (เทพแห่งทรัพย์สิน) หมิ่งซิ่ง (เทพทวารบาล) เจ้าซิ่ง (เจ้าเตาไฟ)

5. เทพเฉพาะถิ่น ในถิ่นแต่จิวมีการนับถือบูชา “ซำซวกก้ออ้วง-เทพแห่งสามภูเขา” เป็นเทพประจำภูเขาสามลูกที่อำเภอถ้ำเขี้ยวต่อเนื่องไปถึงถ้ำจินแคะ ถ้ำจินโพ้นทะเลที่มีจินแต่จิว และจินแคะในประเทศไทยมีศาลซำซวกก้ออ้วงอยู่หลายแห่ง ที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีก็มีเช่นกัน

ภาพที่ 25 ซำซวกก้ออ้วง-เทพแห่งสามภูเขา ศาลเจ้าซำซวกก้ออ้วง เมืองชลบุรี

วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย อาหาร และ การค้ำขาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

1. วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

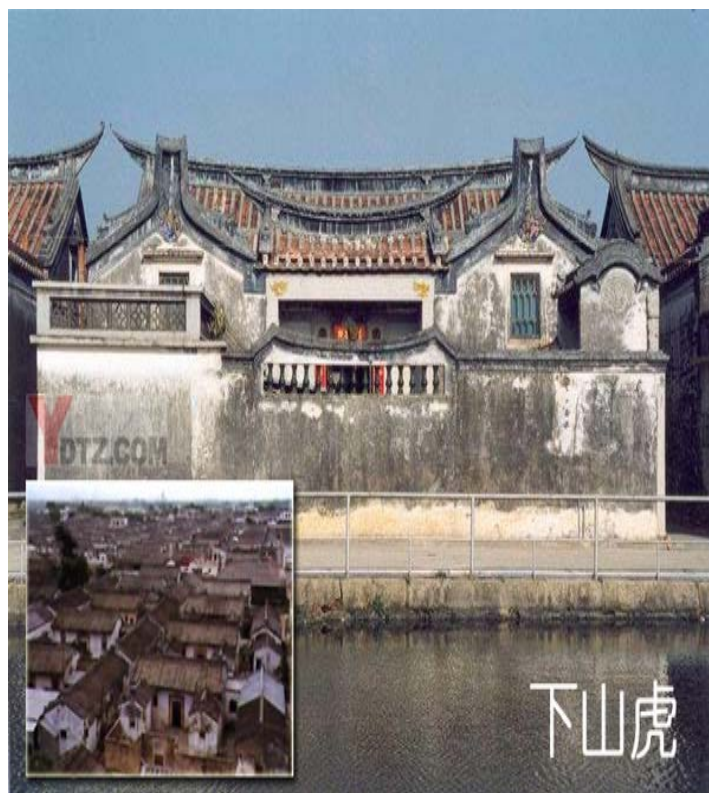
สถาปัตยกรรมจีนด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวจีนในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรมแบบสกุลช่างแต้จิ๋ว-ฮกเกี้ยน เนื่องจากชาวจีนแต่จิวเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีมากที่สุดในประเทศไทย ข้อสำคัญประการหนึ่ง คือ สถาปัตยกรรมของแต้จิ๋วและฮกเกี้ยนนั้น เป็นแบบอย่างเดียวกัน มีต้นกำเนิดจากแหล่งเดียวกัน ช่างฝีมือก็มักทำงานในบริเวณพื้นที่ทั้งสองมณฑลโดยตลอด แต่อาจมีความแตกต่างกันบ้างจากบางท้องถิ่นโดยมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1.1 แบบของบ้าน

ชาวจีนแต่จิวนิยมเรียกบ้านว่า ไหล 内 มีความหมายว่า ภายในบ้าน หรือ อยู่ มีความหมายถึง ตัวบ้าน แบบบ้านมีหลายชนิดตามการใช้งานและฐานะของเจ้าของ ตั้งแต่บ้านแบบขนาดเล็กและขนาดกลาง มักจะสร้างกันเป็นหมู่ในบริเวณพื้นที่ของหมู่บ้าน ในแต่ละแบบบ้านจะให้ความเป็นส่วนตัว ได้อย่างลงตัว บ้านขนาดเล็กและขนาดกลางมีแบบสี่เตี้ยมกิม 四点金 และแบบเหยี้ยวไฮ่ว 下山虎 แบบสี่เตี้ยมกิม 四点金 แปลว่า บ้านแบบทองสี่แผ่น บ้านแบบนี้เป็นแบบมาตรฐานของบ้านแต้จิ๋ว บ้านแบบอื่น ๆ ล้วน ลดขนาดหรือขยาย จากแบบนี้ บ้านแบบนี้เรียกชื่อจากจำนวนห้องที่มีอยู่ในแปลนของบ้าน ที่ปรากฏเป็น 4 ห้องหลักหรือเป็นจุด 4 จุด คล้ายแผ่นทองสี่แผ่น ลักษณะของบ้านแบบนี้ เป็นลักษณะตัวเรือน 4 หลังล้อมลาน แบบที่เรียกทางภาคเหนือหรือปักกิ่งในภาษาจีนว่า ซื่อเหยี่ยว่วน หรือ สี่ฮะอี 四合院 ส่วนแบบเหยี้ยวไฮ่ว 下山虎 แปลว่า บ้านแบบเสื่อลงจากเขา หรือเรียกอีกอย่างว่า เป้ไซ 爬狮 ชื่อนี้เรียกจากลักษณะแปลนที่มีแขนยื่นยาวออกมาจากตัวอาคารหลัก คล้ายเสื่อกำลังลงจากภูเขา บ้านแบบนี้เป็นแบบบ้านที่ลดขนาดลงจากแบบ สี่เตี้ยมกิม 四点金 เป็นบ้านสำหรับครอบครัวเล็กมีกำลังเงินที่จะสร้างและดูแลน้อย ลักษณะของบ้านเหมือนกับบ้านสามหลังล้อมลาน หรือ ซาฮะอี 三合院 แต่แบบสามหลังล้อมลาน ตัวเรือนประกอบจะมีขนาดเรือนใกล้เคียงกับเรือนหลังกลาง

แปลนแบบนี้ตัวเรือนหลังกลางจะมีขนาดใหญ่กว่าเรือนทั้งสองข้าง ด้านหน้าและมีกำแพงเป็นรั้วกั้นจากภายนอกบ้าน เหมือนแบบ สี่เตี้ยมกิม โดยตัดตัวเรือนหลังหน้าออกไป ส่วนห้องทั้งสองข้างเป็นเรือนต่างหาก หันหน้าจั่วออกข้างนอก ส่วนการใช้สอยคงเป็นอย่างเดิม ประตูทางเข้าจะอยู่กลางกำแพงทำเป็นซุ้มประตูขนาดเล็ก แต่บางแบบนิยมเปิดทางเข้า ที่กำแพงด้านข้างแทน

ปัจจุบัน บ้านแบบนี้นิยมประยุกต์เป็นสองชั้นเฉพาะเรือนกลาง ส่วนห้องทั้งสองข้างเป็นชั้นเดียวเหมือนเดิม มีบันไดขึ้นสู่ชั้นบนสองด้านจากนอกตัวบ้าน

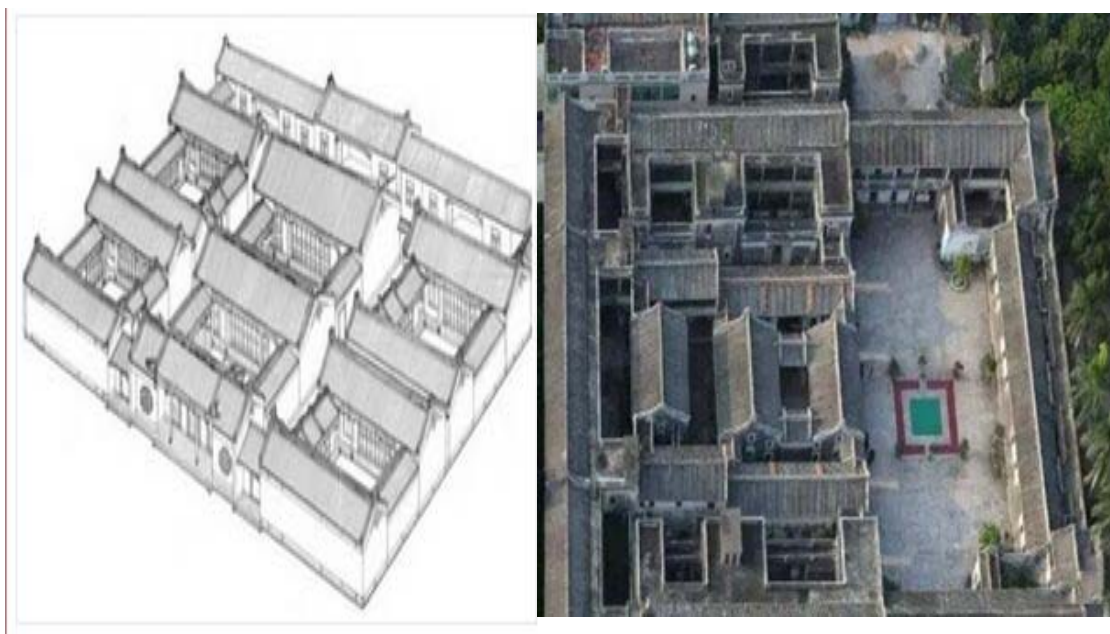
ภาพที่ 26 บ้านแบบ เขี้ยวโห้ว下山虎ของชาวจีนแต้จิ๋ว

ภาพที่ 27 บ้านแบบสี่เตี่ยมกิม 四点金 ของชาวจีนแต้จิ๋ว

นอกจากนั้น บ้านของชาวจีนแต้จิ๋วยังมีแบบบ้านขนาดใหญ่ ที่แสดงถึงฐานะของ
 ผู้เป็นเจ้าของ เช่น แบบแปะหงเจี้ยวเอียง 百凤朝阳 หรือบ้านหงส์ร้อยตัวเฝ้าดวงตะวัน หรือ แปะ
 เจี้ยวเจี้ยวหง 百凤朝阳 หมายถึง นกร้อยตัวเข้าเฝ้าพญาหงส์ เป็นแบบบ้านผู้มีฐานะ ต้องสร้างบน
 อาณาบริเวณที่กว้างขวาง ลักษณะบ้านเป็นแบบ ซี่เตี้ยมกิม ซ้อนกันสองชุดเรียกกันว่า ซาเลาะ
 หน่อเทียงแจ้ 三落二天井 แปลว่า เรือนสามหลังสองลาน เป็นหลักและมีเรือนแถวยาวเพิ่มเข้ามา
 ด้านข้างเรียกว่า ฉ่งฉู่ ระหว่างเรือนแถวด้านข้างกับเรือนกลาง เป็นลานแคบยาวตลอดแนว เรียกว่า
 ฮ่วยหั่ง 火巷 หรือ ฮวยหั่ง 花巷 และเรือนแถวด้านหลังเรียกว่า เอ่าเป่า ชาวบ้านจึงเรียกว่า
 ซาเลาะหน่อเทียงแจ้เกี่ยเอ่าเป่า

บ้านแบบสี่แบ้ทัวเซี่ย 四马托车 แปลว่า บ้านแบบม้าสี่ตัวลากรถ บ้านแบบนี้
 เป็นแบบใหญ่ที่สุดของบ้านแต้จิ๋ว ถือกันว่าโอ้อ่าและยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้สร้างต้องเป็นผู้มีฐานะ
 มีความมั่งคั่ง เพราะมีห้องพักกว่าร้อยห้อง เป็นที่รวมตระกูลใหญ่หลายครอบครัว

ภาพที่ 28 บ้านแบบสี่แบ้ทัวเซี่ย 四马托车 ของชาวจีนแต้จิ๋ว

1.2 รูปทรงอาคาร

ส่วนที่น่าชมของสถาปัตยกรรมจีน คือ หลังคา ซึ่งมีรูปแบบหลากหลาย หลังคาแบบแต่จิ๋วเป็นรูปทรงจั่ว 人字顶 เป็นหลัก แต่มีรูปร่างหน้าจั่วและสันหลังคาต่างกันเป็นสองแบบ คือแบบหางนกนางแอ่น แบบแรกนี้จะมีความอ่อนโค้งของหลังคาอย่างสวยงาม ปลายจั่วจะป็นปูนประดับเป็นรูปหางนกนางแอ่น มีการซ้อนชั้นปูนปั้นแหลมเป็นสองแฉกเหมือนหางของนกนางแอ่น การปั้นปูนนี้เริ่มจากอย่างง่าย ๆ จนถึงซับซ้อน หลังคาชนิดนี้ใช้กับเรือนผู้มีฐานะ เรือนประธานศาลเจ้า วัดหรืออาคารที่มีความสำคัญ และหลังคาแบบอานม้าหลังคาจะอ่อนโค้งเล็กน้อย หน้าจั่วจะก่ออิฐเป็นสันสูงกว่าระดับกระเบื้องมุงหลังคา เป็นกำแพงกันไฟ และมีการปั้นปูนเป็นรูปทรงต่าง ๆ โดยถือทรวดทรงที่เป็นสัญลักษณ์ของดาวทั้งห้า ซึ่งเป็นตัวแทนเบญจธาตุ (โหงวอิ้ง) แต่มีการพลิกแพลงตามความสวยงาม แบบนี้จะใช้กับบ้านเรือนทั่วไป และหากใช้ร่วมกับแบบแรกจะใช้เป็นหลังคาของเรือนบริวาร

นอกจากมีหลังคาชั้นเดียวตามปกติแล้วยังมีการซ้อนชั้นหลังคา เพื่อให้เด่นเป็นสง่า หากเป็นอาคารทั่วไป จะใช้หลังคาแบบหางนกนางแอ่น เป็นหลังคาซ้อนบนหลังคาแบบอานม้าอีกทีหนึ่ง หากเป็นอาคารขนาดใหญ่ เช่น วิหารวัดหลวง หรือหอบูชาขงจื้อ อาคารทางราชการ จะใช้หลังคาแบบจั่วผสมปั้นหย่า ที่เรียกว่า เหียชะฉั่วเต็ง 歇山顶 แต่สัดส่วนรูปทรง เป็นแบบของแต่จิ๋วต่างจากแบบภาคกลาง

1.3 โครงสร้างและวัสดุ

โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นไม้ ผนังภายนอกอาคารและชั้นล่างก่อด้วยอิฐฉาบปูนเรียบ โครงหลังคาเป็นแบบโครงสร้างยกช่อ ใถ่เนี้ย 抬梁 หรือ ทะเต้า 叠斗 แบบสกุลช่างฮกเกี้ยนแต่จิ๋ว โครงสร้างแบบนี้ ประกอบด้วย เสารับช่อที่จะรับคั้ง รับอกไก่และแป ส่วนใหญ่จะซ้อนช่อสามชั้น เรียกว่า ซาใจโหงวักกวย 三载五木瓜 แปลว่า ช่อซ้อนสามคั้งห้า (จินทางใต้แม่น้ำแยงซีเรียกคั้ง ว่า กวยเถียว 瓜柱 แปลว่า เสาแดงเพราะมีขนาดสั้น แฉบเจียงจิวและแต่จิ๋วนิยมแกะฐานคั้งเป็นรูปฟักทอง มีปลายแหลมสามแฉกเกาะบนช่อเรียกว่า เยี่ยวกวย 瓜瓜 แต่แถบจั่วจิวนิยมแกะเป็นรูปมะละกอ)

หลังคาจะมุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบกาทก้วย ซึ่งมีทั้งชนิดที่มีครอบกระเบื้อง และชนิดที่ปั้นปูนเป็นครอบ โดยทั่วไปแถบฮกเกี้ยนจะใช้กระเบื้องดินเผาสีแดงอิฐ ส่วนแถบแต่จิ๋วมักนิยมใช้กระเบื้องดินเผาสีเทาอมเขียว มีความแตกต่างกันที่วัสดุท้องถิ่น

1.4 การตกแต่ง

1.4.1 การตกแต่งภายในอาคาร ความงามของสถาปัตยกรรมอยู่ตรงบริเวณช่อและแป จะทำให้เป็นรูปกลมหรือเหลี่ยมมน รับกับคั้งขนาดต่าง ๆ รวมทั้งช่อรูปโค้งที่ยึดคั้งเข้าด้วยกัน

ลดหลั่นกันอย่างสวยงาม มีการแกะสลักตามส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างอย่างประณีต ช่างชาวจีนแต่จิ๋วมีชื่อเสียงด้านฝีมือการแกะสลัก โดยเฉพาะอาคารสาธารณะ เช่น วัด อาราม ศาลเจ้า ศาลบูชา บรรพชนหรือ บ้านผู้มีฐานะดีจะมีความวิจิตรบรรจงและสลักซับซ้อนของการแกะสลักมากขึ้น

1.4.2 การตกแต่งภายนอกอาคาร

1.4.2.1 การตกแต่งหลังคา สันหลังคาและสันตะเข้จะปั้นปูนครอบกระเบื้องเป็นชั้นซ้อนสูงลดหลั่นกัน เรียกว่า ชูยตั้ว 垂帶 และ ตกแต่งด้วยการปั้นปูนและประดับกระเบื้อง เรียกว่า คัมซ้อ 嵌瓷 คือ นำกระเบื้องจีนเล็ก ๆ มาประดับให้เป็นรูปร่างหรือลวดลายต่าง ๆ ตรงกลางสันหลังคาจะปั้นปูนเป็นสัญลักษณ์สิริมงคลต่าง ๆ ที่นิยมคือ รูปมังกรชิงแก้ว มังกรเข้าฟ้า สามเซียน(สกล ลก ชิว) มังกรฟ้าเจดีย์ หรือบางครั้งได้มังกรปั้นเป็นรูปหงส์คู่ ดอกโบตั๋น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้งานอาคาร ส่วนหางนกนางแอ่นจะปั้นปูนเป็นลายเครือเถา สะบัดปลายกว่นไปมาอย่างสวยงามเรียกว่า ฉอบ้วย 楚尾 นิยมกันมากแถบแต่จิ๋ว ส่วนทางสกลเกียนใช้น้อยกว่า

1.4.2.2 การตกแต่งผนังประตู และผนังหน้าจั่ว ผนังประตูที่เรียกว่า เปี้ยะโต้ว 壁肚 จะทำเป็นลูกฟัก หลายช่องมีลวดลายปูนปั้นนูนต่ำเป็นลาย สิริมงคล ตามแบบของศิลปกรรมจีน หรือมีการวาดภาพสีน้ำแบบจีน เป็นทิวทัศน์ หรือเขียนคำประพันธ์ ฯลฯ

ส่วนผนังใต้จั่วจะมีการปั้นปูนเป็นรูปคล้ายหัวของเมฆ หรือเป็นลายมงคลอื่น ๆ จุดนี้จะมีการตกแต่งด้วยปูนปั้นนูนต่ำหรือเขียนลวดลาย

1.5 ความเชื่อกับที่อยู่อาศัยของชาวจีนแต่จิ๋ว

ชาวจีนแต่จิ๋ว มีความเชื่อพื้นฐานจากการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติเช่นเดียวกับชาวจีนท้องถิ่นอื่น ๆ ในที่นี้จะกล่าวถึง พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอยู่อาศัยของชาวจีนแต่จิ๋ว

1.5.1 พิธีเปิดหน้าดินเริ่มการก่อสร้าง 破土动工

ก่อนการสร้างที่อยู่อาศัย ชาวจีนแต่จิ๋วจะเลือกทำเลที่ตั้งอาคารตามหลักของฮวงจุ้ย จากนั้นจึงเริ่มงานก่อสร้าง โดยจะสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ ขึ้นบริเวณที่ดิน เพื่อบูชาพระภูมิเจ้าที่ 土地神 เพื่อขออนุญาตก่อสร้างหรือกระทำการรบกวนพระภูมิเจ้าที่แห่งนั้น โดยทั่วไปนิยมเซ่นไหว้ด้วยเนื้อสัตว์ 3 ชนิด หรือ 5 ชนิด (ซาแซ โหงวแซ 三牲 五牲) พร้อมด้วยเครื่องบูชาอื่น ๆ เช่น กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น เมื่อประกอบพิธี เช่น ไหว้เสร็จ จึงลงมือขุดดินจอบแรกเพื่อเป็นสิริมงคล

หากระหว่างการก่อสร้างมีการพบ โลงศพหรือกระดูกคนตาย จะต้องมีการเผากระดาษเงิน กระดาษทอง เป็นการขอขมาแก้ดวงวิญญูณนั้น ๆ แล้วเคลื่อนย้ายไปที่อื่น นอกจากนี้ชาวจีนยังเชื่อกันว่ามีดาวไท่ส่วย 太岁 ซึ่งมีแนวโคจรอยู่บนผิวโลก การกระทำการใด ๆ ต้องไม่ไปทับแนวโคจรของไท่ส่วยอันจะนำภัยพิบัติมาให้

1.5.2 พิธียกโกโก้ 上梁入宅 ออกโกโก้ คือ โครงสร้างส่วนบนสุดของหลังคา ชาวจีนถือกันว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของบ้าน เมื่อการก่อสร้างถึงขั้นนี้ จะมีพิธียกโกโก้ขึ้นตั้งบนดั่ง จะมีการเลือกวันมงคล เพื่อยกโกโก้ซึ่งตกแต่งด้วยผ้าแดง และห่อเงิน เพื่อเป็นสิริมงคล เมื่อยกโกโก้ วางตามฤกษ์ เป็นอันเสร็จพิธี

1.5.3 พิธีชำระเรือนด้วยไฟ 净油火 เมื่อการสร้างบ้านใกล้จะเสร็จ ก่อนจะเข้าอยู่อาศัย จะมีการทำพิธีชำระสิ่งอัปมงคลออกจากบ้าน พิธีนี้จะกระทำก่อนการติดตั้งบานประตู(บานประตูแบบเก่าจะมีหลุมเต็ยเป็นตัวยึด) โดยเชิญซินแส ผู้รู้หรือนักพรตมาเป็นผู้ประกอบพิธี เริ่มจากหุงน้ำมันถั่วในหม้อให้เดือด แล้วจุดตะเกียงในหลุมเต็ยประตูของทุกห้อง ซินแสจะเป็นผู้สาดน้ำมันหรือพ่นน้ำมันนั้นเข้าไปในห้องนั้น เมื่อน้ำมันถูกพ่นผ่านตะเกียง เปลวไฟก็จะลุกโชนขึ้น เป็นสัญลักษณ์ของการกำจัดสิ่งชั่วร้าย โดยเริ่มจากห้องด้านในสู่ห้องด้านนอกทุกห้องจนครบ เป็นเสร็จพิธี

1.5.4 พิธีขอบุณพระภูมิเจ้าที่ 谢土 เมื่อการก่อสร้างสำเร็จลง จะมีการจัดพิธีขอบุณเจ้าที่ ด้วยเครื่องเช่น มี เนื้อสัตว์หรือของไหว้ 3 ชนิด 5 ชนิด (ซาแซ โหงวแซ) พร้อมด้วยเครื่องบูชาอื่น ๆ เช่น ขนมลูกท้อ กระจาดเงินกระจาดทอง เป็นต้น เมื่อการเซ่นไหว้สิ้นสุดลง เจ้าบ้านจะมอบชุดซาแซหรือ โหงวแซ ให้แก่นายช่างหรือหัวหน้าช่างก่อสร้าง ส่วนขนมกล้วย ท้อแดง มอบให้แก่ช่างปูนหลังคา และช่างอื่น ๆ ตามลำดับ เป็นการขอบุณแก่เหล่าช่างฝีมือ ส่วนญาติมิตรที่มาช่วยงานก็จะนำน้ำตาล ข้าวเหนียว ตะเกียง และกระจาดมอมเป็นของขวัญแก่เจ้าของบ้าน

โครงสร้างสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถพบเห็นในประเทศไทยได้จาก ศาลเจ้าและโรงเจต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นการก่อสร้างดั้งเดิม หรือบางส่วนที่มีการปรับปรุงก็มักจะคงรูปแบบเดิม ๆ ไว้

บ้านหรือที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

บ้านที่อยู่อาศัยของชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาในชลบุรีในยุคแรก ๆ ส่วนใหญ่เดิมเป็นลักษณะบ้านไม้ห้องแถวติดกันสองชั้น ชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาในยุคแรก ๆ นั้นส่วนใหญ่มีฐานะยากจน เข้ามาประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างเท่านั้น เริ่มแรกที่ชาวจีนแต่จิวเข้ามาพำนักอาศัยในชลบุรี อยู่ที่บางปลาสร้อย การปลูกบ้านที่ติดชายทะเลเป็นบ้านไม้ ใต้ถุนเตี้ย เพื่อป้องกันลม ส่วนคนในเมือง เป็นบ้านไม้ห้องแถวเพื่อประโยชน์ทางการค้าขาย (ภารดี มหาขันธุ์ และนันท์ชญา มหาขันธุ์, 2554, หน้า 310-311)

คุณวัลลภ ขจรฤทธิ์ ซึ่งเป็นปลัด อบต.หนองไม้แก่น อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ในยุคแรกชาวจีนถือว่าเป็นชาวต่างด้าว ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การจะสร้างบ้านตามแบบจีนนั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก ต้องเช่าที่ดิน หรือเช่าบ้านจากเจ้าของคนไทย ซึ่งมักจะปลูกสร้างเป็นเรือนไม้ห้องแถวติดกันเพื่อความประหยัด เนื่องจากประเทศไทยมีต้นไม้เป็นจำนวนมากและเป็นเมืองร้อน การใช้ไม้นอกจากประหยัด หาง่ายแล้ว ยังสามารถช่วยลดความร้อนของอากาศในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนแต่จิวที่นิยมทำการค้า และชอบอยู่รวมกันเป็นชุมชน โดยเรือนไม้ชั้นสองสามารถเดินถึงกันได้ ปัจจุบันมิให้เห็นน้อยเพราะบ้านไม้ดูแลรักษายาก เมื่อผู้ฟังไปตามอายุการใช้งานก็เปลี่ยนเป็นตึกแถวกันหมด ประกอบกับปัจจุบันไม้หายากและมีราคาสูง แต่มีบางกลุ่มชุมชนที่พยายามรักษาเรือนไม้ห้องแถวเอาไว้ ตัวอย่างเช่น บ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง บ้านไม้ห้องแถวส่วนใหญ่ เดิมเป็นการเช่าจากเจ้าของที่ดินที่เป็นคนไทย เพราะช่วงแรกชาวจีนไม่สามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้ ต่อมากลุ่มหลานเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ก็เริ่มซื้อที่ดิน เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่โดยส่วนใหญ่ก็เป็นตึกแถวเพราะยังคงยึดอาชีพทำการค้า คนที่มีฐานะก็สร้างหรือซื้อบ้านตึกเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของบ้าน มีแบบผสมผสานทั้งของจีนและไทย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศ และมักอาศัยรวมกลุ่มกันที่สำคัญการสร้างบ้านจะคำนึงถึงความเป็นมงคลในการสร้างแบบบ้านและการจัดวางสิ่งต่าง ๆ ภายในบ้าน แต่เป็นการผสมผสานแบบบ้านกันมากกว่า คือ มีความเป็นจีนผสมไทย มีการสร้างศาลพระภูมิเจ้าที่และการตั้งเครื่องบูชา นอกจากนั้น ก่อนการก่อสร้างจะมีการดูฮวงจุ้ยของบ้าน ภายในบ้านมีการตั้งศาลเจ้าตุ้เจื้อ๊ แปลว่าเจ้าที่ ตี แปลว่า ที่ดิน จู๊ แปลว่า เจ้า การอาศัยอยู่ร่วมกันมักมีการจัดตั้งสมาคมและศาลเจ้าของชุมชนเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยในศาลเจ้าจะมีเทพเจ้าที่ชาวจีนแต่จิวนับถือ เช่น เทพเจ้ากวนอู พระยูไลหรือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เต้าจี้ซานซือ หรือจี้กง เหง้งเจีย จู๊บ้วยเนี้ยหรือพระแม่คงคาของจีน เจ็กเซียนฮ่องเต้ถือเป็นเทพเจ้าสูงสุด หวีว่า หรือนางฟ้าฮกลกซิว หน้าจา หรือ นางจาและเจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น ศาลเจ้าที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดชลบุรี ชื่อว่า “ศาลเจ้าหน้าชาจาไทจ้อ” ตั้งอยู่ที่ อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี (วัลลภ ขจรฤทธิ์, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2561)

ภาพที่ 29 ศาลเจ้าหน้าชาจาไทจื้อ ตั้งอยู่ที่อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพมาอยู่ที่จังหวัดชลบุรีส่วนใหญ่มักอยู่รวมกันเป็นชุมชน ลักษณะบ้านมีไว้เพื่อการค้า จึงมีลักษณะเป็นห้องแถวติดกัน สร้างด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาปรับเปลี่ยนเป็นตึกสร้างด้วยปูน แต่ยังคงมีลักษณะเป็นตึกแถว เนื่องจากยังคงประกอบอาชีพการค้า เป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 30 เรือนไม้ห้องแถว บ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 31 เรือนไม้ห้องแถว บ้านชาวก้าว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

สถาปัตยกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

สถาปัตยกรรมแต่จิวในจังหวัดชลบุรี นอกจากบ้านที่อยู่อาศัยแล้ว ที่แสดงให้เห็นเด่นชัดคือ ศาลเจ้า ซึ่งมีหลายแห่งในจังหวัดชลบุรี การสร้างศาลเจ้าผนวกไปด้วยความเชื่อและทัศนคติของชาวจีนแต่จิวที่แสดงถึงการบันดาลแต่สิ่งที่ดีอย่างเด่นชัด ลักษณะการสร้างศาลเจ้าจะมีเรือนประธานที่หลังคาสูงลาดเอียง โดยถือว่ายี่สูงลาดเอียง เจ้ายิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ถ้าเป็นบ้านคน จะไม่สร้างให้สูง

ลาดเอียง เพราะถือว่าทำให้ยากจน บริเวณลานหน้าศาลเจ้า จะเป็นลานกว้างเพื่อไว้สำหรับใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีต่าง ๆ โดยศาลเจ้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ในส่วนของเสาของศาลเจ้า เรือนประธานจะเป็นเสากลม ส่วนมากจะเป็นเสากระสวยที่มีส่วนบนเล็กกว่าส่วนล่าง แต่บริเวณช่วงกลางจะป่องออก แต่ถ้าเป็นเสาส่วนที่ไม่ใช่เรือนประธานจะเป็นเสาเหลี่ยม เนื่องจากมีความเชื่อว่า วงกลมเป็นสัญลักษณ์ของฟ้า สี่เหลี่ยมเป็นสัญลักษณ์ของดินหรือมนุษย์ ใต้ออกไก่ของศาลเจ้า หรือตรงคานบนสุดของหลังคา จะมีไม้ปักขึ้นรองอยู่ข้างใต้เป็นคานเสริมมีอักษรมงคลเขียนเป็นยันต์แปดทิศ เป็นความเชื่อของชาวจีนแต่จิว เสาสูงที่อยู่หน้าศาลเจ้าเรียกว่า ทิงก หรือ ทิดี้ เป็นตัวแทนของเทพเจ้า ฟ้า-ดิน ปัจจุบันมักมีลายมังกรแทนของเดิมมักเป็นลายแกะสลักไม้ลงลักปิดทองที่แสดงถึงช่างฝีมือชาวจีนแต่จิว ตัวอย่างเช่น ศาลเจ้าหน้าชาจาไทจื้อ ที่อ่างศิลา ส่วนสถาปัตยกรรมด้านอื่น ๆ ของชาวจีนแต่จิวแสดงให้เห็นได้จากวัดจิน ซึ่งลักษณะของวัดจินมักมีลักษณะคล้ายกันจะแตกต่างกันที่ขนาด ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ 1. อาคารหน้าหรือวิหารเทพแห่งสวรรค์ 2. อาคารที่เป็นพระอุโบสถเป็นอาคารหลักของวัดสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป 3. อาคารหลังเป็นวิหารบูรพาจารย์และวิหารพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ 4. อาคารประกอบซ้ายและขวาเป็นห้องสมุด และห้องประชาสัมพันธ์ (ปัญญา อภิบาลกุลชัย, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2560)

กล่าวได้ว่า วัดจินและศาลเจ้านับเป็นสถาปัตยกรรมของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีที่ยังคงเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ยึดหลักแนวคิดเดิมจากถิ่นเกิด มีการปรับเปลี่ยนบ้างเป็นไปเพื่อความเหมาะสม ในด้านทุนการก่อสร้าง ซึ่งทั้งศาลเจ้าและวัดเป็นสถานที่พบปะของกลุ่มชาวจีนแต่จิว เพื่อมาราบไหว้เทพเจ้า เพื่อมาขอพร เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้กระทำแต่ความดี และใช้เป็นที่ประกอบพิธีทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ

2. วัฒนธรรมด้านอาหารของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

อาหารแต่จิวเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมการกินของชาวจีนแต่จิว และผูกพันอยู่กับอาหารพื้นบ้านอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาหารแต่จิวมีความเหมือนและแตกต่างจากอาหารพื้นบ้านอื่น ๆ ของจีน เช่น อาหารกวางตุ้ง และอาหารฮกเกี้ยน การค้นหาเอกลักษณ์ของอาหารแต่จิว จึงมีทั้งความเหมือนกันและความแตกต่างกัน ความเหมือนกัน หมายถึง บทบาทหลักของอาหารในฐานะเป็นความต้องการสำคัญของมนุษย์ ซึ่งคนเราเริ่มจากต้องการอาหารเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด จึงกินอาหารดิบ ๆ ได้ในช่วงต้น ต่อมาพัฒนาไปสู่การเสาะหารสอร่อยของอาหารเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ว่าจะจะเป็นชาติพันธุ์ใด ล้วนมีวิวัฒนาการในเรื่องการกิน นับเป็นความเหมือนกันในด้านวัฒนธรรมการกินของมนุษย์

ในเรื่องของความแตกต่าง ประเทศจีนมีดินแดนกว้างใหญ่มีประชากรมากมาย หลากหลายชาติพันธุ์ ย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มวัฒนธรรมแต่ละกลุ่ม

ความหลากหลายด้านวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ ทำให้มีการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันจึงเกิดความแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมที่เจริญกับวัฒนธรรมที่ล่าหลัง

วัฒนธรรมการกินที่มีความเจริญ คือ วัฒนธรรมการกินของ “หัวเซี่ย” (หรือจีนโบราณ) พวกเขา มี ถั่ว ชาม จอก กระทะและภาชนะสำหรับกินอาหาร ส่วนวัฒนธรรมการกินที่ล่าหลังเป็นของพวกหมาน พวกอี ซึ่งจีนถือว่าเป็นพวกที่ด้อยความเจริญ เพราะยังกินเนื้อสัตว์ดิบที่ปนเปื้อนทั้งขนทั้งเลือดของสัตว์ ด้วยไม่รู้จักใช้ไฟในการทำอาหารให้สุกก่อน

ประเทศจีนมีความแตกต่างตามสภาพภูมิประเทศเป็นดินแดนที่กว้างใหญ่ ประเพณีวัฒนธรรมของทางเหนือกับทางใต้จึงมีความแตกต่างกัน แม้แต่ในภูมิภาคเดียวกันก็ยังมี ความแตกต่างกัน ไปในแต่ละท้องถิ่น เช่นเดียวกับวัฒนธรรมการกิน คนจีนทางภาคตะวันตก และภาคเหนือนิยมกินเนื้อสัตว์ที่ให้กลิ่นรสเข้มข้น หอมฉุน ขณะที่คนจีนทางตะวันออกและใต้นิยมกินอาหารรสจืดพวกข้าว ปลา แกงจืด

นับตั้งแต่สมัยราชอาณาจักรจีน (จีน) และฮั่นเป็นต้นมา จีนมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง บ้านเมือง ไม่แตกแยกเหมือนในอดีต การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคจึงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังปรากฏให้เห็นในเรื่องของอาหาร เกิดมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องศิลปะการปรุงอาหารซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็น นึ่ง ต้ม ตุ่น อบ หรือทอด รม เผา ย่าง ล้วนแล้วแต่เป็นศิลปะการปรุงอาหารธรรมดาทั่วไป ในเรื่องของรูป สี กลิ่น รส มีการนำเอาข้อเด่นของแต่ละฝ่ายมาใช้ รสจืด สด ใหม่กับรสหอม เข้มข้น กลายมาเป็นรสชาติพื้นฐานของอาหารจีน แต่ละสายแต่ละหมู่ เป็นจุดที่วัฒนธรรมการกินของจีนจะพัฒนาไปสู่ความเหมือนกัน

“ความเหมือนกัน” ย่อมทำให้วัฒนธรรมการกินของอาหารแต่ละสายแต่ละหมู่มี “ลักษณะร่วมกัน” มากขึ้น อย่างไรก็ดี เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงรสกลิ่นของอาหารพื้นบ้านเหมือนกันกับที่ไม่สามารถเปลี่ยนสำเนียงพูดของคนท้องถิ่นได้นั่นเอง ดังนั้น ในขณะที่อาหารแต่ละสายแต่ละหมู่เก็บรับเอาข้อดีของอาหารใส่หมู่อื่น ๆ มาใช้ ก็ยังต้องเน้นกลิ่นรสเพื่อคงความเป็นท้องถิ่นให้เข้มข้นและมีเอกลักษณ์มากขึ้น เรียกว่ายังมี “ความเหมือนกัน” มากเท่าใด ก็ยังต้องคงข้อเด่นของตนเองให้มากขึ้นเท่านั้น นี่คือวัฒนธรรมการกินของจีนที่ยังมีการคงความแตกต่างไว้ ถือเป็นเอกภาพของความขัดแย้งระหว่างลักษณะร่วมกับลักษณะเด่น แนวโน้มการพัฒนาไปสู่ความเหมือนกันเกิดขึ้นในเวลาเดียวกับที่ต้องคงความแตกต่างไว้ (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 37-41)

วัฒนธรรมอาหารแต่จิวในเรื่องของรสชาติเป็นไปตามคติและวิถีคิดของชาวจีนที่ว่า “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” และ “กลมเกลียวกันท่ามกลางความแตกต่าง” ชาวจีนแต่จิวรู้ซึ่งถึงหลัก

คิดเช่นนี้ดีและนำไปใช้จนเกิดค่านิยมเป็นคติสอนใจ ดังเช่น “อย่าเรียกร่องจนบังคับฝืนใจคน” “ทำอะไรต้องเพื่อทางหนีทีไล่” เป็นต้น หลักคิดนี้คือ หัวใจของวัฒนธรรมอาหารจีน

รากเหง้าทางวัฒนธรรมของอาหารแต่จิ๋ว นอกจากจะสะท้อนออกทาง “รสชาติของอาหาร” ผ่านคติและวิธีคิดดังกล่าวแล้ว ยังสะท้อนออกทางด้านวิถีชีวิต แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. วัฒนธรรมข้าวในอาหารแต่จิ๋ว

ในอดีตกลุ่มคนชาติพันธุ์เซอที่อาศัยอยู่ในเขตแต่จิ๋ว (ปัจจุบันคนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในพื้นที่รอยต่อระหว่างมณฑลเจ้อเจียงกับมณฑลฮกเกี้ยน) มีพิธีเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพชน อันเนื่องมาจากตำนานเทพนิยายเกี่ยวกับกำเนิดของข้าว ตำนานกล่าวว่า ข้าวเป็นไข่มุกของสวรรค์ “ผันหู่” เทพบนสวรรค์ที่พวกเซอนับถือว่าเป็นต้นบรรพชนของชาติพันธุ์ตน ทนตุนมนุษย์กินแต่ผักหญ้าประทังหิวไม่ไหว จึงขโมยข้าวของสวรรค์เพื่อหวังมาช่วยผู้คนบนโลก แต่กลับถูกเง็กเซียนฮ่องเต้ผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์รู้เข้า จึงส่งกองทัพสวรรค์ออกตามไล่ล่า ผันหู่ถูกทหารสวรรค์ตีตกจากสวรรค์มายังเมืองแต่จิ๋ว และตายอยู่บนคบไม้ใหญ่ตรงหน้าผาเขาเฟิงหวง ข้าวที่เขาขโมยมาได้ตกกระจายเกลื่อนไปทั่วหน้าผา นกกระจอกบินมาเห็นข้าว จึงคาบแล้วบินหนี แต่นกกลับทำเม็ดข้าวร่วงตกลงในชอกหินบนหน้าผา พอดีมีทากตัวหนึ่งคลานเข้าไปในชอกหิน เมื่อกเหนียวบนตัวทากทำให้เม็ดข้าวเปียกชื้นและงอกขึ้นมาเป็นต้นข้าว นับแต่นั้นมามนุษย์โลกจึงมีข้าวกินกัน

เมื่อต้นข้าวออกรวงจนเม็ดข้าวสุกเหลืองอร่าม เมียของผันหู่จึงเกิดความคิดว่า ผันหู่เป็นผู้นำข้าวนี้มายังโลกมนุษย์ จึงควรใช้ข้าวใหม่เช่นไหว้ให้เขาได้กินก่อน และกลายมาเป็นประเพณีการกินข้าวใหม่ของคนชาติพันธุ์เซอ ดังนั้น หลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชาวเซอจะเอาข้าวใหม่ขามแรกมาเซ่นไหว้ผันหู่ก่อน

การใช้ข้าวเช่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณของจีนหลายชิ้น เช่น “หลี่ซื่อซุนชีว” โดยหลี่ปู้เหวยและसानุศิษย์บันทึกไว้ เมื่อราว 239 ปีก่อนคริสต์ศักราช วางรากฐานทางความคิดให้กับการรวมแผ่นดินจีนให้เป็นปึกแผ่นของจีนซีฮ่องเต้ บันทึกระบุว่าในเดือนแรกของฤดูใบไม้ร่วง หรือเดือน 7 ตามจันทรคติจีน “ฮ่องเต้ให้สุนัขกินข้าว” ในพิธีเซ่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แสดงว่าข้าวเป็นของสำคัญในการพิธีเซ่นสรวง ส่วนเรื่องสุนัขกับข้าวจะเกี่ยวข้องกันอย่างไรนั้น เราอาจไม่ใส่ใจกันได้ แต่ในหลายท้องถิ่นของจีนในปัจจุบันยังคงมีการให้ “สุนัขกินข้าว” โดยเอาข้าวใหม่ที่เซ่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วมาให้สุนัขกิน จากนั้นสมาชิกทุกคนในบ้าน จึงค่อยมากินข้าวใหม่พร้อมหน้าพร้อมตากัน

ตำนานและประเพณีการกินข้าวใหม่ของชาวเซอ พวกเขาคือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เก่าแก่ที่สุดกลุ่มหนึ่งที่รู้จักทำนาและจากหลักฐานทางโบราณคดีของจีนพิสูจน์ได้ว่า อย่างน้อยผู้คนในจีนรู้จักข้าวกันมากกว่า 8,000 ปี และได้สร้างวัฒนธรรมข้าวขึ้นจนกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของจีน

นอกจากวัฒนธรรมข้าวของพวกเขาจะกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน หลังจากผ่านช่วงเวลาประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานแล้ว วัฒนธรรมนี้จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้เราเข้าใจถึงความลึกซึ้งของวัฒนธรรมอาหารแต้จิ๋วและชาวจีนแต้จิ๋ว

หากวิเคราะห์อาหารจากแง่มุมทางประวัติศาสตร์ อาหารจะไม่ใช่แค่สิ่งที่มีไว้เพื่อให้คนเราริ่ท้อง เพราะในความเป็นจริง อาหาร คือ วิถีชีวิตรูปแบบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อทั้งกายและจิตใจของคนเรา ชาวจีนมีคำพูดเก่าแก่โบราณมาตั้งแต่สมัยราชอาณาจักรฮั่นว่า

“คนกินเนื้อมักหัวหาญและกร้าวแกร่ง คนกินผักข้าวธัญญาหารมักมีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด”

วัฒนธรรมข้าว มิใช่เป็นเพียงอารยธรรมการเพาะปลูกการทำนาที่มีข้าวเป็นหัวใจสำคัญเท่านั้น เพราะในอดีต พวกชาวเซอไม่เพียงมีการปลูกข้าวโดยแยกเป็นข้าวนาลุ่มกับข้าวนาดอน แต่พวกเขายังปลูกพืชชนิดอื่น ๆ อีก เช่น ถั่ว ข้าวสาลี ข้าวฟ่าง ลูกเดือย เผือก หน่อไม้ ผักต่าง ๆ และใบชา เป็นต้น

หลังสองราชอาณาจักรสุดท้ายของจีน คือ ราชอาณาจักรหมิงกับราชอาณาจักรชิงล่มสลาย (ราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19) เป็นต้นมา พืชเกษตรตัวใหม่ คือ มันเทศและข้าวโพดก็เริ่มกลายเป็นพืชเกษตรตัวสำคัญตัวใหม่ อาหารประเภทของว่างหรือขนมบางอย่างของแต้จิ๋ว เช่น พวกขนมก้วยต่าง ๆ อาทิ กู๋ซ่ายก้วย (ขนมกวยซ่าย) สุกก้วย (ขนมก้วยไส้หน่อไม้) และก้วยท้อ รวมทั้ง ซ่ายเต้าก้วย (ขนมหัวผักกาด) เป็นต้น ของกินเหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับพืชเกษตร

ของกินบางอย่างแม้จะสูญเสียรูปปลักษณ์ของพืชเกษตรชนิดนั้น ๆ ไป แต่ก็ยังคงเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมข้าวเหมือนเดิม เช่น เหล้าขาวที่ทำจากข้าว ดังปรากฏในคัมภีร์โบราณชื่อ “ซือจิง” ว่า “เดือนสิบเก็บเกี่ยวข้าว แลเตรียมข้าวไว้ต้มเหล้าในฤดูใบไม้ผลิ” ฤดูใบไม้ผลิเริ่มต้นด้วยวันเทศกาลใบไม้ผลิหรือที่รู้จักกันดีว่า “วันตรุษจีน” แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกันของข้าวกับการเซ่นไหว้เทพยดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในช่วงฤดูนี้ นอกจากนี้ เครื่องปรุงรสสำคัญในอาหารแต้จิ๋ว เช่น ซีอิ้ว เต้าเจี้ยว ก็มาจากพืชเกษตรพวกถั่วเป็นสำคัญ นี่คือบทบาทสำคัญของวัฒนธรรมข้าวในอาหารแต้จิ๋ว

2. วัฒนธรรมอาหารทะเลในอาหารแต้จิ๋ว

ดินแดนเขตแต้จิ๋วดั้งเดิมนั้น แผ่นดินอยู่ติดชายฝั่งทะเล พวกเขาเกิดมาก็อยู่กับทะเล กินกับทะเล ดังนั้น เทพเจ้าแห่งทะเลจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนแต้จิ๋วนับถือ ชาวจีนแต้จิ๋วนับถือเจ้าแม่มาโจ้ว ชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อว่า เจ้าแม่มาโจ้ว คือ เจ้าแม่แห่งท้องสมุทร เหตุผลที่ชาวจีนแต้จิ๋วนับถือเทพเจ้าแห่งท้องสมุทร เพราะว่า ชาวจีนแต้จิ๋วมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับทะเล กินอยู่กับทะเลมาแต่โบราณ มีอาหารทะเลเป็นอาหารหลักอย่างหนึ่ง จึงทำให้อาหารแต้จิ๋วมีอาหารทะเลเป็นส่วนประกอบสำคัญในปัจจุบัน เอกถึกษณ์ในกรอบความคิดเรื่องวัฒนธรรมการกินอาหารทะเล

ของชาวจีนแต่จิว มีเหตุผลสำคัญดังนี้

ประการแรก เศรษฐกิจในพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศจีนซึ่งรวมทั้งเขตแต่จิว เป็นเรื่องของเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบโบราณที่ผลิตเองใช้เอง อาหารทะเลส่วนมากจึง เป็นเพียงส่วนเสริมรสชาติของอาหาร หรือไม่ก็ถือว่าเป็นอาหารระดับ หวลเลิศ แต่สำหรับผู้คนในเขตแต่จิวที่อยู่ใกล้ทะเล อาหารทะเลคืออาหารสำคัญ ในบรรดาของทะเล ทั้งหลายที่ถือว่าสูงค่าทั้งในด้านราคาและความเลิศหรู คือ ตรีบฉลามหรือที่เรียกกันว่า หูฉลาม หอยเป่าฮื้อ (หอยทะเลสองฝาชนิดหนึ่ง) และรังนก แม้ว่ารังนกเป็นรังของนกนางแอ่นและไม่ได้ อยู่ในน้ำได้ทั้งทะเล แต่รังนกนางแอ่นจะมีอยู่ตามเกาะแก่งต่าง ๆ กลางทะเล ชาวจีนจึงจัดรังนก เป็นของที่มาจากทะเลอย่างหนึ่งด้วย

ชาวจีนแต่จิวเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการ “แปรรูป” ของทะเลราคาแพงเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการทำแห้งหรือแช่กลับให้พองคืนตัว ซึ่งจะช่วยรักษาคุณค่าทางอาหารไว้ ทั้งนี้ยัง นุ่มนวลกิน กลายเป็นของดี มีราคาในเมนูอาหารแต่จิว

ประการที่สอง อาหารทะเลมีสถานะที่ “ชอบด้วยจารีตนิยม” ชาวจีนแต่จิวยกสถานะ อาหารทะเลให้ “ชอบด้วยจารีตนิยม” การที่อาหารจะมีสถานะ “ชอบด้วยจารีตนิยม” หรือไม่นั้น พิจารณาจากการที่อาหารนั้นถูกนำมาใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้หรือไม่ ตามธรรมเนียมการเซ่นไหว้ ตามแบบจารีตนิยมของขงจื้อ ในสมัยโบราณ เรื่องเครื่องเซ่นไหว้เป็นสิ่งที่ต้องมีระเบียบแบบแผน กำกับจึงเคร่งครัดกันว่าต้องเซ่นไหว้กันด้วยสัตว์ 3 ชนิด 5 ชนิด ถ้าเซ่นไหว้ด้วยสัตว์ 3 ชนิดเรียกว่า “ซานชิ่ง” (Sansheng หรือซาแซ-แต่จิว) ซึ่งแบ่งเป็น ซาแซชุดใหญ่กับซาแซชุดเล็ก ซาแซชุดใหญ่ ประกอบด้วย หมู วัว และแพะ ส่วนซาแซชุดเล็กจะเป็น ไก่ เป็ดและปลาน้ำจืด แต่ถ้าใช้สัตว์ 5 ชนิด เช่น ไหว้ จะเรียกว่า โงวเล้า บางทีก็เรียก โงวแซ เป็นการเพิ่มเป็ด ไก่หรือปลาน้ำจืดเข้าไปอีก 2 ชนิด ที่สำคัญจะไม่ใช้สัตว์ทะเลจำพวกหอยต่าง ๆ และกุ้งมาเซ่นไหว้

ประการที่สาม ชาวจีนแต่จิวมีวิธีทำอาหารทะเลในแบบของตนเอง เนื่องจากสัตว์ทะเล และของทะเลอื่น ๆ มีมากมายหลายชนิด ชาวจีนแต่จิวจึงคิดวิธีทำอาหารทะเลออกมามากหลายวิธี เช่น ทอด ผัด เจียน ตุ่น อบ นึ่ง หมัก ต้ม เผา ย่าง น้ำแดง แกงจืด เป็นต้น ศิลปะการทำอาหารทะเล บางอย่าง มีแต่คนที่คุ้นเคยกับการกินของทะเลเท่านั้นที่จะทำได้ โดยเฉพาะการเก็บรักษาของทะเล ที่มักเน่าเสียง่ายไว้นานวัน เช่น ปูดอง กุ้งดอง ปลาหมึกดองเกลือ หอยนางรมดอง หรือทำแห้ง อย่างกุ้งแห้ง ปลาหมึกแห้ง ปลาแห้ง ปลาเค็ม สารพัดชนิด (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 58-69)

1. อัตลักษณ์อาหารแต้จิ๋ว

เอกลักษณ์ที่เด่นที่สุดของอาหารแต้จิ๋วคือ “สด” ข้อเด่นที่สุดของอาหารทะเล คือ ต้องกินสด ๆ เช่น ปลาดิบหรือฮ้อแซของชาวจีนแต้จิ๋ว “ความสด” คือ ภาพสะท้อนของวัฒนธรรมอาหารทะเลของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งความสดนี้ยังส่งผลไปถึงอาหารแต้จิ๋วอย่างอื่น ๆ ที่เน้นเรื่องความสดเช่นกัน วัฒนธรรมการกินของจีนแผ่นดินใหญ่มีรากฐานอยู่ที่วัฒนธรรมการกินเนื้อสัตว์กับมีข้อเด่นอยู่ที่ “ความหอม” ของเนื้อที่เกิดจากการปรุง ทั้งทอด ย่าง ตุ่น อบ จึงทำให้เกิดเอกลักษณ์สำคัญและเด่นที่สุดคือ อาหารต้อง “สุก” นี่ก็จุดเด่นแตกต่างระหว่าง “สุก” ของวัฒนธรรมการกินเนื้อสัตว์กับ “สด” ในวัฒนธรรมอาหารทะเลของชาวจีนแต้จิ๋ว

ด้านความสดของวัฒนธรรมการกินของชาวจีนแต้จิ๋วนั้นต้องสดถึงขั้นยังมีชีวิต กุ้ง กุ้งปู ปลา และหอย หลายชนิดจะต้องยังเป็นตัวเป็น ๆ อยู่ถึงจะได้คุณภาพอาหารอย่างที่ต้องการ ซึ่งหมายความว่า อาหารที่ปรุงจะต้องสดจริง ๆ และจะดีมากถ้าเลือกเอาจากที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ใช่จากบ่อเพาะเลี้ยง ความสดยังเป็นการเสาะหาอาหารในรสชาติเดิม ๆ ของธรรมชาติ การเน้นถึง “ความสด” ของอาหารทะเลในวัฒนธรรมการกินของชาวจีนแต้จิ๋ว นอกจากการกินเนื้อปลาทะเลดิบอย่าง “ฮ้อแซ” แล้วยังมี “หื้อปิ้ง” อีกคำรับหนึ่ง (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 70-73)

2. โต๊ะจีนแต้จิ๋ว

งานเลี้ยงโต๊ะจีน คือ การจัดเลี้ยงอาหารที่มีการตั้งโต๊ะตามธรรมเนียมจีน ชาวจีนเรียกการกินเลี้ยงว่า “เอียนฮุย (Yan hui)” เรียกโต๊ะจัดเลี้ยงว่า “เอียนซี (Yan xi)” ความหมายดั้งเดิมของคำ “เอียนซี” หมายถึง เสื้อที่ใช้ปูรองนั่งในสมัยโบราณ ซึ่งมักไม่ปูกันแค่ชั้นเดียว แต่จะปูอย่างน้อยสองชั้นขึ้นไป โดยจะปูเสื้อผืนใหญ่ไว้ด้านล่างสุดอยู่กับพื้นเรียกว่า “เอียน (Yan)” และปูเสื้อผืนเล็กกว่าไว้บนเสื้อผืนใหญ่อีกชั้นเรียกว่า “ซี (Xi)” เมื่อมีการจัดเลี้ยง ก็จะปูเสื้อให้นั่งกันแล้วจึงจัดที่นั่งให้แขกเป็นที่ที่ไป ดังนั้น ชาวจีนจึงเอาชื่อเรียกเสื้อรองนั่งสองชั้นนี้คือ “เอียน” กับ “ซี” มารวมกันและใช้แทนความหมาย “งานเลี้ยง”

ต่อมาการปูเสื่อนั่งกับพื้นของชาวจีนได้เปลี่ยนไปเป็นการนั่งบน “หูลวง (hu chuang เตียงขาสั้นทรงเตี้ย คล้ายตั่ง)” ซึ่งเป็นเครื่องนั่งของพวกสุนัขที่อยู่ทางตอนเหนือของจีนนำมาเผยแพร่ในจีน ต่อมาในสมัยราชอาณาจักรฮั่น ชาวจีนเริ่มใช้เก้าอี้ เป็นเก้าอี้พับได้แบบหนึ่งที่มาจากทางเอเชียกลาง ซึ่งเป็นเก้าอี้เตี้ย ๆ ที่มีก้นกลมคล้ายลวกไว้ เก้าอี้สูงประมาณ 1-2 นิ้ว เรียกว่า “เต็งจื่อ (Deng zi)” ต่อมาเริ่มมีโต๊ะและเก้าอี้ทรงสูง 2-3 ฟุต ซึ่งใช้ทั้งนั่งและเอนหลัง แต่พื้นบ้านก็ยังคงปูเสื่อและพรม คนจึงยังต้องถอดรองเท้าเข้าบ้าน แต่จะใส่ถุงเท้าพื้นหนาอยู่ในบ้านแทน

ต่อมาหลังปลายสมัยราชอาณาจักรถัง เริ่มมีเครื่องนั่งมีพนักพิงเรียกว่า “อี้” (Yi) ซึ่งมีทรงสูงจนคน “นั่งห้อยขาได้” เกิดขึ้น ในสมัยราชอาณาจักรซ่ง มีการปรับเปลี่ยนรูปทรงเครื่องนั่ง “อี้” กันไปหลายแบบ หนึ่งในนั้นคือ “อี้” ที่มีที่เท้าแขน ชาวจีนเรียกว่า “เจียวอี้” (Jiao yi) ชาวจีนแต่จิว ออกสำเนียงคำนี้ว่า “เกาอี้” (Gao in) และเราเรียกตามสำเนียงนี้ว่า “เก้าอี้” เมื่อเก้าอี้มีทรงสูงขึ้น โต๊ะมีขาตั้งสำหรับนั่งทำกิจกรรมบางอย่างกับโต๊ะได้ และนับแต่นั้นมา ชาวจีนจึงหันมานั่งเก้าอี้กินข้าวกับโต๊ะแทนการนั่งเสื่อ

ในสมัยราชอาณาจักรหมิงและราชอาณาจักรชิง เริ่มมีโต๊ะแบบที่ นั่งล้อมกันได้แปดคน เรียกว่า “ปาเซียนจิว (Ba xian zhou)” หรือ “โต๊ะป๊ายเซียน” และโต๊ะกลมขนาดใหญ่เกิดขึ้น ฉะนั้นรูปแบบงานเลี้ยงจึงเปลี่ยนไปจากเดิมในสมัยโบราณมาก แต่ชาวจีนก็ยังคงเรียกที่นั่งของแขกในงานเลี้ยงว่า “ซีเว่ย (Zi wei)” เรียกงานเลี้ยงว่า “เอียนซี (Yan zi)” แม้ปัจจุบันจะมีคำว่า “เอียนฮุย (Yan hui)” มาใช้แทน แต่คำว่า “เอียนซี” ยังคงมีการใช้กันอยู่

เมื่อมีโต๊ะเก้าอี้ ชาวจีนก็ทิ้งเสื่อ หันไปใช้โต๊ะเก้าอี้จัดเลี้ยงแทน ชาวจีนแต่จิวเรียกการจัดเลี้ยงแตกต่างไปจากพวกอื่นหรือชาวจีนทางจงหยวนว่า “จ้อเตาะ (Zodoh)” และเรียกการกินเลี้ยงว่า “เจียเตาะ” (Ziahdoh หมายถึง ไปกินอาหารที่เขาจัดเอาไว้บนโต๊ะ) “เตาะ” หมายถึง “โต๊ะ” ซึ่งเราก็เอาคำไทยผสมคำจีนกลายเป็นคำว่า “กินโต๊ะ” และ “โต๊ะจีน” ไป

หลักทั่วไปของงานเลี้ยงชาวจีนแต่จิว

ชาวจีนแต่จิวจัดงานเลี้ยงในทุกโอกาสทั้งงานแต่งงาน งานศพ งานแสดงความยินดี งานเฉลิมฉลอง ยกเว้น วันตรุษเทศกาลต่าง ๆ ที่แม้ว่าจะมีการจัดตั้งโต๊ะเลี้ยงกันในบ้าน แต่ไม่ถือว่าเป็นการจัดเลี้ยง ข้อแตกต่างที่สำคัญของโต๊ะจีนแบบแต่จิวกับโต๊ะจีนของชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ คือ ชนิดของอาหารและวิธีการจัดอาหารขึ้นโต๊ะ ปกติเมื่อมีงานเลี้ยง ชาวจีนแต่จิวจะชวนพ่อครัวฝีมือดี มาเป็นคนจัดทำอาหารสำหรับจัดเลี้ยง ในปัจจุบัน ถ้าเป็นการจัดเลี้ยงตามห้องอาหารหรือโรงแรม จะต้องตกลงกันก่อนว่า แต่ละโต๊ะที่จัดเลี้ยงจะมีอาหารชนิดใด อาหารทั้งหมดมีกี่อย่าง ราคาต่อโต๊ะจัดเลี้ยงเท่าไร โดยทั่วไปจะกำหนดไว้เป็นจำนวนคู่เริ่มตั้งแต่ 12, 16, 18 กระทั่ง 24 อย่าง มากที่สุดคือ 36 อย่าง ซึ่งจะรวมทั้งน้ำแกง อาหารเป็นจาน ๆ มีทั้งของหวานและของคาว เวลาจัดอาหารขึ้นโต๊ะ จะจัดทีละอย่าง ทีละจาน อาหารจานไหนแขกกินพร้อมไปพอสมควรแล้ว จึงค่อยจัดอาหารจานใหม่มาสับเปลี่ยน เอาจานเก่าออก ทำให้บนโต๊ะดูมีแต่อาหารจานใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา อาหารมีทั้งที่ใส่จานและแทรกด้วยขามน้ำแกงใบใหญ่ ซึ่งทั้งหมดจะเป็นพวกเนื้อและของทะเลเป็นหลัก ส่วนผักจะเป็นเพียงเครื่องเคียงประกอบเล็กน้อย

ขามน้ำแกง ถือว่าเป็นเมนูที่ดีที่สุดบนโต๊ะ จึงมักใช้แต่ของดี ๆ ตัวน้ำแกงต้องพิถีพิถัน ต้องออกรสจัด ถ้าเป็นงานเลี้ยงในฤดูหนาว อาจเพิ่มหม้อไฟ ซึ่งเป็นหม้อที่มีปล่องสำหรับใส่ถ่านไฟ

ตัวหม้อเป็นพื้นที่รอบปล่องไว้สำหรับใส่น้ำแกงและเครื่องต่าง ๆ จะเป็นแบบน้ำแกงสำเร็จมาหรือจะให้แขกทำลวกกินเอง หลังจากอาหารแต่ละจานขึ้นโต๊ะหมดแล้ว อาหารจานสุดท้าย คือ ผัดผักที่ดูสดกรอบ พอเห็นจานผัดผัก แขกก็จะทราบทันทีว่างานเลี้ยงเลิกแล้ว หลังจากอาหารค่ำ โต๊ะจีนแต่จิวยังต้องมีของหวาน เวลาจัดของหวานขึ้นโต๊ะ จะต้องมีน้ำเปล่าให้แขกได้ล้างช้อนกันคนละถ้วย ถ้าเป็นงานเลี้ยงในงานศพ จะเพิ่มขนมโก๋แป้งมันสำปะหลัง และในระหว่างงานเลี้ยง สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ เหล้า กินอาหารไปดื่มเหล้าไป โดยทั่วไปมักใช้เหล้าจีนที่มีดีกรีค่อนข้างสูง เช่น เหล้าเกาเตียง ต้าชวี เหล้ามวงหมี่ เหล้าไป๋หมี่ ทั้งหมดล้วนเป็นเหล้าขาว ดีกรีสูง ปัจจุบันไม่เคร่งครัดในเรื่องเหล้าขาวดีกรีสูง แต่จะใช้เบียร์หรือเครื่องดื่มอื่นแทน

โต๊ะจีนแต่จิวในประเทศจีน ยังต้องเตรียมผลไม้ที่ปอกเปลือกผ่านเป็นชิ้น ๆ เช่น ส้ม สาลี่ สับปะรด มะเฟือง และอื่น ๆ วางไว้ตามสี่มุมของโต๊ะ ให้แขกหยิบกินแก้เลี่ยนสลับกับอาหารได้ ผลไม้ชิ้นไม่นับรวมอยู่ในเมนูอาหาร และปกติชาวจีนแต่จิวจัดโต๊ะเลี้ยงเป็นโต๊ะสี่เหลี่ยม นั่งกันโต๊ะละแปดคน ถ้าเป็นโต๊ะกลม จำนวนคนอาจมีมากหรือน้อยกว่านี้ แล้วแต่เจ้าภาพจะจัดให้ ถ้าเป็นการจัดเลี้ยงเพื่อนสนิทอย่างเป็นกันเองในบ้าน อาจไม่ต้องเคร่งครัดในเรื่องจำนวนอาหาร และขั้นตอนวิธีการจัดอาหาร สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

3. คติการจัดโต๊ะจีนแต่จิว

งานเลี้ยงที่เป็นงานมงคลชาวจีนแต่จิวถือคติว่าต้อง “เริ่มต้นหวานและจบลงอย่างหวานชื่น” ดังนั้น บนโต๊ะจีนแต่จิวจึงมีของหวาน ซึ่งมีมากมายหลายชนิด เช่น เผือกบดพักทอง เผือกเคลือบน้ำตาล มันต้มน้ำเชื่อม แปะก้วยแบบร้อนหรือเย็น ลูกบัวต้มน้ำใส่น้ำตาล แปะสะต้มน้ำใส่น้ำตาล มันต้มน้ำเชื่อมและน้ำตาล เป็นต้น เวลาจัดอาหารขึ้นโต๊ะจะต้องเริ่มจากของหวานก่อนและจบลงด้วยของหวานอีกครั้ง เพื่อเป็นสิริมงคล “เริ่มหวานจบก็หวาน” มีนัยเพื่ออวยพรเจ้าภาพให้ประสบแต่ความหวานชื่น แต่ปัจจุบันไม่เคร่งครัดกับคตินี้กันนัก แต่อาหารจานสุดท้ายจะต้องเป็นพวกผัดผักนั้น ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในประเทศจีน

สำหรับการจัดเลี้ยงโต๊ะจีนกันเองในบ้าน มีข้อสำคัญที่ชาวจีนแต่จิวพึงปฏิบัติ ดังนี้ คือ ประการแรก เรื่องการรักษามารยาท เมื่อแขกเข้านั่งเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพจะต้องนั่งเป็นเพื่อนแขก ไม่ไปทำอย่างอื่น เพราะถือว่าแขกมางานเลี้ยงเพื่อ “สังสรรค์” ไม่ใช่เพื่อ “กิน” บรรยากาศของงานเลี้ยงจึงเป็นเรื่องสำคัญ การนั่งคุยกับแขกจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในงาน ดังนั้น ถ้าเจ้าภาพมีแต่ไปจัดการกับธุระเรื่องอื่น ๆ จนละเลยแขกที่นั่งรออยู่ ต่อให้อาหารในงานจะดีเลิศเพียงใด ก็ไม่อาจสร้างบรรยากาศให้แขกรู้สึกถึงความอร่อยและสนุกกับงานได้ ดังนั้น การต้อนรับแขกจึงเป็นมารยาทสำคัญที่ชาวจีนแต่จิวใส่ใจเป็นพิเศษ

ประการที่สอง เรื่องอาหารต้องมีความหลากหลาย ไม่นับปริมาณแต่นับคุณภาพ มีทั้ง

อาหารคาวและหวาน และหลากหลายด้วยวิธีทำที่ต่างกัน ทั้งตุ๋น ต้ม นึ่ง อบ ทอด และผัด อาหารแต่ละอย่างจะแตกต่างกันทั้งรูป สี กลิ่น รส เพื่อให้แขกได้มีความหลากหลายในรสชาติของอาหาร

ประการที่สาม เรื่องการเอาใจใส่แขกเป็นสำคัญ เมื่องานเลี้ยงเริ่มแล้ว เจ้าภาพควรเอาใจใส่แขก อำนวยความสะดวกให้แขก ด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี ที่สำคัญไม่ควรกระชั้นกะยอแขกให้ค่อมกินจนทำให้แขกรู้สึกไม่ดี แขกจะค่อมเหล้ามากน้อยแค่ไหน ก็ต้องว่าตามความต้องการของแขก แขกจะกินอาหารจานไหน ก็แล้วแต่แขก ไม่ควรกระชั้นกะยอแขกให้ค่อมกินมากเกินไปจนดูเหมือนเป็นการบังคับฝืนใจ

ประการที่สี่ เรื่องของสภาพแวดล้อมต้องดูสะอาดสะอ้าน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก เริ่มตั้งแต่เรื่องการแต่งกายที่ต้องสุภาพเรียบร้อย การจัดสถานที่ต้องดูสะอาดเป็นระเบียบ ทั่วทั้งโต๊ะ เก้าอี้ เครื่องครัว ถ้วย ชาม ช้อน ตะเกียบ แก้วน้ำ แก้วเหล้า ถ้วยน้ำชา รวมไปถึงตะเกียบกลาง ช้อนกลาง แม้แต่ห้องครัวก็ต้องดูแลเรียบร้อย แยกอาหารสุกกับอาหารสดคิบไม่ให้ปะปนกัน การจัดเตรียมสถานที่ที่ดี มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศในงานเลี้ยงให้ดูสบายตาและน่ารื่นรมย์มากขึ้น

ประการที่ห้า เรื่องการต้องพิถีพิถันในการจัดวางลำดับที่นั่ง และถ้าเลี้ยงแขกมากกว่า 1 โต๊ะขึ้นไป ก็ต้องคำนึงถึงการจัดวางตำแหน่งของโต๊ะแต่ละโต๊ะด้วย อาจต้องคำนึงถึงเรื่องของอายุ เพศ ความอาวุโส สถานะ อาชีพ รวมไปถึงนิสัยการกินของแขก พยายามให้แขกที่คุ้นเคยกัน ได้นั่งร่วมโต๊ะเดียวกัน

ประการสุดท้าย เรื่องการจัดอาหารขึ้น โต๊ะต้องมีลำดับก่อนหลัง คือ มีแบบแผนว่า อาหารจานไหนควรมาก่อนหรือมาหลัง เช่น ต้องจัดอาหารพวกออร์เดิร์ฟ (Hors d'oeuvres) ขึ้น โต๊ะก่อน ตามด้วยอาหารจานร้อน และในหมู่อาหารจานร้อน ควรจัดอาหารประเภทผัดต่าง ๆ ขึ้น โต๊ะก่อน เพราะอาหารผัดมีรสเค็ม ช่วยเจริญอาหารได้ เพราะถ้าจะนำอาหารประเภทที่มีรสหวานขึ้น โต๊ะก่อน จะทำให้แขกกินแล้วรู้สึกอึดท้องก่อนที่จะได้กินอาหารจานอื่น ๆ อาหารทะเลควรจัดขึ้น โต๊ะหลังอาหารจานผัดทั้งหลาย อาหารทอดน้ำมัน ให้จัดอยู่ในระหว่างช่วงกลาง ๆ และสุดท้ายคือ น้ำแกง ซึ่งกินกับข้าวสวยก็ได้ หรือจะค่อมแต่น้ำแกงใส ๆ แกะเลี่ยนแก้เมาก็ดี

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นข้อสำคัญบางประการของการจัดเลี้ยงโต๊ะจีนแต่จิวที่ชาวบ้านจัดเลี้ยงกันเองในหมู่ญาติมิตร แต่หากเป็นการจัดเลี้ยงที่เป็นทางการ จะมีรายละเอียดข้อสำคัญมากกว่านี้ เพราะนับแต่โบราณมา การจัดเลี้ยง โต๊ะจีนที่เป็นทางการ มีความพิถีพิถันมาก มีข้อกำหนดที่เคร่งครัด รายการอาหารต่าง ๆ ที่จะจัดขึ้น โต๊ะจะถูกกำหนดไว้อย่างเข้มงวดตามสถานะของแต่ละงานเลี้ยง พิธีการต้องครบถ้วนสมเกียรติ บรรยากาศต้องดูอบอุ่นกลมเกลียว และหัวใจของงานเลี้ยง โต๊ะจีน คือ การกิน ดังนั้นจึงต้องกินให้รู้จักชื่อเสียงของอาหาร กินร่วมกับคนหมู่มากรินอย่างมีมารยาทและกินอย่างสำราญใจ ส่วนคุณภาพของอาหารแต่ละรายการบนโต๊ะเป็นอย่างไร ย่อมเป็น

ภาพรวมสะท้อนถึงศิลปะและฝีมือในเรื่องอาหารของผู้เป็นเจ้าของงาน (อคลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 107-118)

4. มารยาทการเลี้ยงโต๊ะจีนแต่จิว

มารยาทหรือแบบธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับงานเลี้ยงของชาวจีนแต่จิวมีความละเอียดเคร่งครัด ในสมัยก่อน ถ้าเป็นการจัดเลี้ยงตระกูลของชาวจีนแต่จิว มักจัดกันในห้องโถงอันเป็นสถานที่สถิตป้าขุขรรพชน ถ้าหากเป็นตระกูลใหญ่ มักจัดในห้องโถง กลางห้องใหญ่ และพิธีพิถันอย่างยิ่งในเรื่องการจัดโต๊ะ และการจัดลำดับที่นั่ง เช่น ห้ามให้จัดเลี้ยงในที่กลางแจ้ง ห้ามใช้โต๊ะกลม โต๊ะยาว แต่ต้องใช้โต๊ะสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซึ่งจะนั่งได้ข้างละ 2 คน รวมได้ 8 คน อันเป็นจำนวนคนเท่ากับเซียน 8 เซียนพอดิ เรียกว่า โป๊ยเซียงเตาะ หรือ โต๊ะแปดเซียน รายละเอียดพิจารณาถึงขนาดต้องดูลายไม้ของโต๊ะว่าลายจะต้องพาดจากในออกนอก ถ้าเป็นลายไม้ขวางก็จะกลายเป็นโต๊ะจีนงานศพ เป็นต้น

การจัดลำดับที่นั่งและตำแหน่งของโต๊ะมีแบบธรรมเนียมปฏิบัติที่เคร่งครัดเช่นกัน ปกติตำแหน่งของโต๊ะที่หันหน้าออกสู่ประตูห้อง ถือเป็นตำแหน่งเอกที่สำคัญและมีเกียรติยศที่สุด ถ้ามีการจัดโต๊ะจำนวนหลายโต๊ะในงานเดียวกัน โต๊ะที่ตั้งอยู่ตรงตำแหน่งนั้น คือ โต๊ะเอกหรือโต๊ะประธานที่มีเกียรติยศสูงสุด โต๊ะอื่น ๆ จะจัดไล่ลำดับอยู่สองข้างโต๊ะเอก สำหรับที่นั่งในโต๊ะแขกเกียรติยศสูงสุด จะต้องนั่งอยู่ในตำแหน่งแรกด้านตะวันออก จากนั้นจะไล่ลำดับไปยังตำแหน่งแรกด้านตะวันตก ตำแหน่งที่สองด้านตะวันออก ตำแหน่งที่สามด้านตะวันตก เรียงลำดับเช่นนี้ลงไปจนครบ 8 ที่นั่ง เจ้าภาพอาจนั่งอยู่ในตำแหน่งที่ 7 หรือ 8 ก็ได้ ตำแหน่งที่เจ้าภาพนั่งนี้ เรียกกันว่า “ตำแหน่งรินเหล้า” เวลาจัดอาหารขึ้นโต๊ะ จะต้องส่งมาให้เจ้าภาพที่นั่งอยู่ในตำแหน่งนี้ และเจ้าภาพจะเป็นคนจัดวางอาหารบนโต๊ะเอง

ตำแหน่งของโต๊ะและลำดับที่นั่งในโต๊ะที่จัดไว้ตามผังนี้ จะไม่มีการสับที่นั่ง โดยเฉพาะตำแหน่งของโต๊ะเอก และที่นั่งตำแหน่งแรกด้านตะวันออกในโต๊ะเอก จะถือว่าเป็นที่นั่งสำคัญที่สุด (ชาวจีนแต่จิวเรียก ตั่วอู่ย-หมายถึง ที่นั่งใหญ่)

แขกที่ได้นั่งตรงที่นั่งตำแหน่งแรกด้านตะวันออกในโต๊ะเอกถือว่า ได้ที่นั่งในตำแหน่ง “จ้อตัวอู่ยว หรือที่นั่งใหญ่” ซึ่งจะได้รับเกียรติอย่างสูงสุดในงานเลี้ยงนั้น และผู้ที่นั่งในตำแหน่งนี้ยังเป็นคนคอยสั่งการ ทุกเรื่องในงานเลี้ยง จะดื่มอวยพรกันเมื่อใด จะรับประทานอาหารเมื่อใด กินเสร็จจะลุกจากที่นั่งได้เมื่อใด คนทั้งงานเลี้ยงจะต้องสังเกตว่า เขากำลังทำอะไร แล้วทำตามเขา ดังนั้นหากเลือกคนที่จะมานั่งที่ตำแหน่งเอกได้ถูกคนถูกงาน งานเลี้ยงนั้นก็จะดำเนินไปได้โดยราบรื่น ทุกอย่างจะดำเนินไปตามขั้นตอนด้วยความเรียบร้อย เรื่องการจัดลำดับที่นั่งจึงเป็นงานที่ยุงยากซับซ้อน โดยปกติเรื่องแรกที่ต้องคำนึงถึง คือ ฐานะทางสังคมของแขก ต่อมาจึงมาคิดว่าแขกเป็นคนแซ่

ตระกูลเดียวกันหรือไม่ (คนนอกแซ่ตระกูลควรได้รับเกียรติมากกว่า) และถ้าแขกคนนั้นเป็นคนในแซ่ตระกูลเดียวกัน จึงพิจารณาถึงเรื่องอายุ ลำดับอาวุโส ญาติใกล้ชิดหรือห่างไกล ต้องคิดทบทวนหลายครั้ง จึงจะได้คำตอบที่ดีที่สุด

ธรรมเนียมปฏิบัติหรือมารยาทในโต๊ะจีนแต่จิวที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงบางส่วน เพราะชาวจีนแต่จิวที่มาจากต่างเมือง ต่างอำเภอ ต่างตำบล หรือแม้แต่ต่างหมู่บ้าน ก็ยังมีธรรมเนียมปฏิบัติในโต๊ะจีนที่เป็นเฉพาะของตนต่างกันไป สรุปว่าธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่า ในอดีตแม้ชาวจีนแต่จิวจะถูกมองว่าเป็นคนบ้านนอกห่างไกลความเจริญ แต่พวกเขามีมารยาทหรือธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมที่งดงามไม่น้อยหน้าชาวจีนสำเนียงอื่น

เมื่อสังคมเจริญขึ้น ความคิดความอ่านของคนเราย่อมเปลี่ยนไปด้วย ปัจจุบันโต๊ะจีนแต่จิวไม่ได้มากด้วยธรรมเนียมปฏิบัติดังแต่ก่อน แต่ยังคงรักษาธรรมเนียมปฏิบัติสำคัญ ๆ ไว้ เช่น การให้เกียรติแก่แขกที่มาร่วมงาน โดยเฉพาะแขกเกียรติยศสูงสุดในงาน และในระหว่างงานเลี้ยง ทั้งเจ้าภาพและแขกก็ยังคงปฏิบัติต่อกันด้วยมารยาทอันดีงาม ซึ่งได้ทั้งประโยชน์ในการเข้าสมาคม และสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยต่อกัน (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 149-153)

อาหารจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

เป็นที่ทราบกันว่าชาวจีนเป็นนักบริโภคนิยมและสามารถนำวัตถุดิบมาปรุงอาหารได้สารพัด ทั้งพืชและสัตว์ ชาวจีนแต่จิวซึ่งอาศัยอยู่ทางด้านตะวันออกของมณฑลกวางตุ้งในประเทศจีน บริโภคทุกอย่างมาแต่โบราณ เมื่ออพยพเข้ามายังประเทศไทย ชาวจีนแต่จิวที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดชลบุรีได้นำวัฒนธรรมการกินเข้ามาด้วย อาหารนับเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพราะนอกจากอาหารแล้ววัฒนธรรมการกินก็รวมอยู่ในเมนูอาหารเหล่านั้น จากการที่ชาวจีนแต่จิวเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศไม่แตกต่างจากถิ่นฐานเดิม ดังนั้นทั้งประเภทอาหารและรสชาติจึงสามารถผสมกลมกลืนกับคนในท้องถิ่นเดิมได้ไม่ยาก ด้วยอาหารของชาวจีนแต่จิว มีทั้งอาหารที่นำวัตถุดิบมาจากทะเลและวัตถุดิบที่เป็นสัตว์บก

จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ติดทะเลเช่นเดียวกับคนถิ่นเดิมในแต่จิว ทำให้วัฒนธรรมด้านอาหารส่วนใหญ่ยังคงเดิม จะมีเปลี่ยนไปก็เป็นเรื่องรสชาติที่ปรับให้เข้ากับคนในท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันก็คือชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นอาหารทะเลที่มีการนำวัตถุดิบจากท้องถิ่นที่มีพื้นที่ติดชายทะเล หรืออาหารที่นำวัตถุดิบจากสัตว์บก นับได้ว่าผลผลิตจากอาหารทะเลเป็นรายได้สำคัญของชาวจังหวัดชลบุรี เนื่องจากชาวจีนแต่จิวมีวิธีการถนอมอาหารให้สามารถเก็บไว้ได้นาน ไม่ว่าจะเป็นการหมัก หรือดอง เราจะเห็นผลผลิตจากอาหารทะเลแปรรูปมีจำหน่ายมากมายในจังหวัดชลบุรี หรือแม้แต่การปรุงอาหารสด ที่จำหน่ายตามร้านอาหาร จะมีอาหารพิเศษอีกอย่างหนึ่งที่ชาวจีนแต่จิวนิยมรับประทานกันอย่างแพร่หลายและสืบทอดมายังชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวรุ่น

ปัจจุบันคือ “ข้าวต้ม” หรือที่เรียกว่า “ข้าวต้มกุ๊ย” นับเป็นอาหารที่ชาวจีนแต้จิ๋วนิยมกินกัน ซึ่งมาจากชาวจีนแต้จิ๋วในดินแดนมณฑลกว่างตุ้งที่เป็นถิ่นฐานเดิมของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนทำให้มีเหงื่อออกมากและทำให้กระหายน้ำ อาจทำให้เกิดการเบื่ออาหารได้ง่าย การกินข้าวต้มจะช่วยกระตุ้นการทำงานของกระเพาะอาหาร ข้าวต้มจึงเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพด้วย ชาวจีนแต้จิ๋วสามารถกินข้าวต้มได้ทั้งสามมื้ออาหารมาจนถึงทุกวันนี้ คนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรียังคงกินข้าวต้มจนเป็นที่แพร่หลาย จะพบเห็นร้านข้าวต้มเปิดอยู่ทั่วไปในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีการปรับในเรื่องของกับข้าวที่นำมากินคู่กับข้าวต้ม มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับรสนิยมการกิน มีการผสมผสานทั้งอาหารไทยและจีนแต้จิ๋วเพื่อให้ถูกปากผู้บริโภคมากขึ้น จะเห็นได้จากศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี มีการทำอาหารเพื่อแจกให้คนที่มาศาลเจ้าได้รับประทาน โดยถือว่าเป็นการทำทาน จะมีเมนูข้าวต้มเป็นอาหารหลัก หรือแม้แต่ในเทศกาลกินเจก็มีเมนูข้าวต้มและมักับข้าวต่าง ๆ ที่เป็นอาหารเจประกอบ เช่น ถั่วทอด กานาฉ่าย ผักกาดคอง เป็นต้น トラบจนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากข้าวต้มแล้ว ยังมีเมนูอาหารอื่น ๆ ที่นิยมกินกันอย่างแพร่หลาย เช่น โจ๊กแต้จิ๋ว มักนิยมกินในตอนเช้า หรือในช่วงค่ำโดยเฉพาะเด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่ทำให้มีร้านขายโจ๊กในชลบุรีมากเช่นกัน เอกลักษณ์ โดดเด่นอยู่ที่การใช้ข้าวหอมมะลิ ใช้เวลาควน 4 ชั่วโมง และเนื้อหมูมีการหมักและปรุงรสจนนุ่ม น้ำที่เป็นส่วนผสมของโจ๊ก ประกอบด้วยซี่โครงไก่ และหมู มีการใส่ไข่ ตับ และใส่หมู เพิ่มรสชาติ (มงคล ศาธิตศรี, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2560)

ภาพที่ 32 ข้าวต้มของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว

ภาพที่ 33 โจ๊กแต้จิวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิว

ภาพที่ 34 ร้านโจ๊กแต้จิวในเมืองจังหวัดชลบุรี (1)

ภาพที่ 35 ร้านโจ๊กแต่จิวในเมืองจังหวัดชลบุรี (2)

ในการนำอาหารมาเช่นไหว้ เช่น ในวันตรุษจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวยังคงรักษาขนบธรรมเนียมเดิมไว้ คือ มีใช้การเช่นไหว้ทั้งที่เป็นอาหารทะเลและอาหารจากสัตว์บก โดยเน้นที่ความเป็นมงคลเหมือนกันทั่วไป เช่น มีเป็ด ไก่ หมู ปลาหมึกเป็นต้น (เชียมไเอ่ แซ่เตียว, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2561)

การที่จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว จึงมีจำนวนร้านอาหารจีนในจังหวัดชลบุรีเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะมีเมนูอาหารแต่จิวในรายการอาหารของแต่ละร้าน และสูญอดวัตถุดิบอาหารจีนแต่จิว ประกอบไปด้วย หูฉลาม ปลิงทะเล กระเพาะปลาสด รังนก และเป่าฮื้อ ที่กล่าวมานี้เป็นวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารที่ยังคงมีอยู่ในร้านอาหารจีนในจังหวัดชลบุรี ในปัจจุบัน นอกจากนั้นสำหรับชาวจีนแต่จิว มักกินอาหารโดยคำนึงถึงรสชาติและความเป็นมงคลด้วย เช่น อาหารที่ชื่อว่า “ผัดโหงวก้วย” ภาษาแต่จิว “โหงว” แปลว่า 5 ส่วนคำว่า “ก้วย” แปลว่า ผลไม้ ดังนั้น “ผัดโหงวก้วย” คือ ผัดผลไม้ 5 อย่าง อันประกอบไปด้วย แปะก้วย แห้ว เกาลัด พุทราจีนเชื่อม และเม็ดมะม่วงหิมพานต์ทอด (พร ไพ ทองชมพูซุช, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 36 ร้านอาหารจีนในจังหวัดชลบุรี

นอกจากนั้น “ฮ้อยจ้อ” นับเป็นอาหารว่างที่ขึ้นชื่ออีกอย่างหนึ่งของจังหวัดชลบุรี “ฮ้อยจ้อ” เป็นชื่ออาหารของชาวจีนแต้จิ๋วและเป็นอาหารของชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน มีส่วนประกอบหลายอย่าง เป็นอาหารว่างแบบจีนชนิดหนึ่งที่ใช้เนื้อปูเป็นส่วนผสมหลัก ผสมกับแป้งและเครื่องปรุงรส บดหรือ โขลกจนเหนียวแล้วห่อด้วยฟองเต้าหู้เป็นท่อนกลม ๆ ยาว ๆ มัดเป็นเปลาะ ๆ นำไปนึ่งให้สุกก่อนแล้วค่อยนำมาทอดให้กรอบ กินกับน้ำจิ้มบ๊วย ฮ้อยจ้อเป็นอาหารขึ้นชื่ออย่างหนึ่งของจังหวัดชลบุรี ที่นักเดินทางหรือประชาชนจังหวัดอื่นที่ผ่านไปมา หรือนักท่องเที่ยวนิยมซื้อเป็นของฝากให้กัน (ชูชาติ ทองชมพูณช, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 37 ส่วยจ้อ อาหารว่างของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

สำหรับด้านอาหารในงานเลี้ยงโดยเฉพาะงานแต่งงานชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี นิยมจัดเลี้ยงเป็น โต๊ะจีน ส่วนใหญ่เลือกอาหารที่เป็นมงคลอย่างน้อย 8 อย่างไม่รวมของหวาน การที่จัด 8 อย่าง เพราะ “8” เป็นเลขที่ชาวจีนถือว่าเป็น “เลขมงคล เลขโชคลาภ” แต่ไม่นิยมจัด 4 อย่าง เพราะว่า 4 ถือเป็นเลขไม่ดี ต้องมี ไก่ กุ้ง เป็ด ปลา และอาหารเส้น

อาหารมงคล 8 อย่างที่จะจัดขึ้นโต๊ะจีนนั้นยังผนวกไปกับความเชื่อที่ฝังรากลึกในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ตัวอย่างเช่น ที่ต้องจัด “กุ้ง” (ยังเป็นกุ้งมังกรยิ่งดี เป็นตัวแทนของมังกร) สื่อถึง ความมีอำนาจ “ไก่” เป็นตัวแทนของหงส์ สื่อถึง ความเจริญก้าวหน้า “เป็ด” เป็นสัตว์ปีกที่เป็นมงคล สื่อถึง ด้านความสุขสงบ “ปลา” สื่อถึง ความเป็นมงคลในด้านเงินทอง “อาหารเส้น” ที่ยาว สื่อถึง ชีวิตคู่ที่ยืนยาว ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ไม่ว่าจะงานเนื่องใน โอกาสใดก็มักจัดเลี้ยงเป็น โต๊ะจีนเนื่องจากความสะดวก ของเจ้าของงาน ไม่ต้องมายุ่งยาก (มงคล สาริตศรี, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2561)

วัฒนธรรมด้านการดื่มชาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

วัฒนธรรมการดื่มชา หมายถึง วัฒนธรรมการชงชา การชมชา การดมชาและการชิมชา ซึ่งวัฒนธรรมการดื่มชาจะมีชาเป็นตัวหลัก เป็นการหลอมรวมระหว่างชากับวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมชาของชาวจีนแต่จิวเป็นการผสมผสานศิลปะการชงชาเข้ากับจิตใจ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความรู้สึกรักจิตวิญญาณผ่านทางศิลปะการชงชา

รูปแบบเฉพาะที่แสดงให้เห็นถึงพิธีชงชาของจีนมี 3 แบบ

แบบที่ 1 การชงชา การนำผงชาใส่ลงไปในกาชาแล้วต้มด้วยน้ำร้อน การชงชาใน

สมัยราชวงศ์ถังเป็นศิลปะการชงชาที่มีรูปแบบที่ละเอียดลออและเก่าแก่ที่สุด

แบบที่ 2 การประลองชา ปัญญาชนในสมัยโบราณนิยมนำชาและน้ำติดตัวมาเอง การประลองชาเป็นศิลปะการชิมชาอย่างหนึ่งที่แข่งขันกันด้วยลักษณะของใบชา สีของน้ำชาและรสชาติของน้ำชาเพื่อตัดสินว่า ชาชนิดดีหรือไม่ การประลองชาเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “สงครามชา” เริ่มมีขึ้นในสมัยปลายราชวงศ์ถัง และรุ่งเรืองที่สุดในสมัยราชวงศ์ซ่ง เริ่มแรกเป็นที่นิยมมากในแถบเจี้ยนโจว มณฑลฝูเจี้ยน การประลองชาถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงศิลปะการชิมชาขั้นสูงสุด

แบบที่ 3 ชากังฟู เป็นวิธีการชิมและชงชาแบบโบราณหรือที่เรียกว่า ชากังฟู อันเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสมัยราชวงศ์ซิงจนถึงปัจจุบัน ในบางพื้นที่นั้นเป็นศิลปะการชงชาที่ยังคงหลงเหลือมาจากสมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง ในสมัยราชวงศ์ซิง ชากังฟูเป็นที่นิยมแพร่หลายในเมืองทิงโจว จางโจว ฉวนโจว ของมณฑลฝูเจี้ยน และเมืองเฉาโจว(แต้จิ๋ว) ของมณฑลกวางตุ้ง ชากังฟูเน้นวิธีการชงและชิมชาที่ประณีตพิถีพิถัน

“ชา” ในภาษาแต้จิ๋ว เรียกว่า “เต้” หรือ “เต๋” สังคมชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยเมื่อ 40-50 ปีก่อน ส่วนใหญ่จะชงน้ำชาด้วยป้านชากระเบื้องเคลือบใบใหญ่ใส่ไว้ในนมที่เก็บมีฉนวนผ้าบุไว้ด้านในเพื่อรักษาความร้อน (แบบเดียวกับป้านชาที่พระท่านใช้กันทั่วไป) ปัจจุบันในเขตชนบทของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศจีนยังคงดื่มชาตลอดทั้งวัน การดื่มชาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยแสดงถึงอัตลักษณ์ของการต้อนรับแขก ที่เมื่อมีแขกมาเยี่ยมเยือน มักจะมีการชงชามาต้อนรับและยังแสดงถึงลำดับความอาวุโส ที่ผู้ใหญ่จะไม่ยกน้ำชาให้ผู้อาวุโสน้อยกว่า ยกเว้นว่าเป็นการไปเยี่ยมเยือนที่บ้านเจ้าของบ้านจะเป็นผู้เชิญรินให้แขกดื่มก่อน การเชิญดื่มชา ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “เฉี่ยเจียเต้”

วิธีการชงชา

1. นำใบชาเทในกา
2. เทน้ำร้อนลงในกา แล้วเททิ้ง เป็นการล้างใบชาในน้ำแรก และเพื่อรักษาอุณหภูมิของกาน้ำชาให้เท่ากัน
3. เทน้ำลงไปในกาน้ำชาแล้วปล่อยให้ไอน้ำระเหย
4. เทน้ำชาลงในถ้วยชา โดยวางถ้วยชาเป็นวงกลมแล้วจะใช้วิธีเทวน เพื่อให้ได้รสชาติของชาเสมอกัน
5. ใบชาหนึ่งห่อจะชงประมาณ 5-6 ครั้ง เพราะถ้ามากกว่านี้จะไม่ได้กลิ่นของชา การดื่มชาขึ้นยังได้มีการจัดให้มีขึ้นในการเลี้ยง โต๊ะจีนแต้จิ๋วที่ไม่มีในธรรมเนียมปฏิบัติของโต๊ะจีนของชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ นั่นคือ ในระหว่างการจัดอาหารขึ้นโต๊ะจะสอดแทรกด้วยน้ำชา

ตามแบบฉบับชาวจีนแต่จิว ที่เรียกกันว่า “กั๋งสูเต้” (กุงฟูฉา - สำเนียงจีนกลาง)

“กั๋งสูเต้” เป็นศิลปะการชงชาที่ขึ้นชื่อของชาวจีนแต่จิว ที่รวมเอาตั้งแต่เรื่องเทคนิคการชง พิธีรีตองต่าง ๆ ไปจนถึงจิตวิญญาณ “กั๋งสูเต้” ไม่นับที่ปริมาณแต่นับความเข้มข้นของรสชาติ ต้องหวานกลมกล่อมกำลังดี “ชา กั๋งสูเต้” นับเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจีนแต่จิว เป็นวัฒนธรรมของชาวจีนแต่จิวที่แสดงออกถึงมารยาทในการดื่มชาชนิดนี้ คำว่า “กั๋งสู” แปลว่า ความประณีตละเอียดละไม ซึ่งมีองค์ประกอบไปถึงอุปกรณ์การชง ใบชา น้ำ ไฟ วิธีการชงและมารยาทในการดื่ม โดยน้ำที่ใช้คือ “น้ำแร่” จากตาน้ำพุธรรมชาติหรือน้ำในแม่น้ำไม่นิยมใช้น้ำฝน “เตา” ใช้เตาดินเผา “ไฟ” ใช้ถ่านจากไม้กาน่า (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นใช้เตาไฟฟ้าอัตโนมัติแทน) ชุดชงชา ประกอบด้วย เขียนรองป้านชาและถ้วยชา สำหรับใบชา ใช้ชาอูหลง วิธีการรินชาให้ได้รสชาติมีขั้นตอนดังนี้

1. รินคั่วเพื่อไม่ให้กลิ่นของชากระจายหายไป
2. รินหมูนเป็นวงกลมเหนือถ้วยชาทุกถ้วย เพื่อให้ได้รับความร้อนมี สี กลิ่นและรสเสมอกัน ที่สำคัญเป็นการแสดงถึงความเสมอภาคที่ผู้ชงมอบให้
3. ต้องรินให้สะอาดน้ำจริง ๆ และต้องให้หยดที่ถ้วยเสมอกัน

วัฒนธรรมชา กั๋งสูเต้ แสดงถึงบุคลิกลักษณะนิสัยชาวจีนแต่จิวอย่างชัดเจน มีผู้กล่าวว่า นิสัยแสดงออกจากกั๋งสูเต้ คือ บุคลิกภาพของชาวจีนแต่จิว ด้วยวิธีการที่ประณีต ละเอียดละไม จนได้รับการยกย่องว่าเป็นวิถีแห่งชาจีน มีงานวิจัยญี่ปุ่นพบว่า กั๋งสูเต้เป็นต้นธารของวัฒนธรรมชาญี่ปุ่น (ถาวร สิกขโกศล, 2554, หน้า 139-153)

ในการจัดเลี้ยงโต๊ะจีนมีการจัดน้ำชาแทรกระหว่างรายการอาหาร นอกจากช่วยแก้เลี่ยนจากอาหารพวกเนื้อสัตว์ต่าง ๆ แล้ว ยังช่วยกระตุ้นให้ตื่นตัว ดังนั้น สำหรับโต๊ะจีนแต่จิวที่ใช้เวลาก่อนข้างมาก น้ำชาจะช่วยให้แขกกินต่อไปได้โดยปกติอย่างเป็นธรรมชาติ แต่การจัดน้ำชา “กั๋งสูเต้” แทรกในระหว่างรายการอาหาร ตามปกติหลังหมดรายการอาหารไปแล้วซัก 3-4 รายการก็จะจัดน้ำชาแทรกกลับไว้ โดยเฉพาะหลังรายการอาหารที่มากด้วยไขมันหรือของทอดกรอบหรือรายการของหวานหากได้นำชารสเข้มข้นสักถ้วย ก็เปรียบเหมือนได้ น้ำทิพย์ก่ล้วยคอเลยทีเดียวน (อัญชลี ชื่นอารมณ์ (แซ่ตั้ง), สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2560)

ภาพที่ 38 การชงชาแบบก้งฮูเต้ของชาวจีนแต้จิ๋ว

วัฒนธรรมด้านอาหารของชาวจีนแต้จิ๋วมีกรรมวิธีการทำที่หลากหลายมุ่งที่รสชาติของอาหารเป็นหลักสำคัญ ถ้าเป็นอาหารทะเลจะเน้น “ความสด” ถ้าเป็นอาหารสัตว์บกจะเน้น “กรรมวิธีการทำที่ทำให้หอมน่ารับประทาน” มีการใช้วิธีการทำที่พิถีพิถันเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ นอกจากอาหารแล้ว พิธีการรับประทานยังมีรายละเอียดที่ต้องทำให้รสชาติของอาหารไม่จืดจาง การเสิร์ฟอาหารบนโต๊ะจะมีการเลือกอาหารแต่ละชนิดเพื่อให้เกิดรสชาติในการรับประทาน นับเป็นวัฒนธรรมอาหารที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนั้นยังมีวัฒนธรรมการชงชา การดื่มชา เพื่อเข้ามาประกอบการรับประทานอาหาร ด้วยเหตุผลเพื่อตัดรสชาติ เพื่อไม่ให้เกิดความเลี่ยน ตลอดจนเป็นเครื่องต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทั้งอาหารและชา นับเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวจีนแต้จิ๋วและชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วอย่างหนึ่ง

การดื่มชาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี

ในสังคมชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีรวมทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยย้อนไป 50 ปี ส่วนใหญ่จะชงชาไว้ดื่มกันเองและไว้รับแขก ไม่น่าเชื่อว่าต้องเป็นชาแก้วแต้จิ๋ว เนื่องจากอาจหาซื้อได้ยาก โดยจะชงชาด้วยป้านชากระเบื้องเคลือบใส่ไว้ในกาที่มีนมเป็นขนวนหุ้มด้านในเพื่อรักษาความร้อน (แบบเดียวกับป้านชาที่พระใช้กันทั่วไป) โดยชาครั้งแรกรินไว้เพื่อถวายพระในบ้าน ที่เหลือไว้ดื่มกันเองและรับรองแขก ตลอดทั้งวันและจะล้างป้านชากันตอนเย็น ทำให้

เกิดทราบสีน้ำตาลไหม้ซึ่งถือว่าทำให้รสชาติขมนุ่มนวลขึ้น หากลูกหลานบางคนทนนไม่ได้ คิดว่าไม่สะดวกจะไปล้างออก ก็จะ โคนดูว่า แก่สี โธ้ย แปลว่า จุ้นจ้าน รู้ดี ปัจจุบันคนเฒ่าคนแก่มีจำนวนลดน้อยลง ทำให้บ้านชาวมิชนาคเล็กลงตามไปด้วย (เสี่ยวจิ๋ว, 2556, หน้า 53-61) สังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีที่มีรุ่นปู่ย่าตายาย ยังคงมีการดื่มชากันอยู่ที่บ้าน ลูกหลานมีดื่มบ้างเล็กน้อย แต่ที่ยังคงมีให้เห็นและยังนิยมดื่มกันตามร้านขายน้ำเต้าหู้และปาต่องโก๋ มีการดื่มกาแฟ และต้องมิกาน้ำชาไว้ดับท้าย โดยใส่ในป้านชากระเบื้องเคลือบใส่ไว้ในกาที่มีนมเป็นชนวนหุ้มด้านใน วิธีการชงส่วนใหญ่ไม่ค่อยพิถีพิถัน จะมีการนำใบชาสำเร็จรูปใส่ไว้ในกาและเทน้ำร้อนลงไป มีการเทน้ำร้อนครั้งแรกออกเพื่อล้างใบชา ก่อน จากนั้นก็เติมน้ำร้อนลงในกาชา โดยจะมีการเติมน้ำร้อน ประมาณ 5-6 ครั้ง ตามร้านขายกาแฟของชุมชนชาวจีนแต่จิวเองจะมีการชงชาไว้ให้ดื่มกันแบบไม่อัน ตลอดทั้งเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงก็มานั่งดื่มชาพร้อมพูดคุยกันในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องการเมือง หรือความเป็นไปของชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง จะเป็นศูนย์รวมของคอกา กาแฟในตอนเช้า ที่เป็นผู้สูงอายุที่ยังพอเดินได้ ได้มาพบปะพูดคุยกัน เป็นสิ่งที่ยังมีให้เห็นกันอยู่ในจังหวัดชลบุรีและในย่านชาวจีน (พิชญุา พัทธสิน โอปาร (แซ่ตั้ง), สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2560)

ภาพที่ 39 ป้านชากระเบื้องเคลือบที่ใส่ไว้ในกาที่มีนมเป็นชนวนหุ้มด้านใน

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมด้านอาหารที่ชาวจีนแต่จิวได้นำมาเผยแพร่ในจังหวัดชลบุรียังสามารถคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ได้ จะมีปรับเปลี่ยนบ้างเป็นเรื่องของรสชาติที่ปรับตามความต้องการของผู้บริโภคปัจจุบันที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่นเดียวกับวัฒนธรรมการดื่มชา

ของชาวจีนแต่จิวที่ยังคงอัตลักษณ์เดิมไว้ แม้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างเพียงเล็กน้อย แต่ยังคงแฝงไว้ด้วยความเป็นสื่อแห่งมิตรไมตรีและการรวมกลุ่มระหว่างกัน

วัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรม นาฏศิลป์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

1. ด้านศิลปหัตถกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

จากการศึกษาของถาวร ลิกขโกศล ในบทความเรื่องอัตลักษณ์จีนแต่จิว วัฒนธรรมลำแตงอัตลักษณ์จีนแต่จิว วารสารศิลปวัฒนธรรม สำนักพิมพ์มติชน จำกัด (มหาชน) กล่าวถึงศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ตลอดจนมีการพัฒนาจนเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของจีน

ศิลปหัตถกรรมของแต่จิวได้แก่ ผ้าปัก ไม้แกะสลัก หินแกะสลัก เครื่องเคลือบ เครื่องปั้น การทำโมเสคจากเศษเครื่องเคลือบ โคมลอยวิจิตร การตัดกระดาษ ปูนปั้น เครื่องจักสาน หุ่นก้านเหล็ก ทุกอย่างล้วนมีเอกลักษณ์โดดเด่น แตกต่างจากงานประเภทเดียวกันของชาวจีนถิ่นอื่นอย่างชัดเจน หุ่นก้านเหล็ก และการทำโมเสคจากเศษเครื่องเคลือบเป็นศิลปะเฉพาะถิ่นของแต่จิว ศิลปะประเภทนี้ไม่มีในชาวจีนถิ่นอื่น นอกจากนี้ชาวจีนแต่จิวยังสร้างศิลปะใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น ภาพจิตรกรรม ฟางข้าวสาธิต อันเป็นการแสดงถึงความสามารถด้านศิลปะของชาวจีนแต่จิวอย่างชัดเจน

ประเภทของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านชาวจีนแต่จิวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เช่น

1. ผ้าปักแต่จิว

ผ้าปักของจีนแต่จิวและผ้าปักของจีนกวางตุ้ง เป็นผ้าปักที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผ้าปักชั้นเยี่ยม ในการจัดงานประชุมสัมมนาการคัดเลือกผ้าปักในปี พ.ศ. 2525 สำหรับผ้าปักแต่จิวแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ งานดั้งเดิมและงานที่รับมาจากต่างชาติ

1.1 งานปัก เป็นงานปักตามแบบแผนที่มีมาแต่ดั้งเดิมของชาวจีน ไม่ได้รับมาจากต่างชาติ

1.2 งานปัก ลลู่ สอคร้อย ดึงด้ายให้เป็นรูปร่างและลวดลายที่ต้องการ ได้รับมาจาก Drawn Work ของฝรั่งชาวตะวันตก เข้ามาสู่แต่จิวหลังสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 เป็นสตรีชาวเยอรมัน นำเข้ามาสอนในเขตแต่จิวเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2429 และต่อมาได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นที่นิยม

งานปักทั้งสองแบบนี้ได้รับการพัฒนานำมาผสมผสานกันทำให้มีความโดดเด่นเป็นสินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะชาติตะวันตกที่นำมาใช้ในการตัดชุดราตรี ผ้าปูโต๊ะ และข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของชนชั้นสูง งานปักผ้าเป็นงานของผู้หญิงแต่จิว ศิลปะการปักผ้าของแต่จิวมีความรุ่งเรืองแพร่หลายมาก ถึงรัชกาลเขียนหลงราชวงศ์ชิง ผู้หญิงแต่จิวเมื่ออายุ 11-12 ปี

ก็เชี่ยวชาญงานเย็บปักถักร้อย ต้องเย็บปักชุดแต่งงานของคนเตรียมไว้อย่างดีทุกคน หลังสงครามฝิ่น ปลายราชวงศ์ชิง ฝรั่งเศสตะวันตกเข้ามาสอน Drawn Work ทำให้งานผ้าปักแต่จิวพัฒนาไปอีกมาก ปัจจุบันในถิ่นแต่จิวมีโรงงานผ้าปักใหญ่น้อยพันกว่าแห่ง แรงงานปักผ้าล้านกว่าคน เป็นสินค้าส่งออกทำรายได้เข้าประเทศจีนมากกว่าผ้าปักของเมืองอื่น ๆ

ผ้าปักแต่จิวมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองทั้งด้านวิธีการ รูปแบบ สีต้น และลวดลาย มีวิธีการใช้เข็มปักมากกว่า 240 วิธี กล่าวโดยสรุปเอกลักษณ์ของผ้าปักแต่จิวมี 3 ประการ คือ

1. มีวิธีการปักนูนตัวลอย โดยตัดผ้าหรือใช้สำลีอัดแปะติดที่ลายตามความหนาที่ต้องการก่อน จากนั้นปักด้วยสีหรือด้ายเงินด้ายทองทับลงไปทำให้ลายนูนเด่นขึ้นมา
2. สีต้น สดใส เด่นสะดุดตา สีแดงและสีเขียวเป็นสีที่ใช้เป็นสีหลัก สะท้อนวิถีชีวิตที่มีแสงแดดแจ่มจ้าและพฤษภษาเขียวจี
3. มีลายละเอียด วิจิตร ฝีมือการปักประณีต แตกต่างจากผ้าปักกวางตุ้ง ที่เด่นชัด คือ ผ้าปักกวางตุ้งเด่นที่การปักเรียบ สีสุขุม ลายบางพริ้วชั้นเชิงของด้ายปักหลากหลายละเอียด ผ้าปักแต่จิวเด่นที่ การปักนูน สีฉูดฉาด ลายหนาเข้ม มีการประดับประดาวิจิตรงามตา

2. ไม้แกะสลักและหินแกะสลัก

งานไม้แกะสลักแต่จิว: งานไม้แกะสลัก ที่มีชื่อเสียงของชาวจีนมีกำเนิดมาจาก 4 เมือง คือ ตงหยาง เล่อซิง ผู่โจวและแต่จิว แต่ที่มีศิลปะเป็นเลิศและมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองโดดเด่น คือ ไม้แกะสลักเมืองตงหยางและ ไม้แกะสลักแต่จิว ไม้แกะสลักแต่จิว มีรูปแบบเป็นไม้แกะสลักลงรักปิดทอง เป็นศิลปะหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดของแต่จิว จนกล่าวได้ว่าเป็นอันดับหนึ่งของ ไม้แกะสลักจีน การแกะสลักไม้ของแต่จิวมีการพัฒนาในช่วงหลังโดยมีการฉลุลายเพิ่มเข้ามา ทำให้เกิดเป็นมิติ ประมวลวิธีแกะสลักได้ 4 แบบ คือ แกะลึก แกะนูน (นูนต่ำและนูนสูง) แกะลอยตัวและแกะโปร่งซ้อน ซึ่งใช้การฉลุเข้ามาช่วย รูปและลายที่แกะมีความละเอียดซับซ้อน และวิจิตร ส่วนสี มี 2 ประเภท คือ งานลงรักปิดทองกับไม้ปิดทอง แต่มีลักษณะร่วมเป็นเอกลักษณ์ของไม้แกะสลักแต่จิว คือ มีความงามวิจิตรมากกว่าเงินกลุ่มอื่น เช่น เงินแกะที่มีลักษณะความเรียบง่ายอย่างชัดเจน

งานไม้แกะสลักเก่าแก่ที่สุดของแต่จิวเป็นของสมัยราชวงศ์ซ่ง มีลักษณะเรียบง่าย ถึงรัชกาลวันลี่ช่วงปลายราชวงศ์หมิงได้พัฒนา หลังรัชกาลเจี๋ยซิงกลางราชวงศ์ชิงจึงค่อย ๆ วิวัฒนาการเกิดเอกลักษณ์ของตัวเอง จนถึงช่วงปลายราชวงศ์ชิงต้นยุคสาธารณรัฐจึงพัฒนาเป็นงานแกะโปร่งซ้อนหลายชั้น เป็นการพัฒนาขั้นสูงสุดของงานไม้แกะสลักแต่จิว ยุคนี้มีเอกลักษณ์ของตัวเองชัดเจนและมีความวิจิตรงดงามมาก จนถึงปัจจุบันก็ยังคงรักษามาตรฐานนี้อยู่ จะเห็นได้ชัดเจนในบ้านคนชั้นกลางของแต่จิวแทบทุกบ้าน งานไม้แกะสลักแต่จิวมีทั้งเครื่องใช้ไม้สอย เช่น

ตู้ โต๊ะ เติง ที่ตั้งคั่นช่อง ที่วางอ่างล้างหน้า เครื่องประดับตกแต่งและลายประกอบอาคารสถานที่ ยี่ง สถานที่สำคัญ เช่น วัด ศาลเจ้า งานจะยิ่งวิจิตรงดงามมาก พบเห็นได้ทั่วไปในถิ่นแต่จิว มีทั้งของเก่า นับร้อยปีและของใหม่แต่ก็ล้วนมีลวดลายที่งดงาม

งานหินแกะสลักแต่จิว: งานหินแกะสลัก มีพัฒนาการสูงมากตั้งแต่กลางราชวงศ์ซิง ด้วยเหตุผลที่หินแกะสลักมีที่ใช้งานน้อยกว่า คนจึงให้ความสำคัญน้อยกว่าไม้แกะสลัก ทั้ง ๆ ที่ฝีมือ การแกะสลักหินไม้แพ้งานไม้ อีกทั้งแกะยากกว่า แต่ช่างแต่จิวก็สามารถแกะลวดหินเป็นลายโปร่ง ซ้อนได้อย่างน่าอัศจรรย์ เมื่อเปรียบเทียบกับงานแกะสลักหินถิ่นอื่น งานแกะสลักหินและงานแกะสลัก ไม้ที่ศาล “ฉ่งฮิงก (ฉงซิงก)” ที่เตี้ยอัน ศาล “จีเลี่ยหวงก” ที่แต่จิว และศาล “เหมยจู่ฉือ” ที่เตี้ยเอี้ย เป็นงานที่มีความวิจิตรงดงามมาก

3. เครื่องเคลือบ เครื่องปั้น

เครื่องเคลือบแต่จิว: เครื่องเคลือบแต่จิวมีชื่อเสียงโด่งดังคู่กับเครื่องเคลือบกังไส แต่มีความโดดเด่นไปคนละด้าน เครื่องเคลือบกังไสเด่นที่เนื้อเครื่องเคลือบ เครื่องเคลือบแต่จิว เด่นด้านความวิจิตรและหลากหลายทางศิลปะ เครื่องเคลือบกังไสเด่นในเรื่องภาชนะใช้สอย เครื่องเคลือบแต่จิวเด่นด้านศิลปะวัตถุ แต่ถ้าเป็นภาชนะใช้สอยก็ไม่แพ้กัน เครื่องเคลือบแต่จิว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เครื่องใช้สอยและศิลปะวัตถุ เครื่องเคลือบแต่จิวแบบศิลปะวัตถุกล่าวได้ว่า โดดเด่นที่สุดในประเทศจีนและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

เครื่องเคลือบแต่จิวมีความเป็นมายาวนานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็น อารยธรรม “ไป่เย่ว” ต่อมาได้รับอิทธิพลอารยธรรมจีนจากทางเหนือ แล้วพัฒนาจนสมบูรณ์ใน สมัยราชวงศ์ถัง ดังปรากฏ เตาเผาเหลือเป็นหลักฐานอยู่หลายแห่ง สมัยราชวงศ์ซ่งเครื่องเคลือบ แต่จิวเจริญรุ่งเรืองมาก ที่เชิงเขาห่านซาน มีเตาเผามากมายจนถูกเรียกว่า “หมู่บ้านร้อยเตาเผา” ต่อมาในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ซิงก็โดดเด่นในเชิงศิลปะ มีความหลากหลายแตกต่างจากเครื่อง เคลือบหลากสีของจินกวางตุ้ง โรงงานเครื่องเคลือบแต่จิวมีอยู่ทั่วไป แต่มีมากที่แต่จิวอำเภอเตี้ยอัน และเหยี่ยวเฟิง เนื้อเครื่องเคลือบแต่จิวเป็นที่ยอมรับด้านคุณสมบัติที่ดี มีเทคนิคการผลิตที่ดีเยี่ยม ทำให้ได้เครื่องเคลือบที่มี “เนื้อขาวราวหยก บางดุจกระดาษ ใสดั่งแก้ว เสียงแกร่งกังวานเหมือนระฆัง หิน” ทำให้เครื่องเคลือบแต่จิวประเภทศิลปะวัตถุเด่นทั้งเนื้อ สี ลาย และรูปทรง

เครื่องเคลือบที่มีชื่อเสียงด้านศิลปะชั้นสูงของแต่จิวมี 3 ประเภท คือ เครื่องเคลือบตุ๊กตา ปั้น เครื่องเคลือบลายหลากสีและเครื่องเคลือบลวดลาย

เครื่องเคลือบตุ๊กตาปั้น ปั้นได้อย่างมีชีวิตชีวา แสดงถึงเอกลักษณ์ของหุ่นปั้นนั้น ๆ เป็นอย่างดี รูปปั้นเทวดาปั้นได้สง่า สාරวม น่าเลื่อมใส รูปปั้นตัวละครในวรรณคดีหรือจิวมี ความงดงามราวกับมีชีวิต ไม่ว่าจะปั้นเป็นรูปอะไรก็ล้วนเป็นฝีมือชั้นเยี่ยม ปี พ.ศ. 2500 รูปปั้น

ตัวละครเรื่องจับโจวแก้ว (สื่ออู่ก้วน-เงินสิบห้าพัน) ของหลินหงซี ทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นตื่นตะลึง ต่อมาปี พ.ศ. 2528 รูปปั้นตัวละครหญิงชุด “สิบสองปันทอง” ในเรื่องความฝันในหอแดงได้รับรางวัลชั้นที่ 1 เพียงชิ้นเดียวในงาน “พิจารณาประกวดเครื่องเคลือบผลิตใหม่ทั่วประเทศจีน”

เครื่องเคลือบหลายหลากสีของแต้จิ๋วมีความวิจิตรงดงาม เป็นสินค้าส่งออกสำคัญของจีน ข้อเด่นของเครื่องเคลือบนี้ คือ เขียนลายเป็นจิตรกรรมบนเครื่องเคลือบได้งดงาม ภาพที่เขียนมีทั้งเรื่องราวจากวรรณคดีและลายที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

เครื่องเคลือบของแต้จิ๋วเป็นพัฒนาการขั้นสูงสุดของเครื่องเคลือบศิลปะจีน ปั้นฉลุลาย การให้สีบางชิ้นมีการฉลุโปร่งชั้น 2-3 ชั้น ซึ่งต้องใช้ความสามารถในการทำมาก ชาวจีนแต้จิ๋วทำเครื่องเคลือบ ฉลุลายได้ตั้งแต่ยุคต้นสาธารณรัฐและพัฒนาสูงสุดใน ศตวรรษที่ 20 (ราว พ.ศ. 2514) เป็นต้นมา ผลิตภัณฑ์ส่วนมากเป็นแจกัน กระเช้าดอกไม้ โคมลับแล ปี พ.ศ. 2521 แจกันฉลุโปร่งชั้น 3 ชั้นของแต้จิ๋วได้รับคัดเลือกให้เป็นของขวัญที่รัฐบาลจีนมอบแก่รัฐบาลเกาหลีเหนือในโอกาสฉลองครบรอบ 30 ปีของสาธารณรัฐประชาชนเกาหลีเหนือ หลังจากนั้น แต้จิ๋วยังคงผลิตงาน ออกมาอย่างต่อเนื่อง ชิ้นงานส่วนใหญ่ได้รับเกียรติมอบให้เป็นของขวัญแด่มิตรประเทศของจีน

เครื่องปั้นแต้จิ๋ว: เครื่องปั้นแต้จิ๋วมีอายุกว่า 700 ปี เป็นศิลปะตำบลงหยางหรือผู้เอี้ยแต้จิ๋ว เกิดขึ้นในช่วงราชวงศ์ซ่งได้พัฒนามากในยุคราชวงศ์หมิง และเจริญรุ่งเรืองในยุคราชวงศ์ชิง ศิลปะนี้แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ ตุ๊กตาทั่วไป ตัวงั่ว หน้ากากสวมหน้างั่ว (ขนาดเล็ก) ของเด็กเล่น และเบ็ดเตล็ด เป็นเครื่องปั้นที่มีความประณีตมาก มีลักษณะเด่น คือ ตุ๊กตาหรือตัวงั่วนั้นปั้นทีละส่วนแล้วเอาแต่ละส่วนมาต่อกัน หรือปั้นทับ ลงไปทำให้ดูสมจริง เช่น เมื่อปั้นตัวงั่วจะปั้นเป็นตัวคนก่อนแล้วจึงปั้นเครื่องแต่งกายทับหรือเดินเข้าไปทีละชิ้น ๆ จึงดูสมจริงกว่าปั้นทีเดียวเสร็จ ได้รับความนิยมนำเป็นศิลปะอันประณีต ของแก่ยุคราชวงศ์ชิงกลายเป็นศิลปวัตถุที่มีค่าราคาสูง ตั้งอยู่ในพิพิธภัณฑสถานหลายแห่งทั้งในจีน ไต้หวันและถิ่นจีนโพ้นทะเล

4. หุ่นแต้จิ๋ว

หุ่นจีนแบ่งตามลักษณะเครื่องเซดและวิธีเซดได้ 4 ประเภท คือ หุ่นสายเชือก หุ่นก้านไม้ หุ่นก้านเหล็กและหุ่นถุงผ้า หุ่นสายเชือกเซดด้วยสายเชือกซึ่งตั้งสูงอยู่ด้านบน หุ่นก้านไม้และหุ่นก้านเหล็กมีก้านเป็นไม้หรือเหล็กขนาดใหญ่ เซดทางด้านหลัง หุ่นของแต้จิ๋วเป็นหุ่นก้านเหล็กหรือเส้นลวดใหญ่ ชื่อที่แพร่หลายเป็นภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “จิวเอี้ยหี” แปลว่า “การแสดงเงากระดาศ” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเซดหนัง เพราะละครหุ่นหรือการเซดหุ่นของแต้จิ๋วพัฒนามาจาก “ละครเงากระดาศ” หรือการเซดหนัง ตัวหนังของแต้จิ๋วส่วนมากทำด้วยโครงไม้ไผ่ปิดกระดาศซึ่งตัดวาดเป็นตัวละคร เพราะหาง่ายและทำง่ายกว่าการฉลุหนังเป็นตัวละครอย่างของไทย จึงเรียกละครประเภทนี้ตามวัสดุที่ทำว่า “จิวเอี้ยหี-ละครเงากระดาศ”

ละครเงากระดาษหรือหนังมีข้อจำกัด แสดงได้เฉพาะกลางคืน เมื่อนำมาแสดงตอนกลางวันต้องปรับปรุงทั้งโรงและตัวละคร โรงนั้นต้องเจาะฉากเข้า-ออกและขยายใหญ่กว่าโรงหนัง ตัวละครต้องเปลี่ยนจากตัวแบนเป็นตัวกลม มองด้านข้างได้ด้วย จึงเปลี่ยนวัสดุใหม่ ใช้ฟางผูกเป็นลำตัว แขน ขา กระดาษเป็นมือ ไม่เป็นเท้า ส่วนหัวใช้หน้าจิวปั้นของผู้เฒ่า สวมเสื้อผ้าและศิราภรณ์เหมือนจิวจริง ๆ เสื้อผ้าใช้ผ้าปักแต่จิว ศิราภรณ์สวมหัวเป็นศิลปะที่ผลิตในท้องถิ่น หุ่นแต่จิวจึงเป็นที่รวมศิลปะพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์เงินแต่จิวไว้อย่างชัดเจน

ก้านเชิดทำด้วยลวดเหล็กเส้นใหญ่ มีความแข็งแรงและความหยุ่นตัวเหมาะกับการเชิด ทำให้เชิดสะดวก การแสดงท่าทางของตัวละครแสดงได้ละเอียดกระทั่งกางร่ม คลี่พัด โบกพัด เขียนหนังสือ รินเหล้า จูดยูบ ฯลฯ เป็นศิลปะการแสดงเหมือนจิวแต่จิว ตัวละคร 1 ตัว ใช้คนร้อง 1 คนหรืออาจเป็นคนเดียวร้องหลายตัวละคร แต่เน้นความไพเราะของการร้องและดนตรีเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับจิว

5. ปูนปั้น โมเสกเศษเครื่องเคลือบ

ปูนปั้นและโมเสกเศษเครื่องเคลือบมักอยู่ร่วมกัน ใช้ประดับอาคารบ้านเรือน มิได้เป็นชิ้นงานอิสระ แม้ว่าจะเป็นศิลปะประกอบสิ่งอื่น แต่ก็แสดงอัตลักษณ์เงินแต่จิวได้ดีมาก ด้วยว่าแต่จิวเป็นเมืองติดทะเลและ ลำน้ำ มีเปลือกหอยมาก เมื่อนำเปลือกหอยมาเผาจะได้ปูนขาวสามารถนำไปใช้ในงานก่อสร้างได้ดี และใช้ปั้นลวดลายประดับอาคารได้สวยงาม ลายปูนปั้นแต่จิวเดิมทาสีตามที่ต้องการ ต่อมาใช้เศษเครื่องเคลือบติดประดับแทนสี ติดทนทานดีกว่าและสวยงามแปลกตา งานปูนปั้นจึงพัฒนาจากปั้นนูนเป็นปั้นกึ่งลอยตัวและปั้นลอยตัว

โมเสกเครื่องเคลือบมีชื่อทางการว่า “ซั่มซื่อ” คั้ม (ซั่ม) แปลว่า ผัง ผังให้โผล่ครึ่งหนึ่ง ซื่อ แปลว่า เครื่องเคลือบ ในที่นี้ หมายถึง เครื่องเคลือบที่แตกเป็นชิ้นเล็ก ซั่มซื่อ ก็คือ การเอาเครื่องเคลือบชิ้นเล็ก ๆ ผังประดับไปบนปูนปั้น มีลักษณะคล้ายงานโมเสกเป็นศิลปะที่เงินแต่จิวคิดทำขึ้นก่อน ต่อมาแพร่ไปยังฮกเกี้ยน ไต้หวันและถิ่นจีนโพ้นทะเล งานศิลปะชนิดนี้เกิดจากการใช้เศษถ้วยชามมาประดับปูนปั้นแทนการทาสี ต่อมาเมื่อพัฒนาเป็นศิลปะประเภทหนึ่ง เศษเครื่องเคลือบไม่พอใช้ จึงต้องใช้ชามหรือเครื่องเคลือบสีที่เผาด้วยอุณหภูมิต่ำมาตัดเป็นชิ้นตามขนาดที่ต้องการ ผังประดับหุ่นปูนปั้นตามทีออกแบบไว้ ซึ่งมีทั้งลายนูน กึ่งลอยตัวและรูปปั้นลอยตัวเป็นตุ๊กตาขนาดเล็ก แต่มิได้ทำเป็นชิ้นงานอิสระ เดิมใช้ประดับส่วนต่างๆของอาคาร เช่น หลังคา ฝาผนังด้านบนผนังเหนือประตู-หน้าต่าง หัวเสา ต่อมาได้นำไปใช้ประดับงานศิลปะอื่นที่เหมาะสมด้วย

งานปูนปั้นประดับเศษเครื่องเคลือบของแต่จิวเริ่มมีในสมัยราชวงศ์หมิง แพร่หลาย

ในสมัยราชวงศ์ชิง ปัจจุบันบ้านจินแต้จิวในชนบทยังมีศิลปะ 2 ประเภทนี้ให้เห็นอยู่ทั่วไป ตึกตาคานู้นั้นประดับเครื่องเคลือบบนหลังคาบ้านหรือศาลเจ้าแต้จิวนั้นงาม โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของจินแต้จิวเป็นอย่างมาก

6. ศิลปะกระดาษตัด โคมหยวนเซียว

ศิลปะการตัดกระดาษ: เป็นลวดลายหรือรูปลักษณะที่ต้องการเป็นศิลปะเก่าแก่ที่มีทั่วไปในจิน ซึ่งมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามภูมิภาคและท้องถิ่น กระดาษตัดแต้จิวมีความละเอียดอ่อน นิยมตัดเป็นเรื่องราวหรือตัวละครในจิว และตัดเป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ สิ่งของเครื่องใช้ในเทศกาลต่าง ๆ ลักษณะ 2 ประเภทนี้ ไม่ค่อยพบในจินถิ่นอื่น ศิลปะการตัดกระดาษแบ่งตามเทคนิคการตัดได้ 4 กลุ่ม คือ กระดาษตัดสี่เหลี่ยม หลายสี ตัดซ้อนสีและตัดแฉก-เติมสี งาน 2 ประเภทหลังมีความวิจิตรงดงามมาก การตัดกระดาษเป็นศิลปะที่ชาวจินแต้จิวเซียวชาวจีนเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ศิลปะการตัดกระดาษของอำเภอเตี้ยเอี้ยเค้นที่สุดและมีคนเก่งมาก จนได้รับยกย่องจากรัฐบาลว่า มณฑลทงต้งเป็น “เมืองแห่งศิลปะการตัดกระดาษ” เมื่อปี พ.ศ. 2540 รวบรวมงานดีเด่นที่ตกทอดกันมาได้ถึง 800 กว่าชิ้น นับเป็นเกียรติยศด้านศิลปะอีกประการหนึ่งของจินแต้จิว

โคมหยวนเซียว: เป็นโคมที่แต่งประกวดประชันกันในวันเทศกาลหยวนเซียว เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ฮวาเต็ง” แปลว่า โคมลายวิจิตร นอกจากเขียนลวดลายสวยงามแล้วยังทำรูปทรงโคมวิจิตรแปลกตาต่างกันไป ที่นิยมมาก คือ ทำเป็นรูปตัวละครตามเรื่องราวในจิว งามสะดุดตามีชีวิตชีวาราวกับตัวจิวจริง มีตัวละครจากจิวเรื่องต่าง ๆ มากถึง 100 เรื่อง เรื่องที่นิยมแพร่หลายถูกนำมาเรียงร้อยเป็นบทกวีมีชื่อเหตุการณ์สำคัญในจิว 100 เรื่องพอดี แสดงถึงความนิยมนำมาแต่งเป็นโคมหยวนเซียวอันวิจิตรตระการตา เทศกาลหยวนเซียวของแต้จิวก็คึกคักที่สุดในจิน จนคนต่างถิ่นนิยมมาเที่ยวชมโคมและร่วมรื่นเรึง โคมและเทศกาลหยวนเซียวนับเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของแต้จิว

7. เครื่องจักสาน จิตรกรรมฟางข้าว

เครื่องจักสาน: มีอยู่ทั่วไปในจินถิ่นที่มีไผ่ แต่ถิ่นแต้จิวพิเศษกว่าถิ่นอื่น นอกจากสานเป็นเครื่องใช้ที่สวยงาม ยังสานเป็นงานศิลปะ ที่น่าทึ่งมาก คือ สานเป็นภาพจิตรกรรมได้งดงามราวกับภาพวาด ด้วยวิธีการข้อมสีตอกก่อนแล้วจึงสานให้ได้ภาพตามที่ต้องการ มิใช่สานเสร็จแล้ววาดภาพ นับเป็นงานศิลปะที่ทำได้ยากยิ่ง

จิตรกรรมฟางข้าว: เป็นศิลปะชนิดใหม่ที่ชาวจินแต้จิวเพิ่งทำกันมาไม่ถึงร้อยปี แต่สวยงามมีชื่อเสียงมาก ราคาไม่แพง เพราะวัสดุหาง่าย ราคาถูก คือ ใช้ฟางข้าวสาลีซึ่งมีเปลือกหุ้มลำต้นบาง ๆ ลอกออกมาเป็นแผ่น ตัดเป็นรูปทรงที่ต้องการ ข้อมสี แล้วนำไปปิดทับบนรูปที่

วาดบนกระดาษหรือผ้า เกิดเป็นภาพจิตรกรรมที่งามแปลกตา ใช้เป็นเครื่องประดับ เช่น ภาพแขวน หรือภาพใต้แผ่นกระจกบนโต๊ะ หรือติดประดับ ลงบนตัวเครื่องใช้ไม้สอย เช่น ฉากกั้นห้อง ทำให้มีความสวยงามเป็นพิเศษ จิตรกรรมฟางข้าวแสดงถึงภูมิปัญญาอันยิ่งใหญ่ทางด้านศิลปะของจีนแต่จิว

8. ศิลปะด้านอื่น ๆ

จีนแต่จิวยังมีศิลปะอื่น ๆ ที่เรียกว่า “ห่อหอม” มีลักษณะคล้ายกับ บูหงารำไป คือ การใช้ผ้าห่อเครื่องหอมและตกแต่งให้สวยงาม แต่ของจีนแต่จิวมีรูปทรงหลากหลายและงามวิจิตรกว่าของไทยมาก ภาพเขียนลายรดน้ำ เครื่องเงินเครื่องทอง ที่โดดเด่นเป็นพิเศษ คือ เครื่องหยก มีศูนย์กลางตั้งอยู่ที่หมู่บ้านเอี้ยมยชุน (หยางเหม่ยชุน) อำเภอเก็กเอี้ย (เจียหยาง) ได้รับการยกย่องว่าเป็น “เมืองหลวงของหยกจีน” มีช่างหยกฝีมือดีจากไต้หวัน ฮองกงและทุกถิ่นของจีนแผ่นดินใหญ่กว่าพันคนมารวมกันอยู่ที่นี่ ออกแบบ ประดิษฐ์ตกแต่งและจำหน่าย เป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายหยกใหญ่ของจีนในปัจจุบัน เป็นการประสานภูมิปัญญาทั้งด้านศิลปะและการค้าขายของจีนแต่จิวเข้าด้วยกันได้วิเศษยิ่ง (ถาวร ลิกขโกศล, 2552, หน้า 143-145)

กล่าวได้ว่าศิลปหัตถกรรมของชาวแต่จิวได้ถูกบ่มเพาะและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากชาวจีนถิ่นอื่น แสดงให้เห็นถึงบุคลิกสำคัญของชาวจีนแต่จิว คือ ความความคิดสร้างสรรค์ ความประณีต ตลอดจนการพัฒนาตนให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา แม้จีนแต่จิวไม่มีหยก แต่ก็สามารถทำให้ถิ่นของตนเป็นศูนย์กลางหยก พัฒนาศิลปะของตนให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา เช่น งานผ้า ไม้แกะสลัก เครื่องเคลือบ ล้วนพัฒนาคุณภาพอย่างรวดเร็วในช่วง 50-100 ปีมานี้เอง แม้กระทั่งจิวแต่จิว เดิมเป็นเพียงจิวท้องถิ่นเล็ก ๆ ไม่โดดเด่นแม้ในมณฑลทกวางตัวเอง แต่ใช้เวลาเพียง 50 กว่าปี สามารถพัฒนาจนเป็นศิลปะสูงส่งได้รับการยกย่องว่าเป็น “1 ใน 10 ของจิวที่ยิ่งใหญ่ของจีน” ได้อย่างภาคภูมิใจ ทั้งหมดนี้คือ อัตลักษณ์ของจีนแต่จิวที่ปรากฏในศิลปหัตถกรรม

ศิลปหัตถกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีนับได้ว่าเป็นกลุ่มชนชาติที่มีฝีมือด้านหัตถกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะงาน หินแกะสลัก งานไม้แกะสลัก งานปักผ้า เครื่องเคลือบ การทำโมเสคจากเครื่องเคลือบ และปูนปั้น ซึ่งต้องอาศัยความละเอียดและประณีตเป็นอย่างมาก ด้วยความขยันประกอบกับเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี จึงมีการคิดค้นงานหัตถกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องและใช้วัสดุในท้องถิ่น ศิลปะด้านงานฝีมือในเชิงช่างได้ถูกถ่ายทอดสู่คนในตระกูลสู่รุ่นลูกและรุ่นหลาน จากความเป็นคนประณีตนั้นทำให้ไม่ว่าจะทำอะไรก็สามารถสร้างให้เป็นงานฝีมือสุดยอดได้ ตัวอย่างเช่น ครกหินอ่างศิลา นับเป็นหัตถกรรม

อย่างหนึ่งของจังหวัดชลบุรี ที่มีประวัติความเป็นมาว่า เกิดเมื่อช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีช่างชาว ไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ชื่อ นายเจ็กฮั่ว แซ่ตั้ง ได้เดินทางมารับจ้างทำเสาหินที่วัดอ่างศิลา พบว่า หินบริเวณอ่างศิลามีความแกร่งทนทานสวยงามจึงนำหินที่เหลือจากการทำเสาไว้ มาตีเป็นครก เพื่อใช้ในครัวเรือน และพบว่าครกหินที่ทำจากหินอ่างศิลาสามารถใช้งานได้ดี มีคุณภาพ ต่ำแล้วไม่มีเศษหินแตกออกมา จึงได้ทำออกขายในหมู่บ้านจนเป็นที่ยอมรับ ในอดีตอาชีพแกะสลักหินของ ชาวบ้านอ่างศิลา เป็นอาชีพเสริมหลังจากที่ว่างจากการทำประมง โดยยุคแรกผลิตหินโม้เป้งสำหรับ ชุมชนจีน ต่อมาจึงนำเศษหินที่เหลือมาทำครกตำน้ำพริก จนกลายเป็นสินค้าขึ้นชื่อ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ต.อ่างศิลา เสม็ดและบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ครกหินอ่างศิลา เป็นครกเพียงชนิดเดียว ที่สถานธนาอนุบาล เทศบาลตำบลอ่างศิลา รับจำหน่าย นับเป็นของหายากในปัจจุบัน กรมทรัพย์สินทาง ปัญญาได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ครกหินอ่างศิลาเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2556 โดยให้ มีผลตั้งแต่วันที่ขึ้นทะเบียน 29 กันยายน พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ครกหินอ่างศิลามีจุดเด่น คือ เป็นหินแกรนิต สีขาว สีเหลืองมันปูและสีเหลืองส้ม มีความเหนียวแน่น แข็งแกร่ง ในเนื้อหินมีเกล็ด เพชรแวววาวผสม ครกหินอ่างศิลาต้องมีหูสองข้างเป็นปุมนูนขึ้นมาเพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย ที่สำคัญคือการทำครกอ่างศิลา ทำโดยการตีด้วยมือ นับเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจน ปัจจุบัน กล่าวได้ว่าครกหินอ่างศิลาเป็นหัตถกรรมที่สร้างรายได้ให้กับชาวชลบุรีเป็นอย่างมากและ เป็นที่กล่าวขานถึงครกหินคุณภาพดี ต้องเป็นที่อ่างศิลาในจังหวัดชลบุรี

ส่วนงานปักผ้าที่เป็นงานฝีมือชั้นเยี่ยมของชาวจีนแต่จิวยังคงมีให้เห็น โดยลายปัก เป็นลวดลายมังกร ลายหงส์ ลายดอกโบตั๋นและนก เป็นต้น ยังคงมีให้เห็นโดดเด่นในงานเทศกาล ต่าง ๆ ซึ่งมักจัดขึ้นตาม ศาลเจ้าและโรงเจ เมื่อมีงานเทศกาลจะมีการใส่ชุดผ้าปักที่สวยงามให้ กับผู้เป็นร่างทรงขององค์เทพต่าง ๆ ใส่และเดินแห่รอบสถานที่อยู่อาศัย ย่านร้านค้าในเมืองชลบุรี เพื่อความเป็นสิริมงคล (ละออง พวงนาค (แซ่ตั้ง), สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 40 ครกหินอ่างศิลาเมืองชลบุรี

ภาพที่ 41 ชุดผ้าปักของช่างทรงเทพทั้งหลาย

กล่าวได้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรียังคงรักษาศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมเอาไว้ ทั้งด้านงานแกะสลักและงานปักผ้า ที่แสดงถึงลวดลายสัญลักษณ์ของชาวจีนแต่จิวจนถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมค่านานาภูศิลป์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรี

อัตลักษณ์ด้านดนตรีและนาฏศิลป์ที่โด่งดังของจีนคือ “การแสดงจิว” ซึ่ง “จิว”

เป็นมหรสพอย่างหนึ่งของจีน ที่เล่นเป็นเรื่องราว มีการแสดงดนตรี การขับร้อง ลีลา การเจรจา แสดงออกทางอารมณ์ของตัวละคร ประกอบท่าทาง สามารถสื่อถึงความรื่นเริง เป็นสิ่งบันเทิงที่ชาวจีนนำติดตัวมาตั้งแต่ครั้งอพยพเข้ามาในประเทศไทย เป็นเครื่องสักการะแก่เทพเจ้าในศาลเจ้าจีน (ตัวน ลี เชน และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ, 2543) ในครั้งนั้นชาวจีนเองก็ได้พยายามที่จะหาเครื่องมือบางอย่างมาเป็นตัวที่จะแสดงออกซึ่งความเป็นจีน รวมถึงเพื่อเป็นการปลอบประโลมตนให้คิดว่ายังมีบางสิ่งที่เป็นจีนอยู่ แม้ว่าจะไม่ได้อยู่ประเทศจีนก็ตาม

การแสดง “จิว” ในภาษาจีนเรียกว่า “ซี อี้” หรือ “จิว เกียะ”แล้วแต่สำเนียงของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเนื่องมาจากการที่ภาษาจีนมีการออกเสียงแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น จึงตามความหมายในพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง “ละครของจีน” คำว่า “จิว” ซึ่งมีความหมายว่า “ละครจีน” นั้น มีความเป็นมาอย่างไรสำหรับในประเทศไทยไม่ปรากฏชัดเจนนัก แต่พบว่ามีกล่าวถึงการแสดงละครจีน ซึ่งพบในจดหมายเหตุสมัยอยุธยา การละเล่น “จิว” นี้ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2537, หน้า 4) กล่าวว่า เป็นที่คุ้นเคยของชาวไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังปรากฏในบันทึกรายวันของบาทหลวงเดอซัวลี คราวติดตามมองซิเออร์ เอ เซอวาเลีย เดอเซอมองต์ ซึ่งได้เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ในบันทึกนั้นเรียกการแสดงของชาวจีน ซึ่งจัดขึ้นในทำเนียบของ มองซิเออร์กองสตั้งชื่อว่า Comedie a la Chinoise และ Une tragedie chinoise ซึ่งแปลรวมความว่า “ละครจีน” นั้นเอง ต่อมา ลาตูแบร์ ชูตฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระนารายณ์ก็ได้มีโอกาสชม “จิว” เช่นกัน ซึ่งลาตูแบร์ เรียกว่า “A Chinese comedy” แปลว่า ละครจีน

กำเนิดการแสดงจิว

จากการศึกษา คนแซ่กิม (ม.ป.ป. อ้างถึงใน ศยามล เจริญรัตน์, 2544, หน้า 43-45)

กล่าวว่า ต้นกำเนิดการแสดงจิวมีความเชื่อว่ามาจากต้นธารสองสาย

แนวคิดแรกเชื่อว่า การแสดงจิวมีต้นกำเนิดมาจากชนชาติตาด ถือว่าการแสดงชนิดนี้เป็นศิลปะประจำชาติของตาดและเรียกการแสดงนี้ว่า “ซุซุ” เป็นการแสดงจำอวด การแสดงนั้นหนักไปในทางตลก มีการแสดงกิริยาวาจาที่มีการเสียดสีสังคม ผสมผสานด้วยการล้อเลียนทางการเมือง เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน น่าสนใจแก่ผู้ชม การแสดงซุซุนี้ ชาวตาดได้เคยจัดแสดงต้อนรับขุนนางข้าราชการจีนซึ่งไปเยือนเพื่อแสดงสันถวไมตรีหลายครั้ง ในระหว่างการแสดงมีการแทรกบทร้องเป็นทำนองล้อเลียนเหยียดหยันชาวจีนว่าเป็นคนอ่อนแอชีพักทุกยุคสมัย ซึ่งจีนก็ไม่สามารถทำอะไรชาวตาดได้ เนื่องจากขณะนั้นชนชาวตาดเป็นชาติที่เข้มแข็งและกล้าหาญที่สุดในยุคนั้น

ต่อมาในสมัยจีนเสียดัง พ.ศ. 289 จีนได้ส่งทูต หลู่ อี้ หรือหลู่ อี้ ไปเยือนแคว้นตาดอีกครึ่ง ผู้ปกครองแคว้นในอาณาจักรได้จัดการแสดง “ซู่ซู่” ต้อนรับคณะทูตจากจีน ลักษณะการแสดงมีการสอดแทรกล้อเลียนจีนเช่นเคย แต่ในครั้งนี้นักแสดงจะรุนแรงกว่าที่เคยทำมา จึงทำให้หลู่ อี้ ไม่พอใจเป็นอย่างมาก จนเกิดความแค้นใจ แต่เนื่องจากหลู่ อี้ เป็นศิลปินและมีความสามารถในการจัดระบำรำฟ้อน ตลอดจนการดนตรี กระจับปี (พิณ 4 สาย) สีซอ จึงได้คิดนำเอาแบบอย่างการแสดงนี้มาดัดแปลงแก้ไขใหม่เป็นแบบระบำรำฟ้อน ไม่ได้แสดงเป็นเรื่องราวมาประกอบกับการร้องเพลงประเภทปลุกใจให้มีความรักชาติ โดยมีการเล่นดนตรีประกอบ ดนตรีที่เล่นเป็นประเภท กระจับปี สีซอ และเรียกการแสดงนี้ว่า “หิ้ง” หรือ “จิว”

ต่อมาในรัชสมัย เจงอ๋อง เรื่องอำนาจ สถาปนาตนขึ้นเป็น จินซีฮ่องเต้ (พ.ศ. 322-333) มีขุนนางฝ่ายทหารผู้หนึ่ง ชื่อ ลิตงหรือลิตอง ได้แก้ไขดัดแปลงหิ้งหรือจิวของหลู่ อี้ โดยมีการแทรกบทเจรจา บทตลก สลับไปกับการขับร้องฟ้อนรำประกอบดนตรี เป็นที่น่าสังเกตในการแสดงที่ปรับปรุงขึ้นนี้ ลิตงได้ยึดเอาแนวการแสดงซู่ซู่ของพวกตาดในด้านการล้อเลียนเหยียดหยาม โดยโต้ตอบกับเหล่าศัตรูของจีน ที่ชอบกล่าวหาว่าอ่อนแอ ขี้แพ้ และชอบฉวยโอกาส ซึ่งเข้าใจว่าต้องการโต้ตอบพวกตาดนั่นเอง ลักษณะการแสดงเช่นนี้ได้แสดงเป็นเรื่องราว จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระเจ้าฮั่นตี้ฮ่องเต้ (พ.ศ. 495) มีเหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดขึ้น ซึ่งได้มีการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเสียดสีของผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นพระสนมเอกของพระเจ้าฮั่นตี้ฮ่องเต้ ชื่อว่า “นางเจียวกุน” ความเป็นมาตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า พระเจ้าฮั่นตี้ฮ่องเต้ ได้ทรงโปรดให้มีหมายรับสั่งไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ให้คัดเลือกสาวพรหมจารีที่สวยงาม ส่งมายังเมืองหลวงเพื่อคัดเลือกแต่งตั้งให้เป็นนางสนม และจะโปรดคัดเลือกนางสนมเหล่านั้นขึ้นเป็นตำแหน่งกุยฮุย (สนมเอก) อีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งบรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ก็ปฏิบัติตามรับสั่ง ในบรรดาสาวงามเหล่านั้นมีสาวงามคนหนึ่งชื่อ “เจียวกุน” เป็นลูกสาวคนยากจนแซ่เจียวรวมอยู่ด้วย เจียวกุนมีความงดงามกว่าสาวอื่นๆ จึงถูกคัดเลือกส่งไปยังเมืองหลวง แต่โดยธรรมเนียมนั้นก่อนที่สาวงามจะเข้าถวายตัวจะต้องมีการอบรมสั่งสอนให้รอบรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี กิริยามารยาท การถวายงาน และการติดสีตีเป่า หรือการฟ้อนรำให้ดีเสียก่อน ต่อจากนั้นหัวหน้าขันทีจึงจะคัดเลือกสาวงามอีกทีหนึ่ง โดยจะมีการวาดรูปสาวงามนั้นขึ้นทูลถวายให้ทรงคัดเลือกเองแล้วจึงจะนำสาวงามเจ้าของภาพเข้าเฝ้า

ในสมัยนั้นถือว่า การเป็นค่าบาทบริจาริกาหรือเป็นพนักงานนางกำนัลใกล้ชิดยุคลบาท เป็นของมีเกียรติ ทำให้บรรดาพ่อแม่ของสาวงามได้รับเลือกให้เข้าไปฝึกรับสั่งสอนในวังต่างวังเดินติดสินบนพวกขันทีผู้มีสิทธิ์ในการคัดเลือกเป็นอันดับสุดท้าย แต่นางเจียวกุนไม่มีปัญหาที่จะวิ่งเต้นติดสินบน หัวหน้าขันทีจึงมิได้นำภาพวาดของนางขึ้นทูลถวาย

ระหว่างนั้น พระเจ้ายวนตี้ฮ่องเต้กำลังกลุ่มพระทัยเกี่ยวกับข่าวที่ได้รับจากหัวเมืองฝ้ายเหนือว่าประมุขตาดกำลังกรีธาทัพเพื่อจะเข้ามาบูรณาราม จึงมิได้สนพระทัยในการคัดเลือกสาวงาม และได้เสด็จไปสงบสติอารมณ์อยู่ในพระอุทยาน เสด็จทรงได้สดับเสียงขับร้องเพลงประกอบเสียงพิณของนางเจียวกุน ทรงพอพระทัย จึงเสด็จไปหานาง จึงได้ทรงทราบเรื่องราวทั้งหมดที่ทรงพิโรธและจะทรงลงพระอาญาประหารชีวิตหัวหน้าขันทิ หัวหน้าขันทิรู้ตัวเสียก่อน จึงได้หลบหนีไป และได้นำเอาภาพวาดของนางเจียวกุนไปถวายต่อประมุขตาด ด้วยความมุงดมของนางเจียวกุนจึงเป็นเหตุให้ “ข่าน” ประมุขของตาดพอใจในตัวนางเจียวกุน และส่งสาส์นยื่นคำขาดมายังพระเจ้ายวนตี้ฮ่องเต้ให้ส่งนางเจียวกุนมาถวาย แล้วตนจะยกทัพกลับไปเพื่ออาณาจักรทั้งสองจะได้เป็นทองแผ่นเดียวกัน

ขณะนั้นพระเจ้ายวนตี้ฮ่องเต้ กำลังลุ่มหลงนางเจียวกุน และได้แต่งตั้งให้เป็นสนมเอก เมื่อได้รับข่าวจากประมุขตาดทำให้ตัดสินใจไม่ถูก ใจหนึ่งก็เสียดายนาง ใจหนึ่งก็เกรงจะพ่ายแพ้แสนยานุภาพของตาดถ้าไม่ทรงยินยอม เมื่อนางเจียวกุนได้ทราบความจริงกราบบังคมทูลว่า ควรจะส่งนางไปเพื่อที่จะไม่ทำให้บ้านเมืองและชีวิตไพร่ฟ้าของแผ่นดินต้องสิ้นเปลืองเพราะนางแม้ว่านางจะมีความจงรักภักดีต่อพระองค์เทียบเท่าแผ่นดินและมหาสมุทรมารวมกันก็ตาม สำหรับชาติมาตุภูมิจะต้องรวมพื้นปฐพีเข้ากับผืนแผ่นดินฟ้าอีกสถานหนึ่งด้วย ทั้งพระองค์ก็เป็นกษัตริย์ย่อมจะหาสตรีไม่ยากนัก การตัดสินใจของนางเจียวกุนทำให้พระเจ้ายวนตี้ฮ่องเต้ ตัดสินใจยอมยกนางให้ประมุขของตาด

ด้วยเหตุนี้พระสนมเอกเจียวกุนจึงได้ชื่อว่า วีรสตรีแห่งยุค ผู้รักษาสันติสุขให้แก่ประเทศชาติ เป็นพลังบันดาลให้กลุ่มศิลปินชั้นครู ซึ่งมีอยู่หลายคนในสมัยนั้น ได้นำเอาเรื่องราวแห่งชีวิตของนางเจียวกุนมาแสดง โดยแก้ไขดัดแปลงการแสดงหึ่ง (ซู่ซู่) ของหลูอี้ ลิตง ให้เป็นหึ่งหรือจิว ที่มีเรื่องสัมพันธ์ติดต่อกันเป็นเรื่องราวแบบนวนิยาย เน้นหนักไปในทางปลุกใจรักชาติกล้าหาญ ตามแนวความคิดเดิมของหลูอี้

แนวคิดที่สอง เชื่อว่าจิว เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นในประเทศจีนเอง มิใช่การแสดงที่ได้รับอิทธิพลมาจากพวกตาด ก่อนที่จะเกิดมีการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องราวขึ้น จีนเคยมีการแสดงประเภทระบำรำฟ้อนและการขับร้องมาช้านานแล้ว ในสมัยพระเจ้าอู่ตั้งตี้กล่าวว่า ได้โปรดให้มีข้าราชการดูแลควบคุมนาฏกรรมและคีตกรรมโดยเฉพาะ ต่อมาในรัชสมัยจิ่ว (เสียดก๊ก) จึงได้เกิดมีมหรสพขึ้น โดยนำเอาเรื่องราวในพงศาวดารและประวัติศาสตร์มาแต่งเติมเล่นเป็นเรื่อง มีการขับร้องและเจรจาประกอบกับลีลาท่าทาง แต่การแสดงในระยะแรก ยังมิได้มีแบบแผน โดยเฉพาะเรื่องที่แสดงก็เป็นเรื่องสั้น ๆ ผู้แสดงมีจำนวนน้อยและการแสดงประเภทนี้ยังไม่แพร่หลาย จะมีแสดงเฉพาะ

ในพระราชวังของกษัตริย์เท่านั้น กล่าวได้ว่าการแสดงประเภทนี้เป็นปฐมเหตุของการแสดงมหรสพ
งิ้วในระยะต่อมา

คนแซ่กิม (2559) ได้เขียนหนังสือ เลือฝืนหมอนใบได้กล่าวถึงความเป็นมาของงิ้วไว้ว่า
การแสดงงิ้วของจีน มีวิวัฒนาการและปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง จากสมัยจิ่ว (เลียด๊ก) จนกระทั่ง
ถึงรัชสมัยของพระเจ้า ถังเสวียนจง (หรือ ถังเหียงจง) กษัตริย์แห่งราชวงศ์ถัง การแสดงงิ้วมี
ความเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งนี้เพราะกษัตริย์ซึ่งเป็นองค์อุปถัมภ์ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับการแสดงงิ้ว
ประกอบกับพระองค์ทรงปรีชาสามารถในด้านการแสดง ทรงปรับปรุงดัดแปลงลีลาท่าทางต่างๆที่
ยังบกพร่องเสียใหม่และที่สำคัญ คือ พระองค์ทรงเป็นผู้สอนเอง การแสดงงิ้วในสมัยของพระเจ้าถัง
เสวียนจงมีการปรับปรุงและพัฒนาจนน่าสนใจกว่างิ้วในสมัยเดิม สำหรับเรื่องที่ใช้ในการแสดงงิ้ว
จะเป็นเรื่องในพระราชพงศาวดาร เกร็ดพงศาวดาร ประวัติศาสตร์และนิทาน เช่น เรื่อง ไซ่ฮั่นตั้งฮั่น
 เป็นต้น

ในเรื่องของบทเพลงที่ใช้ประกอบในการแสดงงิ้ว พระเจ้าถังเสวียนจง ทรงพระราช
นิพนธ์ไว้เป็นจำนวนมาก โดยมีเรื่องเล่าซึ่งกล่าวไว้เป็นนิทานปรัมปราว่า ณ คืนเดือนเพ็ญ
แห่งเทศกาลตงชิว มีนักพรตในศาสนาเต๋าผู้หนึ่งนามว่า เขียวฝ่าซัน ได้นำเสด็จพระเจ้าถังเสวียนจง
เหาะขึ้นสู่ดวงจันทร์ฉันเอ้อ (หรือเสียงง้อ) จักรเทวีนา ทรงทอดพระเนตรบรรดาปราสาทราชวัง
ซึ่งเนรมิตรขึ้นอย่างวิจิตรงดงาม จากนั้นบรรดาหมู่อัปสรซึ่งมีผ้าไหมสีขาวแซมลวดลายเป็น
พัสดารากรณีได้ออกมาร่ายรำ ด้วยลีลาอันงดงามอ่อนช้อย มีเสียงดนตรีไพเราะขับกล่อมประกอบกับ
จังหวะลีลาอยู่ตลอดเวลา พระองค์ทรงจดจำท่วงทำนองเสียงเพลงเหล่านั้นไว้ตลอดเวลา พอเสร็จ
สิ้นการทอดพระเนตรและเสด็จกลับสู่พระราชวัง พระองค์จึงนำเอาทำนองเพลงเหล่านั้นมา
ฝึกสอนแก่คณะดนตรีส่วนพระองค์

เหตุผลที่ทำให้การแสดงงิ้วในสมัยพระเจ้าถังเสวียนจงเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะพระองค์
ทรงมีความสนพระทัยในด้านนี้ ดังจะเห็นได้จาก เมื่อทรงว่างจากพระราชกิจ ก็ทรงทอดพระเนตร
การแสดงงิ้วที่ทรงฝึกซ้อมไว้ หรือบางโอกาสก็ทรงร่วมแสดงด้วย เหตุดังที่กล่าวมานี้ทำให้
การแสดงงิ้วในสมัยพระองค์ กลายมาเป็นแบบฉบับของการแสดงงิ้วในสมัยต่อ ๆ มา แม้ใน
ยุคต่อมา ลีลาท่าทางจะมีการแก้ไขดัดแปลงบ้าง ก็ไม่แตกต่างไปจากต้นตำหรับเท่าใด ดังนั้นกล่าว
ได้ว่า “พระเจ้าถังเสวียนจงทรงเป็นปฐมอาจารย์แห่งงิ้วจีน” ที่สำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับ
การแสดงงิ้วในราชวงศ์ถัง คือ ในแผ่นดินพระเจ้าหมิงหง ได้ทรงตั้งโรงเรียนสอนศิลปะการละคร
ราว ค.ศ. 730 ทำให้ศิลปะการแสดงทุกสาขาได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและขยายวงกว้าง
รวมทั้ง การแสดงงิ้ว

สำหรับบทละครที่ใช้ในการแสดง มีความเจริญมากในสมัยของพระเจ้าสุยงแห่งราชวงศ์ซ้อง เพราะทรงให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งบทละครสำหรับใช้แสดงงิ้ว ทำให้บทละครงิ้วที่แต่งขึ้นในสมัยนี้เป็น บทละครที่ดีเยี่ยม เพราะบทละครแต่ละเรื่องมีสำนวนโวหารที่ประณีต ต่อมาในรัชสมัยราชวงศ์เซ็ง พระนาง ซูสีไทเฮาโปรดให้มีการแสดงงิ้วอยู่เนื่อง ๆ จนพระนางสามารถจะรู้ข้อบกพร่องของการแสดงได้ นับว่าราชวงศ์ต่าง ๆ แต่ละยุคแต่ละสมัยมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การแสดงงิ้วเจริญและคงอยู่สืบต่อมา

งิ้วที่มีแสดงอยู่ในยุคหลังๆ เป็นการแสดงอุปรากรจีนซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากงิ้วอันเป็นต้น สำหรับในราชวงศ์ถัง โดยงิ้วที่แสดงแบบใหม่นี้เพิ่งจะเกิดขึ้นในระหว่าง ค.ศ. ที่ 18 ในรัชสมัยของจักรพรรดิเฉียนหลง ที่ว่าแตกต่างจากงิ้วแต่เดิมเพราะได้รวบรวมศิลปะการแสดงบนเวทีที่เคยมีมาของจีนเกือบทั้งหมด เช่น การเล่นกายกรรม หกคะเมนตีลังกา การรบบฟุ้ง การระบำดนตรีที่ใช้ประกอบมีทั้งเครื่องสายและดนตรีที่เสียงอีกที่ก็กรีกโครม เช่น ฆ้อง กลอง ฉิ่งและฉาบ การแสดงที่ปรับปรุงขึ้นนี้เรียกว่า “อุปรากรไปปิง” (คนแซ่กิม, 2559, หน้า 161-165)

ประเภทของงิ้ว

งิ้วสามารถแบ่งอย่างง่ายๆเป็น งิ้วหลวงหรืองิ้วปักกิ่ง และงิ้วท้องถิ่นที่มีกำเนิดต่างกันออกไปตามภูมิภาคของจีนนั้น งิ้วแต่งิ้วเองที่เป็นงิ้วท้องถิ่น ซึ่งในการแสดงจะมีลักษณะที่ต่างจากงิ้วหลวง ที่เห็นได้ชัดคือ เรื่องของภาษาที่ใช้ในการแสดง ชาวจีนถือว่างิ้วที่ถูกต้องและสวยงามที่สุด คือ งิ้วหลวงที่แสดงถวายแก่ราชวงศ์ในพระราชฐาน ส่วนงิ้วที่ชาวบ้านทั่วไปได้รับชมมักเป็นงิ้วที่ไม่ใช่งิ้วที่สวยงามเท่ากับงิ้วหลวง แต่เป็นการแสดงงิ้วในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นการที่งิ้วท้องถิ่นเข้าสู่ประเทศไทยพร้อมกับศาลเจ้าและชาวจีน จึงเป็นงิ้วที่ชาวจีนเคยรับชมและคุ้นเคยประเภทของงิ้วแบ่งออกได้ ดังนี้

1. จิงจิว หรือผิงจิว หรือจิวจ้วงก้ง งิ้วประเภทนี้ใช้ภาษาจีนกลางเป็นบทเจรจา เป็นงิ้วของพวกจีนเมืองหลวง คือ ชาวปักกิ่งและชาวแคะ เป็นงิ้วชั้นสูงและยอดเยี่ยม กล่าวได้ว่าเป็นบรรทัดฐานของงิ้วประเภทอื่น ๆ เพราะเป็นที่รวมของศิลปะและการแสดงแขนงต่าง ๆ เช่น ทำทาง บทเจรจา และเนื้อเรื่อง การแสดงมีความสง่างามและสุภาพ ผู้แสดงจะต้องระวังบทบาท การแสดงของตนมิให้ผิดพลาด ถ้าเกิดผิดพลาดขึ้นมาจะถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง มักจะถูกผู้ชมโห่ร้องเยาะเย้ยไม่พอใจ ผู้แสดงใช้ผู้ชายแสดงล้วน ไม่มีเด็กร่วมแสดง แต่ในยุคหลังต่อมา มีผู้หญิงเข้าไปร่วมแสดงบ้าง

งิ้วประเภทนี้เป็นงิ้วที่เข้ามาแสดงในกรุงรัตน โกสินทร์เป็นรุ่นแรก เดิมเรียกว่า “งิ้วลั่นกั้ง” หรือ “ไผฉิน” แต่เนื่องจากในการแสดง เสียงกลองที่ตีจะดัง “ตึก ๆ” และม้าพ้อกับฉาบจะรับพร้อม ๆ กันเป็นเสียง “แซ่” จึงมีผู้เรียกงิ้วชนิดนี้ว่า “งิ้วตึกแซ่”

2. จิวแต่จิว หรือ ไปจื้อจิว จิวประเภทนี้ ภาษาที่ใช้เจรจาเป็นภาษาแต่จิวมิได้มีภาษาจีนกลางหรือภาษาอื่น ๆ ประปนเลย ผู้แสดงจะมีเด็กและผู้ชายเท่านั้น ต่อมาเมื่อผู้หญิงเข้าไปร่วมแสดงด้วย จิวประเภทนี้เข้ามาในประเทศไทยภายหลังจากจิวประเภทอื่น ๆ แต่กลับได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วและในที่สุดก็เสื่อมความนิยมลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากลักษณะวิธีการแสดงที่ดำเนินเรื่องช้า

3. จิวไหหลำ ใช้ภาษาไหหลำในการเจรจาลักษณะการแสดงคล้ายกับจิวจ้วง

4. จิวกวางตุ้ง บทเจรจาเป็นภาษากวางตุ้งลักษณะการแสดงคล้ายจิวจ้วง จิวกวางตุ้งเป็นจิวชนิดแรกที่เข้ามาแสดงในสมัยกรุงศรีอยุธยา จิวไหหลำและจิวกวางตุ้งชาวบ้านเรียกว่า “จิวตักเก็ง”

5. จิวตั้งคง ผู้แสดงเป็นผู้ใหญ่ไม่มีเด็กแสดง ส่วนใหญ่ผู้แสดงจะเป็นผู้ชาย ส่วนผู้แสดงที่เป็นผู้หญิงก็มีบ้างแต่เป็นจำนวนน้อย

6. จิวหลังตั้ง ผู้แสดงเป็นผู้ใหญ่เช่นกัน และใช้ผู้ชายแสดงเป็นส่วนมาก ผู้แสดงเป็นสตรีก็มีบ้าง

จิวแต่จิว

จิวแต่จิว เป็นการแสดงจิวที่มีบทร้องและบทพูดเป็นภาษาแต่จิว และใช้รูปแบบการแสดงที่เป็นรูปแบบเฉพาะของจิวแต่จิว มีถิ่นกำเนิดที่เมืองแต่จิว มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน เพราะจิวที่แพร่เข้าไปได้รับอิทธิพลจากการแสดงพื้นเมืองของเมืองแต่จิวเอง ทำให้มีลักษณะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษทำให้เรียกว่า จิวแต่จิว

ในสมัยก่อนชาวจีนที่มาจากประเทศจีนชอบการดูจิวมาก หนังสือ “อาสารึงหย่าล่า ตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม” ของ ยุติ ดันสกุลรุ่งเรือง (2543) กล่าวว่า เหตุผลที่จิวเป็นที่นิยมก็เพราะผู้แสดงเสียงดี หน้าตาสวยและฉากอลังการ ผู้ที่เล่นจิวจะต้องมีเสียงดีเหมือนโอเปร่าฝรั่ง ผู้ชมจะไม่ค่อยสนใจในเรื่องเรื่องมากนัก แต่จะสนใจว่าผู้เล่นเล่นได้หรือไม่ อย่างไร หากเล่นได้ดีจะมีการให้รางวัลเป็นเงินทอง

บทของจิวแต่จิวที่เก่าที่สุดที่พบในปัจจุบัน คือ “เรื่อง หลี่จิ้งจิว” หรือ “เรื่อง ตั้งซานหวงเนี่ย” พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2109 ในศักราชเจียจิ้งราชวงศ์หมิง นับเวลาถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2552) มีอายุ 443 ปี ซึ่งมีความเก่าแก่มากกว่าจิวปักกิ่ง ที่เพิ่งสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2333 นับอายุได้ 219 ปี นับอายุปัจจุบัน พ.ศ. 2552 (ถาวร ลิกข โกลล, 2552, หน้า 95-96) โดยจิวแต่จิวมีความเก่าแก่พอกันกับจิวคุนฉิว ซึ่งเป็นจิวหลวงสมัยราชวงศ์หมิง ต่อมาคณะจิวเจอเหตุจลาจลและสงครามกลางเมืองในประเทศจีนจนเกือบสูญหายไปหมด ต่อมารัฐบาลพยายามฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ในปีพ.ศ. 2500

สำหรับจิวแต่จิวกลับรุ่งเรืองมากในประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2468-2500 จึงมีการส่งกลับเข้าไปยังประเทศจีน และ หลังปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง

จิวแต่จิวมีการผสมผสานข้อดีและข้อเด่นจากจิวประเภทอื่น ๆ และนำมาปรับปรุงพัฒนาเป็นของตนเองอย่างผสมกลมกลืน เป็นจิวที่กล้าปรับปรุงและเล่นเรื่องสมัยใหม่ เช่นเรื่อง หลินเจียววีวีวีรบุรุษผู้ปราบฝิ่นในยุคพระนางซูสีไทเฮา จิวแต่จิวถูกจัดอยู่ในจิวบุน ซึ่งมีลีลาทญี่ไม่โลดโผนชวนตื่นตาเท่ากับจิวปักกิ่ง แต่มีความงดงามด้านศิลปะ มีความโดดเด่นที่เพลงและดนตรีประกอบที่ไพเราะ (ถาวร ลิกข โสกล, 2552, หน้า 95-96)

กำเนิดจิวแต่จิวในประเทศไทย

จิวเข้าสู่ประเทศไทยพร้อมกับชาวจีนที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยจิวแต่จิวนับว่าเข้ามาช่วงหลังสุด มีนักวิชาการคาดว่าเข้ามาตั้งแต่เริ่มมีชาวจีนอพยพเข้ามา มีการจัดการแสดงในราชสำนักในงานพิธีต่าง ๆ รวมทั้งจัดเป็นมหรสพอย่างหนึ่งในงานฉลองต่าง ๆ ที่จัดขึ้น (สยามล เจริญรัตน์, 2544, หน้า 68) สำหรับประชาชนทั่วไป จิวเกิดขึ้นพร้อมกับศาลเจ้า โดยมักมีการแสดงจิวในโอกาสต่าง ๆ โดยในระยะแรกชาวจีนได้สร้างศาลเจ้าขึ้น เพื่อเป็นที่สักการบูชาของคนในชุมชนชาวจีน ศาลเจ้าเปรียบเหมือนสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและความเป็นชุมชนของชาวจีนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ศาลเจ้าและวัดจีนต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทย ก่อตั้งและสร้างโดยสมาคมจีนในชุมชนใกล้เคียงศาลเจ้าและวัดจีน ชาวจีนแต่ละกลุ่มจะให้ความเคารพในเทพเจ้าแตกต่างกัน สำหรับชาวจีนแต่จิวจะให้ความเคารพในเทพเจ้าปุนเถ่ากงและมักตั้งเป็นเทพหลัก แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะมีการบูชาเทพอื่น ๆ ในศาลเดียวกันได้ หรือศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นต้น ศาลเจ้าที่แบ่งสร้างตามกลุ่มภาษานั้น แม้ว่าจะนับถือเทพองค์เดียวกัน แต่จะถูกเรียกชื่อตามภาษาถิ่น เช่น เจ้าแม่ทับทิม ในภาษาแต่จิวจะถูกเรียกว่าศาลเจ้าม่าโจ้ว

จิวเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกเพื่อเป็นเครื่องสักการะต่อเทพเจ้าเงิน และได้กลายเป็นสิ่งบันเทิงแก่ชาวจีนในเวลาต่อมา ดังนั้น จิวที่แสดงเพื่อเทพเจ้าจึงมีความผูกพันกับศาลเจ้าอย่างเหนียวแน่น ชาวจีนเชื่อว่า เทพเจ้าชอบชมจิว เพราะถือเป็นศิลปะชั้นสูง มีเครื่องแต่งกายงดงาม และแสดงออกถึงความเป็นจีน หลังจากจิวเข้ามาสู่สังคมไทยในฐานะเครื่องบูชาเทพเจ้าและกลายเป็นมหรสพอย่างหนึ่งในสังคมไทย เคยได้รับการเลี้ยงดูจากขุนนาง ต่อมาเสื่อมความนิยมลงกลายเป็นจิวเร่ร่อนเช่นปัจจุบัน แต่จิวก็ไม่ได้ถูกตัดขาดจากศาลเจ้าเงิน งานประจำศาลเจ้าเงินยังคงนำการแสดงจิวมาเป็นสิ่งบันเทิงและถวายเทพเจ้าเสมอมา โดยเฉพาะในปัจจุบัน จิวเป็นสิ่งที่ดึงดูดชาวจีนให้เข้ามาชมและสามารถประมุขของไหว้เทพเจ้าของแต่ละศาลเจ้าได้เป็นอย่างดี กรรมการ

คุณเลศลาลเจ้าเคยกล่าวว่า ถ้านำจิวมาแสดงที่ศาลเจ้าจะสามารถดึงดูดคนมาดูได้มากกว่าฉายภาพยนตร์ แม้ว่าจิวจะต้องใช้งบประมาณมากกว่า ยุ่งยากกว่า แต่ถ้าสามารถประมวลของไหว้เทพเจ้าได้ราคาสูง ก็คุ้ม และถือว่าเป็นการให้ความเคารพเทพเจ้าที่อยู่ในศาลเจ้าด้วย เพราะเชื่อว่า การแสดงที่จะให้เทพเจ้าในศาลเจ้าชมนั้นต้องเป็นจิวเท่านั้น

ความผูกพันระหว่างศาลเจ้าและชุมชนชาวจีนนั้นอยู่ในรูปแบบที่เป็นเสมือนตัวแทนซึ่งกันและกันมาเป็นระยะเวลายาวนานเท่ากับการตั้งชุมชน คนในชุมชนต่างให้ความเคารพในเทพเจ้า แม้ว่าชาวจีนรุ่นต่อ ๆ มาจะลดความศรัทธาลง แต่ศาลเจ้าก็ยังคงความเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ในขณะที่จิวเข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนได้ในฐานะเป็นเครื่องสักการะเทพเจ้าประจำศาลเจ้า และเป็นเครื่องบันเทิงแก่ชาวจีนอาจกล่าวได้ว่า จิวถูกเชื่อมเข้ากับชุมชนชาวจีนผ่านศาลเจ้าจีน เรื่องราวที่จิวแสดงเพื่อถวายเทพเจ้าก็จะเป็นเรื่องที่อิงอยู่กับคำสั่งสอนที่ดี มีคุณธรรม เป็นมงคล ทั้งแก่ผู้ชมและผู้แสดง

จิว เป็นการสร้างละครจีนที่คู่กับศาลเจ้ามาตั้งแต่สมัยอดีต โดยจิวมักจัดให้มีขึ้นในโอกาสงานฉลองศาลเจ้า แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งความเจริญทางเทคโนโลยีที่มีมากขึ้น มีการแสดงอื่นเข้ามาทดแทน และสภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน ประกอบกับความยุ่งยากต่าง ๆ ที่จะต้องติดต่อกับวงราชการเพื่อจัดงานประจำปี จึงทำให้ของที่คู่กับศาลเจ้าเปลี่ยนจากจิวเป็นภาพยนตร์ จิวจึงมีโอกาสน้อยลง แม้ว่าในปัจจุบันจะมีจิวเร่ ซึ่งแสดงคู่กับศาลเจ้า โดยเฉพาะถึง 30 คณะแต่ด้วยภาระที่งานที่น้อยลง คณะจิวต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมากในการบริหารจัดการคณะ ดังนั้นหากคณะจิวใดทนต่อการขาดทุนไม่ได้ก็ต้องปิดตัวลงไปในที่สุด ในสภาพของสังคมปัจจุบัน และเหตุผลหลายประการดังได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นเรื่องน่าคิดว่า จิวในประเทศไทย อาจจะต้องจบลง เด็กไทยรุ่นหลังอาจจะต้องศึกษาเรื่องจิวจากสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เพื่อดูความหมายของคำว่าจิวที่ชาวไทยคุ้นเคยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2533, หน้า 25)

หนังสือ “ตั้งหนั่งเกี้ย” (2540) ในบทความ “จิวกับอิงเก้า” ของจิตรา ก่อมนันทเกียรติ ได้กล่าวว่า คนรู้จักจิวในฐานะอุปรากรจีนที่เล่นถวายเจ้าในเทศกาลไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ รวมถึงเทศกาลวันเกิดของเทพเจ้าด้วย จิวจะแสดงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม เป็นภาษาจีนกลางในเทศกาล “เสี่ยซิ่ง” ช่วงสิ้นปีที่เป็นการขอบคุณเทพเจ้าที่คุ้มครองพวกเขาให้อยู่เย็นเป็นสุขมาตลอดปี และมีการแสดง “ชิง อิงเก้า” ที่เป็นรูปวาดลึงบนผ้าผวย สีแดง หลังการแสดงจิวจบในวันสุดท้ายของเทศกาล การแสดงจิวนี้ เมื่อถึงเทศกาลทางศาลเจ้าแต่ละที่จะมีโคมไฟระย้า ดวงใหญ่หรือมีป้ายผ้าเขียนบอกว่าจะมีการแสดงจิว

ตัวน ลี เซิง และบุญยั้ง ไร่สุขสิริ (2543) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความเป็นมาของวัดจีน และศาลเจ้าจีนในประเทศไทย” ว่า ในเทศกาลต่าง ๆ ชาวจีนจะจัดให้มีการแสดงงิ้ว โดยมีวัดจีน และศาลเจ้าจีน เป็นศูนย์กลางการเล่นงิ้วเป็นเหมือนการตอบแทนเทพเจ้า โดยชาวบ้านเองก็มีความสนุกสนานในเทศกาลนั้น ๆ งิ้วที่ใช้แสดงส่วนใหญ่จะเป็นงิ้วแบบโบราณ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาแต้จิ๋ว งิ้วของจีนมีการแพร่หลายในประเทศไทยมากที่สุด นอกเหนือจากจีนแผ่นดินใหญ่แล้วแทบจะไม่มีประเทศใดเทียบได้ ชาวจีนและคนไทยในประเทศไทยที่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์จีน และวัฒนธรรมจีน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้รับความรู้มาจากการดูงิ้วของตัวเอง การแสดง “งิ้ว” เป็นการแสดงที่แสดงออกถึงความเป็นจีนที่ยังดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยนั้น อาจเป็นเพราะชาวยังธำรงค์อัตลักษณ์ของตนไว้ เป็นการย้ำถึงตัวตนของตนในสังคมไทย ซึ่งงิ้วมีความพยายามปรับตัวให้อยู่รอดได้ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามคงรักษาความเป็นงิ้ว (จีน) ของตนไว้ แม้ว่าจำนวนคณะงิ้วจะลดลงเหลือไม่มากนัก ปัจจุบันพบว่ามียุคงิ้วแต้จิ๋วและงิ้วไหหลำรวมประมาณ 27 คณะเท่านั้น งิ้วแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี

งิ้วเข้ามาในจังหวัดชลบุรีพร้อมกับกลุ่มชาวจีนอพยพรุ่นแรก ๆ งิ้วเกิดขึ้นมาพร้อมกับการสร้างศาลเจ้า โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อบูชาเทพเจ้า งิ้วเป็นความบันเทิงอย่างเดียวที่ยังคงทำให้ชาวจีนอพยพรุ่นแรก ๆ คลายความคิดถึงบ้านเกิดที่จากมาได้ การจัดให้มีการแสดงงิ้วในชลบุรี มักมีขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่น ฉลองวันเกิดของเทพเจ้าประจำศาล ฉลองวันสร้างศาลเจ้า ฉลองวันสารทเดือน 7 ฉลองวันเทศกาลกินเจ เดือน 9 ฉลองวันตอบแทนคุณของเทพเจ้า ฉลองแก้บน และฉลองเพื่อระลึกวันตายของเทพเจ้า ถือเป็นวันที่ชาวแต้จิ๋วแต่ละรุ่นได้มารวมตัวกัน (สุธา พวงนาค, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2561)

การแสดงงิ้ว เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายตลอดจนการแต่งหน้าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สีสรรคของการแต่งหน้าที่แตกต่างกัน จะบ่งบอกถึงบุคลิกและอุปนิสัยของตัวละครงิ้ว การแต่งหน้าสีแดง จะมีความหมายไปในทางที่ดี เป็นสัญลักษณ์ของผู้ซื่อสัตย์และกล้าหาญ การแต่งหน้าสีดำ มีความหมายเป็นกลาง เป็นสัญลักษณ์ของผู้ห้าวหาญ ไม่เห็นแก่ตัวและเฉลียวฉลาด หากว่าแต่งหน้าเป็นสีน้ำเงิน จะมีความหมายเป็นกลางเช่นเดียวกันและยังถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของวีรบุรุษ ส่วนการแต่งหน้าที่มีสีขาวและสีเหลือง จะมีความหมายไปในทางลบ เป็นสัญลักษณ์ของผู้เหี้ยมโหดและคดโกง สำหรับเสื้อผ้าที่สวมใส่ในการแสดง เสื้อสีเหลือง เป็นกษัตริย์ราชินิกุล เสื้อสีแดง หมายถึง ผู้มีตำแหน่งสูง เสื้อสีม่วง หมายถึง ข้าราชการ สีน้ำเงินหมายถึง ทหาร เสื้อสีดำ เป็นเครื่องแต่งกายของคนชั้นต่ำ (คนแซ่กิม, 2552, หน้า 171-173)

ปัจจุบัน เรื่องเครื่องแต่งกายไม่ค่อยคำนึงถึงเท่าใดนัก มองกันที่ความสวยงามมากกว่า นอกจากตัวหลัก ๆ เท่านั้น เรื่องที่นิยมใช้ในการแสดงงิ้ว คือ เรื่องนางพญาธนูขาว หนุมเลี้ยว

กับสาวทอผ้า และม่านประเพณี เป็นต้น เสน่ห์อย่างหนึ่งของจิว คือ การแสดงท่าทางต่าง ๆ การกวัดแกว่งไม้ที่ทำด้วยผ้าแสดงถึงตัวละครนั้นกำลังจิวมา การสะบัดเสื้อใส่หน้าศัตรูแสดงถึงความไม่พอใจ การยกแขนเสื้อขึ้นป้องกันแสดงถึงการพูดคนเดียว การเดินของนักแสดงชาย จะกวาดปลายเท้ากว้าง ส่วนนักแสดงหญิง จะเดินนวยนาด ไม่ยกชันเท้าสูงมาก (สุธา พวงนาค, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2559)

ในจังหวัดชลบุรียังคงมีการแสดงจิวแต่จิวในเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะงานเทศกาลตรุษจีน งานประเพณีของศาลเจ้าที่มีการแสดงเพื่อบูชาเทพเจ้า เช่น งานวันก่อสร้างศาลเจ้าที่สำคัญในงานของศาลเจ้าจะมีการประมูลของที่เป็นมงคลที่นำมาไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้าเป็นประจำทุกปี เพื่อให้โชคดี และมีความสำเร็จในการประกอบการค้า โดยนำรายได้ที่ได้จากการรับบริจาคไปใช้ในการจัดงาน การจ้างคณะจิวมีทั้งโดยการลงขันกันของคณะกรรมการและการรับบริจาคของที่นำมาประมูลนับเป็นสิ่งมงคล เช่น ต้นไม้ คนที่ขึ้นบ้านใหม่มักจะเป็นผู้ประมูลไปปลูกที่บ้านแสดงถึงความมั่นคง อายุยืนยาว สมัยก่อนมีการจัดการแสดงจิวกัน 3-4 วัน คนแสดงจะกินนอนบนโรงจิว ส่วนใหญ่เป็นการแสดงพวกจักร ๆ วงศ์ ๆ ซึ่งจะสวมชุดหลายชั้น โดยเฉพาะตัวพระและตัวนาง แต่ถ้าเป็นเรื่องชาวบ้าน การสวมใส่ชุดจะไม่มีลวดลายมากนัก ในช่วงหัวค่ำการแสดงจะมีบทบู๊มาก การแสดงโลดโผน เพื่อดึงดูดคนดูที่เป็นวัยเด็กน้อย ส่วนช่วงดึก เป็นการแสดงเรื่องเกี่ยวกับชีวิต สำหรับเครื่องดนตรีแต่จิวใช้ เสียงซอ กลองใหญ่และฉาบเป็นหลัก เครื่องดนตรีจะมีความแตกต่างกันในจิวแต่ละประเภท นักแสดงโดยส่วนใหญ่เป็นเด็กชาย โดยแสดงทั้งบทหญิงและบทชาย เนื่องจากเด็กชายเสียงยังไม่แตกมีเสียงร้องที่ดีเป็นได้ทั้งหญิงและชาย แต่เมื่อเริ่มโตเป็นหนุ่มเสียงแตกก็จะเลิกจ้าง โดยเด็กเหล่านี้คณะจิวมักจะไปซื้อมาจากพ่อแม่ตั้งแต่ยังเด็กและนำมาฝึกให้เป็นนักแสดง ปัจจุบันการแสดงลดจำนวนวันลง (คุณปริษา มาลาศรีสม: แซ่ฉั่ว, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

สมัยก่อนสิ่งที่มาคู่กับคณะจิว คือ ประติมากรรมขนมน้ำตาลรูปทรงต่าง ๆ เช่น ปั้นเป็นรูปลิง ไก่ ที่สามารถดึงดูดเด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันคนที่สามารถปั้นได้มีน้อยลง เป็นรูปแบบที่สำเร็จรูปมากกว่า ทำให้ความเป็นศิลปะลดลง ประกอบกับเด็ก ๆ ไม่ชอบการมาดูจิว มีแต่ผู้ใหญ่ที่ยังคงจัดให้มีการแสดงจิวอยู่ โดยไม่มุ่งเน้นที่ความบันเทิงเหมือนสมัยก่อน แต่เน้นที่การไหว้บูชาเทพเจ้าเป็นหลักมากกว่า (มานพ แซ่เอี้ยบ, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2560)

ภาพที่ 42 การแสดงงิ้วแต้จิ๋วที่ศาลเจ้าต่าง ๆ

ตัวละครในการแสดงงิ้ว มีบทบาท บทนาง เหมือนการแสดงลิเกของไทย มีบทพระ ประกอบไปด้วย พระเอกหนุ่ม พระเอกบู๊ พระเอกหนุ่ม พระเอกหน้าแดงและพระเอกเด็ก บทนาง แบ่งเป็น บทนางเอกแท้ นางเอกสาว นางเอกบู๊ หญิงชราและคนใช้ ปัจจุบันมีคณะงิ้วลดน้อยลง เพราะงิ้วมีคณานิยมคนน้อยลง จะมีการแสดงงิ้วก็เพื่อบูชาเทพเจ้าเท่านั้น แต่ชาวจีนยังคงอนุรักษ์ กันไว้อยู่ มีกลุ่มชาวจีนทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้พยายามรักษาวัฒนธรรมการแสดงงิ้วแต้จิ๋วไว้ ตัวอย่างเช่น งานแวนโคมชมจันทร์ บ้านชากแง้ว จัดการแสดงงิ้ว ที่โรงงิ้วโบราณ บ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ไว้ ชุมชนบ้านชากแง้วมีความเข้มแข็ง มีการจัด

ระเบียบสังคมเป็นหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านปกครองหมู่บ้าน และมีคณะกรรมการสุขภาพ
ดำเนินงานด้านสาธารณสุขโลก (ลีซัย แซ่เอี้ยบ, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2560)

“จิว” เป็นนาฏศิลป์จีนบ่งบอกถึงความเป็นจีนได้อย่างชัดเจน นอกจากลีลาการแสดงแล้ว
ยังมีเครื่องดนตรีที่นำมาประกอบการแสดง จิวสี่ได้ถึงวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ตลอดจน
วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนแต่ละกลุ่ม จิวแต่จิวมีการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว ได้มี
การถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่ยุคแรกเข้ามายังประเทศไทย และขยายไปส่วนต่าง ๆ ที่มีชาวไทย
เชื้อสายจีนแต่จิวอาศัยอยู่ การแสดงจิวในจังหวัดชลบุรีมักจัดขึ้นที่ศาลเจ้าในงานเทศกาลต่าง ๆ
เพื่อเป็นเครื่องบูชาเทพเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวนับถือ

วัฒนธรรมชาวจีนแต่จิวเป็นสิ่งที่แสดงตัวตนของความเป็นแต่จิว จากถิ่นฐานบ้านเกิด
เมื่อต้องไปพำนักในที่ต่างถิ่นต่างแดน จากสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิต ตลอดจนสภาพการ
ต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้ต้องทำการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับถิ่น
ที่เข้าไปอาศัย สำหรับประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่ให้อิสระต่อชาวจีนมากกว่าถิ่นอื่น รวมทั้งไทย
และจีนมีความใกล้เคียงกันทั้งด้านรูปลักษณ์และด้านศาสนา ทำให้มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรม
สูงมาก จนกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมกันอย่างแยกไม่ออก

การปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

สุชา จันท์ธรม (2536, หน้า 135) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่บุคคล
ได้แสดงพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา
ต้องมีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน และเพื่อตอบสนองความต้องการ
ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

สุภางค์ จันทวานิช (2542, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัว
หมายถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนความเชื่อหรือทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้
เข้ากับสภาพชีวิตใหม่

จากการที่ชาวจีนแต่จิวได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรีเป็นระยะเวลายาวนาน
ย่อมจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามา
ตั้งรกรากในจังหวัดชลบุรีบางส่วน ได้แต่งงานกับคนไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี บางส่วน
พาครอบครัวจากประเทศจีนอพยพเข้ามาด้วยจนเกิดการซึมซับเป็นส่วนหนึ่งของชาวไทย
มีลูกหลานชาวจีนแต่จิวไม่น้อยที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย การที่เกิดและเติบโตในวัฒนธรรม
แบบไทยทำให้มีการเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมแบบไทย เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง
บางส่วนจนผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมสังคมความเป็นอยู่ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต

ซึ่งการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี แยกเป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

การปรับตัวด้านวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

การปรับตัวด้านวัฒนธรรม หมายถึง การที่บุคคลในสังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุคคลต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น โดยสามารถปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรม หรืออาจจะเป็นความรู้สึกเพื่อให้กลมกลืนไปกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ จนเกิดการปรับและเปลี่ยนแปลงบางส่วนผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม

ชาวจีนนับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพออกนอกประเทศมากที่สุดในโลก และเป็นชนชาติที่มีพลวัตในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย สุกลักษณ์ ศิวรักษ์ (ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 92-93) กล่าวว่า “สยาม น่าจะเป็นประเทศเดียวในโลกที่ลูกจีน (ลูกครึ่งไทย-จีน) ได้เป็นกษัตริย์ และสยามก็เป็นประเทศเดียวที่วัฒนธรรมจีนถูกกลืน”

ในช่วงก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นยุคก่อนที่ไทยจะทำการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก เป็นช่วงที่วัฒนธรรมไทยมีการประสานกับวัฒนธรรมจีนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุปัจจัยหลายด้าน ประกอบด้วย ด้านสรีระของคนไทยและคนจีนที่มีรูปร่างหน้าตาและผิวพรรณใกล้เคียงกัน ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกแตกต่างในเรื่องเผ่าพันธุ์ ด้านศาสนาและลัทธิความเชื่อมีความใกล้เคียงกัน คือ ต่างนับถือศาสนาพุทธ แม้จะต่างนิกายกัน คือ ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธนิกายหินยาน (ลัทธิเถรวาท) ชาวจีนนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ตลอดจนมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ ผีสาง เทวดาไม่ต่างกัน อีกประการหนึ่ง คือ จากนโยบายของรัฐบาลไทยที่ไม่ได้แสดงความรังเกียจหรือกีดกันชาวจีนในฐานะคนต่างด้าว ทั้งยังยินดีรับเข้าผู้การทำงานในระบบราชการไทยและอนุญาตให้แต่งงานกับชาวไทยได้ นับเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกันจนลงถึงแก่นของวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่าย

การศึกษาของ ภารดี มหาขันธ์ และ นันท์ชญา มหาขันธ์ (2554, หน้า 94-95) ได้สรุปเหตุปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนและชาวไทยสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมสังคมและประเพณีของชาวไทยในท้องถิ่นและสังคมที่เข้าไปพำนักอาศัยมี 4 ประการดังนี้

1. การแต่งงาน

จากการศึกษาของสกินเนอร์ (2548, หน้า 131 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 94-95) ในบันทึกของกุลาฟ กล่าวว่า การที่ชายชาวจีนแต่งงานกับหญิงชาวไทย มีเหตุปัจจัยสองด้าน คือ ด้านส่วนตัว ชายชาวจีนเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

ไม่ได้นำภรรยาจากประเทศจีนเข้ามาด้วย เนื่องจากในตอนเริ่มแรกไม่ได้มีความคิดที่จะตั้งรากฐานในประเทศไทย คิดว่ามาเพื่อสร้างฐานะและจะเดินทางกลับไปประเทศจีน แต่เมื่ออยู่นานวัน มีเหตุหลายปัจจัยที่ทำให้ไม่คิดจะกลับไปประเทศจีน ชายชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยจึงมักแต่งงานกับหญิงชาวไทย บุตรที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างพ่อชาวจีนกับแม่ชาวไทยเกือบทั้งหมดจึงสามารถพูดได้ทั้งสองภาษา คือ ภาษาจีนและภาษาไทย จึงสามารถแสดงตัวเป็นชาวไทยหรือชาวจีนก็ได้ ในพุทธศตวรรษที่ 24 วัฒนธรรมของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยมีการปรับและเปลี่ยนแปลงเข้าไปผสมกับวัฒนธรรมไทย ทำให้ลัดช่องว่างระหว่างวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยและชาวจีนลง และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

2. ศาสนาและความเชื่อ

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดมาก่อน ก็จะได้รับรูปแบบการนับถือศาสนาพุทธตามแบบชาวไทยอย่างเต็มที่ จากการบันทึกของ ครอเฟิร์ด ซึ่งรวบรวมโดย สกินเนอร์ (2548, หน้า 132-133 อ้างถึงใน ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 95) บันทึกว่า คนจีนเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะปรับรูปแบบการนับถือศาสนาพุทธของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ไปวัดไทยและใส่บาตรพระ ชาวจีนบางคนบวชเป็นพระตามธรรมเนียมชาวไทย ทั้ง ๆ ที่วิถีชีวิตแบบนี้ ไม่สอดคล้องกันกับนิสัยขยันขันแข็งไม่อยู่นิ่งของชาวจีน ในขณะเดียวกันก็ยังรักษารูปแบบวัฒนธรรมจีนโบราณให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้เช่นกัน เช่น พิธีบูชาบรรพบุรุษ เมื่อเสียชีวิตจะมีการฝัง แต่ต่อมาพบว่าใน พุทธศตวรรษที่ 24 คนจีนนิยมการเผาแบบไทย การที่คนจีนยอมรับพิธีเผาแบบไทย นอกจากเหตุผลด้านค่าใช้จ่ายที่สูงมาก อีกเหตุผลหนึ่ง คือ ชาวจีนได้รับเอาความเชื่อแบบไทยว่า การฝัง เป็นการตายแบบผิดธรรมชาติ เช่น เกิดจากอุบัติเหตุ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องการเผาของชาวจีน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมที่ฝังรากลึกของวัฒนธรรมชาวจีน

3. ภาษา

ภาษาเป็นวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นชนชาตินั้น ๆ ชาวจีนเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงแรกพยายามรักษาภาษาของตนไว้ ในสมัยอยุธยาชาวจีนที่ร่ำรวยจะจ้างครูชาวจีนมาสอนลูกหลานของคนที่บ้าน และในช่วงปลายสมัยอยุธยาชาวจีนที่ร่ำรวยมีฐานะได้รวมตัวกันก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนที่ตำบล เกาะเรียน ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ชาวจีนที่ร่ำรวยยังคงมีการให้ความสำคัญด้านภาษาจีน โดยยังคงมีการจ้างครูชาวจีนมาสอนลูกหลานที่บ้านหรือมีการส่งบุตรหลานไปเรียนที่ศาลเจ้าจีน ตลอดจนส่งบุตรหลานไปเรียนที่ประเทศจีน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการออกพระราชบัญญัติการศึกษา

พ.ศ. 2461 เพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน มีการกำหนดให้โรงเรียนต้องมีการสอนภาษาไทย ทั้งในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนหลวง พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 มีการระบุให้นักเรียนต้องสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้คล่อง เป็นการกำหนดตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการ ถ้าหากคนจีนส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่ไม่สังกัดกระทรวง ก็จะทำให้ไม่สามารถเรียนต่อในชั้นสูงได้ (ณรงค์ พวงพิศ, 2518, หน้า 90-93 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันทชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 98-99)

นอกจากนั้น หากคนไทยต้องการเรียนภาษาจีนเพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ก็สามารถศึกษาเข้าเรียนได้ที่โรงเรียนพาณิชย์การ เพราะมีการบรรจุวิชาภาษาจีนไว้ในหลักสูตร (ณรงค์ พวงพิศ, 2518, หน้า 90-93 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันทชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 98-99)

4. ระบบราชการ

ในบรรดาชาวต่างชาติที่เข้ามาพำนักอาศัยและดำเนินชีวิตในสมัยอยุธยา นั้น ชาวจีนนับว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด ด้วยคุณลักษณะของความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่เย่อหยิ่ง โอ้อวดและสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี เมื่อเข้ามาติดต่อกับขุนนางไทยก็สามารถปรับตัวตามธรรมเนียมไทยได้ แม้แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงไว้วางพระทัย จนกระทั่งมีการรับชาวจีนเข้ารับราชการในตำแหน่งกรมพระคลัง (กรมท่าซ้าย) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เพราะคนจีนมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการค้า ทั้งการค้าแบบธรรมเนียมจีน (การจิ้มเกลือ) การทำบัญชีเงินสด การทำบัญชีสินค้า ล่าม การเดินเรือ การต่อเรือ นอกจากนั้นยังมีการแต่งตั้งชาวจีนที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพในหมู่ชาวจีนให้เป็นผู้ดูแลชาวจีน มีการพระราชทานบรรดาศักดิ์และพระราชทานนาม เช่น พระยาโชดิกราชเศรษฐี ข้าราชการในกรมท่าซ้าย

การที่ชาวจีนเดินทางอพยพเข้ามาในประเทศไทย และสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชาวไทย จึงได้รับความไว้วางใจจากชาวไทย ทั้งในระดับขุนนางและประชาชนชาวไทยทั่วไป ทำให้พวกเขาเกิดการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ มีลูกมีหลานเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน มีการรับทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนเข้ามาผสมผสานกัน มีการพึ่งพาอาศัยระหว่างชาวไทยและชาวจีนกับชนชั้นปกครอง เหล่าขุนนาง ข้าราชการและราชสำนัก ตลอดจนการดำเนินการด้านการค้าระหว่างไทย-จีน สามารถสร้างรายได้เข้าสู่รัฐไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนสามารถหลอมรวมวัฒนธรรมประเพณีของชาวพื้นเมืองท้องถิ่นที่ตนเข้าไปอาศัยอยู่ได้ดีกว่าชนชาติอื่นทั่วโลก มีการประยุกต์ขนบธรรมเนียมประเพณีและอัตลักษณ์ของชุมชนชาวจีนให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี (ภารดี มหาขันธ์ และนันทชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 98-101)

กล่าวได้ว่าชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยแม้จะอยู่ห่างไกลจากถิ่นเดิม แต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีเก่า โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น มีการแห่เทพเจ้าประจำปี งานฉลองตรุษจีน สารทต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีน ชาวจีนบางส่วนได้แต่งงานกับคนไทยและตั้งรกรากถาวรอยู่ในประเทศไทย เกิดเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ทำให้เกิดการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง คนไทยได้มีการรับเอาภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมจีน ไปปฏิบัติในหลายเรื่อง วัฒนธรรมบางอย่างของจีนได้มีการผสมผสานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของไทย แต่ถึงกระนั้นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรีก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในสังคมไทย สำหรับชลบุรีนับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากซึ่งการปรับตัวด้านวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีประกอบด้วยดังต่อไปนี้

1. การปรับตัวด้านประเพณีและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้นำวัฒนธรรม ด้านประเพณีและความเชื่อทางศาสนา แนวทางในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความเชื่อในการเคารพนับถือเทพเจ้าและความเชื่อทางศาสนาที่ผสมผสานกันระหว่างลัทธิเต๋า ขงจื้อ ศาสนาพุทธแบบมหายานเข้ามาด้วยกัน และได้เพิ่มความเชื่อทางศาสนาพุทธแบบเถรวาทเข้าไปผสมผสาน ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยมีธรรมเนียมปฏิบัติและพิธีการ พิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนาที่ผสมกันทั้งสองเชื้อชาติ

จากการศึกษาของจี วิลเลียม สกินเนอร์ (G. William Skinner) ได้กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่เอื้อต่อการผสมผสานชาติพันธุ์ในด้านวัฒนธรรม ศาสนาและลักษณะรูปพรรณ สี่ผิว ประกอบกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในเรื่องชนกลุ่มน้อยก็เอื้ออำนวยและกดดันให้ชาวจีนมีทั้งที่เต็มใจและจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเข้าสู่สังคมและวัฒนธรรมไทย เพื่อทำให้สามารถดำเนินชีวิตในประเทศไทยได้อย่างปกติสุข (สกินเนอร์, 2529, หน้า 303-304 อ้างถึงใน ชนาภา เมธีเกรียงไกร, 2559, หน้า 2)

ในประเทศไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นบางเทศกาลของจีนแต่จิวก็ถูกปรับมาให้เข้ากับศาสนาพุทธ ตัวอย่างเช่น เทศกาลไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว นอกจากจัดพิธีไหว้พระจันทร์กลางแจ้ง ยังมีการจัดพิธีไหว้พระที่บ้านด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือแม้แต่เทศกาลอื่น ๆ ก็มีการจัดพิธีไหว้พระที่บ้านด้วยเช่นกัน ถึงอย่างไรก็ตามประเพณีหลัก ๆ หรือเทศกาลสำคัญ ๆ ประเพณีในรอบปี ซึ่งมี 8 เทศกาล คือ เทศกาลตรุษจีนหรือเทศกาลปีใหม่ เทศกาลหยวนเซียว (เจียงง่วย ชิวโหวง) หรือเทศกาลโคมไฟ ซึ่งเป็นประเพณีการไหว้เดือนที่หนึ่งของปี ในพิธีนี้มีการแสดงงิ้วถวาย เทศกาลชิวเหมิง (เซ็งเหม็ง) เป็นการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ นับเป็นการรวม

ญาติสร้างความสัมพันธ์กลมเกลียว ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมีความเชื่อว่าการเซ่นไหว้บรรพบุรุษจะทำให้เจริญรุ่งเรือง เทศกาลตวงอู่เจียหรือเทศกาลสารทขนมจ้าง ซึ่งตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรีจัดให้มีการตั้งโต๊ะเครื่องเซ่นไหว้ ซาแซและบ๊ะจ่าง เทศกาลจวงหยวนหรือเทศกาลสารทจีน เทศกาลจวงเจียหรือเทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลตวงเจียหรือตวงโจ้ย คือ การไหว้เจ้าที่และบรรพบุรุษด้วยขนมบัวลอย หลังเสร็จพิธี ทั้งนายจ้างและลูกจ้างมีการรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นการเลี้ยงขอบคุณทุกคนในร้านค้าหรือในบริษัท และการไหว้ครั้งที่ 8 ซึ่งเป็นการส่งเจ้าขึ้นสวรรค์ (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 304-305)

ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษปฏิบัติกันมา ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีได้นำมายึดถือปฏิบัติและปรับให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของแต่ละคนแต่ละครอบครัว เนื่องจากของไหว้บางอย่างมีราคาสูงมาก โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล ทำให้ต้องลดปริมาณลงหรือใช้ของไหว้อื่นมาแทนที่ แต่ให้ความหมายที่เหมือนกันคล้ายกัน บางครั้งก็คำนึงถึงสิ่งที่บรรพบุรุษชอบในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เข้ามาจัดไหว้ประกอบด้วย ตัวอย่างเช่น พิธีการเผากระดาษ จากเดิมสิ่งของที่สำคัญมี 6 อย่าง ประกอบด้วย กระดาษเงินกระดาษทอง โคมไฟวิญญาณ ห้อยน้ำ ม้า นกและหีบเสื้อผ้า ปัจจุบันมีสิ่งของที่ปรับตามยุคตามสมัย เช่น บ้าน โทรศัพท์มือถือรถยนต์ เป็นต้น (ภคเดช พลิชัฐ, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2559)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยยังอยู่ในช่วงฟื้นตัวหลายครอบครัวต้องมีการปรับตัวในช่วงเทศกาลกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากราคาอาหาร ผัก ผลไม้ที่สูงขึ้นทุกปี ทำให้ในช่วงเทศกาลไหว้ต่าง ๆ ต้องประหยัด ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น จากเดิมที่เคยไหว้แบบจัดเต็มก็ปรับลดลงมาให้พอดีกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว หรือลดจำนวนของไหว้ลงไปแล้วของไหว้หลัก ๆ ยังมีอยู่ เช่น ซาแซหรือโหงวแซ ผลไม้ตามฤดูกาล ขนมเซ่ง ขนมเทียน จะเป็นของไหว้ที่ขาดไม่ได้ในช่วงเทศกาล อาจจะมีอาหารเพิ่มเติมอีกบ้างขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวจะจัดกัน (ปัญจรัตน์ สิทธิโสภาสนันท์, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2560)

นอกจากประเพณีหลักทั้ง 8 ประเพณีที่ชาวจีนแต่จิวยึดถือปฏิบัติกันแล้ว ยังมีประเพณีชีวิตหรือวงจรชีวิตที่ชาวแต่จิวในจังหวัดชลบุรียังนำมาปฏิบัติกันอยู่ บางประเพณีก็ไม่ค่อยมีการจัดทำกัน เช่น ประเพณีการเกิดประเพณีการเปลี่ยนวัย ส่วนประเพณีที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ คือ พิธียกน้ำชาแบบจีนในงานแต่งงาน การจัดงานแซ่ซิดและพิธีงต๋อง (ณัฐวรรณ สุขพิชชาคุลชัย, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2561)

1. ประเพณีแต่งงาน ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีมีการปรับเปลี่ยนพิธีการตามความต้องการของบ่าวสาวซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

รุ่นใหม่ อาจมีพิธีบางอย่างเพิ่มเข้ามา โดยมีพิธีแบบไทยวิถีพุทธมีการจัดงานบุญ พิธีรดน้ำสังข์คู่บ่าวสาว ขณะเดียวกันก็มีพิธียกน้ำชา ผู้ใหญ่ฝ่ายชายและผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นพิธีแบบจีนแต่จิวร่วมด้วย ตลอดจนถึงมีพิธีถือฤกษ์ที่เป็นมงคลเหมือนกับชาวไทย ฤกษ์ยกขันหมาก รดน้ำสังข์ และฤกษ์การส่งตัว ในตอนช่วงค่ำยังมีพิธีงานเลี้ยงอาหารเย็นตัดเค้กแบบฝรั่ง การจัดพิธีส่วนใหญ่ไม่นิยมจัดที่บ้าน แต่ไปจัดที่โรงแรมหรือร้านอาหารมากกว่าเพื่อความสะดวก (เมธา วิริยพงศ์รัตน์, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2560)

สำหรับรายละเอียดในพิธีบางอย่างยังคงยึดถือไว้เพื่อให้เป็นสิริมงคลกับคู่บ่าวสาว โดยในวันออกเรือนหรือวันที่เจ้าสาวจะไปอยู่บ้านเจ้าบ่าว ถ้าเป็นคนที่มีพ่อแม่เคร่งครัดตามประเพณี จะจัดแจงให้เจ้าสาวไปพร้อมกระเป๋าเสื้อผ้าอัดแน่นด้วยชุดสวยใหม่ ๆ แถมด้วยหีบใส่เครื่องเพชรเครื่องทองติดแผ่นหัวใจสีแดงที่ได้รับเป็นของขวัญจากพ่อแม่ รวมทั้งมีข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว เช่น กะละมัง ถังน้ำ ไปจนถึงนอนหมอนมุ้งเตียงที่เดียว (นันทวัน ศุภพิชชาคุลชัย, สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2560)

สำหรับพิธีขันหมาก ถ้าพ่อแม่เคร่งครัดประเพณีก็จะจัดแบบเต็มที่ นอกจากสินสอดทองหมั้นที่รู้กันคืออยู่แล้ว โดยทั่วไปนิยม ส้มเซ่งผลสีเขียว ๆ ติดตัวอักษรจีน “ซังฮี้” แปลว่า คู่ยินดีไว้ทุกผล จัดเป็นคู่ 44, 84 หรือหนึ่งร้อยกว่าผล บางบ้านอาจจัดเป็นชุดหมูสด เช่น ขาหมู ตับหมู กระเพาะหมู แบบที่เป็นเนื้อสด ๆ เลือดแดง ๆ บางครั้งอาจปรับเปลี่ยนวิธี โดยฝ่ายเจ้าบ่าวใช้ซองจดหมายบรรจุเงินเขียนหน้าซองว่า “ใช้ซื้อขาหมู กระเพาะหมู ฯลฯ แทนก็ได้ ของสำคัญที่จะขาดไม่ได้ คือ ขนมนขันหมากหรือขนมแต่ง เพื่อไว้แจกให้ญาติ

สำหรับขนมนขันหมากมีให้เลือกหลายอย่าง เช่น ขนมหินยวเคลือบงา ขนมเป็ยะ ถั่วตัด ข้าวพองทุบ ฯลฯ โดยจะจัดสี่หรือห้าอย่างตามชอบ ถ้าไม่ชอบ บางคนใช้คุกกี้หรือของโปรดอย่างอื่นที่มีหีบห่อเป็นสีแดงสวยงามแทนก็ได้ อย่างสุดท้าย คือ ซองใส่เงินสี่ซองที่พ่อแม่เจ้าบ่าวต้องให้กับพ่อแม่เจ้าสาวเป็นค่าตัวลูกสาว ซองแรกเป็นค่าน้ำนม ซองที่สองเป็นค่าเสื้อผ้า ซองที่สามเป็นค่าทำผม แต่งหน้า ซองที่สี่เป็นทุนตั้งตัว ซองใส่เงินทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่าพ่อแม่ของเจ้าสาวจะส่งคืนให้กับคู่บ่าวสาวไว้ใช้หรือไม่ (กมลพร ทองแสงรัตน์, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2560)

ก่อนถึงฤกษ์ส่งตัว เจ้าสาวต้องแต่งหน้า ทำผม แม่เจ้าสาวจะประดับปิ่นทองและใบทับทิมให้ที่ผม เมื่อแต่งตัวเสร็จเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจึงไปกราบไหว้เทพเจ้าฟ้าดิน ไหว้เจ้าที่และไหว้บรรพบุรุษ ก่อนที่จะไปร่วมรับประทานอาหารมื้อสุดท้ายกับครอบครัว ซึ่งอาหารมื้อนี้พ่อแม่เจ้าสาวจะเป็นคนคืบอาหารให้ลูกสาว พร้อมกล่าวคำพูดที่เป็นมงคลของอาหารแต่ละชนิด เมื่อเจ้าบ่าวมารับตัวเจ้าสาวแล้ว ทั้งคู่จะนั่งกินขนมอีสี่ขนมพุดด้วยกัน กินขนมเสร็จแล้วจึงไปกราบลาพ่อแม่เพื่อไปขึ้นรถแต่งงาน ในขบวนรถแต่งงานจะมีรถขนกระเป่าเสื้อผ้า ข้าวของออกเรือน

ของเจ้าสาวรวมไปถึงของขวัญสำหรับแจกให้กับญาติเจ้าบ่าว เช่น สบู่ ผ้าเช็ดตัว ผ้าตัดเสื้อ ฯลฯ และที่สำคัญต้องมีญาติหนุ่ม จะเป็นพี่ชาย น้องชายหรือหลานชายก็ได้ ให้มาถือตะเกียงจุดสว่างนำขบวนเป็นเคล็ดให้คู่บ่าวสาวมีลูกชายสืบสกุล โดยอาจนั่งในรถที่ขับนำหรือนั่งคันเดียวกันกับคู่บ่าวสาว แต่นั่งข้างหน้าก็ได้ เมื่อถึงบ้านเจ้าบ่าว ญาติหนุ่มจะนำตะเกียงไปวางไว้ในห้องนอนและจุดไว้ตลอดคืน จะให้คิดควรวางทิ้งไว้อย่างนั้น 3 วัน ปัจจุบันมีการเปลี่ยนเป็นตะเกียงแบบเสียบปลั๊กแทน หลังจากนั้นเจ้าบ่าวจัดอั่งเปาของใหญ่ให้กับญาติหนุ่ม เพราะถือว่าเป็นพิธีสำคัญ ต่อจากนั้นคู่บ่าวสาวจึงกราบไหว้เทพเจ้าฟ้าดิน ไหว้เจ้าที่ ไหว้บรรพบุรุษ เพื่อเป็นการบอกกล่าววาทิ้งคู่แต่งงานกันแล้ว

รุ่งเช้า เมื่อแขกหรือเครือญาติทยอยมาที่บ้านกันพร้อมหน้า คู่สามีภรรยาใหม่ต้องทำการ “ขังเตี” หรือ ยกน้ำชา โดยทั้งสองต้องคุกเข่าลงพร้อมกับรินน้ำชาใส่ถ้วย วางบนถาดส่งให้กับพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวจะดื่มแล้วให้สไลให้พรและเงินทอง เพื่อเป็นทุนตั้งตัว เสร็จพิธียกน้ำชา คู่บ่าวสาวจึงกินขนมอีตี่ชิมพุดอีกครึ่ง ครั้นหลังวันแต่ง 3 วัน 7 วัน หรือ 15 วัน แล้วแต่ฤกษ์ ก็ถึงคราวญาติหนุ่มของฝ่ายเจ้าสาวจะมารับเจ้าสาวกลับไปเยี่ยมบ้าน เจ้าสาวต้องเตรียมส้ม 12 ผลใส่ถาดติดไม้ติดมือกลับไปด้วย เมื่อไปถึงก็ต้องทำพิธียกน้ำชาให้กับพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเช่นกัน อาจมีการจัดงานเลี้ยงต้อนรับลูกเขยกันอีกรอบหรือไม่จัดก็ได้

พิธีการแต่งงาน จะจัดแบบเต็มพิธีการหรือบางครอบครัวอาจตัดทอนขั้นตอนบางอย่างลง และนำพิธีกรรมตามแบบชาวไทยเข้าไปผสมผสาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเคร่งครัด และฐานะทางเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่าย (เมธา วิริยพงษ์รัตน์, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2561)

2. ประเพณีงานแซยิด

พิธีแซยิดถือเป็นพิธีกรรมผ่านช่วงอายุที่สำคัญพิธีหนึ่ง ชาวจีนจะเริ่มจัดงานวันเกิดเมื่ออายุ 50 ปี หรือไม่ก็ 51 ปี ถือว่าเป็นแซยิดใหญ่ แซยิดใหญ่จะจัด ขึ้นทุก ๆ รอบ 10 ปี ถ้าเริ่มจัดงานเมื่ออายุ 50 ปี ก็จะจัดแซยิดใหญ่อีกเมื่ออายุ 60-70-80 ปี ถ้าเริ่มเมื่ออายุ 51 ปี ก็จัด เมื่อ 61-71-81 ปี ซึ่งแล้วแต่ว่าจะเริ่มเมื่ออายุเท่าใด ส่วนในปีอื่น ๆ ถือเป็นวันเกิดหรือแซยิดธรรมดา (เฉลิมศักดิ์รงค์ผลิน, 2543 อ้างถึงใน สุชาวดี เกษมณี และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2552)

การทำพิธีแซยิดในจังหวัดชลบุรี มีการทำพิธีกันทั้งในหมู่ชาวจีนและชาวไทย ทำกันทุกเพศ ทุกอาชีพ ตามฐานะของผู้ที่จะทำได้ แต่คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวส่วนใหญ่ มักทำพิธีกันเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ พิธีแซยิดถือเป็นพิธีกรรมผ่านช่วงอายุที่สำคัญ ชาวจีนถือว่าเมื่อบุคคลมีอายุครบ 60 ปี แสดงว่าบุคคลนั้นได้บรรลุความเป็นคนอย่างสมบูรณ์ มีประสบการณ์เกือบทุกด้าน ชาวจีนจึงให้ความสำคัญกับพิธีนี้ โดยถือว่าบุคคลที่อายุครบ 60 ปี หรือ 5 รอบอายุ เป็นผู้อาวุโส

แล้วทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ดังนั้นพิธีแซยิดจึงเป็นกิจกรรมในระดับครอบครัวและคนในชุมชนเดียวกัน เพราะนอกจากจะมีสมาชิกในครัวเรือนมาร่วมด้วยแล้ว จะมีการเชิญคนในชุมชนหรือคนรู้จักกันแม้จะอยู่ห่างไกลกันมาร่วมงานด้วย (ชไมพร มาลาศรีสม, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2561)

สำหรับครอบครัวที่มีฐานะและเป็นที่นับหน้าถือตาในจังหวัดชลบุรี จะมีการจัดพิธีใหญ่โตกว่าคนทั่วไปโดยก่อนจะถึงวันครบรอบอายุ 60 ปี ลูกหลานจะจัดเตรียมเสื้อผ้าชุดใหม่และข้าวของที่จำเป็นสำหรับงานเลี้ยงไว้ให้ ผู้เป็นเจ้าของงานอาจไปปรึกษาศิลปินหรืออยู่ในวัดจีนก่อนเป็นเวลา 3 วัน ในเช้าวันเกิด จะอาบน้ำชำระร่างกาย ตัดผม ตัดเล็บมือ เล็บเท้า สวมเสื้อผ้าชุดใหม่ นำเครื่องเช่นไหว้ไปเช่นไหว้เจ้าที่ในบ้านและวิญญาณบรรพบุรุษ ตอนช่วงสาย ฝ่ายญาติพี่น้องเพื่อนฝูงและคนในชุมชนที่ได้รับเชิญจะส่งของมาค่านับ โดยมากจะเป็นแผ่นป้ายเขียนคำมงคลเป็น 2 ผืนคู่กัน หรืออาจนำผ้าแพรหรือสุรามาให้เป็นของขวัญ พอถึงเวลาเที่ยงแขกที่ได้รับเชิญจะมาร่วมงานพิธี โดยมีตัวแทนลูกหลานฝ่ายหนึ่งและตัวแทนชุมชนอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวสรรเสริญถึงความดีและผลงานที่ผ่านมา ซึ่งก็เป็นแต่เรื่องดี ๆ พร้อมทั้งอวยพรให้มีความสุขและมีลูกหลานดี ๆ หลังจากนั้นจึงร่วมรับประทานอาหาร นอกจากนั้นผู้มีฐานะดีเป็นที่รู้จักกว้างขวางในชุมชนสมาคมต่าง ๆ ที่สังกัดอยู่ก็อาจจัดงานเลี้ยงให้ ต่อจากนั้นอาจได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น กรรมการสมาคมต่าง ๆ ในฐานะผู้อาวุโสของชุมชน (คุณรัตนา แซ่เอี้ยบ, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2561)

3. ประเพณีงานศพ

ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยยุคแรก ยังมีความเชื่อและรักษาวัฒนธรรมแบบจีนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ในยุคต่อ ๆ มา ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงนับถือความเชื่อแบบดั้งเดิมอย่างลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ เช่น การไหว้บรรพบุรุษและเทพเจ้าต่าง ๆ และนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานแบบจีน แต่ยุคปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนยึดถือความเชื่อแบบดั้งเดิมอยู่บ้าง แต่การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ มีกระบวนการลดน้อยลง ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงนับถือศาสนาพุทธแต่เปลี่ยนเป็นนิกายเถรวาทแบบไทยเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงไหว้บรรพบุรุษและเทพเจ้าตามประเพณี เข้าวัดทำบุญเหมือนชาวไทย (ภัทรกร สุวรรณจินดา และหลี่ เหมินเหลียง, 2559, หน้า 331)

สำหรับพิธีการจัดงานศพ ชาวไทยเชื้อสายจีนยังยึดถือแบบจีน เช่น การทำางเด็กและการฝังศพ แต่มีน้อยลง เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงและนิยมการเผาแบบไทยมากกว่า สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ไม่ได้ยึดติดกับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมมากนัก เพราะปัจจุบันชนบทรณนิยมพิธีกรรมต่าง ๆ ประเพณีแบบจีนมี

การผสมกลืนกลายเป็นโดยชนบธรรมเนียมแบบไทย (ภัทรภร สุวรรณจินดา และหลี่ เหมินเหลียง , 2559, หน้า 331)

ในการจัดพิธีศพ ส่วนใหญ่ในจังหวัดชลบุรีเป็นแบบผสมผสานกันระหว่างพิธีแบบไทย และพิธีแบบจีน พิธีงเด็ก เป็นเครื่องแสดงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของครอบครัว ค่านิยมและความเชื่อตามแบบชาวจีน ชาวจีนนิยมจัดงาน 7 วัน ในช่วงค่ำของ 5 วันแรก จะมีการนิมนต์พระสงฆ์สวดมาติกา บังสุกุลแบบชาวพุทธ จนกระทั่งวันที่ 6 ซึ่งนับเป็นวันสำคัญที่สุด ลูกหลานจะทำพิธีงเด็ก เพื่อแสดงความกตัญญูตอบแทนบรรพบุรุษ เพื่อให้ผู้ตายมีชีวิตที่สุขสบาย ปัจจุบัน พิธีงานศพของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี จากเดิมที่มีการจัดพิธีแบบจีน มีพิธีงเด็กและการฝัง ก็มีการปรับ โดยมีพิธีสวดแบบพุทธศาสนา เข้าไปร่วมด้วย หรือบางครอบครัวเปลี่ยนเป็นการเผาแทน อาจเนื่องจากเหตุผลด้านเศรษฐกิจ เพราะการซื้อที่ดินเพื่อทำการฝังมีราคาสูงมาก เนื่องจากมีจำนวนที่ดินที่จะซื้อน้อยลงหรือเป็น ความต้องการของผู้เสียชีวิตที่ต้องการเผามากกว่า ก็จะสังเวยกับลูกหลานเอาไว้ก่อน (วงรัตน์ เจริญสุข, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2560)

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีแม้ว่าจะมีการปฏิบัติตามพิธีกรรมคล้ายคลึง กับที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีต แต่ความไม่เข้าใจในประเพณีอย่างลึกซึ้ง ไม่เข้าใจในความเป็น จินเหมือนชาวจีนรุ่นเก่า เพราะมีความเป็นไทยเข้ามาผสมผสานมาก ตลอดจนได้ซึมซับความเจริญ ทางด้านเทคโนโลยี ความเป็นสมัยใหม่ ย่อมทำให้รูปแบบการจัดงานรวมทั้งพิธีกรรมในการปฏิบัติ แปรเปลี่ยนไปบางส่วน มีการลดหรือตัดบางกระบวนการออกไปบ้าง แต่สิ่งที่เหลือ คือ แก่นแท้ ของพิธีกรรมที่อยู่คู่กับความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวก็คือ ดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับ ไปแล้วที่ผู้เป็นบุตรหลานหวังว่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจะไม่ได้ได้รับความลำบากและได้ไป อยู่ในภพภูมิที่ดี (นภัสวรรณ สุภาทิพย์, 2557, หน้า 325)

กล่าวได้ว่า พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวยังคงยึดถือปฏิบัติ ตามบรรพชนรุ่นก่อน แม้จะมีการนำวัฒนธรรมไทยเข้าไปผสมผสาน แต่ในพิธีกรรมก็แฝงไว้ ด้วยการทำสิ่งที่ดีงามและยังคงยึดความสำคัญของแก่นแท้ในแต่ละพิธีไว้

การปรับตัวด้านภาษาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

การที่ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาพำนักอาศัยในประเทศไทย ย่อมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ กันกับชาวไทยท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และการค้าขาย ทำให้มีการหยิบยืมภาษาไปใช้กัน มา สำหรับภาษาแต่จิวในประเทศไทยยังมีการใช้คำศัพท์เก่าที่ใช้กัน ในขณะที่ภาษาแต่จิวในจีน ไม่มีใช้หรือใช้กันน้อยมาก ส่วนใหญ่ภาษาแต่จิวที่ใช้กันในจังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกับภาษาแต่จิว ที่ใช้ในประเทศไทยเท่าใดนัก เช่น บางคำภาษาไทยก็หยิบยืมภาษาแต่จิวมาใช้ ตัวอย่างเช่น

คำต่อไปนี้ “เปาะเจี๊ยะ” หมายถึง เงินกินเปล่าที่แลกกับสิทธิบางประการ “ซัวปา” หมายถึง คนต่างจังหวัดนอกกรุงเทพฯ “ซัวป่านั่ง” หมายถึง พวกบ้านนอก “เค็กเกี้ย” หมายถึง แยกอินเดีย หรือปากีสถาน “เหลาเกี้ย” หมายถึง ชาวอีสานและชาวลาว ซึ่งปัจจุบันนี้ภาษาแต้จิ๋วในชลบุรี มีคนพูดได้น้อยลงและบางครั้งพูดภาษาไทยปนกับภาษาจีนแต้จิ๋ว โดยจะมีการสื่อสารภาษาจีนแต้จิ๋วล้วน ๆ ก็เป็นคนรุ่นเดียวกัน เช่น เป็นชาวจีนรุ่นที่ 1 รุ่นปู่ย่าตายายเหมือนกันซึ่งพูดภาษาจีนเป็นหลักอยู่แล้ว หรือรุ่นที่ 1 พูดกับรุ่นที่ 2 (รุ่นพ่อรุ่นแม่) ถ้าเป็นคนรุ่นที่ 1 กับ รุ่นที่ 3 เช่น รุ่นปู่กับ รุ่นหลาน ก็จะมีคนพูดจีนปนไทย ประกอบกับรัฐบาลไทยในช่วงเวลาที่คนรุ่นที่ 2 กำลังศึกษา ได้มีนโยบายพยายามกดดันให้ชาวจีนในประเทศไทยกลายเป็นไทย เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 จึงมีแนวโน้มตัดสินใจไม่เรียนภาษาจีน และเลือกที่จะพูดภาษาไทยมากกว่า ทำให้ บางคนที่เป็นรุ่นที่ 2 ไม่สามารถพูดภาษาแต้จิ๋วได้ ประกอบกับ ความความเจริญในประเทศจีนในปัจจุบัน ซึ่งใช้ ภาษาจีนกลาง เป็นภาษาราชการ ส่งผลให้ คนรุ่นหลาน นิยมเรียนภาษาจีนกลางมากกว่า ซึ่งคนรุ่นที่ 2 (รุ่นพ่อ รุ่นแม่) ก็ให้การสนับสนุน ตลอดจนโรงเรียนสอนภาษาก็นิยมเปิดสอนแต่ภาษาจีนกลาง เนื่องจากสภาพของสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งจังหวัดชลบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยว มีชาวต่างชาติหลายชาติหลายภาษา เดินทางเข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์ ผู้คนจึงนิยมไปใช้ภาษาอื่น ๆ และภาษาจีนกลางมากกว่า การใช้ภาษาจีนแต้จิ๋วจึงจำกัดอยู่ที่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ เท่านั้น (คุณสรารุช สาธิตศรี, สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2560)

การปรับตัวด้านอาหารและการดื่มชาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

1. การปรับตัวด้านอาหาร

ในสมัยที่ชาวจีนเข้ามายังกรุงเทพฯ ยุคยุคราชธานี วัฒนธรมการกินอาหารแบบนั่งโต๊ะ แตกต่างจากชาวไทยที่นั่งบนพื้นและใช้มือ ในสมัยก่อนชาวจีนเวลารับประทานอาหารจะนั่งรับประทานพร้อมๆ กัน และมีการจัดอาหาร 8-10 อย่าง ใช้ตะเกียบไม่ในการรับประทาน จึงเป็นที่มาของการเรียกว่า “โต๊ะจีน” ในสมัยก่อนคนที่มีความฐานะจะสามารถจัดเลี้ยงอาหารแบบโต๊ะจีนได้ อาหารจีนมีการคัดสรรวัตถุดิบและวิธีการปรุงเป็นอย่างดี โดยโต๊ะจีนจะจัดในงานมงคล เช่น งานบวช งานแต่งงาน (ปิยนันท์ อภิบาลกุลชัย, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2560)

อาหารชาวจีนแต้จิ๋วได้ชื่อว่ามีกรปรุงด้วยรสชาติที่เข้มข้น อาหารทะเลต้องมีความสด และอาหารสัตว์บกต้องมีความหอม สิ่งนี้ยังคงมีอยู่ในอาหารแต้จิ๋ว จนทำให้อาหารแต้จิ๋วเป็นอาหารที่ขึ้นโต๊ะในงานเลี้ยงต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยรวมทั้งจังหวัดชลบุรี ปัจจุบันมีธุรกิจที่รับจัดโต๊ะจีนในจังหวัดชลบุรี ทำให้เกิดความสะดวกับผู้จัดงาน ดังนั้นในการจัดงานจึงมีทั้งอาหารไทย และอาหารจีนเพื่อนำมาเลี้ยงรับรองแขก มีการปรับเรื่องประเภทของอาหารตามความต้องการของเจ้าภาพ มีทั้งอาหารจีนรสชาติแบบไทย และอาหารไทยปรุงตามคติความเชื่อเรื่องอาหารของจีน

รวมทั้งมีเครื่องดื่มต่าง ๆ เสริมเข้าไป โต้ะจีนแบบดั้งเดิมจะมีเหล้าเซิร์ฟ ปัจจุบัน มีเหล้าและปรับให้มีเครื่องดื่มอย่างอื่นประกอบด้วย การใช้อุปกรณ์ในการรับประทาน มีทั้งตะเกียบและช้อนร่วมกัน โดยโต้ะจีนที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมสั่งมาจัดเลี้ยงในงานต่าง ๆ อยู่ที่ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (ภารดี มหาจันทร์ และนันทชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 309-310)

ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจะทำกับข้าวตามการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ฤดูร้อนมักจะเป็นอาหารจืด ฤดูหนาวมักจะเป็นอาหารที่มีรสจัดเข้มข้น อันนี้เป็นเพราะว่าได้รวบรวมประสบการณ์จากสมัยโบราณและบอกต่อกันมาว่า ช่วงอากาศที่หนาว ร่างกายต้องการพลังไปต่อสู้กับความหนาว รสชาติเข้มข้นจะชวนให้เกิดความอยากอาหารทำให้สามารถทานได้มากยิ่งขึ้น จะเป็นผลดีต่อสุขภาพ (มณีรัตน์ แซ่ตั้ง, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2560)

โดยส่วนใหญ่อาหารชาวจีนแต่จิวเป็นพวกอาหารทะเล ปลา และผัก โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ติดทะเล ดังนั้นอาหารจากทะเลหาได้ง่ายและกินเป็นอาหารหลัก ถ้าเป็นผักผักไม่นิยมใส่เนื้อใด ๆ ลงไปจะใช้การปรุงเท่านั้น แต่ปัจจุบัน ผักผัก อาจมีการใส่เนื้อสัตว์ลงไปบ้าง เช่น กุ้ง ปลา พวกขนมหวานหรือของกินเล่นมีหลายชนิด เช่น บัวลอย ขนมจีบ ขนมใส่ถ้วยต่าง ๆ ขนมโก๋ ปัจจุบันยังมีให้เห็นกันอยู่ นอกจากนั้นวัฒนธรรมด้านอาหารของชาวจีนแต่จิวส่งผลไปถึงการประดิษฐ์คิดค้น เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาหาร เช่น กระจ่ายเงิน โม่หิน ซึ่ง (ถึงถึง) ซึ่งยังคงมีใช้กันอยู่ในปัจจุบัน (วรรณา วิริยพงศ์รัตน์, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2560)

อาหารสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทุกครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวต้องทำกินกัน คือ “ข้าวต้ม” ซึ่งมีกับข้าวหลายอย่างที่กินกับข้าวต้ม เช่น ผักกาดดอง หอยดอง กุ้งดอง ปัจจุบันได้แพร่ไปยังหมู่คนไทยและมีร้านขายข้าวต้มที่ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่ ๆ ใน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีอยู่หลายร้าน (อัญชลี ชื่นอารมณ: แซ่ตั้ง, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2561)

2. การดื่มชา

วัฒนธรรมชาการดื่มชาของชาวจีนมีมาแต่โบราณ เป็นการต้อนรับแขกรวมทั้งมีพิธีการชงที่เป็นเอกลักษณ์ ถือว่าเป็นศิลปะชั้นสูง มีขั้นตอน น้ำต้องร้อนในระดับอุณหภูมิ ด้วยชาต้องได้รับการลวกน้ำร้อนก่อนใช้ ใบชาต้องเลือกอย่างดี น้ำชาครั้งแรกต้องทิ้ง เพื่อชะล้างสิ่งสกปรก การเรียงถ้วยชาต้องเรียงเป็นแนว สามเหลี่ยม เป็นเลขคี่ และค่อย ๆ รินน้ำชาลงในถ้วยชาที่ผ่านการลวกแล้ว นอกจากมีการชงชาไว้รับแขกแล้วสมัยก่อนมีร้านน้ำชาอยู่ในชนบททั่วไปในประเทศจีน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการดื่มดั้งเดิม สำหรับชลบุรี ก็ยังมีการชงชาไว้ต้อนรับแขกและดื่มกันเองภายในบ้าน คนดื่มส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่รุ่นอาวมา และรุ่นพ่อรุ่นแม่ (ภคภพ พลสิทธิ์, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2561)

เมื่อชาวจีนแต่จิวเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่คนที่เดินทางอพยพไม่ใช่คนที่มีฐานะดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เดินทางมาประเทศไทยด้วย แต่เป็นกลุ่มที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยต่าง ๆ เช่น ภัยจากธรรมชาติ การเมืองที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ จึงอพยพหนีออกนอกประเทศ จากความจำเป็นด้านความเป็นอยู่จึงเลือกกินเลือกดื่มเฉพาะที่จำเป็น ขั้นตอนการชงชาที่ลดลง เหลือแต่การลวกน้ำชาครั้งแรกที่เท่านั้น ด้วยเหตุผลด้านความสะดวกของใบชา ส่วนขั้นตอนอื่นถูกปรับเพื่อความสะดวก รวมทั้งการเรียงถ้วยชาก็เน้นตามจำนวนคน แต่ถ้าเป็นการชงให้แขก ยึดถือเลข 5 โดยจัดถ้วย 5 ถ้วย เช่น การถวายชาให้กับศาลเจ้าที่ (ตี่จูเอี๊ย) จะถวายชา 5 ถ้วย

“วัฒนธรรมชา” เป็นการแสดงถึงการต้อนรับแขกในการมาเยี่ยมเยือนและการแสดงถึงลำดับความอาวุโส โดยผู้รินชาให้ดื่มมักเป็นผู้อาวุโสน้อยกว่า ยกเว้นกรณีเป็นเจ้าของบ้านก็จะรินให้แขก ไม่นับความอาวุโส การดื่มชาในจังหวัดชลบุรียังคงมีอยู่ในบ้านชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว โดย “ชา” ยังเป็นเครื่องไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้านและเป็นการดื่มกันเองภายในครอบครัว การที่มีเครื่องดื่มชนิดอื่นเข้ามาทดแทน ทำให้คนดื่มชาลดลง ส่วนใบชาปัจจุบันก็ปรับรูปแบบเป็นชาชนิดเป็นใบหรือนำใบชามาใส่ซอง หรือปรับรูปแบบเป็นชาชนิดผง เน้นที่ความสะดวกและสะดวก นอกจากนั้นปัจจุบัน มีเครื่องดื่มอย่างอื่นเข้ามาผสมผสาน ให้คนได้เลือกมากขึ้น รวมทั้งกาแฟที่เป็นที่นิยมกันทั่วโลก (คลชัย พลิชฐ์, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2561)

การปรับตัวด้านที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

จากบันทึกของสกินเนอร์ (2548 แปลโดย พรรณี นัตรบริรักษ์ และคณะ) พบว่าชาวจีนแต่จิว ยุคแรกเข้ามาทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย เข้ามาพำนักอาศัยที่ บางปลาสร้อย จังหวัดชลบุรี จากการศึกษาของ ภารดี มหาจันทร์ และ นันทชญา มหาจันทร์ (2554, หน้า 188) พบว่าชาวจีนยุคแรกที่อพยพมาที่บางปลาสร้อย อาศัยอยู่ห้องแถวไม้ชั้นเดียวและ 2 ชั้น ด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมใช้ประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนย่านที่เป็นบ้านพักอาศัย จะเป็นเรือนไทยแบบภาคกลาง ส่วนที่แตกต่างกัน คือ ส่วนพื้นที่ที่อยู่ใกล้ทะเลจะมีใต้ถุนเตี้ยเพื่อกันลมและดินที่อ่อน ส่วนพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลทะเลจะมีใต้ถุนสูงกว่าตัวเรือนสร้างด้วยไม้จริง หลังคามุงกระเบื้องดินเผาและใบจาก ต่อมาเปลี่ยนเป็นสังกะสีและกระเบื้องตามความเหมาะสมและเทคนิคโน โน โลยีที่เจริญก้าวหน้า

ส่วนใหญ่ชาวจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่จังหวัดชลบุรีในรุ่นต่อ ๆ มามักอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองมากกว่า ชนบท ที่อยู่อาศัยของชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่เป็นเรือนไม้ห้องแถว ปลูกติดกัน เนื่องจากไม้หาง่ายและราคาไม่แพง ในยุครุ่นอายุ อาม่า รุ่นที่ 1 ชาวจีนแต่จิวมักจะอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนเดียวกัน มีศาลเจ้าเงินประจำชุมชน ปัจจุบันก็ยังคงเป็นอยู่ โดยอยู่ในเมืองชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ แต่บ้านเรือนไม้ผุพัง เปลี่ยนเป็นตึกแถวกันหมด เนื่องจากการซ่อมแซมทำได้ยากและไม่มีราคาแพง

แต่ยังคงประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลักกันอยู่ (สมภพ แซ่เอี้ยบ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2560) ส่วนอัตลักษณ์สำคัญที่ยังคงมีอยู่ในหมู่ชุมชนชาวแต้จิ๋ว คือ ศาลเจ้า ซึ่งเป็นที่รวมและพบปะเพื่อประกอบกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว และในบ้านจะมีพระพุทธรูป และมีศาลเจ้าที่ (ตี่จูเอี้ย) ประจำบ้านไว้ด้วย เพื่อเป็นที่สักการะบูชา (อุมาพร มาลาศรีสม, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2560)

การปรับตัวด้านนาฏศิลป์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

สิ่งที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นจีนในประเทศไทย คือ วัฒนธรรมจีนที่รวมถึง ประเพณี ภาษาและนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ที่เด่นชัดที่สุดคือ “จิ้ว” สยามล เจริญรัตน์ (2544) ได้ศึกษาจิ้วแต้จิ๋ว ในฐานะละครทางสังคมได้กล่าวว่า “จิ้ว” เป็นการแสดงของชาวจีน สิ่งที่แสดงออกถึงขอบเขตทางชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย การแสดงจิ้ว มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยและถูกปรับเปลี่ยนสถานภาพเรื่อยมา จากฐานะสิ่งบูชาเทพเจ้า ค่อย ๆ กลายเป็นสิ่งสร้างความบันเทิงแก่ชาวจีนไปจนถึงการก่อให้เกิดสำนึกร่วมในความเป็นจีน เนื่องจากภาษาที่ใช้ก็คือภาษาจีน (สยามล เจริญรัตน์, 2544 อ้างถึงใน สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และเฉลิมชัย วิโรจน์วรรณ, 2557, หน้า 181-182)

จิตรา ก่อฉันทเกียรติ (2540, หน้า 109 อ้างถึงใน สุชาวดี เกษมณี และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2552) กล่าวว่า “จิ้ว” เป็นอุปรากรจีนที่เล่นถวายเทพเจ้า การเล่นจิ้วจึงมักจะมีการตั้งโรงแสดงที่หน้าศาลเจ้า เมื่อถึงเทศกาลไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน ไหว้พระจันทร์ หรือจะเล่นในเทศกาลวันเกิดของเทพเจ้าก็ได้ เช่น วันเกิดเจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น

สิ่งที่จิว้นำเสนอในการแสดงได้สะท้อนถึงตัวตนของสังคมชาวจีน วิถีชีวิตแบบชาวจีน และสอดแทรกคำสั่งสอนให้กระทำความดีแก่สังคม ปัจจุบันความเป็นจีนในการแสดงจิวลดลงทั้งด้านการแสดง บุคลากร ภาษาและอุปกรณ์ประกอบฉากอันเนื่องมาจากการเสื่อมความนิยมในการชมจิวในประเทศไทย ตลอดจนอิทธิพลทางการเมืองและเทคโน โลยีสมัยใหม่ ทำให้จิวต้องพยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงเพื่อความอยู่รอด

ปลายปี พ.ศ. 2475 หลังจากประเทศสยามเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยคณะราษฎร เหตุการณ์บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงงานเฉลิมฉลองรื่นเริงใด ๆ ถูกสั่งห้าม งานที่ต้องออกไปตระเวนแสดงต้องระงับหมด มีเพียงงานแสดงในโรงจิวฉางซิ่นเท่านั้น รายได้ลดลงไปมาก เจ้าของคณะจิวจึงค่อนข้างเคร่งเครียด ปลายปี พ.ศ. 2483 สืบเนื่องมาจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้สถานการณ์ในพระนครเริ่มมีเหตุการณ์ยุ่งยาก เมื่อเหล่านิสิตจากมหาวิทยาลัยชื่อดังและประชาชนร่วมกันเดินขบวนเรียกร้อง

ให้รัฐบาลเรียกคืนแดนคืนจากฝรั่งเศส มีการจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์เรื่องดังกล่าวกันอย่างกว้างขวาง
ทางการประกาศห้ามมีการชุมนุม ให้เชื่อมั่นในรัฐบาลและมีข้อห้ามมากมาย ทำให้เจ้าของคณะจิว
ต้องหยุดทำการแสดงจิวไว้ชั่วคราว และทำให้ชาวคณะแยกย้ายกันไปทำมาหากินอย่างอื่น”
(สุชาติ เกษมณี และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2552)

จากวันเวลาที่ผ่านมามนวกกับการรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ ชาวจีนแต่จิวชลบุรีในชุมชน
ที่มีอายุมากและเป็นคนที่จิวก็มีย่านลดลง เพราะตายไปบ้าง เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยไม่สามารถ
ออกมาดูจิวได้บ้าง ส่วนคนอายุน้อยที่เคยดูจิว ตอนเป็นเด็กกับพ่อแม่ พอโตขึ้นก็หันไปสนใจฟัง
เพลง เพลงฝรั่ง ไปดูหนังในโรงภาพยนตร์ ดูละครเวทีหรือไม่ก็ดูโทรทัศน์อยู่ภายในบ้าน ชาวจีน
แต่จิวชลบุรีสูงอายุที่อยากดู ลูกหลานก็จะให้ดูจากทีวีไอหรือจากคอมพิวเตอร์แทน (สุชาติ
ทองชมพูนุช, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2561)

ปัจจุบัน จิวต้องมีการปรับเปลี่ยนภาษา โดยมีการแปลเป็นภาษาไทยเข้าไปบ้าง บางครั้ง
มีการผสมผสานภาษาของคนท้องถิ่นเข้าไป ในจังหวัดชลบุรีมีการแปลโดยใช้ภาษาภาคกลางผสม
ภาษาแต่จิว ภาคอีสานมีภาษาอีสานเข้าไปผสมผสานเพื่อให้คนดูฟังรู้เรื่อง เนื่องจากมีคนรู้ภาษา
แต่จิวลดลง คณะจิวต้องปรับตัวตามเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด จิวในประเทศไทยคงไม่เหมือนที่ไหนใน
โลก สมาคมชาวจีนก็ต้องพยายามรักษาและจัดให้มีการแสดงจิว เพื่อรักษาวัฒนธรรมชาวจีน
เอาไว้ให้ลูกหลานได้ดู ถ้าไม่ช่วยกัน จิวก็จะหมดไปจากประเทศไทย (พิเชษฐ์ แซ่ลู่, สัมภาษณ์,
11 กุมภาพันธ์ 2561)

กล่าวได้ว่า ปัจจุบัน “จิว” เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวจีนที่มีการให้นิยามตัวเอง
ใหม่ ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยขอบเขตทางด้านภาษาถิ่นเช่นในอดีต แต่เป็นจิวที่เกิดการปรับตัวและ
การสร้างสรรคทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนกับชาวไทย และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
กลายเป็นจิวที่มีอัตลักษณ์เฉพาะคนที่ไม่เหมือนกับจิวในประเทศอื่นๆ

การปรับตัวด้านสังคม ความเป็นอยู่และอาชีพ และครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีน
แต่จิวชลบุรี

การปรับตัวทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับบุคคลอื่นและ
สภาพแวดล้อมที่อยู่ (เมตตา จินดารักษ์, 2525 อ้างถึงใน สาทร ใจตรง, 2548, หน้า 30) พจนานุกรม
ศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532, หน้า 334) ได้ให้ความหมายของ
การปรับตัวทางสังคมว่า หมายถึง การที่บุคคลปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม
ซึ่งจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์หรือแข่งขันกับ คนในสังคมจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้
โดยการปรับปรุงไม่ให้เกิดความขัดแย้งจนถึงต้องแตกกลุ่มกัน แม้ว่าแต่ละคนอาจจะมิสนใจคอ
หรือผลประโยชน์แตกต่างกัน

สังคมชาวจีนสมัยอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์

1. ด้านความเป็นอยู่และอาชีพของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิ๋วชลบุรี

การผสมกลมกลืนของชาวจีนในสังคมไทยเกิดจากการปรับตัวจนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย จากการศึกษาของ ภารดี มหาขันธ์ และ นันทชญา มหาขันธ์ (2554, หน้า 92-93) พบว่าชาวจีนเมื่อเข้าไปอยู่ในประเทศใดจะมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคม สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยไม่กระทบต่อความเป็นชาติจีน แต่สำหรับประเทศไทย ชาวจีนมีการผสมกลมกลืนจนกลายเป็นชาวไทยมากที่สุด อันเนื่องมาจากรัฐบาลประเทศไทยและประชาชนชาวไทยไม่แสดงการรังเกียจชาวจีนเหมือนรัฐบาลประเทศอื่น ๆ นอกจากนั้นยังให้ความชื่นชมและยอมรับในความขยันและอดทน ตลอดจนความสามารถและความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่ชาวจีนนำติดตัวมาและนำมาทำมาหากินในประเทศไทยจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่าชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ ศตวรรษที่ 13 (Numm, 1922, อ้างถึงใน สกินเนอร์, 2548, หน้า 1) จากบันทึกของ เดอ ลา ลูแบร์ กล่าวว่าชาวจีนในสมัยอยุธยา มีอยู่ประมาณไม่ถึง ร้อยละ 1 ของจำนวนประชากรในสมัยอยุธยา โดยอาศัยอยู่ทั้งในกำแพงเมืองและนอกกำแพงเมือง แต่โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกำแพงเมืองและมักอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนั้นประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นช่างฝีมือ เป็นแพทย์ โดยเฉพาะหัวหน้าแพทย์หลวงก็เป็นชาวจีน (Vliet, 1638 อ้างถึงใน สกินเนอร์, 2548, หน้า 13) และเป็นนักแสดงจีว เพราะ “จีว” เป็นที่นิยมในราชสำนักไทย (Choisy, 1687; Loubere, 1693 อ้างถึงใน สกินเนอร์, 2548, หน้า 13) การค้าการขายของชาวจีนรุ่งเรืองที่สุดในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แม้จะมีพ่อค้าชาวอังกฤษ โปรตุเกส ฝรั่งเศสและฮอลันดา จนบางครั้งมีเรื่องแข่งขันทางการค้ากันถึงขั้นรุนแรง แม้จนถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ่อค้าชาติอื่น ๆ ต่างลดบทบาทลง คงเหลือแต่ชาวจีนเท่านั้น ในสมัยต่อมา มีการจ้างชาวจีนเป็นพนักงานโรงเก็บสินค้าและกลาสีเรือ จึงทำให้มีชาวจีนอพยพเข้ามาอยุธยาอย่างต่อเนื่อง ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 (MacNair, 1926; Vliet, 1638 อ้างถึงใน สกินเนอร์, 2548, หน้า 10) ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในอยุธยาแบ่งออกเป็นสองพวกใหญ่ ๆ คือ ชาวจีนที่มาจากเมืองเฉาโจว (แต่จิ๋ว) มาอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยที่ บางปลาสร้อย จังหวัดชลบุรี และชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งมาจากทางใต้ของฟูเกี้ยน (ฮกเกี้ยน) มักมาอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย จังหวัดสงขลา (Ling, 1912; Helbig, 1949 อ้างถึงใน สกินเนอร์, 2548, หน้า 11)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากอยู่นานมาก จากประวัติศาสตร์บันทึกว่ามีมาตั้งแต่ก่อน คริสต์ศตวรรษที่ 13 และมีความรุ่งเรืองมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

แห่งอยุธยา โดยเข้ามาประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งเป็นข้าราชการในสำนัก ค้าขาย ช่างฝีมือและ
เกษตรกรรม ทั้ง ๆ ที่ในช่วงเวลานั้นมีชาวต่างชาติอื่น ๆ ได้เข้ามาค้าขายอยู่ในอยุธยาด้วย
แต่มีชาวจีนเท่านั้นที่มีการปรับตัวทั้งด้านสังคมและการค้า จนผสมกลมกลืนกับชาวไทย
มีการแต่งงานกับชาวไทยจนมีลูกมีหลานเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ล่วงมาถึงสมัยสมเด็จพระเจ้า
ตากสินและต้นราชวงศ์จักรี ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยมากที่สุดเป็นกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว

ชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และเข้ามามากในช่วงสงครามโลก
ครั้งที่สอง โดยทั่วไปชาวจีนจะรวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน (ภัทรกร สุวรรณจินดา และหลี่
เหรินเหลียง, 2559) ต่อมาชาวจีนเหล่านี้บางส่วนได้แต่งงานกับคนไทย มีลูกหลานสืบเชื้อสายและ
กลายเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน โดยคนไทยเชื้อสายจีนมีประมาณ 8 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 14
ของประชากรทั้งหมด และมีอีกจำนวนมากที่กลมกลืนกับคนไทยไปแล้ว ชาวจีนในประเทศไทย
ส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษมาจากชาวจีนแต้จิ๋ว ในมณฑลกว๋างตุ้งซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน
พูดภาษาแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นภาษากลุ่มหมิ่นหนาน รองลงมา คือ และ ฮกเกี้ยนและไหหลำ ชาวจีนที่อพยพ
มาในยุคแรก ๆ มักแต่งงานกับชาวไทย อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ (ถนอมศักดิ์ จิรายุสวัสดิ์, 2554,
หน้า 146-147)

ในปี พ.ศ. 2453 เป็นปีที่มีชาวจีนอพยพมากที่สุด ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นมีการให้สินบน
ขุนนาง กลุ่มอันธพาลอั้งยี่ และการเก็บภาษีอย่างกดขี่ แต่กลับพบว่าขณะนั้นมีชาวจีนประมาณ
ร้อยละ 10 ของประชากรในประเทศไทยทั้งหมด ชาวจีนอพยพใหม่เหล่านี้ส่วนใหญ่มาทั้ง
ครอบครัวและมักไม่อยู่ร่วมกับชุมชนชาวไทย ซึ่งแตกต่างจากชาวจีนกลุ่มแรก ขณะเดียวกัน
ณ ขณะนั้น ชุน ยัดเซน ผู้นำการปฏิวัติในประเทศจีน ได้เผยแพร่ให้ชาวจีนในประเทศไทยมี
ความคิดชาตินิยมจีนเป็นอย่างมาก เพื่อต่อต้านการเหยียดเชื้อชาติจากชาวไทย ชุมชนชาวจีนมี
การสนับสนุนให้มีการตั้งโรงเรียนจีน ไม่ให้เด็กจีนเรียนร่วมกับเด็กไทย ณ ขณะนั้น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีนโยบายให้ชาวต่างชาติในประเทศไทยจดทะเบียน
เป็นชาวต่างด้าว ทำให้ชาวจีนต้องเลือกว่าจะยอมเป็นคนไทยหรือเป็นคนต่างด้าว ชาวไทยเชื้อสาย
จีนต้องเข้ารับการตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารในปี พ.ศ. 2475 ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ได้มีการประกาศอาชีพสงวนสำหรับคนไทยเท่านั้น เช่น การปลูกข้าว ยาสูบ ตลอดจนมีการประกาศ
อัตราภาษีและกฎการควบคุมธุรกิจของชาวจีนใหม่ (ถนอมศักดิ์ จิรายุสวัสดิ์, 2554, หน้า 152-153)

กล่าวได้ว่าจากนโยบายดังกล่าวนี้ ส่งผลให้ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี
ที่ทำอาชีพเกษตรกรรม ต้องปรับตัวเองไปมีอาชีพในการทำไร่อ้อยและการปลูกมันสำปะหลังเป็น
ส่วนมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพื้นที่ดินเอื้ออำนวย อีกด้านหนึ่งคือ เรื่องของกฎข้อห้ามจากรัฐบาล

ไทย และจากการทำไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ต่อมาจึงก้าวมาเป็นผู้ผลิตน้ำตาลทรายจากอ้อย มันเส้น และมันอัดเม็ดในเวลาต่อมา

สกินเนอร์ (2548) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสังคมจีนในไทยว่า ความแตกต่างของเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติจีนในด้านความเป็นอยู่เห็นได้ชัดว่า ชาวจีนมุ่งเน้นสร้างครอบครัวและคำนึงถึงอนาคตของลูกหลาน มีความขยัน อดทน กตัญญูต่อบรรพชน ทำการค้าเพื่อความมั่งคั่ง คำนึงถึงการสร้างครอบครัวขนาดใหญ่และส่งต่อไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป เมื่อมาอยู่ในประเทศไทยซึ่งมีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ จึงพยายามทำมาหากินอย่างอดทน ประหยัด เพื่อสะสมทุนในการสร้างธุรกิจการค้า จากเดิมเป็นคนรับจ้างทำงาน ต่อมาสะสมทุนจนได้เป็นเจ้าของธุรกิจ

จากการศึกษาของสกินเนอร์ พบว่าชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีชาวจีนประมาณครึ่งหนึ่งของชาวไทย โดยส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย จากการศึกษพบว่าชาวไทยไม่ชอบอาชีพค้าขาย ส่วนใหญ่ชอบรับราชการและทำงานมากกว่า ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีก็เช่นเดียวกับชาวจีนในย่านอื่น ๆ ที่มักอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนและอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเขตอำเภอเมืองเป็นย่านชุมชน มีคนมากและคนจีนแต่จิวมักมีอาชีพค้าขาย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนอพยพส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เมื่อเข้ามาก็มักแต่งงานกับคนไทยและปรับตัวจนผสมกลมกลืนกับคนไทย ชาวจีนเหล่านี้มีความขยัน อดสาหะ อดทน หนักเอาเบาสู้งานทุกอย่างตั้งแต่ กุฎี งาน โยธา รับจ้างทั่วไป ขยายแรงงานตามท่าเรือและโรงสี ทำเหมืองแร่ ต่อเรือ เดินเรือค้าขาย ทำขนม ขายของชำ มีการไปเช่าที่จากชนชั้นสูงของไทยมาเป็นพื้นที่ทำไร่ ทำสวน แต่ไม่ทำนา เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทางการไทยสงวนให้คนไทยทำเท่านั้น ปลูกผัก ซึ่งชาวจีนอพยพเหล่านี้ได้นำพืชผักของจีนมาปลูกจนเป็นที่รู้จักของคนไทยในเวลาต่อมา เช่น ผักกาดขาว ผักคะน้า ผักกะหล่ำปลี ผักบุ้ง ผักกูดข่า นอกจากนั้นยังนำกรรมวิธีการแปรรูปพืชผักเหล่านั้น โดยทำเป็นอาหาร ขนมและอาหารว่าง เช่น ขนมกุยช่าย ผักกาดดอง เต้าหู้ เต้าเจี้ยว วุ้นเส้น ขนมเปียะ ขนมโก๋ นอกจากพืชผักและอาหารแล้ว ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยยังนำวัฒนธรรม วิถีชีวิต แนวคิดและขนบธรรมเนียมประเพณีแบบแผนของสังคมชาวจีนเข้ามาสู่สังคมชาวไทยด้วย (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2554, หน้า 540)

ชาวจีนแต่จิวนับเป็นกลุ่มที่อพยพไปโพ้นทะเลมากที่สุดในโลก และอยู่ในประเทศไทยมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากพื้นที่ที่ชาวจีนแต่จิวอาศัยอยู่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำ ประกอบกับพื้นที่เพาะปลูกและที่ดินทำกินมีจำนวนน้อย ผลผลิตที่ได้จากไร่นามีไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร จนทางการจีนต้องให้พ่อค้าส่งเรือสำเภามาซื้อข้าวจากประเทศไทย จึงมีพ่อค้าสำเภาและชาวจีนแต่จิวอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่กรุงเทพฯ อยุธยา และแถบหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก

ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย (วิลาสวงศ์ พงศบุตร และประพิณ มโนมัย วิบูลย์, 2548 อ้างถึงใน ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2554, หน้า 542) ชาวจีนแต่จิวมีความถนัดในการเล่นเรือและการทำประมง ดังนั้น จึงมีชาวจีนแต่จิวอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่ชลบุรีซึ่งเป็นชุมชนประมง เพราะสามารถประกอบอาชีพที่มีความถนัดได้ดี จนมีกิจการเรือประมงและกิจการที่เกี่ยวข้องกับการประมง เช่น โรงงานทำน้ำปลา ทำหอยดอง ปลาแห้ง บางกลุ่มที่ถนัดเรื่องการเกษตร ก็ปลูกอ้อย บางคนมีการสะสมทุนสร้างโรงงานน้ำตาล (วิลาสวงศ์ พงศบุตร และประพิณ มโนมัย วิบูลย์, 2548 อ้างถึงใน ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2554, หน้า 543)

กล่าวได้ว่าชาวจีนแต่จิวในชลบุรีได้ใช้ความวิริยะ อุตสาหะ ทักษะและวิทยาการ ความฉลาดทางการค้าและบุคลิกของความเป็นคนที่อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ยืดหยุ่น เมื่อเจอกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ที่เป็นอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ก็ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น และผนวกกับเป็นคนที่มีความประหยัด รู้จักการใช้จ่าย จึงสามารถสะสมทุนสร้างรากฐานทางธุรกิจได้อย่างมั่นคง

ด้านสังคมครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

จากการศึกษาบทบาทและสายสัมพันธ์หลักของครอบครัวชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน พบว่า มีการกำหนดเพศ ลำดับความอาวุโส ผู้ชายต้องให้ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า เพศชายมีความสำคัญกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ยังมีทัศนคติที่ดีต่อการมีบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เพราะบุตรชายเป็นผู้สืบวงศ์สกุล และเป็นผู้นำครอบครัว ลักษณะแก่นแท้ของครอบครัวจึงปรากฏออกมาในรูปแบบของการให้ความสำคัญต่อการใช้อำนาจเด็ดขาดของผู้นำครอบครัว การสืบวงศ์สกุลและความมีระเบียบแบบแผนในครอบครัว ตลอดจนกำหนดให้สายวงศ์ฝ่ายชายเท่านั้นที่มีสิทธิในการตั้งป้ายวิญญาณไว้ที่หิ้งบูชาบรรพบุรุษ แต่ความคิด ค่านิยม ทัศนคติ ในเรื่องเหล่านี้ได้ลดลงเมื่อถึงสมาชิกของครอบครัวในรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากยุคสมัยได้เปลี่ยนไป ทัศนคติที่มีต่อลูกสาวจึงดีขึ้น จนอาจทัดเทียมหรือดีกว่าลูกชาย

“เรื่องความรั้งเกี่ยวลูกสาว ถือเป็นกรณีจริงจางอย่างมากในสังคมจีนโบราณ มูลเหตุของเรื่องนี้มีผู้รู้แสดงทัศนะไว้พอสรุปได้ว่า เนื่องมาแต่เมืองจีนเป็นประเทศกสิกรรม ทำไร่ทำนาเป็นหลัก แต่ละครอบครัวจำเป็นต้องใช้ “แรงงาน” อย่างมากมายในการประกอบอาชีพดังกล่าว และแรงงานที่ว่านั่น ก็คือ “ลูก” นั่นเอง อันที่จริงลูกหญิงหรือลูกสาวก็เป็นเรี่ยวแรงในการทำไร่ทำนาหรือเลี้ยงสัตว์ได้ และอาจจะขยันขันแข็งดีกว่า ลูกชายเสียอีก นี่เป็นข้อเท็จจริงที่แลเห็นกันได้โดยไม่ยากนัก แต่แล้วทำไมลูกหญิง หรือลูกสาวก็ยังเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาของผู้ให้กำเนิด นั่นก็สืบเนื่องมาจากประเพณีเกี่ยวกับ ครอบครัวอีกต่อหนึ่ง กล่าวคือ ลูกหญิงหรือลูกสาวนั้นเมื่อเติบโตขึ้นจะต้องถูก “แต่งงาน” ไปเป็นเมียของลูกชายของครอบครัวอื่น ต้องพลัดพรากไปจากครอบครัว

เดิมของตน จึงถือเป็นความสูญเสียอย่างหนึ่งของครอบครัว จนถือกันว่าการมีลูกหญิงหรือลูกสาว นั้นเปล่าประโยชน์ เพราะเลี้ยงจนโตเป็นสาวแล้วก็ต้องออกไปเป็นสมบัติรับใช้ของคนอื่น ต่างกับ ลูกชายที่เป็น “กำลัง” ของครอบครัววงศ์ตระกูล ยังเป็นเครื่องคูดึงผู้หญิงจากครอบครัวอื่นเข้ามา เป็นบริวารได้อีกด้วย ผู้ชายสมัยปัจจุบันถ้าจะหาเมีย ก็จะไม่หาเมียมาไว้เพื่อเพียงประดับบ้าน หรือเป็นแม่บ้านแม่เรือนแต่อย่างเดียวเหมือนเมื่อสมัยก่อน ๆ ผู้ชายสมัยปัจจุบันต้องการผู้หญิงที่ ฉลาดเฉลียวเป็นกำลังทำมาหากินของครอบครัวได้ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องเป็นคู่คิดของเขาได้ ไม่ใช่คอยแต่ปรนนิบัติรับใช้เหมือนจี้เข้าในบ้านเท่านั้นเอง คุณค่าของผู้หญิงสมัยนี้จึงวัดกันที่ การทำงาน ไม่ได้วัดกันที่คุณสมบัติแม่บ้าน” (เฉลิมศักดิ์ รังคผลิน, 2536 อ้างถึงใน สุชาวดี เกษมณี และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2552)

การให้ความสำคัญในด้านอาวุโส ยังคงมีอยู่ในหมู่คนไทยเชื้อสายจีนรวมทั้งชาวจีน แต่จืดจาง อาจเป็นเพราะว่าสังคมชาวไทยให้ความสำคัญกับความอาวุโสเช่นเดียวกัน ทศนคติในเรื่องนี้จึงไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนในด้านทัศนคติการให้ความสำคัญต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง ทศนคติด้านนี้มีแนวโน้มลดลงเป็นลำดับ ในสังคมชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยรวมทั้งในจังหวัดชลบุรีก็เช่นกัน ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ชาวไทยเชื้อสายจีนตลอดจนชาวไทยที่มีฐานะดี มีการส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ ไม่จำกัดเฉพาะเพศชายเท่านั้น เพศหญิงก็ได้รับการศึกษาด้วยเช่นกัน ทำให้ได้รับวัฒนธรรมต่าง ๆ มาด้วย ประกอบกับปัจจุบันจำนวนบุตรที่เกิดในแต่ละครอบครัวมีจำนวนน้อยลง แต่ละครอบครัวจึงให้ความสำคัญกับบุตรเท่าเทียมกัน นอกจากนี้อันเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย สภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนจากภาคการเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรม เศรษฐกิจตลาดเสรีเกิดมากขึ้น มีองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างชาติ เกิดขึ้นมากมายในประเทศไทย รวมทั้งมีการขยายไปต่างประเทศ เป็นการขยายธุรกิจการลงทุน การได้รับการศึกษาทำให้เพศหญิงก็สามารถทำงานได้ทัดเทียมกับเพศชาย ดังนั้นการให้ความสำคัญในเรื่องเพศจึงลดลง (ศศธร มนต์ชญา ชูดีมารพันธ์, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2560)

ด้านสังคมระดับเครือข่ายและชุมชน

ชาวจีนแต่จิวได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มที่รักพวกพ้อง มีการรวมกลุ่มสูง เมื่อทำธุรกิจก็มักมีการรวมตัวกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวจีนแต่จิวทำงานได้ทุกอย่างไม่เลือกอาชีพ ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยน ทำอาชีพ เหมือนแร่ ขางพารา ขอบรับราชการ ชาวจีนแคะส่วนใหญ่จะทำอาชีพตัดเสื้อผ้า ทำรองเท้า รับราชการ ชาวจีนกวางตุ้งทำอาชีพ ทำอาหารอร่อยที่สุด มีความเป็นช่างสูง ทำโรงกลึง ชาวจีนไหหลำทำอาชีพ ร้านกาแฟ ข้าวมันไก่ โรงแรม ป่าไม้ นอกจากนั้นชาวดัตช์ เป็นคนสู้ชีวิตทำทุกอาชีพ นักเอาเบาสู้ มีลักษณะนิสัยเป็นคนใจกว้าง จะเห็นได้จากศาลเจ้า

ชาวแต้จิ๋วจะมีขนาดใหญ่ แสดงถึงความใจกว้าง เมื่อสะสมทุนแล้วสร้างฐานะเป็นเจ้าของธุรกิจ ก็
จะสร้างศาลเจ้า สร้างสมาคมต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือสังคม (ชนาธิป พัทธสิน โอบาร (แช่ตั้ง),
สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2561)

การปรับตัวด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี
เศรษฐกิจของไทยนับจากอดีตสมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนการทำสนธิ
สัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ. 2398 กล่าวได้ว่า เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง ประชาชนประกอบอาชีพ
เพาะปลูก ค้าขาย หรือผลิตสินค้าหัตถกรรม วัตถุประสงค์ของการผลิตมีเพื่อไว้บริโภคภายใน
ครอบครัวมากกว่าไว้ขายหรือนำรายได้เข้าประเทศ รัฐบาลไม่มีนโยบายสนับสนุนการเกษตรหรือ
การค้า จะเห็นได้ว่าการขาดดุลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมิใช่เพื่อการชลประทาน
แต่เป็นการขาดดุลเพื่อป้องกันข้าศึกและการคมนาคม ด้านการค้าเป็นเพียงการค้าแลกเปลี่ยนสินค้า
กันภายในหมู่บ้านหรือมีจะนั้นก็ติดต่อค้าขายกับประเทศใกล้เคียง ส่วนการค้ากับประเทศตะวันตก
แม้จะเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ประชาชนก็ไม่ได้รับประโยชน์ด้านการค้า ทั้งนี้เนื่องมาจาก
ระบบการค้าผูกขาดโดยกรมพระคลังสินค้าและสถานภาพของราษฎรที่ถูกเกณฑ์แรงงานใน
ระบบไพร่ จึงเปิดโอกาสให้ชนชั้นสูงและนายทุนเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งเป็นพ่อค้าชาวจีนได้รับการ
สนับสนุนจากชนชั้นศักดินาให้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

1. การปรับตัวด้านการเมืองการปกครองของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี

การปรับตัวของชาวจีนสมัยอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในช่วงที่ชาวจีนเข้ามาพำนักในประเทศไทยจากการบันทึกของสกินเนอร์ เรื่องสังคมจีน
ในประเทศไทยซึ่งแปลโดย พรรณี นัทรบริรักษ์ (2548) พบว่า ชาวจีนได้เข้ามาตั้งแต่ช่วงก่อน
คริสต์ศตวรรษที่ 13 และมีการทยอยอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ ตลอดช่วงกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุง
รัตนโกสินทร์ ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ
ไทยมาอย่างต่อเนื่อง ชาวจีนในประเทศไทยต้องทำการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่นและสามารถอยู่ร่วมกับชาวไทยได้อย่างปกติสุข

การเมืองการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทาง
การเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพยายามรวมอำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลาง และควบคุม
การเมืองหัวเมืองต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีการจัดรูปแบบการปกครอง เพื่อถ่วงดุล
อำนาจ ระหว่างพระมหากษัตริย์กับกลุ่มเจ้านายและขุนนางซึ่งเป็นกลไกในการปกครอง ในสมัย
อยุธยาจึงเกิดการแย่งชิงอำนาจการทางเมืองระหว่างพระมหากษัตริย์กับเหล่าเจ้านายและขุนนาง
ตลอดจนสิ้นยุคกรุงศรีอยุธยา

จากการศึกษาของ สุภวรรณ์ เชาวรัตน์วงศ์ (2540) ศึกษา บทบาทของชาวจีนในไทยตั้งแต่ สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2172-2394 พบว่า ชาวจีน มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมการเมืองของไทยเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนและให้สามารถ กลมกลืนไปกับคนไทย โดยใช้ความรู้ ความสามารถและการแต่งงานกับชาวไทย ชาวจีนได้อาศัย ความรู้ ความสามารถและความชำนาญในการเข้ามามีบทบาทในทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ของประเทศไทยในด้านการค้า ทั้งการค้าภายในและการค้ากับต่างประเทศ การเข้ามามีบทบาท ดังกล่าว เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาวจีนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นส่วนสำคัญ ในการเพิ่มรายได้ให้กับราชสำนักไทย เพื่อนำไปใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินในด้านต่าง ๆ ในด้านการเมืองการปกครองพบว่า ชาวจีนเข้ารับราชการเป็นขุนนางในกรมกองต่าง ๆ ของไทย ชาวจีนเหล่านี้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งในบางกรณีมีฐานะเทียบเท่ากับชนชั้น ปกครองของไทย และเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทางการไทยใช้ในการควบคุมชาวจีน ทางการไทยจะ แต่งตั้งชาวจีนที่มีชื่อเสียง มีความสามารถ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวจีนทั่วไป เข้ามาทำหน้าที่ ควบคุมดูแลชาวจีนให้อยู่รวมกันอย่างสงบสุข มิให้ก่อความวุ่นวายขึ้นในสังคม นอกจากความ มั่นคงทางเศรษฐกิจพบว่า ชาวจีนต้องการการยอมรับทางสังคม โดยการแต่งงานกับชาวไทย ซึ่งจะทำให้ชาวจีนกลายเป็นสมาชิกของประเทศไทยไปโดยปริยาย แต่ในบางครั้งก็พบว่าชาวจีนได้ ก่อความวุ่นวายในสังคมไทย เช่น การก่อตั้งสมาคมลับฮั้งฮี้ การลักลอบการค้าฝิ่น ฯลฯ เป็นต้น แต่ทางการไทยก็สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้

จากการศึกษาของสกินเนอร์ (2548) ยังพบอีกว่า ชาวจีนที่เดินทางอพยพเข้ามาประเทศไทยในยุคแรกแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ ชาวจีนที่เข้ามาทาง ภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ ไทย โดยอพยพทางเรือเข้ามาทางอ่าวไทย และชาวจีนฮกเกี้ยนเข้ามาทางภาคใต้ของประเทศไทย ชาวจีนที่เดินทางมาประกอบด้วย ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนแคะ ชาวจีนไหหลำ ชาวจีนฮกเกี้ยน และชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนทั้งหมดที่กล่าวมามีชาวจีน ฮกเกี้ยนและแต้จิ๋วเดินทางเข้ามามากที่สุด ชาวจีนฮกเกี้ยนและกวางตุ้งเข้ามามากในช่วงแรกสมัยกรุงศรีอยุธยา และส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็น ขุนนางในราชสำนักไทย เนื่องจากเข้ามาเป็นกลุ่มแรก และเน้นทำอาชีพรับราชการ ทำให้มีอำนาจ มากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วที่เข้ามาในช่วงปลายสมัยอยุธยา และมามากที่สุดในช่วง กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนส่วนใหญ่มีก้ออาศัยอยู่ในเมือง และรอบ ๆ กำแพง เมือง เนื่องจากส่วนใหญ่ทำอาชีพค้าขายหรือพ่อค้าหาบเร่

บทบาทของชาวจีนแต้จิ๋วในทางการเมืองของประเทศไทยมีความเด่นชัดในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน ในช่วงที่กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 เนื่องจากพระเจ้าตากสินมีบิดาเป็น ชาวแต้จิ๋ว ซึ่งทำงานเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากร ทำให้กำลังสำคัญในการช่วยกอบกู้เอกราชจากพม่า

ส่วนหนึ่งเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว และได้มีส่วนในการช่วยสร้างกรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี ในช่วงสมัยกรุงธนบุรีจึงมีการอพยพเดินทางของชาวจีนแต้จิ๋วเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากได้รับการชักชวนจากชาวจีนแต้จิ๋ว และทางการไทยให้สิทธิพิเศษหลายอย่าง โดยเรียกว่า นหลวงสมเด็จพระเจ้าตากสิน ให้ชาวจีนแต้จิ๋วที่มีบทบาทในการช่วยกู้เอกราช ฟานักอาศัยอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวังในปัจจุบัน เมื่อสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกขึ้นครองราชย์ จึงทรงให้ย้ายไปอยู่บริเวณย่านสำเพ็งในปัจจุบัน ดังนั้น ย่านสำเพ็งจึงเป็นย่านการค้า การขายของชาวจีน เนื่องจากอยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา สะดวกในการเป็นท่าเรือขนส่งสินค้า ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนจีนย่านนั้นมีการขยายตัวเป็นอย่างมาก (สุภรัตน์ เลิศพาริชย์กุล, ต้วน ลีเซิง, และพรพรรณ เตียรักษ์กิจกุล, 2534)

กล่าวได้ว่า ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาททั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทยมาเป็นเวลานาน มีการผสมกลมกลืนกับชาวไทย ตลอดจนเป็นผู้มีส่วนสำคัญในทางการค้าและเศรษฐกิจของประเทศมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ส่งผลให้มีอำนาจการต่อรองทางการค้าสูง ประกอบกับความชำนาญด้านการค้า ทำให้ธุรกิจหลายอย่างอยู่ในมือของชาวจีน

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช การค้าขายระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ถือเป็นแหล่งสร้างรายได้ใหญ่ของไทย เนื่องจากในขณะนั้นเป็นช่วงที่ยังมีการศึกสงคราม และบ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย รวมทั้งมีการก่อสร้างราชธานีใหม่ การค้าสำเภากับประเทศจีนสามารถสร้างรายได้ให้แก่กรุงรัตนโกสินทร์ การค้าการขายระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนมีมาอย่างต่อเนื่องจนถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ทางราชการไทยจึงไม่มีนโยบายกีดกันชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และจัดให้ชาวจีนเป็น “กลุ่มคนนอกระบบไพร่” แตกต่างกับชาวมอญ ลาว ญวน และเขมรที่เข้ามาพำนักอยู่ในไทย ชาวจีนจึงไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน มีความเป็นอิสระสามารถประกอบอาชีพที่ตนถนัดและเดินทางไปค้าขายตามหัวเมืองต่าง ๆ ได้ ในสมัยนั้นทางราชการไทย กำหนดให้กรมท่าซ้ายดูแลชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานในไทยตามแบบสมัยอยุธยา และแต่งตั้งให้พระยาโชดิกกราชเศรษฐีเป็นเจ้าของกรมท่าซ้ายซึ่งมีหน้าที่ช่วยทางราชการไทยควบคุมดูแลชาวจีนซึ่งเป็นชาวจีนเหมือนกัน ชาวจีนอพยพเหล่านี้ นอกจากช่วยในด้านการค้าสำเภาของหลวงแล้ว ยังใช้ความชำนาญและความขยัน อดทนประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นต้นว่า พ่อค้าช่างฝีมือและแรงงานรับจ้าง จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีการเก็บภาษีแรงงานชาวจีน เรียกว่า “การผูกปี่ข้อมือเงิน” ซึ่งส่งผลในสองประการ คือ นอกจากทำให้ทางการไทยสามารถนับจำนวนชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยได้แล้ว ยังสามารถสร้างรายได้กับประเทศอีกทางหนึ่ง (วิลาสวงศ์ พงศบุตร และประพิน มโนมัย วิบูลย์, 2548 อ้างถึงใน ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2554)

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยเกิดความหวาดระแวง ด้วยเกรงว่าชาวจีนจะเข้ามากุมอำนาจทางเศรษฐกิจทั้งหมด โดยในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่นาน ช่วงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม หนังสือพิมพ์จีนถูกสั่งปิด มีการเพิ่มภาษีธุรกิจของชาวจีน จนทำให้รัฐบาลจีนขณะนั้นต้องส่งรัฐมนตรีต่างประเทศเข้ามาเจรจากับรัฐบาลไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์และคุ้มครองชาวจีนในประเทศไทย แต่นโยบายที่จะควบคุมชาวจีนยังคงเข้มงวดไม่เปลี่ยนแปลง ในช่วงปี พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่นาน รัฐบาลไทยได้ประกาศนโยบายเขตหวงห้าม 6 เขตกับชาวต่างด้าว ซึ่งรวมถึงชาวจีนด้วย ประกอบด้วย ลพบุรี โคราข อุบลราชธานี วารินชำราบ ปราจีนบุรี สัตหีบ (จังหวัดชลบุรี) สร้างความเดือดร้อนอย่างหนักให้กับชาวจีน หรือผู้ที่ทำธุรกิจติดต่อกับพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนพื้นที่ใกล้เคียง จากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล ณ ขณะนั้น ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวง ความแตกแยกระหว่างชาวไทยกับชาวจีน และความขัดแย้งส่งผลไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมทั้งจังหวัดชลบุรีด้วย ทำให้โรงเรียนจีนหลายแห่งต้องถูกสั่งปิด ห้ามเรียนภาษาจีน เนื่องจากถูกเพ่งเล็งว่ามีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ โรงเรียนมีการถูกตรวจค้น ตลอดจนสมาคมจีนซึ่งตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการทุกกลุ่ม รวมทั้ง สมาคมชาวจีนแต่จิว มีการส่งตำรวจเข้าไปตรวจค้น ส่งผลถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนเป็นอย่างมาก กิจการธุรกิจของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีต่างมีความเดือดร้อน

อย่างไรก็ตามกลุ่มชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี อาศัยประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการปรับตัวและยืดหยุ่นตามบทบาททางเศรษฐกิจ ตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น โดยรอจังหวะและโอกาสที่ดี ในขณะเดียวกัน ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ได้สะสมทุนและเข้าเป็นเจ้าของธุรกิจ โดยส่วนใหญ่และมีเครือข่ายทางธุรกิจโยงใยกันไปทั่ว ด้วยความเป็นกลุ่มที่สามารถทำอาชีพได้หลากหลาย ไม่เกี่ยงว่าจะเป็นอาชีพอะไร ชาวจีนแต่จิวทำได้หมด ประกอบกับเป็นกลุ่มที่รักพวกพ้องมีการรวมกลุ่มกันสูง ดังนั้นแม้จะถูกรัฐบาลไทยเข้ามาควบคุมธุรกิจ ก็สามารถใช้กลยุทธ์ในการผ่อนปรน ยืดหยุ่น รอจังหวะและโอกาส อีกประการหนึ่งรัฐบาล ไม่สามารถดำเนินอุตสาหกรรมธุรกิจบางอย่างได้ ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมน้ำตาล

การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ส่งผลต่อความต้องการน้ำตาล ทำให้อ้อยกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ จากการที่ภาคตะวันออกเป็นแหล่งปลูกอ้อยที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะแนวชายฝั่งจังหวัดชลบุรี ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยในแถบภาคตะวันออกมีชาวจีนแต่จิวเป็นจำนวนมากเข้ามาทำไร่อ้อย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มาจากเมืองเฉาโจว ซึ่งมีความชำนาญในการทำน้ำตาลเป็นทุนเดิม ตระกูลแซ่ตันที่ผลิตน้ำตาลทรายแดงจากอ้อย ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย (ครอว์เฟิร์ด, 2515 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 263)

หลังจากเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ส่งผลให้ความต้องการน้ำตาลสูงขึ้น การผลิตน้ำตาลเพื่อการส่งออกจึงมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนใหญ่ในจังหวัดชลบุรีแรงงานเป็นชาวจีนแต่จิว ผลิตน้ำตาลทรายแดง ซึ่งไม่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงใช้ทุนน้อยกว่าน้ำตาลทรายขาวและใช้เวลาในกระบวนการผลิตน้อยกว่าเมื่อคำนวณทั้งกระบวนการผลิต น้ำตาลทรายแดงให้กำไรสูงกว่าน้ำตาลทรายขาวที่ผลิตโดยชาวจีนกลุ่มเมืองท่าจีน (นครไชยศรี) (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2443 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันทัชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 264) ภายหลังจากสนธิสัญญาเบาว์ริง (2398) “ข้าว” กลับมาเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ ทำให้มีการใช้พื้นที่ไปปลูกข้าวแทน พื้นที่การผลิตอ้อยจึงลดลง แต่การผลิตข้าวขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2408 ประเทศไทยส่งออกข้าวมีมูลค่า ประมาณร้อยละ 55 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2528 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันทัชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 263) ทำให้ราคาน้ำตาลทรายเริ่มตกต่ำ จนต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฟื้นฟูและสนับสนุนให้มีการขยายพื้นที่ปลูกแถบจังหวัดชลบุรี เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพียงพอในประเทศ แต่เนื่องจากราคาน้ำตาลทรายในตลาดโลกต่ำกว่า จึงมีการนำเข้าน้ำตาลทราย รัฐบาลมีการดำเนินการสองแนวทาง ทางหนึ่งสนับสนุนให้ผลิตมากขึ้น แต่อีกทางกลับกีดกันการลงทุนจากต่างชาติที่ต้องการสร้างโรงงานผลิต เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยดำเนินนโยบายแบบชาตินิยม จากผลของสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ลดภาษีการนำเข้า ทำให้มีการนำเข้าน้ำตาลทรายเป็นจำนวนมาก เมื่อราคาน้ำตาลทรายในตลาดโลกต่ำกว่า มีการบริโภคน้ำตาลทรายในประเทศมากขึ้น รัฐบาลจึงพยายามเร่งการผลิตอ้อยและน้ำตาลทรายเพื่อทดแทนการนำเข้า ราคาน้ำตาลในตลาดสูงขึ้นอีกครั้งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ตลาดมีความต้องการมากขึ้นรัฐจึงสนับสนุนให้มีการผลิตมากขึ้น

ความต้องการน้ำตาลทรายของชาวไทยส่วนใหญ่เป็นน้ำตาลทรายขาวมากกว่าน้ำตาลทรายแดง แต่กรรมวิธีการผลิตน้ำตาลทรายแดงมีต้นทุนต่ำกว่า ทำให้ได้ผลกำไรมากกว่า การผลิตน้ำตาลทรายของจังหวัดชลบุรีจึงมุ่งเน้นไปที่การผลิตน้ำตาลทรายแดง ซึ่งส่วนใหญ่มาจากพลังของการรวมกลุ่มกันสูงของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี 2 ตระกูล ที่เป็นพลังขับเคลื่อนอุตสาหกรรมน้ำตาลในจังหวัดชลบุรีประกอบด้วย ตระกูลสิงโตทอง (แซ่ฮ้อ) และตระกูลจิงประเสริฐ ตระกูลสิงโตทอง เริ่มเข้ามาบุกเบิกที่ดินในการปลูกอ้อยที่อำเภอบ้านบึง ส่วนตระกูลจิงประเสริฐ เข้ามาที่อำเภอบ้านนาหวาง ทั้งสองตระกูลเริ่มจากการเข้ามาบุกเบิกทำไร่อ้อย และต่อมาขยายเป็นโรงงานผลิตน้ำตาลจากอ้อย

2. การปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวหลบุรี

ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษเมื่อปีพ.ศ. 2398 ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินนโยบายการค้าเสรี ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวมากขึ้น มีชาวตะวันตกเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการขยายตัวในการประกอบธุรกิจของชาวจีนซึ่งเข้ามาทำการค้าทุกระดับทั้งการค้าส่ง การค้าปลีก และยังเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการค้าแบบใหม่ที่ขยายตัวขึ้น ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2440 ชาวจีนได้มีบทบาทอย่างมากทางการค้า เช่น การทำโรงสี โรงเลื่อย เป็นต้น ชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากภายหลังกรณีสนธิสัญญาเบาว์ริง ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากในสังคมไทย อาทิในด้านเศรษฐกิจที่ชาวจีนระดับสูงและระดับกลางได้เข้ามารับบทบาทตั้งแต่เป็นนายภาษีอากร จนกระทั่งเป็นพ่อค้าคนกลาง ตลอดจนเป็นนายทุนและผู้ประกอบการในระยะต่อมา สำหรับชาวจีนในระดับล่าง เข้ามาเป็นแรงงานอิสระในสังคมไทย ขณะที่ชาวไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระบบไพร่ ส่วนผลกระทบที่สำคัญในด้านสังคมก็คือ การเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างประชากร ที่ชาวจีนจะผสมกลมกลืนและกลายเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน (ปรารธนา โกเมน, 2533, หน้า 1-2)

ด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่จีนมีกับบ้านเมืองและประชาชนในประเทศไทย ปรากฏชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ซ้องในราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา เนื่องจากเป็นช่วงเวลาประเทศจีนขยายกิจการด้านการค้าอย่างกว้างขวาง มีการแต่งเรือสำเภามากมาย บ้านเมืองในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มีการตั้งหลักแหล่งการค้าตามเมืองต่าง ๆ รวมถึงการแต่งงานกับคนพื้นเมือง ก่อให้เกิดเป็นชุมชนระดับหมู่บ้านและเมืองที่มีผู้คนที่มีเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพด้านการค้าขายแตกต่างไปจากกลุ่มคนพื้นเมืองเดิมที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรเป็นหลัก กลุ่มชนที่มีเชื้อสายจีนนี้ คือ ผู้ที่ทำให้เกิดชุมชนเมืองใหม่ๆขึ้น เป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลาง การคมนาคมและการค้าขาย การประกอบอาชีพในการค้าขาย ทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมืองในระยะเวลาต่อมา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2531, หน้า 28-30)

การที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และจากบุคลิกลักษณะของความฉลาดปราดเปรื่อง บวกกับความเป็นคนที่มีความอดทน ทำให้ชาวจีนเข้ามากุมอำนาจทางเศรษฐกิจในประเทศไทย ส่งผลให้รัฐบาลต้องออกนโยบายในการสงวนสิทธิ์การค้าบางอย่างไว้ให้กับคนไทยเท่านั้น ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยมีความเดือดร้อน บางคนถูกยึดกิจการทำให้ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตัวเองสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้ จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหลัก ที่ทำให้ชาวจีนต้องปรับตัวด้านเศรษฐกิจมีดังนี้

ภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ที่ประเทศไทยหรือเรียกว่า สยาม ณ ขณะนั้น ทำกับสหราชอาณาจักรหรืออังกฤษ ในปี พ.ศ. 2398 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทย การเปิดประตูทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับชาติตะวันตก การยกเลิกระบบการค้าผูกขาดโดยพระคลังสินค้า ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัว มีการพัฒนาความสามารถและความชำนาญพิเศษในการเพิ่มการผลิต ประกอบกับต่อมามีการยกเลิกระบบไพร่และทาส ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศเป็นอย่างมาก (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2538 อ้างถึงใน รวีวรรณ สาลีผล, 2555, หน้า 7) เนื่องจากคนเหล่านั้นสามารถโยกย้ายไปทำมาหากินในที่ต่างๆ ได้ ส่งผลทำให้ราษฎรไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดทั้งพ่อค้าชาวจีน พ่อค้าแขกและพ่อค้าชาวต่างประเทศ อื่น ๆ ยอมรับว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้ก่อให้เกิดความเจริญขึ้นในประเทศไทย (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2538 อ้างถึงใน รวีวรรณ สาลีผล, 2555, หน้า 7)

เมื่อประชาชนทำมาหาเลี้ยงชีพได้อิสระ ก็สามารถมีรายได้ในการบริโภค ผู้ประกอบการต่าง ๆ ก็ตระหนักถึงการใช้ความสามารถเพื่อดำรงธุรกิจของตนให้คงอยู่ จึงพยายามสร้างศักยภาพในการรักษาธุรกิจของตนเอาไว้ โดยพยายามชวนขยายที่จะพัฒนาเพิ่มศักยภาพของตนด้วยวิธีต่าง ๆ ตามอัธยาศัยของตน ชาวจีนจำนวนหนึ่งได้ส่งลูกหลานของตนไปศึกษาวิชาค้าขายในประเทศต่าง ๆ บางคนส่งกลับไปยังประเทศจีน บางคนส่งไปฮ่องกง สิงคโปร์ ผู้มีฐานะดีมากก็จะส่งไปศึกษาในยุโรป (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2538 อ้างถึงใน รวีวรรณ สาลีผล, 2555, หน้า 8)

ภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจไทยก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยม มีการผนวกเข้าไปอยู่กับระบบเศรษฐกิจโลกมากขึ้น โดยประเทศไทยทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสินค้าในขั้นปฐมภูมิและวัตถุดิบ เพื่อส่งออกไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าสำเร็จรูปที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ในสัญญาฉบับนี้มีทั้งข้อดีและข้อที่ไทยเสียเปรียบทางการค้าในด้านภาษี ทั้งสินค้านำเข้าและส่งออก แต่ในส่วนที่ดีทำให้ไทยได้รับเอาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้ชาวต่างประเทศยอมรับมากขึ้น (दनัย ไชยโยธา, 2546, หน้า 151) จากสนธิสัญญา เบาว์ริงทำให้ชาวต่างชาติสามารถถือครองที่ดินได้ แต่ต้องอยู่ในอาณาเขตที่กำหนด ส่งผลให้มีฝรั่งต่างชาติ เข้ามาตั้งโรงงานได้ เช่น โรงสีข้าว โรงงานน้ำตาลทราย อู่ต่อเรือ โรงเลื่อยไม้ เป็นต้น การที่ประเทศไทยรับเอาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้หลายอย่างนี้ทำให้ฝรั่งกล่าวถึงไทยว่าเป็น “เมืองไทยยุคใหม่” (ชัย เรื่องศิลป์, 2541, หน้า 215)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนเป็นกลุ่มบุคคลที่ประสานผลประโยชน์กับราชสำนักในการดูแลจัดเก็บภาษีอากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนได้

กลายเป็นนายอากรแบบผูกขาด เมื่อสยามเปิดรับเอาระบบทุนนิยมตามข้อตกลงของสนธิสัญญาเบาว์ริง ชาวจีนมีบทบาทในทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญเช่นเดิม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ รวมทั้งประสานผลประโยชน์ได้กับบุคคลทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นราชสำนัก เจ้านาย ขุนนางหรือแม่กระทั้งนายทุนตะวันตก จนกระทั่งถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอยู่ในสยาม โดยเป็นพ่อค้า นายหน้า เจ้าของกิจการต่าง ๆ (สกินเนอร์, 2548, หน้า 154)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภาคเกษตรกรรมมีบทบาทต่อการเจริญเติบโตต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากเป็นแหล่งทรัพยากรการผลิตและการจ้างงานที่สำคัญของประเทศ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยเติบโตอย่างมั่นคงนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 แต่นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ที่สนับสนุนการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ที่ส่งเสริมการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโลกที่มากขึ้น ทั้งนี้ สัดส่วนมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรมอยู่ที่ร้อยละ 40 ของ GDP และเติบโตอย่างต่อเนื่อง

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวตามเมืองใหญ่ ๆ เริ่มหันมาทำธุรกิจการค้ากันขนาดใหญ่ เช่น โรงสีข้าว การค้าพืชผล การนำเข้าส่งออก ธุรกิจการเงิน โรงไม้แปรรูป กิจการโลหะ โรงฟอกหนัง โรงรับจำนำ หนังสือพิมพ์ การต่อเรือ การประมง ส่วนชาวจีนแต่จิวที่อยู่นอกเมือง กระจายตัวตามไร่นา ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี ตระกูลเนื่องจ้านงค์ (แซ่ตั้น) เข้ามาบุกเบิกทำป่าไม้ เป็นเจ้าของโรงเลื่อยในตำบลหนองซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ทำมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือในยุคที่ไทยทำการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก (สุมาลี พันธุ์ยุธรา, 2543, หน้า 125-126)

ชลบุรีเป็นเมืองที่มีพื้นที่ติดทางทะเล จึงมีการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสทุนนิยม จากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพในภาคการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจแบบการค้าและอุตสาหกรรม มีการเกิดขึ้นของชนชั้นกลาง พ่อค้า นักลงทุนและผู้ประกอบการ ทั้งคนในพื้นที่ชลบุรีและคนต่างถิ่น ธุรกิจหลายประเภทเกิดขึ้นทั้งภาคเอกชนและการลงทุนของรัฐบาล โดยเฉพาะธุรกิจ

ด้านการขนส่ง เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเคยเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญมากมาแต่โบราณ แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นที่ตั้งของท่าเรือที่มีความสำคัญของประเศรองจากท่าเรือกรุงเทพฯ คือท่าเรือแหลมฉบัง เนื่องมาจากมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม มีอาณาเขตติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยอง และจันทบุรี ทำให้จังหวัดชลบุรีกลายเป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจเจริญรุ่งเรือง สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ที่จังหวัดชลบุรีรุ่นแรก ๆ มักมีอาชีพรับจ้างและทำเกษตรกรรมปลูกผัก เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู บางคนนำความรู้ที่ติดตัวมาทำอาชีพรับจ้างด้านอื่นๆ เช่น การแกะสลัก การทำประมง ด้วยความประหยัด อดทน จึงเก็บหอมรอมริบ สะสมทุนสร้างธุรกิจ จากเดิมซื้อของมาและนำไปขาย ส่วนใหญ่เป็นการขายปลีก ต่อมาด้วยชาวจีนแต่จิวเป็นคนมีลักษณะของความฉลาด มีกลยุทธ์ทางการค้าขาย จึงทำให้ชาวจีนแต่จิวบางคนสามารถขยายธุรกิจเล็ก ๆ เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ได้ เช่น จากการค้าปลีกเป็นการค้าส่ง และเป็นผู้ผลิต จากการสัมภาน์ วิชัย ชีระวิชิตระกูล หรือ นาย บักเส็ง แซ่ตั้ง (ชื่อจีน) ซึ่งเป็นชาวจีนแต่จิว เดินทางจากประเทศจีนมาทางเรือกับบิดาชื่อ นายชีวโม้ว แซ่ตั้ง และ มารดาชื่อ นางชุยเล่า แซ่อึ้ง โดยเดินทางมาเมื่อกว่า 60 ปีก่อน เริ่มแรกเข้ามาอาศัยอยู่ที่อำเภอเมืองชลบุรี ทำอาชีพขายผลไม้สดขึ้นขาย จากความขยัน ประหยัด ต่อมาสะสมทุนเปิดร้านขายเฟอร์นิเจอร์ ชื่อ “หนองมนเฟอร์นิเจอร์” และ “ร้านขายแก๊ส ชื่อ หมองมนแก๊ส”

จากการที่ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ที่จังหวัดชลบุรีรุ่นแรก ๆ ได้ผ่านสภาวะการผกผันของสภาพแวดล้อมสังคม การเมืองภายในประเทศไทย จากโครงสร้างเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ดั้งเดิมจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence) ไม่มีการผลิตเพื่อส่งออก แต่หลังจากสมัยรัชกาลที่ 4 ใน ปี พ.ศ. 2398 เมื่อไทยต้องทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษและชาติตะวันตกอื่น ๆ ในระยะหลัง มีผลทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพ เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ทำการค้าเสรีและผูกพันกับตลาดโลกเพิ่มมากขึ้น มีการยกเลิกสินค้าต้องห้ามและขยายตลาดการค้าให้กว้างขึ้น ในขณะที่คนไทยส่วนมากมุ่งแต่รับราชการ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาติตะวันตกก็มุ่งแต่ทำการค้าขนาดใหญ่ ดังนั้นกิจการงานต่างๆที่นอกเหนือจากชาวตะวันตกและคนไทยทำแล้ว มีชาวจีนเข้าไปดำเนินการทั้งสิ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ชาวจีนได้เข้าไปแทรกเป็นคนกลางระหว่างชนชั้นปกครอง คือ เจ้านายขุนนางกับชนชั้นราษฎรสามัญหรือไพร่

นอกจากนั้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจภายในประเทศไทย เพราะการขยายตัวของธุรกิจจากตะวันตกมีการหยุดชะงัก และถอนตัวออกไป เนื่องจากภาวะสงคราม ที่เรียกว่า “สูญญากาศทาง

เศรษฐกิจ” ซึ่งกลุ่มนายทุนภายในประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวจีนได้อาศัยจังหวะนี้เข้าครอบครองกิจการที่นายทุนตะวันตกเคยครอบครอง และยังขยายกิจการธนาคารและการเดินเรือ รวมถึงธุรกิจนำเข้าและขายปลีก สร้างโรงงานใหม่ และกิจการประเภทตัวแทนการค้าต่างๆ เมื่อกลุ่มชาติตะวันตกกลับมาภายหลังการสิ้นสุดของสงคราม กลุ่มนายทุนจีนได้มีการขยายอิทธิพลครอบครองกิจการด้านอุตสาหกรรมและการบริการครอบคลุมไปทั้งหมด

จากความเจริญเติบโตของจังหวัดชลบุรีที่มีทรัพยากรมากมายทั้งทรัพยากรทางบก ทรัพยากรทางทะเล มีธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบกับประเทศไทยมีการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ เกิดการค้า การขาย การขนส่งเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างถนนเชื่อมจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ตามภูมิภาค จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นต้นมา มีการขยายการลงทุนภายในประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยในแผนพัฒนาฉบับนี้ เน้นการสนับสนุนการสร้างงาน การพัฒนาชนบท การกระจายรายได้ และการสร้างคุณภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เป็นระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป จึงมีการสร้างถนนหลายสายเพื่อรองรับความเจริญที่มีการขยายตัว มีการสร้างถนนระหว่าง กรุงเทพฯ เชื่อมไปยังภาคต่าง ๆ รวมทั้งจังหวัดชลบุรี ที่อยู่ด้านภาคตะวันออก เช่น ถนนสายบางนา-ตราด หรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า ทางหลวงสายบางนา-บางปะกง ทำให้เกิดความเจริญขึ้นตลอดเส้นทาง ส่งผลโดยตรงถึงจังหวัดชลบุรีที่เป็นทั้งเมืองท่า เมืองอุตสาหกรรม เป็นแหล่งการค้า การลงทุนรวมทั้งเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว

การสร้างถนนหนทางเป็นการขยายเส้นทางเศรษฐกิจ ส่งผลการขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ชลบุรีเป็นเมืองท่าฝั่งตะวันออกที่รัฐบาลให้การสนับสนุนให้เป็นเมืองเศรษฐกิจ จึงเกิดโครงการพัฒนาที่ดิน ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจ “ตระกูล เจริญบุญลย์วิวัฒน์” แซ่เคิมคือ “แซ่ก้วย” เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย ที่ตำบลเขื่อนเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2463 ประกอบอาชีพค้าปลีกของกินของใช้ ลงพายเรือขายตามลำคลอง ต่อมาตั้งร้านเป็นของตนเองและมีการสะสมทุน ขยายธุรกิจไปตามความต้องการของผู้บริโภค ณ ขณะนั้น ซึ่งกำลังต้องการสร้างที่อยู่อาศัย โดยไปทำโรงเลื่อยและโรงสีข้าว เพราะในขณะนั้นข้าวเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของประเทศไทย รุ่นลูก คือ “นายสุรพงษ์ เจริญบุญลย์วิวัฒน์” หลังจบการศึกษาได้ไปทำธุรกิจมันสำปะหลังอัดเม็ด ที่หนองมน จังหวัดชลบุรี ขณะเดียวกันได้รวมตัวกับเพื่อน ๆ เมื่อเล็งเห็นว่าประเทศไทยมีการขยายตัวด้านภาคอุตสาหกรรมมายังจังหวัดชลบุรี ส่งผลให้ประชาชนเพิ่มจำนวนมากขึ้นและความต้องการด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มตามมา จึงทำโครงการพัฒนาที่ดินเพื่อดำเนินธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เริ่มจากการซื้อขายที่ดิน ต่อมาเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างและขายเอง ซึ่งมีทั้งอาคารพาณิชย์และบ้านจัดสรร (การดี มหาจันทร์ และ นันทัชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 322-323)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย จากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้ประเทศไทยต้องลดภาษีสินค้านำเข้า ส่งผลให้สินค้าต่างประเทศเข้ามาตีตลาดสินค้าไทย เนื่องจากสินค้าไทยยังใช้เทคนิคการผลิตแบบเก่าและใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้คนนิยมสินค้าต่างประเทศจากฝรั่งมากกว่า ส่งผลต่อผู้ผลิตสินค้าในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างมาก จนต้องมีการปรับตัวนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ ส่งผลให้ชาวจีนแต่จิวในชลบุรีต้องมีการปรับตัว จากเดิมทำการเกษตรซื้อขายกันในชุมชน ต่อมามีการสะสมทุน ขยายกิจการ มีการขยายความสัมพันธ์กับธุรกิจอื่นและมีความเกี่ยวข้องกับระบบราชการมากขึ้น ซึ่งต้องพึ่งพากันและกัน จากบุคลิกของการเป็นคนกล้าได้กล้าเสีย มีการปรับตัวและยืดหยุ่น ทำให้ก้าวขึ้นมาเป็นกลุ่มทุนประกอบธุรกิจสำคัญ ๆ ในจังหวัดชลบุรี เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาล อุตสาหกรรมมันสำปะหลังและอุตสาหกรรมประมง “ครอบครัวอัครนาถ” แซ่เดิมคือ “แซ่ตั้ง” ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ต้นตระกูลคือ “นายถัก แซ่ตั้ง” อพยพมาตั้งรกรากที่อ่างศิลา เดิมทำอาชีพประมง รับจ้างต่อเรือ ต่อมาส่งต่อธุรกิจมายังรุ่นลูก รุ่นหลาน ขยายธุรกิจเป็นเจ้าของเรือประมงขนาดใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็เข้ามามีบทบาทในวงการทางการเมือง เพื่อพยุงฐานะทางธุรกิจอีกทางหนึ่ง โดย “นายสวัสดิ์ อัครนาถ” (หลาน) เคยดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมประมงจังหวัดชลบุรี ปัจจุบันก็ยังมียุุ่นต่อมาที่มีบทบาทในแวดวงราชการ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนด้านการศาสนา ด้านการกีฬา ด้านการศึกษา ของจังหวัดชลบุรี อีกด้วย (ภารดี มหาจันทร์ และ นันทัชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 322-323)

การที่ชาวจีนแต่จิวมีบุคลิกลักษณะของความเป็นคนประณีตและฉลาดปราดเปรื่อง เมื่อได้รับการสนับสนุน จากสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยทั้งนโยบายจากรัฐบาลที่มีแผนพัฒนาประเทศ หรือการที่ชาติตะวันตกได้มีการยกเลิกการทำธุรกิจในประเทศไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้ชาวจีนได้เข้าไปประกอบธุรกิจแทน ถือเป็นโอกาสในการสร้างธุรกิจของชาวจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิว ผวนกับการขยายตัวจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมของประเทศไทย เพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดต่างประเทศ กิจการหลายกิจการมีการปรับตัวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม เช่น กิจการอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง ของชาวไทยเชื้อสายแต่จิว ตระกูล แซ่ลี่ หรือ “ตระกูล ลิขิตกิจจานนท์” เริ่มจากอุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลังสู่ธุรกิจครบวงจร จากการเริ่มกิจการที่คลองน้ำเหม็น ต่อมาเปลี่ยนไปทำที่บ้านชากแง้ว เนื่องจากที่บ้านชากแง้ว ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง มีการปลูกมันสำปะหลังได้มาก ทำให้มีวัตถุดิบมาป้อนโรงงานได้สะดวก ต่อมาได้กลับไปขยายโรงงานเดิมของตนที่คลองน้ำเหม็น ทำเป็นโรงงานผลิตเม็ดสาคูจากมันสำปะหลัง ต่อมาเปลี่ยนเป็นมันเส้น และพัฒนาเป็นมันอัดเม็ดตามความต้องการของตลาดยุโรป ที่มีความต้องการมันอัดเม็ดมากกว่า จากเดิมที่ใช้คนงานผลิตทั้งหมดในยุคเกษตรกรรม เมื่อเข้าสู่ยุค

เปลี่ยนผ่านเป็นยุคอุตสาหกรรม มีการนำเครื่องจักรและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ทำให้ความเสียหายจากการผลิตลดลง คุณภาพของการผลิตเป็นที่ยอมรับ สามารถขยายตลาดได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งเอเชีย

อินเดียและยุโรป ทำให้มันสำปะหลังเป็น พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเวลาต่อมา (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 235-246)

นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป้าหมายของแต่ละแผนเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้เกิดความมั่งคั่งและยั่งยืนทัดเทียมนานาชาติ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยระบบเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า ส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวในทุกด้าน ชลบุรีเป็นเมืองเศรษฐกิจฝั่งตะวันออก เป็นเมืองท่าขนส่งสินค้าที่สำคัญรองจากกรุงเทพฯ เป็นเมืองที่มีแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เป็นเมืองที่มีทิวทัศน์สวยงามที่สร้างรายได้ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กับประเทศ ชาวจีนแต่จี๋ล้วนมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเมืองชลบุรีให้เจริญเติบโตสอดคล้องกับนโยบายของประเทศไทย

ชลบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นแผนยุทธศาสตร์ต่อยอดความสำเร็จมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard ที่ดำเนินมาตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปัจจุบันเข้าสู่ระยะที่ 2 สนับสนุนให้เกิดการลงทุนในโครงการพัฒนาสาธารณูปโภคหลักที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในอีสเทิร์นซีบอร์ด ต่อเนื่องจากแผนระยะแรก อาทิโครงการก่อสร้างท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ 2 โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ โครงการพัฒนาถนนสายหลัก โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าความเร็วสูงที่กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการ จากโครงการต่าง ๆ ส่งผลโดยตรงต่อการขยายตัวของเมือง ความต้องการที่อยู่อาศัย เครื่องอุปโภค บริโภค การบริการ ตลอดจนด้านอื่น ๆ ผู้ดำเนินธุรกิจ และประชาชนทั่วไป ตลอดจนชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จี๋จังหวัดชลบุรี ย่อมต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็ต้องคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามเพื่อสืบสานและส่งต่อคนรุ่นหลัง ๆ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมในระยะยาวต่อไป

บทที่ 5

ทักษะ ภูมิปัญญา และความสำนึก (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว จังหวัดชลบุรี

นับเนื่องจากที่ชาวจีนแต้จิ๋วเข้ามาพำนักถิ่นฐานในจังหวัดชลบุรีเป็นเวลาหลายศตวรรษ ได้นำวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ทักษะ และภูมิปัญญาที่สั่งสมมาจากบรรพชนมาปฏิบัติ ผสมกับบุคลิกลักษณะของชาวจีนแต้จิ๋ว ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พร้อมกับปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และถ่ายทอดออกมาในบริบทต่าง ๆ ทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านวัตถุ ก่อเกิดเป็นพฤติกรรมและแบบแผนในสังคมอันส่งผลให้สังคมชลบุรีมีความเจริญงอกงามเป็นพลังแห่งความสำเร็จในการวิวัฒน์และพัฒนาจังหวัดชลบุรีให้เชื่อมโยงกับแผนการพัฒนาลังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย

ทักษะ ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองท่าขนถ่ายสินค้าระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศมาแต่สมัยโบราณ เนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเล ทำให้สะดวกในการติดต่อกับต่างประเทศและเป็นศูนย์กลางทางการเมืองการปกครองของไทย จึงเป็นเขตพื้นที่ที่ชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วที่ได้อพยพเข้ามาในเขตพื้นที่นี้เป็นระยะเวลายาวนาน และตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น ชาวจีนแต้จิ๋วเหล่านี้ได้สืบลูกสืบหลาน สร้างสรรค์สังคม สืบทอดวัฒนธรรมแต้จิ๋วซึ่งประกอบด้วย ภาษา ความเชื่อ ประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น หล่อหลอมให้ลูกหลานที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว มีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างเด่นชัดในสังคมไทย (นฤมล ลีปิยชาติ, 2559, หน้า 25) ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดชลบุรี ไม่ว่าจะเป็นชาวจีนแต้จิ๋วในช่วงแรกที่เข้ามาในประเทศไทยหรือลูกหลานของชาวจีนแต้จิ๋วที่เกิดในไทย ย่อมจะต้องมีการติดต่อสมาคมกับชาวไทยชลบุรี ทั้งถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ รับการถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรมของกันและกัน จนทำให้บางส่วนของประเพณีวัฒนธรรมแต้จิ๋วยังคงมีการอนุรักษ์ไว้ บางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงไป บางส่วนถูกผสมผสานเข้าไปในวัฒนธรรมไทยและบางส่วนก็สูญหายไป

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีชุมชนชาวจีนใหญ่ที่สุดซึ่งมีพื้นที่ตั้งอยู่ที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก คนจีนในชลบุรีส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายแต้จิ๋ว มีความเชี่ยวชาญด้านการค้าและมีการบทบาทสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ การประมง อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ชาวจีนแต้จิ๋วกลุ่มนี้เข้ามา

ตั้งถิ่นฐานในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยรัชกาลที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 3 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่แถบชายทะเลเมืองบางปลาสร้อย ทำการค้าและประมงอย่างกว้างขวางจนมีเหลือส่งออกไปต่างประเทศ ชาวจีนแต่จิวกลุ่มนี้ยังเป็นผู้นำอ้อยเข้ามาปลูก ริเริ่มการทำอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายแถบอำเภอบ้านบึง อำเภอพานทองและอำเภอนนทบุรี ส่วนชาวจีนที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 มักประกอบอาชีพ ปลูกผักและเลี้ยงเป็ดอยู่ในบริเวณเดียวกัน

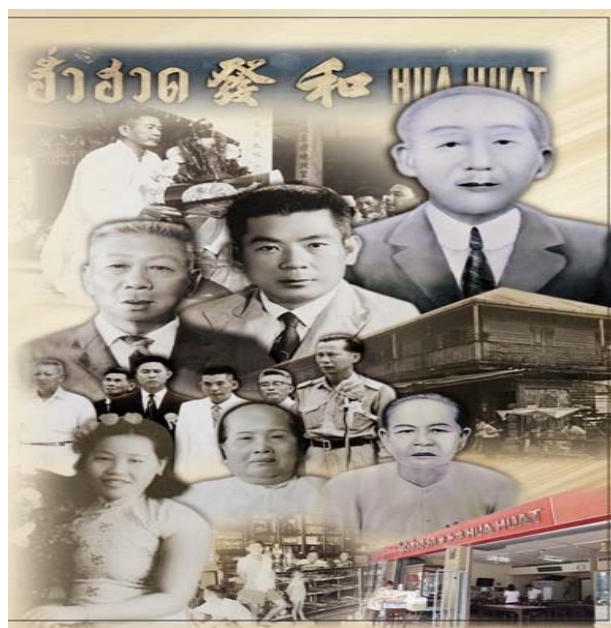
ชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดชลบุรี จะมีการนำเอาวัฒนธรรมประเพณีแต่จิวเข้ามา และนำเอาทักษะ ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ เข้ามาด้วย เช่น ด้านการประมง การเกษตรกรรม การค้าขาย อุตสาหกรรม อื่น ๆ ประกอบกับชาวจีนแต่จิวมีความขยัน อดทน รักพวกพ้อง มีความสามัคคี จึงได้นำเอาความรู้ ความชำนาญ ความสามารถและวัฒนธรรมประเพณีเข้ามาประกอบอาชีพและนำเข้ามาใช้เป็นวิถีในการดำเนินชีวิตผสมผสานกับชาวไทยท้องถิ่น จนก่อให้เกิดเป็นพลังแห่งความสำเร็จในการทำธุรกิจการค้าด้านต่าง ๆ นำความเจริญมาสู่จังหวัดชลบุรีทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านการคมนาคม ด้านศาสนา ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านสาธารณสุขโลก ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวจีนแต่จิวจะดำเนินธุรกิจและพยายามสร้างฐานะให้เกิดความมั่นคงและมุ่งถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลาน ทำให้ธุรกิจใหญ่ ๆ ในจังหวัดชลบุรีล้วนมีต้นกำเนิดมาจากชาวจีนแต่จิวรุ่นแรก ๆ ที่ยังคงใช้แซ่ ก่อนจะมาเปลี่ยนเป็นนามสกุลแบบไทยในภายหลัง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างตระกูลแซ่ในชลบุรีที่ นำทักษะ และภูมิปัญญา ในด้านต่าง ๆ มาใช้ในการสร้างฐานะ มีการสะสมทุนและสร้างธุรกิจจนประสบความสำเร็จเป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองท้องถิ่นของจังหวัดชลบุรี ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านธุรกิจการค้า

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีเริ่มประกอบอาชีพด้วยการค่อย ๆ สะสมทุนจากการอดออมมัธยัสถ์ ใช้จ่ายอย่างประหยัดและมีความสุขที่ได้เห็น “เงินเหลือ” มากกว่าความสุขจากการใช้จ่ายทรัพย์สินที่หามาได้ การอพยพเพื่อหนีความแร้นแค้นและเข้ามาสร้างชีวิตใหม่ในประเทศไทย ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีรุ่นแรก ๆ ซึ่งปัจจุบันเป็นรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ใช้ความอดทน ความมุมานะ และความประหยัด ในการสร้างเนื้อสร้างตัวจนเป็นที่ประจักษ์ถึงความมั่งคั่งของธุรกิจหลากหลายธุรกิจของชาวจีนแต่จิวในชลบุรี ด้วยหลักการทำธุรกิจของชาวจีนแต่จิวที่มีความลุ่มลึก ผ่านการขบคิดไตร่ตรอง ผ่านการเฝ้าสังเกต ผ่านการเรียนรู้ถูกผิดจากประสบการณ์ จนตกผลึกเป็นปรัชญาทางการค้า ซึ่งเจ้าตัวชาวจีนแต่จิวใหญ่ ๆ หลายคนเริ่มต้นจากศูนย์ พวกเขาล้วนมีปรัชญาที่มาจากทักษะ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่หล่อหลอมจนเกิดเป็นทัศนคติ ความคิด ความเชื่อและก่อเกิดเป็นแนวคิดที่แตกต่างด้านกลยุทธ์ทางการค้า

ตระกูลประสานพานิช: การค้าใหญ่อำเภอศรีราชา

บุคคลต้นตระกูล คือ “นายกิน แซ่ตั้ง” เป็นชาวจีนแต้จิ๋วจากเมืองซัวเถา ได้เข้ามาตั้งรกราก ณ แผ่นดินสยาม ในยุครัชกาลที่ 5 นายกิน แซ่ตั้ง แต่งงานกับ นางซุ่น แซ่ลี ชาวตำบลบางพระ ต่อมาย้ายมาเช่าบ้านที่อำเภอศรีราชา นายกิน ประกอบอาชีพขายน้ำมันยาง ส่วนนางซุ่นทำขนมไทยขาย มีลูก 9 คน ชื่อ กิมเอ็ก กิมจิว กิมจู้ กิมตี้ กิมเล้ง กิมเพ็ง ซือฮก หลิม และกิมเหวง เนื่องจากบ้านที่อาศัยอยู่ถูกไฟไหม้ นายกิน จึงรวบรวมเงินทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนั้น ซื้อบ้านไม้สองชั้น บริเวณหัวมุมถนนจิมจอมพล อำเภอศรีราชา (ปัจจุบันยังคงอยู่ คือ หัวมุมซอยสามชัย) เปิดเป็นร้านขายของชำ ชื่อร้านค้า “ร้านตั้งซุ่ยหลี” และได้ขยายกิจการ โดยมีกิจการเดินเรือขนส่งสินค้าระหว่างศรีราชา-กรุงเทพฯ การค้าขายของร้านตั้งซุ่ยหลี มีบุตรชายคนที่สามของนายกิน ชื่อ นายกิมจู้ แซ่ตั้ง (เกิดปี พ.ศ. 2441) ได้นำสินค้าจากกรุงเทพฯมาขาย ต่อมา นายมนตรี ประสานพานิช (ฮั่ว)

ภาพที่ 43 “ประสานพานิช” ตระกูลการค้าใหญ่ของศรีราชา (ชมรมคนรักศรีราชา, 2560)

ลูกชายของนายกิมจู้ ได้สืบทอดร้านค้านี้และได้พัฒนาเป็นร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้าร้านแรกของอำเภอศรีราชา หลังจากนั้นได้เปลี่ยนชื่อร้านเป็น “ร้านตั้งฮั่วหลี” หรือ “ร้านประสานพานิชย์” เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของชาวอำเภอศรีราชาในสมัยนั้น

เมื่อทำธุรกิจการค้าประสบความสำเร็จนำความเจริญทางเศรษฐกิจมาสู่จังหวัดชลบุรี

แล้ว ตระกูลประสานพานิช ยังได้นำความเจริญทางด้านศาสนาเข้าสู่สังคมของชาวจีนแต่จิวใน จังหวัดชลบุรี โดย นายกิมจ๊วย แซ่ตั้ง เป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้ง โรงเจศรีราชา ดำรงตำแหน่งเหรัญญิก ของโรงเจในยุคแรก อีกทั้งลูกหลาน หลายคนของตระกูลประสานพานิช ก็มีบทบาทสำคัญใน การบริหารโรงเจ เช่น นายคก แซ่ตั้ง ลูกชายของนาย กิมเล้ง (เจ๊กคก เกิด ปี พ.ศ. 2464) เป็นตัวจูง หรือผู้จัดการโรงเจ และเป็นเจ้าของภัตตาคารจีนแห่งแรกของศรีราชา ชื่อ “ฮั่วฮวด” (ต่อมาได้เปลี่ยน ชื่อเป็น “ตั้งฮั่วฮวด”) เป็นภัตตาคารหรูที่สุดในยุคสมัยนั้น ให้บริการรับจัดโต๊ะจีนนอกสถานที่ ในพิธีต่าง ๆ ร้านตั้งฮั่วฮวด เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์และเป็นแหล่งรวมสมาคมของคนจีน ปัจจุบัน ร้านตั้งฮั่วฮวด ยังเปิดดำเนินกิจการ สืบทอดโดยลูกสาวทั้ง 8 คนของนายคก แซ่ตั้ง

2. ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตแป้งมันสำปะหลังรายใหญ่ที่สุดในโลก และเป็นอุตสาหกรรม เกษตรส่งออกอันดับสามของประเทศ รองจากข้าวและยางพารา มันสำปะหลังสามารถนำรายได้ เข้าประเทศปีละไม่ต่ำกว่า 2 หมื่นล้านบาท และผูกพันกับเกษตรกรไม่น้อยกว่า 6 ล้านคนที่มิอาชีพ เพาะปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งสามารถผลิตหัวมันสำปะหลังสดได้ประมาณ 20 ล้านตันต่อปีบนพื้นที่ เพาะปลูก 10 ล้านไร่ นอกจากนี้เศรษฐกิจมันสำปะหลังยังสัมพันธ์กับการเป็นอาหารเพื่อบริโภค ในรูปแป้งมัน และการเป็นอาหารสัตว์ที่ผลิตจากมันสำปะหลังอัดเม็ดหรือมันเส้น อีกทั้งยังเป็น ส่วนผสมของอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมไม้อัด อุตสาหกรรมกาว อุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุตสาหกรรมกระดาษ (สำนักงานวิจัยการเกษตร, 2559)

ภาพที่ 44 ไร่มันสำปะหลัง

การปลูกมันสำปะหลังเป็นการค้าครั้งแรกในประเทศไทย เริ่มปลูกในภาคใต้ โดยปลูก ระหว่างแถวต้นยางพาราขนาดเล็ก แล้วส่งผลิตผลที่ได้ไปจำหน่ายโรงงานทำแป้ง โรงงานทำสาธู

ขนาดเล็กชั่วคราว แต่การปลูกมันสำปะหลังเป็นการค้าในภาคใต้ค่อย ๆ หมดไป เพราะทำการปลูกกันในช่วงแนวชายพาราและพืชยืนต้นอื่น ๆ เมื่อปลูกได้ประมาณ 4-5 ปี ต้นยางพาราที่โตคลุมพื้นที่หมด ไม่สามารถปลูกมันสำปะหลังได้อีกต่อไป การปลูกมันสำปะหลังที่เป็นการค้าแพร่หลายในปัจจุบัน เริ่มมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะในระแวกเวลานั้นประเทศญี่ปุ่นขาดแคลนวัตถุดิบ จึงได้เริ่มสั่งซื้อแป้งมันสำปะหลังจากประเทศไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2491 ในขณะที่สภาพภูมิประเทศริมฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย คือ จังหวัดชลบุรีและระยอง มีลักษณะเป็นเนินเขาลาดเอียง ดินเป็นดินทราย ไม่มีแม่น้ำใหญ่ที่จะทำการชลประทานได้ พื้นที่ดังกล่าวไม่เหมาะแก่การทำนาและพืชไร่ชนิดอื่น ชาวบ้านจึงเริ่มปลูกมันสำปะหลัง ผลปรากฏว่าการปลูกมันสำปะหลังได้รับผลดี จนกลายเป็นอาชีพที่แพร่หลายอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้จะมีประเทศญี่ปุ่นเป็นลูกค้าประจำแล้ว ในเวลาต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านของไทย ก็ได้สั่งซื้อแป้งมันสำปะหลังจากไทย จึงทำให้โรงงานแป้งมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นและทันสมัยขึ้น ควบคู่ไปกับพื้นที่ปลูกที่ขยายออกไปมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมแป้งมันสำปะหลังทำให้มีการปลูกมันสำปะหลังเป็นการค้าในระยะแรก แต่อุตสาหกรรมแป้งเพื่อส่งออกมิได้มีการเปลี่ยนแปลงมากมายเหมือนกับการส่งผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังสำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ จังหวัดชลบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมแป้งมันสำปะหลังหลายโรงงาน เช่น โรงงานแป้งมันสำปะหลังโควซังเอี้ยะ อุตสาหกรรมแป้งมันชลบุรี ซอชัยวัฒน์อุตสาหกรรม ชลเจริญ หจก. แป้งมันชลบุรีบริษัท เอฟ. ซี. สคราซ์ จำกัด (สำนักงานการค้าภายในจังหวัดชลบุรี, 2559)

ผู้ประกอบการแปรรูปมันสำปะหลังในจังหวัดชลบุรีเกือบทุกโรงงานทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง เป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามายังประเทศไทยและส่วนใหญ่เป็นชาวจีน แต่จิว อาจเป็นเพราะว่าการแปรรูป มันสำปะหลังเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานค่อนข้างสูง เป็นงานหนักต้องใช้เวลาและความมุมานะ ความอดทน ตลอดจนกลยุทธ์ และไหวพริบ ในการสร้างฐานะของธุรกิจ แต่ถ้าหากสามารถฟันฝ่าจนประสบความสำเร็จ ผลตอบแทนที่ได้รับ นอกจากผู้ประกอบการจะมีผลกำไร ได้รับความสุข ความภาคภูมิใจในความสำเร็จแล้ว สังคมประเทศชาติก็จะได้รับผลประโยชน์ได้จากความสำเร็จของปัจเจกชนเชื้อสายจีนแต่จิวไปด้วย

ตระกูลลิขิตกิจจานนท์: อุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลังสู่ธุรกิจครบวงจร

ตระกูลลิขิตกิจจานนท์ เป็นตระกูลเชื้อสายจีนแต่จิวที่ประสบความสำเร็จในการประกอบการแปรรูป มันสำปะหลังเป็นแป้งสาชู แม้มิใช่ธุรกิจขนาดใหญ่แต่ด้วยภูมิปัญญาและความมานะบากบั่น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องประสบ ทำให้สามารถนำอุตสาหกรรมแป้งสาชูผ่านพ้นวิกฤตและพัฒนาทั้งคุณภาพผลิตภัณฑ์และพัฒนากระบวนการผลิตให้เป็นอุตสาหกรรมที่ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศทั้งในเอเชียและยุโรป การดำเนินธุรกิจ

ยังดำเนินการในรูปแบบของธุรกิจอุตสาหกรรมในครอบครัว

บุคคลต้นตระกูลลิจิตกิจงานนท์(แซ่ลี) คือ “นายหยุก” เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากภรรยาของนายหยุกเสียชีวิตและการประกอบอาชีพที่บ้านเกิดประเทศจีนไม่ประสบความสำเร็จ นายหยุกจึงตัดสินใจพาลูก 3 คนอพยพเข้ามายังประเทศไทย จังหวัดชลบุรีในปี พ.ศ. 2488 ประกอบกับนายหยุกมีพี่ชาย ชื่อ นายหยุกไก่อ แซ่ลี ซึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จังหวัดชลบุรีอยู่ก่อน และได้ประกอบสัมมาชีพจนมีฐานะดีพอที่จะช่วยเหลือญาติได้ นายหยุกและลูก 3 คนจึงอพยพมาอยู่ด้วยและได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจนในที่สุดนายหยุกและลูก ๆ สามารถเป็นเจ้าของโรงงานแป้งมันที่คลองน้ำเหม็น (หนองมน) และที่ซากแก้ว ต่อมาบุตรชาย คนโตของนายหยุก ชื่อ คุณไมตรี ลิจิตกิจงานนท์ แต่งงาน มีบุตร 2 คนจึงได้แยกตัวมาประกอบอุตสาหกรรมทำแป้งสาकुที่โรงงานเก่าที่คลองน้ำเหม็น ธุรกิจอุตสาหกรรมทำแป้งสาकुของครอบครัวคุณไมตรี ลิจิตกิจงานนท์ เจริญเติบโตขึ้นโดยลำดับ ปัจจุบันบุตรธิดาของคุณไมตรีสำเร็จการศึกษามิงานทำ มีครอบครัว หลายคนกลับมาช่วยพัฒนารุรกิจของครอบครัว คุณไมตรีได้พัฒนาโรงงานและเทคโนโลยีในการผลิตทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล มีตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ภาพที่ 45 ครอบครัวคุณไมตรี ลิจิตกิจงานนท์ (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 241)

ภาพที่ 46 โรงงานสาकुที่คลองน้ำเหม็น (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 244)

คุณไมตรี ลิขิตกิจจานนท์ เป็นนักธุรกิจที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต โอบอ้อมอารี อุทิศตนเพื่อช่วยงานด้านศาสนา ด้านการกุศล เช่น ช่วยสนับสนุนกิจกรรมของพุทธสมาคมสว่างผลอย่าง ต่อเนื่องมายาวนาน ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเหรียญกษาปณ์ของสมาคม ในด้านธุรกิจ คุณไมตรีเป็นนักธุรกิจที่มีความขยันหมั่นเพียร มีวิสัยทัศน์ทางธุรกิจ ตั้งใจพัฒนากิจการให้ก้าวหน้าสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของตลาด รวมทั้งพัฒนาธุรกิจให้เป็นรูปแบบครบวงจร บรรลุ ส่งออก โดยมีบุตรธิดาที่จบการศึกษาทางด้านบัญชี การเงินการธนาคาร มาช่วยบริหารจัดการธุรกิจของครอบครัวในด้านที่แต่ละคนถนัด ธุรกิจอุตสาหกรรมแป้งสาकुของคุณไมตรี ลิขิตกิจจานนท์ จึงผ่านพ้นอุปสรรคและพัฒนาขึ้น โดยลำดับ นับเป็นพลังที่ร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชลบุรีและประเทศไทยมาจนทุกวันนี้ (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 320-321)

3. ภูมิปัญญาด้านกิจการประมง

จากสภาพที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดชลบุรีด้านทิศตะวันตก อำเภอเมืองชลบุรี ศรีราชา เกาะสีชัง และบางละมุง ติดต่อกับทะเลฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย ทำให้เกิดอาชีพประมง การประมงของจังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือประมงน้ำจืด การเลี้ยงสัตว์น้ำ ชายฝั่ง (ประมงน้ำกร่อย) และประมงน้ำเค็ม สัตว์น้ำที่เลี้ยงกันมาก อาทิ ปลาช่อน ปลาดุก กุ้งทะเล ปู หอย เป็นต้น

การประมงเป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งของประชากรในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย การประมงทะเลพื้นบ้านและชายฝั่ง การทำฟาร์มกุ้ง การทำฟาร์มหอย การเพาะพันธุ์ปลาและกุ้ง เป็นต้น โครงสร้างการผลิตประมงจังหวัดชลบุรี เมื่อพิจารณาตามสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม ณ ราคาประจำปี พ.ศ. 2549 จังหวัดชลบุรีมีมูลค่าเพิ่มสูงสุด ประกอบด้วย การประมงทะเลพื้นบ้านและชายฝั่ง ร้อยละ 42.69 รองลงมา คือ การเพาะพันธุ์/อนุบาล (กุ้ง ปลา) ร้อยละ 23.45 ซึ่งรายได้หลักมาจากการเพาะเลี้ยงอนุบาลกุ้ง รองลงมาคือ การประมงประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ได้ถูกจัดประเภท ร้อยละ 16.81 ซึ่งรายได้หลักมาจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด รองลงมา คือ การทำฟาร์มเลี้ยงหอย ร้อยละ 13.81 ซึ่งรายได้หลักมาจากการเลี้ยงหอยแมลงภู่และการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง ร้อยละ 3.22 (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชลบุรี, 2553, หน้า 66)

ภาพที่ 47 ตลาดประมงท่าเรือพลี ชลบุรี

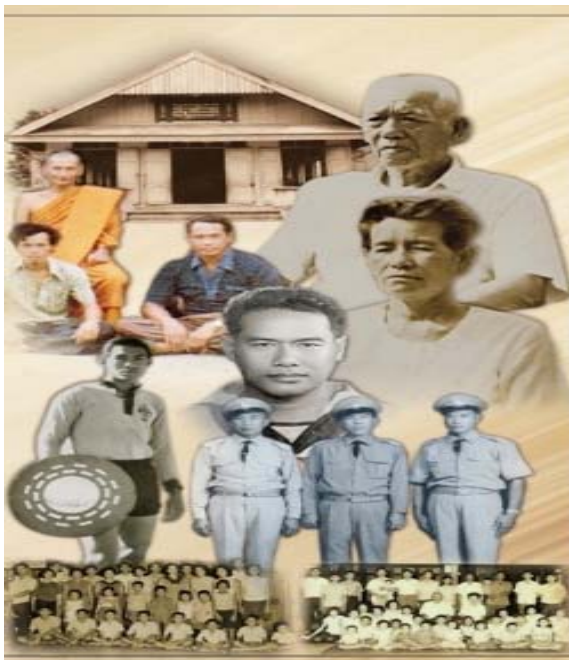

ภาพที่ 48 ท่าประมงศรีราชา ชลบุรี

ชาวจีนแต่้จิวมี ทักษะ และภูมิปัญญา ในการเล่นเรือและการทำประมง ดังนั้นจึงมีชาวจีนแต่้จิวอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นชุมชนประมง เพราะสามารถประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับทักษะ และภูมิปัญญา ได้ดี จนมีกิจการเรือประมง และกิจการที่เกี่ยวข้องกับการประมง เช่น โรงงานทำน้ำปลา ทำหอยคอง และทำปลาแห้ง เป็นต้น

ตระกูลอัตรานาด (อัตรานาด): กิจการประมงขนาดใหญ่

ต้นตระกูลอัตรานาด (อัตรานาด) คือ “นายก๊ก แซ่ตั้ง” เป็นชาวจีนแต่้จิวจากเมืองซัวเถา อพยพเข้ามาในประเทศไทย จังหวัดชลบุรี ได้มาตั้งรกรากปลูกบ้านอยู่ที่อ่างศิลา ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 และประกอบอาชีพทำประมง อาชีพรับจ้างต่อเรือที่อ่างศิลา นายก๊กแต่งงานกับนางทอด มีลูกด้วยกันหลายคน หนึ่งในนั้น คือ “นายชู อัตรานาด”

ภาพที่ 49 ต้นตระกูลอัตรานาด เจ้าของกิจการประมงขนาดใหญ่ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

เมื่อย้ายอำเภอบางพระมาเป็นอำเภอศรีราชา “นายชู อัตรานาด” ได้มาจับจองที่ปลูกบ้านอยู่ชายทะเล (ซอยสุนทร-หมอสุน) ประมาณปี พ.ศ. 2469 โดยยึดอาชีพประมง ทำโป๊ะ และวางอวนขายปลาเกลือเป็นรายแรก ๆ นายชูอัตรานาด แต่งงานกับ นางเซียม มีลูกด้วยกัน 15 คน นับเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ในสมัยนั้น

“นายสวัสดิ์ อัตรานาด” เกิดปี พ.ศ. 2466 บุตรชายคนโตของนายชู เป็นผู้สืบทอดกิจการประมง และได้ขยายกิจการการประมงจนเป็นคหบดีเจ้าของเรือประมงขนาดใหญ่ของศรีราชาตระกูลอัตรานาด เมื่อทำการประมงประสบความสำเร็จนำความเจริญทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดชลบุรีแล้ว ยังช่วยงานจังหวัดชลบุรีในด้านต่าง ๆ ด้วย อาทิ

งานด้านการเมืองการปกครอง นายสวัสดิ์ อัตรานาด เคยดำรงตำแหน่งนายกสมาคมประมงจังหวัดชลบุรี 2 สมัย ดำรงตำแหน่งเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศมนตรีหลายสมัย ตั้งแต่อายุ 30 ปี จนถึงอายุ 63 ปี ปัจจุบันนายสวัสดิ์ อัตรานาด อายุ 95 ปี ยังคงแข็งแรง ส่วนลูกหลานคนอื่น ๆ ก็มีบทบาทในแวดวงราชการหลายท่าน

งานด้านศาสนา นายสวัสดิ์ อัตรานาด เป็นคนนินมัต พระครูปริยัติวราทร(หลวงพ่อผิว) ให้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีมหาธาตุ ช่วยสนับสนุนการพัฒนาวัดในทุก ๆ ด้าน ริเริ่มจัดประเพณีท้องถิ่น

เช่น งานลอยกระทง งานปีใหม่ งานสงกรานต์ โดยนายสวัสดิ์ อดทนาค เป็นไวยาวัจกรวัดศรีมหา
ราชา ตั้งแต่ พ.ศ. 2510-2537

งานด้านการกีฬา นายอเนก อดทนาค บุตรชายคนที่ 11 ของนายชู อดทนาค เกิดปี
พ.ศ. 2487 มีบทบาทในการพัฒนาการกีฬาทีมชาติ มวยสากล เป็นครูสอนพลศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.
2508 ที่โรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา และโรงเรียนตะกาด เทศบาลบ้านศรี-มหาราชา
ตระกูลอดทนาค(อดทนาค) ตระกูลใหญ่ในจังหวัดศรีราชา ปัจจุบันมีลูกหลานเหลนรวมกว่า 100 คน

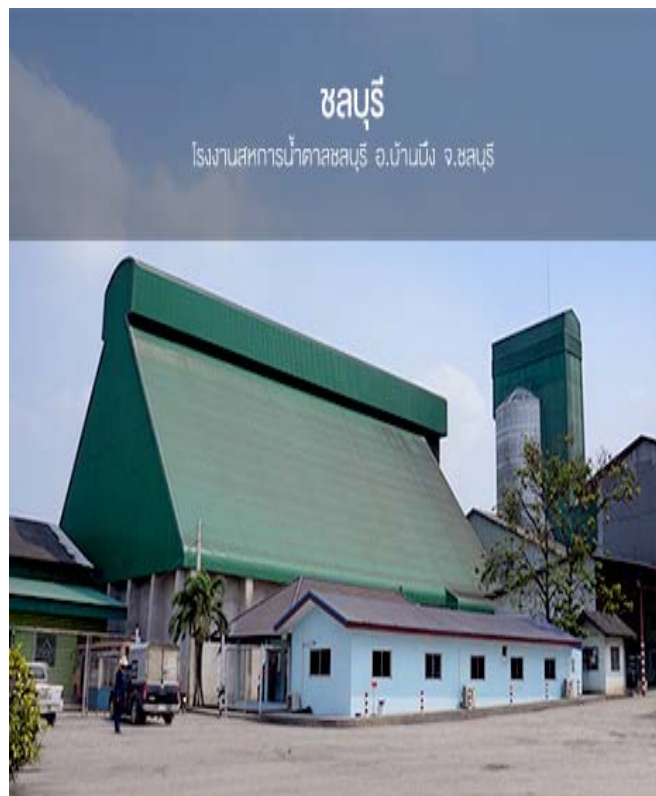
4. ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมน้ำตาล (อ้อย) ทวาย

บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นแหล่งปลูกอ้อยที่สำคัญของประเทศ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดชลบุรี ระยอง และจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่ชาวจีนแต่จิวอพยพมาตั้งถิ่น
ฐานประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวจีนที่ทำไร่อ้อยในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกส่วนใหญ่
เป็นจีนแต่จิวที่อพยพมาจากเมืองเลาโจว เป็นกลุ่มคนที่มีทักษะ ภูมิปัญญา และ ความชำนาญใน
การผลิตน้ำตาลมาก่อน การผลิตน้ำตาลเพื่อส่งออกของไทยเริ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แรงงานและเครื่องมือการผลิต การขายส่ง การค้าล่วน
ยกให้อยู่ในมือของชาวจีนแต่จิวและทายาทแทบทั้งหมด การค้าน้ำตาล ในสมัยนั้นทำกำไรอย่างงาม
ให้แก่พ่อค้าอังกฤษ หลังปี พ.ศ. 2402 น้ำตาลไทยเริ่มมีปัญหาการแข่งขันกับต่างประเทศเนื่องจาก
ต้นทุนการผลิตสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน คุณภาพไม่ค่อยสม่ำเสมอ การผลิตน้ำตาลของไทย
จึงซบเซาลง ส่งผลถึงแหล่งปลูกอ้อยบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนและบางปะกงบางส่วนลดลง
แหล่งปลูกอ้อยที่ลดลงส่วนใหญ่ ถูกนำไปใช้ปลูกข้าวซึ่งเป็นสินค้าที่ตลาดโลกกำลังต้องการ
ข้าวจึงกลายเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของไทยแทนน้ำตาล คงเหลือแต่พื้นที่แถบจังหวัดชลบุรี
ที่มีลักษณะดินไม่เอื้อต่อการปลูกข้าวจึงยังคงเป็นแหล่งปลูกอ้อย ผลิตน้ำตาลที่ใช้ในการบริโภค
ภายในประเทศอยู่ การทำไร่อ้อยในเขตชลบุรีส่วนใหญ่เจ้าของโรงหีบอ้อยจะเป็นเจ้าของไร่อ้อยด้วย
การผลิตในยุคนี้จะผลิตน้ำตาลทรายแดงเป็นส่วนใหญ่ ในปีพ.ศ. 2455 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยเริ่มส่ง น้ำตาลทรายออกไปจำหน่ายต่างประเทศอีกครั้ง
จากนั้นก็ส่งออกเพิ่มขึ้นโดยลำดับ (ภารดี มหาขันธ์ และนนท์ชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 323-324)

ตระกูลแซ่ที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับไร่อ้อยอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย

ภาพที่ 50 ไร่อ้อย

ภาพที่ 51 โรงงานสหกรณ์น้ำตาลชลบุรี

กลุ่มชาวจีนอพยพที่เข้ามาจับจองบุกเบิกที่ดินทำป่าไม้และปลูกพืชไร่ จนกลายเป็นเจ้าของไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง โรงเลื่อย บริเวณพื้นที่อำเภอพานทอง พนัสนิม และบ้านบึงมีอยู่ 3 ตระกูลแซ่ ซึ่งเป็นตระกูลสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมน้ำตาลของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ตระกูลสิงห์โตทอง (แซ่ฮึง) ตระกูลจิ่งประเสริฐ และตระกูลเนืองจ่านงค์ (แซ่ตั้น)

ตระกูลสิงห์โตทอง

ตระกูลสิงห์โตทอง ต้นตระกูลเป็นชาวจีนแต่จิวอพยพ “แซ่ฮึง” อพยพเข้ามาในประเทศไทย จังหวัดชลบุรี ได้เข้ามาจับจองบุกเบิกที่ดินปลูกอ้อย เริ่มต้นด้วยการนำเครือญาติและสมัครพรรคพวกเข้ามาจับจอง บุกเบิกพื้นที่ที่บึงกระโดน อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จับจองพื้นที่ไว้เป็นจำนวนมาก ต่อมาตระกูลนี้เป็นที่รู้จักในฐานะคหบดีผู้มั่งคั่ง ในรุ่นพ่อของนายตรงค์ สิงห์โตทอง (นายไซ แซ่ฮึง) ซึ่งสามารถสร้างฐานะและขยายความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจออกไป จนกลายเป็นเจ้าของไร่อ้อยขนาดใหญ่ เจ้าของโรงหีบอ้อย และโรงงานน้ำตาล รู้จักกันในนามของ “หลงจิวไซ” (สุมาลี พันธุ์ธูรา, 2543, หน้า 12)

ตระกูลเนืองจ่านงค์

ตระกูลเนืองจ่านงค์ เป็นชาวจีนแต่จิว “แซ่ตั้น” อพยพเข้ามาในประเทศไทย จังหวัดชลบุรี ได้เข้ามาจับจองบุกเบิกที่ดินทำป่าไม้ เป็นเจ้าของโรงเลื่อยในตำบลหนองซาก อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มาตั้งแต่ยุคปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก และได้จับจองที่ดินอีกเป็นจำนวนมาก ที่อำเภอบ้านบึง บุคคลสำคัญในตระกูลนี้ คือ นายวินัย เนืองจ่านงค์ และนายประ โยชน์ เนืองจ่านงค์ ลูกหลานของตระกูล เนืองจ่านงค์ บริหารธุรกิจโรงเลื่อยประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากมีกิจการ โรงเลื่อยไม้จำนวน 8 โรง (สุมาลี พันธุ์ธูรา, 2543, หน้า 125-126)

5. ภูมิปัญญาด้านธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการศึกษา

ตระกูลเจริญบุญชัยวัฒน์ : อุตสาหกรรมมันเส้นและมันอัดเม็ด ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการศึกษา

ตระกูลเจริญบุญชัยวัฒน์ เป็นตระกูลไทยเชื้อสายจีนต้นตระกูลเป็นชาวจีนแต่จิวจากตำบลปอดู อำเภอดิ่เอี้ยว เมืองซัวเถา อาชีพเดิมเป็นเกษตรกร อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ประกอบสัมมาชีพ ที่ตำบลคลองนครเนื่องเขต อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามคำแนะนำชักชวนของคนบ้านเดียวกันที่ประเทศจีน เมื่อปี พ.ศ. 2463 ภายหลังจากต่อมาได้เข้ามาทำธุรกิจที่หนองมน จังหวัดชลบุรี

ต้นตระกูล ชื่อ “คุณกิมเหลียง แซ่ก้วย” ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบสัมมาชีพที่ตำบลนครเนื่องเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อปี พ.ศ. 2463 เริ่มประกอบอาชีพค้าปลีก

โดยใช้วิธีนำสินค้าจำพวกของกินของใช้ในชีวิตประจำวันลงเรือพายไปตามแม่น้ำลำคลอง ขายให้ ชาวนา ชาวสวน ต่อมาตั้งเป็นร้านค้าถาวรในปี พ.ศ. 2488 การค้าขายของชำเป็นไปด้วยดี จึงได้ขยายกิจการไปทำโรงเลื่อยและโรงสีข้าว นายกิมเหลียง มีบุตรธิดา 7 คน คนโต คือ คุณสุรพงษ์ เจริญบุญลย์ วิวัฒน์ เมื่อจบการศึกษาได้กลับไปช่วยธุรกิจของครอบครัวอยู่ระยะหนึ่ง บิดา คือ คุณกิมเหลียง ช่วยสนับสนุนด้านเงินทุนให้มาทำอุตสาหกรรมมันอัดเม็ด “รุ่งเรืองธัญกิจ” ที่หนองมน จังหวัดชลบุรี กิจการประสบความสำเร็จด้วยดี มีการขยายการผลิต ปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี ในการผลิตให้ทันสมัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด คุณสุรพงษ์ สมรสกับ คุณสมพร ลีอิสรพงษ์ มีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน การผลิตมันอัดเม็ดเส้นของคุณสุรพงษ์ผลิตส่งให้ผู้ส่งออก ต่อมามีปัญหาเพราะผู้ส่งออกใช้เทคนิคทางการค้าทำให้โรงงานผลิตประสบปัญหาราคาส่งผลผลิตตกต่ำอย่างต่อเนื่อง ผู้ผลิตทั้งหลายจึงรวมตัวกันดำเนินการส่งออกเอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 การส่งออกเองทำให้กลุ่มผู้ผลิตประสบปัญหาขาดทุนอัตรากาแลกเปลี่ยน และปัญหาตรวจสอบคุณภาพปลายทางทำให้ขาดทุนต่อเนื่อง ในที่สุดคุณสุรพงษ์ได้ตัดสินใจเลิกกิจการอุตสาหกรรมผลิตมันเส้นและมันอัดเม็ดในปี พ.ศ. 2550

ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2532 เป็นช่วงเวลาที่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เริ่มเป็นรูปร่างขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คุณสุรพงษ์และเพื่อน ๆ พิจารณาเห็นว่านโยบายย้ายฐานการผลิต อุตสาหกรรมออกจากกรุงเทพฯ และปริมณฑลไปอยู่ที่ภาคตะวันออกจะส่งผลกระทบต่อ ราคาที่ดินในภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรี ซึ่งจะเป็นเมืองหลักในการพัฒนา คุณสุรพงษ์ จึงหันมาเริ่มธุรกิจซื้อขายที่ดินควบคู่ไปกับการทำอุตสาหกรรมมันอัดเม็ดและมันเส้น ในปี พ.ศ. 2534 ได้พัฒนาธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากการซื้อขายที่ดินมาดำเนินธุรกิจการปลูกสร้างและจำหน่าย อาคารพาณิชย์ (ตึกแถว) บ้านจัดสรร เพื่อรองรับความเจริญเติบโตของชุมชนในอาณาบริเวณ ที่ติดต่อกับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยเข้าหุ้นกับ นักธุรกิจที่มีประสบการณ์ ด้านการดำเนินธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ครบวงจรมาก่อน

นอกจากนั้น คุณสุรพงษ์ เจริญบุญลย์วิวัฒน์ กับเพื่อน ๆ ได้ร่วมกันซื้อหุ้น โรงเรียนพาณิชย์ พานทองซึ่งกำลังประสบปัญหาด้านการเงินกับธนาคาร ด้วยวิสัยทัศน์และทักษะในการดำเนิน ธุรกิจของคุณสุรพงษ์และเพื่อน ๆ ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริหารจัดการ เริ่มตั้งแต่เปลี่ยนชื่อ โรงเรียนพาณิชย์พานทองเป็น “โรงเรียนอาชีวศึกษาอitech” คุณสุรพงษ์ได้รับการแต่งตั้งเป็น กรรมการผู้จัดการ โรงเรียนอาชีวศึกษาอitechในปี พ.ศ. 2540 ปี พ.ศ. 2541 เป็นปีแรกที่เริ่มมี การแบ่งเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้น จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2526 ที่รับซื้อมามีจำนวนนักเรียน เพียง 200 คน แต่ในปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนนักเรียนมากถึง 9,000 คน แต่ปัญหาทางด้านการเงิน

ก็ยังคงมีอยู่บ้าง การลงทุนทางการศึกษาผู้ลงทุนต่างตระหนักดีว่าเป็นธุรกิจที่เจริญเติบโตช้า มีรายละเอียดซับซ้อนพอสมควร การดำเนินธุรกิจด้านนี้ต้องอาศัยทั้งประสบการณ์ วิชาชีพศึ่ทางธุรกิจความมุ่งมั่นและจิตสำนึกทางการศึกษาและสังคม (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญามหาจันทร์, 2554, หน้า 322-323)

ภาพที่ 52 นายสุรพงษ์ เจริญบุญลย์วิวัฒน์ (ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญามหาจันทร์, หน้า 253-254)

ภาพที่ 53 โรงเรียนอาชีวศึกษาอีเทค

ภาพที่ 54 ภาพครอบครัวเจริญบุญยี่วิวัฒน์

ณ สุรพงษ์ เจริญวิบูลย์วิวัฒน์ กล่าวว่า “การดำเนินธุรกิจ นักธุรกิจแทบทุกคนจะต้องกู้ยืมเงินมาลงทุนและขยายกิจการ นักธุรกิจจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินที่กู้ยืมมา จะต้องรักษาให้อยู่ในระดับที่เจ้าหน้าที่ไว้วางใจได้ (ต้องไม่ปล่อยให้หนี้เสีย) การสร้างความไว้วางใจกับสถาบันการเงินถือเป็นหัวใจของการดำเนินธุรกิจ” (สุรพงษ์ เจริญวิบูลย์วิวัฒน์, 2553 อ้างถึงใน ภารดี มหาจันทร์, นันทชญา มหาจันทร์, 2554, หน้า 262) กล่าวได้ว่า ตระกูลเจริญวิบูลย์วิวัฒน์ เป็นอีกหนึ่งตระกูลแซ่ที่เป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคมของชลบุรีและของประเทศไทย โดยรวมทั้งอุตสาหกรรมมันเส้น มันอัดเม็ด ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ครบวงจร และธุรกิจการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ ทักษะ และความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบธุรกิจ

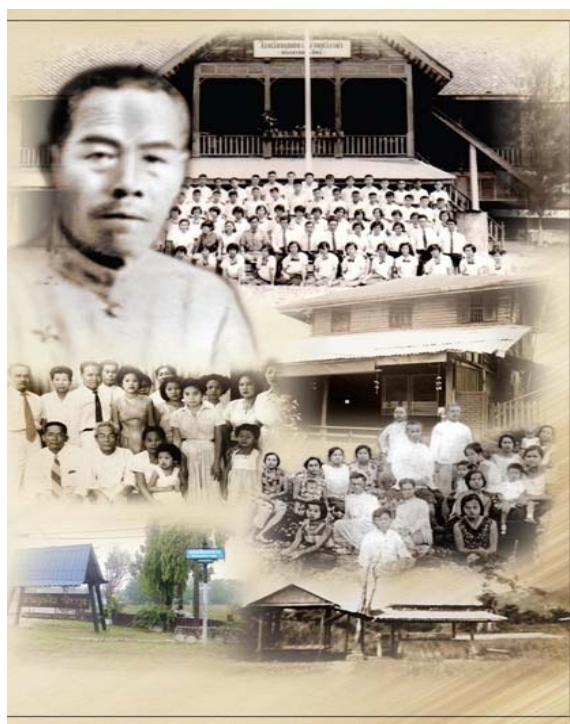
6. ภูมิปัญญาด้านสังคมการเมืองและด้านอื่น ๆ

ตระกูล “จ๊กกะปาก” สร้างเมืองศรีราชาร่วมกับท่านเจ้าคุณ

ตระกูลจ๊กกะปาก เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว เกิดที่ตำบลเนินยี่ลี้เคยต่าปี จังหวัดชว่นเถา ประเทศจีน ต้นตระกูลจ๊กกะปาก คือ “นายเม่งซื่อ แซ่ลี่ กับ นางบัวย” ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย จังหวัดชลบุรี ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี สมัยสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 4 มีบุตรธิดารวม 8 คน โดยบุตร คนที่ 4 คือ นายหมง (ขุนจ๊กกะปากพานิชกิจ) ย้ายมาอยู่ที่ศรีราชา เป็นนายอากรและเป็นคหบดีผู้ใจบุญที่มีชื่อเสียง ใกล้ชิดกับท่านเจ้าคุณ (จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี) จึงเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลืองานท่าน เจ้าคุณในทุกด้าน

ภาพที่ 55 ชุนจ๊กกะพากพานิชกิจ

ภาพที่ 56 ตระกูลจ๊กกะพาก

“ขุนจ๊กกะพากพานิชกิจ” นามเดิม “หมง แซ่ลี้” เป็นบุตรของ นายเม่งซื่อ แซ่ลี้ (หมอชาวจีนฮกเกี้ยน) และนางบ๊วย ขุนจ๊กกะพากพานิชกิจ ได้รับพระราชทานนามสกุลจาก ล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 ว่า “จ๊กกะพาก” ซึ่งแปลจากชื่อของบิดาท่าน สมรสกับ นางเย็น ทิมกระจ่าง และนางเพิ่ม ทิมกระจ่าง ลูกสาวนายกิมซัว ทิมกระจ่าง ต้นตำรับน้ำพริกศรีราชา ที่เป็นตำนาน ของชาวศรีราชา ปัจจุบัน น้ำพริกศรีราชา (ภายหลัง อย. ให้ใช้ชื่อว่า “ซอสพริกศรีราชา”) มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก

การบำเพ็ญประโยชน์ของขุนจ๊กกะพากพานิชกิจที่นำความเจริญมาสู่อำเภศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านคมนาคม ได้จัดทำรถโดยสารประจำทางโดยตัดถนนเชื่อมระหว่างเมือง ศรีราชา- บางละมุง ศรีราชา-บางพระ และจัดให้มีรถโดยสารวิ่งเป็นครั้งแรกเพื่อให้การคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น นำความเจริญให้แก่ตำบลศรีราชาเป็นครั้งแรก

ด้านการศึกษา ได้บริจาคที่ดินให้ทางราชการสร้างโรงเรียนประชาบาลประจำตำบลศรีราชาเป็นแห่งแรก (บริเวณวัดในเก่า ช้างตลาดปัจจุบันถูกรื้อถอนไปแล้ว) นอกจากนี้ครอบครัวของท่านยังบริจาคที่ดินผืนใหญ่ ประมาณ 11 ไร่เศษเพื่อสร้างโรงเรียนเทศบาลหรือโรงเรียนเทศบาลบ้านศรีมหาราชาในปัจจุบัน

ด้านศาสนา หลังจากได้บริจาคที่ดินสร้างโรงเรียนแล้ว ทางวัดศรีราชา ได้รื้อศาลาวัดซึ่งเคยเป็นที่เรียนแห่งแรกของตำบลศรีราชาไปสร้างในสถานที่ที่ท่านบริจาคให้ ท่านได้ร่วมกับเพื่อน ชื่อนางเรียม ลือประเสริฐ สร้างศาลาวัดศรีราชาหลังใหม่ใหญ่กว่าเดิม 2 เท่า โดยได้จารึกชื่อทั้ง 2 ท่านไว้ การสร้างศาลาในสมัยนั้น สร้างด้วยไม้ ซึ่งต่อมาศาลาได้เก่าแก่ผุพังไปตามกาลเวลา ปัจจุบันทางวัดได้สร้างศาลาหลังใหม่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก

ด้านสาธารณประโยชน์ ขุนจ๊กกะพากพานิชกิจ ได้บริจาคที่ดินริมทะเล (ตรงข้ามสวนสุขภาพเกาะลอย) ให้ทางราชการ เพื่อสร้างศูนย์ราชการประจำอำเภศรีราชา ปัจจุบันเป็นบ้านพักป่าไม้ บ้านพักนายอำเภศรีราชา ภรรยาท่านได้บริจาคที่ดินทำถนนเข้าค่ายลูกเสือวิชาวุธศรีราชา ถนนเส้นนี้จึงได้ชื่อว่า ถนนจ๊กกะพาก

ด้านสังคมสงเคราะห์ พ.ศ. 2460 เกิดอุทกภัยใหญ่ในตำบลศรีราชา ท่านขุนจ๊กกะพากพานิชกิจ ได้แจกข้าวเปลือกในยุ้งของท่านให้แก่ชาวบ้านที่ยากไร้

ด้านสาธารณูปโภค ท่านได้ปรับปรุงบ่อน้ำร้อนบางพระ ซึ่งแต่ก่อนปูพื้นด้วยไม้ โดยร่วมกับหมอซิด (ยานัตถ์) สร้างขอบบ่อด้วยคอนกรีตให้สูงกว่าเดิม และสร้างห้องอาบน้ำไว้ด้วย (หลังจากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำบางพระ บ่อน้ำร้อนถูกน้ำท่วม)

ด้านการเมืองการปกครอง ท่านเป็นผู้ใกล้ชิดที่สุดคนหนึ่งของท่านเจ้าคุณ (จอมพล เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี) จึงเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลืองานท่านเจ้าคุณในทุก ๆ ด้าน

ต่อมารุ่นลูกหลาน ก็มีบทบาทด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นเรื่อยมา เช่น นายอรุณ จักกะพาก ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี ปี พ.ศ. 2511 นายพยม จักกะพาก ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี ปีพ.ศ. 2512 รุ่นต่อมา ร.ต.ต.ธนะพงษ์ จักกะพาก ดำรงตำแหน่งนายอำเภอศรีราชา ปี พ.ศ. 2530

อีกทั้งเครือญาติในอดีตที่ผ่านมา ต่างก็ได้ทำงานรับใช้แผ่นดินและสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น นายวิฑูร จักกะพาก (หลานของท่านขุนฯ) เป็นอดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย นายเปา จักกะพาก (หลวงบรรณกร โกวิท) หลานท่านขุนฯ เป็นอธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมบัญชีกลาง อดีตรัฐมนตรีและเสรีไทย นับจากต้นตระกูลจักกะพากจนถึงวันนี้ เป็นเวลาเกือบ 200 ปี ถือได้ว่าเป็นตระกูลเก่าแก่และแพร่ขยายเป็นปีกแผ่นดินเหนียวแน่นมาตลอด ผู้นำของตระกูลและลูกหลานก็ทำประโยชน์ให้บ้านเมืองมากมาย ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ตระกูล “จักกะพาก” ผู้สร้างซอสพริกศรีราชา

ชาวศรีราชารู้จัก “น้ำพริกศรีราชา” หรือ “ซอสพริกศรีราชา” มากกว่า 80 ปี ผู้คิดค้นสูตรขึ้นมาเข้าใจว่าเป็นเจ้าแรกของสูตรน้ำพริกอันโด่งดังก็คือ “นายกิมซัว ทิมกระจ่าง” ซึ่งต่อมาได้ร่วมดองกับตระกูลเก่าแก่ของศรีราชาอีกตระกูลหนึ่งนั่นคือ ตระกูลจักกะพาก จึงอาจเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่า นางถนอม จักกะพาก เป็นเจ้าของสูตรซอสพริกศรีราชา ตรา “ศรีราชาพานิช”

นางถนอมนั้นเป็นภรรยาของนายคำรง จักกะพาก โดยนางถนอมเป็นคนที่มีความสามารถด้านการบ้านการเรือนเป็นอย่างมาก กล่าวกันว่า แต่เดิมนั้นนางถนอมทำน้ำพริกสูตรดังกล่าวสำหรับรับประทานกันในครอบครัว และแจกจ่ายเพื่อนบ้านเท่านั้น ต่อมาเมื่อมีคนได้ชิมกันมากเข้าและเกิดติดอกติดใจจึงได้ทำจำหน่าย

ในระยะแรก ๆ ทุกขั้นตอนจะใช้แรงงานคนและสามารถผลิตได้วันละ 1 ตุ่ม เท่านั้น ด้วยความนิยมที่มากขึ้น ต่อมาจึงได้ใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยและได้จดทะเบียนเป็นซอสพริกศรีราชาพานิชในที่สุดหลังจากซอสพริกตรา “ศรีราชาพานิช” ได้ถูกขายลิขสิทธิ์ไปแล้ว ทายาทของนางถนอมได้ออก ซอสพริกตรา “ถนอม” ขึ้นมาโดยคงใช้สูตรเดิมที่เคยทำมาและเป็นที่รู้กันว่าซอสพริกทั้งสองยี่ห้อนี้ก็คือน้ำพริกสูตรเดียวกันและมีต้นกำเนิดจากศรีราชาเหมือน ๆ กัน

กล่าวได้ว่า ชาวจีนแต่จิวนับเป็นผู้บุกเบิกธุรกิจที่สำคัญ ๆ ในจังหวัดชลบุรีนับแต่การก้าวเข้ามาพำนักอาศัย หลายตระกูลที่เป็นชาวจีนแต่จิวเริ่มต้นจากธุรกิจขนาดเล็ก ต่อมาด้วยความมุ่งมั่นพยายาม ความขยัน ความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค แม้ต้องล้มลุกคลุกคลาน ก็พยายามต่อสู้คิดหาวิธีการอย่างแยบยล ในการเอาชนะปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามา พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทั้ง

ทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยอาศัย ทักษะ และภูมิปัญญา ความฉลาดปราดเปรื่องและความละเอียด
 ทางด้านการค้า แต่ละตระกูลมีการใช้กลยุทธ์และกลวิธีเพื่อรักษาและดำรงธุรกิจให้คงอยู่ พยายาม
 สร้างเพื่อให้เกิดความมั่นคงและส่งต่อไปยังลูกหลานในตระกูลซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว
 ในรุ่นต่อมา นับเป็นพลังความสำเร็จในการขับเคลื่อนวงล้อแห่งธุรกิจของชลบุรีให้หมุนไปข้างหน้า
 อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่
 ที่เป็นภูเขา อยู่เกือบกึ่งกลางของจังหวัด พื้นที่ราบลุ่มอยู่ตอนบนของจังหวัด และที่ราบติดชายฝั่ง
 ทะเล อยู่ทางด้านทิศตะวันตกมีความยาวประมาณ 160 กิโลเมตร ส่วนที่เป็นเกาะ อยู่ห่างจากชายฝั่ง
 ทะเลออกไปประมาณ 10 กิโลเมตร ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดชลบุรี ฤดูร้อนไม่ร้อนจัด
 ฤดูหนาวอากาศไม่แห้งแล้งมาก มีฝนตกชุกสลับกับ แห้งแล้ง บริเวณใกล้ภูเขามีฝนตกมากกว่า
 บริเวณใกล้ชายทะเล ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน

ภาพที่ 57 แผนที่ แต่จิว 3 จังหวัด

ภาพที่ 58 แผนที่ จังหวัดชลบุรี

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศของแต่จิว จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันกับลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดชลบุรี ประเทศไทย ดังนั้น จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย จึงเป็นเขตพื้นที่ที่ชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวได้อพยพเข้ามาในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น ชาวจีนแต่จิวเหล่านี้มีพลังความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาโอกาสใหม่เพื่อวิถีชีวิตที่ดีกว่าเดิมที่ตนเองเป็นอยู่ มีความยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของคนแต่จิว มีความรักพวกพ้อง ความสามัคคีรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่ม สร้างสมาคมแซ่ สร้างศาลเจ้า โรงเจ และโรงเรียนขึ้นในจังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นพลังทางสังคมในการสร้างความรู้ ความเชี่ยวชาญ ด้านภาษา การศึกษา การบริหาร การจัดการ มีการปรับปรุงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งนี้เพื่อรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของคนแต่จิว สร้างเสริมพลังของกลุ่ม มีทั้งพลังด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัยเพื่อหล่อหลอมรวมเป็นจิตวิญญาณของคนแต่จิวจากการที่กลุ่มชาวจีนแต่จิวเหล่านี้ที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย จังหวัดชลบุรี มีความต้องการที่จะแสวงหาโอกาสใหม่เพื่อให้มีวิถีชีวิตที่ดีกว่าเดิม จึงเป็นพลังความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ

ในการประกอบการด้านต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดเป็นพลังด้านการมีวิสัยทัศน์ที่จะนำเอา ความรู้ ความสามารถและความชำนาญ ซึ่งเป็นทักษะ และภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพด้านกิจการ ประมง ธุรกิจการค้า อุตสาหกรรมมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมน้ำตาล (อ้อย) ทราบ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และด้านการศึกษา มาผนวกรวมกันกับพลังวัฒนธรรมประเพณีของคนแต้จิ๋ว และนำเข้ามาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีในการดำเนินชีวิต ตลอดจนผสมผสานกับชาวไทย ท้องถิ่น จนก่อให้เกิดเป็นพลังแห่งความสำเร็จในการทำธุรกิจการค้าด้านต่าง ๆ และได้ นำความเจริญมาสู่จังหวัดชลบุรีทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านการคมนาคม ด้านศาสนา ด้านสังคม ด้านสาธารณสุขไปไกลและด้านการเมืองการปกครอง ตลอดจนมีการอบรมสั่งสอน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบพลังด้านวัฒนธรรมประเพณี จิตวิญญาณของคนแต้จิ๋ว ส่งต่อธุรกิจและภารกิจเหล่านี้ให้กับชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วรุ่นลูกรุ่นหลานให้สืบทอดพลัง ความสำเร็จเพื่อพัฒนาจังหวัดชลบุรีให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี

ความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี เกิดจาก ทักษะ ภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม สังคมการเมืองและสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดการหลอมรวมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาจังหวัดชลบุรีให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ พลังความสำเร็จที่ ก่อให้เกิดการพัฒนาและความเจริญเหล่านั้นประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พลังความสำเร็จด้านบุคลิกภาพ นิสัย จิตวิญญาณของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัด ชลบุรี

วัฒนธรรมแต้จิ๋วเป็นวัฒนธรรมที่คนแต้จิ๋วทั้งในจีนและในโพ้นทะเลกว่า 20 ล้านคน ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้น โดยมีรากเหง้าอยู่ที่เขตแต้จิ๋วในประเทศจีน แล้วแตกกิ่งก้านสาขาออกไปทั่วโลก วัฒนธรรมแต้จิ๋วจึงมิใช่เรื่องของคนแต้จิ๋วในประเทศจีน หรือเรื่องของคนแต้จิ๋วอพยพกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของชาวแต้จิ๋วทั้งหมดทั้งที่อยู่ในประเทศจีน และอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีชาวแต้จิ๋วอพยพเข้ามา อยู่มากที่สุดคนในโลก ในจำนวนคนจีนที่มีอยู่มากกว่า 6 ล้านคนในประเทศไทย เป็นคนแต้จิ๋วอยู่ถึง ร้อยละ 60 หรือประมาณ 3 ล้าน 6 แสนคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรไทยทั้งหมดประมาณร้อยละ 5 สำหรับในประเทศจีน คนแต้จิ๋วอาจไม่มีบทบาทสำคัญมากนักในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมฮั่นหรือวัฒนธรรมจวงหยวน

แต่คนแต่จิวในบางประเทศ เช่น ประเทศไทย กลับมีบทบาทสำคัญมากทั้งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ด้วยว่าคนแต่จิวเป็นกลุ่มที่มีการปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความอยู่รอดเป็นสำคัญ ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรมแต่จิวจึงต้องยึดบริบทของคนแต่จิวเป็นสำคัญมากกว่าการยึดติดอยู่กับดินแดนบ้านเกิดของพวกเขา (อคุลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 20 - 21)

วัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมใหญ่ของวัฒนธรรมแต่จิว คือ วัฒนธรรมจงหยวน (Zhongyuan culture) เป็นวัฒนธรรมของคนอื่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่คนแต่จิวรับไว้เป็นองค์ประกอบสำคัญของตน ไม่ว่าจะ เป็นภาษา ตัวอักษรระ ความเชื่อด้านศาสนา ศีลธรรมจรรยา ตลอดจนประเพณีค่านิยมพื้นบ้านต่าง ๆ ซึ่งวัฒนธรรมนี้ประกอบด้วย ส่วนประกอบ 3 ส่วน ส่วนแรก คือ วัฒนธรรมของพวกไป่เยว่หรืออวดย่อยเผ่าในสมัยโบราณ ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมแต่จิว ส่วนที่สอง คือ วัฒนธรรมจีนสายใหญ่หรือวัฒนธรรมจงหยวนที่มาพร้อมกับการอพยพของชาวจีนในจงหยวน และส่วนที่สาม คือ วัฒนธรรมโพ้นทะเลของคนแต่จิวโพ้นทะเลซึ่งได้รวมเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นในดินแดนต่าง ๆ ทางแถบทะเลจีนใต้เป็นสำคัญ ซึ่งวัฒนธรรมนี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่คนแต่จิวและหลอมรวมเป็นวิถีชีวิตของคนแต่จิวจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนคนแต่จิวในถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก

วัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นของชาติพันธุ์ใดก็ล้วนแล้วแต่มีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่ในตัวเอง และเนื่องจากวัฒนธรรมอื่น (จีน) เป็นแก่นหรือหัวใจของวัฒนธรรมแต่จิว จึงสามารถสัมผัสรับรู้ถึงลักษณะเด่นด้อยเหล่านี้อยู่ในวัฒนธรรมอื่นด้วยมากบ้างน้อยบ้าง แต่ถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงเอกลักษณ์และบริบทที่เป็นรูปธรรมที่มากที่สุดของวัฒนธรรมแต่จิว สามารถสรุปได้เป็น 2 คำ ดังนี้ คือ “ประณีต” และ “ปราดเปรื่อง”

“ประณีต” มีการแสดงออกให้เห็นจากภูมิปัญญาด้านการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน จากงานฝีมือหัตถกรรม เช่น งานสลักไม้ ที่ต้องละเอียดประณีต ถึงขั้นสามารถสลักงานขนาดจิ๋วได้ แม้แต่การทำนาก็ถูกเปรียบเทียบให้เห็นถึงความประณีตเอาใจใส่ว่า “ทำนาเหมือนปักกลายผ้า” ด้านอาหารการกิน ก็สะท้อนถึงความละเอียดประณีตเช่นกัน ตั้งแต่การเลือกใช้เครื่องปรุง ขั้นตอนการปรุง ตลอดจนการจัดแต่งอาหารและตั้งโต๊ะวางสำรับ ในเรื่องวัฒนธรรมการกิน ต้องถือว่าคนแต่จิวประสบความสำเร็จอย่างงดงาม แม้ว่าอาหารจีนในระดับโลกจะเป็นอาหารกว้างคูด แต่คนแต่จิวก็สร้างพื้นที่วัฒนธรรมการกินจากภูมิปัญญาของคนจีนได้ทั้งในและนอกประเทศจีน นอกจากเขตแต่จิวในประเทศจีน ยังมีแหล่งอาหารแต่จิวที่สำคัญอยู่อีก 2 แห่ง คือ ฮองกงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีชาวจีนส่วนใหญ่เป็นคนแต่จิว ซึ่งมีมากถึงกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนชาวจีนและคนไทยเชื้อสายจีนทั้งหมดในประเทศไทย จะถือว่ามีมากที่สุดในโลกก็ได้

ประเทศไทยจึงกลายเป็นแหล่งสำคัญของอาหารแต้จิ๋วไปโดยปริยาย ดังนั้น อาหารจีนที่คนไทยรู้จัก ส่วนใหญ่ก็คือ อาหารแต้จิ๋ว นั่นเอง นอกจากอาหารแล้ว วัฒนธรรมการชงชาแบบแต้จิ๋วที่เรียกว่า “กั๋งฮูเต้” ซึ่งมีขั้นตอนการชงที่พิถีพิถันตั้งแต่การคัดแยกใบชา การอุ่นกาน้ำชา จนถึงการชงและดื่มชา ล้วนแล้วแต่ทำด้วยความประณีตทั้งสิ้น ถือได้ว่าคนแต้จิ๋วมีความประณีตอยู่ในหัวใจโดยแท้ “ปราดเปี๊อง” เป็นความจริงที่ว่า ในอดีตที่ผ่านมาพ่อค้าชาวจีนแต้จิ๋ว คือ กลุ่มชาวจีนที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในด้านธุรกิจการค้า โดยเฉพาะพ่อค้าคนแต้จิ๋วโพ้นทะเล จนพวกเขาได้รับสมญานามว่า “ยิวแห่งบูรพา” ซึ่งปรากฏชัดอยู่ในจิตวิญญาณของวัฒนธรรมแต้จิ๋ว (อคุลย์ รัตนมันเกษม, 2558, หน้า 34-36)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมมนุษย์สร้างขึ้น ในทางกลับกันก็มีอิทธิพลหล่อหลอมบุคลิกภาพ นิสัยใจคอของคนในสังคมด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งมนุษย์เป็นทั้งผู้สร้างและผลผลิตของวัฒนธรรม วัฒนธรรมทางจิตใจของจีนแต้จิ๋วที่เกิดขึ้นแล้วส่งสมตกทอดกันมาได้หล่อหลอมให้จีนแต้จิ๋วมีค่านิยม วิธีคิด และบุคลิกภาพโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง “ผู้ซงเหนียน” รวมกับประสบการณ์ของตัวเองซึ่งเป็นจีนแต้จิ๋วและทำงานอยู่ในชุมชนคนแต้จิ๋วมายาวนานได้เสนอทัศนะของเขาว่า ลักษณะร่วมทางจิตใจที่โดดเด่นของจีนแต้จิ๋วสรุปเป็นอักษรจีนได้ 4 ตัว คือ 务实 (บู๊ซิก-ปฏิบัตินิยม, Pragmatic) และ 精明 (เจ็งเม็ง-ปรีชาประณีต, Shrewd, Sagacious) จิตสำนึกปฏิบัตินิยมเป็นหัวใจหรือเนื้อใน ส่วนความปรีชาประณีตเป็นการแสดงออกหรือผลที่ปรากฏแห่งวัฒนธรรมทางจิตใจของจีนแต้จิ๋ว ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและวัฒนาถาวรของผู้คนและสังคม ด้วยการอยู่กับความจริง (ปฏิบัตินิยม) เป็นหัวใจ แล้วจัดการด้วยความฉลาดประณีต จึงปรากฏผลออกมาในด้าน นิสัยและบุคลิกภาพของจีนแต้จิ๋วหลายประการ แต่ที่โดดเด่นมี 5 ประการ ดังนี้ 1. มีสำนึกผูกพันต่อวงศ์ตระกูลและมาตุภูมิเข้มข้น มีพลังการรวมกลุ่มสูง 2. ปรีชาสามารถ เชี่ยวชาญการค้า 3. ทรหดอดทน ขยัน กล้าบุกเบิก 4. มนุษย์สัมพันธ์ดี เปี่ยมไมตรีต่อผู้อื่น (ถาวร สิกขโกศล, 2554, หน้า 169-184)

จิตวิญญาณของชาวจีนแต้จิ๋ว คือ การมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนให้มีความเข้มแข็งก้าวหน้าตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ และการหล่อหลอมทางสังคมที่สั่งสมร่วมกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เนื่องมาจากภูมิภาคของถิ่นแต้จิ๋ว ซึ่งตั้งอยู่ชายขอบของด้านตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง สภาพภูมิศาสตร์มีภูเขาถัน ตัดขาดจากมณฑลกวางตุ้งตอนใน ทำให้ห่างไกลความเจริญแต่ในขณะเดียวกันเป็นดินแดนเปิดทางทะเล รับวัฒนธรรมจากต่างถิ่นเข้ามาได้ง่าย ทำให้คนถิ่นนี้มีบุคลิกภาพพิเศษแตกต่างจากคนจีนกลุ่มอื่น ๆ คนแต้จิ๋วเริ่มอพยพไปโพ้นทะเล

ตั้งแต่ปลายราชวงศ์ซ่ง ในสมัยราชวงศ์หมิงแม้ทางราชการจะปิดทะเล แต่คนแต่จิวก็กล้าฝ่าฝืนกฎหมายไปเสี่ยงภัยในถิ่นโพ้นทะเล ฝ่าขวาม้าฝืนเดิวกี่หนีไปตั้งหลักในโพ้นทะเลได้ คนแต่จิวจึง “ไม่ยอมงอ ไม่ยอมหัก หนีไปตั้งหลักในต่างแดน ถ้าจะล้างแค้น ค่อยกลับมาเอาคืน” อันแสดงถึงอุปนิสัยความกล้าเสี่ยงของคนแต่จิว

2. เนื่องจากความหนาแน่นของประชากร จากความยากแค้นแสนสาหัสเพราะคนมีจำนวนมากที่ดินมีน้อย ทำให้คนแต่จิวต้องหันไปค้าขาย ทำศิลปหัตถกรรม และมีนิสัย “ถ่วนถึรอบคอบ” ใช้จ่ายทุกอย่างให้คุ้มค่า เช่น เศษผักกาดดองและลูกกานาที่ร่วงแตก ทำอย่างอื่นไม่ได้ก็เอามาผัดรวมกันเป็น “กานาไข่” ถ้วยชามที่แตกก็เอาไปประดับหรือประกอบเป็นศิลปวัตถุแบบเซรามิค การดำนาก็ประณีตราวกับปักผ้า การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างแออัดก็ต้องมีระเบียบประเพณีที่ดีควบคุม เพื่อไม่ให้กระทบกระทั่งขัดแย้งกัน กล่อมเกลางานคนแต่จิวมีนิสัยใฝ่จรรยาบรรณทางเครื่องครัวระเบียบประเพณีมาก ความละเอียดถี่ถ้วนเปี่ยมจรรยาบรรณทางจึงเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของจีนแต่จิว

3. จีนแต่จิวมีภัยธรรมชาติหลายอย่างและรุนแรงมาก ธรรมชาติที่โหดร้ายนี้หล่อหลอมให้คนแต่จิว มีนิสัยกล้าสู้ กล้าเสี่ยง กล้าบุกเบิก มีความอดทนทรหด ไม่ยอมแพ้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้มีนิสัยเห็นแก่ผลได้ระยะสั้นประเภท “สิบเบี้ยใกล้มือ” ไม่คาดหวังผลระยะยาว เพราะไม่รู้ว่าจะมีภัยมาถึงเมื่อไร อะไรที่อยู่ในอนาคตอันยาวไกลจึงคาดหวังไม่ค่อยได้ ทำให้คนแต่จิวต้องตื่นตัวมีนิสัยกระตือรือร้นพัฒนาตนให้เข้มแข็งอยู่ตลอดเวลา

4. การถูกปิดทางทะเลเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่รัชกาลหมิงไท่จูปฐมกษัตริย์ราชวงศ์หมิง จนถึง กลางราชวงศ์ซ่งเป็นเวลาประมาณ 400 ปี กลุ่มคนชายทะเลทั้งจีนแต่จิว สกเกี้ยน และกวางตุ้งได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก เพราะถูกตัดอาชีพประมงและการค้าขายทางทะเล พื้นที่ชายทะเลของแต่จิวและสกเกี้ยนเป็นดินทราย เพาะปลูกไม่ค่อยได้ผล ต้องพึ่งการประมงและค้าขาย เมื่อถูกปิดทางทะเลก็ทำให้มีความยากลำบากในการหาเลี้ยงชีพ จากการที่คนแต่จิวมีภาษาและอัตลักษณ์เป็นของตนเองอย่างชัดเจนและในสมัยต้นราชวงศ์หมิงก็ถูกจำกัดอาชีพการค้าขายทางทะเลทั้งหมดจนถึงกลางราชวงศ์ซ่ง ประชากรแต่จิวมีความหนาแน่นมาก พื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอ คนแต่จิวจึงต้องเสี่ยงตาย ฝ่าฝืนกฎหมายออกค้าขายทางทะเล โดยมีกองเรือใหญ่โตและสร้างอาวุธพร้อมสรรพเพื่อป้องกันตนเอง เป็นกองทัพเรือส่วนบุคคล กองใหญ่มีไพร่พลและฝีพายนับหมื่นคน ส่วนมากจะไปค้าขายทางเอเชียอาคเนย์ ใต้หวัน บางทีก็เป็นโจรสลัดปล้นสะดมไปด้วย ทั้งต้องต่อสู้กับทัพเรือจีน ชนพื้นเมือง สเปน โปรตุเกสและฮอลันดา ซึ่งมีอำนาจทางทะเลอยู่ในช่วงนั้น หลายกลุ่มตั้งรกรากอยู่ในประเทศแถบเอเชียอาคเนย์ จึงนับเป็นจีนแต่จิวโพ้นทะเล การฝ่าฝืนกฎหมาย เสี่ยงตายเพื่อไปเสี่ยงโชคในทะเลและถิ่นโพ้นทะเล ได้หล่อหลอมนิสัยของคนแต่จิวให้

เป็นคนกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ไม่กลัวตาย ไม่ยอมแพ้ มุ่งแสวงหาชีวิตใหม่ที่ดีกว่าอย่างทรหดอดทน

5. คนแต่จิวได้รับเอาวัฒนธรรมขงจื้อเข้ามาใช้ในวิถีชีวิตอย่างเหนียวแน่น ตั้งแต่ยุคหลานอิวมาเป็นเจ้าเมือง จากนั้นเจ้าเมืองในยุคราชวงศ์ถัง-ซ่ง และหมิง ได้มีการเผยแพร่และทำนุบำรุงให้เจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น คนฮกเกี้ยนที่ย้ายถิ่นเข้ามาตั้งรกรากในยุคราชวงศ์ซ่งและหมิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกตระกูลขุนนางเป็นกลุ่มคนที่ช่วยทำให้วัฒนธรรมขงจื้อได้รับความนิยมนำไปหลายในหมู่ประชาชนมากขึ้นจนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของทุกชนชั้น ผลจากการกล่อมเกลายของวัฒนธรรมขงจื้อ ทำให้คนแต่จิวเป็นคนสุภาพ สำรวมกิริยาจา ไม้อ้อวดหรือแสดงความรู้สึกโจ่งแจ้ง เป็นบุคลิกภาพแบบ “หันเข้าด้านใน (Introvert)” มากกว่า “แสดงออกด้านนอก (Extrovert)” แต่ก็เป็นมิตร มีน้ำใจอย่างที่ภาษาจีนเรียกว่า “มีรสชาติของความเป็นมนุษย์” สุขุม ละเอียดละม่อมตามจริยธรรมของขงจื้อ ดังนั้นแม้จะยากจน แต่ก็ไม่อวดเปรียบคนอื่น ประกอบกับนิสัยของชนเผ่าฮั่นที่ติดมาในวัฒนธรรมเดิม ทำให้คนแต่จิวแม้จะมียศฐาบรรดาศักดิ์แต่ก็ไม่ตระหนี่ถึเหนียว มีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นพอสมควรและมีมารยาทต่อแขกผู้มาเยือนเป็นอย่างมาก (ถาวร ลิกขโกศล, 2554, หน้า 81-86)

นักวิชาการแต่จิวได้ศึกษานิสัยคนแต่จิวไว้มาก เช่น “เซียวเหยาเทียน” กล่าวว่า นิสัยตามธรรมชาติของคนแต่จิวมี 3 ลักษณะ คือ 1. กล้าเสี่ยง 2. รักสันติ เกรงคร้ามมารยาทและระเบียบพิธีจนได้รับคำสวดคิดว่า เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมขงจื้อและเม่งจื้อที่อยู่ชายทะเลมาตั้งแต่ราชวงศ์ซ่ง

3. มีความเชี่ยวชาญด้านการประกอบอาชีพ

“หม่าเฟิง” กล่าวว่า คนแต่จิวมีลักษณะพิเศษ 4 ประการ คือ 1. ความกล้าเสี่ยง 2. นิสัยบุกเบิก 3. การรวมพวกถือพวก 4. ความฉลาดปราดเปรื่อง

“จูจิงกั๋ว” กล่าวว่า คนแต่จิวมีลักษณะพิเศษพื้นฐาน 3 ลักษณะ คือ 1. ค้ำขายเก่ง 2. กล้าริเริ่ม กล้าบุกเบิก 3. มีพลังรวมกลุ่มกันสูงและยังมีลักษณะพิเศษระดับรองลงมาอีก 3 ลักษณะ คือ 1. ชอบบั่นมากกว่าบู๊ 2. เป็นนักปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี 3. ให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจมากกว่าการเมือง

“สิ่วเซียวเหวิน” กล่าวว่า บุคลิกภาพคนแต่จิวมีลักษณะพิเศษ 9 ประการ คือ 1. ฉลาดปรีชาสามารถ 2. บากบั่น อดทน 3. สุภาพ มีมารยาท 4. โอบอ้อมอารี 5. หน้าใหญ่ 6. เปี่ยมมิตร มีน้ำใจ 7. สมถะ พอใจในอัตภาพของตน 8. ชอบความทันสมัย 9. เชื่องมง่ายเรื่องผีสังเทวดา

ทัศนะวิจารณ์ของนักวิชาการเหล่านี้ มีส่วนที่ซ้ำซ้อนเหมือนกันอยู่บ้าง ถ้าเปรียบเทียบกับจีนกลุ่มอื่น มีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน คนแต่จิวมีลักษณะคล้ายชาวจีนกวางตุ้งในด้าน การเป็นนักปฏิบัติมากกว่านักทฤษฎี แต่ก็ต่างกันที่คนแต่จิวมีความเป็นพวกเจ้าระเบียบพิธีการ ส่วนคนกวางตุ้งมีบุคลิกง่าย ๆ ไม่ติดกรอบ ส่วนชาวจีนแคะเป็นผู้ยึดถือในอุดมการณ์มาก

ชอบทั้งบุนและบู้ ให้ความสำคัญแก่การเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ ตระหนักดีเหนียวกว่าเงินแต่จิว และเงินกวางตุ้งอย่างเห็นได้ชัด ลักษณะโดยรวมบุคลิกภาพของเงินแต่จิวคล้ายยกเกียนมากที่สุด

“หมาชั้นหลง” วิจารณ์คนแต่จิวไว้ว่า 1. มีพลังการรวมกลุ่มและถือพวกสูงเป็นพิเศษ 2. เป็นนักปฏิบัติและปรับตัวเก่ง ทำให้เป็นนักฉวยโอกาสทางเศรษฐกิจ ขาดจิตสำนึกเชิงหลักการด้านการเมืองและสังคม 3. วัฒนธรรมมีความประณีตละเอียดอ่อน แต่ขาดความเข้มแข็ง และพลังอันยิ่งใหญ่ 4. มีท่าทีแห่งจิตใจหรือนิสัยการคิดแบบ “กั๋งสูเต้” คือ ปลอดภัยสบาย ๆ สรุปรว่า วัฒนธรรมและนิสัยคนแต่จิว มีความซับซ้อน มีทั้งข้อเด่นและข้อด้อย มีทั้งด้านดีและด้านร้าย (ถาวร ลิกขโกศล, 2554, หน้า 69-71)

ชาวจีนแต่จิวรุ่นแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาในจังหวัดชลบุรี ต้องเผชิญกับเส้นทางอพยพที่ สุดแสนทุลักทุเล ต้องใช้เวลานานเป็นเดือน ขาดแคลนทั้งอาหารและน้ำดื่ม ตลอดจนการเจ็บไข้ได้ป่วย การเอาชีวิตรอดท่ามกลางคลื่นลมในมหาสมุทร ก่อนที่จะขึ้นสู่แผ่นดินประเทศไทย พวกเขาเหล่านั้นได้เข้ามาเมื่อเปล่านั้นที่พวกเขาติดตัวมาด้วยก็จะมีเพียงแค่เสื้อผ้ามอนไบ บางคนพอได้เข้ามาใหม่ ๆ ถึงขนาดที่เรียกกันได้เลยว่า คำไหนนอนนั้น ไม่มีหลักแหล่งแน่นอน ในกระเป๋าสตางค์มีเงินติดตัวไม่มากนัก วันต่อ ๆ ไปจะเป็นเช่นไรไม่มีใครอยากคิด พวกเขาจำกันแต่เพียงว่า วันนี้พวกเขาจะกินจะนอนกัน ณ จุดใดของผืนแผ่นดินต่างแดนก็เท่านั้น ชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเลอพยพเข้ามาที่จังหวัดชลบุรีจะอยู่กันอย่างคั่นร่น ต่อสู้กันบนสังเวียนของโชคชะตา โดยอาศัยบุคลิกภาพ นิสัย จิตวิญญาณ และด้วยจิตวิญญาณของชาวดู๋ที่มีความกระตือรือร้นที่เป็นพลังหล่อหลอมให้ชาวจีนแต่จิวชลบุรีมีนิสัย กล้าบุกเบิก กล้าสู้ กล้าเสี่ยง กล้าทำ กล้าริเริ่ม รักการค้าแสวงหากำไรจริงจังในการวิเคราะห์ศึกษาค้นคว้า ใฝ่หาความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ประณีตและละเอียดอ่อน ในกิจกรรมทุกด้าน สามารถพัฒนาตนให้มีความเข้มแข็ง ดำเนินชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

พลังด้านบุคลิกภาพ นิสัย จิตวิญญาณของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีที่ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ มั่งคั่ง ร่ำรวย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มุ่งมั่น ขยัน อดทนและเพียร

หัวใจสำคัญที่สุดของความสำเร็จและความมั่งคั่ง ร่ำรวย ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีก็คือ นิสัยที่รู้จักขยันขันแข็ง รู้จักมานะพากเพียรอดสาหัสและอดทนให้ถึงที่สุด ชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเลเกือบทุกคนเมื่อหอบเสื้อผ้ามอนไบ ล่องเรือออกไปแดนไกลแล้ว จะต้องตั้งมั่นปณิธานเอาไว้ว่า จะต้องสร้างเนื้อสร้างตัวให้จงได้ ชัยชนะที่ได้มาจากความขยันขันแข็ง และมีชีวิตที่แน่นอนเป็นหลักที่ปักอยู่บนฐานอันมั่นคง การดำเนินชีวิตในประจำวันก็เป็นเครื่องเตือนใจให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีได้ระลึกถึงอยู่เสมอว่า พวกเขาจะขาดความขยันขันไปไม่ได้เด็ดขาด การเตือน

ตัวเองอยู่เสมอ ทำให้พวกเขาได้เกิดการตื่นตัวอยู่เสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า “ขยันอย่างไรไม่มีวันสิ้นสุด จะคอยลดชีวิตและความเป็นอยู่ให้ไ้ราบรื่น” และพร้อมแล้วที่จะดำเนินงานกันด้วยความภาคภูมิใจ ดังนั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยหลักของความมุ่งมั่นมีศรัทธา ให้ได้ด้วยตนเอง เศรษฐีชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีบางคนเริ่มต้นจาก “เข็นรถหาของเก่าขาย” สะสมทุนได้จำนวนหนึ่งก็เปิดร้านรับซื้อของเก่า แล้วขยายกิจการไปที่ละชนิดละน้อยอย่างพอตัว เหมือนนกน้อยทำรังแต่พอตัว เมื่อมีความพร้อมทุกอย่างก็สามารถลงทุนอย่างอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณสุเมธ ชนะปฐมชัย ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นที่ 2 ซึ่งมีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ความขยันขันแข็ง ทำให้คนเราประสบความสำเร็จได้กับทุกหน้าที่การงาน ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด และทำงานลักษณะใด หากมีความขยันขันแข็ง ผลของงานที่ทำออกมา ก็จะสำเร็จได้ด้วยดี การทำการค้าก็เช่นกัน หากเรามีความขยัน หนักเอาเบาสู้ ในไม่ช้าการค้าของเรา ก็ย่อมจะเจริญรุ่งเรือง ได้กำไรดี มีลูกค้ามาก ขอเพียงอย่าเกียจคร้าน อย่างกลัวลำบาก และมีความอดทนให้มากเข้าไว้ เราขยันวันนี้ ก็จะเป็นความสำเร็จที่ได้แก่ตัวเราและชีวิตของเราเองนั่นแหละ ชาวจีนแต่จิวมีความคิดว่า ทำงานให้หนัก ลำบากเมื่อยามหนุ่มจะสบายเมื่อยามแก่ ดีกว่าสนุกยามหนุ่ม ลำบากยามแก่ (สุเมธ ชนะปฐมชัย, สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2560)

คุณจามณี พลิสฐ์ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นที่ 4 มีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พ่อแม่สอนเสมอว่า “เมื่อการค้ารุ่งเรืองมีเงินทอง อย่าประมาท แม้ยามตกยากลำบากแสนเข็ญก็ต้องอดทน ทานยกตัวอย่างว่า มีเจ้าสัวหลายคนเคยตกยาก เคยลำบากแสนสาหัสมาแล้ว แต่อาศัยความอดทน จึงยืนหยัดอยู่ในยุคจักรการค้าได้ เราเป็นลูกหลานของชาวจีนแต่จิว ต้องจำไว้ว่า ลำบากเมื่อยามหนุ่ม สบายเมื่อยามแก่ ความลำบากสามารถทำให้คนรวยได้ ชาวจีนแต่จิวแทบทุกคน เมื่อหอบเสื้อผ้าหมอนใบ ขำมน้ำขำมทะเลล่องมาสู่ดินแดนไทย จะตั้งปณิธานเอาไว้เสมอว่า จะสร้างเนื้อ สร้างตัว สร้างฐานะ จึงทำให้ต้องขยัน ประหยัดและอดทน (จามณี พลิสฐ์, สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2560)

2. การค้าขายแบบซื้อสต็อกของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

จุดเด่นอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีสมัยก่อนในเรื่องทำการค้า คือ ต้องจับไว ต้องรักษาคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีส่วนใหญ่เน้นการค้าแบบค้าปลีกค้าส่ง โดยเฉพาะ เทพเจ้ากวนอู ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ และมีความคิดว่าความซื่อสัตย์ คือ ความดีอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสะท้อนผลดีไม่วันใดก็วันหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าการค้าขายของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีได้ถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบของการค้าแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย กล่าวคือ การยึดหลักการในแนวความคิดแบบอย่างเดียวกันที่ว่า ค้าขาย

กันโดยอาศัยแนวทางของคุณธรรมมาเป็นข้อกำหนด ค้าขายกันแบบพึ่งพาอาศัยกันไป ไม่ใช่ต่างคนต่างขาย หากเปรียบเทียบในยุคนี้แล้ว การค้าในรูปแบบเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นพี่น้องญาติสนิทมิตรสหายก็ตาม เขาจะไม่สนใจกัน ต่างคนต่างค้าขาย นาน ๆ ถึงจะมีการลดทิวบ้างก็ตอนที่ของขาดตลาด พวกเขาไม่ได้มีความคิดที่จะแก่งแย่งชิงลูกค้าซึ่งกันและกัน การหยิบยืมของจึงเป็นเรื่องปกติ สิ่งที่เขาต้องการ คือ ความซื่อสัตย์ ไม่โอ้อวด พ่อค้าชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชลบุรีทุกคนไม่ว่าจะยึดอาชีพเดียวกันหรือต่างกัน ทุกคนต่างล้วนระลึกอยู่เสมอว่า พวกเขามาขึ้นหัตถ์อยู่ ณ จุดนี้เพื่ออะไร พวกเขาซึ่งเป็นชาวจีนแต่เจ้าชลบุรีด้วยกัน บางคนลงเรือลำเดียวกัน กินข้าวหม้อเดียวกัน ทุกคนไม่ต่างกันจากการเป็นพี่น้องเพื่อนพ้องร่วมชนชาติเดียวกันและตั้งมั่นอยู่ในอุดมการณ์ หลักการคุณธรรมเดียวกัน รักใคร่ปรองดองกัน

คุณพิชญา พัชรสิน โอบาร (แซ่ตั้ง) ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชลบุรีรุ่นที่ 3 มีอาชีพเป็นนักธุรกิจทางด้านอสังหาริมทรัพย์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คนรุ่นพ่อแม่และแม่กระทั่งเพื่อนทำการค้าที่เป็นเพื่อนธุรกิจของพ่อ สอนเรามาตลอดว่า จะทำงานอะไร จะทำธุรกิจอะไร ถึงธุรกิจนั้นจะมีเงินลงทุนน้อยหรือมีเงินลงทุนมากมายมหาศาล ก็ตาม เราต้องมีคุณธรรม คุณธรรมที่สำคัญมาก คือ “ความซื่อสัตย์” จะทำงาน ทำการค้าต้องซื่อสัตย์สุจริต การค้า การขายจึงจะเจริญก้าวหน้า มั่งคั่งต้องซื่อสัตย์ต่อลูกค้า ซื่อสัตย์ต่อตนเองต่อครอบครัว ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงานและซื่อสัตย์ต่อสินค้า ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งสำคัญในการทำงานทุกอย่าง คนที่ทำการค้าในเส้นทางสายสุจริตไม่มีวันได้รับความเจริญ (พิชญา พัชรสิน โอบาร, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2559)

3. การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการค้าให้เป็นไปตามสถานการณ์

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชลบุรีสามารถปรับเปลี่ยนการค้าของตนเองให้เป็นไปตามสถานการณ์ ซึ่งเป็นการวางแผนคิดในการช่วงชิงโอกาสทองด้วยปัญญาไหวพริบในโลกธุรกิจการค้าที่ไม่ได้แข่งกันแต่กำไรอย่างเดียว การทำการค้าต้องสร้างประสิทธิภาพ และชื่อเสียงในผลิตภัณฑ์ด้วยการลดต้นทุนจากการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อต้องการจำหน่ายสินค้าได้ในราคาที่ถูกต้องเป็นการเอากำไรแต่น้อย เพื่อที่จะให้ลูกค้าได้มีการซื้อหาสินค้ามาเพื่อทำการทดลองใช้ และต้องมีความริเริ่มสร้างสรรค์ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างจากคู่แข่ง นักธุรกิจผู้ประสบความสำเร็จมักจะกล่าวกันว่า “นักธุรกิจนั้นต้องเป็นคนของวันพรุ่งนี้” เพราะเพียงแต่เขาเป็นคนของวันนี้ อะไร ๆ

มันก็สายไปเสียแล้ว ต้องเป็นคนทันสมัย ทันโลก อย่าหยุดนิ่ง มีสายตาทิมองการณ์ไกล หนทางก้าวต่อไปเรื่อย ๆ

คุณปัญญารัตน์ สิทธิโอบาสันต์ คนไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชลบุรีรุ่น 4 มีอาชีพเป็นนักธุรกิจเปิดร้านอาหาร ได้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า คนเราจะมั่งคั่งร่ำรวยได้ นอกจากขยัน อดทน

ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วย ต้องเป็นคนทันสมัย มองไปข้างหน้าแบบมีวิสัยทัศน์ ไม่ยึดติดกับความรู้เก่า ๆ หาโอกาสศึกษาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ ติดตามกระแสข่าวบ้านเมือง รู้จักสังเกต วิเคราะห์สถานการณ์ภายในประเทศและนอกประเทศ คิดกลยุทธ์การตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการลูกค้าที่มีการเปลี่ยนแปลง การทำงานต้องมีการวาง โครงการ แผนงานล่วงหน้า แต่ละปีต้องกำหนดว่า ปีนี้จะพัฒนาด้านใด ต้องปรับเปลี่ยนอย่างไรตามสถานการณ์ คนเราจะมาหยุดนิ่งอยู่กับความพอใจในผลงานปัจจุบันไม่ได้ ต้องไม่คิดว่าสินค้าของเราดีที่สุดในตอนนี้ ต้องหมั่นตรวจสอบความรู้ที่นึกคิดของลูกค้าอยู่ตลอดเวลา จะได้มีข้อมูลอย่างแท้จริงว่าสินค้ายังมีข้อที่ควรปรับปรุงอะไร เช่น เปิดร้านอาหาร ต้องคิดค้นรายการอาหารใหม่ ๆ วางแผนปรับปรุงบรรยากาศภายในร้าน-ในครัว อบรมพนักงานเรื่องบริการ เป็นต้น (ปัญจรัตน์ สิทธิโสภาสนันท์, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2560)

ในการประกอบธุรกิจการค้าขาย นักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีบางท่านถือคติว่า เมื่อประสบความสำเร็จอย่างหนึ่ง ควรที่จะคิดขยายไปทดลองค้าขายอย่างอื่นดูบ้าง ชาวจีนแต่จิวมีสำนวนพูดเสมอว่า “หน้าหนาวขายผ้าห่ม หน้าร้อนขายขนม น้ำแข็ง” หมายความว่า จะต้องรู้จักขยายเปลี่ยนแปลงให้เหมาะกับสถานการณ์ตามสภาพแวดล้อม

นักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ส่วนใหญ่เคยเปลี่ยนอาชีพหลายอาชีพ บางคนเริ่มต้นจากเป็นลูกจ้างเงินเดือนน้อย สะสมเงินทุนแล้วก็แสวงหาโอกาสพลิกตัวเองออกมาเปิดกิจการเอง เช่น การค้าขายข้าวสาร โดยเริ่มต้นรับข้าวสารมาขาย เมื่อดำเนินกิจการไปได้สักระยะหนึ่ง มีทุนเพียงพอ ก็เปิดโรงสีข้าวเป็นของตัวเอง รับซื้อข้าวเปลือก จำหน่ายข้าวสาร ทั้งขายภายในประเทศ ทั้งส่งขายต่างประเทศ เมื่อกิจการเจริญก้าวหน้าดี ก็มอบหมายให้บุตรภรรยา ดำเนินกิจการต่อไป ส่วนตัวเองก็ไปเปิดร้านขายสินค้าอย่างอื่นต่อไป

4. การบริหารการเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

งานทุกอย่างเป็นบ่อเกิดทรัพย์

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีเชื่อกันว่า “ขุมทรัพย์มีอยู่ทุกแห่ง” ดังนั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีจะไม่เลือกงาน ไม่เกี่ยงงาน เป็นงานหนักก็ไม่เกี่ยง เบาก็ไม่เลียง ทำทุกอย่างโดยไม่แสดงความรังเกียจว่าเป็นงานระจอกหรืองานไม่มีระดับ ทำด้วยความทุ่มเท ทำอย่างมีหลักการและสุดท้ายก็กลายเป็นนักธุรกิจที่ร่ำรวย เจ้าสัวชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย ไม่ใช่เกิดมาแล้วรวย แต่รวยเพราะไม่เกี่ยงงานทำทุกอย่าง เคยเป็นจับกัง หรือเป็นกรรมกรมาก่อน รวมทั้งงานแบกหาม เปิดร้านขายของชำก็ทำมาแล้วทั้งนั้น บางคนเป็นลูกจ้างทำงานกินเงินเดือน เดือนละไม่มากมาย แต่อาศัยความอดทนต่อสู้ แล้วพลิกผันตัวเองมาเป็นเจ้าของกิจการ การค้าขายต้องคิดกันทุกบาททุกสตางค์

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีเป็นคนที่เคร่งครัดมากในเรื่องเงินทอง การค้าขายต้องคิดกันทุกบาททุกสตางค์ ไม่ให้ขาดแม้สตางค์เดียว ที่สำคัญจะมีบัญชี 2 เล่มเสมอ คือ บัญชีรายรับและบัญชีรายจ่าย ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีจะรอบคอบมาก เงินที่ได้มาจากการทำงาน หรือการประกอบกิจการ จะลงไว้ในบัญชีรายรับ ส่วนเงินที่ใช้จ่ายไม่ว่าจะเป็นการซื้อข้าวสาร น้ำปลา เป็นต้น ก็จะลงไว้ในบัญชีรายจ่าย เมื่อถึงสิ้นเดือนก็จะพิจารณาว่ารับมาเท่าไร รายจ่ายมากหรือรายรับมากในแต่ละเดือน จะต้องหาเงินเพิ่มหรือจะต้องอดออมและจะต้องลดต้นทุนลดรายจ่ายในส่วนใดลงบ้าง

คุณนุชรินทร์ วีรยพงษ์รัตน์ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีรุ่นที่ 3 มีอาชีพเป็นนักบัญชี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พ่อแม่สั่งสอนให้รู้จักความลำบากในการหาเงินทองมาตั้งแต่ยังเด็ก ไม่ยอมให้พวกเราใช้จ่ายเงิน เกินตัวเกินความจำเป็น ท่านสอนว่า เงินมี 2 ดอก ดอกเงินฝากกับดอกเงินกู ดอกเงินฝากได้น้อย ดอกเงินกูต้องจ่ายมาก เมื่อให้เงินแก่พวกเรา บางครั้งพ่อแม่ให้พวกเราต้องเสียดอกเบี้ย เพื่อสอนเราให้รู้จักคุณค่าของเงิน และรู้จักทำงานในวันหยุดหรือวันปิดเทอมเพื่อหารายได้พิเศษ จะได้มีเงินเป็นของตนเอง พ่อสอนว่า แม่พ่อกับแม่จะมีทรัพย์สมบัติให้ลูก แต่วันหนึ่งหากพ่อแม่ตายไปแล้ว ลูกที่มีนิสัยสุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยก็ย่อมไม่สามารถจะรักษาทรัพย์สินของครอบครัวไว้ได้ เพราะเคยชินกับการใช้จ่ายอย่างสบายใจ (นุชรินทร์ วีรยพงษ์รัตน์, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2560)

การประหยัดอดออมเป็นทางลัดที่จะทำให้เป็นเศรษฐี

พ่อค่านักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีส่วนมาก เริ่มต้นจากการอดออม รู้จักประหยัดในการใช้จ่ายเพื่อสะสมทุนในอนาคต เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายสำคัญที่ได้กำหนดไว้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าคนอื่นจะเข้าใจว่าเป็นคนขี้เหนียวก็ตาม การครองชีพต้องประหยัดมากที่สุด หลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือยทั้งเงินทอง ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีเป็นคนที่มัธยัสถ์ ไม่สุรุ่ยสุร่าย เพราะเคยเจอความลำบากแสนสาหัสมาก่อน เมื่อผ่านความยากลำบากนั้นมา ก็จดจำไม่ลืม ไม่หลงตัวใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย สุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายอย่างประหยัด จึงยืนหยัดได้อย่างสง่างามเป็นเจ้าสัวเป็นเจ้าแม่ มีน้อยใช้น้อย มีมากใช้พอประมาณเท่าที่จำเป็น แล้วความขาดแคลน ยากลำบากจะไม่มีและยังสามารถเพิ่มทุน เพิ่มเงินเก็บเงินออมได้เป็นอย่างดี

คุณพิเชษฐ แซ่คู ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีรุ่นที่ 3 มีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คุณปู่เป็นชาวจีนแต่เจ้าชวลบุรีคนแรก เข้ามาค้าขายเปิดร้านขายของชำรายในจังหวัดชวลบุรีตั้งแต่ยังเป็นหนุ่ม เมื่อเริ่มเก็บเงิน ได้พอสมควรมีฐานะที่ดีขึ้น คุณปู่จะไปสถานที่ใดก็ยังเรียกใช้บริการรถสาธารณะ เพราะไม่อยากจะจ่ายเงินฟุ่มเฟือย เมื่อเก็บเงินก้อนแรกได้ก็ยังไม่ยอมซื้อรถส่วนตัว ปู่บอกว่าการประหยัดอดออม ไม่เคยทำให้ใครล้มจม และสอนให้คิดว่า การประหยัดอดออมไม่ได้สร้างความ

ยุ่งยากลำบากให้แก่ผู้ใด การใช้จ่ายอย่างสิ้นเปลือง มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ เมื่อเป็นเช่นนี้เงินที่จะเก็บก็ไม่มี เมื่อเงินเก็บไม่มี เกิดมีเหตุจำเป็นก็ต้องกู้หนี้ยืมสินคนอื่นมา เมื่อเรายังไม่ได้ร่ำรวยเป็นเศรษฐี ก็ควรที่จะ ต้องรู้จักออม จงอย่าเห็นเป็นเรื่องที่น่าละอายที่ถูกผู้คนรอบข้างล้อว่าขี้เหนียว เพียงเพราะการประหยัดของเรา (พิเชษฐ แซ่คู, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2560)

มีหนี้ต้องชดใช้ สร้างเครดิตดี ดำเนินธุรกิจอย่างมั่นคง รวยรื่น

ในการประกอบธุรกิจทุกชนิด คนที่จะมั่งคั่งร่ำรวยได้นั้นต้องมีคุณสมบัติด้านความรับผิดชอบ โดยเฉพาะเรื่องการเงิน พ่อค้านักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีหลายคนต่างเคยประสบกับภาวะขาดทุน หรือต้องการเงินมาหมุนในธุรกิจของตน ต้องวิ่งหาเงินจากบุคคลรอบข้างหรือจากธนาคาร ต่อมาเมื่อสามารถหาเงินได้เพียงพอก็รีบนำเงินไปชดใช้เจ้าหนี้ เป็นการสร้างเครดิตให้กับตนเองได้อย่างดียิ่ง ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีมีความคิดว่าเครดิตมีความสำคัญมากสามารถทำให้ธุรกิจการค้าขายก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จในอนาคตกันได้เป็นอย่างดี การประกอบการค้าไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของลักษณะใด ๆ ก็ตาม อาจจะเป็นการค้าในรูปแบบหุ้นส่วน คือ เป็นการค้าที่จัดอยู่ในระดับกลางถึงระดับใหญ่ การค้าจะเจริญรุดหน้าได้ก็ด้วยเครดิตที่มาจากความน่าเชื่อถือ ไม่ว่าเราจะเป็นลูกหนี้ของใคร หรือ ไม่ว่าใครจะมาเป็นลูกหนี้ของเราก็ตาม เครดิตจะถือได้เลยว่ามีค่าสำคัญมาก การที่ใครตกอยู่ในสภาพของลูกหนี้ ถ้าหากว่ามีการตักตักสอในทางที่จะโกง การกระทำของคนนั้นจะต้องถูกระเบิดลือเลื่องไปทั่วว่าเป็นคนนิสัยไม่ดี เป็นการประจานตัวเองและสิ่งที่ติดตามมานั้น คือ ความสูญเสียมิตรภาพแห่งวงการค้ากันไปเป็นที่สุด แต่ถ้าใครที่อยู่ในฐานะของการเป็นเจ้าหนี้ ก็ให้ขยันในการทวงหนี้เพื่อที่จะไม่ให้หนี้สูญ ถ้าหากว่าไปเจอกับลูกหนี้ที่พยายามทำตัวให้เป็นตอไม้ คือ แกล้งทำเป็นทองไม่รู้ร้อน หนี้ก็อาจจะสูญเพราะการทวงหนี้กับตอไม้

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีมีความคิดว่า ในการทำธุรกิจต้องไม่เหนียวหนี้ ไม่ลืมนบุญคุณผู้อื่นที่ได้ให้ความช่วยเหลือมา จึงจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมั่นคงร่ำรวย หรือเมื่อมีความเดือดร้อนก็สามารถจะกู้ยืม หรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้เพราะเป็นคนที่มีเครดิตดี

5. ใฝ่ความรู้

วัฒนธรรมขงจื้อซึ่งเริ่มแพร่หลายในแต่เจ้าตั้งแต่ราชวงศ์ถัง รุ่งเรืองมากในราชวงศ์ซ่ง ถึงราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ทำให้ชาวจีนแต่เจ้ามีความสุภาพ ใฝ่ศึกษา เปี่ยมจรรรยาตามหลักขงจื้อ ตามวัฒนธรรมขงจื้อแบ่งคนเป็น 4 ชั้นชั้น คือ ขุนนาง (ปัญญาชน) เกษตรกร(ชาวนา) กรรมกร(ผู้ใช้แรงงาน) และพ่อค้า ชาวจีนแต่เจ้า ใฝ่ศึกษา รักจรรยาบรรณตามจารีตขงจื้อ แต่กลับชอบเป็นพ่อค้า ซึ่งมีสถานะทางสังคมต่ำสุดมากกว่าเป็นขุนนางซึ่งมีสถานะทางสังคมสูงสุด

ค่านิยมตามวัฒนธรรมขงจื้อถือว่า “การทิ้งปวงล้วนต่ำคือย สูงส่งอยู่แต่การศึกษา”

ชาวจีนแต่จิวไปการศึกษาามากมาตั้งแต่ราชวงศ์ซ่ง จะยากจนอย่างไรต้องให้ลูกได้เรียนหนังสือ ดังที่ “หวังต้าเป่า” ขุนนางชาวจีนตอบพระเจ้าช่งเกาจวงว่า “ดินเลวปลูกสน คนจนเรียนหนังสือ”

ต่อมาแม้ชาวจีนแต่จิวจะไม่สนใจในการรับราชการ แต่ยังให้ความสำคัญแก่การศึกษา มาก ต้องเรียนให้ดี มีคุณภาพดีทุกด้าน ชาวจีนแต่จิวเรียนหนังสือไปเพื่อพัฒนาตนเองและยกระดับ วัฒนธรรมของสังคม มิใช่เพื่อไปเป็นขุนนางอย่างจีนและ สังคมแต่จิวจึงมีระดับวัฒนธรรมสูง ในวิถีชีวิตเปี่ยมไปด้วยจรรยาบรรณของลัทธิขงจื้อ

ลักษณะบุคลิกเป็นคนใฝ่รู้ของชาวจีนแต่จิวที่อยู่ประเทศจีนได้สืบทอดถึงลูกหลาน ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีอย่างเห็น ได้ชัด บรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมักสอน ลูกหลานเสมอว่า อย่าอายที่เป็นคนไม่รู้ แต่จงอายที่เป็นคนไม่เรียนรู้ คนเรานั้นไม่รู้ไม่เป็นไร แต่จงอย่าเป็นคนที่ไม่รู้ไปตลอด เมื่อไม่รู้ก็ต้องขวนขวายให้ตนเองเป็นคนรู้ อย่าอายที่จะเรียนรู้ อย่าอายที่จะซักถามในสิ่งที่ไม่รู้ แม้ในช่วงที่กำลังเรียนรู้จะมีคนดูถูกว่าโง่เขลาก็ตาม แต่เมื่อเรียนรู้ แล้วก็จะมีใครดูถูกได้อีก ตรงกันข้ามถ้าหากอายที่จะเรียนรู้เพราะกลัวถูกมองว่าเป็นคนโง่ คนคนนั้นก็จะได้โดนดูถูกว่าเป็นคนโง่ไปตลอด ความรู้ คือ ขุมทรัพย์ที่มีค่ามหาศาล อยากก้าวหน้า ต้องถือหลัก “ความรู้ต้องมองสูง” รู้มากเท่าไรก็ไม่พอ ถ้าความรู้นั้นมีสาระเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ถ้ามีโอกาสอ่านหนังสือพิมพ์ อ่านบทความจากนิตยสารต่าง ๆ ที่มีนักวิชาการเขียนเอาไว้ แล้ว ต้องจำให้ได้อย่างแม่นยำ แม้ประสบการณ์ทำงานจะมากเพียงใด ก็อย่าดูถูกหลักการหรือ วิชาการใหม่ ๆ ถ้าหากมีใครพูดถึงทฤษฎีใหม่ ๆ อะไรต้องสนใจ และถ้าไม่เข้าใจต้องถาม ถ้าเรา รู้ เรื่องต่าง ๆ แล้วก็ต้องแนะนำลูกน้องในบริษัทให้รู้ด้วย คนเราจะอายุมากแค่ไหน ก็ต้องหา ความรู้อยู่เสมอไม่มีวันจบต้องรู้เรื่องใหม่ ๆ เสมอ

กลยุทธ์วิธีการค้าขายไม่มีวันหยุดนิ่งอยู่กับที่ตราบใจที่มนุษย์ยังคงใช้ความคิด ปฏิภาณ ไหวพริบในการดำเนินงาน การเรียนรู้จึงไม่มีขีดจำกัด ธุรกิจการค้าที่เป็นปีกแผ่นมันคง จะไม่มีวัน ผันแปร หากไม่มีกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ผู้บริหารที่มีประสบการณ์สูง ๆ ยังคงต้องเรียนรู้ ศึกษา กลยุทธ์ใหม่ ๆ เพราะการหยุดนิ่งอยู่กับที่ ก็เปรียบเสมือนแสดงช่องโหว่ให้คู่ต่อสู้รู้จุดอ่อน และสามารถตีฝ่าวงล้อมเข้ามาทำลายรั้งแห่งธุรกิจได้ตลอดเวลา การรู้จักปรับกลยุทธ์ การรู้จัก พลิกแพลงสถานการณ์เป็นเรื่องน่าสรรเสริญยิ่ง พ่อค้าหน้าใหม่ควรหมั่นศึกษาหาข้อมูลเพื่อ เป็นบันไดไต่เต้าขึ้นไปสู่ความมั่งคั่ง

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นปู่ย่า ตายาย ยังสอนลูกหลานเสมอว่า การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ ไม่หวังพึ่งพาแต่ความรู้ที่อยู่ในตำราเท่านั้น คนที่เอาแต่ยึดติดกับความรู้ที่อยู่ใน ตำรามิได้จะต้องก้าวตามผู้อื่น แต่ถ้ารู้จักเรียนรู้สิ่งที่ยอยู่นอกตำราเสียบ้างก็จะสามารถเป็นผู้นำได้

ไม่ยาก วิธีคิดแบบนี้มาจากวัฒนธรรมทางจิตใจที่โดดเด่นของชาวจีนแต่จิว นั่นก็คือ ปฏิบัตินิยม ปฏิบัตินิยมของชาวจีนแต่จิว คือ การอยู่กับความเป็นจริง แสวงหาความเป็นจริงเพื่อชีวิตมั่นคง เข้าใจชีวิตได้ชัดเจน เพื่อสร้างตนและรังสรรค์สังคม

เหตุปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนแต่จิวเป็นนักปฏิบัติมากกว่านักทฤษฎีเพราะอิทธิพลของลัทธิขงจื้อใหม่และสภาพภูมิศาสตร์ของถิ่นแต่จิว ลัทธิขงจื้อที่แพร่หลายในถิ่นแต่จิว คือ ลัทธิขงจื้อใหม่ของจูซี เป็นคนสมัยราชวงศ์ซ่ง และหวางหยางหมิง เป็นคนสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ. 2015-2071) ยุคราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิงมีจำนวนคนยกถิ่นย้ายถิ่นเข้าแต่จิวมากพร้อมทั้งนำลัทธิขงจื้อใหม่เข้ามาด้วย จูซีเคยมาสอนปรัชญาของเขาที่แต่จิว หวางหยางหมิงก็มีศิษย์รักเป็นปัญญาชนแต่จิว ลัทธินี้เน้นค่าของคนอยู่ที่ผลของงานที่ทำจริงมากกว่าการเสนอหลักการ ประกอบกับถิ่นแต่จิวมีปัญหาภัยธรรมชาติและมีพื้นที่น้อย จำนวนคนมาก ผลผลิตไม่พอกิน ภัยธรรมชาติรุนแรงและมาอย่างรวดเร็ว เช่น พายุไต้ฝุ่น ทำให้คนแต่จิวไม่มีเวลาจะคิดหลักการดี ๆ อะไรได้ แค่หนีภัยให้ทันการรีบทำงานให้พอกินก็เป็นภาระอันหนักอึ้งอยู่แล้ว ทฤษฎีจึงไม่มีความจำเป็นหรือเป็นประโยชน์ต่อสังคมแต่จิวในอดีตเท่าการปฏิบัติจริง (ถาวร ลิกข โกลศล, 2554, หน้า 172-173) กล่าวสรุปได้ว่าชาวจีนแต่จิวอยู่กับความจริง ไม่ชอบอ้างอิงทฤษฎีหรือหลักการลม ๆ แล้ง ๆ แต่จะพิจารณาความจริงตามสถานการณ์ แล้วลงมือทำจริง ให้ได้ผลจริง มีความรู้ความสามารถที่แท้จริง ชาวจีนแต่จิวตั้งแต่ขุนนางระดับเสนาบดีไปจนถึงชาวนา ช่างปักผ้า ศิลปิน ล้วนเป็นนักปฏิบัติที่ได้ความรู้จากประสบการณ์ลงมือทำจริง ได้ผลจริง แล้วสั่งสมจนกลายเป็นจิตวิญญาณปฏิบัตินิยมของตน และกลุ่มชาติพันธุ์จีนแต่จิวอย่างชัดเจน

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมีคุณสมบัติพิเศษ คือ มีความขยันหมั่นเพียร ศึกษาหาความรู้จากทั้งทฤษฎีและความรู้จากประสบการณ์ลงมือทำจริง เพื่อแสวงหาความก้าวหน้า การศึกษาเรียนรู้ไม่มีวันสิ้นสุด ไม่มีขอบเขตจำกัด การศึกษาเรียนรู้ทำให้เจริญก้าวหน้าและเป็นเครื่องเตือนใจให้เกิดความฮึดสู้ เพื่อไปสู่ความสำเร็จ เปรียบดังการพายเรือ ถึงจะพบอุปสรรคต่าง ๆ นานา ฝายพายนั่นก็จะพยายามกัดฟันนำพาเรือไปให้ถึงฝั่งงได้ ดังนั้น การศึกษาเรียนรู้ก็เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ในเรื่องใด ล้วนแต่เป็นทางสู่ความสำเร็จด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีจะให้ความสำคัญด้านความรู้มาก จึงนิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสือให้สูง ๆ และมีโอกาสจะส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือต่างประเทศ เพื่อนำความรู้ที่เรียนมาประกอบอาชีพ และสร้างตัวอย่างเจริญรุ่งเรือง

2. พลังความสำเร็จด้านการรวมกลุ่มสูงของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี
ชาวจีนแต่จิวมีสำนึกผูกพันต่อวงศ์ตระกูลและมาตุภูมิเข้มข้น มีพลังการรวมกลุ่มสูง

วงศ์ตระกูลในที่นี้ หมายถึง ตระกูลแซ่ ซึ่งแยกเป็นสายสกุลย่อยตามต้นตระกูลที่มาตั้งรกรากในถิ่น
แต่จิว “มาตุภูมิ” หมายถึงหมู่บ้านของตนและถิ่นแต่จิวทั้งหมด “การรวมกลุ่ม” หมายถึง
การรวมกลุ่มกันตามสายสกุลแซ่และภูมิลำเนาเดิม คือ หมู่บ้านและอำเภอตลอดจนถึงกลุ่มจีนแต่จิว
ด้วยกัน

ปกติเมื่อคนจีนย้ายถิ่นจะรวมกลุ่มกันไปตั้งรกรากในถิ่นใหม่ตามตระกูลแซ่ ต่อมา
ภายหลังมักปะปนกันจนการอยู่ร่วมกันตามตระกูลแซ่จางไป แต่จีนแต่จิวยังรักษาวัฒนธรรมนี้ไว้
อย่างเหนียวแน่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นประการหนึ่ง ยังปรากฏชัดเจนในชนบทจีนปัจจุบัน
ชาวจีนแต่จิวมีสำนักผูกพันในระบบตระกูลแซ่สูงเป็นพิเศษ เพราะเมื่ออพยพหนีสงครามลงมาจาก
จงหยวน (มณฑลเหอหนันและซานซี) มากันเป็นตระกูลแซ่ บางกลุ่มเข้าแต่จิวเลย บางกลุ่ม
อยู่แถวเจียงหยายและสกุเกี้ยนก่อน ต่อมาจึงย้ายถิ่นเข้าแต่จิว โดยมากันตามสายสกุลในตระกูลแซ่
ของตน อยู่กันเป็นครอบครัวหรือกลุ่มครอบครัวก่อน ต่อมาจึงขยายวงกว้างเป็นหมู่บ้านใหญ่
ทั่วไปในถิ่นแต่จิว เมื่ออพยพลงมาต้องต่อสู้ภัยในระหว่างทาง ตั้งถิ่นฐานแล้วต้องต่อสู้ผสม
กลมกลืนกับชนพื้นเมืองเดิมและภัยธรรมชาติ เหล่านี้ต้องอาศัยพลังคนในสายสกุลของตน
คนแต่จิวจึงอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านตามสายสกุลในตระกูลแซ่ของตน มีความผูกพันและสามัคคีกัน
อย่างเข้มแข็งจนกลายเป็นนิสัยประจำเผ่าพันธุ์ ความผูกพันนี้ขยายจากครอบครัวเป็นวงศ์ตระกูลทั้ง
หมู่บ้าน ถือเป็นพวกเดียวกันที่เรียกว่า “กาเก๋นั้ง” มีทุกข์ร่วมสู้ มีสุขร่วมเสพ

ความสัมพันธ์ของคนในแซ่เดียวกันตามระบบตระกูลแซ่ของจีนแต่จิวแบ่งเป็น 2 ระดับ
ถ้าเพียงร่วมแซ่กันแต่คนละสาขาซึ่งแยกกันมานาน เรียกว่า ญาติชั้น “จง (宗-แซ่, สกุล)” คือ ญาติ
ร่วมแซ่ แต่ถ้าร่วมสาขาเดียวกันด้วยมีบรรพบุรุษต้นสาขาคนเดียวกันไหวศาลบรรพชน (祠堂)
ศาลเดียวกัน เรียกว่า ญาติชั้น “กาเก๋นั้ง” คำนี้แปลว่า “คนครอบครัวเดียวกัน” ซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่
มีคนอยู่ร่วมกัน 5 ชั่วคน ต่อมาแม้จะแยกครอบครัวกันเพราะพัน 5 ชั่วคนไปแล้ว แต่ยังบูชาปฐมวงศ์
ประจำสายสกุลคนเดียวกันที่ศาลเดียวกัน ถือว่าเคยร่วมครอบครัวเดียวกันมาก่อน จึงยังนับเป็น
“กาเก๋นั้ง” กันอยู่ ความหมายหลักของคำ “กาเก๋นั้ง” คือ “ญาติร่วมสาขาในแซ่เดียวกัน”
(ถาวร สิกขโกศล, 2554, หน้า 144 - 145)

เมื่อชาวจีนแต่จิวย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดชลบุรี จะรวมกลุ่มกันตามตระกูลแซ่หรือ
ภูมิลำเนาเดิม ความผูกพันต่อวงศ์ตระกูลจะเห็นได้ชัด คือ เมื่อคนที่ เป็น “กาเก๋นั้ง” ร่วมสายสกุลกัน
อพยพเข้ามาในชลบุรี คนที่อยู่เก่าจะช่วยเหลือเกื้อหนุนกันอย่างเต็มอกเต็มใจ ความผูกพันนี้ทำให้ส่ง
เงินไปให้ครอบครัวและญาติใน 5 ชั่วคน ตลอดจนญาติร่วมสายสกุลที่เป็น “กาเก๋นั้ง” กันในหมู่บ้าน
ของประเทศจีนอยู่เสมอและช่วยกิจการสำคัญของหมู่บ้าน เช่น สร้างโรงเรียน ศาลาบูชาบรรพชน
ขยายกว้างออกไปช่วยทำสาธารณประโยชน์แก่ถิ่นแต่จิวตามกำลังศรัทธาและทุนทรัพย์ อีกเรื่อง

หนึ่งให้เห็นชัดถึงความผูกพันในวงศ์ตระกูลและมาตุภูมิของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี คือ การกลับไปเยี่ยมญาติและเยือนถิ่นแต่้จิ๋วของลูกหลานจีนโพ้นทะเล ชาวจีนแต้จิ๋วบอกว่าอยู่ที่ไหนก็ได้ที่การค้าดี แต่ขอให้กลับไปเยี่ยมบ้านที่แต่้จิ๋วได้สะดวกอยู่เสมอก็แล้วกัน ชาวจีนแต้จิ๋วมีคตินิยมว่าการกลับไปเยือนภูมิลำเนาเดิมในแต่้จิ๋ว คือ “ใบไม้ที่ร่วงกลับสู่โคนต้น” ถึงแม้ว่าบางลูกหลานของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีไม่รู้หมู่บ้านเดิมว่าอยู่ที่ไหนและไม่รู้ภาษาจีนก็ยังมีไปเที่ยวแต่้จิ๋ว-ชั่วเถาด้วยความผูกพันต่อวัฒนธรรมของบรรพชน

พลังการรวมกลุ่มทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีเข้มแข็งมาก ทั้งที่เป็นกลุ่มขนาดใหญ่และกลุ่มขนาดเล็ก กลุ่มขนาดใหญ่ได้แก่ การรวมตัวเป็นสมาคมจีนและมูลนิธิจีน ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการสืบหาคนแซ่เดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้สืบสกุลได้ถูกและทราบที่มาของแต่ละคนว่ามาจากตำบลใด เมืองไหนของประเทศจีนซึ่งเป็นการง่ายต่อการทำความรู้จักและสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อีกทั้งยังส่งผลต่อจิตใจในด้านความเอื้ออาทรและการสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมบางประการของความเป็นชาวจีนแต้จิ๋วให้คงอยู่สืบไป เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบของการทำธุรกิจ การค้าร่วมกัน ซึ่งเป็นการประสานงานระหว่างชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมบทบาททางสังคมร่วมกัน เครือข่ายในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเกิดขึ้นยังก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ทั้งในหมู่ชาวจีนแต้จิ๋วและชาวไทย การดำเนินงานดังกล่าวได้กลายเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาใหม่ในชลบุรีกับชาวไทยชลบุรี ในจังหวัดชลบุรีมีสมาคมและมูลนิธิหลายแห่ง เช่น ไตรสรณะพุทธสมาคม สมาคมพุทธเมตตาชลบุรี พุทธสมาคมจีสองแห่งประเทศไทย พุทธสมาคมสว่างผลหนองมน (เม่งก้วยเซียงตั่ว) พุทธสมาคมเพียวเฮียงไถ่ ศรีราชา มูลนิธิไตรคุณธรรม สมาคมประมงชลบุรี สมาคมกลุ่มอาชีพชลบุรี สมาคมเพื่อการเกษตร ภาคตะวันออก สมาคมโรงงานผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทย สมาคมจีนโผเวเล้งจังหวัดชลบุรี สมาคมการค้าช่างเหมาชลบุรี เป็นต้น

การรวมกลุ่มทางสังคมเป็นสมาคมและมูลนิธิของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรีที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วซึ่งยังคงยึดมั่นในหลักการของความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากจุดเริ่มต้นโดยคนจำนวนไม่มากนักสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน มีการขยายจำนวนสมาชิกและจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายไทยและยังได้สะท้อนภาพของระบบอาวุโส การสร้างเครือข่ายและสายใยเป็นลูกโซ่ที่เชื่อมโยง มีการพบปะสังสรรค์ ร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อให้บรรดูลูกเป้าหมายเดียวกัน รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ

และการดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

ศาสนาสถานตามความเชื่อของชาวจีน ตัวอย่างเช่น ที่วัด โรงเจและศาลเจ้าจีน เป็นการรวมกลุ่มทางสังคมในอีกลักษณะหนึ่งอันเป็นผลมาจากชาวจีนมีความผูกพันกับถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองอย่างมาก เมื่อต้องเดินทางไปยังต่างถิ่นหรืออพยพจากถิ่นฐานเดิมไปยังต่างแดนชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีต่างก็ปรารถนาที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากพระโพธิสัตว์เซียน เทพเจ้าทั้งหลายตามที่ตนเองนับถือ เพื่อบันดาลความสุขเหมือนกับที่บ้านเกิดในประเทศจีน ดังนั้น เมื่อชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาอยู่ในชลบุรีก็จะร่วมกันสร้างวัดศาลเจ้าหรือโรงเจขึ้นเหมือนกับที่มีในบ้านเกิดเดิม

สรุปได้ว่า ชาวจีนแต่จิวอพยพย้ายถิ่นเข้ามาที่จังหวัดชลบุรีเนื่องด้วยความแร้นแค้น ทำให้มีจิตวิญญาณของการเอาตัวรอดสูง การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมเป็นวิถีที่สำคัญ เมื่อไปอยู่ถิ่นใดก็ปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับถิ่นนั้น ประกอบกับชาวจีนแต่จิวมีการรวมกลุ่มกันสูง ส่งผลถึงความสัมพันธ์กันในระหว่างกลุ่ม ซึ่ง “วัฒนธรรมการสร้างความสัมพันธ์หรือเครือข่าย” เป็นวัฒนธรรมในการดำเนินธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลให้ธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีประสบความสำเร็จ คือ ระบบความสัมพันธ์ทางธุรกิจแบบจีน หมายถึง การดำเนินธุรกิจโดยอาศัยเครือข่าย ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งผลักดันให้ธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมีการเจริญเติบโตและมั่นคง กล่าวได้ว่า ศักยภาพด้านพลังการเป็นผู้นำทางธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมีความเชื่อมโยงมาจากระบบอุปถัมภ์ ที่เป็นไปในลักษณะที่เอื้อต่อการสะสมทุน ซึ่งแตกต่างจากระบบอุปถัมภ์ของชาวไทยที่ระบบอุปถัมภ์มีความผูกพันกับระบบราชการ

จากบริบทของระบบอุปถัมภ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีในลักษณะนี้ เป็นปัจจัยเสริมแรงในการสร้างเครือข่ายด้านเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมีแนวคิดแบบคลในการอาศัยความได้เปรียบในระบบอุปถัมภ์แบบไทยและแบบจีนพอกำมาสร้างประโยชน์เพื่อเอื้อต่อธุรกิจของตน โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวตะวันตกมีการลดบทบาทในกิจการต่าง ๆ ในประเทศไทย เนื่องจากผลของสงคราม ตามหัวเมืองใหญ่ทางภาคเหนือที่เกี่ยวกับกิจการทำไม้ กิจการที่เกี่ยวกับโรงสีทางภาคกลาง การขนส่งทางเรือและภาคใต้ในกิจการด้านเหมืองแร่ ในช่วงนี้กลุ่มคนในเมืองได้มีการขยายการสร้างความสัมพันธ์กันอย่างกว้างขวางมากขึ้น การมีสถานที่ที่เกี่ยวเนื่องกับส่วนราชการเป็นศูนย์กลาง เช่น สโมสรข้าราชการ ซึ่งสถานที่ดังกล่าว ทำหน้าที่เป็นแหล่งชุมนุมของข้าราชการและพ่อค้าชาวจีนในการพบปะเจรจา ด้านผลประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวในระบบอุปถัมภ์และแลกเปลี่ยนระบบข่าวสารทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ

การรวมกลุ่มของสมาคมชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี เช่น สมาคมตระกูลแซ่ ศาลเจ้า โรงเรียนจีน นับเป็นพลังทางสังคมในการสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านการบริหาร การจัดการ การ ตลอดจนการจัดสรรแบ่งปันอำนาจ การต่อรองแลกเปลี่ยนที่มีความซับซ้อนมาก ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีก้าวเข้ามามีบทบาทในกิจการที่สำคัญ ๆ แม้ว่าชาวจีนแต่จิวอพยพส่วนใหญ่จะเป็นชาวนา แต่มีความเชี่ยวชาญทางธุรกิจการค้าการขาย ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความต้องการความสำเร็จเพื่อหนีจากความลำบากที่เคยผ่านมาจากอดีต ดังนั้น ระบบเครือข่าย ระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งการรวมกลุ่มของสมาคมชาวจีนแต่จิวจึงนับเป็นพลังทางสังคม พลังทางวัฒนธรรมและนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนแต่จิวก้าวเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในสังคมไทย

3. พลังความสำเร็จด้านวิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

3.1 พลังความสำเร็จด้านการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขภายในครอบครัว

ชาวจีนแต่จิวเมื่ออพยพมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดชลบุรี มักจะมีเพื่อนคู่คิด ในการประกอบกิจการเสมอ ที่สำคัญในการประกอบกิจการ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีชอบที่จะทำเป็นแบบระบบครอบครัว ขอความร่วมมือจากคนในครอบครัวก่อนเป็นอันดับแรก ผิดกับการดำเนินกิจการของชนชาติอื่น ๆ ที่มักจะจ้างคนอื่น ตั้งแต่เมื่อเริ่มกิจการ การดำเนินกิจการระบบครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมักประสบความสำเร็จ เพราะสาเหตุที่สำคัญ คือ

1. คนในครอบครัวมุ่งมั่นทุ่มเท เพราะถือว่าเป็นกิจการของครอบครัว
2. ไม่ต้องจ้างคนอื่นในราคาแพง นำเงินค่าจ้างมาเป็นทุนได้
3. ลดต้นทุนในการผลิตในการประกอบการ เพิ่มประสิทธิภาพของสินค้าและบริการ
4. เป็นการวางแผนทาง เป็นการฝึกการบริหารงานให้สมาชิกในครอบครัว

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีเชื่อว่า ความสงบสุขภายในครอบครัว นำพากิจการทั้งปวงให้เจริญรุ่งเรือง

คุณพิพัฒน์ ศุภพิชชาคุลชัย คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นที่ 3 มีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า อากง อาม่า รวมทั้ง คุณพ่อ คุณแม่ พุดสอนย้ำเตือนเสมอว่า ทุก ๆ คนในครอบครัว ต้องร่วมกันสร้าง “ความสงบสุขในครอบครัว” ในครอบครัวต้องมีความสามัคคีกัน จะทำให้ครอบครัวมี “พลัง” ในการทำงานทุกอย่างให้ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าคนในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่สามัคคีกัน งานที่รับผิดชอบต่างคนต่างทำ ไม่ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน งานก็จะไม่ประสบผลสำเร็จได้ เพราะครอบครัวขาดพลัง ความสุขในครอบครัวก็จะมี ชาวจีนแต่จิวเราชอบอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เพื่อให้เกิดความอบอุ่น ดังนั้น เมื่อแต่งงานมีครอบครัว มีลูก มีหลาน ต้องสอนให้ทุกคนในครอบครัวรักใคร่ ประองคองกัน ช่วยกันทำงาน จะเกิดความสุข

สงบของครอบครัวนำพากิจการทั้งหลายไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ (พิพัฒน์ ศุภพิชชาคุลชัย, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2560)

3.2 พลังความสำเร็จด้านวิถีชีวิตของความสามัคคีภายในครอบครัว

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีส่วนมาก มีกฎกติกาสำหรับสมาชิกในครอบครัว คือ ทุกคนต้องมาร่วมรับประทานอาหารมื้อเย็นอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน หลักการข้อนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ดีในการดำเนินชีวิต ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่แตกแยกห่างเหิน เนื่องจากสังคมปัจจุบัน คนส่วนมากจะใช้เวลาส่วนมากไปกับการทำงาน และเที่ยวชมนั่นชมนี้ ตามอารมณ์ ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความห่างเหินกัน เพราะต่างคนก็ออกไปทำงานและหารับประทานกันเองจากข้างนอก กฎกติกาข้อนี้ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสมาชิกในครอบครัว เพราะจะทำให้สมาชิกในครอบครัวได้มาพบปะพูดคุยปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ตามสมควร เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดมีปัญหา สมาชิกในครอบครัวก็จะได้ช่วยกันหาทางแก้ไข หรือให้คำแนะนำตามสมควร

ชารินทร์ ธนาบริพัทธ์ (แซ่ตั้ง) คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นที่ 3 มีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในครอบครัวผม คุณพ่อคุณแม่ผมชอบทานข้าวเย็นกับลูก ๆ เกือบทุกเย็น ถ้าลูก ๆ ต้องทำงานกลับมาบ้านดึก คุณพ่อคุณแม่ก็จะรอลูก ๆ กลับบ้านแล้วจึงจะรับประทาน อาหารพร้อมกันกับลูก ๆ คุณพ่อคุณแม่บอกว่า ชาวจีนแต่จิวให้การตั้งโต๊ะอาหารมื้อค่ำเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนในครอบครัวจะได้มาชุมนุมกันอย่างพร้อมหน้า เป็นช่วงเวลาที่ทำหน้าครอบครัวได้อบรมบุตรหลาน ดังนั้น ถึงแม้ว่ากิจการของผมจะวุ่นวายเพียงใดก็ตาม ผมก็ต้องพยายามหาโอกาสมาร่วมรับประทานอาหารเช้าค่ำกับครอบครัวจนได้ เพราะผมรู้ว่า ผมจะได้รับความรู้ ความรัก ความอบอุ่นและอาหารที่ทำให้ท้องอืดไปด้วย” (ชารินทร์ ธนาบริพัทธ์, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2560)

อาหารมื้อค่ำเป็นการใช้เวลาสำหรับครอบครัวอย่างเต็มที่ มีจุดประสงค์คือ ให้ ความสำคัญกับครอบครัว เพราะหากไม่มีกฎกติกาบังคับ ก็ย่อมจะใช้เวลาให้หมดไปกับคนอื่นหรือกับการทำงาน จนไม่มีเวลาให้ครอบครัว เมื่อเป็นเช่นนี้ ครอบครัวย่อมขาดความอบอุ่นและมีความห่างเหินกัน เป็นปัญหาต่อความสัมพันธ์ของพี่น้องและคนในครอบครัว การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว การรับประทานอาหารเช้าพร้อมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะระหว่างนั้นจะมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน สร้างความรัก ความเข้าใจภายในครอบครัว และทำให้เกิดแนวทางความคิดใหม่ ๆ ในการค้าขายขึ้นระหว่างการสนทนา

3.3 พลังความสำเร็จด้านวิถีชีวิตในการใช้เวลาให้คุ้มค่า

คุณนงนุช พลิชฐ์ คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นที่ 4 มีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์

กล่าวว่า อาม่าอาจสอนลูกหลานว่า คนเราอยากรวยต้องตื่นแต่เช้า คนนอนตื่นสายจะตามคนอื่นไม่ทัน คนค้าขายชาวจีนแต่จิวจะตื่นแต่เช้าโดยมีทัศนคติว่า ตื่นแต่เช้า 3 วันเท่ากับทำงานได้ 1 วัน หากฝึกนิสัยนอนตื่นแต่เช้า ก็ย่อมจะมีเวลาทำประโยชน์ให้ตัวเองได้มากและยังเหลือเวลาทำประโยชน์ต่อผู้อื่นได้อีกด้วย เมื่อตื่นแต่เช้าอากาศที่สดชื่น จะทำให้สมองปลอดโปร่งแจ่มใส คิดอะไร ๆ ก็ได้” (นวกู พลิษฐ์, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2560)

นักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีอาวุโสที่ประสบความสำเร็จในการค้าขายส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ ยังคงนอนตื่นแต่เช้าทุกวันเหมือนเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่ม เพราะรู้คุณค่าของเวลาแต่ละนาทีและสามารถสร้างเงินทองหรือความสุขความสำเร็จให้กับตนเองได้อย่างมากมาย ใช้เวลาคุ้มค่าทุกนาที จึงได้ประสบความสำเร็จในการค้าขาย

3.4 พลังความสำเร็จด้านการเคารพบูชาเทพเจ้า

ในแต่ละก้าวของชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเลที่ต้องใช้ความอดทน ใช้ความพยายามและความมุมานะในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องใช้ความสามารถ การดำเนินชีวิตจะอาศัยความเก่งอย่างเดียวคงไม่พอ ชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเลยังได้อาศัยหลักโดยยึดแบบอย่างของเทพเจ้าที่ตนบูชาเข้ามาเพื่อช่วยประกอบอาชีพให้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เทพเจ้ากวนอู (เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์) เทพเจ้าสกลก ชิว (ตัวแทนของการดำเนินชีวิต 3 รูปแบบ) และเทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ย (เทพเจ้าแห่งโชคกลาง) เป็นต้น การอาศัยหลักการของเทพเจ้าในการดำเนินชีวิตและการงาน จึงเป็นเรื่องของการมีความเชื่อถือส่วนบุคคล การนับถือเทพเจ้าถือเป็นเรื่องดี เพราะทำให้รู้สึกเติมเต็มความเชื่อมั่นในการทำงาน

มีกำลังใจ ประกอบกับมีคุณธรรม เทพเจ้าที่บูชาแล้วร่ำรวยและชีวิตเจริญรุ่งเรืองในความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีมีดังต่อไปนี้

3.4.1 เจ้าแม่กวนอิม เป็นเทพของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีส่วนใหญ่รู้จักและนับถือกันมาก เพราะทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีความเมตตาสูงยิ่งและยังขึ้นชื่อในเรื่องการขออธิษฐานแล้วสำเร็จสมหวังทุกประการ

3.4.2 เจ้าแม่มาจู่หรือเจ้าแม่ทับทิม (ภาษาแต่จิวเรียกว่าเจ้าแม่มาโจ้ว) เป็นเทพเจ้าที่ชาวจีนแต่จิวในประเทศจีนหรือชาวจีนในต่างประเทศบูชาและนับถือมาก ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีเชื่อว่า เจ้าแม่มาจู่เป็นเทพธิดาแห่งท้องทะเลที่คอยปกป้องคุ้มครองผู้คนที่สัญจรไปมาทางเรือ ดังนั้น จึงเป็นเทพที่ชาวประมง นักเดินเรือ และพ่อค้าวานิชของชลบุรีให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างมาก

3.4.3 เทพ สกลก ชิว สกลก ชิว ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีนิยมนำ สกลก ชิว มาตั้งไว้ในบ้าน เพื่อให้เกิดความเป็นมงคล มีวาสนา ร่ำรวย ตามความหมายของ สกลก ชิว

ที่ว่า “ฮก” คือ โชคลาภ วาสนา “ลก” คือ บุญบารมี และ “ชิว” อายุมั่นคงอายุยืน เคล็ดลับวิชา : ควรตั้ง ฮก ลก ชิว ให้หันหน้าออกไปทางประตู ส่วนบริเวณด้านหลังขององค์ฮก ลก ชิว ควรเป็นฝาผนังไม่ควรเป็นหน้าต่าง นอกจากนี้ยังสามารถตั้งองค์ ฮก ลก ชิว ไว้ในห้องรับแขก ตรงด้านหลังเก้าอี้ยาวของชุดรับแขก แต่ห้ามตั้งหลังเก้าอี้เดี่ยวของชุดรับแขก และไม่ควรนำมาตั้งไว้หน้าห้องน้ำหรือห้องครัว การตั้ง ฮก ลก ชิว ถ้าต้องการให้ค้าขายดี เกิดโชคลาภ ให้ตั้ง ฮก อยู่ตรงกลางด้วย

3.4.4 พระยัม ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจถือว่าพระศรีอริยาเมตไตร คือ พระพุทธรูปมีหน้าตาอิมแย้มแจ่มใสแบบพระสังกัจจายน์ ซึ่งจะมีลักษณะท่าทางต่างกันไป เช่น นอนเอกเขนกอิมแย้มแล้วชูมือทั้งสองข้างขึ้น นั่งอยู่บนดอกบัวหรือมีเด็กเล็ก ๆ ปายป็นอยู่รอบ ๆ ซึ่งพระยัมนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจชลบุรีถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งร่ำรวยและเมื่อใคร ได้ดูแล้วก็จะอารมณ์ดีมีความสุข เรียกว่า ร่ำรวยแล้วยังสุขภาพจิตดี

3.4.5 เทพกวนอู เทพกวนอู คือ เทพใบหน้าแดงกล้า มีง้าวเป็นอาวุธ เป็นเทพแห่งความสติคุณธรรม ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจชลบุรีเชื่อว่า หากถูกเอารัดเอาเปรียบ กำลังมีเรื่องมีคดีในศาลหรือถูกก่อกวน การบูชาเทพกวนอูจะช่วยได้ เพราะท่านเป็นเทพผู้พิทักษ์ความยุติธรรม เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้มีคุณธรรมสูงส่งตลอดจนเป็นผู้กตัญญูรู้คุณ ท่านยังเป็นเทพเจ้าแห่งการคุ้มครอง เป็นเทพแห่งสงคราม เนื่องจากท่านมีใบหน้าดุ มีฤทธิ์มาก ภูตผีปีศาจตลอดจนเสนียดจัญไรต่าง ๆ ก็จะไม่กล้าเข้ามาทำอันตรายคนในบ้าน ทำให้บ้านปลอดภัยภัยมีดทั้งปวง ทำให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวย ความสุข ความสำเร็จ ถือว่าครอบคลุมนั่นเอง

3.4.6 ปี่เซียะ คิงคูดเงินทอง เป็นสัตว์มงคลที่ได้รับความนิยมทั้งในประเทศไทยและในประเทศต่าง ๆ มากที่สุดในปัจจุบัน ใครมีไว้บูชาจะทำให้มีแต่โชคลาภ ขณะเดียวกันก็ป้องกันสิ่งชั่วร้าย เป็นสัตว์มงคลที่ไม่มีรูทวาร จึงกินอย่างเดียว ไม่มีทางถ่ายออกเป็นเคล็ดวิชา หมายถึง เงินเข้าแล้ว ไม่มีออก ทรัพย์จึงเพิ่มพูนสถานเดียว

3.4.7 เทพไฉ่ซิ้งเอี้ย เป็นเทพเจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจชลบุรีที่ให้คุณทางด้านเงินทองและโชคลาภ (เทพเจ้าแห่งโชคลาภ) สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจชลบุรีถือเป็นเทพเจ้าที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเริ่มเข้าสู่ปีนักษัตรใหม่ เนื่องจากเป็นเทพเจ้าที่ได้รับการกราบไหว้เป็นองค์แรก ชาวจีนแต่ใจและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจชลบุรีนิยมบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลให้คุณในด้านโชคลาภ ทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคีปรองดองเกิดขึ้นในครอบครัวและทำให้สุขภาพแข็งแรง

เมื่อเข้าสู่วันตรุษจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจชลบุรีมีความเชื่อในเรื่องของการไหว้เทพเจ้าไฉ่ซิ้งเอี้ย โดยการตั้งโต๊ะบูชาไหว้เทพเจ้าไฉ่ซิ้งเอี้ย โดยหันหน้าไปตามทิศต่าง ๆ ที่คำนวณตามฤกษ์ ตามวันเวลาที่เทพเจ้าไฉ่ซิ้งเอี้ยจะเสด็จลงมาตามทิศนั้น ๆ ฤกษ์สำหรับการทำพิธีไหว้

ในประเทศไทย คือ กลางคืน ตั้งแต่เวลา 5 ทุ่ม

วิธีการไหว้ “เทพเจ้าไฉฉิ่งเอี้ย” เพื่อให้พรหรือโชคลาภบังเกิดผลอย่างสูงสุด มีเงินทองไหลมาเทมาตลอดทั้งปี คือ การไหว้ให้จตุรปูไหว้คนละ 3 ดอก หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเพื่ออัญเชิญเทพ โดยตามความเชื่อให้เปิดประตูหน้าบ้านไว้เพื่อต้อนรับเทพเจ้าไฉฉิ่งเอี้ยที่เสด็จลงมา และปิดประตูหลังบ้านไว้ เพื่อให้ท่านประทานพรเข้าสู่ตัวบ้านอย่างเต็มที่ เรียกได้ว่าปิดประตูเพื่อกักเก็บพลังงานความโชคดีไว้ในบ้าน ขั้นตอนมา คือการกล่าวคำอธิษฐานหลังจากอัญเชิญเทพ คือ บอกชื่อแซ่ นามสกุล วันเดือนปีเกิด อายุและที่อยู่ ของผู้ทำการไหว้ขอพร หรือเขียนรายละเอียดบุคคลที่ขอพรใส่ในกระดาษให้เรียบร้อย วางไว้ในถาดบนโต๊ะบูชา

หลายครอบครัวมีความเชื่อว่าการนำสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเงินทอง เช่น สมุดบัญชี เช็ค หรือ กระเป๋าเงิน มาตั้งวางไว้ด้วย ก็จะช่วยให้มีโชคเพิ่มขึ้น บางครอบครัวไหว้ทุกปีได้ผลทุกปี ถึงขั้นยกตู้เซฟมาวางก็มี เมื่อไหว้รูปได้ครึ่งดอก เอาเครื่องกระดาษไปเผา ส่วนของที่ไหว้ให้นำกลับเข้าบ้านไปรับประทานเพื่อเป็นสิริมงคล

เครื่องไหว้ในพิธีการไหว้เทพเจ้าไฉฉิ่งเอี้ย

1. รูปปั้น หรือ รูปภาพ องค์เทพไฉฉิ่งเอี้ย
 2. แก้วใส่ข้าวสาร หรือ กระจกรูป มีกิมฮวยปัก 1 คู่ ติดกระดาษแดงหรืออั้งตีว
 3. แจกันดอกไม้ 1 คู่
 4. เชิงเทียน พร้อมเทียนสีแดง 1 คู่
 5. น้ำชา 5 ถ้วย
 6. ถั่วเขียว 1 จาน ถั่วแดง 1 จาน ส้ม 8 ลูก
 7. เจี๊จื่อ 5 อย่าง ผลไม้ 5 อย่าง
 8. สาคุตัมสุกน้ำเชื่อม หรือ อี้ 5 ถ้วย
 9. น้ำใส่ยอดทับทิม 8 ยอด 1 ขัน หรือ 1 แก้ว
 10. หนังสืออัญเชิญ พร้อมคำอธิษฐานขอพรสีแดงและสีเขียว
 11. ซองอั้งเปา
 12. ขนมหวาน 3 อย่าง เช่น ขนมแข่ง ฮวดก้วย ขนมชั้น
 13. กระดาษทอง (ตัวกิม) 12 แผ่น และ กระดาษไหว้เจ้า (หิ้งเตี้ย) 12 คู่
- รูปใหญ่คนละ 3 ดอก

เมื่อรูปใกล้หมดให้ลาของไหว้ไปทานกันในครอบครัว ส่วนเทียนสีแดงที่ดับแล้วให้นำไปเก็บไว้ในตู้เซฟหรือที่เก็บเงิน เพื่อให้เกิดโชคลาภและความมั่งคั่งตลอดทั้งปี

3.5 พลังความสำเร็จด้านความเชื่อเรื่อง หยิน หยาง

ชาวจีนเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนแบ่งออกเป็นหยิน-หยาง ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกัน ผู้ชาย เป็นหยาง ผู้หญิงเป็นหยิน พระอาทิตย์เป็นหยาง พระจันทร์เป็นหยิน กลางวัน เป็นหยาง กลางคืนเป็นหยิน หน้าที่ของร่างกายคนเราเป็นหยาง ส่วนรูปร่างเป็นหยิน สวรรค์เป็นหยาง โลกเป็นหยิน ผิวหนัง กล้ามเนื้อเป็นหยาง อวัยวะภายในเป็นหยิน หลังเป็นหยาง ท้องเป็นหยิน ร้อนเป็นหยาง เย็นเป็นหยิน เป็นต้น (ภานุ อัมพรบุพผา, 2535, หน้า 45) แนวคิด หยิน-หยาง ของชาวจีนไม่ได้เป็นสิ่งตรงกันข้าม แต่เป็นสิ่งที่ผสมผสานกันเป็นหนึ่งเดียว หยิน-หยางเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ในความเปลี่ยนแปลงจะมีความสัมพันธ์ควบคู่กันไป จากการยึดหลักความสมดุลตามทฤษฎีหยิน-หยาง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของผู้คน ทั้งในชีวิตประจำวัน คือ สามารถนำทฤษฎีหยิน-หยางเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีเชื่อว่าใน โลกของความเป็นจริงที่เราสัมผัสกันอยู่ทุกวันนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของคู่กัน ซึ่งเป็นประติมากรรมชิ้นเอกของธรรมชาติที่สร้างสรรค์ไว้อย่างลงตัว ไม่มีอะไรที่จะคงที่แน่นอนอยู่เสมอไป ทุกอย่างสามารถเปลี่ยนแปลงผันเปลี่ยนได้ตามเหตุและปัจจัยต่าง ๆ กัน ชาวจีนแต่จิวเป็นชนชาติที่มีความโดดเด่นในด้านการค้าขาย ปรัชญาการค้าของชาวจีนแต่จิวจึงเปรียบประดุจเส้นทางที่จะนำพาไปสู่ความมั่งคั่ง ร่ำรวย อีกข้อคิดหนึ่งของชาวจีนแต่จิวที่นั้ศึกษา “ทุกอย่างคู่กัน” หมายความว่า “ทุกอย่างต่างก็มีคู่” เช่น มีหญิงก็ต้องมีชาย มีมืดก็ต้องมีสว่าง มีขาวก็ต้องมีดำ เป็นต้น ถนนสายชีวิตของคนเราทุกคนย่อมมีขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ กันบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อฝ่ายหนึ่งร้อนอีกฝ่ายหนึ่งเอาเย็นเข้าดับ ร้อนก็จะทุเลาเบาบางลง แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งเป็นไฟอีกฝ่ายเป็นน้ำมันทุกอย่างก็พินาศหมดไป

คุณอรยา อภิบาลกุลชัย คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นที่ 4 มีอาชีพค้าขาย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในการทำมาค้าขาย เมื่อมีคนค้าขายก็ต้องมีลูกค้าหรือผู้ซื้อเป็นของคู่กัน ถ้าต่างฝ่ายต่างก็อาศัยกันและกัน กิจการและกิจกรรมต่าง ๆ ก็ราบรื่น แต่หากต่างฝ่ายต่างก็จ้องจะเอาเปรียบกัน ผู้ค้าก็โก่งราคาให้สูง ฝ่ายผู้ซื้อหรือลูกค้าก็ต่อราคาเสียนำเกลียด เมื่อเป็นเช่นนี้กิจการก็ไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น คนเราล้วนแตกต่างกันไป บางคนวาสนาดีเกิดมาร่ำรวย บางคนเกิดมาจน แต่ความจนกับความรวยเป็นสิ่งที่สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตัวเรา คนที่จนหากมีความขยันอดทนก็ร่ำรวยได้ ส่วนคนที่ร่ำรวยหากใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายไม่ขวนขวายพัฒนาตัวเองให้ก้าวหน้ากว่าเดิม สุดท้ายก็กลายเป็นคนยากจน คนที่จะยากจนอยู่ตลอดชีวิตนั้น คือ คนที่ไม่สู้ชีวิตชีวิตคนเราฟ้าไม่ได้ลิขิตเสมอไปหากมันแต่นั่งคิดว่าฟ้าจะประทานให้ แล้วนั่งอมมือรอทำไม่ยอมที่จะช่วยตัวเอง ชาตินี้ทั้งชาติก็ยังจนอยู่ดี” (อรยา อภิบาลกุลชัย, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2561)

ธรรมชาติได้สร้างสิ่งที่คู่กันไว้แล้วอย่างสมดุลและก็ยังคงอยู่กับมนุษยชาติมาตลอด “หยิน - หยาง” ทุกอย่างไม่มีอะไรที่ไม่มีคู่ นกคู่กับฟ้า ปลาคู่กับน้ำ ป่าคู่กับลำธารหรือแม้กระทั่ง สวรรค์ยังคู่กับนรก แต่ประเด็นที่น่าสนใจ มีคนจนก็มีคนรวย คนที่มีความบากบั่นมุ่งมั่น ขยันอดออม ย่อมที่จะสามารถสร้างฐานะของตัวเองได้ คนที่ร้อฟ้าประทานเป็นคนที่น่าสงสารที่สุด ถนนชีวิตของเรา เราเป็นผู้สร้างสรรค์ “ฟ้าลิขิตหรือจะสู้สองมือเรา” คนจนคนรวยเป็นเรื่องของกรรมลิขิต ใครทำอย่างใดก็ได้ช้อย่างนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

3.6 พลังความสำเร็จพลังด้านความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย

ชาวจีนมีความเชื่อว่าสุสานที่ดีย่อมหมายถึง ความมีโชคความเจริญรุ่งเรืองของวงศ์ตระกูล ยิ่งถ้าครอบครัวใดประสบความสำเร็จก็ยิ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นผลมาจากฮวงจุ้ยที่ดี การเลือกสถานที่ฝังศพของบรรพบุรุษ มักจะได้รับการคัดเลือกอย่างพิถีพิถันตามหลักฮวงจุ้ย เป็นที่เชื่อกันว่าบรรพบุรุษ คือ ผู้ที่ควรค่าแก่การสักการะบูชา ถ้าสถานที่พำนักในบั้นปลายอยู่ในทำเลฮวงจุ้ยที่ดีก็จะทำให้ทายาทหลายชั่วอายุคนประสบกับความมั่นคงพบแต่โชคดีชีวิตเต็มไปด้วยเกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นที่นับหน้าถือตามีทรัพย์สินเงินทองมากมาย อายุยืนยาว (อานวยชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์, 2538, หน้า 62-63) ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เจ้าชวลบุรีให้ความสำคัญกับการเลือกทำเลของสถานที่ตั้งฮวงจุ้ยสุสานมาก ตั้งแต่จักรพรรดิลงไปถึงชาวนารับจ้างพากันทุ่มเทความคิดความอ่านและเงินทองอย่างมากมายเพื่อคัดเลือกทำเลที่ฝังศพที่ดี

คำว่า “ฮวงจุ้ย” ในภาษาจีนไม่มี มีแต่คำว่า “ฮวงจุ้ย” ซึ่งคำว่าฮวงจุ้ยเป็นภาษาแต้จิ๋ว ถ้าออกเสียงแบบ จีนกลางอ่านว่า “ฟ่งจุ้ย” สันนิษฐานว่าเป็นการเรียกเพี้ยนมาจากคำใดคำหนึ่ง แล้วกลายมาเป็น “ฮวงจุ้ย” คำว่า “ฮวงจุ้ย” มีผู้แปลว่า “ภูมิพยากรณ์” ฮวงจุ้ยนี้ชาวจีนส่วนใหญ่มีความเชื่อถือมาก เรื่องการเลือกสถานที่และการสร้างบ้านต้องให้ถูกโฉลกหรือถูกต้องตามตำราฮวงจุ้ย โดยเชื่อกันว่าในแต่ละที่จะมีพลังลึกลับที่เรียกว่า “แสงที่” แผลงอยู่ การเลือกสถานที่ที่ถูกต้อง และสร้างบ้านได้ถูกหลักฮวงจุ้ย “แสงที่” จะยิ่งช่วยเสริมให้สถานที่ตรงนั้นถูกโฉลกกับเจ้าของ ทำให้ผู้อยู่อาศัยอยู่เย็นเป็นสุขเจริญก้าวหน้า

ศาสตร์เรื่องฮวงจุ้ย ไม่เพียงแต่ใช้กับที่อยู่อาศัยของคนเป็น ซึ่งคนจีนเรียกว่า “เอ็งก้ง” เท่านั้น กับ “อิมก้ง” ซึ่งหมายถึง ที่อยู่ของคนตายหรือบ้านของบรรพบุรุษในปรโลกก็ต้องดูให้ถูกโฉลกด้วย การเลือกฮวงจุ้ยหรือสุสานของบรรพบุรุษจึงต้องมีการเลือกสถานที่และคูทิศทางให้ถูกต้องตามตำรา เพื่อให้ถูกโฉลกกับทั้ง “เอ็งก้ง” และ “อิมก้ง” จะได้ส่งผลสะท้อนถึงลูกหลานให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (จิตรรา กอนันท์เกียรติ, 2542, หน้า 58-59.)

ศาสตร์เรื่องฮวงจุ้ยแยกออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆตามเนื้อหาสาระ กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูผา อีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาถึงบรรยากาศตำแหน่งทิศ ลักษณะของ

ขอดูกุณานั้น ตามความเป็นจริงแล้วเป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโครงสร้างทางด้านดิน-น้ำที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ (ช.ศรีจิวราย, 2538, หน้า 1) สวงจู้ยี่ที่นิยมกันมาก คือ ตรงด้านหน้าของที่ดินที่ใช้เป็นสุสานต้องให้มีแหล่งน้ำ เพราะคนจีนเปรียบน้ำเป็นเงินทอง โชคลาภ เมื่อตีความให้ลึกลงไปจะพบว่าคนจีนมีความผูกพันกับการเกษตรกรรมมาแต่โบราณ การมีน้ำ หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน ความสามารถในการเพาะปลูกที่จะทำให้ง่ายและมีน้ำกินน้ำใช้ในการดำรงชีวิตและเป็นเส้นทางคมนาคมสัญจรไปมา (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2542, หน้า 52 - 54)

การนำเอาวิธีการเลือกทำเลสำหรับที่อยู่อาศัยของคนที่ยังมีชีวิตอยู่มาใช้ในการเลือกทำเลที่ฝังศพ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวจีนนิยมเลือกสถานที่ฝังศพไว้ในทำเลที่ดีและเหมาะสม อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดของสวงจู้ยี่สำหรับสุสานนั้นพัฒนามาจากการที่มนุษย์พยายามปรับตนให้สอดคล้องกับอิทธิพลของธรรมชาติ ความรู้เรื่อง สวงจู้ยี่ได้พัฒนาหลักการรวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงปัจจุบัน พื้นฐาน สวงจู้ยี่ดั้งเดิมพัฒนาขึ้นจากลักษณะภูมิประเทศและธรรมชาติในแถบนั้น กล่าวได้ว่า สวงจู้ยี่พัฒนามาจากการดำรงชีวิตของชาวจีนโบราณในการหาทำเลที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานนั่นเอง (นรมิตร ลีวธรรมงคล, 2530, หน้า 113)

ธรรมเนียมการจัดทำสวงจู้ยี่ ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ในสมัยต่อมาเมื่อมีชาวจีนแต่จิวอพยพมาอยู่ในประเทศไทยก็นำเอาประเพณีการทำสวงจู้ยี่เข้ามาในประเทศไทยด้วย

จากการสัมภาษณ์ วัลลภ ขจรฤทธิ์ ซึ่งเป็นปลัด อบต.หนองไม้แก่น อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้กล่าวว่า จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทยที่มีพื้นที่ใช้สอยในส่วนของสุสานมากพอสมควรเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นไปได้ว่ามีปัจจัยทางกายภาพหรือชัยภูมิที่เหมาะสมแก่ทำเลที่ตั้งของสุสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุสานของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า สวงจู้ยี่สุสาน ไม่ว่าจะเป็นสุสานสาธารณะและสุสานของเอกชน แต่เนื่องจากยังมีกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทอื่นอีกนานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นการอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งถือเป็นพื้นที่จำกัดของการใช้พื้นที่เพื่อสร้างสวงจู้ยี่สุสาน ประกอบกับสุสานที่มีอยู่เดิมก็ไม่อาจทำการขุด ทิ้ง ทำลายได้ สุสานที่มีอยู่ในจังหวัดชลบุรี เช่น สุสานสุขสมบูรณ์ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สุสานพญานาคราช อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สุสานจีนบ้านซากแก้ว (สวงซู้ย) ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สุสานน้ำฮั่ว ตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สุสานเตชะมวงค์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี สุสานกิมเล้งเต่าชัว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สุสาน เม่งหุย เขาน้อย จังหวัดชลบุรี สุสานที่อยู่ในจังหวัดชลบุรีส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นโดยสมาคมหรือมูลนิธิ ตัวอย่างเช่น สุสานน้ำฮั่ว ตำบลหนองรี

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สร้างขึ้นโดยพุทธภวานาสมาคม (จิ้งฮั่ว) พุทธภวานาสมาคม (จิ้งฮั่ว) เป็นพุทธสมาคมที่มีความเก่าแก่มากแห่งหนึ่งของประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2478 เป็นสถานที่สวดมนต์ภาวนา ถือนิสิตกินเจและพบปะสังสรรค์ของชาวจีนแต่จิวที่มาตั้งรกรากในเมืองไทยเพื่อปรึกษาหารือและทำสาธารณะประโยชน์ในสมัยนั้น (วัลลภ ขจรฤทธิ์, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2561)

ในอดีตชาวจีนแต่จิวที่อพยพเดินทางจากประเทศจีนมาหากินในประเทศไทย ไม่รู้ภาษาไทย ไม่รู้จักกฎหมายไทย ส่วนใหญ่เปิดร้านขายสินค้านำเข้าและส่งออก ได้อาศัยสมาคมเป็นที่พบปะกัน แลกเปลี่ยนข่าวสารช่วยเหลือกันจนที่พี่น้อง พุทธภวานาสมาคม (จิ้งฮั่ว) จึงเปรียบเสมือนสถานที่ที่ช่วยเหลือคนจีนในประเทศไทย ต้องการให้สมาคมช่วยฝั่งศพตนเองหรือบรรพบุรุษเมื่อล่วงลับแล้ว ทำพิธีกึ่งเด็กให้ตามประเพณีและมีป้ายจารึกอนุสรณ์ (สิ่งจู้) สมาคมหาสถานที่ทำสุสานได้ที่ตำบลหนองรี อำเภอบ้านบึง (ปัจจุบันเป็นอำเภอเมือง) จังหวัดชลบุรี เป็นที่ดินประมาณ 30 ไร่ ได้ซื้อพร้อมตั้งเบะเอี้ยเสร็จเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2497 เพื่อทำฮวงซุ้ยจำนวน 100 หลุม สำหรับสมาชิกที่มีความต้องการ การก่อสร้างอาคารสำนักงานสำหรับนาศพ เพื่อประกอบพิธีก่อนทำการฝังแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2500 คณะกรรมการได้ใช้สุสานเป็นที่เก็บศพ ไร้ญาติหรือยากจนหรือสมาชิกที่ไม่มีเงินในช่วงที่ประเทศไทยเกิดโรคระบาดเพื่อเป็นสาธารณกุศลและในช่วงที่เกิดสงคราม ไม่สามารถส่งศพกลับประเทศจีนได้ จึงได้สร้างเจดีย์รวมตระกูลแข่งต่าง ๆ (บ่วงยิ่งหอม) ไว้เป็นที่สำหรับเก็บศพคนจีนที่อยู่มณฑลเดี่ยเอี้ย ประเทศจีนและบรรพบุรุษที่อยู่ในประเทศไทย โดยส่วนหนึ่งรับช่วงต่อจากสุสานแต่จิว การก่อสร้างเจดีย์เสร็จในปี พ.ศ. 2503 พุทธภวานาสมาคม (จิ้งฮั่ว) ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2549 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีการรังวัดเขตที่ดินและสร้างรั้วโดยรอบสุสาน ปรับปรุงถนนภายในสุสานให้เป็นคอนกรีต ซ่อมแซมบ่อน้ำ ปรับปรุงการระบายน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำ ปรับปรุงพื้นที่ของเจ้าที่ปะกงใหม่ ปรับปรุงห้องสุขา ปลุกต้นไม้ประดับตลอดแนวถนน ทำสวนหย่อมและลานจอดรถ โดยใช้เงินที่ได้รับจากการบริจาคของสมาชิก คณะกรรมการและผู้มีจิตศรัทธา ทำให้สุสานของสมาคมได้รับการพัฒนา มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม จนได้รับเลือกเป็น “สุสานตัวอย่าง” ของ อบต.หนองรี ในปี พ.ศ. 2554 (วัลลภ ขจรฤทธิ์, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2561)

ชาวจีนไม่ได้ถือว่ามีความแตกต่างกันระหว่างคนที่มีชีวิตอยู่และคนที่เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้น การใช้ฮวงซุ้ยจึงสามารถใช้ได้กับบ้านเรือน (หรือเมือง) ของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และสุสานหรือฮวงซุ้ยของผู้ที่ตายไปแล้ว การประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องฮวงซุ้ยแบ่งออกเป็น 2 สำนักใหญ่ ๆ คือ สำนักที่เน้นรูปทรงของธรรมชาติ และสำนักฮวงซุ้ยที่ใช้เข็มทิศเป็นตัวกำหนดวินิจฉัย สำนักรูปทรงของธรรมชาติเป็นสำนักหรือเป็นแนวคิดที่เก่าแก่ที่สุด มีความเกี่ยวพันกับรูปทรงของภูมิทัศน์ที่เรา

มองเห็นสิ่งแวดล้อมทำเลหรือชัยภูมิที่เราได้เลือกสรรเอาไว้แล้ว ทำเลนั้นอาจจะเพื่อบ้านเรือนอยู่อาศัยหรือเพื่อสุสาน (ละเอียด ศิลาน้อย, 2530, หน้า 71-72)

ศาสตร์ฮวงจุ้ยในการประยุกต์ใช้กับธุรกิจเพื่อให้การค้าขายเจริญรุ่งเรือง

ปัจจุบันการทำธุรกิจมีการแข่งขันค่อนข้างสูงทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความผันผวนต่อสถานการณ์ของโลก ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจโดยรวม รวมทั้งผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ล้วนส่งผลถึงความไม่แน่นอนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะคนที่ทำธุรกิจการค้า ฮวงจุ้ยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโรงงาน การสร้างอาคารพาณิชย์ การสร้างสำนักงานหรือแม้แต่ร้านค้ารายย่อย ๆ ต้องให้ซินแสมาดูฮวงจุ้ย นักธุรกิจนอกจากจะเก่งเรื่องการตลาด การขายแล้ว ยังต้องพึ่งพาศาสตร์อย่างอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการตรวจดวงชะตาเพื่อดูจังหวะทางการค้าการลงทุน การดูโหงวเฮ้งเพื่อเลือกคนเข้าทำงานและการดูฮวงจุ้ยเพื่อเลือกทำเลการค้า

การทำธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจใดก็ตาม พื้นฐานเครื่องมือการตลาดก็คือ 4 P ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์: Product ราคา: Price สถานที่จัดจำหน่ายสินค้า: Place และการส่งเสริมการตลาด: Promotion วิชาฮวงจุ้ยจะเข้ามาช่วยในเรื่อง สถานที่ (Place) การเลือกสถานที่ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในเรื่องของการจัดจำหน่าย ทำเลที่ดีทำให้ร้านอยู่ในจุดที่โดดเด่นมองเห็นได้ง่าย ลูกค้าไปมาสะดวก การจัดสถานที่ให้ดูสวยงามน่าเชื่อถือ ย่อมเอื้อประโยชน์ให้ทำธุรกิจได้ง่ายขึ้น หลักฮวงจุ้ยจะเน้นที่ทำเลที่ตั้งเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกับการประกอบธุรกิจ การเลือกอยู่ในทำเลที่ถูกต้อง ย่อมช่วยส่งเสริมให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้ง่าย แต่ในทางกลับกันถ้าเลือกทำเลผิด อาจส่งผลในทางตรงกันข้าม

วิชาฮวงจุ้ย สอนให้รู้จักดูกระแส (ชี่) การไหลเวียนของผู้คนบริเวณนั้น โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่เป็น เป้าหมาย (Target) ว่ามีกระแสมาทางใด ซึ่งแต่ละธุรกิจจะไม่เหมือนกัน บางคนมองแต่เพียงว่า เลือกให้ร้านค้าอยู่ในตำแหน่งชุมชนที่มีคนหนาแน่นก็น่าจะเพียงพอ โดยลืมนึกไปว่ากระแสของผู้คนบริเวณนั้นเป็นอย่างไร คนที่เชื่อในศาสตร์ฮวงจุ้ย เชื่อว่าการรู้ข้อมูลในทางฮวงจุ้ย ย่อมนำมาซึ่งการตัดสินใจเลือกตำแหน่งของร้านค้าได้อย่างถูกต้องและดีกว่าคู่แข่ง

นอกจากนี้ วิชาฮวงจุ้ยยังช่วยในการเลือกซื้อที่ดินเพื่อการลงทุน มีนักธุรกิจหลายคนตระเวนดูที่ดินเพื่อกว้านซื้อสำหรับการลงทุนในอนาคต ทำให้ลดต้นทุนลงได้มากในการขยายธุรกิจ นอกจากนี้ถ้ามีที่ดินเหลือยังสามารถขายทำกำไรได้

กล่าวได้ว่า ฮวงจุ้ย เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของการนำเอาธรรมชาติมาปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์ เพื่อความอุดมสมบูรณ์มั่นคงและอยู่เย็นเป็นสุข การเลือกทำเลที่ตั้งฮวงจุ้ย

ของสถานที่ตั้งสุสานและการประยุกต์ใช้ดวงจู้ยี้ในการทำธุรกิจเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ความเชื่อเรื่อง ดวงจู้ยี้ เป็นพลังทางจิตใจที่เสริมให้กิจการการค้าเจริญรุ่งเรือง

พลังความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในชลบุรี ล้วนเกิดจาก ทักษะ ภูมิปัญญา ผวนกกับวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และบุคลิกของความเป็นคนขยัน อดทน ประหยัด มีความยึดมั่นในหลักปฏิบัติของพุทธศาสนา ลัทธิเต๋าและขงจื้อ เป็นผู้ให้ความสำคัญกับครอบครัวและบรรพบุรุษ รักพวกพ้อง มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการปรับเข้าหา การปรับเปลี่ยน การผสมกลมกลืน ทำให้สามารถอยู่ในสังคมไทยในจังหวัดชลบุรี ได้อย่างมีความสุข ได้ช่วยกันพัฒนาวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรี ให้มีความเจริญรุ่งเรืองนับจากอดีตสู่ปัจจุบัน

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ในจังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ตลอดจนเพื่อศึกษาวิถีและพลังความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงพลังทางวัฒนธรรมและความสำเร็จ ด้านการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพและพลังด้านการสร้างเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการศึกษาวิจัย รวมทั้งลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มคนที่ศึกษาซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี ในพิธีการต่าง ๆ ทั้งเทศกาลงานประจำปีของศาลเจ้า เทศกาลวันตรุษจีน เทศกาล แข่งเม็ง เทศกาลวันไหว้พระจันทร์ ตลอดจนการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีเป็นต้น รวมทั้งได้มีการสัมภาษณ์ ผู้รู้ (Key information) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น ประธานคณะกรรมการศาลเจ้า คุณฐานวัฒน์ มุขพิมพ์พันธ์ ประธานกรรมการบริษัท ผลิตพลาสติก และกรรมการผู้จัดการมูลนิธิโลกุตระธรรม ประทีป โดยใช้เวลาในการศึกษา 2 ปี 7 เดือน เริ่มศึกษา เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 จากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋ว

ถิ่นแต้จิ๋ว ภาษาจีนกลางออกเสียงเป็น เมืองเฉาโจว เป็นเมืองที่อยู่ทางภาคตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง ชาวจีนแต้จิ๋วและถิ่นแต้จิ๋วมีความหมายสองนัย โดยทั่วไป หมายถึง ชาวจีนในถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัดที่พูดภาษาแต้จิ๋วเท่านั้น ซึ่งถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดแต้จิ๋ว จังหวัดชัวเถา จังหวัดก๊กเอี้ย แต่นัยกว้างหมายรวมถึงชาวจังหวัดชัวบ้วยที่พูดภาษาแต้จิ๋วด้วย เนื่องจากในเมืองไทยแยกชาวชัวบ้วยเป็นจีนไหสอง จีนแต้จิ๋วตามความเข้าใจของคนไทยจึงหมายถึงเฉพาะชาวจีนที่มาจากเมืองแต้จิ๋วเดิมซึ่งปัจจุบันแบ่งเป็นถิ่นแต้จิ๋ว 3 จังหวัดเท่านั้น

ชนชาติดั้งเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วเกิดจากชาวจีนที่ผสมกับชนพื้นเมืองกลายเป็นชาวแต้จิ๋วคือ จีนฮั่น ซึ่งแยกตามถิ่นที่มาได้ 3 กลุ่มใหญ่ คือ พวกฝูเหล่า เหวเหล่า และพวกอื่น ๆ ดังนี้

1.1 ผู้เหล่านี้อาจหมายถึง จีนฮั่น จากจงหวงวน ตงจ้วน พวกเขาอพยพมาอยู่ถิ่นฮกเกี้ยนได้ ผสมกับชนพื้นเมืองกลายเป็นจีนฮกเกี้ยนก่อน ต่อมาได้ย้ายเข้ามาอยู่ถิ่นแต้จิ๋วเป็นชนกลุ่มหลักที่ผสมกับกลุ่มอื่น ๆ กลายเป็นจีนแต้จิ๋ว ด้วยเหตุผลที่มาจากฮกเกี้ยน จึงเรียกรวมชาวจีนกลุ่มนี้ว่า “ฮกเหล่า(ผู้เหล่านี)”

1.2 เหวเหล่านี้อาจหมายถึง เป็นกลุ่มรองลงมาที่ผสมกับชนพื้นเมือง ซึ่งส่วนมากเป็นชาวมณฑลซานซี มณฑลชานซี มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำฮวงโหจึงเรียกว่า “เหวตง” แปลว่า “ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ (ฮวงโห)” จึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “เหวเหล่านี” หมายถึงชาวเหวตง

1.3 พวกอื่น ๆ ที่มาจากต่างถิ่นในต่างยุคกัน เช่น จีนแคะ มาจากฮกเกี้ยนตะวันตกและมณฑลเจียงซี ส่วนมากเข้ามาในช่วงต้นราชวงศ์ชิง ส่วนหนึ่งกลายเป็นคนแต้จิ๋ว อีกส่วนหนึ่งผสมกับแต้จิ๋วหรือฮกถ่อกลายเป็นแคะตั้น

ชนชาติส่วนน้อยในถิ่นแต้จิ๋วยังมี “หลีและหล่าว (ลาว)” ซึ่งเป็นชนเผ่าไท-ลาวในแต้จิ๋ว “ตั้น” ซึ่งเป็นชาวเลขของแต้จิ๋ว และ “เซอ” ซึ่งเป็นชนเผ่าเข้าโบราณในแต้จิ๋วด้วย ชนชาติส่วนน้อยทั้งหมดนี้ยังมีหลงเหลืออยู่ แต่ชาวเซอเหลืออยู่ไม่มากนัก นอกนั้นถูกกลืนกลายเป็นจีนหมด ทั้งร่องรอยไว้ในภาษาและวัฒนธรรมแต้จิ๋วซึ่งมีลักษณะผสมผสานจากหลายชนเผ่า กลุ่มใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมแต้จิ๋วมากที่สุด คือ กลุ่มไปเย่ว ซึ่งรวมพวกหลีหล่าว (ลาว) ไว้ด้วย แต่เซอและตั้นน่าจะเหลือสายไปเย่วโบราณอยู่บ้าง

2. พัฒนาการของการเกิดคนแต้จิ๋วจากยุคบรรพบุรุษยุคปัจจุบัน

ปัจจัยสำคัญที่หลอมรวมชนชาติส่วนน้อยในอดีตให้กลายเป็น “ตั้นนึ่ง” ซึ่งหมายถึงคนจีน และบูรณาการคนทุกกลุ่มให้เกิดความเป็นแต้จิ๋ว คือ วัฒนธรรมขงจื้อและศาสนาพุทธ

ลัทธิขงจื้อเป็นทั้งรากและแก่นของวัฒนธรรมจีน ซึ่งทางการใช้เป็นหลักในการปกครองมาตั้งแต่รัชกาลฮั่นอู่ตี้ ลัทธิขงจื้อเน้นความรักมนุษย์ พัฒนาคณะด้วยการศึกษา ปกครองคนด้วย หลี่ (礼 รีด ฮีต) หมายถึง ครอบครองแห่งวัฒนธรรมอันดีงาม

เมื่อจีนเข้ามายึดถิ่นแต้จิ๋ว พร้อมกับมีจำนวนคนเข้ามาอยู่มากขึ้น ย่อมเกิดความขัดแย้งกับคนพื้นเมือง ทางการเงินจึงใช้นโยบาย “ปราบแล้วปลอบ กล่อมเกลามาให้กลายเป็นจีน” อาวุธสำคัญในการปลอบและกล่อมเกลาคือ การศึกษาและวัฒนธรรมประเพณี เมื่อชนพื้นเมืองได้รับการศึกษาตามวัฒนธรรมขงจื้อก็เกิดการยอมรับวัฒนธรรมประเพณีจีน กลายเป็นคนจีนไปอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ราชวงศ์ถังเป็นต้นมา พุทธศาสนาซึ่งเริ่มรุ่งเรืองในถิ่นแต้จิ๋วตั้งแต่ราชวงศ์ถัง จึงมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดความกลมกลืนและหลอมรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน

พัฒนาการของการเกิดคนแต้จิ๋วจากยุคบรรพบุรุษสู่ปัจจุบันประกอบไปด้วย

1. ยุคฉิน-ฮั่น คนจีนกลุ่มอื่น ๆ เริ่มเข้าถิ่นแต้จิ๋วในราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นแต่ยังมีจำนวนไม่มาก ถึงยุคสามก๊กคนพื้นเมืองยังเข้มแข็งอยู่มาก แต่ก็ค่อย ๆ ขอมสวามีภักดีขอมเป็นราษฎรจีน
2. ยุคจิ้นถึงราชวงศ์เหนือ-ใต้ ในช่วงราชวงศ์จิ้น (พ.ศ. 808-963) และราชวงศ์เหนือ-ใต้ (พ.ศ. 963-1132) คนจีนจงหยวนอพยพลงใต้ครั้งใหญ่ ส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งรกรากในแต้จิ๋ว เป็นบรรพชนสำคัญสายหนึ่งของคนแต้จิ๋ว
3. ยุคราชวงศ์ถัง (พ.ศ. 1161-1450) เป็นยุคที่คนจีนแต้จิ๋วเริ่มกลายเป็นตั่งนั้ง (คนจีนสมัยราชวงศ์ถัง) มีเหตุการณ์สำคัญต่อการเริ่มหลอมรวมคนพื้นเมือง ให้กลายเป็นชาวจีนหลายประการคือ การปราบคนพื้นเมือง การปกครองของหานอ้วที่เข้ามาปกครองแต้จิ๋ว และการเผยแผ่ของพุทธศาสนาที่แพร่หลายในแต้จิ๋ว
4. ยุคราชวงศ์ซ่ง-หยวน เป็นยุคเริ่มเกิดอัตลักษณ์จีนแต้จิ๋ว
5. ยุคราชวงศ์หมิง เป็นยุคที่คนแต้จิ๋วมีภาษาและอัตลักษณ์ของตนเองชัดเจน

3. การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ

3.1 ปัจจัยผลัก (Push factor) คือ ประเทศจีน

3.1.1 ภัยธรรมชาติ ถิ่นแต้จิ๋วมีภัยธรรมชาติรุนแรงมาก ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นประจำ คือ อุทกภัย และ ภัยจากพายุไต้ฝุ่นและมีน้ำทะเลหนุนเอ่อท่วมอยู่เสมอ ทำให้คนเสียชีวิตจำนวนมาก ประกอบกับมีคนจำนวนมากแต่พื้นที่ทำกินมีน้อย ต่างกับถิ่นจีนกวางตุ้งซึ่งอุดมสมบูรณ์และไม่ค่อยมีภัยธรรมชาติ ถิ่นจีนแคะแม้จะแร้นแค้นแต่ภัยธรรมชาติก็น้อยกว่า

3.1.2 ภัยสงคราม และการกบฏ เกิดการปฏิวัติของชาวนาจีน ในช่วงต้นทศวรรษที่ 20 เนื่องจากการทุจริตจากทางการ จึงถูกทางการปราบปราม และเมื่อการปฏิวัติล้มเหลว ขบวนการกรรมกรชาวนาจีนที่ถูกปราบปรามอย่างหนัก ปรากฏมีผู้ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศผ่านทางอำเภอเจียงไห่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของถิ่นแต้จิ๋วและเป็นพื้นที่ติดทะเลเร็วกว่าคน

เกิดการรุกรานของกองทัพญี่ปุ่น ในปี ค. ศ 1930 เป็นเหตุให้เกิดการอพยพของคนในอำเภอเจียงไห่ ซึ่งเป็นเมื่อติดทะเล กองกำลังทหารญี่ปุ่นจากภาคอีสานของจีนบุกลงสู่ใต้ สงครามขยายตัว มีคนหนีลงไปถึงเจียงไห่ 61 ครอบครัว ในจำนวนนั้นมีอยู่ 20 ครอบครัวหนีต่อไปยังต่างประเทศ และ เมื่อสงครามต่อต้านญี่ปุ่นสงบลง ภาวะเศรษฐกิจในประเทศตกอยู่ในภาวะปั่นป่วนขาดแคลนอาหารการกินอย่างหนัก ทำให้ผู้คนพากันอพยพหนีไปอยู่ต่างแดนเป็นจำนวนมาก

3.1.3 ปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน การขาดที่ทำกิน นอกจากภัยสงครามแล้ว การที่มีคนจำนวนมาก แต่มีพื้นที่ทำกินน้อย ส่งผลให้เกิดความอดอยาก ประกอบกับภัยทางธรรมชาติ ทำให้พืชผลได้รับความเสียหาย เกิดความยากจนและความลำบากในการดำรงชีวิตในพื้นที่ ทำให้เกิดการอพยพจากถิ่นเกิด

3.2 ปัจจัยดึงดูด (Pull factors) คือ ประเทศไทย

3.2.1 มีทรัพยากรทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรทางบก และทรัพยากรทางทะเล

3.2.2 รัฐบาลเก็บภาษีชาวจีนอพยพต่ำกว่าคนไทยมาก (3 ปี เก็บ 1.50 บาท ต่อมาเก็บปีละ 1.50-3.00 บาท)

3.2.3 ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ไม่ต้องสังกัดมูลนาย จึงมีเสรีภาพในการตั้งถิ่นฐาน สามารถย้ายที่อยู่ ที่ทำงาน การประกอบอาชีพได้อิสระตามต้องการ

3.2.4 ประเทศไทยมีความต้องการความรู้ ในอาชีพต่างๆ และต้องการแรงงานจำนวนมาก

3.2.5 จุดหมายปลายทางในประเทศไทยจะมีคนคอยชักจูงช่วยเหลือ ซึ่งก็คือชาวจีนที่อพยพเข้ามาไทยอยู่ก่อนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ญาติพี่น้อง มิตรสหายและจะให้ความช่วยเหลือแก่ชาวจีนอพยพใหม่เสมอ

ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้าประเทศไทยในราวก่อน คริสต์ศตวรรษที่ 13 และมีการอพยพเข้ามาเรื่อยๆตั้งแต่สมัยอยุธยา และช่วงที่อพยพเข้ามามากที่สุดเป็นช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นผลมาจากช่วงคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ที่ชาวจีนแต่จิวเป็นผู้ร่วมรบในการกอบกู้เอกราชร่วมกับสมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งมีบิดาเป็นชาวจีนแต่จิว ทำให้ได้รับสิทธิพิเศษมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ชาวจีนที่อพยพมาประเทศไทยเป็นชาวจีนแต่จิวมากที่สุด ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยเริ่มมีการค้าขายกับชาวต่างชาติ ชาวจีนนับว่ามีบทบาทต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากทั้งทางด้านการเมืองและทางด้านเศรษฐกิจ ในช่วงแรกของการอพยพชาวจีนฮกเกี้ยนมีการอพยพเข้ามาก่อน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการในราชสำนัก ชาวจีนแต่จิวเป็นพวกที่อพยพตามมา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย แต่ในช่วงต่อมา ชาวจีนแต่จิวกลับเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาประเทศไทยมากที่สุด กระจายไปสู่หลายภูมิภาคในประเทศไทย จากการที่ชาวจีนแต่จิวทำอาชีพค้าขาย ผนวกกับบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของความเป็นคนขยันขันแข็ง อดทน มีความฉลาดปราดเปรื่อง จึงเป็นพลังเสริมให้ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยในเวลาต่อมา

4. ความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเลกับประวัติศาสตร์ไทย

4.1 ครอบครัวแต้สินหรือ “ตากสิน” ครอบครัวของ “แต้สิน”(ตากสิน) โดยบิดาของสมเด็จพระเจ้าตากสิน เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว ได้อพยพมาสยาม ในสมัยกษัตริย์หยงเจิ้ง ได้ทำการกอบกู้เอกราชของชาติไทยและสร้างเมืองกรุงธนบุรี ในครั้งนั้นชาวจีนแต้จิ๋วได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยสมเด็จพระเจ้าตากสินในการรวบรวมไพร่พลและทำการสู้รบกับพม่า จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้รับการยอมรับและได้สิทธิพิเศษในการอาศัยอยู่ในประเทศไทย ส่งผลให้ชาวจีนแต้จิ๋วมีการอพยพเข้ามามากขึ้นในเวลาต่อมา

4.2 ประเทศไทยได้ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประเทศไทยได้ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยบุคคลคณะหนึ่ง คือ คณะราษฎร ได้ยึดอำนาจการปกครองบ้านเมืองจากพระมหากษัตริย์และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ปี พ.ศ. 2475 ส่งผลถึงคนจีนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยถูกจำกัดด้านการค้า และมีการลดบทบาทความสำคัญลง โดยรัฐบาลเห็นว่าเงินจะครองอำนาจทางเศรษฐกิจ

4.3 ประเทศไทยกับสงครามมหาเอเชียบูรพา ปี พ.ศ. 2483 เกิดสงครามโลกในยุโรป ซึ่งได้แผ่ขยายไปทั่วจนถึงประเทศญี่ปุ่นและขยายวงกว้างทั่วประเทศภาคพื้นเอเชีย รวมทั้งประเทศไทยได้เข้าสู่การสงครามในลักษณะภาวะจำยอมที่จะต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ซึ่งประเทศญี่ปุ่นกับจีนเป็นคู่สงครามกันมาก่อน เมื่อญี่ปุ่นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ และมาเป็นพันธมิตรกับไทยทั้งในทางการทูต การเมืองและการทหาร และได้ประกาศสงครามกับประเทศจีน ดังนั้นไทยเราก็ต้องปฏิบัติตามสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น โดยถือว่า จีนเป็นคู่สงครามด้วยเหมือนกัน

ฉะนั้นคนจีนในประเทศไทย จึงได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก คนจีนคนใดที่ถูกทหารญี่ปุ่นในกองทัพสงฆ์ ก็จะถูกจับเอาตัวไปทรมานด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า จับมัดให้มัดกัด เอาธูปจุดไฟแดงๆแล้วจี้ เอาน้ำสบู่กรอกให้กิน คนจีนบางคนถูกทหารญี่ปุ่นทำร้าย ได้รับบาดเจ็บและถึงแก่ความตาย

รัฐบาลไทยได้เห็นและทราบพฤติการณ์ดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ เพราะเกรงใจกองทัพญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรกัน นอกจากนั้นทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยยังมีกำลังทหารและอาวุธเหนือกว่า จึงไม่สามารถช่วยเหลือคนจีนให้พ้นจากการกระทำของทหารญี่ปุ่นได้ แต่รัฐบาลก็ได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยการหาทางช่วยเหลือคนจีนในประเทศไทยอย่างลับ ๆ คือ เมื่อรู้ล่วงหน้าว่า กองทัพญี่ปุ่นสงฆ์คนจีนคนใด รัฐบาลไทยก็จะส่งคนไปกระซิบ

ให้คนจีนนั้น ๆ หลบหนีไปเสีย ก่อนที่ทหารญี่ปุ่นจะมาจับตัว หรือไม่หากคนจีนที่ได้เคยทำคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง รัฐบาลก็นำเอาตัวคนจีนนั้นไปหลบซ่อนไว้ในที่ปลอดภัย

4.4 การเปลี่ยนจาก “แซ่” เป็น “นามสกุล” ของคนจีนในประเทศไทย จากปัญหาของสงครามมหาเอเชียบูรพา รัฐบาลไทยได้แก้ปัญหาคความขัดแย้งกับญี่ปุ่นเรื่องคนจีนด้วยการกำหนดเป็นนโยบายให้คนจีนที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งในด้านการค้าและอุตสาหกรรม ย้ายออกไปให้พ้นบริเวณที่ใกล้เคียงกับสถานที่ราชการ เพื่อให้อยู่ห่างไกลจากญี่ปุ่นและไม่ให้เป็นจุดสนใจ นอกจากนั้นความช่วยเหลือคนจีนอีกด้านหนึ่ง คือ การให้คนจีนเปลี่ยนจาก “แซ่” เป็น “นามสกุล” เพื่อไม่ให้รู้ว่าเป็นคนจีน เนื่องจากมีการใช้นามสกุลเหมือนคนไทย

4.5 การสร้างสัมพันธไมตรีไทย-จีน หลังสงครามยุติลง ประเทศไทยได้ประกาศว่าการทำสงครามกับจีนในสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นโมฆะ เนื่องจาก ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยนอกประเทศทำการต่อต้านกับกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้เป็นนายกรัฐมนตรีและได้เป็นกษัตริย์รับหน้าสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในการเจรจาเพื่อสันติภาพหลังจากที่ประเทศไทยได้ประกาศว่า การเข้าสู่สงครามของไทยกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นโมฆะ ขณะเดียวกันสงครามระหว่างไทยกับจีนก็เป็นโมฆะเช่นกัน สัมพันธไมตรีกับจีนจึงเกิดขึ้นอีกครั้ง มีการแลกเปลี่ยนทูตและเริ่มสัมพันธไมตรีกันอย่างเป็นทางการ โดยมีการตั้งสถานเอกอัครราชทูตจีนในประเทศไทยและสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศจีน

4.6 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 ทรงคลี่คลายความขุ่นหมองใจ ระหว่างคนจีนในประเทศไทยกับรัฐบาล เมื่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้ว ความขุ่นหมองใจระหว่างชาวจีนในประเทศไทยกับรัฐบาลไทยยังมีอยู่ แต่ไม่ได้ปรากฏปฏิริยาใดๆออกมา ทั้งนี้เพราะคนจีนในประเทศไทยต้องขึ้นอยู่กับสถานอัครราชทูตจีนที่ได้ตั้งขึ้นแล้วในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2488 ชาวจีนในประเทศไทยได้ก่อการจลาจลขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ได้เสด็จกลับมาจากต่างประเทศมายังประเทศไทยเป็นการชั่วคราว และก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลจะเสด็จฯกลับไปยังต่างประเทศ พระองค์จึงทรงมีพระราชประสงค์ที่จะคลี่คลายความขุ่นหมองใจระหว่างคนจีนในประเทศไทยกับรัฐบาล ดังนั้นจึงทรงเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนถิ่นที่อยู่ของคนจีนในประเทศไทย คือ “สำเพ็ง” อันเป็นแหล่งใหญ่ที่คนจีนอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้คนจีนในประเทศไทยที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารปลื้มปิติและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างมาก

นับเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่คนจีนจะได้ให้การรับเสด็จ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนจีนในอดีตที่ผ่านมา กลับคืนสู่ความเป็นพี่น้องกันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม เพราะเป็นประวัติศาสตร์ครั้งแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยเราได้แผ่พระบารมี และพระมหากรุณาธิคุณปกเกล้าปกกระหม่อมแก่ชาวจีนเสมอเหมือนกับคนไทย

4.7 ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างไทยจีน ในปี พ.ศ. 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและเป็นนายกรัฐมนตรีที่ถูกต้องตามแบบแผนของประชาธิปไตยในขณะนั้น ประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน และได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามายังประเทศไทย โดยการส่งกำลังและอาวุธสนับสนุนผู้ก่อการร้าย พรรคคอมมิวนิสต์จีนในประเทศไทย จึงทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชต้องปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนใหม่ โดยได้มีการปรับเปลี่ยนท่าทีการดำเนินนโยบายให้ประเทศไทยมีสัมพันธภาพกับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า “สาธารณรัฐประชาชนจีน” เพื่อไม่ให้ลัทธิทางการเมืองมาทำลายความสัมพันธ์เป็นอันดีของคนสองชาติ นโยบายใหม่นี้ได้รับการตอบรับและเห็นดีด้วยจากทั้งประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวจีนในประเทศไทย ณ ขณะนั้น

เดือน มกราคม พ.ศ. 2518 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เดินทางไปเจรจาเปิดสัมพันธไมตรีกับจีน ณ กรุงปักกิ่ง เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ครั้งแรกในการทำสัมพันธไมตรีกับจีน ซึ่งมากกว่า 700 ปีมาแล้วที่ไม่เคยมีผู้นำของประเทศเดินทางไปสร้างสัมพันธไมตรีทางการเมืองและการทูต การไปเยือนจีนครั้งนั้นทางรัฐบาลจีนได้จัดพิธีการต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ส่งผลถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกัน

5. การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

5.1 ภูมิสังคมจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีเป็นหนึ่งในสี่ของหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออกเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ เพราะตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าทางทะเลมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีการติดต่อค้าขายกับจีน เวียดนามและประเทศทางเอเชียใต้ เอเชียตะวันตก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งเอเชียตะวันออก เส้นทางนี้ยังมีบทบาทต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองชลบุรีมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ครั้งทวาราวดีหรือสมัยขอม จังหวัดชลบุรี เกิดจากเมืองในสมัยทวาราวดี 3 เมือง คือ เมืองพญาเร่ ในเขตอำเภอบ่อทอง เมืองพระรถ ในเขตอำเภอนันทนิคม เมืองศรีพโล ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี ลักษณะเมืองชลบุรีเป็นพื้นที่ภูเขา พื้นที่ราบลุ่ม และมีพื้นที่ราบติดชายฝั่งทะเล จึงเป็นเมืองท่าที่สำคัญ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีชาวต่างชาติ ต่างศาสนา และวัฒนธรรม

เข้ามาตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก เช่น ชาวจีน ชาวลาว ชาวญวนและชาวแขก ในบรรดาชาวต่างชาตินั้น ชาวจีนแต่จิวนับได้ว่าเป็นชาวจีนกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เข้ามาตั้งรกรากที่จังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของประเทศไทยหรือริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 สายบางนา-ตราด เป็นระยะทางประมาณ 81 กิโลเมตรและมีเส้นทางหลวงพิเศษ หมายเลข 7 กรุงเทพฯ-ชลบุรี ระยะทาง 79 กิโลเมตร ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากกรุงเทพฯ-ชลบุรี ประมาณ 45 นาที มีพื้นที่ทั้งจังหวัด ประมาณ 4,611.829 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,726,953 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.8 ของพื้นที่ประเทศไทย ปัจจุบัน จังหวัดชลบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอบ้านบึง อำเภอบางละมุง อำเภอบางพลี อำเภอบางพระ อำเภอบางศรีณรงค์ อำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง อำเภอเกาะสีชังและอำเภอเกาะจันทร์

5.2 การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี

การศึกษาพบว่า ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นซึ่งปรากฏร่องรอยหลักฐานของชุมชนเมืองท่าชายฝั่งทะเล ชื่อ เมืองศรีพะโร หรือศรีพโล และเมืองบางปลาสร้อย แสดงถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ต่อมาการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติทำให้ชุมชนเมืองทั้งสองสูญเสียศักยภาพในการเป็นเมืองท่า เพราะโคลนเลนจากแม่น้ำบางปะกงถูกพัดพามาทับถมชายฝั่งทะเลเมืองศรีพโลและเมืองบางปลาสร้อย ทำให้ท่าเรือตื้นเขิน ท่าเรือจึงขยับตัวจากศรีพโลไปบางปลาสร้อยและอ่างศิลา อ่างศิลาเป็นท่าจอดพักเรือสินค้าที่จะเข้าไปกรุงเทพฯ ซึ่งที่เป็นที่รู้จักตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาและมีความสำคัญขึ้นตามลำดับจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า มีหลักฐานเครื่องถ้วยจีนและนิทานพื้นบ้านเรื่องเศรษฐีพาโลที่เป็นเจ้าเมืองศรีพโล แสดงให้เห็นว่าเมืองศรีพโล ซึ่งเป็นเมืองท่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เป็นชุมชนเมืองที่มีการติดต่อค้าขายกับประเทศจีนและมีคนจีนตั้งถิ่นฐานอยู่ ซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่เป็นชาวแต่จิว

6. วัฒนธรรมและการปรับตัวชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

6.1 วัฒนธรรม

6.1.1 วัฒนธรรมด้านภาษา ประเพณี และความเชื่อ

ภาษา: กำเนิดและพัฒนาการของภาษาถิ่นแต่จิวมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับภาษาถิ่นของชาวฮั่นบริเวณที่ราบตอนกลางและภาษาหมิ่น เป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีการเก็บรักษาภาษาจีนโบราณทางตอนเหนือจำนวนมากไว้อย่างดั้งเดิมที่สุด เกิดจากการรวมเป็นหนึ่งโดยธรรมชาติของภาษาจีนโบราณบริเวณที่ราบตอนกลางกับสำเนียงท้องถิ่นของบริเวณหมิ่นใต้

เอกลักษณ์ของภาษาแต้จิ๋วในประเทศไทย ยังคงมีความเหมือนกับภาษาแต้จิ๋วโบราณมากกว่าภาษาแต้จิ๋วในประเทศจีน ภาษาแต้จิ๋วของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ยังคงมีการใช้กันอยู่ในหมู่มุคนแต้จิ๋วในยุครุ่นปู่ย่าตายาย แต่เริ่มเจือจางลงสมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่

ประเพณี: ประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรีมีวิธีปฏิบัติและความเชื่อเหมือนชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดอื่นๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กรณี คือ ประเพณีในรอบปีและประเพณีชีวิตหรือประเพณีในวงจรชีวิต ประเพณีประจำปี (ในรอบปี) ที่สำคัญ ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรีที่ยังถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนปัจจุบันมีอยู่ 8 เทศกาล ได้แก่ ประเพณีตรุษจีนหรือเทศกาลตรุษจีน (วันขึ้นปีใหม่จีน) เทศกาลหยวนเซียว(เทศกาลโคมไฟ) เทศกาลชิงหมิง (ชิงเหมิง) เทศกาลตวนอู่เจี๋ย (ชาวไทย เรียกว่า “สารทขนมจ้าง”) เทศกาลสารทจีน เทศกาลจงจิวเจี๋ย (เทศกาลไหว้พระจันทร์) เทศกาลถือศีลกินเจ ประเพณีสารทขนมบัวลอยหรือเทศกาลตั้งโถ้ย ส่วนประเพณีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการเปลี่ยนวัย ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีจัดงานแซ่ซิดหรือพิธีฉลองอายุครบ 5 รอบนักษัตร หรือ 60 ปี และประเพณีกงเต็ก(ธรรมเนียมงานศพ)

ความเชื่อ: ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี มีความเชื่อในเรื่องการนับถือเทพเจ้าหรือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ความเชื่อในพุทธศาสนา ล้วนมีผลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วเชื่อกันว่าสิ่งเหล่านี้สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีงามหรือสิ่งที่ไม่ดีขึ้นแก่ตนและครอบครัวได้ การบูชาบวงสรวงเทพเจ้าและวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี คิดว่าเป็นการทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดความพอใจและจะช่วยบันดาลให้เกิดความดีงาม รุ่งเรือง มั่งคั่ง ร่ำรวยให้แก่ตนและครอบครัว จึงก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องมาจากความเชื่อดังกล่าวมากมายและได้มีการยึดถือ ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีอันดีงาม ประเพณีเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชนชาติจีนแต้จิ๋วไว้อย่างเหนียวแน่น

ชาวจีนมีศาสนาและความเชื่อที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียวเรียกกันว่า “ซานเจี๋ยว” ซานเจี๋ยว มิใช่ศาสนาใหม่แต่เป็นการรวมกันของศาสนาพุทธ(มหายาน)กับลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ เป็นศาสนาและความเชื่อที่เริ่มปรากฏเข้ามาตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามายังจังหวัดชลบุรี นอกจากได้นำความเชื่อดังกล่าวเข้ามาในจังหวัดชลบุรีพร้อมกับนับถือเจ้าที่เจ้าทางและความเชื่อเทพเจ้าท้องถิ่น ยังได้รับพุทธศาสนาแบบเถรวาทแบบไทย ลาว พม่าและเขมรมายึดถือและนับถือได้อย่างสนิทใจ

ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจังหวัดชลบุรี ยังคงมีความเชื่อในเรื่องผีสามทวด

เป็นความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ เพราะในยุคที่วิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญ ถิ่นแต่จิวมีภัยธรรมชาติรุนแรง ไม่สามารถหาคำตอบได้ ก็ยอมอาศัยผีसाงเทวดาเป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นอุบายควบคุมจริยธรรมของผู้คนด้วย ผีसाงเทวดาที่ชาวไทยเชื่อสาຍเงินแต่จิวชลบุรีนับถือมีมาก อาจจัดเป็นประเภทได้ดังนี้ เทพยุคโบราณ วีรชนและผู้ทรงกิตติคุณในอดีต เทพทางศาสนาพุทธ และลัทธิเต๋า เทพพื้นบ้าน และเทพเฉพาะถิ่น

6.1.2 วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย อาหาร และการดื่มชา

ที่อยู่อาศัย : เป็นสถาปัตยกรรมการผสมผสานระหว่างแต่จิวและฮกเกี้ยน การสร้างที่อยู่อาศัย ชาวจีนแต่จิวในถิ่นเดิมจะเลือกทำเลที่ตั้งอาคารตามหลักของฮวงจุ้ย ชาวจีนแต่จิวนิยมเรียกบ้านว่า “ไหล” แบบบ้านมีหลายชนิดตามการใช้งานและฐานะของเจ้าของ ตั้งแต่บ้านแบบขนาดเล็กและขนาดกลาง มักจะสร้างกันเป็นหมู่ในบริเวณพื้นที่ของหมู่บ้าน ในแต่ละแบบบ้าน จะให้ความเป็นส่วนตัวกับผู้อยู่อาศัย โครงสร้างบ้านส่วนใหญ่เป็นไม้ ผนังภายนอกอาคารและชั้นล่างก่อด้วยอิฐฉาบปูนเรียบ หลังคาจะมุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบกาบกล้วย ซึ่งมีทั้งชนิดที่มีครอบกระเบื้องและชนิดที่ปั้นปูนครอบ โดยทั่วไปแถบฮกเกี้ยนจะใช้กระเบื้องดินเผาสีแดงอิฐ ส่วนแถบแต่จิวมักนิยมใช้กระเบื้องดินเผาสีเทาอมเขียว ซึ่งแตกต่างกันที่วัสดุท้องถิ่น

อาหาร: อาหารแต่จิวจะเน้นวิธีการปรุงที่หลากหลาย เน้นรสชาติมากกว่าปริมาณ อาหารทะเลเน้นที่ความสด อาหารสัตว์บกเน้นที่ความหอมของเครื่องปรุง ดินแดนเขตแต่จิวดั้งเดิมนั้น แผ่นดินอยู่ติดชายฝั่งทะเล กินอยู่กับทะเลมาแต่โบราณ มีอาหารทะเลเป็นอาหารหลักอย่างหนึ่ง จึงทำให้อาหารแต่จิวมีอาหารทะเลเป็นส่วนประกอบสำคัญ นอกจากนั้น ชาวจีนแต่จิวเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการ “แปรรูป” ของทะเล เอกลักษณ์เด่นที่สุดของอาหารแต่จิว คือ “สด” ข้อเด่นที่สุดของอาหารทะเลก็คือ ต้องกินสดๆ เช่น ปลาดิบหรือฮื้อแซของชาวจีนแต่จิว “ความสด” คือภาพสะท้อนของวัฒนธรรมอาหารทะเลของชาวจีนแต่จิวและวัฒนธรรมการกินเนื้อสัตว์บก มีข้อเด่นอยู่ที่ “ความหอม” ของเนื้อที่เกิดจากการปรุง ทั้งทอด ย่าง ตุ่น อบ จึงทำให้ออกลักษณ์เด่นที่สุดคือ อาหารต้อง “สุก” นี้คือจุดเด่นของวัฒนธรรมอาหารแต่จิว

การดื่มชา: “ก้งฮูเต้” เป็นศิลปะการชงชาที่ขึ้นชื่อของชาวจีนแต่จิว ที่รวมเอาตั้งแต่เรื่องเทคนิคการชง ตลอดจนจนถึงจิตวิญญาณ “ก้งฮูเต้” เน้นที่ความเข้มข้นของรสชาติที่ต้องหวานกลมกล่อมกำลังดี ชาก้งฮูเต้ นับเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาแต่จิว เป็นการผสมผสานศิลปะการชงชาเข้ากับจิตใจ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความรู้สึกจิตวิญญาณผ่านทางศิลปะการชงชา เป็นมารยาทในการแสดงการต้อนรับแขกและการแสดงถึงความรักความสามัคคี ด้วยกระบวนการชงที่มีความประณีตและละเอียดอ่อน แสดงถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามที่อยู่ภายในจิตวิญญาณชาวแต่จิว

6.1.3 วัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรม และนาฏศิลป์

หัตถกรรม: ได้แก่ ผ้าปัก ไม้แกะสลัก หินแกะสลัก เครื่องเคลือบ เครื่องปั้น การทำโมเสคจากเศษเครื่องเคลือบ โคมลายวิจิตร การตัดกระดาษ ปูนปั้น เครื่องจักสาน หุ่นก้านเหล็ก

นาฏศิลป์: ได้แก่ การแสดงงิ้วแต้จิ๋ว การแสดงงิ้วในประเทศไทยสื่อได้สองนัย คือ งิ้วนับเป็นสิ่งความบันเทิงที่ทำให้ชาวจีน ได้หายคิดถึงบ้านเกิดที่จากมา อีกประการหนึ่ง คือ งิ้วเป็นการแสดงที่สื่อได้ถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่และประวัติศาสตร์ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีน ความเป็นมาของงิ้วไม่มีการชี้ชัดว่าเกิดจากที่ใดแน่ บางแนวคิดว่าเกิดจากพวกตาดที่เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและราชสำนักจีนนำมาพัฒนาปรับปรุงให้เป็นรูปแบบของตน บางแนวคิดกล่าวว่าเกิดขึ้นในประเทศจีนเองและได้รับการปรับปรุงและพัฒนาจากราชสำนักจีน ด้วยกษัตริย์จีนมีความสนพระทัยในการแสดงงิ้ว จึงได้ทำการปรับปรุงและพัฒนาหลายยุคหลายสมัย

6.2 การปรับตัวของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี

6.2.1 ด้านประเพณี ความเชื่อ: การที่มนุษย์ในสังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ของวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา ทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ โดยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด หรืออาจจะเป็นความรู้สึกเพื่อให้กลมกลืนไปกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ จนเกิดการปรับและเปลี่ยนแปลงบางส่วน จนผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วชลบุรี ยังคงยึดถือปฏิบัติประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาจากบรรพชนรุ่นก่อน ๆ และยังคงมีการจัดพิธีเช่นไหว้ ในเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน สารทจีน ไหว้พระจันทร์ บ้านที่มีความเคร่งครัด ก็มักจะทำครบทั้ง 8 เทศกาล บางบ้านก็มีการปรับลดไปตามสภาพเศรษฐกิจ แต่ทุกครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในชลบุรี ยังคงมีความเชื่อว่าการเช่นไหว้บรรพบุรุษจะทำให้เจริญรุ่งเรือง เช่น เทศกาลตวงอุ๊ยหรือเทศกาลสารทขนมจ้ำง ซึ่งตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรีจัดให้มีการตั้งโต๊ะเครื่องเช่นไหว้ ด้วยซาแซและบ๊ะจ่าง เทศกาลงหยวน หรือเทศกาลสารทจีน เทศกาลงิ้วเจี๋ยหรือเทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลตงเจี๋ยหรือต้งโจ้ย คือ การไหว้เจ้าที่และบรรพบุรุษด้วยขนมบัวลอยหลังเสร็จพิธี ทั้งนายจ้ำงและลูกจ้ำง มีการรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นการเลี้ยงขอบคุณทุกคนในบ้านค้าหรือในบริษัท และการไหว้ครั้งที่ 8 ซึ่งเป็นการส่งเจ้าขึ้นสวรรค์

6.2.2 ด้านภาษา: การเข้ามาพำนักอาศัยในประเทศไทยต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ทำให้มีการหยิบยืมภาษาใช้กัน ไปมา ภาษาแต้จิ๋วที่ใช้กันในจังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกับภาษาแต้จิ๋วที่ใช้ในประเทศไทยทั่วไป บางคำภาษาไทยก็หยิบยืมภาษาแต้จิ๋วมาใช้ เช่น “เปะเจี๋ย” หมายถึง เงินกินเปล่าที่แลกกับสิทธิบางประการ ปัจจุบันนี้ภาษาแต้จิ๋วในชลบุรีมีคนพูด

ได้น้อยลง และบางครั้งพูดภาษาไทยปนกับภาษาจีน โดยบุคคลที่จะสื่อสารภาษาแต้จิ๋วล้วน ๆ จะเป็นคนรุ่นเดียวกัน เช่น เป็นชาวจีนแต้จิ๋วรุ่น 1 รุ่นปู่ย่า ตายายเหมือนกัน ซึ่งพูดภาษาจีนเป็นหลักอยู่แล้ว หรือรุ่นที่ 1 พูดกับรุ่นที่ 2 (รุ่นพ่อ รุ่นแม่) ถ้าเป็นคนละรุ่นเช่น รุ่นที่ 1 กับรุ่น 3 คือ รุ่นปู่กับ รุ่นหลาน ก็จะพูดจีนปนไทย ส่วนภาษาจีนแต้จิ๋วที่ใช้กัน รุ่นลูกรุ่นหลานยังจำได้บ้างส่วนใหญจะเป็นการเรียกชื่ออาหารที่ใช้ในการเช่นไหว้ เนื่องจากเป็นวันที่เหล่าลูกหลานมารวมตัวกัน คนรุ่นก่อน ๆ อาจจะใช้ภาษาแต้จิ๋วในการเรียกชื่ออาหารทำให้ได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ ส่วนใหญ่รุ่นต่อ ๆ มากมักใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกันมากกว่า

6.2.3 ด้านอาหาร: อาหารแต้จิ๋วได้ชื่อว่ามีหลากหลาย ทั้งต้ม นึ่งและทอด ชาวแต้จิ๋วเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการทำอาหารมาก่อน รวมทั้งมีกรรมวิธีการแปรรูปอาหารเพื่อให้เก็บไว้ได้นาน ซึ่งความชำนาญนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในจังหวัดชลบุรีด้วย ประกอบกับจังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ติดทะเล เช่นเดียวกับถิ่นเดิมในแต้จิ๋ว ทำให้วัฒนธรรมด้านอาหารส่วนใหญ่ยังคงเดิม จะมีเปลี่ยนไปก็เป็นเรื่องรสชาติที่ปรับให้เข้ากับคนในท้องถิ่น หรือมีการประยุกต์อาหารชาติอื่นเข้าไปผสมบ้าง เนื่องจากชลบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยว ทำให้มีคนหลากหลายเดินทางไปที่จังหวัดชลบุรี ทั้งการไปพักอาศัยแบบชั่วคราวหรือบางคนก็ไปตั้งรกรากที่นั่น

6.2.4 ด้านการชงชา: ชาเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับครอบครัวชาวจีนแต้จิ๋วมานาน และการชงชาแต้จิ๋ว ถือเป็นวัฒนธรรมที่สื่อถึงความประณีต งดงาม ซึ่งอยู่ในกรรมวิธีการชง ในกระบวนการชงชา ล้วนสื่อถึงมารยาทอย่างลึกซึ้งของชาวจีนแต้จิ๋ว ชาแต้จิ๋วได้ชื่อว่าเป็นชาที่ดีที่สุดชนิดหนึ่ง สำหรับวัฒนธรรมการดื่มชาในจังหวัดชลบุรีมีให้เห็นกันอยู่ในครอบครัวชาวจีน โดยเป็นการดื่มกันเองภายในครอบครัว และไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน แต่ไม่มีพิธีการชงหลายขั้นตอนเหมือนสมัยก่อน และชามีการปรับรูปแบบ มีทั้งชาที่เป็นใบ เป็นซองสำเร็จรูปสมัยก่อน รุ่นอากง อาม่า ใช้ “ชา” ในการต้อนรับแขก ปัจจุบันมีกาแฟเข้ามาเสริม คนรุ่นใหม่บางคนนิยมดื่มกาแฟกัน ดังนั้นในหลาย ๆ บ้านมีทั้งชา กาแฟไว้ดื่มและไว้ต้อนรับแขกพร้อมกัน

6.2.5 ด้านที่อยู่อาศัย: ชาวจีนแต้จิ๋วเมื่อแรกเข้ามาชลบุรี พวกที่ทำประมงอยู่ติดทะเลจะปลูกบ้านด้วยไม้จริง ใต้ถุนเตี้ย เพื่อป้องกันลมและดินที่เป็นดินเหลว ส่วนพวกที่อยู่ไกลทะเลจะทำได้ถุนสูง เป็นเรือนไม้ภาคกลางแบบไทย หลังคามุงด้วยดินเผา ต่อมาเปลี่ยนเป็นมุงด้วยใบจาก สังกะสีหรือกระเบื้องว่าว ส่วนพวกที่ทำการค้ามักอาศัยอยู่เรือนไม้ห้องแถวติดกัน ประตูเป็นฝาตีไข่มุ โดยอาศัยรวมกันเป็นกลุ่มหรือชุมชน ภายในชุมชนมักจะมีการสร้างศาลเจ้าประจำชุมชน เพื่อเป็นที่สักการบูชาและทำพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณี ในแต่ละเทศกาล รวมทั้งการมีการแสดงงิ้ว และทุกบ้านของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วจะมี “คี้จู้เอี้ย” หรือ เจ้าที่ประจำบ้านไว้เป็นที่กราบไหว้ด้วย

6.2.6 ด้านหัตถกรรม: ศิลปหัตถกรรมของแต้จิ๋ว นับได้ว่ามีความประณีตและวิจิตรงดงามมาก จนเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ ได้แก่ ผ้าปัก ไม้แกะสลัก หินแกะสลัก เครื่องเคลือบ เครื่องปั้น การทำโมเสคจากเศษเครื่องเคลือบ โคมลายวิจิตร การตัดกระดาษ ปูนปั้น เครื่องจักสาน หุ่นก้านเหล็ก ทุกอย่างล้วนมีเอกลักษณ์โดดเด่น แตกต่างจากงานประเภทเดียวกันของชาวจีนถิ่นอื่นอย่างชัดเจน จากความชำนาญด้านหัตถกรรม ด้านงานแกะสลัก ทั้งงานไม้และงานหิน การแกะสลักของชาวจีนแต้จิ๋ว “ครกหินอ่างศิลา” นับเป็นหัตถกรรมอย่างหนึ่งของจังหวัดชลบุรี ที่มีประวัติความเป็นมาว่า เกิดขึ้นเมื่อช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีช่างชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี ชื่อ นายเจ็กฮั่ว แซ่ตั้ง เดินทางมารับจ้างทำเสาหินที่วัดอ่างศิลา และได้พบว่าหินบริเวณอ่างศิลามีความแกร่งทนทานสวยงามจึงนำหินที่เหลือจากการทำเสาไว้ มาตีเป็นครก เพื่อใช้ในครัวเรือน และพบว่าครกหินที่ทำจากอ่างศิลาสามารถใช้งานได้ดี มีคุณภาพ ต่ำแล้วไม่มีเศษหินแตกออกมา จึงได้ทำออกขายในหมู่บ้านจนเป็นที่ยอมรับ ซึ่งในอดีตอาชีพแกะสลักหินของชาวบ้านอ่างศิลา เป็นอาชีพเสริมหลังจากที่ว่างจากการทำประมง กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ครกหินอ่างศิลา เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2556 โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ขอขึ้นทะเบียน 29 กันยายน 2548 เป็นต้นมา

ส่วนงานปักผ้าที่เป็นงานฝีมือชั้นเยี่ยมของชาวจีนแต้จิ๋ว มีการพัฒนาลายปัก โดยลายปักเป็นลวดลายมังกร ลายหงส์ ลายดอกโบตั๋นและนก ยังคงมีให้เห็นโดดเด่นในงานเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งมักจัดขึ้นตามศาลเจ้า และ โรงเจ ผู้หญิงชาวแต้จิ๋วยุคก่อน รุ่นอามา และรุ่นแม่มีฝีมือด้านการเย็บปักถักร้อยโดยส่วนใหญ่

6.2.7 ด้านศิลปะ (งิ้ว): ศิลปะที่แสดงถึงความเป็นชนชาติจีนที่โดดเด่นในประเทศไทย คือ งิ้ว ในประเทศไทยได้รับความนิยมในราชสำนักก่อนและได้แพร่ขยายมาสู่ประชาชนชาวจีนในประเทศไทย สมัยก่อนการจัดการแสดงงิ้วจะมีในเทศกาลต่าง ๆ ได้รับความนิยมทั้งในหมู่ชาวจีน ชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน ต่อมางิ้วได้เสื่อมความนิยมลง เนื่องจากหลายสาเหตุทั้งด้านสังคม เทคโนโลยี การเมืองและเศรษฐกิจ สำหรับ งิ้วในจังหวัดชลบุรีมีมาพร้อมกับการอพยพของชาวจีน โดยชาวจีนที่อพยพมาชลบุรีเป็นชาวจีนแต้จิ๋วมากที่สุด การจัดการแสดงงิ้วจะจัดขึ้นตามศาลเจ้าในงานเทศกาลต่าง ๆ งิ้วเป็นที่นิยมมากในหมู่ชาวจีนแต้จิ๋ว ต่อมาเมื่องิ้วในประเทศไทยเสื่อมความนิยมลง งิ้วในชลบุรีก็เช่นกัน คนดูงิ้วลดน้อยลง คนดูจะเป็นคนรุ่นที่ 1 รุ่น อากง อามา ที่ยังมีชีวิตอยู่มีจำนวนน้อย ที่อายุน้อยลงมากก็เป็นรุ่นที่ 2 คณะงิ้วต้องมีการปรับตัว โดยมีการแทรกภาษาไทยเข้าไปผสม ตลอดจนใช้เครื่องดนตรีที่ทำให้ดูน่าสนใจเพื่อให้คนดูฟังรู้เรื่อง เนื่องจากภาษาแต้จิ๋ววันจะมีคนพูดและฟังรู้เรื่องลดน้อยลง ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในชลบุรียังพยายามรักษาการแสดงงิ้วไว้ให้คงอยู่ โดยจัดให้มีการแสดงทุก ๆ ปี เมื่อมีงานของศาลเจ้า

6.2.8 ด้านสังคม: สภาพของสังคมในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ชาวจีนเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงเกิดจากการปรับตัวจนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมีการผสมกลมกลืนกับชาวไทย นับได้ว่าชาวจีนมีการผสมกลมกลืนจนกลายเป็นชาวไทยมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์ (2554, หน้า 92-93) พบว่า ชาวจีนเมื่อเข้าไปอยู่ในประเทศไทยจะมีการปรับตัวให้เข้ากับ สังคม สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ในถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีโดยไม่กระทบต่อความเป็นชนชาติทั้งของตัวเองและชนชาติที่เข้าไป พำนักอาศัย ในด้านการรักษาความเป็นชนชาติของตนเอง คือ ในเรื่องของวิถีความเป็นอยู่ บุคลิกลักษณะความคิดความเชื่อ โดยชาวจีนมักให้ความสำคัญกับเรื่องของบรรพชน ครอบครัว การสร้างฐานะให้มั่นคง ขณะเดียวกันก็สามารถผสมผสานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของถิ่นที่เข้าไปพำนักอาศัย ได้เป็นอย่างดี สกินเนอร์ (2548, หน้า 94) ได้กล่าวว่า ความแตกต่างของเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติจีน ในด้านความเป็นอยู่เห็นได้ชัดว่า ชาวจีนมุ่งเน้นในการสร้างครอบครัวและคำนึงถึงอนาคตของ ลูกหลาน มีความขยัน อดทน กตัญญูต่อบรรพชน ทำการค้าเพื่อความมั่งคั่ง คำนึงถึงการสร้าง ครอบครัวขนาดใหญ่และส่งต่อสู่รุ่นต่อ ๆ ไป เมื่อมาอยู่ในประเทศไทยซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ จึงพยายามทำมาหากินอย่างอดทน ประหยัด เพื่อสะสมทุนในการสร้างธุรกิจการค้า จากเดิมเป็นคน รับจ้างทำงาน ต่อมาสะสมทุนจนได้เป็นเจ้าของธุรกิจ ส่งต่อรุ่นลูก รุ่นหลาน ซึ่งหมายถึง ชาวจีน รุ่นต่อ ๆ มาที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวเป็นส่วนใหญ่

6.2.9 ด้านอาชีพ : ชาวจีนแต่จิวในชลบุรีส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย และอาศัยอยู่ใน อำเภอเมือง โดยมักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ตามบุคลิกลักษณะที่มีวัฒนธรรมด้านสังคมการ รวมกลุ่มสูง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อเกิดชุมชนชาวแต่จิวก็จะมีศาลเจ้าไว้เป็นที่เคารพบูชาเทพ เจ้าตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ อาชีพชาวจีนแต่จิวชลบุรี จากเดิมส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม การประมง การค้า การรับจ้างทำงานในไร่ และช่างฝีมือ ต่อมาได้มีการสะสมทุนและกลายเป็น เจ้าของธุรกิจในเวลาต่อมา สรุปได้ว่า ชาวจีนแต่จิวชลบุรีมีสำนึกผูกพันต่อบรรพชนสูงและ วมมีลักษณะการรวมกลุ่มสูง เมื่อย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ถิ่นใหม่จะอยู่รวมกันตามตระกูลแซ่ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งผลให้สามารถสร้างธุรกิจการค้าที่จากเดิมมีขนาดเล็กขยายเป็น ขนาดใหญ่ได้

6.2.10 ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ: ชาวจีนแต่จิวมีบุคลิกลักษณะของความขยัน ประหยัดและอดทน จากการศึกษาพบว่า ธุรกิจส่วนใหญ่ในประเทศไทย รวมทั้งในจังหวัดชลบุรี มีชาวจีนแต่จิวเป็นเจ้าของแทบทั้งสิ้น ชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาประเทศไทย นอกจากนำวัฒนธรรม มาแล้วยังได้นำ บุคลิกลักษณะ อุปนิสัย ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต เข้ามาผนวกกับวัฒนธรรม จน

ก่อเกิดเป็นการผสมผสานทางชาติพันธุ์อย่างลงตัว แม้วานับแต่ช่วงที่เข้ามาประเทศไทยในระยะแรก จวบจนกระทั่งถึงชาวจีนแต่จิวรุ่นต่อ ๆ มา จะเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศที่ส่งผลต่อ ชาวจีนเป็นระยะ ๆ รวมทั้งชาวจีนแต่จิวในชลบุรี แต่ชาวจีนเหล่านั้นก็มีการปรับตัวจากบุคลิกที่เป็น คนฉลาด อดทน จีงหาแนวทางและกลยุทธ์ในการประสานประโยชน์ในแต่ละสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้หลายคนสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงจวบจนปัจจุบัน

จากเหตุการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ลงนาม สนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2398 ทำให้ประเทศไทยมีการดำเนินนโยบาย การค้าเสรี ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวมากขึ้น เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศ เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก เปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรม มีชาวตะวันตกเข้ามา ประกอบธุรกิจในไทยมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการขยายตัวในการประกอบธุรกิจของชาวจีนซึ่ง เข้ามาทำการค้าทุกระดับ ทั้งการค้าปลีกและการค้าส่ง และยังเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการค้าแบบใหม่ที่ ขยายตัวขึ้นด้วย ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2440 ชาวจีนได้มีบทบาทอย่างมากทางการค้า เช่น การทำโรงสี โรงเลื่อย ชาวจีนระดับสูงและระดับกลางได้เข้ามารับบทบาทเป็นตัวแทนนายภาษีอากร จนกระทั่ง เป็นพ่อค้าคนกลาง ตลอดจนเป็นนายทุนและผู้ประกอบการในระยะต่อมา สำหรับชาวจีนใน ระดับล่างเข้ามาเป็นแรงงานอิสระในสังคมไทย ขณะที่ชาวไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระบบไพร่ จาก บุคลิกลักษณะของความฉลาดปราดเปรื่อง บวกกับความเป็นคนที่มีความอดทนทำให้ชาวจีนเข้ามา กุมอำนาจทางเศรษฐกิจในประเทศไทยส่งผลให้รัฐบาลต้องออกนโยบายในการสงวนสิทธิการค้า บางอย่างไว้ให้กับคนไทยเท่านั้น ทำให้ชาวจีนในประเทศไทยมีความเดือดร้อน บางคนถูกยึดกิจการ ทำให้ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตัวเองสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้ โดยการใช้กลยุทธ์รั้ง รोजหวะ ยึดหยุ่นในนโยบายต่าง ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสาย จีนแต่จิวตามเมืองใหญ่ ๆ เริ่มหันมาทำธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ เนื่องจากชาติตะวันตกแพ้สงคราม และยกเลิกการค้าในประเทศไทย ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีหลายตระกูลมีการปรับตัว บางคน สะสมทุนสร้างโรงงาน บริหารจนประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรม น้ำตาล เกิดจาก “ตระกูลสิงห์โตทอง” เนื่องจากน้ำตาลเป็นสินค้าส่งออกที่จำเป็นทั้งภายในประเทศ และในตลาดโลก ซึ่งต้องมีการปรับตัวในการดำเนินธุรกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากความผันผวนของ ราคาน้ำตาล ทั้งในประเทศและตลาดโลก ประกอบกับการเข้ามาแทรกแซงของรัฐบาลในแต่ละ ยุคแต่ละสมัย นอกจากธุรกิจน้ำตาล ธุรกิจมันเส้นและมันอัดเม็ดของ “ตระกูล ลิขิตกิจจานนท์” ก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน เนื่องจากเป็นสินค้าที่ต้องนำไปใช้ในการแปรรูปได้อีกมากมาย ต้องประสบกับปัญหาด้านภัยธรรมชาติและด้านเงินทุน และ “ตระกูลเนื่องจ้านงค์” (แซ่ตัน) เริ่มตั้งแต่ เข้ามาบุกเบิกทำป่าไม้ และขยายกิจการเป็นเจ้าของโรงเลื่อยในตำบลหนองซาก

อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือในยุคที่ไทยทำการปรับปรุง ประเทศตามแบบตะวันตก หรือ “ตระกูล อัดตนาถ” ที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจประมง ซึ่งอพยพมาตั้งรกรากที่อ่างศิลา เดิมทำอาชีพประมง รับจ้างต่อเรือ ต่อมาสะสมทุนขยายธุรกิจและ ส่งต่อธุรกิจมายังรุ่นลูก รุ่นหลาน และขยายธุรกิจเป็นเจ้าของเรือประมงขนาดใหญ่ ในขณะเดียวกัน ก็เข้ามามีบทบาทในวงการทางราชการ เพื่อพยุงฐานะทางธุรกิจอีกทางหนึ่ง นับได้ว่าชาวจีนแต่จิว มีการปรับตัวเพื่อดำรงกิจการของตนไว้ได้โดยใช้กลยุทธ์และหลักการดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถานการณ์

7. ทักษะ ภูมิปัญญา ความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี

วัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมใหญ่ของวัฒนธรรมแต่จิว คือ วัฒนธรรมจงหยวน

(Zhongyuan culture) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่คนแต่จิวนำมายึดถือปฏิบัติ ประกอบด้วย ภาษา ความเชื่อ ด้านศาสนา ศีลธรรมจรรยา ตลอดจนประเพณี ค่านิยมพื้นบ้านต่าง ๆ ส่วนที่สอง คือ วัฒนธรรมจีน สายใหญ่หรือวัฒนธรรมจงหยวนที่มาพร้อมกับการอพยพของชาวจีนในจงหยวน และส่วนที่สาม คือ วัฒนธรรมโพ้นทะเลของคนแต่จิวโพ้นทะเลซึ่งรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นในดินแดนต่าง ๆ ทางแถบทะเลจีนใต้ วัฒนธรรมนี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่คนแต่จิวและหลอมรวมเป็นวิถีชีวิต ทักษะ และภูมิปัญญา ของคนแต่จิวจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน แม้ชาวจีนแต่จิวจะไปอยู่ถิ่นฐานใดก็ได้ นำ ทักษะ ภูมิปัญญา เหล่านั้นติดตัวไปด้วยและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต มีการถ่ายทอดสู่ บรรพชนรุ่นต่อ ๆ มา ซึ่งได้ผสมกลมกลืนและกลายเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว เป็นการขับเคลื่อนวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ด้านต่าง ๆ ดังนี้

7.1 ทักษะ ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี

ชาวจีนแต่จิวชลบุรีได้มีการนำเอาวัฒนธรรมประเพณี ทักษะ ภูมิปัญญา ตลอดจน ความชำนาญในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ เข้ามาด้วย เช่น ภูมิปัญญาด้านการประมง การเกษตร กรรม การค้าขาย อุตสาหกรรม อื่น ๆ ประกอบกับชาวจีนแต่จิวมีความขยัน อดทน รักพวกพ้อง มีความสามัคคี จึงได้นำเอาความรู้ ความชำนาญ ความสามารถเข้ามาประกอบอาชีพและนำเข้ามาใช้ ในการดำเนินชีวิตผสมผสานกับชาวไทยท้องถิ่น จนก่อให้เกิดเป็นพลังแห่งความสำเร็จในการทำ ธุรกิจการค้าด้านต่าง ๆ และนำความเจริญมาสู่จังหวัดชลบุรีในหลายด้าน เป็นพลังในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองท้องถิ่นของจังหวัดชลบุรี ทั้งธุรกิจการค้าปลีก การค้าส่ง ธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์และการศึกษา หรือธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาล อุตสาหกรรมประมง อุตสาหกรรมมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมโรงเลื่อย จากที่กล่าวมาล้วนเกิดขึ้น จากชาวจีนแต่จิวยุคก่อนที่ริเริ่มก่อร่างสร้างตัวสะสมทุนสร้างการค้าและธุรกิจและส่งต่อมายังรุ่นลูก

รุ่นหลาน มีการปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดชลบุรีและของประเทศไทยตลอดระยะเวลาอันยาวนาน

7.2 บุคลิกภาพ นิสัย จิตวิญญาณของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี จากความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวล้วนเกิดจากทักษะ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ล้วนเป็นบุคลิกภาพที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ในด้านความมุ่งมั่น ขยัน อดทนและความเพียร ความซื่อสัตย์ ความไม่หยุคนิ่ง รู้จักปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม กลยุทธ์ในการบริหารการเงิน มีความประหยัดคอบออมสะสมทุนไว้วันข้างหน้า เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ตลอดเวลา

7.3 ลักษณะการรวมกลุ่มสูงของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ปกติเมื่อคนจีนย้ายถิ่นจะรวมกลุ่มกันไปตั้งรกรากในถิ่นใหม่ตามตระกูลแซ่ จีนแต่จิวยังรักษาวัฒนธรรมนี้ไว้อย่างเหนียวแน่นจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เมื่อชาวจีนแต่จิวย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดชลบุรีก็จะรวมกลุ่มกันตามตระกูลแซ่หรือภูมิถิ่นเดิม ความผูกพันต่อวงศ์ตระกูลจะเห็นได้ชัด คือ เมื่อคนที่เป็น “กาเก๋นั้ง” ร่วมสายสกุลกันอพยพเข้ามาในชลบุรี คนที่อยู่เก่าจะช่วยเหลือเกื้อหนุนกันอย่างเต็มอกเต็มใจ

นับได้ว่าลักษณะการรวมกลุ่มทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีเข้มแข็งมาก ทั้งที่เป็นกลุ่มขนาดเล็กในระดับครอบครัว และการรวมกลุ่มขนาดใหญ่ในระดับสมาคม ด้วยมีเหตุผลว่า การรวมตัวเป็นสมาคมจีนและมูลนิธิจีน จะสามารถสืบหาคนแซ่เดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้สืบสกุลได้ถูกและทราบที่มาของแต่ละคนว่ามาจากตำบลใด เมืองไหนของประเทศจีน ซึ่งเป็นการง่ายต่อการทำความรู้จัก และสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อีกทั้งยังส่งผลต่อจิตใจในด้านความเอื้ออาทร การสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของความเป็นชาวจีนแต่จิวให้คงอยู่สืบไป เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบของการทำธุรกิจการค้า อีกทั้ง เป็นการประสานงานระหว่างชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมบทบาททางสังคมร่วมกัน

7.4 วิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี วิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อของชาวจีนแต่จิวชลบุรีมีเอกลักษณ์ของความโดดเด่นในเรื่องของความกตัญญู กตเวทิตา มีการตอบแทนผู้มีพระคุณ จึงมีความคิดความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

การให้ความสำคัญกับครอบครัว : ชาวจีนแต่จิวเชื่อว่าการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ครอบครัว เน้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในครอบครัวและสมาชิก

ในครอบครัวทุกคน เช่น อาหารมีค่าเป็นการใช้เวลาสำหรับครอบครัวอย่างเต็มที่ ซึ่งมีจุดประสงค์คือ ให้ความสำคัญกับครอบครัว เพราะหากไม่มีกฎกติกาบังคับ ก็ย่อมจะใช้เวลาให้หมดไปกับคนอื่นหรือกับการทำงาน จนไม่มีเวลาให้ครอบครัว เมื่อเป็นเช่นนี้ ครอบครัวย่อมขาดความอบอุ่น และมีความห่างเหินกัน เป็นปัญหาต่อความสัมพันธ์ของพี่น้องและคนในครอบครัว

การให้ความสำคัญกับความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และการนับถือบูชาในเทพเจ้า: ชาวจีนแต่จิวมีความเชื่อว่า การยึดถือประเพณี การเซ่นไหว้ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู การอาศัยหลักการของเทพเจ้าในการดำเนินชีวิตและการงานเป็นเรื่องดี เพราะทำให้รู้สึกเติมเต็ม ความเชื่อมั่นในการทำงาน มีกำลังใจ ประกอบกับมีคุณธรรม นอกจากนั้นชาวจีนแต่จิวมีความเชื่อในเรื่อง หยิน-หยาง และหลักฮวงจุ้ย โดยเชื่อว่าจะนำความสุขความเจริญมาสู่ตนและครอบครัว

กล่าวได้ว่าชาวจีนแต่จิวชลบุรีให้ความสำคัญกับเรื่องครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และมีความยึดมั่นในวัฒนธรรมและประเพณีสูง เนื่องจากเชื่อว่าจะนำความสุขความเจริญมาสู่ชีวิต และการประกอบอาชีพ รวมทั้งมีทัศนคติ ความคิด ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเทพเจ้า ซึ่งทัศนคติ ความคิดความเชื่อเหล่านี้มีความสอดคล้องกับชาวไทย ทำให้เกิดการกลืนกันของวัฒนธรรมได้ง่าย วัฒนธรรมบางอย่างก็นำมาถ่ายทอดสู่ชาวไทย และบางอย่างก็รับจากชาวไทยไปปรับจนมีความสอดคล้องผสมกลมกลืนกันอย่างลงตัว

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

การเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน จากแนวคิดของของ ราเวนสไตน์ กล่าวว่า เกิดจากปัจจัยหลัก ๆ

2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลัก (Push factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull factors) สำหรับการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชาวจีนกล่าวได้ว่า ปัจจัยผลัก ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการอพยพออกจากประเทศจีน คือ ภัยธรรมชาติ และการเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีน และปัจจัยดึงดูดที่เป็นปัจจัยจากประเทศไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ การให้อิสระในการประกอบอาชีพ และการเปิดรับชาวต่างชาติ ชาวจีนมีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาประเทศไทย ประกอบด้วย ชาวจีนฮกเกี้ยน ไหหลำ และ กวางตุ้ง แต่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยซึ่งมีพื้นที่ติดกับชายทะเล ดังนั้นชาวจีนจึงมักอพยพเข้าสู่ประเทศไทยโดยใช้เส้นทางทางเรือเข้ามาทางหัวเมืองชายทะเล ตั้งแต่ฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย เรือมาจนกระทั่งถึงฝั่งตะวันตก ชาวจีนที่เข้ามายังประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นชาวดัตช์ สอดคล้องกับแนวคิดของ ราเวนสไตน์ (Ravenstiene's laws of migration) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุด ที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น ซึ่งแรงจูงใจทางเศรษฐกิจมีองค์ประกอบสำคัญคือ

1. ปัจจัยหลัก อันเกิดขึ้นจากถิ่นต้นทาง ได้แก่ ความยากจน ความยากลำบากในการเลี้ยงชีพ และ
2. ปัจจัยดึงดูด อันเกิดขึ้นจากถิ่นปลายทาง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเมืองที่มีความเจริญ มีความต้องการแรงงาน เป็นแหล่งทำมาหากิน แหล่งค้าขาย และเป็นแหล่งสร้างรายได้ จึงเกิดการดึงดูดคนเข้ามาเป็นต้น (ศุกวาลัย พลายน้อย และเนาวรัตน์ พลายน้อย, 2529 อ้างถึงในภา บุญเยี่ยม, 2557, หน้า 28-30)

สำหรับการเข้ามาของชาวจีนแต่จิวในชลบุรี พบว่าเกิดจากปัจจัยผลักดันในสองด้าน คือ จากภัยทางธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อการค้าเดินชีวิตและจากสถานการณ์ทางการเมือง ส่วนปัจจัยดึงดูด คือ ความสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเป็นเมืองชายทะเล และสภาพแวดล้อมทางสังคมของจังหวัดชลบุรีที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยและการดำเนินวิถีชีวิต ดังนั้น การปรับตัวในการเข้ามาอยู่ในชลบุรีไม่ค่อยมีอุปสรรคมากนัก เนื่องจาก เหตุสองประการสำคัญ คือ ประการแรก ถิ่นเดิมของชาวจีนแต่จิวมีพื้นที่ติดทะเล ทำให้การเข้ามาอยู่ในชลบุรีสามารถปรับตัวเข้ากับถิ่นที่อยู่ได้ไม่ยาก ทั้งด้านการประกอบอาชีพและด้านสังคม สำหรับด้านการประกอบอาชีพ ด้วยความเป็นคนขยัน อดทน หนักเอาเบาสู้ จึงสามารถประกอบอาชีพได้หลายอย่าง ชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่มีอาชีพ ประมง ทำไร่ และโดยเฉพาะด้านการค้าขายที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก อีกประการหนึ่งที่ส่งผลด้านการผสมกลมกลืนทางสังคม คือ การที่ชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ทำให้มีบุคลิก ทัศนคติคล้าย ๆ กันกับชาวไทย ในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ทำให้สามารถทำร่วมกันได้ไม่ขัดแย้งต่อกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสกินเนอร์ (2548 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์, 2554, หน้า 95) กล่าวว่าชาวจีนโดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ส่วนคนไทยนับถือศาสนาพุทธ นิกายหินยาน จึงทำให้สามารถผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและประเพณีได้ง่าย

จังหวัดชลบุรีมีชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก เหตุผลสำคัญเพราะว่า ชลบุรีเคยเป็นเมืองท่าและที่จอดพักเรือสินค้าจากต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ชลบุรีจึงเป็นที่รู้จักและสนใจของชาวจีนแต่จิวซึ่งเดินทางมาค้าขายโดยทางเรือ ซึ่งนับเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญ และสำหรับช่วงระยะเวลาที่ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาพำนักอาศัยที่จังหวัดชลบุรีเกิดขึ้นตั้งแต่ ช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา และ ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สมัยรัชกาลที่ 2-3) ซึ่งมักอาศัยอยู่แถบชายทะเลเมืองบางปลาสร้อย ทำการค้าทำไร่ และการประมง อีกช่วงของการอพยพ คือ สมัยรัชกาลที่ 5 โดยชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง ประกอบอาชีพค้าขาย ในชุมชนชาวจีนแต่จิวจะมีศาสนสถานจีน เช่น ศาลเจ้า วัดจีนและ โรงเจเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการตั้งหลักแหล่งของชาวจีนแต่จิวในชลบุรีจึงมี

มายาวนานนับเป็นเหตุผลสำคัญของการที่ทำให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชลบุรีผนวกกับความ
ขยัน มานะอดทน สะสมทุนและสร้างฐานะจนเป็นเจ้าของกิจการในเวลาต่อมา ส่วนชาวไทย
มักอาศัยอยู่ต่างอำเภอหรือถ้าอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ก็มักจะอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล

จากกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ และสภาวะการณ์ นโยบาย
ทางการเมืองของรัฐบาลไทย ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลอย่างมากในกลุ่มชาวไทย
เชื้อสายจีนแต่จิวในประเทศไทยและรวมทั้งจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นทั้งจังหวัดสำคัญด้านการท่องเที่ยว
เมืองอุตสาหกรรมและเมืองท่าชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย จังหวัดชลบุรีจึงได้รับการพัฒนา
เป็นอย่างมากจากรัฐบาลทุกสมัยในหลากหลายด้าน การที่ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับ
สภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ส่งผลให้วิถีปฏิบัติ ความเป็นอยู่ ความเชื่อ
ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวเกิดการผสมกลมกลืนไปกับคนพื้นถิ่นและวัฒนธรรมไทยอย่าง
รวดเร็ว แต่โดยแก่นแท้ก็ยังคงอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ มีบางส่วนได้มีการปรับปรุง
ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคมและการประกอบอาชีพ เนื่องจากชาวจีนแต่จิวมีความยึดมั่นในหลัก
คำสอนของศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋า และคำสอนของขงจื้อเป็นสำคัญ มีการถ่ายทอดสืบทอดต่อกันมา
ให้ลูกหลานได้ยึดถือและใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ภารดี มหาขันธ์
และนันท์ชญา มหาขันธ์ (2554) ที่กล่าวถึง ความสำเร็จของชาวจีนแต่จิวว่าล้วนเกิดจากทักษะ
และภูมิปัญญาผสมผสานกับวัฒนธรรมและบุคลิกของความเป็นคนขยันอดทน ละเอียด รอบคอบ
ใช้ความรู้ และประสบการณ์ในการฟันฝ่าอุปสรรคในการดำเนินชีวิต จนประสบความสำเร็จ

2. วัฒนธรรมและการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี

การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายใน
สภาพแวดล้อมของตน มนุษย์ต้องมีการปรับตัว และแต่ละคนมีแบบแผนในการปรับตัวที่แตกต่าง
กันไป เพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกาย เช่น ความต้องการอาหาร การออกกำลังกาย และ
การตอบสนองความต้องการทางสังคม (สุรางค์ จันทร์อม, 2529, หน้า 10) ขณะที่วารุณี ตระกูล
สถิตย์ (2543, หน้า 2-3) ได้สรุปสาเหตุที่บุคคลต้องมีการปรับตัวไว้ 2 ประการ ประการแรก
เพื่อความอยู่รอดของชีวิต ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องปรับตัวเองในแต่ละช่วงชีวิตให้สามารถเข้ากับ
สภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองให้ได้ เพื่อความอยู่รอดและ ประการต่อมาคือ เพื่อ
ความสุข กล่าวคือ การปรับตัวช่วยให้มนุษย์ยอมรับสภาพการณ์ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วพยายาม
หาวิธีการแก้ไขภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองอยู่ได้อย่างมีความสุข ส่วน Gehmacher
(1995 อ้างถึงใน วารุณี ตั้งเสาวภาคย์, 2543, หน้า 5) ได้ศึกษาถึง การปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น โดยเน้น
การยึดถือกระบวนการที่ผู้ย้ายถิ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมในถิ่นปลายทางตามทฤษฎี
การบูรณาการ (Integration) ซึ่งมีการแบ่งกระบวนการปรับตัวเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้ย้ายถิ่นปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของงานที่ทำ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับงานและการยอมรับปฏิบัติตามกฎระเบียบและบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ

ขั้นที่ 2 ผู้ย้ายถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมท้องถิ่นปลายทาง เช่น การใช้ภาษา ลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 3 ผู้ย้ายถิ่นสามารถปรับตัวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมในท้องถิ่นปลายทาง เช่น การใช้ภาษาพื้นเมืองในสังคมปลายทาง มีวิถีชีวิตเหมือนกับคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยไม่ปรากฏลักษณะวัฒนธรรมเดิมของผู้ย้ายถิ่น การมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนพื้นเมือง และมีความตั้งใจที่จะอาศัยยังถิ่นปลายทางอย่างถาวร

สำหรับชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาในชลบุรี ได้มีการปรับตัวโดยมีบางส่วนยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ บางส่วนได้มีการประยุกต์ใช้และมีการปรับเปลี่ยนให้ผสมกลมกลืนกับความเป็นอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่รวมทั้งชาวจีนแต่จิวซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชลบุรีมากที่สุดนับเป็นชนชาติที่มีความยึดโยงกับวัฒนธรรมค่อนข้างสูงในขณะเดียวกันก็มีจุดแข็งของบุคลิกลักษณะของการปรับตัวและยืดหยุ่นสูงเช่นเดียวกัน เมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในชลบุรีก็ได้นำวัฒนธรรม และวิถีความเป็นอยู่เดิมที่ติดตัวมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับชาวไทยพื้นเมืองชลบุรี เพื่อให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วราภรณ์ ตระกูลสฤณี (2543, หน้า 2-3) ที่กล่าวถึง มนุษย์ต้องปรับตัวตามสถานการณ์และวิถีความเป็นอยู่ สำหรับการปรับตัวของชาวจีนแต่จิวในชลบุรีมีทั้งในด้านของประเพณี ความเชื่อ ภาษา อาหาร ชาติที่อยู่อาศัย หัตถกรรม และศิลปะ ซึ่งนำมาอภิปรายผลเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านประเพณีและความเชื่อ: จากการศึกษาพบว่า ชาวจีนแต่จิวที่อยู่ในชลบุรีส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นิกายมหายาน มีความยึดมั่นในหลักคำสอนของขงจื้อและเต๋า เมื่ออพยพเข้ามาพำนักอาศัยร่วมกับสังคมชาวไทยในจังหวัดชลบุรี ด้วยบุคลิกลักษณะที่คล้ายกันทางด้านกายภาพและนับถือศาสนาเดียวกัน ส่งผลให้มีความคิดและความเชื่อที่คล้ายกันอยู่ก่อนแล้ว เมื่อได้มาอยู่ร่วมกัน แม้ว่าชาวจีนแต่จิวมักอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ แต่โดยส่วนใหญ่มีการแต่งงานกับหญิงไทย มีวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกันทั้งในครอบครัวและสังคม ทำให้เกิดการกลมกลืนทางความคิดและความเชื่อ บุตรที่เกิดมาก็เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว ซึ่งทั้งชาวจีนและชาวไทยให้ความเคารพนับถือในเรื่องความกตัญญูต่อบรรพชนและต่อเทพเจ้า เชื่อว่าการกราบไหว้บูชาจะนำพาความสุขความเจริญมาสู่ชีวิต ทำให้เจริญรุ่งเรือง จึงพร้อมใจกันสร้าง “ศาสนสถาน” ที่สื่อถึงความคิดความเชื่อในเรื่องศาสนาและลัทธิเต๋าที่ตนนับถือ ดังนั้น ในแต่ละครอบครัวหรือในชุมชนจะยังคงยึดมั่นในประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ จึงมีการจัดพิธีการเช่นไหว้ ทั้งประเพณีในรอบปี 8

ประเพณี ประกอบด้วย ประเพณีตรุษจีนหรือเทศกาลตรุษจีน(วันขึ้นปีใหม่ของจีน) เทศกาลหยวนเซียว (เทศกาลโคมไฟ) เทศกาลชิงหมิง (ชิงเหมิง) เทศกาลตวนอู่เจีย (คนไทย เรียกว่า “สารทขนมจ้าง”) เทศกาลสารทจีน เทศกาลจงจิวเจีย (วันไหว้พระจันทร์) เทศกาลถือศีลกินเจ เทศกาลตงเจีย (ประเพณีไหว้บัวลอย) และประเพณีในวงจรชีวิต ประกอบด้วย ประเพณีแต่งงาน ประเพณีครบรอบอายุ (แซยิด) และประเพณีงานศพ

การปรับตัวด้านประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวจีนแต่จิวในชลบุรี พบว่า เกิดจากสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จากการสัมภาษณ์ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี พบว่า แต่ละครอบครัวอาจจะมีการปรับกระบวนการต่าง ๆ ของพิธี ให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว เช่น ปริมาณของเซ่นไหว้ แต่ประเภทของเซ่นไหว้ที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคลยังคงปฏิบัติกันอยู่ โดยเฉพาะประเพณีใหญ่ ๆ ในเทศกาลที่สำคัญ ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของภารตี มหาพันธ์ และนันท์ชญา มหาพันธ์ (2554 , หน้า 110-161) ที่กล่าวว่า ชาวจีนแต่จิวเมื่ออพยพเข้ามายังจังหวัดชลบุรี ได้นำวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมมาด้วย ทั้งความเชื่อในหลักพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า และหลักคำสอนตามแบบขงจื้อ มีความยึดมั่นในวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และหลักคำสอนที่เคยนับถือเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เห็นได้จากการสร้างศาสนสถานหรือที่เรียกว่าศาลเจ้า อยู่ทั่วไปในจังหวัดชลบุรี ตลอดจนยังมีการจัดพิธีเซ่นไหว้ในแต่ละเทศกาลอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านภาษา : จากการศึกษาค้นคว้า ภาษาแต่จิวในประเทศไทยมีคนพูดได้น้อยลง การที่ชาวจีนแต่จิวเข้ามาอยู่ในสังคมชลบุรี ก็มักจะต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับคนไทย เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารทั่วประเทศ ทำให้มีคนพูดและใช้ภาษาแต่จิวน้อยลง มีเฉพาะคนรุ่นที่ 1 รุ่นอากอมา หรือ รุ่นปู่รุ่นย่า ใช้สื่อสารกันเอง หรือสื่อสารกับคนรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่คนรุ่นที่ 3 และ รุ่นที่ 4 คือ รุ่นลูก รุ่นหลาน ไม่ค่อยใช้ภาษาแต่จิว การที่ภาษาจีนของกลุ่มต่าง ๆ ทั่วไปและภาษาแต่จิวมีคนใช้กันน้อย นอกจากประเทศไทยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสื่อสารและใช้เป็นภาษาราชการ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ กรณีปัญหาด้านการเมืองตั้งแต่ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2516) ที่ห้ามสอนภาษาจีน และสั่งปิดโรงเรียนจีน เนื่องจากเกรงว่าจะเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้คนรุ่นที่ 1 ไม่ได้ถ่ายทอดสู่รุ่นที่ 2 จึงส่งผลถึงรุ่นต่อ ๆ มา สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภการ สิริไพศาล (2550, หน้า 32-41) ที่ทำการศึกษาดังกล่าวถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม กล่าวถึงนโยบายด้านการเมืองที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมภาษาจีนในประเทศไทยทั่วประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการสั่งปิดโรงเรียนจีนทุกแห่งในประเทศไทย

นอกจากนั้น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเห็นได้ว่าโรงเรียนในประเทศไทยเน้นให้คนไทยเรียนภาษาอังกฤษมากกว่า แม้เมื่อถึงยุคปัจจุบันที่ไม่ได้มีการสั่งห้ามเรียนภาษาจีน คนที่พูดภาษาจีนแต่จู้ได้ก็อายุมากหรือไม่ก็เสียชีวิตไปแล้ว ยิ่งทำให้ภาษาจีนแต่จู้จางหายไป การสื่อสารที่เข้าสู่คนรุ่นที่ 3 อีกทั้งยุคสมัยของสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยประเทศจีนทำการเปิดประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 โดยดึงเที่ยวผิง และมีการประกาศนโยบายและปฏิรูปประเทศ นับแต่นั้นจีนก็เข้ามามีบทบาทในเวทีระดับโลก ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ภาษาจีนกลางกลับเป็นที่นิยม คนทั่วไปจึงสนใจที่จะเรียนและใช้ภาษาจีนกลางมากกว่า ซึ่งโรงเรียนสอนภาษาจีนกลางมีเปิดสอนอยู่ทั่วไปในชลบุรี สอดคล้องกับความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ คุณศราวุธ สาธิตศรี ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จู้รุ่นที่ 2 ประกอบอาชีพอาจารย์ อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี ที่กล่าวว่า ภาษาจีนแต่จู้วันวันจะมีการใช้สื่อสารกันน้อย และบางครั้งใช้กันในครอบครัวเท่านั้น คนรุ่นลูกหลานไม่ค่อยมีใครใช้ และโดยส่วนใหญ่หันไปเรียนภาษาจีนกลางมากกว่า

กล่าวได้ว่า หากชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จู้รุ่นปัจจุบันไม่มีการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภาษาของภาษาจีนแต่จู้ ย่อมส่งผลถึงการสูญสิ้นของภาษาจีนแต่จู้อย่างแน่นอน ดังนั้น แนวทางการอนุรักษ์ภาษาจีนแต่จู้จำเป็นที่จะต้องเริ่มจากคนรุ่นแรก ๆ ทำการรื้อฟื้นและสร้างความตระหนักให้ลูกหลานได้เห็นถึงความสำคัญของรากเหง้าของชาติพันธุ์และภาษาแต่จู้ และปลูกฝังให้เด็กชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จู้และส่งต่อรุ่นที่ 3-4-5 โดย 1. ในระดับครอบครัว: ชาวจีนแต่จู้ชลบุรีรุ่นที่ยังพูดและฟังรู้เรื่องต้องใช้ภาษาแต่จู้กับลูกหลานของตนเป็นภาษาที่สองจากภาษาไทย โดยใช้สื่อสารกันเองภายในบ้าน 2. ในระดับสถานศึกษา: โรงเรียนและมหาวิทยาลัย มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จู้ใช้ภาษาแต่จู้สื่อสารกันในสถานศึกษา 3. ในระดับจังหวัด: ผู้รู้ภาษาจีนแต่จู้ควรรวมตัวกันในการชำระภาษาโดยเริ่มจากผู้บริหารศาลเจ้าหรือโรงเจ เพื่อเขียนแผนแม่บทหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาแต่จู้ในศาลเจ้าหรือโรงเจต่าง ๆ และมีการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาทั่วไปที่ไม่ต้องเข้าไปเรียนในสถานศึกษาได้ด้วย อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่ภาษาจีนแต่จู้อีกทางหนึ่ง

3. ด้านอาหาร: ด้านวัฒนธรรมอาหาร ชาวจีนแต่จู้นับว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านอาหารมาแต่โบราณ โดยเฉพาะอาหารทะเล เนื่องจากถิ่นเดิมอยู่ติดทะเล เมื่อเข้ามาอยู่ในชลบุรีที่มีพื้นที่ติดทะเล จึงนำวิธีการปรุงอาหารแบบของเดิมมาผสมผสานในสังคมชลบุรี ทั้งอาหารทะเลและอาหารจากสัตว์บก มีการคิดค้นวิธีการปรุงให้สอดคล้องกับวัตถุดิบของคนพื้นที่นั้น ทั้งทอด ผัด เจียน ตุ่น อบ นึ่ง หมัก ต้ม น้ำแดง แกงจืด กระทั่งการเผาอย่าง เป็นต้น และมีการใช้วิธีการเก็บรักษาของทะเลที่มักเน่าเสียง่ายไว้กินได้นาน เช่น ปูคอง กุ้งคอง ปลาหมึกคองเกลือ หอยนางรมคอง หรือ

วิธีการทำแห้ง ตัวอย่างเช่น กุ้งแห้ง ปลาหมึกแห้ง ปลาแห้ง ปลาเค็ม อาหารเหล่านั้นนับเป็นอาหารประจำถิ่นของชลบุรี จนกระทั่งสามารถเป็นสินค้าทำรายได้ให้กับจังหวัดชลบุรี

นอกจากนั้นการที่ชลบุรีเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นเมืองท่า และมี (ศูนย์ประชุมพีช: Pattaya Exhibition and Convention Hall: PEACH) ศูนย์แสดงสินค้า และการประชุมสัมมนาครบวงจร มาตรฐานระดับนานาชาติ เปิดบริการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2542) มีผู้คนมากมาย หลายชาติเข้ามาใช้พื้นที่ ทั้งการท่องเที่ยวและประโยชน์ด้านอื่น ๆ ดังนั้น อาหารจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก และต้องมีรูปแบบที่หลากหลายสามารถตอบสนองความต้องการได้ ทำให้การปรุงอาหารตลอดจนวิธีการทำอาหารแต่จิวมีการปรับเปลี่ยนรสชาติและรูปแบบไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อุดลย์ รัตนมันเกษม (2558, หน้า 58-69) ที่กล่าวถึงความชำนาญในการแปรรูปอาหารของชาวจีนแต้จิ๋ว โดยกล่าวว่า ชาวจีนแต้จิ๋วมีความชำนาญในการทำอาหารหลายประเภททั้ง ต้ม นึ่ง ทอดและหมัก ตลอดจนมีความสามารถแปรรูปอาหารเพื่อรักษาคุณภาพไว้ได้นาน

กล่าวได้ว่า เนื่องจากถิ่นแต่จิวเดิมเป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ดังนั้น วัตถุดิบที่นำมาใช้จึงมีความคล้ายคลึงกับชาวไทยพื้นถิ่นชลบุรี อาหารจีนแต้จิ๋วจึงมีการปรับในเรื่องของรสชาติเป็นส่วนใหญ่แต่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ และจากความสำคัญของการที่ชลบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยว และแหล่งอุตสาหกรรม เมืองท่า และศูนย์การประชุมนานาชาติ จึงส่งผลถึงอาหารต้องมีความหลากหลาย ดังนั้น อาหารจีนแต้จิ๋วในชลบุรีจึงมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม แต่ถึงอย่างไร ก็ยังคงเอกลักษณ์ของจุดแข็งด้าน ทักษะ และความชำนาญในการปรุงอาหารไว้ได้อย่างหลากหลาย

4. ชา: วัฒนธรรมชาของชาวจีนแต้จิ๋ว หรือที่เรียกว่า “ก้งฮูเต้” เป็นการผสมผสานศิลปะการชงชาเข้ากับจิตใจ และยังเป็นการแสดงถึงศิลปะและมารยาทที่มีต่อกันของชาวจีน จากการสัมภาษณ์ คุณภคภพ พลิชฐ์ กล่าวว่า สำหรับชาวจีนแต้จิ๋วในชลบุรี ชาวยังได้รับความนิยมในหมู่ชาวจีนยุคก่อน คือ รุ่นอาภิง อาม่า และ ยุคกลาง คือ รุ่นพ่อ รุ่นแม่ ที่ยังคงนิยมดื่มชาในบ้านและใช้ชาในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน สอดคล้องกับการศึกษาของ ฉาวร สิทธิโกศล (2554, หน้า 139-153) ที่กล่าวถึง การชงชาก้งฮูเต้ กล่าวถึงขั้นตอนการชงชาที่พิถีพิถัน 8 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การเตรียมอุปกรณ์ ใส่น้ำ ร่อนชา ชงน้ำ ปาดฟอง ชาน้ำล้าง ลวกถ้วย รินชา ซึ่งต้องรินต่ำ และรินเป็นวงกลม แสดงถึงมารยาทที่ให้ความสำคัญกับแขกเท่า ๆ กัน ซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมที่ประณีตทั้งในเชิงศิลปะและวิถีในแนวคิดปฏิบัติที่สื่อถึงความกลมกลืนในครรลองของความคิด และทัศนคติของชาวจีนแต้จิ๋ว

ปัจจุบันการดื่มชาไม่ได้มีพิธีรีตองของการชงชาหลายขั้นตอนเหมือนสมัยก่อน แต่

ชาวจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นแรก อาม่า รุ่นพ่อรุ่นแม่ ก็ยังนิยมดื่มชากันเองภายในบ้าน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของการดื่ม ที่สามารถช่วยย่อยอาหารเพื่อรักษาสุขภาพ และล้างสารพิษในร่างกาย แต่สำหรับคนรุ่นลูกหลาน ในปัจจุบันไม่ค่อยนิยมดื่มชา เนื่องจากมีเครื่องดื่มอื่น ๆ เข้ามาแทนที่มากขึ้น ตลอดจนมีการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสาน ทำให้ปัจจุบันมีเครื่องดื่มมากมายให้เลือก เช่น น้ำหวานชนิดต่าง ๆ และที่สำคัญ คือ กาแฟ เป็นเครื่องดื่มที่นิยมดื่มกันทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยและในจังหวัดชลบุรีด้วย ชาวจีนแต่จิวรุ่นใหม่จึงนิยมหันไปดื่มกาแฟกันเป็นส่วนใหญ่ในบ้านจึงต้องมีทั้งชาและกาแฟในการต้อนรับแขก สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ คุณดลชัย พลิชฐ์ ที่กล่าวว่า ปัจจุบันมีเครื่องดื่มหลากหลายชนิด ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวรุ่นใหม่ไม่ค่อยนิยมดื่มชากันเหมือนสมัยก่อน

5. สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย: จากการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมด้านที่อยู่อาศัยของชาวจีนแต่จิวแบบดั้งเดิม เป็นแบบทงสี่แผ่น ซึ่งเป็นแบบมาตรฐานของบ้านแต่จิว เรียกชื่อจากจำนวนห้องที่มีอยู่ในแปลนของบ้าน ที่มีเป็น 4 ห้องหลัก แต่จะมีขนาดเล็กใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของบ้าน มักจะสร้างอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน การก่อสร้างบ้านจะมีพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า เมื่อการก่อสร้างสำเร็จลง จะมีการจัดพิธีขอบคุณเจ้าที่ ด้วยเครื่องเซ่น มี เนื้อสัตว์ หรือของไหว้ 3 ชนิด 5 ชนิด (ซาแซ โหงวแซ) พร้อมด้วยเครื่องบูชาอื่น ๆ เช่น ขนมลูกท้อ กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น

บ้านที่อยู่อาศัยของชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาในจังหวัดชลบุรีในยุคแรก ๆ ไม่ได้มีลักษณะเหมือนชาวจีนแต่จิวในประเทศจีน อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและค่าใช้จ่ายในการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นหลัก เนื่องจากสาเหตุของการอพยพที่มาจากความแร้นแค้นทำให้ชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาชลบุรี ประเทศไทยส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ดังนั้นส่วนใหญ่ชาวจีนแต่จิว ผู้ที่อยู่ในเมืองจะมีที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะบ้านไม้ห้องแถวติดกัน หนึ่งชั้นหรือ สองชั้นและอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองมักประกอบอาชีพค้าขาย พวกที่อาศัยติดชายทะเลจะปลูกบ้านเป็นบ้านไม้ได้ทุนเดียว พวกที่อยู่ห่างทะเล จะปลูกเป็นเรือนไม้แบบภาคกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขัน (2554, หน้า 186- 187) จากหนังสือตระกูลแซ่ที่กล่าวว่า ที่อยู่อาศัยเดิมของชาวจีนแต่จิว จะแบ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ริมทะเล จะปลูกบ้านที่มีลักษณะเป็นบ้านไม้ได้ทุนเดียวเพื่อป้องกันลม บ้านที่ไม่อยู่ติดทะเลจะเป็นบ้านเรือนไทยแบบภาคกลางทั่วไป สำหรับบ้านที่ทำการค้ามักจะอยู่เรือนไม้ห้องแถวติดกัน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ต่อมาเปลี่ยนเป็นสังกะสีหรือกระเบื้องว่าว และอาศัยอยู่ในเมืองเป็นส่วนใหญ่ มักอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตในถิ่นแต่จิวเดิมที่อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน

สำหรับการปรับตัวด้านที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว เนื่องด้วยความยึดมั่นในธรรมเนียมปฏิบัติค่อนข้างสูงในแต่ละบ้านของชาวจีนแต่จิวจะมีการตั้ง “ศาลเจ้าที่” ประจำบ้าน หรือที่เรียก “ตี่จูเอี้ย” ในขณะเดียวกันจะมีการผสมผสานของวัฒนธรรมและความเชื่ออย่างชัดเจน คือ การมีพระพุทธรูปประจำบ้านตั้งอยู่ที่หิ้งบูชา เวลากราบไหว้ในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ก็จะมีการกราบไหว้พระพุทธรูปไปพร้อม ๆ กันกับพิธีทางจีน ซึ่งสอดคล้องกับ สกินเนอร์ (2529, อ้างถึงใน ชนาภา เมธิเกรียงไกร, 2559, หน้า 2) กล่าวว่า ประเทศไทยมีการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมและประเพณีกับชาวจีนได้มากที่สุด แม้ชาวจีนจะยึดมั่นในประเพณีของชาวจีนขณะเดียวกันก็รับวัฒนธรรมไทยเข้าไปผสมผสานด้วย เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่เอื้อต่อการผสมผสานชาติพันธุ์ในด้านวัฒนธรรม และศาสนา

6. ด้านหัตถกรรม: ชาวจีนแต่จิวมีฝีมือด้านหัตถกรรมและล้วนแต่เป็นงานที่งดงามและโดดเด่น เช่นงานแกะสลักหิน และงานไม้แกะสลัก สำหรับการปรับตัวทั้งเพื่อการอยู่ร่วมกับสังคมชาวไทยและการประกอบอาชีพด้านงานหัตถกรรม ชาวจีนแต่จิวได้นำความรู้ทักษะ ความชำนาญด้านงานหัตถกรรมเข้ามาใช้ในการประกอบอาชีพและส่งต่อไปยังชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในชลบุรี โดยงานที่โดดเด่น คือ ครกหินอ่างศิลาที่ได้รับการยกย่องและได้มีการจดสิทธิบัตรทางปัญญานับเป็นการนำความรู้จากถิ่นเดิมมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพจากวัสดุของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ ของ ฉาวร สิกขโกศล (2554, หน้า 143) ที่กล่าวว่า ชาวจีนแต่จิวได้ชื่อว่า มีความสามารถทางศิลปะเป็นเยี่ยม งานด้านหัตถกรรมที่โดดเด่นของชาวจีนแต่จิว เช่น งานผ้าปัก เครื่องเคลือบและงานแกะสลักหินที่โดดเด่นมาก

7. ด้านศิลปะ: ศิลปะจีนที่สื่อถึงความเป็นจีนอย่างชัดเจนในประเทศไทย คือ “การแสดงจิว” จากการศึกษาพบว่า จิวได้รับการจัดให้มีการแสดงมาตั้งแต่ครั้งที่ชาวจีนยุคแรกเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและพำนักอาศัยในประเทศไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยมีการจัดการแสดงในราชสำนักในโอกาสงานฉลองต่าง ๆ สำหรับชาวจีนแต่จิวในชลบุรีในยุคก่อนถือว่า “จิว” เป็นสิ่งให้ความบันเทิงเหมือนชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ การได้ดูการแสดงจิว เหมือนกับได้อยู่ในบ้านเกิดอีกครั้ง ทำให้หายคิดถึงบ้านได้ ชาวจีนแต่จิวถือว่า จิว เป็นเครื่องสักการะเทพเจ้าที่ชาวชุมชนเคารพนับถือ การแสดงจิวมักจะมีจัดการแสดงที่ศาลเจ้าเงินและวัดจีน โดยจิวมักจัดขึ้นในเทศกาลฉลองศาลเจ้า สอดคล้องกับ ต้วน ถี่ เชน และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ (2543) ที่กล่าวถึงศาลเจ้าเงินในประเทศไทย และพรพรรณ จันทโรนานนท์ (2533, หน้า 25) ที่กล่าวว่า จิว เป็นการแสดงละครจีนที่คู่กับศาลเจ้าเงินมาตั้งแต่สมัยอดีต โดยจิวมักจัดให้มีขึ้นในโอกาสงานฉลองศาลเจ้าเงิน

การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดเมื่อการแสดงจิวเสื่อมความนิยมลงจากการที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น สิ่งให้ความบันเทิงมีมากขึ้น ผู้คนจึงหันไปให้ความสนใจกับความ

บันเทิงอย่างอื่นมากกว่า คนดูจึงลดน้อยลง สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของคุณชูชาติ ทองชมพู พิชัยฐ์ แซ่คู กล่าวว่า ปัจจุบันคนชลบุรีไม่ค่อยดูกันแล้ว ทำให้คณะจึงต้องปิดตัวลงไปหลายคณะ เนื่องจากชาวจีนแต่จิวรุ่นแรก ที่ชอบดูและฟังภาษาแต่จิวรู้เรื่องก็อายุมาก บางคนเสียชีวิตไปแล้ว บางคนก็ป่วยไม่สามารถไปดูได้ คงเหลือแต่ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวรุ่นลูกหลานที่จะยังพอลูกดูได้ แต่ก็มีจำนวนน้อยเพราะชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวรุ่นลูกหลานที่สามารถพูด ฟัง เข้าใจในภาษาจีนแต่จิวมีจำนวนน้อยลง เมื่อฟังไม่เข้าใจก็ทำให้ลดความสนใจลง

กล่าวได้ว่า การคงอยู่ของคณะจิว ต้องปรับเปลี่ยน ในเรื่องของภาษา โดยมีการแปลเป็นภาษาไทยเข้าไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องระหว่างการแสดง หรือบางครั้งก็มีการผสมผสานภาษาของคนท้องถิ่นเข้าไปด้วยในแต่ละภาค หรือมีการแปลโดยใช้ภาษาภาคกลางผสมภาษาแต่จิวเพื่อให้ได้รับความสนใจจากคนดู ให้สามารถฟังรู้เรื่องจะทำให้มีอรรถรสในการชมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการดึงดูดคนรุ่นใหม่ ๆ ให้สนใจในการแสดงจิวเมื่อมีคนดูมากขึ้น คณะจิวก็จะยังสามารถดำรงอยู่ได้ อีกประการหนึ่ง คือ การช่วยกันอนุรักษ์การแสดงจิว โดยการจัดให้มีการแสดงในโอกาสต่าง ๆ ของศาลเจ้าหรือโรงเจ ในขณะที่เดียวกันคณะจิวก็ตั้งองค์ปรับปรุงศิลปะการแสดงให้น่าสนใจ พิถีพิถันในการแสดง ให้แสดงออกถึงศิลปะของจิวแต่จิวอย่างแท้จริง ควรมีการบรรยายหรืออธิบายถึงบทบาทของตัวละคร ชุดที่ใช้ในการแสดง และเรื่องราวที่น่าเสนอ

8. การปรับตัวด้านสังคม: จากการศึกษาพบว่าชาวจีนแต่จิวไม่เพียงแต่นำวัฒนธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตในประเทศไทยเท่านั้น แต่ได้นำบุคลิก อุปนิสัย รูปแบบการดำเนินชีวิตติดตัวมาด้วย เช่น ความอดทน ความขยัน ความฉลาดในทางการค้า วิทยาการในด้านต่าง ๆ มาถ่ายทอดสู่สังคมไทย จนได้รับการยอมรับจากสังคมชาวไทย ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมชาวไทยได้เป็นอย่างดี มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมถึงกัน มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตได้อย่างผสมกลมกลืน ซึ่งการผสมกลมกลืนในเรื่องชาติพันธุ์นั้น เป็นไปโดยการแต่งงานของชาวจีนแต่จิวกับหญิงไทย ตลอดจนชาวจีนแต่จิวได้นำความรู้ความสามารถ ความชำนาญในวิทยาการต่าง ๆ มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ได้เข้าไปรับตำแหน่งต่าง ๆ ในราชสำนักไทย เนื่องจากสามารถช่วยราชการทางด้านการค้าได้ ทำให้สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยนั้น จึงเกิดการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชาวไทย และปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมได้เป็นอย่างดี

ชาวจีนแต่จิว เมื่ออาศัยอยู่ในประเทศไทยมักอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม รวมทั้งชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรีด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์ (2554, หน้า 92-93) พบว่า ชาวจีนเมื่อเข้าไปอยู่ในประเทศไทยจะมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคม สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยไม่กระทบต่อทั้งความเป็นชนชาติจีนและชนชาติไทย

ในด้าน วัฒนธรรม สังคมและวิถีการดำเนินชีวิต

ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวพบว่า ชาวจีนแต่จิวรุ่นที่ 1 และ รุ่นที่ 2 มักให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิงเพราะถือว่าเป็นผู้สืบสกุล ปัจจุบันความคิด ค่านิยมทัศนคติ ในเรื่องหญิงและชาย ได้ลดลงเมื่อถึงสมาชิกของครอบครัวในรุ่นที่ 3 และ รุ่นที่ 4 ทั้งนี้เนื่องจากยุคสมัยในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งระบบเทคโนโลยี การสื่อสาร ทำให้คนสามารถสื่อสารถึงกันทั่วโลก เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไม่ใช่เฉพาะสังคมในชุมชน แต่ขยายไปเป็นระดับโลก การรับและส่งกันทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว จนปัจจุบันสถานะของเพศมีผลต่อทัศนคติลดลง เพศหญิงได้รับการศึกษาทัดเทียมเพศชาย สามารถทำงานได้เหมือนกัน คนรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวก็ไม่ได้มีการให้ความสำคัญกับเพศมากเหมือนคนยุคก่อนรวมทั้งฝ่ายชายเมื่อเลือกคู่ครองก็ไม่ได้พิจารณาเพียงแต่การเป็นแม่บ้านเท่านั้น มีการดูในเรื่องคุณสมบัติด้านอื่นด้วย อันเนื่องมาจากสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงต้องเข้ามาช่วยสร้างฐานะของครอบครัวด้วย สอดคล้องกับ เฉลิมศักดิ์ รงกผลิน (2536 อ้างถึงใน สุชาวดี เกษมณี และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2552) ที่กล่าวว่า ผู้ชายสมัยปัจจุบันต้องการผู้หญิงที่เฉลียวฉลาดเป็นกำลังทำมาหากินของครอบครัวได้ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องเป็นคู่คิด ได้คุณค่าของผู้หญิงสมัยนี้จึงวัดกันที่การทำงาน

กล่าวได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในชลบุรีมีการปรับเปลี่ยนบทบาททางสังคมไปตามยุคตามสมัยสอดคล้องกับสังคมไทยส่วนใหญ่ และเนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย การรับและปรับตัวทางสังคมจึงมีความรวดเร็วและใกล้เคียงกับคนกรุงเทพฯเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติการให้ความสำคัญด้านเพศ ความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ

9. การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ: ชาวจีนได้เข้ามาตั้งแต่ช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 13 และมีการทยอยอพยพเข้ามาเรื่อยๆ ตลอดช่วงกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ชาวจีนในประเทศไทยต้องทำการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น สามารถอยู่ร่วมกับชาวไทยได้อย่างปกติสุข จากการศึกษาพบว่าระบบเศรษฐกิจของไทยเดิมเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง มีการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ภายหลังจากสนธิสัญญาเบาว์ริง ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจไทยก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยม มีการผนวกเข้าไปอยู่กับระบบเศรษฐกิจโลกมากขึ้น โดยประเทศไทยทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสินค้าในขั้นปฐมภูมิและวัตถุดิบ เพื่อส่งออกไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าสำเร็จรูปที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ

มีการยกเลิกระบบการค้าผูกขาดโดยพระคลังสินค้า ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวและเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกมากขึ้น ต่อมา มีการยกเลิกระบบไพร่และทาส ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ จากสนธิสัญญาเบาว์ริงให้ชาวต่างชาติสามารถถือครองที่ดินได้ แต่ต้องอยู่ในอาณาเขตที่กำหนด ส่งผลให้มีฝรั่งต่างชาติเข้ามาตั้งโรงงานได้ เช่น โรงสีข้าว โรงงานน้ำตาลทราย ตู้ต่อเรือ โรงเลื่อยไม้

สำหรับชาวจีนแต่จิวได้เข้ามาประกอบอาชีพทางการค้ากับไทย ได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของไทยอย่างต่อเนื่อง จากวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ค่อย ๆ ผสมผสานกับวิถีการดำเนินชีวิตและสังคมไทย แม้ล่วงเข้าสู่ยุครัตนโกสินทร์ที่การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ชาวจีนแต่จิวนับได้ว่าการปรับตัวและสามารถประสบความสำเร็จในการทำการค้าในประเทศไทยมากกว่าชาติอื่น ๆ รวมทั้งชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ในช่วงเริ่มต้นเข้ามายังชลบุรีได้ใช้ความรู้ความชำนาญที่มีติดตัวมาเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดชลบุรี คนที่มีความชำนาญด้านการประมง ก็เข้ามาทำอาชีพประมง คนที่มีความชำนาญด้านทำการเกษตร ก็ทำการเกษตรหรือทำไร่ คนที่อยู่ในเมืองก็ทำอาชีพค้าขาย สอดคล้องกับ ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์ (2554, หน้า 92-93) ที่พบว่า ชาวจีนแต่จิวประสบความสำเร็จในการปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจในชลบุรีได้เป็นอย่างมาก ธุรกิจหลายธุรกิจมีตระกูลชาวจีนแต่จิวเป็นเจ้าของ เช่น ธุรกิจน้ำตาล ธุรกิจมันเส้น และมันอัดเม็ด การศึกษา การประมง โดยเริ่มจากกิจการขนาดเล็กและขยายเป็นขนาดใหญ่ เข้าครอบคลุมนเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรี

กล่าวได้ว่าการผสมผสานและการปรับตัวของชาวจีนแต่จิวต่อสภาพแวดล้อมและสังคมชลบุรีเกิดจากเหตุปัจจัย ดังนี้ 1. ความใกล้เคียงกันด้าน ศาสนา วัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการผสมผสานกันในด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ผนวก กับ บุคลิก ลักษณะ ของความเป็นคนขยัน อดทน ความฉลาด การนำทักษะตลอดจนภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตและประกอบอาชีพในชลบุรี มีการรับและถ่ายทอดซึ่งกันและกัน 2. การผสมกลมกลืนกันโดยชาวจีนแต่จิวมีการแต่งงานกับชาวไทย ลูกหลานที่เกิดมาจึงเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว จึงเกิดการรับแนวความคิดและทัศนคติ ต่าง ๆ ของชาวไทยเข้าไปผสมผสานอย่างแนบชิด ไม่เกิดการแปลกแยก ส่งผลถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข อีกทั้งทำให้การปรับตัวในด้านต่าง ๆ ง่ายยิ่งขึ้น

3. ทักษะ ภูมิปัญญา และ ความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

ทักษะ หมายถึงความสามารถ และภูมิปัญญา หมายถึง ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิต ในสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540, หน้า 11) จากการศึกษาพบว่า ทักษะ ภูมิปัญญา ความสำเร็จ(พลัง)ของชาวจีนแต่จิวชลบุรีล้วนเกิดจากการสั่งสมที่มีมาอย่างยาวนาน การเข้ามาอาศัยในจังหวัดชลบุรี ทักษะ ภูมิปัญญา วิถีการดำเนินชีวิต ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศไทย สอดคล้องกับวิลม จีโรจพันธุ์, ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, และอุดม เขชกิงวงศ์ (2548, หน้า 141) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญามีการแลกเปลี่ยน คัดสรร และมีการปรับใช้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่น ๆ เข้ามาผสมด้วย ทักษะ และภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชาวจีนแต่จิว ได้ถูกถ่ายทอดนำมาประพฤติกปฏิบัติโดยกลุ่มชาวจีนแต่จิวตระกูลแซ่ในชลบุรี ที่ได้ช่วยเหลือให้การขับเคลื่อนธุรกิจและเศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี มีความเจริญก้าวหน้ามาอย่างยาวนานจวบจนปัจจุบัน ทักษะ ภูมิปัญญาและความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีดังกล่าว ประกอบด้วย

1. ภูมิปัญญาด้านการค้า

ภูมิปัญญาด้านการค้า ที่ได้จากความขยันอดทน สะสมทุนที่ละน้อยของตระกูล ประสานพานิช จากธุรกิจขนาดเล็กขยายเป็นธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรม มันสำปะหลังของ “ตระกูลลิขิตกิจงานนท์” ที่เกิดจากความมุ่งมั่นพยายาม เนื่องจากกระบวนการแปรรูปมันสำปะหลังต้องอาศัยความอดทน ภูมิปัญญาด้านการประมง ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวจีนแต่จิวมี ทักษะ และความชำนาญ เนื่องจากถิ่นที่อยู่เดิมติดชายทะเล “ตระกูลอ้วนถนอ” เริ่มจากการประกอบอาชีพทำประมง อาชีพรับจ้างต่อเรือที่อ่างศิลา จนสามารถมีเรือประมงขนาดใหญ่ ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมน้ำตาล(อ้อย)ทราย ซึ่งเป็นกลุ่มชาวจีนแต่จิวที่อพยพมาจากเมืองเฉาโจว เป็นกลุ่มคนที่มี ทักษะ ภูมิปัญญา และ ความชำนาญในการผลิตน้ำตาล เมื่อเข้ามาในชลบุรีก็ได้ใช้ทักษะที่มี อยู่เดิมเข้ามาเป็นผู้ปลูกอ้อยและขยายมาเป็นผู้ผลิตน้ำตาลจากอ้อยมีโรงงาน ผลิตน้ำตาลขายทั้ง ภายในประเทศไทยและส่งออก ซึ่งมีหลายตระกูลในชลบุรีที่ทำธุรกิจนี้ เช่น “ตระกูลสิงห์โตทอง” “ตระกูลเนื่องจางค์” ภูมิปัญญาด้านธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการศึกษา มี “ตระกูลเจริญบุลย์ วิวัฒน์” ซึ่งเป็นทั้งผู้ผลิตมันเส้นมันอัดเม็ด และทำธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ ส่วน “ตระกูลจ๊กกะปาก” ได้ใช้ ภูมิปัญญาด้านสังคมการเมืองและด้านอื่น ๆ ในการเข้ามาช่วยเสริมสร้างชลบุรี ให้เป็นเมืองที่มีความเจริญ ทั้งเป็นผู้ผลิตซอสพริกศรีราชาที่โด่งดัง สนับสนุนด้านการศึกษา และสาธารณประโยชน์ด้านต่าง ๆ จากทักษะ ภูมิปัญญาของชาวจีนแต่จิวในด้านต่าง ๆ ผนวกกับ บุคลิกลักษณะของความขยันอดทน ความฉลาดปราดเปรื่อง อาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์

สะสมทุน จนทำให้หลายตระกูลประสบความสำเร็จในการค้าด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์ (2554) ที่ศึกษา ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี: วิถีและพลัง กล่าวว่าคุณเชื้อสายจีนในชลบุรี ได้นำเอาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา มาผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในชลบุรี รวมทั้งตระกูลแซ่เป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่เป็นส่วนสำคัญในการร่วมสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของจังหวัดชลบุรี

2. ภูมิปัญญาด้านสังคมการเมืองและด้านอื่น ๆ

แม้ว่าชาวจีนแต่จิวชอบที่จะประกอบอาชีพการค้า แต่ก็มี “ตระกูลจ๊กกะปาก” ที่ได้เข้ามามีส่วนทางด้านการเมืองการปกครองและสังคมด้านอื่น ๆ ในชลบุรี เช่น ด้านการสาธารณสุข โดยต้นตระกูลเข้ามาเป็นนายอากรและเป็นคหบดี ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 มีความใกล้ชิดกับ จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี จึงเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลืองานด้านการเก็บอากร เหตุนี้เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการทำให้ชาวจีนได้รับการยอมรับจากชาวไทย เนื่องจากมีความสามารถในการทำงานที่บางครั้งคนไทยไม่สามารถทำได้โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการคิดคำนวณตัวเลข สอดคล้องกับการศึกษาของสกินเนอร์ (2548) ที่กล่าวว่าชาวไทยไม่มีความชำนาญหรือทักษะด้านการคิดคำนวณ ส่วนใหญ่ต้องอาศัยชาวจีน

กล่าวได้ว่า เนื่องมาจากระบบไพร่หรือทาสของประเทศไทยแต่ครั้งอยุธยาจนถึงในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่จำกัดด้านเสรีภาพ และการศึกษาของชาวไทย เนื่องจากไพร่หรือทาสไม่สามารถเรียนหนังสือได้ ทำให้ไม่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพด้านการค้าได้ แม้หลังจากสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชการที่ 5) ได้ทรงประกาศเลิกทาสแล้ว แต่ชาวจีนส่วนใหญ่ก็ได้เข้าไปครอบครองการค้าที่สำคัญไว้แล้ว ประกอบกับชาวจีนแต่จิว มีบุคลิกของการรักพวกพ้อง มีการรวมกลุ่มสูงและยึดถือในระบบครอบครัวเป็นหลัก จึงพยายามสร้างฐานะไว้ให้ครอบครัวได้สืบทอดต่อยอด ย่อมต้องช่วยเหลือพวกพ้องตนก่อนในการสร้างฐานะของธุรกิจ แม้มานในยุคหลังชาวจีนแต่จิวก็เข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ด้วยเหตุผลทางโครงสร้าง และความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างอำนาจทางการเมือง และอำนาจทางเศรษฐกิจ อันประกอบด้วยชนชั้นนำทางการเมือง และชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการประสานประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

3. ความสำเร็จ (พลัง) ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจังหวัดชลบุรี

ความสำเร็จ (พลัง) หมายถึง ความสามารถหรือการกระทำที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ให้เจริญขึ้น ซึ่งความสำเร็จหรือพลังนั้นเป็นกระบวนการ โดยต้องให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะสร้างนั้น นำความคิดสร้างสรรค์มาช่วยกัน กำหนดวิธีการ ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์หรืออุดมการณ์ร่วมกัน จากนั้นจึงดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้

เกิดเป็นรูปธรรม วีรพจน์ ลือประสิทธิ์กุล (2538, อ้างถึงใน ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์, 2557) ความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนในชลบุรีในการช่วยสร้างเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วย

1. ความสำเร็จด้านบุคลิกภาพ นิสัย และ จิตวิญญาณของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่นิยมประกอบอาชีพการค้า จากลักษณะนิสัย ที่มีความขยัน ประหยัดอดทน เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างธุรกิจ ชาวจีนทั้งหมดส่วนใหญ่ล้วนเริ่มสร้างตัวจากความไม่มีอะไรเลย เริ่มจากการรับจ้างและพัฒนาขึ้นมาเป็นเจ้าของกิจการ ด้วยความขยัน ประหยัด อดทน ประกอบด้วย ความมีไหวพริบ ในเชิงการค้าและมีความซื่อสัตย์ ทำให้ได้รับความไว้วางใจ สามารถสร้างฐานะได้อย่างมั่นคงในเวลาต่อมา และส่งต่อให้รุ่นลูกรุ่นหลาน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ งามณี พลิสฐ์ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2560) พ่อแม่สอนเสมอว่า เมื่อการค้ารุ่งเรืองมีเงินทองอย่าประมาท แม้ยามตกยากลำบากแสนเข็ญก็ต้องอดทน และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พิษญา พัชรสิน โอปาร (สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2559) จะทำธุรกิจอะไร ถึงธุรกิจนั้นจะมีเงินลงทุนน้อยหรือมีเงินลงทุนมากมายมหาศาลก็ตาม เราต้องมีคุณธรรม คุณธรรมที่สำคัญมาก คือ “ความซื่อสัตย์” ชาวจีนแต่จิวจะไม่สนใจในการรับราชการเหมือนชาวจีนแคะ แต่ให้ความสำคัญด้านการศึกษา ชาวจีนแต่จิวเน้นว่าเรียนหนังสือไปเพื่อพัฒนาตนเองและยกระดับวัฒนธรรมของสังคม มิใช่เพื่อไปเป็นขุนนางอย่างจีนแคะ สังคมแต่จิวจึงมีระดับวัฒนธรรมสูง มีจรรยาบรรณตามลัทธิขงจื้อ

กล่าวได้ว่า นอกจากความขยัน อดทน ความมุมานะ การปรับตัวและการใช้ทักษะ ใช้ความรู้ประสบการณ์อย่างแยบยล ทำให้สามารถสะสมทุนสร้างธุรกิจได้ ก็พยายามที่จะรักษาและขยายฐานเพื่อให้เกิดความมั่นคง การที่ธุรกิจของชาวจีนแต่จิวชลบุรีในปัจจุบันมีความเจริญเติบโตสามารถขยายธุรกิจได้ครอบคลุม เนื่องมาจากการให้ความสำคัญด้านการศึกษา ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีรุ่นลูกรุ่นหลาน สามารถต่อยอดธุรกิจจากรุ่นสู่รุ่นจนทำให้ธุรกิจส่วนใหญ่มีความเจริญเติบโตและมีความมั่นคงสามารถขยายธุรกิจเข้าไปครอบคลุมในหลาย ๆ ด้านทั้งที่เป็นธุรกิจประเภทเดียวกันและแตกต่างกัน

2. ความสำเร็จด้านการรวมกลุ่มสูงของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี

ชาวจีนแต่จิวมีพลังการรวมกลุ่มสูง ปกติเมื่อคนจีนย้ายถิ่นจะรวมกลุ่มกันไปตั้งรกรากในถิ่นใหม่ตามตระกูลแซ่ แต่ต่อมาภายหลังจะมีการปะปนกันจนการอยู่ร่วมกันตามตระกูลแซ่จางไป แต่ชาวจีนแต่จิวยังรักษาวรรณธรรมนี้ไว้อย่างเหนียวแน่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เมื่อชาวจีนแต่จิวย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดชลบุรี จะรวมกลุ่มกันตามตระกูลแซ่หรือภูมิลำเนาเดิม ความผูกพันต่อวงศ์ตระกูลจะเห็นได้อย่างชัดเจน คนที่อยู่มาก่อนจะช่วยเหลือเกื้อหนุนผู้ที่มาทีหลัง

อย่างเต็มที่ มีการส่งเงินไปให้ครอบครัวและญาติร่วมสายสกุลกันในหมู่บ้านของประเทศจีนอยู่เสมอ พลังการรวมกลุ่มทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรีเข้มแข็งมาก ทั้งที่เป็นกลุ่มขนาดใหญ่และกลุ่มขนาดเล็ก กลุ่มขนาดใหญ่ ได้แก่ การรวมตัวเป็นสมาคมจีนและมูลนิธิจีนเพื่อสืบหาคนแซ่เดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้สืบสกุลได้ถูกและทราบที่มาของแต่ละคนว่ามาจากที่ใด เป็นการง่ายต่อการทำความรู้จักและสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และรวมไปถึงความเกื้อกูลกันในการประกอบธุรกิจตลอดจนด้านการใช้ชีวิตในสังคมชลบุรี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของถาวร ลิกข โภศล (2554, หน้า 144-145) ที่กล่าวถึง เอกลักษณะที่โดดเด่นของชาวจีนแต่จิวในด้านการรวมกลุ่มของพวกเขาเอง

กล่าวได้ว่า จากการที่ชาวแต่จิวมีความโดดเด่นด้านการรวมกลุ่ม รักพวกพ้อง ทำให้เกิดความสามัคคีกัน ที่เริ่มจากภายในครอบครัว ที่ผู้นำครอบครัวในยุคแรก พยายามสร้างฐานะเพื่อมุ่งสร้างและเป็นเจ้าของธุรกิจ และส่งต่อให้กับลูกหลานได้สืบทอด หรือมีการสร้างศาลเจ้าของชุมชนเพื่อการกราบไหว้ เทพเจ้า และเพื่อเป็นการรวมกลุ่มในการพบปะกัน ช่วยเหลือกันทั้งทางด้านความเป็นอยู่ในการดำเนินวิถีชีวิตและทางด้านการเงิน จึงทำให้เกิดความเข้มแข็งในหมู่พวกพ้องชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวด้วยกันเอง

3. ความสำเร็จด้านวิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวชลบุรี ชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นิกายมหายาน นับถือลัทธิเต๋า และหลักคำสอนของขงจื้อ ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาในชลบุรี รวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน แม้จะอยู่ห่างไกลจากถิ่นเดิม แต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีเดิมและปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น มีการแห่เทพเจ้าประจำปี งานฉลองตรุษจีน สารทต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีนและมีการส่งต่อสืบสานกันมา ในจังหวัดชลบุรีจะมีการสร้างศาลเจ้าเงินขนาดใหญ่จำนวนมาก เนื่องจากเมื่อชาวจีนแต่จิวไปอยู่ ณ ที่ใด ชุมชนใดจะมีการสร้างศาลเจ้าเพื่อเป็นที่ประดิษฐานของเทพเจ้าที่ตนนับถือ เพื่อจะได้กราบไหว้ แม้สภาพสังคมและสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไป คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวก็จะมีกรปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมตามแบบไทยได้เป็นอย่างดี แม้เศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของการไหว้ ในพิธีกรรมต่าง ๆ ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจะใช้วิธีการขัดเกลาลูกหลานแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม การขัดเกลาแบบทางตรงนั้นผู้ใหญ่จะใช้วิธีการเล่า อธิบาย สั่งสอนลูกหลานผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ การขัดเกลาแบบทางอ้อมผู้ใหญ่จะทำให้ลูกหลานดูเป็นตัวอย่าง ช่วงเทศกาลจะเป็นช่วงที่คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจะได้สั่งสอนลูกหลานผ่านการประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ลูกหลานได้ซึมซับถึงขนบธรรมเนียมประเพณี

กล่าวได้ว่า ความสำเร็จด้านวิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อมาจาก ความสอดคล้องกลมกลืนกันในด้านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันระหว่างชาวไทยและชาวจีนเกิดจากการนับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นพื้นฐานเดียวกัน แม้จะมีความแตกต่างด้านนิยาย ก็ไม่ส่งผลให้แปลกแยก ชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในเวลาต่อมาก็เต็มใจในการที่จะเข้าสู่วิถีชีวิตแบบไทย มีการบวชตามแบบไทย การผสมผสานสอดคล้องทางวัฒนธรรมได้ง่ายนี้ อาจมีอีกสาเหตุหนึ่ง คือ การแต่งงานที่ทำให้เกิดลูกหลานที่เรียกว่าชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว จึงเกิดการกลืนกันทางวัฒนธรรมและประเพณีได้ง่าย เนื่องจากมีความเชื่อเหมือนกันเป็นพื้นฐาน

จากการศึกษาพบว่า บุคลิกลักษณะด้านต่าง ๆ ตลอดจนทักษะ ภูมิปัญญา ทั้งด้านการค้า การดำเนินชีวิต ที่กล่าวมาข้างต้น ก่อเกิดเป็นพลังทำให้ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี สามารถสร้างหลักสร้างฐาน ก้าวเข้าสู่การเป็นเจ้าของกิจการค้าที่หลากหลาย ตลอดจนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดชลบุรีในเวลาต่อมาซึ่ง ประกอบด้วย 1. อุตสาหกรรมจากผลิตผลทางทะเล 2. อุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลัง 3. อุตสาหกรรมน้ำตาล 4. อุตสาหกรรมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และ 5. อุตสาหกรรมขนส่งทางทะเล ซึ่งอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสำคัญที่สร้างเศรษฐกิจและรายได้ให้กับจังหวัดชลบุรีเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวยังมีการรวมกลุ่มกัน โดยจัดตั้งศาลเจ้าและดำเนินการในรูปแบบมูลนิธิ มีประธานและคณะกรรมการในการจัดงานในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการแสดงออกถึงการมีวัฒนธรรมการรวมกลุ่มสูง มีความสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจในการสร้างสรรค์และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ที่ขณะนี้ได้ถูกหลอมรวมกันทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวจนแยกไม่ออก สอดคล้องกับการศึกษาของ ภารดี มหาพันธ์ และ นันทัชญา มหาพันธ์ (2554, หน้า 170-285) ที่กล่าวว่า บุคลิกลักษณะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตของชาวจีนตระกูลแซ่ต่าง ๆ ในชลบุรี ซึ่งรวมถึงชาวจีนแต่จิว ที่ได้เข้ามาอยู่ในชลบุรี และก่อร่างสร้างตัวจนก้าวเข้ามาเป็นเจ้าของกิจการหลากหลายประเภท และหลายขนาด ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ อันมีผลต่อเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าของจังหวัดชลบุรีนับเนื่องจากเมื่อครั้งที่ชาวจีนแต่จิวเดินทางเข้ามาจวบจนปัจจุบัน

4. ความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ (การประกอบอาชีพ)

จากการศึกษาวิถี พลังความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ (การประกอบอาชีพ)ของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้นำมาสรุปวิเคราะห์ ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์จุดแข็ง ในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี

ลำดับที่	การวิเคราะห์จุดแข็ง ความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผล ทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี
1	บุคลิกลักษณะนิสัย: ชาวจีนแต่จิวชลบุรีมีบุคลิกลักษณะนิสัย ขยัน อดทน ประหยัด หนักเอาเบาสู้อุตสาหกิจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี กล่าวได้ว่ากล้าเสีย
2	ความฉลาด: เป็นลักษณะที่โดดเด่น ของชาวจีนแต่จิว มีกลยุทธ์ สามารถปรับตัวให้ สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
3	ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี : ชาวจีนแต่จิวชลบุรีเป็นกลุ่มที่มีความยึดมั่นใน วัฒนธรรม ศาสนา และประเพณีสูง ทั้งด้านความคิดและการปฏิบัติ
4	ทักษะและภูมิปัญญา: มีทักษะและภูมิปัญญาในการคิดค้น ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ
5	รักพวกพ้องมีการรวมกลุ่มสูง: การรักพวกพ้อง มีความสามานสามัคคี การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันทั้งทางด้านความเป็นอยู่และการประกอบธุรกิจ
6	ให้ความสำคัญด้านการศึกษา: การให้ความสำคัญด้านการศึกษาการพัฒนาส่งผลให้ ลูกหลานได้สืบทอดธุรกิจ และสามารถขยายกิจการจากรุ่นพ่อแม่ได้อย่างมั่นคง

จากตารางที่ 2 กล่าวได้ว่า คุณลักษณะแนวคิดและทัศนคติ ของชาวจีนแต่จิวชลบุรี เมื่อเปรียบเทียบกับชาวไทยพบว่า มีความแตกต่างกัน ชาวไทยด้านคุณลักษณะนิสัยไม่ชอบการค้า ชอบรับราชการมากกว่าชาวไทยมักสอนลูกหลานว่า ให้มีการศึกษาเพื่อให้เป็นเจ้าคนนายคน แต่ชาวจีนแต่จิวสอนลูกหลานให้มีการศึกษาเพื่อให้นำมาช่วยทำการค้า ประกอบกับ การจากบ้านเกิด มาอยู่ในประเทศไทย ต้องสร้างเนื้อสร้างตัว จะใช้ชีวิตสบาย ๆ ไม่ได้ ทำให้มีแรงผลักดันมากกว่า จึงต้องมีความขยันมากกว่าชาวไทย ชาวจีนแต่จิวมีความยึดมั่นในประเพณีสูงเหมือนชาวไทย และนำมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตกับสังคมไทยได้อย่างสอดคล้อง นอกจากนั้นวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนแต่จิว ยังก่อให้เกิด โอกาสทางธุรกิจที่ส่งผลถึง เศรษฐกิจ โดยในเทศกาลต่าง ๆ จะมีการจับจ่ายสินค้าเพื่อใช้ในพิธีกรรม เกิดการหมุนเวียน ของรายได้ที่กระจายไปสู่อาชีพต่าง ๆ ทั้งในชลบุรีและประเทศไทยในวงกว้าง

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์จุดอ่อน ในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี

ลำดับที่	การวิเคราะห์จุดอ่อนความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผล ทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี
1	มุ่งเน้นด้านการค้า: การมุ่งเน้นการค้า บางครั้งทำให้มองเฉพาะผลประโยชน์มากจนเกินไป
2	เน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี: การเน้นการปฏิบัติทำให้ไม่มีหลักคิดที่แน่นอนในการทำงาน ทำให้เป็นไปในลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่า
3	เงินทุน: การขาดทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพในช่วงแรก
4	การให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว: ส่งผลถึงความไม่เท่าเทียมกันในครอบครัว ทำให้เกิดความไม่สามัคคีในครอบครัว

ตารางที่ 3 กล่าวได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับชาวไทยในด้านจุดอ่อนพบว่าชาวไทยไม่เน้นด้านการค้าแต่มุ่งเน้นงานราชการมากกว่า จึงส่งผลให้ชาวไทยไม่สามารถเป็นเจ้าของกิจการได้ เนื่องจากการเป็นเจ้าของกิจการต้องอาศัย ทักษะ และภูมิปัญญาความรู้ในหลาย ๆ อย่าง ผวนกับชาวไทยมีจุดอ่อนด้านความเป็นคนใจี้เกรงใจ มีนิสัยชอบความสบาย ๆ คุณลักษณะนี้จะส่งผลให้ประกอบการค้าไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ส่วนการให้ความสำคัญ กับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เนื่องจากทัศนคติด้านการสืบสกุล สมัยก่อนมีความคล้ายกันระหว่างสังคมไทยและจีน แต่ปัจจุบันทัศนคติด้านนี้ได้คลายตัวลง อันเนื่องมาจากการศึกษา การรับวัฒนธรรมตะวันตก และกฎหมายเปิดกว้างในการใช้นามสกุล

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์โอกาส ในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี

ลำดับที่	การวิเคราะห์โอกาสความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผล ทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี
1	ระบบสังคม: สังคมและประชาชนชาวไทยเปิดกว้างในการรับคนต่างชาติ ทำให้สามารถใช้ชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเสรี
2	ระบบไพร่หรือทาส: ชาวไทยสมัยก่อนอยู่ในระบบไพร่ ทำให้ไม่สามารถทำงานหรือประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ ไม่สามารถย้ายถิ่นฐานได้ ทำให้เป็นโอกาสของชาวจีนที่ได้เข้ามาทำอาชีพต่าง ๆ ได้ และสามารถย้ายถิ่นฐานได้
3	ความเจริญเติบโตของเมืองและความเป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญ: นับเป็น โอกาสในการสร้างงานและอาชีพให้กับคนในชลบุรี และคนอื่น ๆ ที่ต้องการเข้ามาอยู่ซึ่งรวมถึงชาวจีนแต่จิวในชลบุรีด้วย

จากตารางที่ 4 กล่าวได้ว่าระบบการปกครองของไทยในรูปแบบไพร่หรือทาส เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของชาวไทย ทำให้ไม่สามารถทำอาชีพได้อย่างอิสระเหมือนชาวต่างชาติ จึงเป็นโอกาสสำหรับชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวที่ต้องการเข้ามาสร้างฐานะในประเทศไทย จากอุปนิสัย ความฉลาด ขยัน และอดทน มุมนานะ ส่งผลให้ชาวจีนแต่จิวเข้าไปครอบครองธุรกิจที่สำคัญในประเทศไทยไว้หลายอย่าง อีกทั้งยังเข้าไปช่วยขุนนางไทยในการเก็บภาษีอากรทำให้สามารถสร้างความไว้วางใจ มีการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน แม้หลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีการยกเลิกระบบทาส ชาวจีนแต่จิวก็ได้เข้าไปครอบครองธุรกิจสำคัญ ๆ แล้ว ประกอบกับการเป็นเมืองเศรษฐกิจจึงนับเป็นโอกาสทางธุรกิจในการขยายตัวและการสร้างธุรกิจใหม่ของกิจการต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์อุปสรรคในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี

ลำดับที่	การวิเคราะห์อุปสรรคในความสำเร็จ (พลัง) ที่ส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี
1	นโยบายของรัฐบาล: นโยบายของรัฐบาลเป็นอุปสรรคที่สำคัญในบทบาทต่าง ๆ ของชาวจีนแต่จิว โดยเฉพาะในยุคแรก ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านการใช้ภาษาและการค้า ตลอดจนด้านเชื้อชาติ แต่มีการ ผ่อนปรนในช่วงกลางสมัยรัตน โกสินทร์
2	ระบบการปกครอง: การปกครองในระบบคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ส่งผลถึงความหวาดระแวงชาวจีนในประเทศไทย ทำให้ต้องมีการใช้กลยุทธ์ในการยึดหยุ่นผ่อนปรนเพื่อให้สามารถดำรงธุรกิจและวิถีชีวิตได้อย่างปกติสุข

จากตารางที่ 5 กล่าวได้ว่าการที่ชาวจีนแต่จิวเข้ามาครอบครองและเป็นเจ้าของกิจการต่าง ๆ มากมายในประเทศไทย รวมทั้งในจังหวัดชลบุรี สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญ คือ นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวต่างชาติ ฝ่ายรัฐบาลไทยมองด้านผลประโยชน์ที่รัฐของคนไทยจะเสียไป จึงมีการออกนโยบายต่าง ๆ มาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ และให้โอกาสกับชาวไทยมากกว่าในการประกอบอาชีพ หรือในด้านอื่น ๆ ทำให้ชาวจีนแต่จิวที่ประกอบกิจการหรือดำเนินชีวิตในชลบุรี รวมทั้งประเทศไทยต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนหรือยึดหยุ่นตาม เพื่อไม่ให้เป็นการขัดต่อนโยบายหรือกฎหมาย ณ ขณะนั้น

จากการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ทำให้ได้เห็นถึงสิ่งที่ทำให้ชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ได้ใช้ความเป็นจุดแข็งของตนเอง ผนวกกับ โอกาสที่เอื้ออำนวยทั้งทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม รวมทั้งนโยบายของภาครัฐในการสนับสนุนให้เป็นเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญ ขณะเดียวกันก็ใช้กลยุทธ์ผนวกกับบุคลิกของความฉลาดในการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ นับแต่เข้ามาพำนักอาศัยในชลบุรี สร้างฐานะจนประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจและก้าวเข้ามาเป็นผู้ประกอบการทั้งขนาดเล็กขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เป็นกลไกสำคัญในการนิวัฒน์และพัฒนาจังหวัดชลบุรีให้เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สร้างรายได้สำคัญในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดชลบุรี เป็นกลุ่มคนจีนที่มีวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานนับเนื่องจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ส่วนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการส่งเสริมให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติและสืบทอด ดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านภาษา เป็นลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น ดังนั้น จึงควรมีการรักษาและอนุรักษ์ไว้ เพื่อไม่ให้เป็นที่ภาษาที่หายไป หรือเหลืออยู่ในสารานุกรมเท่านั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในชลบุรีที่เป็นผู้บริหารศาลเจ้าเงินในทุกแห่งควรมีการรวมตัวกันในการชำระภาษา โดยการร่างหลักสูตรในการสอนให้มีความถูกต้องในแต่ละระดับ และสนับสนุนด้านสถานที่สอนภาษา และ ครูผู้สอนภาษาแต้จิ๋วให้ลูกหลานได้ใช้เป็นอีกภาษาหนึ่ง นอกจากภาษาจีนกลาง หรือพยายามใช้ภาษาแต้จิ๋วในบ้านให้มากขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ภาษาแต้จิ๋วให้คงอยู่สืบไป

2. ประเพณีและความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นสิ่งที่มีการสืบทอดมาหลายช่วงอายุคน ปัจจุบันมีการลดหรือตัดทอนพิธีกรรมบางอย่างเพื่อความสะดวกและความเหมาะสม ซึ่งประเพณีและความเชื่อนั้นล้วนแฝงไว้ด้วยหลักคำสอน หลักคิด ให้คนดำเนินวิถีชีวิตอย่างระมัดระวัง ตลอดจนเป็นสิ่งที่ช่วยชำระจิตใจให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่พวกพ้องให้ประกอบสิ่งที่ดีงามลดความโลภ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนแผ่ไปยังคนรอบข้าง ดังนั้น จึงต้องมีการอนุรักษ์พิธีการต่าง ๆ ไว้ให้คงอยู่ และสืบทอดถึงกันในแต่ละช่วงอายุคน โดยคนรุ่นก่อนต้องพยายามรักษาและส่งต่อสู่รุ่นลูกหลาน โดยการจัดพิธีการต่าง ๆ อย่างถูกต้อง มีการจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและควรมีการบอกกล่าวถึงความสำคัญในแต่ละกระบวนการของพิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแบบแผนในการปฏิบัติสืบไป

3. ด้านสถาปัตยกรรมแต้จิ๋วที่ได้สร้าง และแสดงให้เห็นได้จากศาลเจ้าเงิน วัดจีน และโรงเจ ควรมีการอนุรักษ์ โดยหากมีการสร้างหรือปรับปรุงต้องอนุรักษ์ โดยยึดรูปแบบสถาปัตยกรรมแต้จิ๋วแบบเดิมไว้ เพื่อไม่ให้สูญหาย

4. อาหารแต้จิ๋ว หมายถึง ซา และ ไต่ะเงิน มีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งในด้านของรสชาติ และแฝงไปด้วยภูมิปัญญาและหลักคำสอน ต่าง ๆ ที่ชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นต่อ ๆ มาควรให้ความสำคัญและรักษาไว้ โดยพยายามคงอัตลักษณ์เดิม ทั้ง วิธีการปรุง รสชาติ และกระบวนการเสิร์ฟอาหาร โดยต้องรักษาพิธีการต่าง ๆ ไว้ ไม่ควรคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก หรือหากต้องลดขั้นตอนจริง ๆ เนื่องจากความสะดวกก็ต้องพยายามให้น้อยที่สุด เพื่อเป็นการคงอัตลักษณ์เดิมไว้

5. การคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีการสืบสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น

ดังนั้น ควรมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างละเอียด ในหมู่ครอบครัวเดียวกัน โดยพ่อแม่ ต้องไม่คิดว่าให้ลูกไปศึกษากันเอง หรือหาข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ และรุ่นลูกก็ต้องพยายามยึดถือหลักการและพิธีการตามที่คนรุ่นพ่อแม่กล่าวไว้ โดยไม่ถือว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก

6. ปัจจุบันศาลเจ้า โรงเจ และ วัดจีน ได้มีการจัดการในรูปของมูลนิธิ มีคณะกรรมการ เป็นผู้ดูแล ดังนั้น ศาลเจ้า และ โรงเจ จึงมีส่วนอย่างมากในการรักษาและอนุรักษ์ วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงพลังทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีผลต่อชาวจีนแต่จิวและชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว เท่านั้น ไม่ได้ทำการศึกษาไปยังชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดชลบุรีซึ่งมีอยู่หลายกลุ่ม จึงควรมีการศึกษาถึง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีส่วนต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรีด้วย

2. ในจังหวัดชลบุรีมีกลุ่มชนชาติอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ด้วยและมีส่วนในการเป็นพลังทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดชลบุรี เช่น กลุ่มชนชาติ ลาว และมุสลิม ที่เข้ามาประกอบอาชีพเกษตรกรรม และงานจักสาน จึงควรมีการศึกษา เปรียบเทียบวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนชาติอื่น ๆ ที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจจังหวัดชลบุรี

3. นโยบายระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก หรือ EEC ซึ่งจังหวัดชลบุรี เป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมาย และมีชาวจีน จากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น คุณแจ๊ค หม่า มาลงทุนจำนวนมาก ควรศึกษาถึงผลกระทบด้านการลงทุน และวิถีวัฒนธรรมของชาวจีนแต่จิว จะกลับมาหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะด้านภาษาจีน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กษณัช สันชนประกริตติ, นางเยาว์ มะโนติ, ไพโรจน์ โรจนานนท์, ไพโรจน์ ใจเอี่ยม, และอมรรัตน์ เจริญทิม. (2549). *การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ของประเพณี การแต่งงานชาวไทยทรงดำในเขตอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กนกพร เรื่องเพิ่มพูน, สุดา รองเมือง, และพัชรินทร์ นินทจันทร์. (2554). *รายงานวิจัยเรื่อง ลักษณะการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษาพยาบาล*. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กมลพร ทองแสงรัตน์. (2560, 11 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- กรมศิลปากร. (2483). *ชลบุรีภาคต้น*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2512 ก). *พระราชพงสาวดารกรุงกัมพูชา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมศิลปากร. (2512 ข). *พระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี และจดหมายเหตุรายวันทัพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมศิลปากร. (2515). *พระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสมเด็จพระพนรัตน์วัดเชตุพน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมศิลปากร. (2538). *ปราสาทเขาน้อยจังหวัดปราจีนบุรี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- กรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กันยา สุวรรณแสง. (2533). *การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- กัมปนาท ภัคคีกุล. (2550). *กระบวนการแห่งการพัฒนาพลังสร้างสรรค์*. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/195878> ค้นคว้า.
- เกษม บุญศรี. (ม.ป.ป.). *บทความทางวัฒนธรรม: ประเพณีไทย*. ม.ป.ท.
- ขบวน พลตรี. (2530). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส .พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือ. (2543). *วิถีไทย*. เชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- คนแซ่กิม. (2559). *เสื้อผ้ามอนไบ*. กรุงเทพฯ: สารสาร โปรดักชั่น.
- Qin Hua และนฤมล ลีปียชาติ. (2559). การศึกษาประเพณีสารทเงินของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 24(45), 125-137.

- จิตรรา ก่อนันทเกียรติ. (2542). *ตั้งหนึ่งเกี้ยว*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- จังหวัดเชียงราย. (2560). เข้าถึงได้จาก <https://omeletsuthathip.wordpress.com/สังคมศึกษา-ภาคเรียนที่-12558/ภาคตะวันออก/ที่ตั้งและอาณาเขต>
- จิรวัดน์ นัยจิต. (2550). *การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับวิถีชีวิตลาวโซ่ง ตำบลคอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จีหวน, เรน. (2551). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือ วิญญาณบรรพบุรุษของชาวจีนกับชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 2(2), 146-157.
- จรี จุละเกศ. (2516). *มานุษยวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.
- จุมพล หนิมพานิช. (2538). *ระบบราชการเปรียบเทียบ การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบและการบริหารการพัฒนา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุมพล สวัสดิ์ยากร. (2520). *หลักและวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ.
- จางงัก อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฑาพรรษ์ ผดุงชีวิต. (2550). *วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จามณี พลิชฐ์. (2560, 25 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ช. ศรีงิ้วราย, ผู้แปล. (2538). *คู่มือเลือกทำเลบ้าน 200 วิธีตามหลักฮวงจุ้ย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ชนาธิป พัชรสิน โอปาร (แช่ตั้ง). (2559, 1 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ชนาธิป พัชรสิน โอปาร (แช่ตั้ง). (2561, 19 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ชนาภา เมธิเกรียงไกร. (2559). *กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดยะเขิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชมรมคนรักศรีราชา. (2560). เข้าถึงได้จาก <http://www.konruksriracha.in.th/15413472/-เกาะลอยเมื่อวันวาน>
- ชยันต์ วรรณระภูติ. (2544). การวิจัยทางมานุษยวิทยา: ทิศนะทางทฤษฎีวิจัยและการสะท้อนความจริง. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 14(3), 231-252.

- ช่อทิพย์ บรมชนรัตน์. (2557). *การสร้างพลังทางการบริหาร*. เข้าถึงได้จาก
www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book571/PbHealth571.pdf
- ชัย เรื่องศิลป์. (2541). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352-2453 ด้านเศรษฐกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Changlong Lan. (2554). การตั้งถิ่นฐานและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชาวไทย
 เชื้อสายจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารศิลปศาสตร์
 ปรีทัศน์*, 6(11), 18-23.
- ชูชาติ ทองชมพูช. (2560, 20 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ชูชาติ ทองชมพูช. (2561, 19 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ชไมพร มาลาศรีสม. (2561, 8 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- เชียมไฉ่ แซ่เตียว. (2560, 20 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐวรรณ ศุภพิชชาคุณชัย. (2561, 14 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ดำรง ฐานดี. (2520). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คนัย ไชยโยธา. (2546). *ประวัติศาสตร์ไทย: ยุคกรุงธนบุรีถึงกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ:
 โอเดียนสโตร์.
- คลชัย พลิชฐ์. (2561, 24 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ถ้วน ถี่ เริง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ. (2543). *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*.
 กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- ถนอมศักดิ์ จิรายุสวัสดิ์. (2554). *คัมภีร์มังกรสอนรวย สูตรเจ้าสัว*. กรุงเทพฯ: ไพลิน.
- ถาวร สิกขโกศล. (2551 ก). คนแต่้จิว (1) คนแต่้จิวคือใคร. *วารสารศิลปวัฒนธรรม*, 29(12),
 142-151.
- ถาวร สิกขโกศล. (2551 ข). คนแต่้จิว (2) กว่าจะเป็นเงินแต่้จิว. *วารสารศิลปวัฒนธรรม*, 30(2),
 150-166.
- ถาวร สิกขโกศล. (2554). *แต่้จิว: จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่*. กรุงเทพฯ: งานดี.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). *เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ทิษฎุยา โภชนา. (2548). *ศึกษาประเพณีในรอบปีและจริยธรรมจากประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน
 ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
 สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทำความเข้าใจกับแต่้จิว. (2560). เข้าถึงได้จาก <https://phyblas.hinaboshi.com/20120629>

- ชงชัย วินิจจะกุล. (2530). *ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตนอยู่ในเมืองไทย: รวมบทความทางสังคม เพื่อเป็นเกียรติแด่ ศ.เสนห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ 60 ปี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยพร จันทณี. (2560, 16 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ชัยพร จันทณี. (2560, 13 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ธารินทร์ ชนาบริพัธ. (2560, 12 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- นภัสวรรณ สุภาทิพย์. (2557). พิธีกรรมศพของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(1), 325.
- นรมิตร ลีวธรรมงคล. (2530). *คู่มือเลือกทำเลดูราศีบ้านอาศัย*. กรุงเทพฯ: เอช-เอนการพิมพ์.
- นวกู พลิษฐ์. (2560, 19 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. (2521). *วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะศ.
- นิภา นิธยาน. (2530). *การปรับตัวและบุคลิกภาพเพื่อการศึกษาและชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นันทวัน สุขพิชชาดุลชัย. (2559, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- นันทวัน สุขพิชชาดุลชัย. (2560, 19 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- นุชรินทร์ วิริยพงศ์รัตน์. (2560, 20 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- บุปผา ทวีสุข. (2520). *คติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญลือ วันทายนต์. (2539). *สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญเดิม พันรอบ. (2532). คนจีนและชุมชนจีนในชลบุรี ใน *เอกสารประกอบการสัมมนา ทางวิชาการ เรื่อง “ชลบุรี: ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม* (หน้า 1-21). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปรารณา โกเมน. (2528). *สมาคมชาวจีนในกรุงเทพ พ.ศ. 2440-2488*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพิณ มโนมัยวิบูลย์. (2554). ชุมชนจีนในประเทศไทย หลากหลายสำเนียงจีน. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 36(4), 539-552.
- ประสาน กำจรเมฆกุล. (2552). *จ้วงในมณฑลทกวางสี่ของประเทศจีน: อัตลักษณ์การปรับตัว และลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญานิพนธ์บัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรีชา มาลาศรีสม (แซ่ฉั่ว). (2559, 3 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

- ปรีชา อุยตระกูล. (2520). *วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลวังกาใหญ่ อำเภอพิมายจังหวัดนครราชสีมา*.
 ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ปัญญารัตน์ สิทธิโอภาสนันท์. (2560, 19 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ปัญญา อภิบาลกุลชัย. (2560, 29 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ปิยนันท์ อภิบาลกุลชัย. (2560, 24 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ผจงจิต อธิคมนันทะ. (2526). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2521). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2525). *มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แผนที่จังหวัดชลบุรี. (2560). เข้าถึงได้จาก <http://sbk12158.kruparisa.com/chonburi/Newfolder/>.
 แผนที่.html
- พงศ์พล รงรอง. (2558). *การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งในเมืองหลวงพระบาง*
สปป.ลาว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม,
 บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงศ์สวัสดิ์ สระวาสี. (2539). *แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศาลเจ้าจีนในการพัฒนาเมือง*
และชุมชนภูเก็ต. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผน
 ภาคมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ จันทโรนนท์. (2528). *ศาลเจ้าจีน วัดจีน และบ้านคหบดีจีนในกรุงเทพฯ*.
วารสารศิลปวัฒนธรรม, 7(1), 124-133.
- พรพรรณ จันทโรนนท์. (2529). *ศาลเจ้าและวัดจีนในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พรพรรณ จันทโรนนท์. (2537). *เทพและความเชื่อของจีน*. ในวินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ)
ศิลปวัฒนธรรมไทย-จีนศึกษา (หน้า 23-25). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรรคฟ้าดินเคยรบกับกองทัพไทย (โค่นชิงกู่หมิง). (2558). เข้าถึงได้จาก
http://topichistoryn.blogspot.com/2015/08/blog-post_18.html
- พรพิไล พิมพ์โปรง. (2560, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- พรไพ ทองชมพูช.(2560, 19 มีนาคม). สัมภาษณ์.

- พระสุชี ชาติธรรมโม (ศรีมาตย์). (2553). *การศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของประเพณีฮีตสิบสอง: กรณีศึกษาดำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลกฤต อังกินันท์. (2514). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัชรินทร์ บุญนิยม. (2514). *ระบบความเชื่อของคนจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิชญ์ สมพอง. (2522). *สังคมชาวบ้านนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชญา พัชรสิน โอบาร แซ่ตั้ง. (2560, 5 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- พิเชษฐ์ แซ่คู. (2560, 19 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- พิเชษฐ์ แซ่คู. (2561, 11 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- พิพัฒน์ ศุกพิชชาดุลชัย. (2560, 11 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ฟ่านหยูซง. (2542). *ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ: โลกความรู้.
- ภคเดช พลิชฐ์. (2559, 1 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ภคภพ พลิชฐ์. (2561, 11 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ภัทรกร สุวรรณจินดา. (2558). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน: กรณีศึกษาคนไทยเชื้อสายจีน ย่านเยาวราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภานุ อัมพรบุพพา. (2535). *อาหารเป็นยา*. กรุงเทพฯ: รวมทรรศน์.
- ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์. (2554). *ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี: วิถีและพลัง*. นนทบุรี: อองศาบายดี.
- ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์. (2552). *พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชลบุรี*. ชลบุรี: สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์. (2554). *การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของภาคตะวันออกยุคต้น*. ชลบุรี: สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- เกา บุญเยี่ยม. (2557). *ปะคำ: วิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของคนเลี้ยงช้างภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. คุยฉินิพนธ์ปรัชญาคุยฉินิพนธ์, สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มงคล ทองนุ่น. (2535). *โลกทรรศน์ที่ปรากฏในประเพณีของคนไทยมุสลิมในจังหวัดสตูล*. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- มงคล สาจิตศรี. (2561, 21 มกราคม). สัมภาษณ์.
- มณีรัตน์ แซ่ตั้ง. (2560, 17 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- มณู สิงห์เรือง. (2549). *การศึกษาความเปลี่ยนแปลงประเพณีไทยทรงดำ: กรณีศึกษาประเพณีเสนเรื่อนของไททรงดำบ้านหนองเต่าดำ หมู่ที่ 4 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการบูรณาการวิชาการหมวดศึกษาทั่วไป. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2538). *เอกสารการสอนวิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มานพ แซ่เอี้ยบ. (2560, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เมธา วิริยพงศ์รัตน์. (2560, 1 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- เมธา วิริยพงศ์รัตน์. (2561, 19 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- เมธินี รำพึงสุข. (2558). การดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน:กรณีศึกษาโรงเรียนปฏิบัติ. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 10(4), 378-391. เข้าถึงได้จาก <https://tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/37463/33614>
- รัชนีกร เศรษฐโชติ. (2532). *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รวีวรรณ สาลีผล. (2555). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย ตั้งแต่ 2475*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตนา แซ่เอี้ยบ. (2561, 2 มีนาคม). สัมภาษณ์.

- ละเอียด คีลาน้อย. (2530). *เฟิง-ฮุย (ฮวงจุ้ย) ภูมิทัศน์พยากรณ์*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ละออง พวงนาค แซ่ตั้ง. (2561, 10 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2543). *จากอาสาร่างถึงหย่าล่า ตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น
- วงรัตน์ เจริญสุข. (2560, 19 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- วรรณิ ตั้งเสาวภาคย์. (2543). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของแรงงานผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ ชาวพม่า ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประชากรศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณภา วิริยพงศ์รัตน์. (2560, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- วรรณภา วิริยพงศ์รัตน์. (2560, 23 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- วราภรณ์ ตระกูลสถิตย์. (2543). *จิตวิทยาการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วันวิสา อุ่นขจร. (2549). *อัตลักษณ์ของในภาคตะวันออก: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ของที่ ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันรัฐ สิทธิโอภาสนันท์. (2560, 10 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- วัลลภ ขจรฤทธิ์. (2561, 10 มกราคม). สัมภาษณ์.
- วัลลภ ขจรฤทธิ์. (2561, 15 มกราคม). สัมภาษณ์.
- วิจิตรดา ขอนยาง. (2532). *การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน*. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา เน้นมนุษยศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- วิชัย ชีระวิช. (2560, 18 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ. (2548). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ศยามล เจริญรัตน์. (2544). *“จิวแต่จิว” ในฐานละครสังคม: สัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยจีน*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศราวุธ สาธิตศรี. (2560, 8 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ศศธร มนต์ชญา ชูติมาวพันธ์. (2560, 20 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ศิริชัย สิทธิโอภาสนันท์. (2560, 19 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

ศุภการ สิริไพศาล, อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, พรชัย นาคสีทอง, และสุมาลี ทองดี. (2549).

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนเมืองหาดใหญ่จากอดีตถึงปัจจุบัน. *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 9(2), 42-54.

ศุภการ สิริไพศาล, และอภิเชษฐ กาญจนดิฐ. (2552). พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบัน. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 4(1), 95-126.

ศุภการ สิริไพศาล. (2550). *จีนหาดใหญ่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ศุภรัตน์ เลิศพาริชกุล, ต้วน ลีเซิง, และพรพรรณ เตียรักษ์กัจจกุล. (2534). *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนที่เกาะชาม สมัยที่หนึ่ง 2310 (1767)-2393 (1850)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภวรรณ เขารัตนวงษ์. (2540). *บทบาทของชาวจีนในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2172-2394*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมภพ แซ่เอียบ. (2560, 6 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2528). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสองแห่งในจังหวัดขอนแก่น หมู่บ้านอัมพวัน และหมู่บ้านคำแก่นคูณ*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2548). *สังคมจีนในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (พรณิฉัตร พลรักษ์ และคณะ, แปล) กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิถีไทย. (2543). *วิถีไทย*. เชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

สนิท สมัถการ. (2510). *มานุษยวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาดไทย.

สนิท สมัถการ. (2525). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับพัฒนาการของสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สังคีต จันทนะโพธิ. (2554). *คนจีนสู้ชีวิต ตำนานเสื้อผืนหมอนใบ*. กรุงเทพฯ: อนิเมทกรุ๊ป.

สาทร ใจตรง. (2548). *การศึกษาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ตานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และเฉลิมชัย วิโรจน์วรรณ. (2557). การชำระอัตลักษณ์ของชาวจีน
 เจนเนอเรชันวาย ในย่านไชน่าทาวน์เยาวราช. *วารสารภาคใหญ่วิชาการ*, 12(2), 181-182.
- สิทธิศักดิ์ แซ่โล้ว. (2560, 8 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- ลีชัย แซ่เอี้ยบ. (2560, 15 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- สุชา จันทน์เอม. (2536). *จิตวิทยาพัฒนาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชาวดี เกษมณี. (2552). *อัตลักษณ์จีนในสังคมไทยจากวรรณกรรมไทย*. คุุณิพนธ์ปรัชญาคุษฎี
 บัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธา พวงนาค. (2559, 9 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- สุธา พวงนาค. (2561, 11 มกราคม). สัมภาษณ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2516). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ:
 ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2542). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ดี ดี บุคส์โตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. (2534). *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนที่*
เกาะซัน สมัยที่หนึ่ง 2310 (1767)-2393 (1850). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. (2539). *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนที่เกาะซัน*
สมัยที่สองที่เรือซ่าน โถว ค. ศ. 1860-1949 (พ.ศ. 2403-2492). กรุงเทพฯ:
 สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2542). *ประมวลคำศัพท์ว่าด้วยผู้ลี้ภัยและการย้ายถิ่น*. กรุงเทพฯ:
 สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร คงศิริรัตน์. (2548). *อัตลักษณ์ วิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน*.
 พิษณุโลก: สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุมาลี พันธุ์ยุรา. (2543). *พัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเล*
ตะวันออก พ.ศ. 2440-2516. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
 ประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ ชนะปฐมชัย. (2560, 24 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- สุเมธ ชนะปฐมชัย. (2560, 24 สิงหาคม ; 2561, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- สุรางค์ จันทน์เอม. (2529). *จิตวิทยาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

- สุริชัย หวันแก้ว และคณะ. (2537). *สารพินัยกับสังคมนิวกส์: จากคลองเตยถึงกาญจนบุรี*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิธสา พัชรตินิโอร (แซ่ลื้อ). (2560, 3 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- สำนักงานวิจัยการเกษตร. (2559). *มันสำปะหลัง: การผลิตมันสำปะหลังของไทย*. เข้าถึงได้จาก http://kasetinfo.arda.or.th/arda/cassava/?page_id=1025
- สำนักงานการค้าภายในจังหวัดชลบุรี. (2559). *มันสำปะหลัง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.dit.go.th/region/CHON%20BURI>
- เสี่ยวจิ๋ว. (2556). *ที่เรียกว่าแต่จิ๋ว*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เสถียร โทเทศ (พระยาอนุমানราชชน). (2514). *การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวบ้านไทยสมัยก่อน*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- แสวง พิมพ์โปร่ง. (2559, 9 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- โศภารวรรณ รัตนดิลก. (2538). *ศึกษาประเพณีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เหล่าตั้ง. (2549). *ลูกหลานคนแต่จิ๋ว*. กรุงเทพฯ: นิเวศนบุรี.
- เหล่าตั้ง. (2551). *เรื่องเล่าชาวแต่จิ๋ว*. กรุงเทพฯ: นิเวศนบุรี.
- เหวินเตอ. (2560). *ภาษาถิ่นแต่จิ๋ว*. เข้าถึงได้จาก <http://www.krukaychinese.com/2017/11/16/ภาษาจีนถิ่นแต่จิ๋ว/>
- อมรา พงศาพิชญ์. (2527). *คติชาวบ้านปักษ์ใต้*. ภูเก็ต: วิทยาลัยครูภูเก็ต.
- อรยา อภิบาลกุลชัย. (2561, 19 มกราคม). สัมภาษณ์.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2538). *การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2557). *กำเนิดคนแต่จิ๋ว วิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2558). *วัฒนธรรมแต่จิ๋ว*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อัญชลี ชื่นอารมณ์ แซ่ตั้ง. (2560, 7 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- อัญชลี ชื่นอารมณ์ แซ่ตั้ง. (2561, 19 มกราคม). สัมภาษณ์.
- อานนท์ อากาศิรมย์. (2516). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.

- อานนท์ อภาภิรมย์. (2525). *ลักษณะสังคมไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- อำนวยการ ภูมิพัทธ์เผ่าพงศ์. (2538). *ฮวงจื้อ: ศาสตร์แห่งการพยากรณ์ทำเลดีร้าย* (พิมพ์ครั้งที่ 7).
กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- อำนาจ วิริยพงศ์รัตน์. (2560, 16 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สังคมวิทยาประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์..
- อุทัย หิรัญโต. (2527). *เอกสารการสอนวิชาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุมาพร มาลาศรีสม. (2560, 23 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาไทยสี่ภูมิภาค*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- ฉินจื่อ hong. (2544). *สังเขปวัฒนธรรมแต้จิ๋ว*. กวางเจา: สำนักพิมพ์ประชาชนกวางเจา
广州人民出版社.
- หวงถิ่ง 黄挺. (2002). *ต้นธารวัฒนธรรมแต้จิ๋ว*. กวางตุ้ง: สำนักพิมพ์อุดมศึกษา กวางตุ้ง
广东高等教育出版社
- George, B. (1987). *Moral responsibility human's need: Psychological perspective*.
Washington: NASP.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล	อาชีพ	รุ่น	ที่อยู่
นางวรรณ วิริยพงษ์รัตน์	แม่บ้าน	3	47/32 ม. 2 ต.เสม็ด อ.เมือง
น.ส.นุชรินทร์ วิริยพงษ์รัตน์	บัญชี	3	จ.ชลบุรี
นายเมธา วิริยพงษ์รัตน์	การประปา	4	
นายอำนาจ วิริยพงษ์รัตน์	การไฟฟ้า	4	
นายแสวง พิมพ์โปร่ง	รับจ้าง	4	47/36 ม. 10 ต.นาป่า อ.เมือง
น.ส.พรพิไล พิมพ์โปร่ง	รับจ้าง	4	จ.ชลบุรี
นายมงคล สาทิศศรี	ผู้จัดการบริษัท	1	168/70 ม. 3 ต.เสม็ด อ.เมือง
นายศราวุธ สาทิศศรี	อาจารย์	2	จ.ชลบุรี
น.ส.ธัญพร จันทณี	พนักงานบริษัท	3	10 ซ. ชลบุรี-บ้านบึง ถ.ชลบุรี-บ้านบึง ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี
นายวิชัย ธีระวงษ์	นักธุรกิจ	2	15 ถ.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี
ดร.ชนาธิป พชรสินโอบาร(แช่ตั้ง)	นักธุรกิจ	2	473 ถ.ชลบุรี-บ้านบึง
น.ส.สุวิस्ता พชรสินโอบาร (แช่ลือ)	แม่บ้าน	3	ต.บ้านบึง อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี
นายพิชญา พชรสินโอบาร (แช่ตั้ง)	นักธุรกิจ	3	
ดร.ศศธร มนต์ชญา ชุติมาวรพันธ์	หมอ	3	
นางมณีรัตน์ แช่ตั้ง	แม่บ้าน	2	204/10 ม.1 ต.คลองกู่
น.ส.นันทวัน ศุภพิชชาคุลชัย	พนักงานบริษัท	3	อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี
นายพิพัฒน์ ศุภพิชชาคุลชัย	ค้าขาย	3	261/210 ม. 3 ต.บ้านสวน
ค.ญ.ณัฐวรรณ ศุภพิชชาคุลชัย	นักศึกษา	4	อ.เมือง จ.ชลบุรี
น.ส.ศิริการญจน์ ศุภพิชชาคุลชัย	ค้าขาย	3	9/29 ม. 5 ต.เสม็ด อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายธารินทร์ ธนาบริพัทธ์ (แช่ตั้ง)	ค้าขาย	3	18/17 ม.5 ต.อ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี

ชื่อ-นามสกุล	อาชีพ	รุ่น	ที่อยู่
นายสิทธิศักดิ์ แซ่โล้ว	รับจ้าง	2	252/97 ม.5 ต.บ้านสวน อ.เมือง จ.ชลบุรี
นางอัญชลี ชื่นอารมณ์(แซ่ตั้ง)	แม่บ้าน	2	204/8 ม.1 ต.คลองแก้ว
นายสุเมธ ชนะปฐมชัย	ค้าขาย	2	อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี
นางปัญจรัตน์ สิทธิโอสถนันท์	นักธุรกิจ	2	9/1ถ.บางแสน-อ่างศิลา
นายศิริชัย สิทธิโอสถนันท์	ทนายความ	3	ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายวันรัฐ สิทธิโอสถนันท์	ทนายความ	4	
นายปัญญา อภิบาลกุลชัย	ค้าขาย	4	349/89 ม. 5 ต.บ้านสวน
นายปิยนันท์ อภิบาลกุลชัย	ค้าขาย	5	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นางสาวอรยา อภิบาลกุลชัย	ค้าขาย	5	
นางวงรัตน์ เจริญสุข	ค้าขาย	3	18/13 ม.5 ต.อ่างศิลา
นางอัญญา พลิชฐ์	ค้าขาย	4	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายนาวุ พลิชฐ์	ค้าขาย	5	
นายภคภพ พลิชฐ์	ค้าขาย	5	
นางจามณี พลิชฐ์	ค้าขาย	4	37 ถ.บางแสน ต.บ้านบึง
นายภคเดช พลิชฐ์	ค้าขาย	4	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายชลชัย พลิชฐ์	ค้าขาย	5	
น.ส.จณิสภัก กอบบุญโชติ	ค้าขาย	3	14/4 ม.4 ต.ดอนหัวฬ่อ
ค.ญ.ศิวนาถ กอบบุญโชติ	นักเรียน	4	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายวัลลภ ขจรฤทธิ์	ข้าราชการ ปลัด อบต. หนองไม้แก่น	3	20/16 ม.2 ต.เสม็ด อ.เมือง จ. ชลบุรี.
นางละออง พวงนาค	แม่บ้าน	3	102 ม.3 ต.บางทราย
นายสุคนธ์ พวงนาค	รับจ้าง	4	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายสุธา พวงนาค	พนักงานรัฐฯ	4	
นายสุรชัย พวงนาค	นักธุรกิจ	4	
นายมานพ แซ่เอี้ยบ	พนักงาน	3	81/244 ม.12 ต.นาป่า อ.เมือง จ.ชลบุรี

ชื่อ-นามสกุล	อาชีพ	รุ่น	ที่อยู่
นายสีชัย แซ่เอี้ยบ	พนักงาน	2	111/311 ม. 8 ต.นาป่า
นางรัตนา แซ่เอี้ยบ	พนักงาน	2	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายสมภพ แซ่เอี้ยบ	พนักงาน	3	
นางเซียมไอ่ แซ่เตียว	แม่บ้าน	2	53/35 ม.3 ต.บ้านสวน
น.ส.กมลพร ทองแสงรัตน์	แม่บ้าน	3	อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายพิเชษฐ์ แซ่คู	ค้าขาย	3	
น.ส.พรไพ ทองชมพูนุช	พนักงาน	3	23/200 ม. 1 ต.นาป่า อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายชูชาติ ทองชมพูนุช	พนักงาน	3	26/22 ม.1 ต.นาป่า อ.เมือง จ.ชลบุรี
นายปรีชา มาลาศรีสม (แซ่ฉั่ว)	พนักงาน	2	47/28 ม.10 ต.นาป่า อ.เมือง
น.ส.ชไมพร มาลาศรีสม	พนักงาน	3	จ.ชลบุรี
น.ส.อุมาพร มาลาศรีสม	พนักงาน	3	